ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՐԱՏՉ

HARATCH

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄԸ

Շաբաթներէ ի վեր, համալսարանական աշխարհը ցնցուած է խռովութիւններով։ Բարձրագոյն ուսուցման բարենորոգման ծրագիրը մտահոգութիւններ եւ մտավախութիւններ կը ստեղծէ ուսանողութեան մէջ որ կրկնուած ցոյցերով, գործադուլներով կը պահանջէ բարեփոխման ծրագրի քննութիւնն ու քուէարկումը, Ազգային Ժողովի միայն աշնան նստաշրջանին։

Այս բարենորոգումը, որուն գործադրութիւնը կը նախատեսուի 1984-ի համալսարանական վերամուտին, պիտի ջնջէ Խակաս Ֆօռի 1968ի «Լուսա տ'Օրիան-Թասխոն»ը։

Բարենորոգումը կը սահմանէ համալսարանին չորս էական առաքելութիւններ. - սկզբնական եւ չարունակեալ կազմութիւնը - գիտական եւ արուեստաբանական հետազօտութիւնը - գիտական ու արուեստաբանական տեղեկատուութեան եւ զարգացման սիռեռումը - միջազգային համագործակցութիւնը

Բարենորոգման առաջին նպատակը ընդունիլ է առաւել թիւով ուսանողներ «ազգին ընդհանուր զարգացման» մակարդակը բարձրացնելու միտումով։ Արդ, համալսարանական ուսումներու մուտքին, առաջին շրջան, վերցնել ամէն տեսակի ընտրութիւն եւ խտրականութիւն եւ սահմանել զայն միմիայն երկրորդ շրջանի կարդ մը մասնագիտութիւններու համար։ Առաջին շրջանը առիթ պիտի ընծայէ ուսանողութեան մտածելու եւ լաւագոյն պայմաններու մէջ, իրենց կարողութիւններուն եւ հակումներուն համաձայն, ընտրելու յարմարագոյն արհեստագիտական ճիւղը։ Բարենորոգման երկրորդ նպատակն է արուեստագիտական կազմութիւններու ընդլայնումը համապատասխան իրական չուկաներու։ Բարձրագոյն ուսուցման արուեստագիտական նուիթիւնը պիտի բացուի, աւելի լայնօրէն, շրջանային եւ արուեստագիտական շրջապատին վրայ, այսպէս՝ աշխատանքի աշխարհը ներկայացնող անձնաւորութիւններ մաս պիտի կազմեն համալսարանական իշխանութեանց, փորձաշրջաններ պիտի հաստատուին գործատուներու, ձեռնարկութիւններու մէջ, եւ արհեստաւորները պիտի միջամտեն կազմաւորման մէջ։ Յարաբերութիւնները Պետութեան եւ համալսարանական հաստատութեանց միջեւ պայմանագրական պիտի ըլլան։ Նաեւ, օրինագիծը կը ձգտի ապահովել յարակցութիւնը յետ-պատքալօրէայի բոլոր ուղղութիւններու միջեւ։ Կապակցութիւններ նախատեսուած են բարձրագոյն ուսուցման հանրային ըսպասարկութեան բոլոր տարբերուն մէջեւ՝ համալսարան, հիմնարկ, մեծ դպրոցներ, մեծ դպրոցներու պատրաստական դասարաններ, մասնագէտներու

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԵԱՆ Բ. ԴԱՍԱԿԱՐԳԻ ՄՐՑԱՇԱՐԻՆ

«ԿՈՏԱՅՔ»Ի ՅԱՂԹԱՆԱԿՆԵՐԸ

Անցեալ շրջանին Աբովեանի «Կոտայք»ը բարձրագոյն լիկայի հասնելու իր պայքարը կը չարունակէ նաեւ այս տարի, եւ առաջին հանդրուաններուն պարտութեան կը մատնէ Տղիբուլի «Մեչախտ»ի եւ Մախարաձէի «Մերցխալի»ի կազմերը երկուքն ալ 1 - 0 արդիւնքներով։

Առաջին մրցումը տեղի կ'ունենար Աբովեանի մարզադաշտին վրայ, որ բացման խաղը ըլլալու պատճառով ծանօթ կանօրէն զարդարուած էր։ Նախքան խաղին սկսիլը, հանդիսաւոր պայմաններով բարձրացաւ Խորհրդային ախոյեանութեան դրօշը, որմէ անմիջապէս ետք սկսաւ մրցումը։ Հանրապետական կարդի իրաւարար Ջամանովի (Նախիջեւան) սուլոյն ետք զնդակին առաջին հարուածը տալու պատիւին արժանացաւ «Կոտայք»ի վեթերան վարպետ խաղացող Էդ. Յարութիւնեան, որ այդ օրը հրաժեշտ տուաւ Ֆութպոլին։ Խաղը ինչպէս կը սպասուէր, սկսաւ երկուստեք յարձակումներով սակայն ոչ մէկ վտանգաւոր եւ վճռական հարուածներ կը կատարէին դէպի խումբերուն բերդը եւ առաջին կիսախաղը վերջ գտաւ 0 - 0 արդիւնքով։

Բ. Կիսախաղին «Կոտայք» անցաւ սուր գրոհներու, սակայն անոնք չէին յաջողեր որեւէ կոլ նշանակել, ինչպէս նաեւ ձախողեցան 74-րդ վայրկեանին իրենց չնորհուած 11 մեթրնոց տուգանային հարուածը (փենալթի) կոլի վերածել, որ զոհուած էր «Մեչախտ»ի բերդապահ Գէորգեօրեանի կողմէ։

Սակայն Աբովեանի տղոց անընդհատ գրոհները տուին իրենց արդիւնքը 78-րդ վայրկեանին, ուր յարձակումի խումբին միացած յետսապահ Յ. Ասատրեանը դիպուկ եւ ուժեղ հարուածով գրաւեց մրցակիցի բերդը եւ մրցումը վերջ գտաւ 1 - 0 արդիւնքով ի նպաստ «Կոտայք»ի։

Այս անդրանիկ հանդրուանին հայրենի միւս խումբերէն Արտաշատի «Օլիմպիան» 1 - 0 արդիւնքով պարտուեցաւ Մախարաձէի «Մերցխալի»ի կազմէն։

Մրցումը որ տեղի ունեցաւ Արտաշատ քաղաքին մէջ, սկսաւ բացման նուիրուած արարողութենէն անմիջապէս ետք։

Ա. կիսախաղին Արտաշատցիները անցան յարձակումի եւ ստեղծեցին վտանգաւոր պահեր հիւրերու բերդին մօտ։ Սակայն հարիւր տոկոսնոց հնարաւորութիւնները կոլ նշանակելու չօգտագործեցան «Օլիմպիա»ի յառաջապահներուն կողմէ։

Բ. կիսախաղին հայրենի խումբին առաւելութիւնը չատ աւելի չօչափելի էր, սակայն զարձեալ կոլ նշանակելու ջանքերը կը մնային ապարդիւն։ Օրի-նակ՝ 60-րդ վայրկեանին Եղիազարեանը պարտաւոր էր գրաւել «Մերցխալի»ի բերդը, սակայն հինգ մեթրէն զնդակը չկրցաւ հասնիլ իր նպատակին։ 78-րդ վայրկեանին Հայրապետեանի հարուածած զնդակը կը զոպուի հիւրերուն բերդին հորիզոնական ճոզափայտին կողմէ, իսկ մէկ վայրկեան ետք «Մերցխալի»ի փոստօրէն միակ վտանգաւոր գրոհը ատրտեց կոլով։ Այսպիսով «Մերցխալի»ի յառաջապահ Գուշարիկէն կը գրաւէ «Օլիմպիա»ի բերդը։

Մրցումին վերջին մասը անցաւ գրեթէ Արտաշատցիներու սուր գրոհներով, սակայն՝ ապարդիւն։ Նոյն արդիւնքով (1 - 0) Լենինականի «Շիրակ»ը Պաթումի մէջ պիտի խաղայ տեղւոյն Դինամոյին, իսկ Հոկտեմբերեանի «Սպարտակ»ը՝ Սամտըէդիայի «Լոկոմոտիւ»ին։

Մնացեալ մրցումները տուին հետեւեալ արդիւնքները.-

«Ղարաբաղ» - Կալխեթի	1 - 1
Արազ - Դինամօ Ս.	0 - 1
Կալխոզչի - Ավտոմոբիլիստ	2 - 0

Բ. Հանդրուանին, ինչպէս ըսած էինք, «Կոտայք» ընդունելով «Մերցխալի»ի կազմը պարտութեան մատնեց պայն 1 - 0 արդիւնքով։ Այս մրցումին, հակառակ որ մրցակիցները լաւ ծանօթ չէին իրարու, անմիջապէս դիմեցին «աքթիւ» գործողութիւններու, ձգտելով արագ հասնիլ արդիւնքի։ Բայց աստիճանաբար աւելի ակնյայտօրէն սկսաւ դրսեւորուիլ Աբովեանցիներու առաւելութիւնը։ Առաջին կիսախաղի վերջին վայրկեաններուն իրաւարար վիրաւորելուն պատճառով «Մերցխալի»ի խաղացողներէն Ուզուլեան հեռացուեցաւ մարզադաշտէն եւ «Մերցխալի» մնալով տասը խաղացողներով անցաւ խուլ պաշտպանութեան։

«Կոտայք»ի Ֆութպոլիստները չատ ջանքեր գործադրեցին տարածքային առաւելութիւնը նիւթականի վերածելու համար։ Անոնք ստեղծեցին կոլի բազում պահեր։ Բայց միայն Բալարէկեան յաջողեցաւ ի վերջոյ խաղի բերել քանի մը պաշտպաններ եւ զօրաւոր հարուածով գրաւեց «Մերցխալի»ի բերդը։ «Կոտայք» այսպիսով յաղթեց մեկնարկային երկու խաղերը, սակայն, նուազագոյն առաւելութեամբ։ Մուտքը պէտք է աւելի կազմակերպէ իր ուժերը խաղալու աւելի հաստատ եւ ներդաշնակ Ֆութպոլ, եթէ իրեն նպատակ դարձած է չարունակել անցեալ տարուան յաղթական արշաւը։

Գալով Արտաշատի «Օլիմպիա»ին, այս մէկը հրաժարելով նախորդ խաղին բնորոշ կարճ փոխանցումներէն եւ ընդունելով Տղիբուլիի «Մեչախտ»ին, մրցումին տիրապետեցին մարզադաշտի կեդրոնական մասը եւ յարձակումներ կազմակերպեցին լայն ճակատով, որուն արդիւնք՝ 11-րդ վայրկեանին երբ Հայրապետեան իր ուժեղ հարուածով կը փորձէր գրաւել մրցակիցի բերդը, նոնոց օգնութեան հասաւ բերդին ձողը։ Ա. կիսախաղին մրցումին առաջերէն կը Եղիազարեան, որ սրընթաց ճեղքումներ կը կատարէր ալ կողմէն եւ 42-րդ վայրկեանին ան գեղեցիկ փոխանցումով գրեթէ դակը հասցուց բերդին հրապարակը գտնուող Հայրապետեանին։ Այս վերջինը գնդակը ղրկեց «Մեչախտ»ի բերդէն ներս, բանալով մրցումին հաշիւը 1 - 0 ի նպաստ «Օլիմպիա»ի։

Բ. կիսախաղին «Օլիմպիա»ի տղաքը աւելի տկար խաղացին, որուն իրրեւ արդիւնք՝ մրցակիցին տուին չարք մը դրոհներ կազմակերպելու հնարաւորութիւնը։ Այս յարձակումներէն մէկուն ընթացքին (55-րդ վայրկեանին) Արտաշատցիներու բերդապահ Ասատրեանը կոչտ կերպով դէմ դրաւ «Մեչախտ»ի յառաջապահ Բախտուրայի՝ կասեցնելու համար զայն, սակայն միջազգային կարգի իրաւարար Շկլովսկի նշանակեց 11 մեթրնոց փենալթի։ Ելլակոս Սոնան՝

- Հարցնում են, ե՞րբ պիտի գնաս աշխատանքի կամ պիտի կարողանա՞ս երբեւէ վերադառնալ աշխատանքի։

Սոնան յուզուած էր։ Ոչ միայն ձայնը, այլեւ ամբողջ մարմինն էր դողում։

- Սրիկաները, - յանկարծ գոռաց Հուրին վեր կենալով մահճակալի եզրից, որտեղ նստել էր։ - Ես գնում եմ ձեր աշխատավայրը։

Ես գրեցի.

- Մի գնացէք, ես գիտեմ, թէ ով է զանգահարել, ամբողջ կեանքը նա նուիրել է ինձ չարութիւն անելու։ Նրան ճանաչում եմ։

Իսկ նա Սոնան չէր, անզուսպ էր, սլանալ պիտէր, յոխորտ էր, ինքնասէր, պիտէր արժանապատուութիւնը կշեռքի մէջ դնել։

- Ուրիշ ի՞նչ ասաց, - հարցրեց նա Սոնային։

- Անճարն պեկավարե՞լ կը լինի։

- Սրիկայ, անպատիժ մնացած, յաւերժական սրիկայ, ինչպէ՞ս է համարձակում։ Մարդը դեռ կենդանի է եւ ահա նրա պաշտօնի համար պայքարը սկսել են։

Ուզում եմ քայլել, - գրեցի ես։ - Բայց թմրած եմ։

Ուզում էի, որ ինձ քայլեցնելու համար մի կողմից լինէ բռնի Սոնան, միւս կողմից՝ նա։ Ես երկուսի կարիքն էլ ունէի։ Այդ օրը մրսել էի։ Տանս մէջ, երկու կանաց օգնութեամբ քայլերը լինի չիշեցրեց հիւանդանոցը։

Վիրակապերի մի մասը քանդելուց յետոյ հիւանդը սկսում է ուսել սովորել։ Պէտք չէ զարմանալ։ Կոկորդը ծակուած է, եւ կերածը դուրս է գալիս։ Ես ուսել եմ սովորում։

Վատ աշակերտ չեմ։

Վիրահատութիւնից 12 օր յետոյ միայն ես կարողացայ լուանալ դէմքս, որ մազակալուել էր։ լուացուեցի սառը ջրով եւ կարծում էի լուացւում եմ անձրեւով։ Մօսկովեան սառը ջրով։ Անչափ թրջում էի քունքերս, այտոսկրերս եւ չէի յագենում։ Ուզում էի, որ դէմքս մրսի, եւ ես մրսեմ եւ չէի կարողանում բացատրել, թէ ինչու։

Ցաւի ուժեղ զգացողութիւնը այլեւս անհանդուրժելի չէր։ Դիմանում էի։

Քնելու համար կարդում էի։ Քնելու համար նոյնպէս կարդում էի։ Խօսել փորձելը յոգնեցնում է։ Բայց չխօսելը աւելի վատ է։

(Շար. 20)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆ

Ես չեմ իմանում, թէ յետոյ ինչ է լինելու, եթէ նա չարունակի այցելել ինձ։ Ինձ թւում է, որ ես սահում եմ այն երազի վրայով, որ ցանկացել էի եւ հիմա ուզում եմ վայր ընկնել սեփական երակից վախեցած։ Թող ներս գար Սոնան, թող գար ու ժպտար նրան, խօսէր այնպէս, որ յաղթանակէր եւ՛ ինձ, եւ՛ նրան։ Ինչպիսի գաղտնիքներ ապաննեց այս կինը։ Իմ հոգու խորունկում ինչպիսի երազներ ու խօսքեր ապաննուեցին։ Ինչպիսի՛ բաներ մեռան հոգուս մէջ։ Եթէ ձայն ունենայի, կը խնդրէի նրան հեռանալ։

Բայց չէ՞ որ ես իմ հոգու ձայնով էի կանչել նրան, նա լսել էր իմ հոգու ձայնը եւ եկել։ Հեռադիրը թելադրուած էր իմ հոգու ներսից։ Ուրեմն ստում եմ, երբ ասում եմ, թէ կը խնդրէի նրան հեռանալ։ Ոչ, կը խնդրէի նրան մնալ։

Հիմա ո՞րն եմ ես, նրա հեռանալ ցանկացո՞ղը, թէ՞ մնալ ցանկացողը։

Ես սկսեցի լսել պրոֆեսոր Վանեանի ձայնը ինձ վիրահատելու պահին։

- Զգարժուես, չշարժուես, ոչ մի շարժում, ոչ մի շարժում, վերջացնում եմ վիրահատութիւնը։

Այն ժամանակ տաք արիւնը շուրթերիս արանքից հոսեց դէպի վզատակս, եւ վիզս տաքացաւ իմ սեփական արիւնից։ Ես մահը փախաւ։ Մահը խլեց իմ արիւնից մի քանի կում. լցրեց վզատակս ու փախաւ։

Մի ինքնքից լսուեց հեռախօսի զրնգուն կանչը։

- Վերցնե՞մ լսափողը, - հարցրեց Հուրին։

Ցօնքերս բարձրացրի վեր, այսինքն՝ ոչ։ Թող Սոնան վերցնէր։ Թող Հուրին չմտնէր իմ կեանքի մէջ, թող չմտնէր իմ ընտանիքի գործերին, նոյնիսկ հեռախօսի լսափողը վերցնելու պարտականութեան մէջ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՒՇԱՐԱՆ

ՊԱՏԱՐԱԳԱՎՈՐ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԿՈԼԵԿՏԻՎ

Ե.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐ

Պատահեցավ որ Մեկուկալ ալ, այս անգամ իր հին կասկածոտ հայեացքով, մեզ- մեզմէ կասկածեցաւ։

- Ձեզմէ, ախպեր, ասո՞ւ ինչ կրնայ ըլլալ։ Ես ալ ձեզի պէս ասոնց դէմ եմ, բայց չեմ սիրեր որ ուրիշներ ալ մեզմէ կասկածին։

Ես ալ ուզեցի ինչ-որ բան ըսել, բայց ինծի նախ ձայն չտուին։ Ամէնքն ալ միասին կը խօսէին, ամէնքն ալ կը բացատրէին, ամէնքն ալ կ'ուզէին որ ես ալ իրենց հետ համաձայնիմ։

- Ես ալ, ես ալ...

Ես ալ ինչ կրնայի ըսել։ Ես ալ ինչ կրնայի ընել։ Ես ալ ինչ կրնայի մտածել։ Ես ալ ինչ կրնայի հաւատալ։ Ես ալ ինչ կրնայի ուրանալ։ Ես ալ ինչ կրնայի հաստատել։ Ես ալ ինչ կրնայի ժխտել։ Ես ալ ինչ կրնայի ... ես ալ ինչ կրնայի ... ես ալ ինչ կրնայի ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՐՍԼԻԶԼ. - Միհրան Ներսէսեան 100 ֆրանք:

ՎԱՆՆՈ. - Նշան Թապոյեան 100 Ֆ.:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Մարիամ կէօզիւմեանի մահուան առթիւ, Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փէրանեան 100-ական Ֆ. կը նուիրեն Փարիզի Ս. Ծով. Մկրտիչ եկեղեցւոյ եւ «Յառաջ»ին:

×

Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ միջոցաւ, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ճանիկեան եւ զաւակները կը նուիրեն «Յառաջ»ին, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցիին, Մարսէյլի Մշակոյթի Տան, Մարսէյլի Առաջնորդարանին 100-ական Ֆ., Այրի Տիկին Ազաւնի Ճակոբեան եւ զաւակները 500 Ֆ. Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մքքայէլեան 100 Ֆ. Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցիին Արմենակ Միքայէլեանի մահուան առիթով փոխան ծաղկեպսակի:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Երկուշաբթի, Յունիս 6, ժամը 14·30-ին տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

- Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Սբ. Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի վարչութիւններու, Հայ Մայրերու Օրւան տօնակատարութիւնը՝ Յունիս 9, Հինգշաբթի օր, կէսօրէն եաք ժամը 3-էն սկսեալ, Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնատեղիին մէջ, 33 Քուր Փիէր Բիւժէ:

-ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ-

Լիոնի Ս. Ճակոբ եկեղեցւոյ չինուածքի նպաստ վիճակահանութեան տոմսերը պիտի քաշուին Կիրակի, Յունիս 5-ին պատարագէն անմիջապէս եաք, Ազգ. Տան սրահին մէջ, 40 ռիւ տ'Արմէնի Լիոն 3-րդ:

Այս առթիւ գինեձօն մը կը հրամցուի ներկաներուն:

Սիրով հրաւիրուած է Լիոնի եւ չրջանի հայութիւնը:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

vous invite à rejoindre

LE FESTIVAL DE MUSIQUE D'ALFORTVILLE PRINTEMPS 83

lors de la soirée

MUSIQUES ET DANSES POPULAIRES

le Samedi 4 Juin, à 20h.30

avec les groupes : NARENDRA (Inde du nord), TAIGA (Russie), BRATSCH (Tzigane), NAVASART (Arménie)

—Entrée : 30 F., Billets à la M. C. A.

Կ. Ս. Մ.

Կեդրոնական Սանուց Միութեան ընդհանուր ժողովը՝ Յունիս 4-ին, իր սովորական ժողովատեղին 32 ռիւ տը Թրէվիզ, ժամը 16-ին:

Կը խնդրուի ներկայութիւնը անխտիր բոլոր սան եւ համակիր անդամներուն այս ժողովին որ կը փակուի ֆօթբէյլով մը:

L'ASSOCIATION CULTURELLE
HAMAZKAïNE
présente

LES MERCREDIS DE LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE PARIS

à 20h45 précises, 17 rue Bleue, (Mº Cadet)
Mercredi 1er Juin :

HRAND SAMUEL

l'Homme et l'Œuvre

soirée animée par : Anahide Ter Minassian, Claire Mouradian, Frédéric Feydit et Hovig Yeghiazarian.

Monsieur Napoléon BULLUKIAN
Président d'Honneur pour la France de
L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

Les membres du comité U.G.A.B. Rhône-Alpes vous prient de bien vouloir honorer de votre présence

le Diner

qui sera présidé par Mr **Alex MANOOGIAN**
Président Mondial de l'U.G.A.B.

le Lundi 6 Juin à 20h. 30,

au restaurant **«La Mère Guy»**
35, Quai Jean-Jacques Rousseau,
La Mulatière

Frais de participation : 350 Fr

Réservation : M. Jacques EKMEKDJIAN
Tél. 828. 55. 83 le jour
835. 06. 56 le soir

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Համախարբերդցիական Հայր. Միութեան Մարսէյլի չրջանի տարեկան դաշտահանդէսը կիրակի, Յունիս 5, Ֆապրըկուլ:

OPERA DE MARSEILLE

Dimanche 5 Juin 1983 à 15 heures

CONCERT

avec

LA CHORALE SAHAK-MESROP

ET

L'ORCHESTRE PHILHARMONIQUE DE MARSEILLE

direction : **KHATCHIG YILMAZIAN**
soliste : **RENE MASSIS** (de l'Opéra) baryton
au piano : **Juliette YILMAZIAN**
solistes de la chorale : **V. Minassian — E. Artinian**

AU PROGRAMME

Komitas — Mozart — Ganatchian — Ch. Berberian — A. Haroutounian — Fauré A. Bartevian — E. Hovanissian — A. Dikranian

RESERVATION

Centre Culturel Sts. SAHAK-MESROP (Eglise Arménienne)	339, Av. du Prado	13008 Marseille 77 84 70
Mr. V. BOZADJIAN	28, Bd. des Dames	13002 Marseille 90 53 91
YONNA	59, Av. de St. Jérôme	13013 Marseille 70 72 10
F. N. A. C.	Centre Bourse	13001 Marseille
TORREFACTION NORD	Rte. Nle. de St. Antoine	13015 Marseille 51 40 67
Mme SABOUNDJIAN	«Villa Martigny» 87, Trav. des Sables Jaunes	13012 Marseille 87 19 92
OPERA de Marseille	à partir du 31 Mai	54 29 29

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏ
COLLEGE ARMENIEN

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
SAMUEL-MOORAT

INTERNAT — EXTERNAT — MIXTE

ANNEE SCOLAIRE 1983-1984

PARENTS

PENSEZ A L'EDUCATION ARMENIENNE DE VOS ENFANTS
Confiez-les aux soins des Pères Mekhitaristes, héritiers d'une longue tradition pédagogique.

INSCRIVEZ-LES DES MAINTENANT

Rentrée des classes : **19 Septembre 1983**

Pour les : **PRESCOLAIRES** (Maternelles)
CLASSES ELEMENTAIRES (CP. CE1. CE2. CM1. CM2.)
CLASSES 1er CYCLE (6e à 3e)
CLASSES 2eme CYCLE (2e aux terminales)

Matières Arméniennes intégrées dans le programme de l'éducation nationale
Laboratoire de Physique — Chimie — Sciences naturelles avec équipements modernes
Complexe sportif important
Activités folkloriques (Chorale, Instruments, Danses)

— **CONDITIONS D'INSCRIPTION :** selon les barêmes établis, et en fonction du nombre d'enfants inscrits par famille.
— **CONDITIONS D'ADMISSION :** à partir du CM1, sur examen du dossier scolaire, et un entretien avec les parents et l'enfant.
— **MOYENS DE TRANSPORT :** Ramassage scolaire par car selon itinéraire.
RATP : Métro Pont de Sèvres à 500 mètres
Autobus 171 - 169 - 179 à 300 mètres
SNCF-RATP (Ligne Puteaux-Issy Plaine)
Pont de Sèvres ou «Bellevue-Funiculaire» à 300 m

Pour les démarches à effectuer, se présenter **sur rendez-vous,** à la Direction du **COLLEGE ARMENIEN SAMUEL-MOORAT :**
26, Rue Troyon — 92310 SEVRES — Tél. : 534. 68. 28

NOUVEAUTES.... NOUVEAUTES.... NOUVEAUTES....

—— «CHANSONS POPULAIRES ARMENIENNES» ——

— LIZ SARIAN	N° D-3177 STEREO
— NAREK DOURIAN	N° D-3178 STEREO

RAPPEL.... RAPPEL.... RAPPEL.... RAPPEL.... RAPPEL....

— ZARTONG	N° D-50001 STEREO
— HAMLET MINASSIAN	N° D-40005 STEREO
— ARMINEH MARDIROSSIAN	N° D-40006 STEREO
— LIZ SARIAN «BOBINO»	N° D-3170 STEREO
— LIZ SARIAN	N° D-3171 STEREO

—— TZIGANE ——

— ZINA ET GUEORGUI (Folk Tzigane Russe)	N° D-3173 STEREO
— DJAN TATLAN (Chansons russes)	N° DEG 2002 STEREO

PRODUCTION et DISTRIBUTION EXCLUSIVE

DISQUES DOM

EN VENTE CHEZ TOUS LES DISQUAIRES

TRANSTOURS

Calendrier des Départs pour l'ARMÉNIE:

9 - 22 juillet : **Paris - Leningrad - Moscou - Erévan**
4 - 19 août : **Lyon - Paris - Moscou - Erévan**
5 - 20 août : **Paris - Moscou - Erévan**
6 - 19 août : **Marseille - Moscou - Erévan**
6 - 21 septembre : **Paris - Moscou - Erévan**
3 - 18 septembre : **Marseille - Moscou - Erévan**
4 - 19 octobre : **Paris - Moscou - Erévan**

Inscription : TRANSTOUR, 25, rue d'Argenteuil, 75002 Paris tél. 261 - 58 - 28

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
2
JEUDI
2 JUIN
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.448 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.448

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱՉԻՒ ԾՆԱԾ՝ ՆՈՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Կ'ԱՐԳԻԼՈՒԻ

16 ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԷՄՔԵՐ ՀՍԿՈՂՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ ԱՌՆՈՒԱԾ

—×—

Ազգ. Ապահովութեան Խորհուրդը արդէն խակ լուծեց «Մեծն Թուրքիոյ կուսակցութիւնը», Մայիս 20-ին ծնած եւ որու հիմը դրած էր Ատալէթի (ալ) նախկին պարագլուխ՝ Սիւլէյման Տէմիրէլի բարեկամ փաստաբան մը՝ Հիւսամէտին Ճինտորուք: Այս արգելքը ձգող հրովարտակը կ'ըսէ թէ Մեծն Թուրքիոյ կուսակցութեան հիմնադիրները կը պարտաւորէին իրենց խաղերով կապերը վերահաստատել հին խմբակցութեան հետ, քաղաքացիները երկուքի բաժնելու միտումով. կ'աւելցնէ թէ կուսակցութիւնը կ'ուզէր նաեւ յաւերժացնել քաղաքական հին կազմութեան մը վիլլիսուիայութիւնը, որ վրէժի դրօշը պարզած է:

Ակէ զատ, Ապահովութեան Ազգ. Խորհուրդը քաղաքական բոլոր դէմքերուն, երեսփոխան, ծերակուտական, քաղաքապետ, կը տարածէ քաղաքական ոչ մէկ գործունէութիւն ունենալու արգելքը: Վերջապէս Զանազգալէ, հսկողութեան տակ պիտի բնակին 16 քաղաքական դէմքեր, որոնց մէջ՝ Սիւլէյման Տէմիրէլ եւ վեց կուսակիցներ ինչպէս նաեւ հօբր Հալքեան (առանց՝ Էճէվիտի սակայն): Բայց կան այլ ծանօթ դէմքեր, ինչպէս նախկին վարչապետ Զաղլայանկիլ (Ատալէթ), Տէնիզ Պայքալ (Հալքեան): Ատոնք մինչեւ Յունիս 2, ինքնաբերաբար պէտք է ներկայանան իշխանութեանց՝ «ազատ ելու» համար Տառասանէլի այդ քաղաքը:

Դէպքերը կը նկատեն թէ ընտրութիւններէն հինգ ամիս առաջ, այս կարգադրութիւնները կը ձգտին առաջքն առնել յեղափոխական պայքարներու եւ միաժամանակ մղուած հակաքիւրտ արշաւով ալ կը միտին ճզմել ահաբեկչութիւնը, որու մէջ մեծ դեր կը խաղային Քիւրտերը, զինուորական իշխանութեան դալէն առաջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏՈԼԱՐԸ Ուիլիըմսպըրկէն եռաք ալ էի «խելօքնար» եւ երեքշաբթի 7,56-ի հասած էր Փարիզ ու 6,60-ի՝ Նիւ - Եորք:

ՓԱՐԻԶի կեդրոնական թաղամասի մը մէջ, ավելիւ Թրիւտէն երկու ոստիկան պահնուած են չարագործներու կողմէ, ընթացիկ գործողութեան մը առեն:

ՍՄԻՒԸ (միջարհեստական աճումի նըւաղագոյն աշխատավարձը) Յունիս 1-էն ամսական 3.662 Ֆ.ի կը բարձրանայ, ինչ որ 3,1%-ի յաւելում մը կը նշանակէ:

ՈՒԻԼԻԸՄՍՊԸՐԿԻ վեհաժողովի վերջնաւորութեան, ամերիկացի դիւանագէտ մը որ անանուն կը նախընտրէ մնալ, յայտնած է ամերիկեան մամուլի թղթակիցներուն որ ժողովէն առաջ Ռեակընի

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԲ ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂԸ «ՉԱՓԱՒՈՐ» ՀԱՅԵՐ ԿԸ ՓՆՏՌԷ ՈՒ ԿԸ ԳՏՆԷ...

Ա.

Մայիս 2-ի իր թիւին մէջ էր (տես՝ «Յառաջ» Մայիս 3) որ «Լը Մոնտ» էջ մը նուիրած էր Հայերու ցեղասպանութեան հարցին, *Տէպա* գլուխի մը ներքեւ՝ հրատարակելով Փարիզի թուրք դեսպանին յօդուածը եւ կողքին՝ երկու հայ «հանրածանօթ անծանօթ»ներու նամակը՝ զօր. էվրէնի:

Մինչ, ընդհանրապէս ուշադրութիւն գրաւած էր (ու վրդոված) թուրք դեսպանին յօդուածը, որ ի դէպ, ոչ մէկ նուրբութիւն կը բերէր, այլ թրքական ծանօթագրին մէկ տարբերակն էր, մեզ աւելի «մտահոգած էր» երկու Ամերիկահայերու ստորագրած նամակը: Նախ պարզ էր որ Ապրիլ 3 թուակիր այդ նամակը «Լը Մոնտ»ի յանձնուած էր Թուրքերուն կողմէ, յետոյ բովանդակութիւնն ալ թրքական նախաձեռնութիւն կը հոտէր, եթէ նոյնիսկ ակնարկ կար անցեալի ցաւալի դէպքերու: Կը խորհինք որ «*Միլլիյէթ*»ի մէջ, թուրք ծանօթ լրագրող՝ Ալի Պիրանտի յօդուածը որոշ չափով կը հաստատէ մեր մտավախութիւնը: Այլ խօսքով Թուրքերը «բան» մը կը ծրագրեն «վերջնական լուծում» մը գտնելու համար հայկ. հարցին եւ այս «հայկ. ճահճածաւեռնութեան» մը պիտակին տակ, չընսելու համար՝ մեղսակցութեան:

×

«Հայկական հարցի մասին կրկին մենք մեզի հետ է որ կը չարունակենք խօսիլ: Նոր ոճրի՞ մը կը սպասենք արդեօք: Ինչո՞ւ համար չենք ուզեր չարժիլ նոր դէպքերու երեւումէն առաջ:

Քեամուրան Կիւրիւն կը չարունակէ էրզրումի մէջ բանախօսութիւններ տալ:

Պիլալ Ն. Շիմշիր լրացուց իր ուսումնասիրութիւնը եւ կը սպասէ վերոյիշեալ 2 օրինակներուն նման, տակաւին քանի քանի մտաւորական անձեր, դիտութեան մարդիկ, լրագրողներ, որոնք «Հայկական Հարց»ի մասին ըսելիքներ ունին, նչանի

մարդիկը մտահոգուած էին Միթերանով, որովհետեւ Ընկերվարական նախագահէն կ'ակնուալուէր յարձակողական կամ գոնէ սուր քննադատական դիրք: Բայց Միթերան «սիրալիր ու համագործակցութեան պատրաստ» մարդ մըն էր, «ճանաչուցիչ», կ'ըսէ դիւանագէտը, որ «ամէն մարդ քնացուց՝ Միջին Արեւելքի մասին խօսելով»: Ամերիկացիք, ըստ «Ինթըրնէյշընըլ Հէրըլտ Թրիպիւն»ի, «երախտապարտ էին» որ Միթերան որեւէ հարց չյարուցանեց:

ՃԱՓՈՆի Ընկերվարական կուսակցութիւնը, որ ամենակարեւորն է վարչապետ Նաքասոնէի ընդդիմադիրներէն, բուռն բողոքով մը հակազդեց Ուիլըմսպըրկի վեհաժողովին. «Ճափոն», ըսաւ ան, «հակա - հիւլէական սկզբունքներ ունեցող երկիր մըն է: Ճափոն ժողովուրդին զգացումները, հանդէպ հիւլէական զէնքերու, կասկած չեն թողուր որ մեր վարչապետը իրաւունք չունէր իր համաձայնութիւնը յայտնելու՝ Ուիլիըմսպըրկի յանգած որոշումներուն»:

մը կը սպասեն, կազմակերպութեան մը չուրջ հաւաքուելու առիթ կ'ուզեն գտնել:

Կիւրիւնի գիրքը չատ մը օտար լեզուներու թարգմանո՞ւած է արդեօք: Շիմշիրի գործին մասին, մանաւանդ Ամերիկայի ու Արեւմտեան երկիրներու Համալսարաններուն մէջ բանախօսութիւններու չարքեր կազմակերպուեցա՞ն: Ո՞ր երկրին մէջ, մեր ո՞ր իրաւասու անձնաւորութեան մասին հեռատեսիլային յայտագիրներ պատրաստուեցան:

Պատասխան ... խոշոր «ոչինչ» մը:

×

Չի հեծնողը Սկիւտարը չատոնց անցած է: Ակէ վերջ, մեզի համար կարեւորը որոչ տեղ մը վնասը կեցնել պէտք է ըլլայ:

«Հայկական Հարց»ը, արեւմտեան աշխարհի մէջ այլեւս իրրեւ «ցեղասպանութիւն» ընդունելու սահմանին հասած է: Զանազան պետութիւններու կողմէ պաշտօնապէս ընդունուած կամ չընդունուած ըլլալը կարեւոր երեւոյթ չէ:

Երբ մամուլի, միութիւններու, համալսարաններու եւ խորհրդարաններու մէջ ալ, որոնք կը պատրաստեն հանրային կարծիքը, այդ պարագան որպէս ցեղասպանութիւն կը հաստատուի, այլեւս դժուար պիտի չըլլայ որ կառավարութիւնները զայն պաշտօնականացնեն իրր այդ:

Թրքական հանրային կարծիքը պատրաստել, Հայկական Հարցի չուրջ անոր լուսաբանութիւններ ներկայացնել՝ ան չուչտ որ կարեւոր է: Բայց կարեւորագոյնը արտաքսահմանի տեսութիւնն է:

Հայկական Հարցը այլեւս Ծանօթացման Ընդհ. Տնօրէնութեան գործը ըլլալէ եւած է, քանի որ այդ հաստատութիւնը չէ գիտցած որ ի՞նչպէս պէտք է գործածէր իր ձեռքին մէջ գտնուած հնարաւորութիւնները եւ պաշտօնեաները: Հարցին ծանօթացումը այլեւս պէտք է չատ աւելի լայն սահմաններու մէջ ձեռք առնել եւ ծրագիր պատրաստել: Պէտք է գործի լծել ընդհանրապէս, ո՛չ պաշտօնական հաստատութիւններ, բայց անհրաժեշտ է որ անոնց պէտք եղած յատկացումները կատարուին, որպէսզի չարժման անցնին ժամ առաջ:

Վերջին ամիսներուն արեւմտեան երկիրներու մէջ ձեռք - ձեռք կը չրջի պըզտիկ դրքոյկ մը. «Հայկական Հարցին մէջ 9 հարցում, 9 պատասխան»: Բայց ըստ իմ տեսութեանս, կարելի չէ եղած անոր ազդեցիկ տարածումը կատարել, նկատելով որ բաւարար քանակութեամբ չէր, ուղարկուած ամէն կողմ: Գեղեցիկ քայլ մըն է, բայց չատ փոքր: Պէտք չէ անով բաւարարուիլ եւ նորեր պէտք է հրապարակ հանել: Այս բոլոր գործողութիւնները իրականացնելու համար անհրաժեշտ ծրագիրը պատրաստել եւ իրականացնելը չատ պարզ գործ է եւ Թուրքիա այդ գործը գլուխ հանելու կարողութեան տէր չատ մը արժէքաւոր տարրեր ունի իր տրամադրութեան տակ:

Բայց կը տեսնուի որ մենք կրկին անպայման մենք մեզի որոչումներ տալը օգտակար կը նկատենք:

×

Շատ կարեւոր պարագայ մըն է նաեւ նկատի առնել հետեւեալ այն կէտը, թէ զանազան երկիրներու մէջ ապրող բոլոր Հայերը, ձեռքերնին ատրճանակ բռնած, Թուրք որսալու պատրաստուող մարդիկ չեն:

Թէ՛ Ամերիկայի, եւ թէ՛ Եւրոպայի մէջ դոյութիւն ունի ոչ ծայրայեղ, չափաւոր եւ հասկացողութիւն ցոյց տուող հայ հաւաքականութիւն մը, որ կամաց - կամաց սկսած է հասկնալ իր առջեւ բացուած թակարդը:

Ահաբեկչական կազմակերպութիւններու «Հայկական Հարցի ծանօթացման» յաջողութիւնն է, որ այդ չափաւորներու գործունէութիւնը կանխած է: Այս վերջինները արդէն իսկ չատ լաւ հասկցած են որ կարելի չէ ահաբեկչական չարժումներով կարենալ որոշ տեղ մը հասնիլ, սակայն տակաւին առաջին գծի վրայ ելլելու հնարաւորութենէն զուրկ են:

Շատ մը տեսակէտներով օգտակար պիտի ըլլայ որ Թուրքիա յարաբերութիւն հաստատէ եւ երկխօսութեան գետին մը պատրաստէ այդ խմբակներուն հետ: Բնական է այս երկխօսութիւնը Թուրք կառավարութիւնը չէ որ պիտի հաստատէ: Նկատելով որ Պետութիւն մը չի կրնար յարաբերութիւն հաստատել տուն հանդուրժութիւններու հետ, Թուրքիոյ ոչ - պետական զանազան հաստատութիւններ ինչպէս՝ Վաքըֆներ, Միութիւններ եւ նոյնիսկ Համալսարաններ դիւրաւ կրնան այդ յարաբերութիւնները մշակել:

Այս կէտին մէջ, ալ մեզի համար ամէնէն հետաքրքրական պարագան, Ամերիկայի «Հայկական Ուսումնական Խորհուրդի եւ Մամիկոնեան Հաստատութեան» Համբարձումեան Նախագահին ղրկած նամակն էր, որուն մասին նոյն պէս անցեալ չաբաթ արտայայտուած է Մէթին Թօքէր:

Այս երկու հաստատութիւններու լրջութիւնը, ահաբեկչական չարժումներէ հեռու ըլլալու պարագան եւ դէպքերու մերձեցումի մէջ ուրիշ հայկական խմբակցութիւններէ տարբեր մտածելակերպի մը տէր ըլլալու երեւոյթը կրնայ հնարաւորութիւն մը ստեղծել ոչ - պաշտօնական Թուրք իրաւասուններու հետ չփումներ ունենալու:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՆՇԱՆԱԿՈՒԻՄՆԵՐ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

—×—

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Մայիս 27-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիումի որոշումով Հրաչեայ Սիմոնի Իկիլիկեան նչանակուած է աշխատանքի պետական կոմիտէի նախագահ: Նախկինը՝ Յովհաննէս Յովհաննիսեան, առողջական պատճառներով ձգած էր իր պաշտօնը 1982 Յունիս 10-ին:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ազգասահմանի Ընկերակցութիւնը ուրախութեամբ կը տեղեկացնէ յարգոյ հասարակութեան որ պատկան իշխանութիւններու մօտ կատարած իր ջանքերը արդիւնաւէտ եղան եւ Ռատիօ - Ա.Ջ.Գ-ի գոյութիւնը կառավարութեան կողմէ պաշտօնապէս վաւերացուելով պաշտօնաթերթին, 1983 Մայիս 29 թիւին մէջ արտօնութիւնը լոյս տեսաւ:

Կը յուսանք որ գաղութին բարոյական եւ նիւթական աջակցութեան չնորհիւ Ռատիօ - Ազգ-ը հետզհետէ կը յառաջդիմէ եւ կատարելութեան կը հասնի:

Ռատիօ - Ա.Ջ.Գ-ի հասցէ. -
Boîte postale 425 09
75424 Paris CEDEX 09

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(կնիք)

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Երկու տօներուն միջեւ, որոնք այլեւս ունին իրենց նուիրական բնոյթը, պզտիկ պատմութեան համար հետաքրքրական կը դանենք տալ այս գոյգ «օրերուն» ծագումը:

Երկուքն ալ կուգան Միացեալ - Նահանգներէն:

Միացեալ - Նահանգներու հարաւը, Վիրժինի նահանգին մէջ, հոն ուր ճերմակ սիւներով հսկայ չէնքերը սունկերու նման կ'ածխին, կ'ապրէր Աննա Ժարվիս անունով ուսուցչուհի մը: Մօրը կոչուածէն յետոյ, 1906 Մայիս 9-ին, օրիորդ Ժարվիս անմխիթար կը մնայ: Կ'որոշէ որ Ամերիկան Մայրերու Նուիրուած տօն մը պէտք է ունենայ: Ցաման, կատարեալ խաչակրութեան մը կը ձեռնարկէ: Կը դրէ տասնեակ նամակներ կառավարիչներու, քաղաքական անձնաւորութիւններու եւ մանաւանդ կամացի ակումբներու, միութիւններու նախագահուհիներուն: Ուսուցչուհիին յարատեւ ջանքերը կը վարձատրուին քանի Միացեալ - Նահանգներու նախագահը Ուիլսըն՝ Աննա Ժարվիսի մօր մահուան տարեդարձի օրը, 1914 Մայիս 9, կը հռչակէ առաջին «Մայրերու Օր»ը:

Ֆրանսայի մէջ, պէտք է սպասել Ա. Մեծ Պատերազմի վերջաւորութեան, որպէսզի բազմաթիւ քաղաքներ եւ յատկապէս Լիոն, Փարիզ, Նանթ կազմակերպեն «Մայրերու Օր» մը:

1920-ին, ենթանախաբար՝ Օպերքիչ, կը սորարդէ հրովարտակ մը պաշտօնականացնելով այդ օրը: 1941 Մայիս 25ին, Մարեշալ Փէթէն (աշխատանք - ընտանիք - հայրենիք) կը հաստատէ Մայրերու ազգային օրը: Ազատագրումէն ինը տարի յետոյ, յատուկ օրէնք մը պաշտօնապէս կը հաստատէ «Մայրերու Տօն»ը Մայիսի վերջին կիրակիին: Այլ երկիրներ կ'ընտրեն Մայիսի երկրորդ կիրակին: Ֆրանսայի համար անպատեհ էր, քանի Մայիսի երկրորդ կիրակին վերապահուած է Ժան Տ'Արքի եւ նոյն օրը կարելի չէր տօնախմբել եւ Մայրերու օրը եւ կոյսին յիշատակը: Այս պատճառու է որ երեսփոխան Ֆեռնան Պուքսոմ 1950 Մայիս 16-ի օրէնքով իւրացնել կուտայ Մայիսի վերջին կիրակիի թուականը:

Հայրերու Տօնը եւս ծնունդ առաւ Միացեալ - Նահանգները, 1910 Ցունիս 5-ին: Ցունիս 5-ը, բոլոր Ամերիկացիներուն համար հասարակ օր մըն էր, բացի Ուիլիամ Սմարթի համար, վեթերան ներքին պատերազմին: Ուիլիամ Սմարթի կինը վերջին զաւակին ծննդաբերութեան ատեն կը մահանայ եւ առանձին իր ուսերուն կը ծանրանայ իր եօթը զաւակները հատասարակչռուած խաղարկութիւն մը ցուցաբերեցին: 15-րդ վայրկեանին Վիէննացիները՝ չնորհիւ Բալոյեանի, կոլ մը նշանակեցին: Տասը վայրկեան առաջ, Ալֆորվիլէն Ամըլէն ազատ հարուած մը կոլի վերածեց, հակառակորդի բերդապահին մէկ սխալին հետեւանքով, հաւասարեցնելով հաշիւը: Երկրորդ կէսախաղին Ալֆորվիլի մարզիկները տիրապետեցին դաշտին, սակայն ոչ մէկ արդիւնքի կրցան հասնիլ:

Վիէննա - Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանս 1 - 2
(կիսախաղին 0 - 1):

Խաղին սկիզբը բաւական հաւասարակշռուած պատկեր մը կը պարզէին կողմերը: Վիէննի բերդապահը Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանսի յարձակողներէն մէկուն հետ բախելով կը վիրաւորուէր եւ զինք կը փոխարինէր ուրիշ մը: Քսաներորդ վայրկեանին Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանսի վէթէրանը՝ Անդրանիկ Պահարեան, օգտուելով հակառակորդի բերդապահին կարճ հասակէն, ազատ հարուած մը կոլի վերածեց (ալա Փլաքինի): Երկրորդ կիսախաղին Վիէնն հաւասարեցուց հաշիւը, իսկ խաղի աւարտին երկու վայրկեան մնացած, Հրանդ Քարթալեան 30 մեթր հեռաւորութենէն ուժգին հարուածով մը նշանակեց յաղթանակի կոլը:

Վալանս - Ալֆորվիլ 2 - 1
(կիսախաղին 1 - 1):

Խաղի երկրորդ վայրկեանին Ալֆորվիլէն Փիէթրովսքի վէնալթի մը կոլի վերածեց: Տասներորդ վայրկեանին Պալտինի հաւասարեցուց հաշիւը: Երկրորդ կիսախաղին Վալանսցիները չնորհիւ կաճիկ քիչէի նշանակեցին յաղթանակի կոլը:

Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանս - Ալֆորվիլ 1 - 0
(կիսախաղին 0 - 0):

Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանսի տղաքը սքանչելի խաղարկութիւն մը ցուցաբերեցին այս հանդիպումին եւ պարտութեան մատնեցին Ալֆորվիլը, հակառակ անոր որ Ալֆորվիլ հինգ դասակարդ աւելի բարձր է իրենց խումբէն: Կոլը նշանակեց Մկրտիչ Թաշճեան, Աւետիս Կէզիկճեանի մէկ փոխանցումին հետեւանքով: Խաղի վերջաւորութեան Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանսի բերդապահը վիրկեց փենալթի մը, զոր իրաւարարը ազնուօրէն չնորհած էր Ալֆորվիլի:

Վալանս - Վիէնն 5 - 1
(կիսախաղին 3 - 0):

Ամբողջ խաղի ընթացքին Վալանսի խումբը տիրապետեց դաշտին եւ 5-րդ (Ֆերազի), 10-րդ (Ռագիճեան), 15-րդ (Քլոս), 46-րդ (Մաթրա) եւ 58-րդ (Կըբէյ) վայրկեաններուն նշանակեց 5 կոլ: Վիէննցիները չնորհիւ Հայթայեանի կոլ մը նշանակեցին 59-րդ վայրկեանին:

Ա. խմբակի դասաւորումը հետեւեալ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՀԱՑԿ. ՄԻՆԻ - ՄՈՒՆՏԻԱԼ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ա.

Առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսայի մէջ կազմակերպուեցաւ ոտնագնդակի մրցաշարք մը՝ Ֆրանսայի խումբերու միջեւ, մասնակցութեամբ նաեւ լիբանահայ խումբի մը, յանձին Պէյրութի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի: Ահա գլխաւոր յատկանիշը, այս մրցաշարքին:

Բ. Աչխարհամարտէն ետք է, որ սկսած են կազմակերպուիլ ոտնագնդակի մրցաշարքեր Ֆրանսայի հայկական խումբերու միջեւ: 1945-էն մինչեւ 1967, թէեւ անկանոն կերպով, բազմաթիւ մրցաշարքեր տեղի ունեցած են: 1967-ին չարքը կանգ առած է Նիս: Այնուհետեւ, 1972ին Լիոն - Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ն է որ թափ տուած է մրցաշարքին՝ չորս խումբերու մասնակցութեամբ (Ալֆորվիլ, Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ. - Աւթիւ, Վալանս եւ Լիոն - Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.): Յաջորդ տարին մրցաշարքը տեղի ունեցած է Վալանս, իսկ 1974-ին Մարսէյլի մէջ դարձեալ կանգ առած է, խաղի մը ընթացքին կռիւի մը ծագման պատճառով, 1981-ին Վիէննի Հ. Մ. Ը. Մ.ն է, որ որոշած է կրկին թափ տալ մրցաշարքի կազմակերպման, նախաձեռնելով միօրեայ խաղերու, մասնակցութեամբ 6 խումբերու՝ Վիէննի Հ. Մ. Ը. Մ., Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ. - Աւթիւ, Լիոն - Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ., Ալֆորվիլ, Վալանս եւ Տէսինի Մշակոյթի Տուն: 1981-ին Ալֆորվիլի խումբը յաղթական հանդիսացած է: 1982-ին Լիոն - Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ը կազմակերպած է մրցաշարքը, մասնակցութեամբ 8 խումբերու: Խաղերը տեղի ունեցած են երկու օրուան ընթացքին:

Ներուն խնամքը եւ դասախաւակութիւնը, չատ դժուարին պայմաններու մէջ: Իր աղջիկը, Տիկին Ճոն Տրիւս, երախտագէտ, ամէն Ցունիս 5-ին, կը չնորհատուրէ իր հօր տարեդարձը: Ուիլիամ Սմարթի մահէն յետոյ, աղջիկը կ'որոշէ չարունակել արտայայտելու իր երախտագիտական զգացումները եւ իր նախաձեռնութեամբ կը ստեղծէ յուշի օր մը բոլոր հայրերուն ի պատիւ: Սահմանափակուած միայն Ուաշինկթընի նահանգին, ուր կ'ապրէր Տիկին Ճոն Տրիւս, այս տօնը հաստատուած Ցունիսի երրորդ կիրակին, կը տարածուի չուտով ամբողջ Միացեալ - Նահանգներուն եւ ապա Եւրոպա եւ այլուր:

Ֆրանսայի մէջ, 1950-էն ի վեր է որ հաստատուած է «Հայրերու Տօն»ը:

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԻՓԵԱՆ

Ախոյեան հանդիսացած է կազմակերպիչ խումբը:

Ուրեմն այս տարի կարգը Ալֆորվիլի խումբին էր կազմակերպելու համար մրցաշարքը: Մխութեան նախագահը՝ Պ. Ափիկեան, զեղեցիկ զազափարը ունեցած էր չզոհանալու Ֆրանսայի հայկ. խումբերով, այլ հրաւիրելու նաեւ Սփիւռքէն ուրիչ խումբեր ալ: Որոշուած է խումբեր հրաւիրել Ազժանթինէն, Միացեալ - Նահանգներէն եւ Լիբանանէն, այս ձեւով մրցաշարքը վերածելով հայկական փոքր մունտիալի մը: Սակայն կարելի եղած է ապահովել միայն լիբանահայ խումբի մը մասնակցութիւնը:

Այս տարուան մրցաշարքը տեղի ունեցաւ Մայիս 22-ին եւ 23-ին: Մայիս 21-ին Ալֆորվիլհայ Մշակոյթի Տան մէջ տեղի ունեցաւ ընդունելութիւն մը ի պատիւ մասնակցող բոլոր խումբերուն: Բարի գալուստի խօսքեր արտասանեցին Պ. Ափիկեան (Ֆրանսերէն) եւ տոքթ. Գուրյումճեան (Հայերէն): Ապա, հեռուէն եկած մարզիկները առաջնորդուեցան Ֆրանքլէ պանդոկը, ուր կ'իջեւանէին:

Խաղերը սկսան Մայիս 22-ի առաւօտեան ժամը 8·30-ին: Մասնակցող խումբերը բաժնուեցան երկու խմբակի, ըստ անցեալ տարուան դասաւորման պատկերին: Ա. խմբակ՝ Վալանս, Վիէնն, Ալֆորվիլ եւ Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանս, Բ. խմբակ՝ Լիոն - Տէսին, Իսիի, Մարսէյլ եւ Պէյրութի Հ. Մ. Ը. Մ.: Ըստ կանոնի, խմբակի իւրաքանչիւր խումբ պիտի խաղար միւսներուն դէմ եւ իւրաքանչիւր խմբակի յաղթական առաջին երկու խումբերը պիտի հասնէին աւարտականի՝ խմբակներու առաջին տեղը գրաւած խումբերը՝ բաժակի համար, երկրորդ հանդիսացած խումբերը՝ 3-րդ եւ 4-րդ տեղերու համար:

ՄԱՑԻՍ 22-Ի ԽԱՂԵՐԸ

Ա. ԽՄԲԱԿ

Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանս - Վալանս 0 - 1
(առաջին կիսախաղին 0 - 0):

Առաջին կիսախաղը բաւական հաւասարակշռուած պատկեր մը կը ներկայացնէր, կոլ նշանակելու ոչ մէկ առիթ տալով կողմերուն. այսուհանդերձ պէտք է նշել Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանսի բերդապահ Ցարութիւն Ճանպէհէնեանի ազանչելի խաղարկութիւնը, որով հեռուէն կատարուած քանի մը հարուածներ կասեցուց փրկելով իր բերդը: Երկրորդ կիսախաղին Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանս տիրապետեց դաշտին եւ չորս անգամ առիթ ունեցաւ կոլ նշանակելու, սակայն չյաջողեցաւ: Խաղի աւարտին տասը վայրկեան մնացած Վալանս յաջողեցաւ կոլ մը նշանակել: Վերջին վայրկեանին Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանսի բերդապահը ազատեց նաեւ փենալթի մը:

Ալֆորվիլ - Վիէնն 1 - 1
(կիսախաղին 1 - 1):

Խաղին առաջին վայրկեաններուն կողմերը հաւասարակշռուած խաղարկութիւն մը ցուցաբերեցին: 15-րդ վայրկեանին Վիէննցիները՝ չնորհիւ Բալոյեանի, կոլ մը նշանակեցին: Տասը վայրկեան առաջ, Ալֆորվիլէն Ամըլէն ազատ հարուած մը կոլի վերածեց, հակառակորդի բերդապահին մէկ սխալին հետեւանքով, հաւասարեցնելով հաշիւը: Երկրորդ կիսախաղին Ալֆորվիլի մարզիկները տիրապետեցին դաշտին, սակայն ոչ մէկ արդիւնքի կրցան հասնիլ:

Վիէննա - Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանս 1 - 2
(կիսախաղին 0 - 1):

Խաղին սկիզբը բաւական հաւասարակշռուած պատկեր մը կը պարզէին կողմերը: Վիէննի բերդապահը Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանսի յարձակողներէն մէկուն հետ բախելով կը վիրաւորուէր եւ զինք կը փոխարինէր ուրիշ մը: Քսաներորդ վայրկեանին Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանսի վէթէրանը՝ Անդրանիկ Պահարեան, օգտուելով հակառակորդի բերդապահին կարճ հասակէն, ազատ հարուած մը կոլի վերածեց (ալա Փլաքինի): Երկրորդ կիսախաղին Վիէնն հաւասարեցուց հաշիւը, իսկ խաղի աւարտին երկու վայրկեան մնացած, Հրանդ Քարթալեան 30 մեթր հեռաւորութենէն ուժգին հարուածով մը նշանակեց յաղթանակի կոլը:

Վալանս - Ալֆորվիլ 2 - 1
(կիսախաղին 1 - 1):

Խաղի երկրորդ վայրկեանին Ալֆորվիլէն Փիէթրովսքի վէնալթի մը կոլի վերածեց: Տասներորդ վայրկեանին Պալտինի հաւասարեցուց հաշիւը: Երկրորդ կիսախաղին Վալանսցիները չնորհիւ կաճիկ քիչէի նշանակեցին յաղթանակի կոլը:

Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանս - Ալֆորվիլ 1 - 0
(կիսախաղին 0 - 0):

Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանսի տղաքը սքանչելի խաղարկութիւն մը ցուցաբերեցին այս հանդիպումին եւ պարտութեան մատնեցին Ալֆորվիլը, հակառակ անոր որ Ալֆորվիլ հինգ դասակարդ աւելի բարձր է իրենց խումբէն: Կոլը նշանակեց Մկրտիչ Թաշճեան, Աւետիս Կէզիկճեանի մէկ փոխանցումին հետեւանքով: Խաղի վերջաւորութեան Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանսի բերդապահը վիրկեց փենալթի մը, զոր իրաւարարը ազնուօրէն չնորհած էր Ալֆորվիլի:

Վալանս - Վիէնն 5 - 1
(կիսախաղին 3 - 0):

Ամբողջ խաղի ընթացքին Վալանսի խումբը տիրապետեց դաշտին եւ 5-րդ (Ֆերազի), 10-րդ (Ռագիճեան), 15-րդ (Քլոս), 46-րդ (Մաթրա) եւ 58-րդ (Կըբէյ) վայրկեաններուն նշանակեց 5 կոլ: Վիէննցիները չնորհիւ Հայթայեանի կոլ մը նշանակեցին 59-րդ վայրկեանին:

Ա. խմբակի դասաւորումը հետեւեալ

ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱԶԱՋԵԱՆ

- 15 -

Երբ Մոսկուայում էի, խնդրեցի, որ երեւանի ջրից բերեն եւ յատկապէս մեր տան ծորակից: Սա ի՞նչ է: Ջրի կապո՞տ:

Ու յիշեցի Անիային:

Մոռացել էի, որ երկու աքանչելի էակների յենուած, ես քայլում եմ, որ վէր - քերս սպիանում են...

Երբ ես յոգնեցի, Հուրին դիմեց Սոնային:

- Դուք դիտէք, որ մենք բարեկամներ ենք, այդպէս չէ՞:

- Այո, - ասաց Սոնան, - ձեր եղբայրը ամուսնացել է նրա ազգակցուհու հետ:

Նա չարունակեց.

- Դէ ուրեմն, երբ խիստ կարիք կը ըզգացուի, երբ դուք կը բացակայէք ու որեւէ մէկը պէտք է հսկի նրան, զանազ տուէք ... Նրան մի քիչ խնամելու պարտաւորութիւն եմ զգում: Համարձակ եմ, չէ՞:

Անկեղծութիւնը համարձակութիւն է թելադրում, - ասաց Սոնան:

- 16 -

Ցիշում եմ այն երեկոն, երբ նա եկաւ. կանգնեց դէմ առ դէմ, բռնեց գոյդ ձեռքերս եւ ուղիղ նայեց աչքերիս: Ես ամէն ինչ կը տայի հասկանալու համար, թէ ինչպիսի հեռաւորութիւն կայ մարդու սրտի եւ նայուածքի միջեւ: Իջանք իմ այդին, գարուն կար եթերում: Ցամեհում էր գարունը: Կարօտ եմ այն կանաչին, որ ծառերինն է: Կարօտ եմ այն կանաչին, որ խոտերինն է, երբ նոր են հողից դուրս նետւում եւ թաքցնում հողը, իրենց ծննդավայրը:

Գարունը բորբոքում է արեւանս հոսքը, եւ արիւնս արեւի ջերմութիւնն է ուզում, կանացի դուրգուրանք: Գարունը իմ բոլոսավայրն է:

Այդ ժամին Սոնան տանը չէր:

- Քեզ յանձնուելու եկայ:

Ո՞վ կը հաւատայ այս անակնկալին: Տարիներ առաջ, երբ մենք հանդստանում էինք նոյն առողջարանում եւ ամուսնացած չէինք, նա ասել էր այդ խօսքը մէկ անգամ: Իսկ հիմա՞, երբ երկուսս էլ ամուսնացած, չափահաս էակներ ենք... ինչպէս բացատրեմ:

Նա չատ խորը նայեց իմ աչքերին ու ասաց.

- Դու ինձ սիրում էիր, եւ սիրում ես հիմա, խոստովանի՛ր:

Ես ինձ երբեք այնքան անելանելի վիճակում չէի զգել: Ո՞ւր եմ ես, որտե՞ղ է իմ մէջ այն մարդը, որ տարիներ չարունակ սիրել է նրան, երազել նրան դրդուսում, մենութեան մէջ ու տարերի բարձունքներում, երկրում ու երկրից դուրս, ցերեկ ու գիշեր, ո՞ւր է իմ մէջ այդ մարդը, որտե՞ղ է իմ մէջ նրան սիրողը:

- Հաւատացե՞լ ես քո տածին: - Դրբեցի ես:

- Տասը տարուց աւելի է, որ ես դա զգացել եմ ու փախել քեզանից, որով - հետեւ իմ մէջ չեմ զտել այն զգացմունքները, որոնք տեսել եմ քո հայեացքում: Երդւում եմ որպէս ամուսին, ընդհանրապէս որպէս կին եւ հիմա մայր: Չէ՞ որ մեծ զգացմունքը սիրում է փոխադարձում, հաւատացում ...

- Պարտադիր չէ: Իսկ լռութիւնը ի՞նչ է: Մարդը մոքով էլ է ապրում, - դրեցի նրան:

- Մի փորձիր իմաստուն դառնալ, ես քեզ գիտեմ:

- Դու դաւաճանե՞լ ես ուզում ամուսնուդ, կանացիութեանդ եւ ընտանիքիդ:

- Մի այլ թուղթ վերցրի:

- Մի վիրաւորիր ինձ, ես երկար եմ մտածել, տանջուել: Ես եկել եմ յանձնելու այն, որից քեզ զրկել եմ:

Հաւատում եմ, որ նա զգացել է իմ սէրը, իմ չխոստովանուած սէրը, որ մի պատանու տարիքն ունի եւ եկել է այս, յատկապէս այս ձեւով զերեզմանելու:

- Բայց ես ամուսնացած եմ, դուստր ու որդի ունեմ, ես պաշտելի կին ունեմ, ես Սոնան ունեմ:

Նախորդ գրածս պատռել էի:

- Գիտեմ ... բայց ես եկել եմ ոչ թէ հիմակուայ համար այլ Սոնայից առաջ եղած տարիների համար: Դու քո մէկ համարձակութիւն չես դոնում:

- Համարձակութի՞ւն ... Պէտք չէ ինձ քո ասած համարձակութիւնը...

Նա բաց թողեց մի ձեռքս եւ միայն մէկը բռնած սկսեց քայլել:

- Արի նստած խօսենք:

(Շար. 21)

պահակը կը ներկայացնէր. - Վալաենս 6 կէտ, Ա. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանս 4 կէտ, Անֆորվիլ 1 կէտ եւ Վիէն 1 կէտ:

×

Բ. ԽՄԲԱԿ

Մարսէյլ - Իսխ 0 - 2
(կիսախաղին 0 - 0):

Հաւասարակշռուած խաղ մը, լեցուն պրոհներով եւ բախումներով, բայց առանց կոպտութեան: Երկրորդ կիսախաղի 15-րդ վայրկեանին Իսխի մարզիկնե-րէն Պալեան կը նշանակէր կուլ մը, օգտուելով Մարսէյլի յետսապահներու չուտ-չուտ մեկ վայրկեանէն (կը կարծէին որ Պալեան Օռ ժէօյի դիրքի մէջ էր): Այնուհետեւ տեղի կ'ունենար բիրտ խաղարկութիւն մը եւ Իսխի տղաքը իրենց խելացի գործողութիւններով կը յաջողէին՝ խաղի աւարտին 3 վայրկեան մնացած, երկրորդ կուլ մըն ալ նշանակել Հիւսիսի Ախլիի:

Տէսիճ - Պէյրութի Հ. Մ. Ը. Մ. 3 - 0
(կիսախաղին 1 - 0):

Հաճելի եւ հետաքրքրական հանդիպում մըն էր, որու ընթացքին կոմիտէները կը ցուցաբերէին դեղեցիկ խաղարկութիւն մը: 17-րդ վայրկեանին Արզարեան Տէսիճի հաշուոյն կը նշանակէր կուլ մը, օգտուելով Պէյրութի բերդապահին մէկ սըխալէն: Կոլը արդար էր, քանի Տէսինցիները աւելի կը սիրապետէին խաղին, թէեւ լիբանանահայ մարզիկներն ալ յաճախ կ'անցնէին հակադրոհի: Երկրորդ կիսախաղին Լիոն - Տէսինի սիրապետութիւնը աւելի ցայտուն էր եւ Քոչէ ու Ակոսթինօ երկու կուլ եւս նշանակելով վստահուր յաղթանակ մը կ'ապահովէին իրենց խումբին:

Իսխ - Տէսիճ 0 - 2
(կիսախաղին՝ 0 - 0):

Առաջին կիսախաղին Իսխի տղաքը կուլ նշանակելու քանի մը առիթներ փախցուցին: Երկրորդ կիսախաղի առաջին իսկ վայրկեանին Ակոսթինօ նշանակեց կուլ մը. 55-րդ վայրկեանին Լակօ փենալթի մը կուլի վերածեց: Այս հարուածէն ետք Իսխի տղաքը բուռն պայքարի անցան կէթ իրենց վարկը փրկելու համար, սակայն իրենց կազմակերպած գործողութիւնները ոչ մէկ արդիւնք տուին:

Մարսէյլ - Պէյրութ 0 - 1
(կիսախաղին 0 - 1):

Պէյրութի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղաքը Տէսինէն պարտուելէ ետք յաղթանակ մը տանել Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Արծիւի դէմ եւ այս՝ խաղի 10-րդ վայրկեանին, երբ Գէորգ Օսմանեան փենալթի մը կուլի վերածեց: Այնուհետեւ ամբողջ խաղը ընթացքին Մարսէյլի տղաքը իրենք զիրենք չկրցան գտնել. միւս կողմէ Պէյրութի մարզիկներն ալ չկրցան օգտուիլ այդ առիթէն աւելի ամրապնդելու համար իրենց յաղթանակը:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ
ԴԱԽՐԱՅԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

———×———

Մայիս 15-ին, Իսխի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, տեղի ունեցաւ Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան ընդհանուր ժողովը, իբրեւ միակ օրակարգ ունենալով Միութեան գոյութեան շարունակութիւնը կամ անոր լուծումը, եւ այս՝ իբրեւ հետեւանք այն երեւոյթին, որ տարեց անդամները այլեւս ի վիճակի չէին չարունակելու Միութեան աշխատանքները: Ներկայ էին վեց անդամներ, որոնցմէ երեքը՝ վարչական: Ա.յապէս՝ Մխիճան Շերմանեան՝ առեւնապետ, Շմաւոն Պալեան՝ քարտուղար, Թոմաս Աւետեան՝ դանձապահ, Յարութիւն Շերմանեան, Պարգեւ Ղուկասեան եւ Հայկ Սարխոշեան՝ անդամներ:

Երկար խորհրդակցութենէ եւ միտքերու փոխանակութենէ ետք ժողովականները որոշեցին լուծել Միութիւնը եւ դանձարկղի դումարը բաժնել հայկական հետեւեալ կազմակերպութիւններուն եւ հաստատութիւններուն՝

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին՝ 2000 Ֆ.
Իսխի եկեղեցւոյ դպրոցին 2000 Ֆ.
Իսխի «Արիմեան» դպրոցին (Կապոյտ Աչքի) 1000 Ֆ.
Շաւիլի դպրոցին (Կապոյտ Աչքի) 1000 Ֆ.
Ռատիօ Ազդին՝ 1300 Ֆ.
Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին՝ 1000 Ֆ.
«Ծառաջ»ի բարգաւաճման՝ 500 Ֆ.

Տարիներ լաւ դործ մը կատարած լալու դոհունակութեամբ հայրենակիցները բաժնուեցան իրարմէ:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՓԱՍԱՏԻՆԱՅԻ (Լոս Անճըլըս) Հայ կեդրոնի սրահին մէջ, Մայիս 6-ին, տեղի ունեցած է 20 նորադիրներու երդման արարողութիւնը: Հ. Ց. Դ. Արեւմտեան Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի դաստիարակչական Ցանճնախումբին կողմէ բացումը կատարած է ընկ. Զաւէն Կիրակոսեան: Ասնք առնելով նորադիրներուն հնքահայրը՝ ընկ. Բարգէն Փափազեան, անդրադառնած է դաշնակցական տիպար յատկանիշներուն եւ չեշտած, որ դաշնակցական ըլլալը պարզ երդման արարողութեամբ չի վերջանար, այլ ան կը պահանջէ ամէնօրեայ ճիգ եւ գիտակցական մօտեցում: Արարողութենէն ետք տեղի ունեցած է «Լեռնավայր» կոմիտէի կազմակերպած խրախճանքը, որու ընթացքին խօսք առած են ընկերներ Ցովհաննէս Թաշճեան, Արա Մանաչ և Բարգէն Փափազեան: Ազգային եւ յեղափոխական երգերով հանդէս եկած են Գառնիկ Սարդիսեան եւ Վիդէն Եադուպեան:

×

ԳԱՀԻՐԷի մէջ, Մայիս 4-ին մեռած է Նուպարեան ազգային երկրորդական վարժարանին տնօրէնը՝ Արամ Մովսէսեան: Ողբացեալը տարիներու վաստակ մը ունէր դաղութին մէջ իբրեւ ուսուցիչ Գալուստեան վարժարանի, ապա տնօրէն Նուպարեան վարժարանի, ինչպէս նաեւ որպէս ազգային երեսփոխան եւ Հայկական Ընթերցասրահի վարչութեան առենապետ: Ազգային յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Մայիս 5-ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, ուր դամբանականներ խօսած են Ցովսէփ Մ. վրդ. Մամուր, յանուն Ազգ. Իշխանութեան Վահան Զէյճէնեան, յանուն ուսուցչական կազմի Դէորգեան և Ասպէլ Ա-

ղիմ, Գալուստեան վարժարանի տնօրէն Նշան Վարդեան եւ յանուն «Զահակիր»ի չրջանակի Զաւէն Պալայեան: Մարմինը ամփոփուած է Հելիոպոլսոյ Ամենայն Սրբոց դերեզմանատունը:

×

ՄՈՆԹԵՊԵԼԼՈՑԻ «Հուբիկ Պաղտասարեան» սրահին մէջ, Մայիս 7-ին, տեղի ունեցած է Հ. Ց. Դ. «Դրօ» Կոմիտէութեան կազմակերպած ճաշ-պարահանդէսը, ի նպաստ Լոս Անճըլըսի հինգ հայ երիտասարդներու պաշտպանութեան ֆոնտին: Ներկայ եղած են աւելի քան 400 հոգի: Ասնք առած են պաշտպան փաստաբաններէն Մարալ Կիրակոսեան, Ցանճնախումբի կողմէ Սալբի Ցարութիւնեան - Ղազարեան եւ «Դրօ» կոմիտէի ներկայացուցիչ Անդրանիկ Գասպարեան: Հանդիսութիւնը վարած է Մայքըլ Մինասեան, արտասանած է Վարդան Ցովհաննիսեան, երգած են Գառնիկ Սարդիսեան եւ Վիդէն Եադուպեան: Հանդիսակուած է 20 հազար տոլար:

×

ԿԼԷՆՏԷԼԻ Սինա տաճարի սրահին մէջ, Մայիս 8-ին, տօնուած է Մայրերու Օրը, կազմակերպութեամբ Իրանահայ Միութեան Տիկնանց Օժանդակ մարմնին: Բացումը կատարած է Մանուչ Գէորգեան: Բանախօսած է Ա.յտա Վարդանեան: Գեղարուեստական յայտագիրը բաղկացած է արտասանութիւններէ, երգերէ, պարերէ եւ կենդանի պատկերներէ:

×

ՄՈՆՐԻԱԼԻ «Ա. Ահարոնեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 17-ին, տօնուած է Հերոսներու Օրը, կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. Քանատայի Երիտասարդական Միութեան «Լեւոն Շանթ» մասնաճիւղին: Ներկայ եղած են 400 հոգի: Ցայտագիրը վարած է Արշակ Պօյաճեան: Խօսք առած է Վահէ Երէցեան: Բանախօսած է Քրիս-տափոր Բազրատունի (Լոս Անճըլըսէն): Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

×

ՊՈԼՍՈՑ մէջ, Մայիս 16-ին մեռած է բանաստեղծ Գարուն Նաթանեան, որ 1940-ական թուականներուն ծանօթ անուն մըն էր Պոլսոյ հայ գրականութեան մէջ: Հիմնադիրներէն էր «Անիւ» ամսաթերթի, ուր լոյս տեսած են իր շատ մը երկերը: Աւանդ մը ի վեր հետու կը մնար գրականութենէ, անտիպ պահելով աստուածային ոգիով գործեր:

×

ՊՈՒՐԿԱՋԻ (Պուլկարիա) մէջ, Մայիս 16-ին համերգ մը տուած է «Շարական» համոյթը, որ Պլովդիւի 3-րդ միջազգային տօնավաճառին առթիւ Պուլկարիա գացած էր: Խումբը, Գրիգոր Դանիէլեանի դեկավարութեամբ մեկնաբանած է հայկական չարականներ ու ժողովրդական երգեր, գնահատուելով ներկաներուն կողմէ, որոնց մէջ նաեւ հիւրեր՝ Վառնայէն, Եամպոլէն եւ Այթոսէն:

Տէսիճ - Մարսէյլ 2 - 2
(կիսախաղին 1 - 1):

Հետաքրքրական եւ հաճելի մրցում մը, որուն արդիւնքը արամաբանական էր, քանի կոմիտէները ոչ մէկը գերադասութիւն ցոյց տուաւ միւսին նկատմամբ, թէեւ Մարսէյլի խումբը կրնար յաղթական հանդիսանալ, նկատի ունենալով որ խաղի աւարտին քանի մը վայրկեան մնացած 1-ի դէմ 2 կէտով առաւելութիւն մը ունէր:

Այապէսով, Բ. խմբակի դասաւորումը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէր. - Լիոն - Տէսին 5 կէտ, Պէյրութի Հ. Մ. Ը. Մ. 4 կէտ, Իսխ 2 կէտ եւ Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ 1 կէտ:

ՇԱՆԹ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ
ԱՅԼԱՍՏԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ե.

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԹՈՌԸ

Եւ երբ հէք պատանին, որ չուարած, ափիբերան, կը մտածէր թէ սրբելո՞ւ չորցնելո՞ւ էր վրան գլուխը, առանց թոյլատուութիւն առնելու, տօքթորցուն դարձեալ հրաման մըն էր կ'արձակէր, որուն գործադրութեանը կը չտապէր Աչօ, մոռնալով իր կրած տուչին անպատեհութիւնը:

Մաման, զաւկին այս ընդվզիչ կատակներուն ոեւէ առարկութիւն, ընդդիմութիւն չէր ըներ, նոյնիսկ թեթեւ ժպիտ-ներով կը քաջալերէր զանոնք, նկատելով որ անոնցմէ հաճոյք, ուրախութիւն կը ղդար իր զաւակը, հոգ չէ թէ միամիտ ու արգահատելի արարած մը յարատեւ նշաւակը դառնար այդ խոչտանգումներուն:

Շաբաթը երկու երեք անդամ Մերկեր-եան կուգար, ապարանքին ներքին կեանքը ուսումնասիրելու, անոր նորութիւններուն ծանօթանալու, սեղանը, ընկերը վայելելու, զուարճանալու, խնդալու: Եւ իրօք, կարելի չէր երեւակայել աւելի զուարճալի ու յատկանշական բազադրութիւն մը տարրերու, որոնցմով կազմուած էր այդ տան բնակչութիւնը: Հանդիպ, զաւակը, խոհարարուհին եւ Աչօն, բոլորովին անհամեմատելի, հակոտնեայ տիպարներ, նկարագիրներու անհուն հակասութիւններ, գիրար գտած հոտ, բախտին մէկ ցաւալի կատակովը, գիշեր ցերեկ յարատեւ չփման մէջ, իւրաքանչիւրը իր ցաւովը համակուած ամէն մէկը տարբեր խէալներու հետամուտ, գիրար հակընդալու, գիրար մխիթարելու անկարող, իրարու վշտերէ, իրարու խենթութիւններէ անտեղեակ, իրենք իրենց մէջ ամփոփուած, խեղճ, ցաւագար, լուսնոտ: Ու առանց վրայ աւելցուր Բարթող աղան, իր հրէշային կազմուածքովը, իր գողնալու, կողոպտելու, գիշատելու անդադրում մտասեւեռումը՝ այլանդակցած, իր երկու անհեթեթ էգերուն յաւերժական աղմկինութեան դատապարտումին վիշտէն, որ երթալով աւելի եւ աւելի կը խածնէր, կը կծկէր, կը հրէշացնէր անոր մարմինը, եւ Թադէոս աղան, չկըշտացող ուտիճ մը, անյագ յարալէզ, մարդկային ընկերութեան կուշտին փակած ապրուկ մը, որ սուտ, խաբեպատիր ազգասիրութեան մը համբաւին կթծնած՝ աղքատ թաղի մը անարիւն երակները կը ծծէր, եւ մեծափարթամ ապարանքի մը փլատակներու վրայ կը սլքտար դեռ՝ ճարակ փնտռելով իր ցանկութիւններուն, դիակնախօյզ բորենիի մը պէս:

Երրորդ տարուան կիսուն, տիկին Մարկոսեան, Մերկերեանի հետ խորհրդակցութեամբ, հակառակ այս վերջինին քանի մը բանաւոր առարկութիւններուն, վճռականապէս որոշեց տօքթոր անուանել Աբշակը: Այս յիմարութիւնը գործելու իր անյեղլի կամքին առջեւ, վերջապէս տեղի տուաւ Մերկերեան, եւ տօքթոր տիտղոսը այդպէս պաշտօնապէս տրուեցաւ Աբշակի, որուն բաւական լուրջ եւ հանդիսաւոր ձեւերով հաղորդեցաւ այս իրողութիւնը եւ որ, առանց զարմանքի արտայայտութեան, չատ բնական բանի մը պէս հաւանեցաւ ատոր: Այդ վայրկեանէն, ուրեմն, տան մէջ ամէն մարդ պարտաւոր էր տօքթոր անուանել ամիրային թոռը, չնայելով որ դեռ տղթորութենէ փարատներով հեռու էր ան:

Նախ Աչօն կանչուեցաւ ատեան, զոր, ինչպէս ըսինք, կը կազմէին տիկին Մարկոսեան, Թադէոս աղա եւ տօքթոր Մարկոսեան, եւ որուն ներկայացաւ զաւառացին սրտատրոփ եւ զողդոջուն: Տարիուկէսէ ի վեր այդ տան մէջ էր ու տակաւին առանկ հանդիսաւոր, պաշտօնական կացութեան մը չէր ենթարկուած: Կեցաւ հետուն, պատին առջեւ, ծունկ բերեւ, ոտքը ոտքին քով, աչքերը գետնին յառած, յանցաւոր աշակերտի մը կեցուածքովը:

Թադէոս աղա, նախագահի հանգամանքովը, խօսք ուղղեց սպասաւորին եւ ըսաւ.

- Աչօ, օղլում, հէլպէտաէ Աստուծոյ փառք կուտաս կոր քի մէկ առանկ աղէկ. չնորհքով տեղ մը ինկար տէ մարդու պէս կ'ապրիս կոր ... հոս ամիրայի տուն է, օղլում, հին էմէքտարները կը սիրուին, կ'օգտէ որ հաւատարիմ ըլլան, ճանըկէօնիւլտէն ծառայեն. կը հասկնա՞ս կոր...

Աչօ գլխովը այո՛ ըսաւ:

(Շար. 72)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

- ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ -

Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան՝ Լոզան, տարեկան ընդհանուր ժողովին առթիւ որ կը գումարուի բացառաբար ի Փարիզ, հանդիսաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի Կիրակի, Յունիս 5-ին, յաւարտ Ս. Պատարագի, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցիին մէջ, ի հանգիստ հոգիներուն Միութեան մեծ հիմնադիր ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ եւ իր գործակիցնե - րուն, Ընկերակցութեանս նախկին պատուոյ նախագահ ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ և Դպրոցասիրացի չէնքին բարերար՝ ՏԻԳՐԱՆ ԽԱՆ ՔԷ - ԼԷԿԵԱՆԻ, ու Միութեան բոլոր բարերարներուն, ի մասնաւորի Ընկերակցութեանս վերջին տասնամեակի բարերարներէն հետեւեալ - ներուն. -

Տիկին Ասրինէ ՀԱՋԱՐԱՊԵՏԵԱՆ՝ Փարիզ
Գառնիկ ՓՐԱՆՔԵԱՆ՝ Պրիւսէլ
Գէորգ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ՝ Կօլֆ - Ժիւան
Սիմոն ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ՝ Թէյլ
Տիկին Մանիկ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ՝ Նիս
Մուրատ ԳԱՐԱԿԻՕԶԵԱՆ՝ Նիս
Յովհաննէս ԹԵԼԵԱՆ՝ Փարիզ
Ոսկիան ՋԷԿԷԼԵԱՆ՝ Իսի-լէ-Մուլինօ
Սարգիս ԳԱՍԱՊԵԱՆ՝ Մօնփելիէ
Գաբրիէլ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ՝ Փարիզ
Սմբատ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍ՝ Լոնտոն
Կարապետ ՀՕՏԱՂԵԱՆ՝ Անկէն-լէ-Պէն
Ագա ՀՕՏԱՂԵԱՆ՝ Անկէն-լէ-Պէն
Ագոէն ՓԱՓԱՋԵԱՆ՝ Պրիւսէլ
Գրիգոր ՀԻՒՐՄԻՒԶԵԱՆ՝ Նանթէռ
Տիգրան ԱԴԱՄԵԱՆ՝ Վալանս
Օր. Սիբան ՏԻԼՍԻԶԵԱՆ՝ Միլանօ
Յարութիւն ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ՝ Իւզիվլ
Տիկին Սաթենիկ ՋԱԳԸՐ՝ Գահիրէ
Հայկ ՂԱԶԱՐՄԵԱՆ՝ Սան - Ռէմօ
Տիկին Վերժին ՊԱԽԹԻԱՐԵԱՆ՝ Նիս
Միսաք ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ՝ Մօնթէվիտէօ
Մանուկ ՏՈՒՏՈՒՆԵԱՆ՝ Պրիւսէլ
Կ. ՄԱՎԵԱՆ
Տիկին Մարիամ ՄԱԶՄԱՆԵԱՆ՝ Սէն - Շամոն

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ալֆորվիլի Զենկելերցիներու Հայրե - նակցական Միութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Մեծ Եղեռնի իր նահատակներու եւ համայն ննջեցեալ - ներու հոգիներուն համար, այս Կիրակի, Յունիս 5-ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին:

Ժամը 14-ին, Հայր. Միութեան կողմէ ճաշ - հաւաքոյթ մը տեղի կ'ունենայ Ալ - ֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 9 ռիւ տը Մատրիտ:

Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ, այս հանդիսութիւնին, ուր նոյն առիթով, յիշատակի համար, պատ - կերահանել պիտի տրուի բոլոր ներկանե - րու խմբանկարը:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ - քաղաքի վար - չութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Տիգրան Նա - ճարեանի, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց մօր, մեծ - մօր եւ ազգականին՝ Տիկին Սիրվարդ Դար - բինեանի մահուան առթիւ:

Ցաւակցութիւններ նաեւ Ժիրայր եւ Ժորժ Գասպարեանի, Տէր եւ Տիկին Իվ Գասպարեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ամման Ջազարեանի եւ զաւակնե - րուն եւ բոլոր պարագաներուն իրենց հօր, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազ - գականին՝ Պօղոս Գասպարեանի մահուան առթիւ:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
vous invite à rejoindre
LE FESTIVAL DE MUSIQUE D'ALFORTVILLE PRINTEMPS 83
lors de la soirée
MUSIQUES ET DANSES POPULAIRES
le Samedi 4 Juin, à 20h.30
avec les groupes : NARENDRA (Inde du nord), TAIGA (Russie), BRATSCH (Tzigane), NAVASART (Arménie)
—Entrée : 30 F., Billets à la M.C.A.

ՆՈՒԷՐ

ՕՊՈՆՆ. - Տէր եւ Տիկին կարօ ժամ - կոչեան 500 Ֆ. կը նուիրեն Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանին նոր մանկա - պարտէզին եւ 150-ական Ֆ. կարմիր եւ կապոյտ Խաչերուն (առանձ «Ցառա - ջ»էն):

Օր. Սարա Նազարեան ինչպէս նաեւ Քէչիչեան եւ Նազարեան, Սալոմեան եւ Գալայճեան ընտանիքները ցաւով կը ծա - նուցանեն՝

ՍՏԵՓԱՆ ՔԻՇԻՇԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 29-ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան 84 տա - րեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի Յունիս 2, ժամը 16-ին Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցին:

Մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խընդ - րուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆ

Հայ կարմիր Խաչի Մանկանց Բոյնը բաց պիտի ըլլայ ամէն օր Մայիս 16-էն սկսեալ:

Յուլիսին կ'ընդունուին 6 - 13 տարե - կան մանուկներ առանձին կամ ընկերակ - ցութեա մը բիւրեղց ծնողքներուն:

Օգոստոսին կ'ընդունուին ամէն տարի - քի հայրենակիցներ, :

Արձանագրութեան համար հեռաձայ - նել՝ 985 - 36 - 53 :

Մայիս 15-էն վերջ 16 (31) 21 - 77 - 63
Moyen d'accès : Par turbotrain en 2 heures Gare St. Lazare-Bayeux
Itinéraire par route : Autoroute de l'ouest, Evreux, Lisieux, Caen, Bayeux, Port en Bessin, Ste. Honorine des Pertes «Les Divettes»

La M.C.A. de Paris
propose à toutes les dames de la Croix Bleue de se réunir pour un
REPAS AMICAL
le Vendredi 3 Juin à 20h.30
Vous pouvez inviter vos amies
Participation 100 F.
17, Rue Bleue 75009 Paris

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Գօմոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկե - րուհիները, Երկուշաբթի, Յունիս 6, ժամը 14·30-ին տեղւոյն եկեղեցւոյ սրա - հին մէջ:

- կարեւոր օրակարգ:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Համախարբերդցիական Հայր. Միու - թեան Մարսէյլի Ընջանի տարեկան դաշ - տահանդէսը կիրակի, Յունիս 5, Ցապ - րիկուլ:

Monsieur Napoléon BULLUKIAN
Président d'Honneur pour la France de
L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

Les membres du comité U.G.A.B. Rhône-Alpes vous prient de bien vouloir honorer de votre présence

le Diner

qui sera présidé par Mr **Alex MANOOGIAN**
Président Mondial de l'U.G.A.B.

le Lundi 6 Juin à 20h.30,
au restaurant «**La Mère Guy**»
35, Quai Jean-Jacques Rousseau,
La Mulatière

Frais de participation : 350 Fr
Réservation : M. Jacques EKMEKDJIAN
Tél. 828. 55. 83 le jour
835. 06. 56 le soir

RECITAL DE MELODIES ARMENIENNES
Alice CHAMIRIAN
Vendredi 17 Juin à 21 heures
Sofitel-Vieux Port (**Marseille**)

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ
ՀԱՅԿ. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Ե Ւ
ԹՈՐՈՍ ՌՕՍԼԻՆ
Գրեց՝
ՎԱՋԷ Ծ. ՎԻՐ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ
Գրել՝
Archimandrite
Vatché IKNADIOSSIAN
Eglise St. Tatéos : 7. Camp Périer,
St Antoine **13015 Marseille**

-ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ-

Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ չինու - թեան ի նպաստ վիճակահանութեան տոմսերը պիտի քաշուին Կիրակի, Յու - նիս 5-ին պատարագէն անմիջապէս ետք, Ազգ. Տան սրահին մէջ, 40 ռիւ տ'Արմէնի Լիոն 3-րդ:

Այս առթիւ գինեծաղ մը կը հրամցուի ներկաներուն:

Սիրով հրաւիրուած է Լիոնի եւ չրջանի հայութիւնը:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

SAINTE CHAPELLE — PARIS
CONCERT AUX CHANDELLES
Samedi 4 juin, à 21 heures
DUO FLUTE et HARPE
Suzanne MILDONIAN
Maxence LARRIEU
MOZART — VIVALDI — BACH — TELEMAN

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 5, Կիրակի օր, ժամը 11-էն 22:
Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան դարաստանին մէջ

- Արեւելեան եւ եւրոպական ճաշեր՝ արագ սպասարկութեամբ:
- Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով:
- Ընտանեկան հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ:
- Զանազան հետաքրքրական խաղեր ու ժամանց:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Մուտքը ազատ է

Մոնմորանսի երթալու համար.-
Prendre le train de la Gare du Nord, descendre à Enghien-les-Bains et puis prendre l'autobus N° 6 et descendre à l'arrêt Groslay.

LA CAPPADOCE
RESTAURANT ARMÉNIEN
OUVERT TOUS LES SOIRS DE 20h30 A L'AUBE
SAUF LUNDI
DEUX RECITALS EXCEPTIONNELS
Les 9 et 10 Juin
AVEC
ADIS HARMANDYAN
*
tous les soirs
au piano le chanteur arménien
ARSEN
chanteur tzigane **MINAS**
groupe de danse **FOLKLORIQUE**
danse orientale avec **AÏDA**
HARRIS LASCARIS
Bouzouki **MICAELIS**
AUTOROUTE A 4 — 1ère SORTIE — PONT DE CHARENTON
BORD DE SEINE
67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140
RESERVATION
tél. 375.05.30

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
3
VENDREDI
3 JUIN
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.449 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.449

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԷՎՐԷՆ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ՅԵՏԱՁԳԵԼ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—×—

Չօրեքի մէջ (Անգարայի հիւսիս - արեւելքը) բացօթեայ հաւաքոյթի մը ընթացքին է որ զօր. Էվրէն սպառնացած է յետադարձել երեսփոխանական ընտրութիւնները (նախատեսուած՝ Նոյեմբեր 6-ին) «եթէ պարագաները այդպէս պարտադրեն»: Պետութեան դեկավարը բացատրած է նաեւ թէ ինչո՞ւ լուծած է «Մեծն Թուրքիոյ կուսակցութիւնը», նոր հիմնուած Չէմիրէլի մէկ բարեկամին կողմէ, կրկնելով հրովարտակին մէջ արուած պատճառաբանութիւնները: Ա.յլ խօսքով, ըստ Էվրէնի, այդ կուսակցութեան հիմնադիրները կը պատրաստուէին նոր պառակտումներ ստեղծել ժողովուրդին մէջ, երկուքի բաժնելով քաղաքացիները: «Պիտի չվարանինք, կ'ըսէ Էվրէն, նման մէկոց ձեռք առնել որեւէ կուսակցութեան նկատմամբ որ նոյն բանն ընէ»: Կը թուի որ հին Ատալէթը կրկին կեանքի բերել ուզողները ուղղակի մրցակից կը նկատին Էվրէնի կողմէ, քանի զինուորական հովանաւորութիւն վայելող Ազգ. Դեմոկրատ կուսակցութիւնը լեզու չգտաւ Չէմիրէլի նախկին կուսակիցներուն հետ:

ՊՈԼԻՍ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

—×—

Տասը յուցահանդէսներ բացուած են Պոլիս եւ կը փակուին Հոկտեմբեր 30-ին: Ասոնցմէ 2-ը պատմական մեծ նշանակութիւն ունին, մէկը՝ Ս. Իրէնէ, միւսն ալ՝ «Թուփգափուլի նախկին ախոռներուն մէջ եւ ուր ուրիշներ, որոնք աւելի «ուսուցական» նկարագիր ունին: Տասնեւերկու հազար գործեր բերուած են Ազատութեան յիսուն (118-ի վրայ) թանգարաններէն: «Ազատութեան Քաղաքակրթութեանց» այս մեծ ձեռնարկը կը վայելէ Եւրոպայի Խորհուրդին (ուզած - չուզած) հովանաւորութիւնը:

«Մոմո»ի մէջ (Ցունիս 2) Ժ. Փ. Փեռնոել - Հիւկոյ կուտայ իր առաջին տպաւորութիւնները եւ յօդուածին մէկ պլուխին տակ, խորագրուած «Հայկ. ինդիրը» հետեւեալը կը գրէ. - «Նախքան աչք մը նետելը այս նոր Ոսկեղջիւրի խլամական հանգրուաններուն, արագօրէն ազատինք այն անհաճոյ բաներէն որ կը մնայ ըսելիք: Թուրքերը կ'երեւակային թէ բազմաթիւ ազգերը, դլուխը՝ Ֆրանսան, իրենց ժամանակը կը վատնեն Թուրքիոյ վնասելով եւ դնել վար զարնելով: «Թուրքի դլուխ» արտայայտութիւնը սակայն խեղճուկրակ վրէժն էր Ֆրանսայի երբեմնի աճապարանքներուն ընդդէմ այն վախին զոր մեր նախնեաց կը ներշնչէին Օսմանցիները»: Եւ «Թուրքի մը պէս զօրաւոր» դովասանք մըն է, չէ՞: Այո՛, բայց կ'ուրանաք թրքական արդար իրաւունքը հայկ. խնդրին մէջ, կը պատասխանուի մեզի: Եղա՛ւ, ըսուեցաւ: Արուեստի պատճառով Թուրքիա հրապուրած, ինքզինքս կը գտնէի թրքահայկական հոգեքաղաքական ողբերգութեան առջեւ: Սրտաչարժ իրենց անճարակութեամբ լսկ, Թուրք հիւրասիրողներ յաջողած էին միայն լինձի յիշեցնել հայկ. նպատակը այս «անատոլեան քաղաքակրթութեան», որու «բոլոր երեսները» ըստ պաշտօնական ճառի մը, ներկայիս ներկայացուած են Պոլիս»: Շատ կը ցաւիմ. - ոչ մէկ չնչին առարկայ, ներկայացուած 12 հազար կտորներուն մէջ, որ հայկ. յուցանիչ մը կրէ: Մէկ հատը ըլլար եւ իրական հաճոյքը կ'ունենայինք գովաբանելու ուռպի էք օռպի թրքական առարկայականութիւնը: «Ճիշդ է, պակաս մըն է» կ'ըսէ Թուրք դրագէտ մը, որու անունը չենք տար, որպէսզի իր կապերը չվատթարանան իր կառավարութեան հետ: Բայց եւ այնպէս, Եչիլքէօյի օդակայանը, կարծես չուզելով, անանուն հանրապետ մը կայ, որու վրայ, ով որ քիչ չատ գաղափար ունի անատոլեան արուեստի մասին, կը ճանչնայ վանայ լճի մէկ հայկ. եկեղեցին...»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏՈԼՄԸՐԸ «պատմական» նոր մրցանիշ մը կոտրեց Չորեքշաբթի օր, Փարիզի մէջ հասնելով 7,64-ի եւ 7,68-ի՝ Նիւ - Եորք: Այս ընթացքը արդելք է որ յաջողի Տըլոր ծրագիրը: Ֆրանսայի բացը կը ծանրանայ եւ պարտքը արդէն հասած է 72 միլիառի առաջին վեցամսեային, մինչ Ելմըտական նախարարը 60 միայն կը նախատեսէր ամբողջ տարուան համար:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑՈՒՅՑ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՄԱՅԻՍ 24 - 26)

ՄԱՐԹԻԿԻ ՈՏՆԱԳՆԴԱԿԻ ԽՈՒՄԲԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

1980 Դեկտեմբերին Երեւանի «Արարատ»ը, Ֆրանսա կատարած իր շրջայցի ընթացքին, շաբաթ մը հիւրընկալուած էր Մարթիկի մէջ, տեղւոյն ոտնագնդակի ակումբին կողմէ: Ծանօթ է, որ Երեւանցիները հանդիպում մըն ալ ունեցան տեղւոյն խումբին հետ: Արդ, ի պատասխան այդ հիւրընկալութեան, Մարթիկի խումբն ալ հրաւիրուած է Հայաստան, բարեկամական երեք հանդիպումներ ունենալու «Արարատ»ի, Լենինականի «Շիրակ»ի եւ Աբովեանի «Կոտայք»ի հետ: Մարթիկի մարզիկները արդէն իսկ Հայաստան կը գտնուին: Անոնք այցելած են տեսարժան վայրեր, ծանօթացած են մարզական կեանքին: Պատուիրակութիւնը կը գլխաւորէ Մարթիկի քաղաքապետը՝ Փօլ Լոմպառ:

Մայիս 25-ին, Ֆրանսացի մարզիկները հանդիպում մը ունեցած են «Արարատ»ի հետ՝ Հրազդան մարզադաշտին վրայ: Խաղը վերջ գտած է հաւասար արդիւնքով՝ 1 - 1: Երեւանցիները խաղը սկսած են առանց Խորէն Յովհաննիսեանի, որ Խորհ. Միութեան խումբին հետ երկրէն դուրս գտնուելով՝ նոր վերադարձած էր: Երկու խումբերը հաւասարակշռուած խաղարկութիւն մը ցուցաբերած են՝ զբօհներով եւ զանազան դործողութիւններով: 38-րդ վայրկեանին Համլետ Մխիթարեան դեղեցիկ կոլ մը նշանակած է: Երկրորդ կիսախաղին կողմերը փոփոխութիւններ կատարած են իրենց կազմին մէջ. այդ կարգին՝ դաշտ իջած է նաեւ Խորէն Յովհաննիսեան: «Արարատ»ի տղաքը անընդհատ գրոհներ կազմակերպած են Մարթիկի բերդին մօտերը, սակայն Ֆրանսացի մարզիկները կուռ պաշտպանողականով կրցած են փրկել իրենց բերդը ատոյդ կոլերէ: Ա.Ջ-յետադարձ Ժան - Լուի Կրին նոյնիսկ կոլ մը փրկած է իր բերդին դիծին վրայէն: Երկրորդ կիսախաղին է, որ Ժան - Մարք Մարթինէզ նշանակած է հաւասարութեան կոլը:

թեամբ իսկ, Թուրք հիւրասիրողներ յաջողած էին միայն լինձի յիշեցնել հայկ. նպատակը այս «անատոլեան քաղաքակրթութեան», որու «բոլոր երեսները» ըստ պաշտօնական ճառի մը, ներկայիս ներկայացուած են Պոլիս»: Շատ կը ցաւիմ. - ոչ մէկ չնչին առարկայ, ներկայացուած 12 հազար կտորներուն մէջ, որ հայկ. յուցանիչ մը կրէ: Մէկ հատը ըլլար եւ իրական հաճոյքը կ'ունենայինք գովաբանելու ուռպի էք օռպի թրքական առարկայականութիւնը: «Ճիշդ է, պակաս մըն է» կ'ըսէ Թուրք դրագէտ մը, որու անունը չենք տար, որպէսզի իր կապերը չվատթարանան իր կառավարութեան հետ: Բայց եւ այնպէս, Եչիլքէօյի օդակայանը, կարծես չուզելով, անանուն հանրապետ մը կայ, որու վրայ, ով որ քիչ չատ գաղափար ունի անատոլեան արուեստի մասին, կը ճանչնայ վանայ լճի մէկ հայկ. եկեղեցին...»:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԲ ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂԸ «ՉԱՓԱԽՈՐ» ՀԱՅԵՐ ԿԸ ՓՆՏՌԷ ՈՒ ԿԸ ԳՏՆԷ...

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԽՄԲ. - Ինչպէս գրած էինք երէկ, տալով Ալի Պիրանտի յօդուածին մէկ գլուխը, Թուրբերը «բան մը» կը պատրաստեն, հաւանաբար ամերիկեան թելադրութեամբ, «վերջնական լուծում»ը գտնելու համար: Յօդուածին այս մասը, աւելի բացայայտօրէն ցոյց կուտայ արդէն մը տադրութիւնները, որոնց տուն կուտայ երկու «հանրածանօթ» Ամերիկահայերուն ճամակը: Այս առընչութեամբ յատկանշական է նաեւ անգլիական ազդեցիկ թերթերէն՝ Ֆինանշըլ Թայմզի մէկ յօդուածը (Մայիս 17) զոր թարգմանաբար կուտանք վաղուան մեր թիւով:

×

Ամերիկայի Հայ Ուսումնական Խորհուրդը եւ Մասիկոնեան Հաստատութիւնը Ապրիլ 3 Թուակիր նամակով մը Պետութեան նախագահ Քէնան Էվրէնի դիմելով, թելադրեր է որ «Հայկական Հարց»ի մասին անկողմնակալ պրպտում մը կատարուի:

Թէեւ նամակը Էվրէնի ուղղուած է, բայց այդ երկու հաստատութիւններու պատասխանատուները չատ լաւ գիտեն թէ այդ պրպտումները Թուրք Պետութեան հետ չէ որ պիտի կատարուին:

Իրենց նպատակն է, նման ձեռնարկի մը համար երկրին ամենաբարձր դիրքին վրայ գտնուող անձնաւորութեան մը մօտ ոչ պաշտօնական չարժման մը մասին արտայայտուիլ:

Այս երկու հայ հաստատութիւնները առհասարակ ծանօթ են արեւմտեան աշխարհի մէջ իրենց չափաւոր մերձեցումներով: Բնական է որ անոնք ալ Հայերուն Թուրքերու կողմէ ցեղասպանութեան մը ենթարկուած ըլլալուն կը հաւատան: Բայց այդ հարցին լուծման համար ահաբեկչական գործունէութիւններու անհրաժեշտութեան չեն հաւատար: Իրենց այս անգամուան այս դիմումն ալ ո՞վ ինչ կ'ուզէ Թող խորհի այլապէս, Թուրքիոյ կողմէ անմիջապէս մերժելի առաջարկ մը չէ: Դժուար է զայն մերժել, նոյնիսկ իր հետ չահեկան զարգացումներ ալ բերելու բնոյթն ունի ան:

Ինչո՞ւ:

Մենք, որքան ալ մերժել ջանանք, աշխարհ «Հայկական Թղթածրար»ը բացած է: Թուրքիա չի կրնար մերժել այն հանգամանքը՝ թէ ինք կողմ մըն է եւ Հայերու պնդումներուն դէմ ինքզինքը դիւրաւ չի կրնար բացատրել մի միայն պաշտօնական զեկոյցներով եւ կամ քանի մը տկար էջոյթներով:

Համաշխարհային հանրային կարծիքին համոզումը կարենալ փոխելու կամ դոնէ անոր վրայ ազդելու միակ ճամբան, առանց հարցաքննիչ մարմնի մը երեւոյթը ստեղծելու, կարելի եղածին չափ անկողմնակալ եւ բազմազան դէմքերէ բաղկացած միջազգային դիտաշխատողներու պրպտում մը կրնայ ըլլալ:

Որքան ատեն որ արխիւները պիտի չբացուին, վերոյիշեալ ձեւով լայն պրպտումներու առիթ ալ պիտի չներկայանայ եւ պիտի չարունակուին այն կասկածները թէ իրականութիւնները գաղտնի կը պահուին: Այս երկար ժամանակամիջոցին մէջ օգտուողը մի միայն ահաբեկչական չարժումներու հաւատացող հայկական խմբակները պիտի ըլլան:

Մինչդեռ, եթէ այսպիսի ձեռնարկի մը գործունէութիւնը կարելի ըլլար յաջողցընել, Թուրքիա պիտի կարենայ մէջտեղ հանել որոշ իրականութիւններ, զոր մինչեւ այսօր չէ կրցած երեւան հանել:

«Հայկական Հարց»ը այս պրպտումնե-րէն վերջ ալ փակուած պիտի չըլլայ: Նոյնիսկ մեծ հաւանականութեամբ, ահաբեկչական կազմակերպութիւնները նման ձեռնարկ մը կացինահարելու համար ամէն միջոցի պիտի դիմեն:

Նոյնիսկ, նոր ոճիրներ պիտի գործեն, որպէսզի Թուրք հանրային կարծիքը զայրանայ դէպքերէն եւ մերժէ նման մեր ձեռնում մը:

Բայց այս պայմաններուն մէջ յայտնի պիտի ըլլայ վերջապէս, որ Թուրքիա որեւէ բան չուզեր գաղտնի պահել, թէ «Հայկական Հարց»ի կապակցութեամբ միակողմանի կերպով առաջ քշուած ցեղասպանութիւնը, իրականութեան մէջ օրուան ձգտեալ վիճակին հետեւանք դէպքեր էին միայն:

Այս պարագան, միջազգային հանրային կարծիքի վրայ ազդելու տեսակէտէ չատ կարեւոր կէտ մըն է:

Առաջին առթիւ Թուրքիոյ հաւատացողները քիչ պիտի ըլլան, ամբաստանութիւնները կրկին պիտի չարունակուին, բայց չէլ քարոզչութիւններու սաստկութիւնը տակաւ պիտի կորսուի, կարդ մը միտքերու մէջ հարցականներ պիտի ծնին անտարակոյս: Նոյնպէս, նկատելով որ այդ պարագային, Ֆրանսայի նման կարդ մը Պետութիւններու դէպքերու մէջ ուշնեցած մասը մէջտեղ պիտի ելլէ, ամէն մարդ իր որոշ տեղը պիտի ուզէ քաշուիլ:

×

Ցաւոնի է որ չատերու գլխուն մէջ արխիւ բանալու, հասարակաց պրպտումներ կատարելու գաղափարը կասկածներ կը ստեղծէ միշտ: Բայց երբեք պէտք չէ մոռնալ Ամերիկայի հանրածանօթ դրող եւ քննադատի մը Թուրք պաշտօնական անճնաւորութեան ըրած հետեւեալ խօսքերը:

«Աշխարհի ո՞ր թղթածրարն ալ բանաք, որո՞ւ որ ուզէք քննել տուէք, ոչ մէկ ատեն կրնաք միայն մէկ տեսակէտ հաստատող փաստաթուղթերու հանդիպիլ: Ոչ մէկ ատեն սեւ - ճերմակի նման արդիւնք կարելի է առնել: Միշտ փոփոխականներով եւ մին միւսը ժխտող վաւերագրութիւններու կը հանդիպիք»:

Այս ծանօթ անճնաւորութիւնը, որ միեւնոյն ատեն Ամերիկայի ամենակարեւոր Թրքագէտն ու Թուրքերու բարեկամութեամբ ծանօթ է, կը պնդէ որ Թուրքիա իր արխիւները անկողմնակալ մարմնի մը առջեւ բանալով պիտի կարենայ ազատիլ «Հայկական Հարց»էն:

×

Բայց կարեւորագոյնը, այդ պրպտումներու աշխատանքներուն ճեւաւորումն է:

«Հայկական Հարց»ի կապակցութեամբ Թուրքիոյ ուղղուած այս վերջին դիմումը լաւ արժեւորել պէտք է առանց անմիջապէս մերժելու օգտակար կը նկատենք անոր լրջօրէն քննարկումը:

Որքան ալ սխալ հասցէագրուած ըլլայ նամակը, անոր Պետութեան նախագահին ղրկուած ըլլալը կ'ապահովէ լուրջ աշխատանքի մը հաւանականութիւնը:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅՕՍՏԱՆԻ ՀԱՆԴԻՄՆԵՐԸ

ՀԱՅԵՐԷՆ, ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

———×———

Մօտ ատենէն կը սկսին միջնակարգի բաժինները աւարտած եւ Համալսարանի այլազան ճիւղերը մուտք գործելու սահմանուած ընդունելութեան քննութիւնները: Այս ուղղութեամբ զանազան դիւրութիւններ, - մատուցական, դաստիարակ եւ ուրիշներ, - նախորդ ուսումնական տարեշրջանի քննութիւններուն մասին իրենց կարծիքները կը յայտնեն: Քննադատութեան ճամբով թերիները սրբագրելու մտահոգութեամբ:

Այսպէս, Սերգեյ Աթաբէկեան, երեւանի պետական Համալսարանի խորհրդահայ գրականութեան ամպիոնի դոցենտ, Գարուն ամսագրին մէջ, յօդուածով մը խորհրդածութիւններ կը կատարէ անցեալ տարուան քննութիւններուն մասին, յատկապէս հայ գրականութեան վերաբերեալ: Կը ճշդէ, թէ մէկ ամիս շարունակ կը մասնակցի Երեւանի պետական Համալսարանի մուտքի քննութիւններուն, բոլոր բաժիններուն: Եւ, հետեւաբար, կը պարզէ իր տպաւորութիւնները:

Մուտքի քննութիւններուն մէջ ամէնէն դժուարը կը մնայ շարադրութիւնը, կամ գրաւոր աշխատանքը ընդհանրապէս: Կը հաստատէ, - Սակայն բանից պարզուեց, որ Հայոց լեզուից եւ գրականութիւնից բանաւոր բնութեան ժամանակ էլ շատ յաճախ էին հայբաէռում դիմորդները, դրսեւորում թիւրիմացութիւն կամ պարզապէս անտեղեակութիւն:

Յօդուածագիրը նախ դիտել կուտայ արատաւոր երեւոյթ մը, այն է՝ քննութիւն անցնողներուն զգալի մասը կը փորձէ օգտուիլ ծածկագիրներէ, այսինքն՝ թուղթի կտորի մը վրայ հարցումին պատասխանը կարդալէ եւ զայն արձանագրելէ: Կամ նման այլ միջոցներու կը դիմէ: Շատ ցաւալի է, կ'ըսէ ան, որ այդ միջոցին կը դիմեն նաեւ ապագայ բանաձէրները: Այս երեւոյթը կը դառնայ դըպրոցներուն մէջ սովորական: Աչակերտին համար կը մնայ ճիշդ ձեւ մը, չի ձգտում ինքնուրոյն ձեւով իւրացնել ձիւթը, մտածելով, որ ճոյն կերպ կը վարուի նաեւ բուհում, այսինքն՝ բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններուն, Համալսարանին մէջ: Ուրեմն՝ միջնակարգութիւն, ձանձրանալի կրկնութիւն, սեռունդ սերունդ փոխանցուող ճապաղութիւն:

Յօդուածագիրը կարեւոր կէտ մըն ալ կը մատնանշէ: Այն թէ բանախրութեան ճիւղերէն դուրս այլ նիւթերու հետեւողները, չեն գիտեր ինչու, կը խորհին, թէ հայերէնը եւ հայ գրականութիւնը իրենց չվերաբերելով կարեւոր չեն նկատուիր: Երբ մեր պատկառելի գիտնականներից մէկը վերցրեց նրա ծածկաթուղթը, դի-

մորդը շատ զարմացած ու «անկեղծ» ասաց, թէ հայերէնն իր ինչի՞ն է պէտք, իր մասնագիտութիւնը բանասիրութիւնը չէ:

Դժբախտաբար այս մտայնութիւնը տիրական կը մնայ չատ չատերուն մօտ:

Մուտքի քննութիւնները անցընողները հիմնականին մէջ տկար կը մնան գրական տեսութիւններուն մէջ: Կատակերգութիւնը կը շփոթեն առասին, նոյնիսկ վէպը՝ բանաստեղծութեան եւ նորավէպին հետ: Բազմաթիւ պարագաներու մէջ քննութիւն անցընողը տեղեակ չէ պատմավէպին առանձնայատկութիւններուն, պատմավիպասանը կը շփոթէ արդիական նիւթերով առեղծագործող հեղինակներուն հետ: Դեռ, կ'աւելցնէ ան, չենք խօսիր այնպիսիներուն մասին, որոնք Թումանեանը վիպասան կ'անուանեն, Պռոշեանը՝ առակագիր, Րաֆֆին՝ նորավիպագիրը, Շիրվանզադէն՝ դիւղաշխարհի նկարիչ եւայլն:

Ապա նկատել կուտայ ընդհ. երեւոյթ մը, այն թէ՝ հայկ. դպրոցներուն մէջ դէշ, յօդուածագիրին խօսքով վատ կ'ուսուցանուին ակնարկային ընդհանրացնող թեմաները, օրինակ, հայ գրականութիւնը 9.-Թ. դարերուն, նոյնը՝ ԺԹ.-ԺԶ. կամ անցեալ դարու 50-60-70-80-ական թուականներուն եւայլն:

Քննութեանց մասնակիցներուն ջախջախիչ մեծամասնութիւնը լաւ չի գիտեր կամ ալ բոլորովին տեղեակ չէ հայ դրագէտներուն կենսագրութիւններուն: Դարերն ու ժամանակները իրարու հետ կը շփոթեն: Ընդհանրապէս միջնադարեան գրականութեան հանդէպ անտարբեր կեցուածք ցոյց կուտան, կը գոհանան դասագիրքին մեկնաբանութիւններով. գոյ կը սորվին եւ, հետեւաբար, քննութիւնն ընթացքին միօրինակ, կաղապարեալ միտքեր կ'արձանագրեն:

Ս. Աթաբէկեան, Համալսարանի բաժիններու մուտքի գրաւոր քննութիւնն երէն օրինակներ կը մէջբերէ, որպէսզի ընթերցողը գաղափար մը կազմէ մակարդակին մասին:

Ստորեւ տասնեակէ մը աւելի օրինակներէն մէկ քանին.

- Աղասին իր փոքր ջոկատով որով ահ ու սարսափ է տարածել Թուրքերի մէջ, միանում է ռուսական կարմիր բանակին: (Աղասի դլխաւոր հերոսն է Խ. Աբովեանի «Վէրք Հայաստանի»ի):

- Վարդան Մամիկոնեանը կատարում է ճակատամարտի բացումը:

- Մ. Նալբանդեանն իր «Ազատութիւն» բանաստեղծութիւնը տպագրել է 1823 թ. (Նալբանդեան ծնած է 1829-ին):

- Հայի խնդիր վէպի գլխաւոր հերոսն է Աբիսողոմ աղան, որը գողանում է իր մօր հաւերը (Ուսանողը Պռոշեանի վէպին հետ կը խառնէ Պարոնեանի Մեծապատիւ մուրացկանները եւ Նար-Դոսի Սեւ փողերի տոկոսը) Պռոշեանը համարւում է այն դրական արարատներից, որոնք տեսանելի են մեր մոլորակի իւրաքանչիւր կէտից:

- Ծովհաննէս Թումանեան իր եղեգնեայ դրչով ասքեր ու պոեմներ հիւսեց Արարատի սպիտակաւոր լանջերին, իջաւ հայ դեղնուկի խրճիթը, կարդաց, դիւցազին սիրեց նրան: Յետոյ մեծ քանաստեղծը դրանք յանձնեց իր տուն-թանգարանը ու մեկնեց Թիֆլիս:

- Ա.Ռ. Իսահակեանը հայ դրականութեան ճաճանչափայլ երկակամարում իր ոսկեղէն զրչով արձաթեայ ակօսներ բացեց՝ մարգարտեայ հունտերով:

- Իսահակեանն այնքան է կերտուած եղել իր սիրած էակին, որ նոյնիսկ ծնկի է իջել նրա առջեւ եւ կարելի է ասել, որը վայել չի կովկասցի հայ տղամարդուն:

Նմանօրինակ անհեթեթ չարադրութիւն-մեկնաբանութիւնները, կէտադրական, ուղղագրական սխալներով լեցուն, շատ ու շատ կը մնան, ըստ յօդուածագիրին, համալսարանի մուտքի քննութիւններու ընթացքին: Բնականաբար, կ'աւելցնէ ան, ասոնց կողքին կ'երեւան տասնեակներով բանիմաց ուսանողներ, որոնք պատիւ կը բերեն իրենց դպրոցներուն եւ դասախօսականներուն:

Ս. Աթաբէկեանի կարծիքը կը մնայ այն, որ դպրոցներուն մէջ անհրաժեշտ է մեծ ուշադրութիւն դարձնել հայերէնի եւ հայ գրականութեան դասաւանդութեան մակարդակի բարձրացումին: Պէտք է մըտնում տալ աշակերտներուն ուրոյն ձեւով մտածելու եւ մեկնաբանելու ընդունակութիւններուն:

ՔԱՂՀԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՀԱՅԿ. ՄԻՆԻ-ՄՈՒՆՏԻԱԼ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

———×———

(Բ. եւ վերջ)

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՄԱՅԻՍ 23-Ի ԽԱՂԵՐԸ

Մարսէյլ - Վիէն 4 - 4
(կիսախաղին 1 - 1)

7-րդ եւ 8-րդ տեղերու համար կատարուած այս մրցումը յատկանշական էր կուլերու առատութեամբ: Երկու խումբերը պաշտպանութեան մտահոգութիւն չունենալով անցած էին գրոհի եւ խաղի 14-րդ վայրկեանին իսկ Ազարեան (Մարսէյլէն) կոլ մը նշանակելով կը բանար հաշիւը, որ հինգ վայրկեան ետք Վիէնէն Ռըքորը կը հաւասարեցնէր: Երկրորդ կիսախաղի առաջին եւ երրորդ վայրկեաններուն Հ. Մ. Ը. Մ. Աբծիլի մարզիկներէն Նազարէթեան՝ երկու կոլ նշանակելով, առաւելութիւն մը կ'ապահովէր Մարսէյլի իր խումբին: Երկու վայրկեան ետք Ռըքոր կը նուազեցնէր տարբերութիւնը, զոր աւելի կը խորացնէր Տամլամայեան տասը վայրկեան ետք (60-րդ վայրկեան):

Ալֆորվիլ - Իսխ 1 - 2
(կիսախաղին 1 - 0)

Փարիզեան չորքի այս երկու խումբերը կը մրցէին 5-րդ եւ 6-րդ տեղերու համար: Խաղի 8-րդ վայրկեանին Ամըլին կը նշանակէր կոլ մը Ալֆորվիլի հաշուոյն. ապա Իսխի տղաքը ամբողջ առաջին կիսախաղի ընթացքին տիրապետելով դաշտին, ճնշում բանեցնելով հանդերձ չէին կրնար արդիւնաւորել ներկայացած բազմաթիւ առիթներ:

Ի վերջոյ, երկրորդ կիսախաղի 15-րդ վայրկեանին Մարքօ Կուրինեան կը հաւասարեցնէր հաշիւը: 27-րդ վայրկեանին Իսխի տղաքը կը կազմակերպէին հաւաքական գործողութիւն մը (Աւետիս Եսայեանէն, Փարաւոն Կէօքճէէեան եւ Կզաւիէ Սարգիսեան), որու ընթացքին՝ մրցակիցի բերդէն 18 մեթր հեռաւորութեան վրայ, Փարաւոն Կէօքճէէեան Ալֆորվիլի մարզիկներու կողմէ «զեղին կը փուռէր»: Նշանակուած ազատ հարուածով մը Մարքօ Կուրինեան զնդակը կը զետեղէր հակառակորդի բերդին ձախ անկիւնը, ապահովելով Իսխի յաղթանակը:

Ի դէպ, Փարաւոն Կէօքճէէեան յիշեալ բախումէն ծանր վիրաւորուելով հիւանդանոց կը փոխադրուէր: Այս երեւոյթի հետեւանքով մարզիկները կը կարծրացնէին իրենց խաղարկութիւնը, պատճառ դառնալով որ իրաւարարը քիչ մը կարճցնէ խաղը եւ յաղթական հռչակէ Իսխի խումբը:

Հ. Մ. Ը. Մ. Պէյրութ -
Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանս - 1 - 0
(կիսախաղին՝ 0 - 0)

Մրցաշարքի գոյդ Հ. Մ. Ը. Մ.ները, որոնք կապուած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեդրոնական Վարչութեան, կը խաղային 3-րդ եւ 4-րդ տեղերու համար: Առաջին կիսախաղին Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանս տիրապետեց դաշտին եւ Մկրտիչ Թաշճեան, Րաֆֆի Քէչէճեան եւ Յարութիւն Պէրպէրեան կոլ նշանակելու բազմաթիւ առիթներ կորսնցուցին: Նոյնիսկ առաջին կիսախաղի աւարտին մէկ վայրկեան մնացած՝ ի նպաստ Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանսի նշանակած փէնալթին, չյաջողեցաւ կոլի վերածել Յարութիւն Համբիդեան: Այս յաջորդական ձախողութիւնը կոտրեց Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանսի տղոց թափը երկրորդ կիսախաղին, որու աւարտին տասը վայրկեան մնացած, Ջաւէն Օսմանեան

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱԶԱՋԵԱՆ

- 16 -

Իմ մէջ չկար այն հովը, որ լցուում էր առագաթների մէջ ու դող պատճառում: Բայց իմ մէջ դող լցուեց: Իմ մէջ չկար այն տաքութիւնը, որ արեւից ընկնում էր պարտէզիս մէջ երբ մօտենում էր գարունը:

Նա իր կողքին նստեցրեց ինձ:

- Այն ժամանակ զղում էի, որ դու արժէքաւորում ես քո սէրը, և իմ կողմից փոխադարձը չգտնելով՝ լռում ես: Այն ժամանակ ես ինձ սիրող չէի փնտռում, այլ սպասում էի նրան ,ում ինքս էլ սիրելու: Հասկացա՞ր:

Նա իմ սրտի մէջով ուղեւորւում էր դէպի իմ հոգին, իմ էութիւնը:

- Ցետո՞յ:

- Ես նրան գտայ, այն մարդուն, որին սիրեցի, որին հրապուրեցի, գարձրի իմ ամուսինը, գարձրի իմ երեխաների հայրը: Բայց հետզհետէ յայտնաբերեցի, որ դա միայն իմ սէրն է, ինչպէս քո սէրը քոնն էր, ես տեսայ, որ նա, որպէս ժամանակակից մարդ՝ հայր է, ամուսին է, բայց նրա նայուածքում չկայ իղձը, նրա բարեկրթութեան, վերաբերմունքի մէջ չկայ այն սէրը, որ սիրահարներինն է. նա երբեք չսիրահարուեց, ինչպէս դու, նա միշտ պարկեշտ մնաց, միշտ հաւատարիմ, բարոյապէս բարձր, բայց առանց սիրահարութեան, առանց քո ձեռքերից փախչող դողի, առանց քո հայեացքից յորդող լոյսերի, առանց, ինձ հանդիպե-լիս, մաքի որեւէ փայլատակում ցուցաբերելու, առանց առանց, առանց ...

Ու խոնարհեց գլուխը:

- Մինչեւ ե՞րբ չես խոստովանելու սէրըդ: Ես արդէն կին եմ, չարացած, եկել եմ քեզ յաղթելու իմ պարտութեամբ:

Սա հրաշք է ... Սա հոգեբանական մի վիճակ է, որ ես չեմ կարող բացատրել: Դա ուժը չունիմ:

Նա նստեց ծնկներիս, անզուսպ ու ջղաձգուդիւռ դողով:

- Ես եկայ, որ քոնը լինեմ, վերցրու ինձ, գրկիր ինձ, սեղմիր ինձ քո կրծքին ... ես քոնն եմ: Դու իմը մի՛ լինիր, դու նրան ես ... մի կարծիր, որ յիմարացել եմ: Այս վճիռը, այս դատաճանութիւնը մէկ չարթուայ անքուն գիշերների արդիւնք է: Ինչո՞ւ այսպէս չվարուեցի տասնհինգ տարի առաջ, այլ հետեւեցի քո օրինակին ... Լսեցի ինքնասիրութեանը ... Նա համբուրում էր մազերս, վիզս, ձեռքերս, այտերս ողողում էր ինձ կըրքոտ համբոյրներով: Կուրծքը սեղմում էր կրծքիս ու ամբողջ ուժով փարւում, փարւում:

Ինձ թւում էր, որ ես վիրահատւում եմ ...

Վանեանը վիրաղանակով նորից հեռացնում է կոկորդս, քերում աւշային հանգոյցները, ցաւում է մարմինս, միտքս, հոգիս, արեանս մէջ լցւում են վտիտ ծովեր, աչքերիս մէջ սատերներ կան և ջզաձգուող, անթափանց մի մթութիւն: Ո՞վ է բռնել իր ամուսնա ձեռքով ճակատս ու սեղմում դեռնին. ո՞վ է կապել ոտքերս ու թեւերս, ես չեմ կարողանում շնչել, չեմ կարողանում շնչել ... Եւ դա տեւեց, թերեւս տասը րոպէ եւ յանկարծ ուսերիս վրայ զգացի նրա արտասուքի ջերմութիւնը: Սկզբում նա լաց եղաւ առանց հեւալու, յետոյ հեւքը բռնեց նրա կուրծքը:

- Ներիր, - ասաց, - քանի տարուայ անմիտ ինքնասիրութիւնը, քո չխոստովանելուց վրէժ լուծելու համար ես էլ դիմեցի սէրս չխոստովանելու հպարտութեան...

Անմիջապէս նետուեցի գրչիս վրայ ու գրեցի:

- Իմը հպարտութիւն չէր, այլ մերժելու վախ...

- Ցիմար, - գոռաց նա, - յիմար ես եղել ... - ու փախաւ իմ գրկից ... ես տեսայ նրա մերկ սրունքները, տեսայ նրա ազդրերը, նրա մարմնի դեղեցկութեան սկիզբը:

- Ցիմար...դոնէ մի խօսք ասիր, մի բառ, ես ինչպէ՞ս կը մերժէի քեզ: Ես քոնն էի, քոնն էի անկախ նրանից՝ կ'ամուսնա-նաք, թէ ոչ: - Նա սրբեց արցունքները, չոփեց ինքնիրեն ու կամացուկ նստեց կողքիս, - մի բարկանա:

Նրա պոռթկումը անցնում էր, լռեց: Վեր կացաւ զգուշութեամբ, զնաց լուացարան, լուաց դէմքը, յարդարեց մազերը, թեթեւ շրթների քսեց ու եկաւ:

(Շար. 22)

ապահովեց Պէյրութի Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթանակը:

ՏԷսիճ - վալանս 1 - 0
(կիսախաղին՝ 0 - 0)

Անցեալ տարուան պէս, երկու խումբերը կը խաղային աւարտականը: Խաղը առաւելաբար տեղի կ'ունենար դաշտին մէջտեղը. կողմերէն ոչ մէկը կը յաջողէր տիրապետել միւսին: Հազուադէպ առիթներ ունեցան Տէսինի տղաքը, սակայն չյաջողեցան արդիւնքի հասնիլ. իրաւարբը՝ Յակոբ Գարակէօզեան (Լիբանանէն), վէնալթի մը որոշեց ի նպաստ Տէսինի, սակայն Լակօ չկրցաւ կոլի վերածել զայն: Երկրորդ կիսախաղի վերածել զայն: Երկրորդ կիսախաղին Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ը թեթեւ առաւելութիւն մը ցուցաբերեց մրցակիցին նկատմամբ եւ 73-րդ վայրկեանին Ակուռթինօ աջանչելի հարուածով մը կոլ նշանակելով ապահովեց իր խումբին՝ Լիոն - Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթանակը:

Խաղի աւարտին, Ալֆորվիլի Հայ Մարզական Միութեան նուիրեալ նախագահ - ներէն՝ Պօղոս Դաւիթեանի անունը կրող ախոյեանութեան բաժակը յանձնուեցաւ Տէսինի խմբապետ Փափազեանի: Այլ բաժակներ, իբրեւ յիշատակ, նուիրուեցան միւս խումբերուն: Ճէր - փլէ խաղարկութեան բաժակը տրուեցաւ Վալանսի, արգարօրէն: Լաւագոյն բերդապահութեան բաժակը տրուեցաւ Լիոն - Տէսինի բերդապահ Օպիցի: Առանց խնդրոյ առարկայ ընտրուելու Օպիցի յատկութիւնները, մեր կարծիքով Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆըրանսի (Շարութիւն Ճանպէտէնեան) կամ Վալանսի (Տկպրէօն) բերդապահները, Օպիցէն մէկ կամ երկու կոլ աւելի թողլով հանդերձ, աւելի արժանի էին այդ բաժակին, քանի որ Օպիցէն չատ աւելի փորձութիւններու ենթարկուած էին:

Եթէ փորձենք վերլուծել մրցաշարքը, պէտք է ըսել որ Լիոն - Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ը արժանի էր բաժակին, քանի որ կը տիրապետէր բոլոր խումբերուն եւ իր դեղեցիկ խաղարկութեամբ գրաւած էր հանդիսականները:

Այսուհանդերձ մրցաշարքի յայտնութիւնը, անկասկած, հանդիսացաւ Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանսի խումբը, որ անակնկալ մը եղաւ թէ՛ միւս խումբերուն եւ թէ՛ հանդիսականներուն համար, հակայարձակողական իր հնարքներով, կարճ եւ երկար վարպետ փոխանցումներով: Պէտք է նշել, որ մրցաշարքէն առաջ ոչ ոք ակնառու յաջողութիւն կը սպասէր այս խումբին, որ միայն երկու տարուան անցեալ մը ունի եւ դասակարգումի տեսակէտէն յետինն է՝ միւս խումբերու հետ բաղդատած: Սակայն եւ այնպէս փայլուն ընդհանուր խումբերուն մէջ լաւագոյն արդիւնքը ձեռք ձգեց:

Այս առթիւ պէտք է գնահատել միութիւնը՝ Ալֆորվիլի կազմակերպիչ Միութիւնը՝ Ալֆորվիլի Հայ Մարզականը, ինչպէս նաեւ Ռաուֆօ Ազիզը, որ ամէն ժամ մրցումներու արդիւնքները տալէ զատ, նաեւ երկրորդ օրը երկու խաղերու ընթացքը ուղղակի ձայնասփռեց՝ հաղորդակից դարձնելով բացականները:

Եթէ փորձենք ընտրութիւն մը կատարել հայ մարզիկներուն մէջէն այս մրցաշարքի լաւագոյններու՝ հետեւեալ պատկերը կ'ունենանք. - Ճանպէտէնեան (Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանս), Փափազեան (Տէսին), Յակոբեան (Պէյրութի Հ. Մ. Ը. Մ.), Օսմանլեան (Պէյրութի Հ. Մ. Ը. Մ.), Հայթայեան (Վիէն), Սարգիս - եան (Իսի), Ռագըճեան (Վալանս), Ե-բրամեան (Ալֆորվիլ), Աբգարեան (Տէսին), Էշահանեան (Մարսէյլ), Կուրին - եան (Իսի), Քամպոյեան (Մարսէյլ), Խօզիկեան (Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանս) եւ Ղազարեան (Մարսէյլ):

ՇԱՆԹ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ ՍՈՒՐԻԱ

Գարեգին Բ. Կաթողիկոս 15 օրուան ընդմէջ մը կատարած է Սուրիա, Ապրիլ 29 - Մայիս 12, այցելելով Հալէպ, Լաթաքիա, Քեսապ, Գամիշլի եւ Տէր - Զօր:

Ապրիլ 29-ին Հայրապետը իր ընթացքով ժամանած է Հալէպի Ս. Քառասնից Մանկանց Մայր եկեղեցի առաջնորդով պողոտային անկիւնը, ուրկէ հետիոտն ուղղուած է եկեղեցի, անցնելով շուրջ 25 հազարի հասնող հայ բազմութեան ընդմէջէն, առաջնորդուելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի վոլերախումբին կողմէ՝ Գոհաբանական աղօթքէն եւ բարի գալուստի խօսք արտասանած է թեմին առաջնորդը՝ Սուրէն Եպիսկ. Գաթարոյեան: Օրհնութեան իր խօսքին մէջ Գարեգին Բ. ողջունած է հայ յարանուանութեանց եւ Ազգ. Իշխանութեանց ներկայացուցիչները եւ բազմութիւնը: Նոյն օրը Հայրապետին այցելութեան եկած են Հալէպի նահանգապետը, ոստիկանապետը եւ այլ անձնաւորութիւններ:

Յաջորդ առաւօտ Հայրապետը ընդունած է օտար եւ հայ յարանուանութեանց հոգեւոր պետերը, պետական եւ կուսակցական դէմքեր: Իրիկունը կատարուած է Սուէյմանիէ ընթանի Սերաֆի թաղամասի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ օծման նուաճատիքը: Մայիս 1-ի առաւօտեան Գարեգին Բ. պատարագած եւ քարոզած է Ս. Աստուածածին եկեղեցին, նոյն առեն կատարելով նաեւ եկեղեցւոյ օծումը:

Հալէպ գտնուած օրերուն, Հայրապետը այցելած է հայ կաթողիկէ եւ հայ աւետարանական համայնքներու կեդրոնները, ասորի կաթողիկէ, մարոնի, լատին, դաղթական, յոյն կաթողիկէ եւ ասորի ուղղափառ համայնքներու հոգեւոր պետերուն, հայկական վարժարաններ եւ բարեսիրական հաստատութիւններ:

Մայիս 3-ին, Կրթասիրաց Միութեան սրահին մէջ տուած է դասախօսութիւն մը՝ «Մշակոյթը՝ ճանապարհ յաղթանակի» նիւթին շուրջ: Ներկայ եղած են հազար հոգի:

Մայիս 4-ին Հայրապետը այցելած է Լաթաքիա, ուր, հայ եկեղեցւոյ պողոտային վրայ, դիմաւորուած է հազարի հասնող բազմութեան մը կողմէ:

Նոյն օրը, կէսօրէ ետք, Գարեգին Բ. այցելած է իր ծննդավայր գիւղը՝ Քէսապ, ուր իր հայրենակիցները զինք դիմաւորած են գիւղի մուտքին: Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, գոհաբանական աղօթքէն ետք խօսք առնելով Գարեգին Բ.՝ արցունքը աչքերուն, ըսած է. Ահա իմ իսկական ծննդավայրն է. հոս էր որ չրթունքներս առաջին անգամ ըսին՝ Տէր, եթէ զշրթունս իմ բանաս, բերան իմ երգեսցէ զօրհնութիւնս քո:

Մայիս 5-ի առաւօտեան Գարեգին Բ. այցելած է Ուսումնասիրաց Միացեալ վարժարան, ուր յաճախած էր իր մանկութեան: Կէսօրէ ետք մեկնած է Գապատուրանի չրջանը:

Մայիս 6-ի առաւօտեան, Հալէպէն 110 համալսարանական երիտասարդներ գացած են Քէսապ: Հայրապետը անոնց խօսած է ուսանողութեան արժէքին մասին եւ կոչ ըրած՝ ուսումը պատասխանատուութեան եւ յանձնառութեան ճամբով արժեւորել:

Մայիս 7-ին թեմին Ազգ. Իշխանութեան նախաձեռնութեամբ, Կրթասիրաց սրահին մէջ տօնուած է Դպրեվանքի յիսնամեակը: Բացումը կատարած է Առաջնորդը: Բանախօսած է Աբշալոյր վրդ. Գաբրուճեան վեր առնելով Դպրեվանքին դերը հայ կեանքին մէջ: Փակման իր խօսքին մէջ Գարեգին Բ. անդրադարձած է Դպրեվանքի ծագումին, կազմաւորման եւ ոգեկոչած Սահակ եւ Բարգէն Կաթողիկոսները, արժեւորելով Շահէ Աբգ. Գասպարեանի նուիրումը:

Մայիս 9-ին Հայրապետը մեկնած է Գամիշլի, ուր, օդակայանին մէջ դիմաւորուած է քոյր եկեղեցիներու հոգեւոր պետերու եւ պետական անձնաւորութիւններու կողմէ: Ապա առաջնորդուած է Ս. Յակոբ եկեղեցի, ուր հաւաքուած բազմութեան առջեւ խօսք առնելով Հայրապետը ոգեկոչած է Խորէն Ա. կաթողիկոսը, որ այնքան աշխատած ու կազմակերպած էր Գամիշլիի հայ դաղութը, իր դժուար օրերուն: Կէսօրէ ետք, Առաջնորդարանի բակը հաւաքուած են Գամիշլիի Ազգ. Եփրատ վարժարանի աշակերտութիւնը, տնօրէնն ու ուսուցչական կազմը: Խօսք առնելով Գարեգին Բ. թելադրած է աշակերտութեան կառչած մնալ հայրենի արժէքներուն եւ ամանդութեանց:

Մայիս 10-ի առաւօտեան Գարեգին Բ. այցելելէ ետք Ազգ. Եփրատ վարժարան եւ Հասիչէի հայ համայնքին, զացած է Տէր Զօր եւ հայոց եկեղեցւոյ մէջ, որ կառուցուած է Ապրիլեան նահատակներու ազիւններուն վրայ, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարած: Եկեղեցին ներկայ

ՆՈՐ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՎԱՒԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

—×—

Շաբաթ, Յունիս 4-էն սկսեալ Փարիզի 9-րդ թաղամասին մէջ, կը բացուի վաւերագրական հայկ. կեդրոն մը (36 ռիւ տը Թրեվիզ), ուր հանրութիւնը պիտի կարենայ դիմել ամէն օր, Երկուշաբթիէն - Շաբաթ, ժամը 14-էն 18:

Այս կարեւոր կեդրոնին նախաձեռնութիւնը ստանձնած է հայկ. Սփիւռքի հետազօտութեան կեդրոնը եւ կրցած է իրագործել չնորհիւ Մշակոյթի նախարարութեան, Մշակութային միջմտութեան Ճոնսին, ինչպէս նաեւ կրթական, Ազատ ժամանակի, Ազգ. Համախմբութեան եւ Փարիզի քաղաքապետարանին: Հոն, կարելի պիտի ըլլայ գտնել փաստաթուղթեր, փաստանկարներ եւ լսողատեսողական նիւթեր հայկ. աշխարհին վերաբերող:

Այս կեդրոնը հովանաւորող մարմինին մաս կը կազմեն. - Փրոֆ. Ժերար Տէտեան, Փրոֆ. Ֆրէտէրիք Ֆէյտի, մէթր Խառաբ Ժախեան, Ռիշար Ժերանեան, Փրոֆ. Տիգրան Թաւթումճեան, Շառլ տը Լամպէռթըռի, Փրոֆ. Ժան - Փիէր Մահէ, Փրոֆ. Սիրարփի Տէր - Ներսէսեան, հայր Պերնար Ութիէ, Փիէր Տէր - Սարգիսեան եւ տոքթ. Իվ Թերնոն:

յիս լքեալ վիճակ մը ունի: Արարողութենէն ետք խօսք առնելով Տէր Զօր բնակող տասնեակ մը հայ ընտանիքներու առջեւ, ըսած է. «Հոգեւորական 31 տարուան իմ կեանքիս մէջ, Ապրիլեան Եղեռնի մասին գրեթէ ամէն տարի քարոզած կամ դասախօսած եմ, ամէն անգամ հոգեհանդիսատեան արարողութեան մասնակցած եմ, բայց այսօր, հոս, Տէր Զօրի եկեղեցւոյ մէջ կատարուած արարողութիւնը բոլորովին տարբեր նշանակութիւն եւ եզակի տեղ մը ունի իմ կեանքին մէջ»:

Իրիկունը Հայրապետը անցած է Ռաքքա եւ այցելած հայկական վարժարան, ուր գործադրուած է յատուկ ծրագիր մը՝ աշակերտութեան ծնողքներու եւ տեղւոյն հայ բնակչութեան ներկայութեան:

Մայիս 11-ի առաւօտեան Հայրապետը այցելած է Ս. Գէորգ եւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիները, ապա Մխիթարեան Միաբանութեան վարժարանը, ուր ջերմ ընդունելութիւն գտած է տնօրէն Հ. Վարդան վրդ. Քէշիշեանի, ուսուցչական կազմի եւ աշակերտութեան կողմէ: Հայրապետը դրուատած է ուսուցչական կազմի նուիրումը նոր սերունդի դաստիարակութեան մէջ: Վարժարանին տնօրէնութիւնը յիշատակի նուէրներ տուած է Հայրապետին:

Բոլոր այցելած վայրերուն մէջ, ի պատիւ Գարեգին Բ.ի զանազան ճաշեր տրուած են:

Մայիս 12-ին Գարեգին Բ. կաթողիկոս վերադարձած է Անթիլիաս:

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍՄԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ե.

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԹՈՌԸ

- Էֆէնտիպ, չարունակեց Մերկերեան Արշակը ցուցնելով, բաւական զոհ է քենէ, քիչ մը աչքդ բանալու ես, բան սորվելու ես, ինքզինքդ սիրցնելու ես, հա՞ մի:

Ֆաչօ գլխովը այո՛ ըսաւ:

- Մինակ, վրայ բերաւ զանճապահը, ասկէց ետքը էֆէնտիպդ «աղա, էֆէնտիս» չպիտի ըսես...

Հոս, Ֆաչօ վեր նայեցաւ, մարդուկին երեսը, տեսակ մը զարմացմամբ:

- Տոքթոր պիտի ըսես, չարունակեց Մերկերեան, տոքթոր բառը զրեթէ պոռալով:

Գաւառացին, որ կ'երեւայ թէ չէր լսած դեռ այս բառը, հետզհետէ ներկաներուն երեսը նայեցաւ, զուցէ կարծելով որ այն անհաճոյ խաղերէն մէկը տեղի կ'ունենար, որոնց երբեմն կ'ենթարկուէր ինք: Բայց դէմքերուն հանդիսաւոր լրջութիւնը ցրուեց խոկոյն իր այս կասկածը:

- Տոքթո՛ր, կրկնեց Մերկերեան, հասկցա՞ր, Ֆաչօ:

Ֆաչօ գլխովը այո՛ ըսաւ:

Թադէոս աղա ոտքի ելլալով՝ մօտեցաւ գաւառացիին, եւ դասը աշակերտին կըրկնել տուող վարժապետի մը պէս, խիստ ու տիրական չեշտով մը.

- Տոքթոր ըսէ տեսնեմ, հրամայեց:

Ֆաչօ կմկմաց, չուրթերը դողացին եւ թոթռուելով՝ իր զուտ գաւառական անուշ առոգանութեամբը.

- Տիոքթիոր.

Եւ ահա տեսանը իր լրջութիւնը կորսընցուց. Արշակ սկսաւ քահ քահ խնդալ Թադէոս աղա կոկորդէն սուր ճիչեր հանեց - խնդալու ձեւն էր այս - եւ մինչեւ իսկ հանրմը ձեռքը բերնին տարաւ՝ ծիծաղի պայթում մը զսպելու համար: Իսկ Ֆաչօ կասկարմիր, ճիւղ ծռած, կը կենար, տագնապալից, ամօթահար:

Մերկերեան, լրջացած, վերսկսաւ.

- Ա՛յօ, տոքթոր ըսէ:

- Տիոքթիոր, ազա:

Գանճապահը գաւառացիին ականջը բռնեց եւ չուրթերը անոր մէջ երկնցնելով՝ պոռաց:

- Տո՛ք-թո՛ր ...

- Տիոքթիոր ...

Հէնք գաւառացիին լեզուին այս անուշ-զայ ըմբռնութեանը առջեւ այլեւս զբաղարթութիւնը չէր որ տիրեց սրահին մէջ: Տիկինը բարկացաւ, կանանչ աչուըներովը չափչփելով ծառան. Արշակ, սրանեղած, ելաւ տեղէն ու մռնչալով պատուհանի մը մօտեցաւ. իսկ Թադէոս աղա, յուսահատ, ինկաւ թիկնաթոռին մէջ:

- Ծօ, դուն մարդ ըլլալիք չունի, յայտարարեց, ամուճայիդ ըսեմ ոչ քեզի նորէն տեղդ թող դրկէ:

Այս սպառնալիքին առջեւ, խեղճ որդան պոռթկաց, լալագին.

- Աման աղա, ոտքդ պագնիէմ, մի՛ ըներ էդ բանը ...

Ու երկու արցունքներ գլորեցան անոր արեւակէզ այտերէն վար:

- Զընեմ ամա, տոքթոր պիտի ըսե՞ս չէնք չնորհք ...

- Կ'ըսիմ, աղա, կ'ըսիմ:

- Հայտէ կնա տէ աղէկ մը էզպէր ըրէ: Չէ նէ՛...

Ֆաչօ չունչ առաւ: Պաղատագին խնդարհութիւն մը ըրաւ՝ թուշը մինչեւ կուրծքին դպցնելով, ու աճապարանօք դուրս ելաւ սենեակէն, ակռաներուն մէջէն արդէն իսկ սկսելով դժնդակ փորձին.

- Տիոքթիո՛ր, տիոքթիո՛ր ...

Քիչ յետոյ, երբ տակաւին այս դըժպատեհ միջադէպին անհաճոյ տպաւորութիւնը չէր անհետացած երեք արարածներուն վրայէն, խոհարարուհին ներս կը մտնար իր ցաւագար քալուածքովը, ոքալով, հեւալով:

- Հանըմ, բա՞ն մը կ'ուզես:

- Չէ, պատասխանեց Թադէոս աղա ի դիմաց հանըմին, ըսելիք մը ունինք տէ անոր համար կանչեցինք: Գիտես եա, մեր Արշակը քանի մը տարիէն տոքթոր պիտի ըլլայ. ամա առէթ է քի զպրոցէն չելած տոքթոր կ'ըսեն. հա՛ քանի մը տարի եառքը եղեր է, հա՛ քանի մը տարի առաջ, անոր համար տոքթոր կ'ը-սենք կը լմննայ կ'երթայ, չըլլա՞ր, Նեկտար:

(Շար. 73)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ալֆորվիլի Ջենկելերցիներու Հայրե - նակցական Միութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Մեծ Եղեռնի իր նահատակներու եւ համայն ննջեցեալ - ներու հոգիներուն համար, այս կիրակի, Յունիս 5-ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին:

Ժամը 14-ին, Հայր. Միութեան կողմէ ճաշ - հաւաքոյթ մը տեղի կ'ունենայ Ալ- ֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 9 rիi տը Մատրիտ:

Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ, այս հանդիսաւորին, ուր նոյն առիթով, յիշատակի համար, պատ- կերահանել պիտի տրուի բոլոր ներկանե- րու խմբանկարը:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի օր, Յունիս 5-ին տօն է կաթո- ղիկէ Սուրբ Էջմիածնի:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ

Կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Կաթողիկոսական Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի մասնաւոր «Մաղթանք վասն Սուրբ Էջ - միածնի»:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ա.. Կիրակի, Յունիս 12-ին, Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին Եպիս - կոպոսական պատարագ եւ մասնաւոր հո- գեհանգիստ բոլոր հանգուցեալ Պոլսեցի - ներու համար:

Ճաշ պատարագէն, ժամը 13-ին Ընդհ. հոգեճաշ Մայր եկեղեցւոյ Արծրունի Ջրբաչեան սրահին մէջ:

Բ.. Հինգշաբթի, Յունիս 23-ին, ժամը 20·30-ին Պոլսահայ Մշակութային Միու- թեան անդամական ընդհանուր ժողով:

Գ.. Կիրակի, Յուլիս 3, Դաշտադիա - յութիւն Պասթիւր Տէ Ժուբռան. - ըստ նախընթացի:

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

PUBLICATION DE LA SORBONNE
14, rue Cujas - 75231 PARIS CEDEX 05

LES GRANDES PUISSANCES, l'EMPIRE OTTOMAN et LES ARMENIENS DANS LES ARCHIVES FRANÇAISES
(1914 - 1918)

Recueil de documents édités avec une introduction historique par
Arthur BEYLERIAN
Préface de **Jean-Baptiste DUROSELLE**
Membre de l'Institut, professeur à la Sorbonne

Un volume de 16 × 24 LXIV + 793 p.
Prix : 260 frs.

Նախապէս բաժանորդագրուողները չուտով կը ստանան:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊՈՑ ԹԱՂԻ Պօմոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկե - րուհիները, երկուշաբթի, Յունիս 6, ժամը 14·30-ին տեղւոյն եկեղեցւոյ սրա- հին մէջ:

- կարեւոր օրակարգ:

RESTAURANT

"Chez les Tziganes Ivanovitch"

7, rue de Chéroy
(derrière le théâtre Hébertot)
75017 PARIS
Tél. : 522. 58. 07

sur réservation

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Du 16 Avril au 25 Juin 1983 inclus, écoutez
chaque samedi de 17h. à 19h. sur
RADIO ASK

F.M. 100 MHz (Paris et sa région)

"LES SAMEDIS DE L'HISTOIRE ARMENIENNE"

émission proposée et animée par
Jean Manouk Yérémian

PROGRAMME
— — — — — — JUIN — — — — — —

INVITES	DATES	SUJETS
M. Kégham Kévonian Chercheur à la maison des Sciences de l'homme	4/6/83	Les Marchands arméniens au 17e siècle
M. Serge Afanasyan Dr. de 3e cycle en histoire	11/6/83	La grande révolution d'octobre 1917 et le Caucase
Le samedi 18 juin 83 : Récapitulation et annonce probable des sujets pour la période comprise entre septembre et décembre 1983.		
M. Serge Afanasyan	25/6/83	L'indépendance des républiques transcaucasiennes.

VACANCES

JAF 1983
(JEUNESSE ARMENIENNE DE FRANCE)

du 10 au 31 juillet à BOULOURIS (VAR)
LE MANOIR

— **SITUATION :** 5 km de St-Raphaël, à 50 m de la plage.
— **DESCRIPTION :** Chambres de 6 lits, dans un très beau jardin de 8000 m² bordé de palmiers.

SPORT — LOISIRS — ANIMATIONS

SEJOUR EN PENSION COMPLETE
(Voyage non compris)

3 semaines ..... 2.940 F
2 semaines ..... 2.030 F
1 semaine ..... 1.050 F
Séjours du dimanche (midi) au samedi (inclus)

— RENSEIGNEMENTS —
— **PARIS JAF :** 6, Cité de Wauxhall - 75010 PARIS - Tél. 208.76.49 (les mercredis après 20h)
— **LYON JAF** : 215-217, Avenue Félix Faure - 69003 LYON Tél. (7) 874.50.13
— **VALENCE JAF** : M. Minas Gasparian - 48, Boulevard Vauban 26000 VALENCE Tél. (75) 43.10.16
— **MARSEILLE JAF :** 65, Allées Léon Gambetta - 13001 MARSEILLE Tél. (91) 08.10.38 (les mardis après 20h)

SAINTE CHAPELLE — PARIS
CONCERT AUX CHANDELLES
Samedi 4 juin, à 21 heures

DUO FLUTE et HARPE
Suzanne MILDONIAN
Maxence LARRIEU

MOZART — VIVALDI — BACH — TELEMAN

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47
ouvert le dimanche après-midi

visitez une des plus belles expositions de France

"Բացառիկ զեղչ «Ցառաջ»ի բաժանորդներուն"

UN PARADIS POUR VOS VACANCES

... A DEUX PAS D'ATHENES

1983 - HOLIDAYS IN EVIA - 1983

une semaine
à partir de
2700 F
(avion + séjour)

— *PARIS / PARIS Transport aérien sur vol spécial* (départ tous les samedis)
— *Les transferts aéroport* / Holidays In Evia / Aéroport
— *Le séjour en Demi-Pension* (petit dejeuner continental et dîner)

INSCRIPTIONS:

ANITA TACHDJIAN ARPI BODURYAN
au 296 37 70

*

POUR TOUT AUTRE RENSEIGNEMENT ET SEJOUR EN GRECE
DEMANDEZ NOTRE BROCHURE **« LA GRECE A LA CARTE »**
AUPRES DE : **VOYAGES VACANCES AU SOLEIL**
5, PLACE ANDRE MALRAUX
75001 PARIS
TEL. 296 - 37 - 70

Lic. 1539

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
4
SAMEDI
4 JUIN
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.450 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.450

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՔՆԱԳԻՏԱԿՑՈՒԹԻՒՆ՝ ՎԵՐՋԱԼՈՑՍԷՆ ԱՌԱՋ

———×———

Ամենայն Հայոց մեր Կաթողիկոսին քանի մը խօսքերը, Ռուսահի վարիզեան օդակայանը, ժամանման պահուն իսկ, վերարծարծեցին հին - բայց այսօր աւելի հրատապ բնոյթ առած - ցաւոտ հարց մը:

Վազգէն Հայրապետ կը պատմէր, անդրադառնալով Լոնտոն կատարած իր այցելութեան, որ տեղւոյն Ս. Պետրոս եկեղեցին արտասանած իր առաջին քա - րոզին եաք, նոր գաղթած Պարսկահայեր, զարմանք յայտնած էին Իրեն, թէ ինչո՞ւ Լիմիածնէն գալով, արեւմտահայերէն կ'արտայայտուի: Ու Կաթողիկոսը կը յայտնէր թէ առկէ եաք՝ միայն արեւե - լահայերէն խօսած ու քարոզած է, եկե - ղեցին թէ հաւաքոյթներու ընթացքին:

Հոս, անշուշտ, Ամենայն Հայոց Կա - թողիկոսին տեղի տալը չէ, որ այնքան կը խոցէ մեր սիրտը, քանի ծանօթ է, որ Արեւմտահայերս շատ դիւրին եւ շատ յաճախ անձնատուր կ'ըլլանք այդ գեղջին վրայ: Հարցը մեզ կը տանի աւելի դառն խորհրդածութեանց զորս, արդէն, առա - ջին անգամ չէ որ «Ցառաջ» կ'արծարծէ:

Մեղի համար, հայ դատը է՛ եւ կը մը - նայ, ոչ միայն հողային հարց մը, այլեւ արեւմտահայերէնի եւ արեւմտահայ մը - չակոյթի պահպանումը, որքան ալ, օրէ օր դժուարանայ այդ ապերախտ աշխա - տանքը, զոր կը չարունակենք տանիլ յա - րատեւութեամբ, յամառութեամբ, մեր - ժելով համակերպիլ իրաց կացութեան:

Մեր պատմութիւնը պատճառ եղաւ որ արեւելահայերէնը դառնայ պետական լեզու եւ արեւմտահայերէնը տարապրուի իր ժողովուրդին հետ ու չանայ տակաւ ընդհատ իր գաղթօդներուն, մամուլին եւ Միութեաններուն:

Լիբանանի ութամեայ պատերազմը, զոհեց ծաւալող արտագաղթը ծանր հար - ուածներ բերին արեւմտահայերէնի պահ - պանման: Իրանէն, որ հայկական փառա - տոր օճախ մըն էր, մանաւանդ գաղթը եւ Պարսկահայերու հաստատումը զանազան գաղութներու մէջ, կը թուի որ նոր հար - ուած մը կը բերէ, քանի արեւմտահայը եր - բեք այնքան նախանձախնդիր չէ եղած իր լեզուին պաշտպանութեան, որքան ա - րեւելահայը, հինէն ի վեր, ինչպէս կը վկայէ Զօհրապի մէկ էջը, զոր կը վեր - հրատարակենք այս առթիւ:

Ճակատագրական թէ պատմական գե - նի վրայ՝ երկու Հայաստան (արեւելեան եւ արեւմտեան), երկու լեզու, երկու կաթողիկոսութիւն, երկու Պատրիարքու - թիւն, Մխիթարեան երկու միաբանու - թիւն զլխաւոր յատկանիշներն եղած են մեր կեանքին: Եթէ այսօր, որոշ մտե - ռանդութեամբ (ինչո՞ւ չէ) կը պաշտպա - նենք արեւմտահայերէնը, պատճառն այն է, որ աւելի քան երբեք զայն վտանգուած կը նկատենք: Ան չի վայելեր - դժբախ - տաբար - պետական հոգատարութիւն, մամուլի արդիական մեթոտները (օֆսէթ) եւ մեր խմբագիրներուն ծուլութիւնը կամ պարզապէս անհոգութիւնը պատճառ են, որ ոչ թէ արեւելահայերէնը, ինչ որ բը - նական է հեղինակային գրութիւններու պարագային, այլ՝ հայաստանեան ուղ - ղագրութիւնը «ներգրում» կատարէ ըմ - փիռքի մեր մամուլին մէջ եւ ասիկա, եթէ այս ձեւով չարունակուի եւ ոչ ոք դիտակցութեան գայ, կրնանք շատ չու - տով հոգւոցը կարդալ արեւմտահայերէ - նին: Այս հարցը արծարծելով, կ'ուզենք որ Հայաստանէն՝ Սփիւռք արեւելահայ մեր «զարմիկները» դիտակցին թէ արեւ - մտահայերէնի նահանջն ու կորուստը, ծանր հարուածներ են բովանդակ հայ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՆ կրկնակ ընտրութիւն մը ըրաւ երկու թափուր ա - թոռներու՝ Լեվի - Միռըփուայի եւ Փիէր Կաքսոթի: Առաջինը գրաւեց Լէոփոլտ Սեդար Սենկոր, բանաստեղծ եւ փրան - սաղէտ, որ աւելի ծանօթ է իբրեւ նա - խագահը Սենեկալի, 1958-էն 1980: Ծը - նած 1906-ին, դասընկեր եղած է Փօլ Կիւ - թի եւ Փոնփիտուի Լուի լը Կրանի Քաճերի դասարանը: Առաջին սեւամորթն է որ Ֆրանսական ակադեմիայի «անմահնե - րուն» կողքին պիտի բազմի: Սուսթէլ, որ կը գրաւէ Կաքսոթի աթոռը նաեւ ընորմալիէն է, մասնագէտ մեքսիքական քաղաքակրթութեանց: Բանաստը, հրա - պարակագիր, դրագէտ, Սուսթէլ նաեւ քաղաքական դէմք մըն է: 1934-ին, մաս կը կազմէր մտաւորականներու այն մար - միններուն, որոնք օժանդակեցին ժողո - վըրդական Ճակատի գալուստին: Կօլիտա, Ալժերիոյ դէպքերուն առթիւ, կողմնա - կից դարձած է Ֆրանսական Ալժերիոյ, զօրավիզ՝ ՕԱՄ-ի (դաղտնի բանակ կազ - մակերպութիւն), ուր տարի Զուիցերիա ապաստանած է, ապա ներումի արժանա - ցած 68-ին:

ԹՐՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԸ քաշուած է իրաք - եան հողմաէն, Անգարայի «գործողու - թիւնը» վերջ դրած ըլլալով: Թրքական իշխանութիւնները կը հերքեն թէ իրենց բանակը «բնաջնջման» դիմած ըլլայ ճամ - բուն վրայ, ինչպէս վկայեցին օտար թղթակիցները:

ՊԻՏՐՈՒԹի մէջ երկրաշարժային թե - թեւ ցնցումները փողոց թափած են բնակ - չութիւնը, Ուրբաթ առաւու: կարծուած է ,որ ամբակոծութիւններ վերսկսած էին:

ՏԷՄԻՐԷԼ, նախկին վարչապետ Զա - նագրալէ փոխադրուած է, արդէն եւ Իրեն հետ 15 ուրիշ քաղաքական դէմքեր:

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻ ՀԱԿԱՃԱՌԵԼՈՒ

———

Մեր նախորդ թիւով, կ'ակնարկէինք անգլիական ազդեցիկ թերթերէն՝ Ֆինան - շըլ Թայմզի այս յօդուածին, լոյս տեսած Մայիս 17-ին եւ որու հեղինակն է Տէյվիտ Թոնճ: Մօտեցումը յատկանշական է, մէ - կէ աւելի տեսակէտներով, որ չի տարբե - րիր թուրք լրագրողին գրածէն եւ ցոյց կուտայ թէ շարժումը «ընդհանուր» է: Կուտանք գլխաւոր մասերը:

×

Երկտասնեակ մը Թուրք դիւանագէտ - ներ սպաննուեցան հայ ծայրայեղական - ներու կողմէ՝ անցեալ տասնամեակին: 150-էն աւելի ամբահարութիւն եւ կամ զինեալ յարձակում՝ Մէյացեալ - Նահանգ - ներու, Եւրոպայի եւ Ասորալիոյ մէջ: Անոնք, բաղդատուած Իսրայէլի ներկա - յացուցիչներու դէմ մահափորձ կատա - րողներուն, կրկինը ըրած են...:

Այս բոլորը մեծ հարցի վերածած է Թուրքիոյ ընկերային թապուներէն մէկը (միւսը՝ Քիւրտերն են): Երկուքն ալ թա - պուներ են որոնց մասին երկար առնենք ի վեր Թուրքերը կը խուսափին խօսելէ, եւ որոնց գոյութիւնը, սակայն, զօրաւոր դեր ունի Թուրքիոյ կեանքին մէջ:

Հայկական Հարցը այժմ կը գտնուի տեղական մամուլի էջերուն մէջ, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ կարեւոր ներկայացու - ցիչներու արտասահմանեան ճամբորդու - թեանց ընթացքին արտայայտած խօսքե - րուն մէջ, եւ կը գունաւորէ Թուրքիոյ միջազգային կապերը:

Ֆրանսայի մօտեցումը այս հարցին՝ մէկն է այն մի քանի՛ ազդակներէն, ո - րոնք երկու երկիրներու վաճառական - կան կապերու անկումին պատճառ կ'ըլ - լան: Անգարա արդէն կը կենայ մի քանի պայմանագրութիւններու, զորս Ֆրանսա - կան մեծ ընկերութիւններ կ'ուզեն կնքել Թուրքիոյ հետ: Պետական պաշտօնեա - ներ, Թուրքիոյ մէջ, այդ իրավիճակը փոխելու համար որեւէ՛ աշխատանք չեն տանիր: «Բոլորովին անպատասխանատու բա՛ն է իրենց ըրածը», Ֆրանսացիներուն ակնարկելով կ'ըսէ Աւրտաքին նախարա - րութեան պաշտօնեաներէն մէկը, ու կը մէջբերէ հաստատումներ, որոնց մէջ Ֆրանսայի նախարարներ նեցուկ կը կե - նան Հայ Դատին: Ան կը յիշէ նաեւ ա - ռիթներ, երբ Ֆրանսական ոստիկանու - թիւնը չէ օգնած Թուրքերուն, իրենց հակա - ահաբեկչական պայքարին մէջ:

Հարցը այն է թէ ի՛նչ պատահեցաւ Օսմանեան Կայսրութեան հոգեվարքի տասնամեակներուն: Շատ մը Հայեր հա - շուտամբի պէս հաստատ կը պնդեն՝ որ 600·000-էն 1·500·000 Հայ սպաննուած է «սիսթեմաթիք ցեղասպանութեան» մը ընթացքին, երբ Թալէաթ Փաշա, Երիտա - սարդ Թուրքերու առաջնորդներէն մէկը, հրամայած է որ Արեւելեան Թուրքիոյ Հայերը տեղահանուին դէպի Սուրիոյ Տէյր - էլ - Զօրի անապատները, 1915-ին:

Վերջերս, Հայ մը նամակ մը գրած էր Ինքրըճէշընըլ Հերբլոտ Թրիպիւնին, ո - րուն մէջ կ'ըսէր, - «Պատմական իրա - կանութիւններու տակաւին չարունակ - ւող այն քօղարկումը, զոր Թուրքիա կը կիրարկէ երեք սերունդներէ ի վեր, աշ - խարհի ամէն կողմ գտնուող Հայերուն կուտայ հակում մը՝ որոշ համակրանք մը զգալու հանդէպ այն ահաբեկչական ա - րարքներուն, որոնք՝ պէտք է ընդունիլ, ուղղուած են անմեղ Թուրք դիւանագէտ - ներու դէմ»:

Բայց Թուրք պետական պաշտօնեաներ կը հակաճառեն: Քամիրան Կիւրիւն, այժմ հանգստեան կոչուած, բայց նախկին ընդհանուր քարտուղարը Արտաքին նա - խարարութեան եւ Հայերու նուիրուած դրքի մը հեղինակը, կ'ըսէ թէ արխիւ - ները ցոյց կուտան որ ո՛չ մէկ ջարդ հր - բահանդուած է:

Պ. Կիւրիւն կը հաւատայ որ բոլոր Հա - յերու թիւը, Թուրքիոյ մէջ, 1·300·000-ը էր անցներ, եւ որ կռիւներու, մահա - փորձերու, հիւանդութիւններու եւ մա - նաւանդ Թիֆիւսի զոհերուն թիւը 300·000 էր անցներ: Այս 300·000 թիւը պէտք է դիտել համեմատութեանց եղրին ու չրջապատին մէջ, կը պնդէ Կիւրիւն, ո - րովհետեւ երկու միլիոն Թուրք մեռաւ Ա. Աշխարհամարտին, երբ Հայերը յա - րական բանակներու կողմը բռնեցին, Անատոլուի մէջ, եւ երբ հիմնեցին բիրա Հայկական Լեգէոն մը, որ Ֆրանսայի օգնեց որպէսզի գրաւէ Հարաւային Թուր - քիան:

Երկու գլխաւոր համախմբումներ ըս - տանձնած են պատասխանատուութիւնը այս ահաբեկչութիւններուն համար, ո - րոնք սկսան 1973-ին Լոս Անճըլըսի մէջ, եւ որոնք այդ օրէն ի վեր 15 երկիր տա - րածուած են: Մէկը Հայկական Ցեղաս - պանութեան Ազդարարութեան Մարտիկներն են, միւսը՝ Հայաստանի Ազատագրու - թեան Հայ Գաղտնի Բանակ: Առաջինը կը Թուի չհաճ ըլլալ ամերիկաբնակ հա - րուստ Հայերու աջակցութիւնը, մինչ Թուրք պետական պաշտօնեաներ կը հաւա - տան որ Մոսկո. Միութեան մասը կայ երկրորդին մէջ:

Կը կարծուի թէ երկուքն ալ իրենց կեդրոնը ունէին Պէյրութի մէջ: Իսրա - յէլի Լիբանան ներխուժելէն ի վեր կը կարծուի որ ԱՍԱԼԱ-ի առաջնորդները պոմպ արտասահման անցած են:

Ահաբեկիչներուն զանազան պահանջնե - րը կ'ընդգրկեն մի քանի բաներ, - պա - հանջ՝ որ Թուրք Պետութիւնը ընդունի որ իր նախորդները ցեղասպանութիւն մը կատարած են, կամ պահանջ՝ որ ճանչ - ցուին Հայերու իրաւունքները՝ հիւսիս - արեւելեան Թուրքիոյ վրայ, որ ժամա - նակին իրենց հայրենիքն էր:

Ներկայիս, Թուրքիոյ մէջ 50·000 հայ կայ, մեծամասնութիւնը խմբուած Պոլ - սոյ մէջ: Կը հայթայթէ վաճառական - ներ, ոսկի - ակռաներով օժտուած աշուղ - ներ՝ Վոսփորի թաւերնա - սրճարաննե - րուն համար. իր ժգտյն եկեղեցիներուն պաշտօնեաները կը պահէ, եւ ունի Պատ - րիարք մը որ ահաբեկչութիւնը կը դա - տապարտէ: Բայց այս համայնքը տըժ - գոյն եւ ոչ - ինքնավստահ տառերն է միայն այն զօրաւոր վաճառական ու հո - գագործային համայնքին՝ որ գոյութիւն ունէր 19-րդ դարու վերջին տասնամեակ - ներուն:

Թուրքիոյ բարեկամները չատոնց կը պնդեն որ Թուրքիա պէտք է Հայերու պատմական փաստարկումներուն հետ ճակատ - ճակատի վիճի: Միայն վերջերս սկսած է պատահիլ այս:

Թուրք կառավարութիւնը քննած էԱնդ - լիոյ, Ֆրանսայի, Ամերիկայի եւ իր ար - խիւները, ու միքրոֆիլմի անցուցած է պէտք եղածը: Հրատարակչութիւններու չարք մը լոյս պիտի տեսնէ չուտով, ի միջի այլոց Պ. Կիւրիւնի «Հայկական Դպիծարը»:

Արտասահմանի մէջ, Թրքական դես - պանատուներ դ պ ր ո ց ն ե ր ու մ է ջ օգտագործուած դասագրքեր կը քննեն որպէսզի պայքարին, ինչպէս կ'ըսէ Ուաչինկթընի դեսպանը, Շիւքրիւ Էլէքթաղ, «անփառնալի բողոք - ներու միակողմանի կրկնութեան դէմ»: Ան արդէն դիմած է չարք մը տեղական կրթական վարչութիւններու, Ամերիկայի մէջ, ջնջել տալու համար դասագրքերու մէջ գրուածներ: Թուրքերը նաեւ ԻՒՆԷՔՕՕյէն համաձայնութիւն ապահոված են այս հարցին մասնակցելու: Իրենց մօտ, ներքին կարծիքը լուսաւորելու լծուած են, տարիներ հարցը թաղելէ ետք: Պ. Կիւրիւն կ'ըսէ որ «այն, որուն դէմ - հան - դիման կը գտնենք մենք - մեզ այսօր, արդիւնքն է մեր լռութեան, Օսմանեան օրերէն ի վեր»...:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

«Ցառաջ Միտք եւ Արուեստ»ի Ցունիսի թիւը (73) լոյս կը տեսնէ վաղը հետեւ - եալ բովանդակութեամբ. -

Շարունակելի

ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

Քալէիտոսկոփ

ԳՐ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Մանէ եւ Մռնէ

ՄՈՎՍԷՍ ՊԶԱՓՃԵԱՆ

մշակոյթին համար, վտանգի անընդունե - լի է, որ ուշ կամ կանուխ Վարու - ժանի ու Ռուբէն Զարդարեանի լեզուն թանգարանի ապրանք դառնայ:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին մէկ պարզ ակնարկը արձագանգ գտաւ մին - չեւ Պոլիս, ուր Ռ. Հատտէճեան եւս ահա - զանգ կը հնչեցնէ, ինչպէս ցոյց կուտայ մեր արտատպած դրութիւնը: Աւելորդ իրարանցումներ չեն մեր այս մտահոգու - թիւնները, երբ Փարիզի մէջ լսկ, արե - ւելեան լեզուներու վարժարանի նոր պա - տասխանատուները միայն արեւելահայերէն սերտած է:

Եթէ Սփիւռքը, հարազատ ժառանգորդը արեւմտահայ մեր մշակոյթին, անկը - բաժելու լինքնագիտակցութեան չգայ եւ Արեւմտահայն ալ չարունակէ անձնա - տուր ըլլալ ու ոչ մէկ նախանձախնդրու - թիւն ցոյց տալ իր լեզուին հանդէպ, ա - րեւմտահայերէնի վերջալոյսն է, որ մեղի կը սպառնայ:

«ՅԱՌԱՋ»

ՀՈՒՅԶԻ ԵԿԵՂԵՑՈՒ

ՏԵՓՈՂ ՄԱՔԱԶԱՆ

Ես դեռ չեմ իմ սեռից: Միայն տա-սում եմ, որ ես կին եմ, ինչպես ես տա-սում եմ, որ ես ունեմ մի ծանր հի-վանդություն, որ անբուժելի է: Ես ոչ մեռնում եմ, ոչ ապրում: Ես ապրում եմ «ոչ»-ների մեջ: Ես ոչ կին եմ, ոչ տղա, ոչ ամուսնացած եմ, ոչ «ազատ»: Ես ոչ մի բան եմ, ոչ մի բան չեմ ուզում, ոչ մի բան չեմ կա-րողանում: Ես ոչ մի բան չեմ հաս-կանում, ոչ մի բան չեմ զգում, բա-ցի այն ցավից, որ ինձ տանջում է: Ես ոչ մի բան չեմ հավատում, ոչ մի բան չեմ ուզում, ոչ մի բան չեմ սի-րում, ոչ մի բան չեմ ատում: Ես ոչ մի բան չեմ հիշում, ոչ մի բան չեմ մտածում, ոչ մի բան չեմ ուզում: Ես ոչ մի բան չեմ ասում, ոչ մի բան չեմ լսում, ոչ մի բան չեմ տես-նում: Ես ոչ մի բան չեմ ուտում, ոչ մի բան չեմ խմում, ոչ մի բան չեմ հոտ-ոտում: Ես ոչ մի բան չեմ շոշափում, ոչ մի բան չեմ զգում, ոչ մի բան չեմ ցավում, ոչ մի բան չեմ հաճույ-քում: Ես ոչ մի բան չեմ ապրում, ոչ մի բան չեմ մեռնում: Ես ոչ մի բան չեմ:

×

Մի անգամ ինձ հետ մի ծանր դեպք պատահեց: Ես ինձ ոչ մի տեղ լավ չէի զգում, ոչ մի բանի ախորժակ չու-նեի, ոչ մի բանից հաճույք չէի ստա-նում, ոչ մի բանով չէի զբաղվում: Ես ոչ մի բան չէի ուզում, ոչ մի բան չէի սիրում, ոչ մի բան չէի ատում: Ես ոչ մի բան չէի հիշում, ոչ մի բան չէի մտածում, ոչ մի բան չէի ուզում: Ես ոչ մի բան չէի ասում, ոչ մի բան չէի լսում, ոչ մի բան չէի տես-նում: Ես ոչ մի բան չէի ուտում, ոչ մի բան չէի խմում, ոչ մի բան չէի հոտ-ոտում: Ես ոչ մի բան չէի շոշափում, ոչ մի բան չէի զգում, ոչ մի բան չէի ցավում, ոչ մի բան չէի հաճույ-քում: Ես ոչ մի բան չէի ապրում, ոչ մի բան չէի մեռնում: Ես ոչ մի բան չէի:

(Շար. 23)

ՀՈՒՅԶԻ ԵԿԵՂԵՑՈՒ

ՏԵՓՈՂ ՄԱՔԱԶԱՆ

Ես դեռ չեմ իմ սեռից: Միայն տա-սում եմ, որ ես կին եմ, ինչպես ես տա-սում եմ, որ ես ունեմ մի ծանր հի-վանդություն, որ անբուժելի է: Ես ոչ մեռնում եմ, ոչ ապրում: Ես ապրում եմ «ոչ»-ների մեջ: Ես ոչ կին եմ, ոչ տղա, ոչ ամուսնացած եմ, ոչ «ազատ»: Ես ոչ մի բան եմ, ոչ մի բան չեմ ուզում, ոչ մի բան չեմ կա-րողանում: Ես ոչ մի բան չեմ հաս-կանում, ոչ մի բան չեմ զգում, բա-ցի այն ցավից, որ ինձ տանջում է: Ես ոչ մի բան չեմ հավատում, ոչ մի բան չեմ ուզում, ոչ մի բան չեմ սի-րում, ոչ մի բան չեմ ատում: Ես ոչ մի բան չեմ հիշում, ոչ մի բան չեմ մտածում, ոչ մի բան չեմ ուզում: Ես ոչ մի բան չեմ ասում, ոչ մի բան չեմ լսում, ոչ մի բան չեմ տես-նում: Ես ոչ մի բան չեմ ուտում, ոչ մի բան չեմ խմում, ոչ մի բան չեմ հոտ-ոտում: Ես ոչ մի բան չեմ շոշափում, ոչ մի բան չեմ զգում, ոչ մի բան չեմ ցավում, ոչ մի բան չեմ հաճույ-քում: Ես ոչ մի բան չեմ ապրում, ոչ մի բան չեմ մեռնում: Ես ոչ մի բան չեմ:

×

Մի անգամ ինձ հետ մի ծանր դեպք պատահեց: Ես ինձ ոչ մի տեղ լավ չէի զգում, ոչ մի բանի ախորժակ չու-նեի, ոչ մի բանից հաճույք չէի ստա-նում, ոչ մի բանով չէի զբաղվում: Ես ոչ մի բան չէի ուզում, ոչ մի բան չէի սիրում, ոչ մի բան չէի ատում: Ես ոչ մի բան չէի հիշում, ոչ մի բան չէի մտածում, ոչ մի բան չէի ուզում: Ես ոչ մի բան չէի ասում, ոչ մի բան չէի լսում, ոչ մի բան չէի տես-նում: Ես ոչ մի բան չէի ուտում, ոչ մի բան չէի խմում, ոչ մի բան չէի հոտ-ոտում: Ես ոչ մի բան չէի շոշափում, ոչ մի բան չէի զգում, ոչ մի բան չէի ցավում, ոչ մի բան չէի հաճույ-քում: Ես ոչ մի բան չէի ապրում, ոչ մի բան չէի մեռնում: Ես ոչ մի բան չէի:

Սուրճ խմեցի՞ր:

Ես սխալվում էի:

(Շար. 23)

ՊՈՒՇՈՒՀԱՍԻ

ԺԱՆՆ ԴԱՐ

Ես չեմ հիշում իմ սիրուհուս անունը, ինչպես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ ինձ հետ կապված է նրա հետ: Ես չեմ հիշում նրա ոչ մի խոսքը, ոչ մի շարժումը, ոչ մի ժպիտը, ոչ մի հայացքը, ոչ մի համբույրը, ոչ մի գրկախառնությունը, ոչ մի ուրիշ բան, որ կապված է նրա հետ: Ես չեմ հիշում նաև այն վայրերը, ուր մենք միասին ենք եղել: Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք կարդացել, ինչպես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք լսել: Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք ուտել, խմել, հոտոտել, տեսել, շոշափել, զգացել, ցավել, հաճույք ստացել: Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք ապրել, մեռնել: Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք եղել:

×

Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ ես ինձ հետ ունեցել եմ նրա հետ կապված: Ես չեմ հիշում նրա ոչ մի խոսքը, ոչ մի շարժումը, ոչ մի ժպիտը, ոչ մի հայացքը, ոչ մի համբույրը, ոչ մի գրկախառնությունը, ոչ մի ուրիշ բան, որ կապված է նրա հետ: Ես չեմ հիշում նաև այն վայրերը, ուր մենք միասին ենք եղել: Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք կարդացել, ինչպես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք լսել: Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք ուտել, խմել, հոտոտել, տեսել, շոշափել, զգացել, ցավել, հաճույք ստացել: Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք ապրել, մեռնել: Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք եղել:

Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ ես ինձ հետ ունեցել եմ նրա հետ կապված: Ես չեմ հիշում նրա ոչ մի խոսքը, ոչ մի շարժումը, ոչ մի ժպիտը, ոչ մի հայացքը, ոչ մի համբույրը, ոչ մի գրկախառնությունը, ոչ մի ուրիշ բան, որ կապված է նրա հետ: Ես չեմ հիշում նաև այն վայրերը, ուր մենք միասին ենք եղել: Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք կարդացել, ինչպես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք լսել: Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք ուտել, խմել, հոտոտել, տեսել, շոշափել, զգացել, ցավել, հաճույք ստացել: Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք ապրել, մեռնել: Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք եղել:

Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ ես ինձ հետ ունեցել եմ նրա հետ կապված: Ես չեմ հիշում նրա ոչ մի խոսքը, ոչ մի շարժումը, ոչ մի ժպիտը, ոչ մի հայացքը, ոչ մի համբույրը, ոչ մի գրկախառնությունը, ոչ մի ուրիշ բան, որ կապված է նրա հետ: Ես չեմ հիշում նաև այն վայրերը, ուր մենք միասին ենք եղել: Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք կարդացել, ինչպես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք լսել: Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք ուտել, խմել, հոտոտել, տեսել, շոշափել, զգացել, ցավել, հաճույք ստացել: Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք ապրել, մեռնել: Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք եղել:

Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ ես ինձ հետ ունեցել եմ նրա հետ կապված: Ես չեմ հիշում նրա ոչ մի խոսքը, ոչ մի շարժումը, ոչ մի ժպիտը, ոչ մի հայացքը, ոչ մի համբույրը, ոչ մի գրկախառնությունը, ոչ մի ուրիշ բան, որ կապված է նրա հետ: Ես չեմ հիշում նաև այն վայրերը, ուր մենք միասին ենք եղել: Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք կարդացել, ինչպես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք լսել: Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք ուտել, խմել, հոտոտել, տեսել, շոշափել, զգացել, ցավել, հաճույք ստացել: Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք ապրել, մեռնել: Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք եղել:

ԳԻՎՈՒՅ ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ

«Ծաղիկ» շաբաթաթերթ
Հոկտեմբեր 10, 1892

ԳԻՎՈՒՅ ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ

Ես ոչ մի անգամ չեմ տեսել Գիվույ Հովհաննեսին: Ես նրան ոչ մի անգամ չեմ ճանաչել: Ես նրա հետ ոչ մի անգամ չեմ խոսել: Ես նրա հետ ոչ մի անգամ չեմ նամակագրել: Ես նրա հետ ոչ մի անգամ չեմ հանդիպել: Ես նրա հետ ոչ մի անգամ չեմ ծանոթացել: Ես նրա հետ ոչ մի անգամ չեմ ընկերացել: Ես նրա հետ ոչ մի անգամ չեմ թշնամացել: Ես նրա հետ ոչ մի անգամ չեմ սիրահարվել: Ես նրա հետ ոչ մի անգամ չեմ ատել: Ես նրա հետ ոչ մի անգամ չեմ եղել: Ես նրա հետ ոչ մի անգամ չեմ:

×

Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ ես նրա հետ ունեցել եմ: Ես չեմ հիշում նրա ոչ մի խոսքը, ոչ մի շարժումը, ոչ մի ժպիտը, ոչ մի հայացքը, ոչ մի համբույրը, ոչ մի գրկախառնությունը, ոչ մի ուրիշ բան, որ կապված է նրա հետ: Ես չեմ հիշում նաև այն վայրերը, ուր մենք միասին ենք եղել: Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք կարդացել, ինչպես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք լսել: Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք ուտել, խմել, հոտոտել, տեսել, շոշափել, զգացել, ցավել, հաճույք ստացել: Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք ապրել, մեռնել: Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք եղել:

Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ ես նրա հետ ունեցել եմ: Ես չեմ հիշում նրա ոչ մի խոսքը, ոչ մի շարժումը, ոչ մի ժպիտը, ոչ մի հայացքը, ոչ մի համբույրը, ոչ մի գրկախառնությունը, ոչ մի ուրիշ բան, որ կապված է նրա հետ: Ես չեմ հիշում նաև այն վայրերը, ուր մենք միասին ենք եղել: Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք կարդացել, ինչպես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք լսել: Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք ուտել, խմել, հոտոտել, տեսել, շոշափել, զգացել, ցավել, հաճույք ստացել: Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք ապրել, մեռնել: Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք եղել:

Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ ես նրա հետ ունեցել եմ: Ես չեմ հիշում նրա ոչ մի խոսքը, ոչ մի շարժումը, ոչ մի ժպիտը, ոչ մի հայացքը, ոչ մի համբույրը, ոչ մի գրկախառնությունը, ոչ մի ուրիշ բան, որ կապված է նրա հետ: Ես չեմ հիշում նաև այն վայրերը, ուր մենք միասին ենք եղել: Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք կարդացել, ինչպես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք լսել: Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք ուտել, խմել, հոտոտել, տեսել, շոշափել, զգացել, ցավել, հաճույք ստացել: Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք ապրել, մեռնել: Ես չեմ հիշում նաև այն ամենը, որ մենք միասին ենք եղել:

Ինչպես հայտնի է, Ֆրանսիայի Ազգային ժողովի նախագահ Ալեն Պոհերը Ֆրանսիայի կոմունիստական կուսակցության պատվիրակության հետ հանդիպման ժամանակ հայտարարել է, որ Ֆրանսիայի կոմունիստական կուսակցությունը ներկայացնում է ֆրանսիական ժողովրդի զգալի մասին, և որ նրա ներկայացուցիչները պետք է ներկայացվեն Ազգային ժողովի նախագահության կազմում համամասնորեն:

Ֆրանսիայի կոմունիստական կուսակցության պատվիրակությունը Ազգային ժողովի նախագահության կազմում ներկայացնելու հարցը քննարկելու նպատակով հանդիպել է Ազգային ժողովի նախագահ Ալեն Պոհերի հետ:

Ֆրանսիայի կոմունիստական կուսակցության պատվիրակության կազմում ընդգրկված էին կուսակցության քաղբյուրոյի անդամ Ժորժ Մարշեն, կենտկոմի քարտուղարներ Ռոժե Պրոնիեն և Ժան Ֆրանսուա Գրոն, կենտկոմի անդամ, «Հյումանիտե» թերթի գլխավոր խմբագիր Ռոլան Լեռոյ, կենտկոմի անդամ, Ազգային ժողովի պատգամավոր Ժան Ժակ Գոդֆրուան, կենտկոմի անդամ, Ազգային ժողովի պատգամավոր Ժան Կանապա, կենտկոմի անդամ, Ազգային ժողովի պատգամավոր Ժան Կասանու, կենտկոմի անդամ, Ազգային ժողովի պատգամավոր Ժան Ֆրանսուա Գրոն

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Սահակ եւ Մարիամ Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Տէր - ատէրեան իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին՝

ԼԵՒՈՆ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

Շնորհակալութիւն կը յայտնեն մասնաւորաբար, և որոնց անուանները կարելի չէ յիշել առանձին, - առանձին, անոնց որոնք ընդառաջելով ողբացեալին յայտնած փափաքին փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ ըրին եւ այդ դրամաբը 6·600 Ֆ· զոր իր քոյրը՝ Տիկին Տէրտէրեան կ'ամբողջացնէ 10·000-ի, իբրև հիմ Խսիլ մէջ բարձրանալիք դպրոցին, ինչ եղած ըլ - լալով Խսիլ Սրիմեան դպրոցին կնքահայրը ու անոր տարիներու հոգատարը։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս - Պետրոս եկե - ղեցւոյ Մատաղօրհնութիւնը՝
ՅՈՒՆԻՍ 26-ԻՆ ։

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, Rue Thouin — 75005 Paris

DINER — DÉBAT avec

Pascal MANOUKIAN

à propos de son livre
LE FRUIT de la PATIENCE
Mercredi, 8 Juin, à 20 heures
Participation au repas 60 frs.
S'inscrire à l'avance : 278.31.93

CENTRE D'ENSEIGNEMENT U. G. A. B. — Sts. SAHAK - MESROB
339, Ave. du Prado, 13008 MARSEILLE
Tél. : 77-84-70

COLONIE DE VACANCES

Colonie de vacances du lundi 4 Juillet au samedi 23 Juillet, au centre agréé de vacances :**RIVERA** à **ANCELLE** (05) -16 kms de **GAP**, pour les enfants de 7 à 15 ans. Date limite d'inscription : 10 Juin.

Pour tous renseignements veuillez téléphoner soit à l'Eglise au 77-84-70 ou à l'U. G. A. B. au 37-75-97, de 11 heures à 18 heures.

OPTIMA Tours

Prochains Départs en Arménie

— **Du 11 au 23 Juin**
— **Du 9 au 23 Juillet**
— **Du 23 Juillet au 6 Aout**
— **Du 6 au 20 Aout**

SPECIAL PELERINAGE DU SOURP MURON

— **Du 20 au 30 Septembre**
— **Du 20 Septembre au 4 Octobre**
— **Du 22 Septembre au 6 Octobre**

demandez nos programmes détaillés.
Possibilités de départ de LYON et de MARSEILLE.

Renseignements et Inscriptions:
SONIA COUMRYANTZ
OPTIMA Tours
12, RUE VIGNON - 75009 PARIS
TÉL.: 742. 10. 35

GALERIE MATIGNON
18, AVENUE MATIGNON, 75008 PARIS
TEL. 266-60-32

JANSEM
PEINTURES RÉCENTES

MAI - JUIN

RECITAL DE MELODIES ARMENIENNES
Alice CHAMIRIAN
Vendredi 17 Juin à 21 heures
Sofitel-Vieux Port **(Marseille)**

CELEBRATION DU 65ème ANNIVERSAIRE DE LA VICTOIRE DE
SARDARABAD
(22-26 MAI 1918)
ANIMATION AUDIO-VISUELLE
MUSIQUE TRADITIONNELLE — POESIE
Allocution : *S. AFANASYAN*
organisée par l'Union
«POUR LA CULTURE ARMENIENNE»
Participation au frais 25 frs. — Etudiant 15 frs.
Jeudi 9 Juin, à 20 h. 30
au CENTRE CULTUREL N. FRINGHIAN
6, Ave. Bourgain ISSY-LES-MOULINEAUX

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ ԿՐԸՆՈՂԸ

ԵՐԳԻ ԻՐԻԿՈՒՆ

ՏԻԳՐԱՆ, ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

պարիթոն

կ'ընկերանայ կարլ Շոոք։
Երեքշաբթի, Յունիս 7, ժամը 21-ին։

MG METRO

Du 16 mai au 11 juin 83
-4 000 F TTC
de remise sur les MG de couleur rouge ou gris métal millésime 83.
Soit MG rouge
45 900 F – 4 000 F = 41 900 F.
Soit MG métal
46 600 F – 4 000 F = 42 600 F.

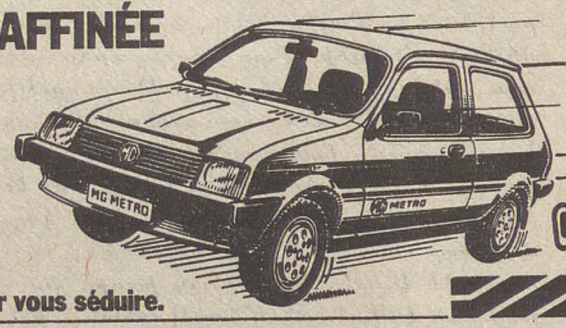
UNE PETITE SPORTIVE ET RAFFINÉE

Voilà une petite anglaise qui a du tempérament ! 1.275 cm³. 71 ch DIN. 163 km/h en circuit fermé : ça promet.

Ajoutez-lui du cuir sur le volant, du tissu à chevrons pour les sièges, des roues en alliage et des vitres teintées. En 3,40 m, elle a tout pour séduire.

Et sa consommation ? pour 100 km, 5,5 L à 90 km/h, 7,2 L à 120 km/h et 9,0 L en parcours urbain (normes UTAC).

Austin Rover, il y aura toujours une anglaise pour vous séduire.

AUSTIN ROVER Pense *Castrol*

ARC DE TRIOMPHE AUTOS 30, RUE DE TILSITT, ÉTOILE-17e Tél 380 55 11

ATAMIAN & Fils
TAPISSIER - DÉCORATEUR

Salons Cuir - Meubles Anglais
Louis-Philippe - Voilages - doubles Rideaux
NOMBREUX MODELES EXPOSES

20, RUE CHALIGNY, 75012 PARIS M° Reuilly-Diderot — **Tél. 344-23-87**

— **20% de remise aux lecteurs de Haratch** —

COLIS — CADEAUX pour l'U.R.S.S.

Միևնաչևորհի ունիվիֆ Նուէր - Ծրարներու առաքման դէպի Խորհ. Միութիւն

ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ — ՄԱՔՍ — ԼԻՍԱՆՍ — ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
կը վճարուին առաքման առեն։ Մուացողը ոչինչ կը վճարէ երբ կը ստանայ
ՃՈՒ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱԳՐԱՆՔԻ
Այրերու, կիներու թէ երախաներու համար։
Ծրարներու արտօնուած ծանրութիւն·· 6-էն 10 ֆիլօ

SICOMEX
20, Rue Royale - 75008 Paris
Tél.: 260. 34. 33

Ouvert de 9h. à 12h. et de 14h. à 18h. ***Catalogue sur demande***

LA CAPPADOCE
RESTAURANT ARMÉNIEN

OUVERT TOUS LES SOIRS DE 20h30 A L'AUBE
SAUF LUNDI

DEUX RECITALS EXCEPTIONNELS
Les 9 et 10 Juin
AVEC
ADIS HARMANDYAN
*

tous les soirs
au piano le chanteur arménien
ARSEN

chanteur tzigane **MINAS**
groupe de danse **FOLKLORIQUE**
danse orientale avec AÏDA
HARRIS LASCARIS
Bouzouki MICAELIS

AUTOROUTE A 4 — 1ère SORTIE — PONT DE CHARENTON
BORD DE SEINE
67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140
RESERVATION
tél. 375.05.30

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ
5
DIMANCHE
5 JUIN
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅԿԱԶ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Թիւ 73

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.451 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.451

ՃԱՐՈՒՆԱԿԵԼԻ...

(ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ)

Տարիներու երազը, անկասկած, որ կ'իրագործուէր՝ յանկա՛րծ : Կ'իրագործուէր՝ ինչպէս կը փափաքէիր, պարզ, պատահական անկողնի մը մէջ ուր յիշատակները աբելի զգեցիկ են, աւելի ցանկայարոյց՝ քան բոլոր Աբէլները...

Պատուհանը բաց, ամէն գիշեր կը դիտէիր լիճը : Կը սեւեռէիր լիճը : Կը լճանայիր՝ հանդիպակաց ֆաղաճի լոյսերովը խխում : Կը տեսնէիր ինչ որ օր մը գտար, արգիլուած գիրքի մը մէջ : Երբ կարդալ սորվեցար : Երբ հրեշտակները մերկացան՝ գեղեցիկ ու տխուր՝ որովհետեւ երկինքէն լքուած, թեւաբեկ : Աբբուաճի մէջ էին իրենք եւս, յանկա՛րծ : Իրենց եւս մարմինը կը հասունցնար՝ ցանկալով գգուանք ու ֆաղցրութիւն : Ամէն գիշեր պատուհանին առջեւ, ծովդ, ֆսուելով մարմինդ ու սրբոտիդ, գրգռելով, հաճոյացնելով մարմինդ ու սիրտդ կը շընջային ականջներուդ՝ ինչ որ թելադրած էր արգիլուած գիրքը : Զայնը որ կը կանչէր ձեզ եղածէն անդին, կաթիլէն անդին : Խօսքերը անորոշ էին այլեւս : Շփոթ, անորոշ՝ մարմինները եւս : Մշուշը կ'այլափոխէր պատկերը. էգը կը ջնջէր արուրը : Սուրբ, կամարակապ տաճարներ էին գիշերներդ ուր կը սողոսկէիր, իսկապէս կը տեղաւորուէիր՝ մարմնով : Անկողին մտնելու պէս : Եւ կինը տխրութեան սկիզբ - արիւն ու մարմին - որուն կ'երկարէիր ձեռքերդ ու շրթներդ : Ու ծաղիկներ : Անանուն, նոր, ախտագին ծաղիկներու բոյրեր՝ յափշտակաձուքիւն թելադրող : Բոյրը կը նոյ : Բոյրը ամէն ինչի որ կը պակսէր՝ արուին : Կը պակսէր անոր՝ որ կ'ուզէր բանաստեղծ ըլլալ :

Այնմէդ տակաւին չէի կրնար կանչել քայց քեզ է որ կ'ուզէի, Աբէլթ, սիրոյ առաջին արարողութենէն եւք սպառած՝ քնացնելու համար մարմինդ ու ցաւս : Եւ քնացար այն գիշեր մատուցուած մարմինդ սրտիս բարձրացած ցաւին պէս՝ իրա՛պէս ծանր ու խորունկ : Գիշերուան պէս տխուր մարմնիդ վրայ անքուն, գլխահակ՝ իբրեւ թէ, հին օրերուն պէս, լսէի ձայնը ջուրին, հովին, բոլոր չարժող, բոլոր հեռացող, բոլոր կանչող տարրերուն : Ձայնը լիճին, քաղաքի լոյսերուն : Ամէնուն վրայ՝ ձայնը անձրեւին : Ձայնը գիշերուան որ կը քալէր՝ սրտիս ու Լատինական Թաղի պատահական պանդոկի պատահական անկողնին մէջ : Հոն է միայն որ առաւօտան հովը կրնար արթնցնել մեզ... եւ նաւ մը չոգեկառք մը, օդանաւ մը. կրնար արթնցնել ամէն ինչ՝ որուն հետ արժէր մեկնիլ դէպի հեղուկ երկինքներ՝ սիրտը աստղերով թրջելու համար :

Հիմա կը հասկնա՞ս, Աբէլթ, թէ ինչո՛ւ այդ գիշեր ուզեցի Պոտլէը կարդալ ինծի, քո՛ւ լեզուովդ : Այդ մէկը հայերէնով չէր կրնար իրագործուիլ՝ որովհետեւ ես դատապարտած էի իմ Նուարդին : Այո՛ :

×

Ես դատապարտեցի իմ Նուարդին ու սիրեցի քեզ, Շամիրա՛մ : Սիրեցի կերթրուտը, Լուչիան, Եօհաննան եւ միւս բոլոր պատահական դէմքերն ու անունները : Միւս երկիրները, միւս քաղաքները : Նուարդին հասցէն իսկ չունէի : Մնաց, ցաւցէ, աշխարհի վրայ օրեւէ տեղ : Ինծի պէս : Եւ ես Հայ եմ. իբրեւ թէ : Եւ իբրեւ թէ երկիրս կը կոչուի Հայաստան : Աքսոր՝ երկնային աքսոր՝ հեռաւոր, կարծես բացակայ երկրի մը որ կ'ապրի փլատակներու խորունկ, ցուրտ, անապատային իր քունը : Իր լեզո՛ւն : Պարտուած Վահագնին սպառած աչքերը արեւը կը յիշե՛ն միայն վերելքմանէն՝ որ կը կոչուի Հայոց Պատմութիւն : Ուր կը հանդչի Արան : Հաւատարի՛մը :

×

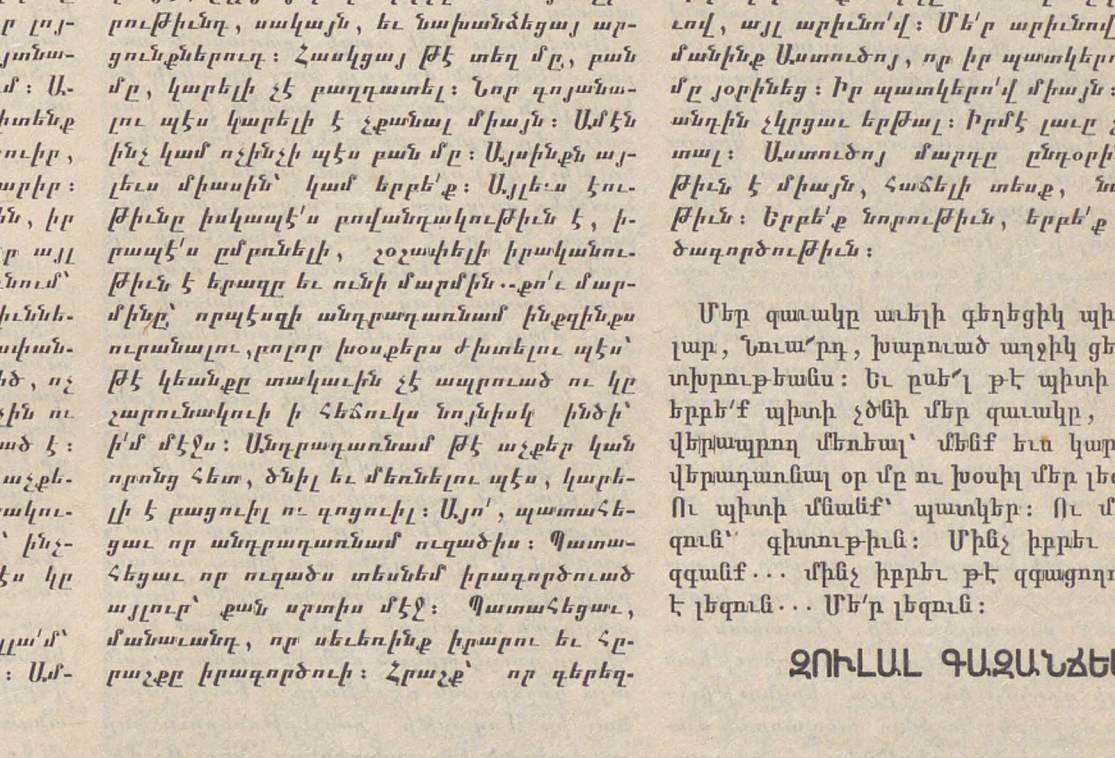
Ակէ յետոյ չցաւցնել, ըսիր, ակէ յետոյ չցաւիլ : Կրցած էիր պահուն սիրել՝ ինքզինքդ բռնելու, կրելու պէս՝ ափերուդ մէջ : Ափերուդ մէջ միայն դուն եւ ամէն ինչ՝ որ չօշափեցիր երբեք : Նժար եւ հաւասարում ամէն ինչի՝ որ կրցած էիր պահել : Կրցած էիր պահել քեզ եւ բոլոր բացականները : Կրցած էիր սահմանել ապրելու անհրաժեշտութիւնն ու ցաւը : Սորված էիր խօսիլ եւ կ'արտայայտուէիր ոչ թէ իրարու, այլ կեանքին միայն խոստանալիք սիրոյ եւ հաւատարմութեան մասին : Վիճակ մը կայ, վայելքի ներհուն աստիճան մը ուր մանրամասնութիւն չկայ այլեւս. դէմքերը կը սրբուին, դէպքերը կը չքանան, փորձառութիւնները կը մոռցուին, բոլոր սահմանաքարերը կը վերնան, անջատ ներաշխարհներն իսկ կը միանան՝ ստեղծելով նոր ճշմարտութիւն մը, խօսքի եւ լռութեան, ընկալումի եւ արտայայտութեան, մղումի, զարկի, ամանակի նոր հաւատարակչռութիւն, նոր գումար մը : Արեւո՛ւն գումարը : Ան որ լուսաւորեց եւ այն միւսը՝ որ լուսաւորուեցաւ, երբ, իրբեւ թէ, չենք գիտեր թէ ո՛ւր կը վերջանայ նիւթը, ո՛ւր կը սկսի ոգին : Անտրամաբանական միակ տրամաբանելին, իմանալին՝ անհմաստ բայց հասկնալի : Գերեզմանէն սկսած վախճանը,- աշխարհ գալ՝ զարձա՛լ : Երբէ՛ք կամ ոչ՝ մի՛չ ակիզբ : Զուգակշիռ՝ եզրակացնելո՛ւ համար միայն : Ոչ թէ մթերում՝ այլ դումար : Անխախտ հաւասարակշռութիւնը սրտին՝ ուր կու գան բեկբեկիլ բոլոր լոյսերը եւ չեն մեռնիր : Այ ոչ թէ յայտնաբերում, այլ՝ լուծում, բիւրեղացում : Ամէն ինչ պարզ, հասկնալի : Այլեւս գիտենք թէ չրթունքները ի զուր չեն բացուիր, ձեռքերը երբեք յոմպչտս չեն երկարիր : Ամէն ինչ իր կարգին, իր աստիճանին, իր զօրութեանը մէջ : Այլեւս ոչ թէ սէր այլ հաղորդակցութիւն, այլ միախառնում՝ հեղուկ մարմիններու, թելադրութիւններու : Ամէն ինչ եւիած, զտուած, թափանցիկ : Խանգարող, աւերղող ոչ մէկ գիծ, ոչ մէկ ձայն : Հեռացող վերջին կանչին ու թռչունին հետ վերջին չուքն ալ անցած է : Տխրութիւնը այլեւս քերթուած է աչքերուդ մէջ եւ ոչ թէ ցաւ, ոչ թէ մինակութիւն : Վատահ եմ թէ կը տեսնես զիս՝ ինչպէս որ ե՛մ : Այլեւս երբե՛ք՝ ինչպէս կը թուիմ :

*Ինչպէս ե՛մ : Կը պատահի որ ըլլա՛մ՝ ինչպէս ե՛մ : Նայած՝ որո՛ւ համար : Ամբողջ կեանք մը ընտրութիւն՝ մերժելո՛ւ համար միայն : Ամէն ինչ սին եւ ի զուր : Ամէն ինչ անլոյս՝ որով եւ անստուեր : Զուրախանալով եւ չտխրելով. չարձագանգելով մանաւանդ. չչարժելով, չցնցուելով. որով եւ անփոփոխ, անխռով մակերեւոյթ՝ իբրեւ թէ հովեր չբարձրանային այլեւս, իբրեւ թէ չարժէր այլեւս ապրիլ : Մինչեւ որ եկար, աւելին՝ պատահեցաւ որ դաս : Պատահեցաւ որ անդրադառնամ ներկայութեանդ : Պատահեցաւ որ պատահինք՝ ըլլալ, տեղի ունենալու իմաստով. իրագործելո՛ւ իմաստով : Այլեւս այնպէ՛ս՝ ինչպէս ե՛մ. ինչպէս ե՛ս : Արեւուն դումարը՝ անտարակո՛յս, աներկբայ : Ծայրամասերը, բեւեռները՝ լոյսով միացած, ամբողջացա՛ծ : Մէ՛կ՝ փորձառութիւնը եւս : Ահա թէ ինչու վերյիշելու պէս կը հասկնամ թէ նախընտրած էակդ - վերապրող մեռեալը - երբ տակաւ մէկ պահուդ քովդ կեցած, ձեռքերդ պինդ սեղմած կը խօսէր քեզի՝ աշխարհի վրայ լաւագոյն հրաչքն է որ կ'իրագործուէր : Քեզի՛ միայն կըրնար խօսիլ. դուն միայն կրնայիր լսել ու հասկնալ անդրաշխարհային իր ձայնը : Իր լեզո՛ւն : Որովհետեւ անբաժան՝ զգացումը չէր կասած. լաւագոյնը կը չարունակուէր՝ հոգիով ու մարմնով : Երկնելու, ըստեղծագործելու պէս կը զալարուէիր, կը քրտնէիր՝ հոգիով ու մարմնով : Ինք եւս : Անպայմա՛ն : Այո՛. այս մէկը վերյիշելու պէս կը հասկնամ. թէեւ կը զարմանաս, մեղադրելու պէս կը յիշեցնես թէ կարեւոր լալու չնորհքն իսկ զգացուած է ինծի : Գուցէ՛ : Տակաւին արցունքին չկրցայ տալ անհրաժեշտ մարմինն ու ձեւը. տակաւին, գուցէ, չկրցայ իսկ տխրիլ : Տեսայ տրտնջութիւնդ, սակայն, եւ նախանձեցայ արցունքներուդ : Հասկցայ թէ տեղ մը, բան մը, կարելի չէ բաղդատել : Նոր զոյանալու պէս կարելի է չքանալ միայն : Ամէն ինչ կամ ոչինչի պէս բան մը : Այսինքն այլեւս միասին՝ կամ երբե՛ք : Այլեւս էութիւնը իսկապէ՛ս բովանդակութիւն է, իրապէ՛ս ըմբռնելի, չօշափելի իրականութիւն է երազը եւ ունի մարմին..քո՛ւ մարմինը՝ որպէսզի անդրադառնամ ինքզինքս ուրանալու, բոլոր խօսքերս ժխտելու պէս՝ թէ կեանքը տակաւին չէ ապրուած ու կը չարունակուի ի հեճուկս նոյնիսկ ինծի՝ ի՛մ մէջս : Անդրադառնամ թէ աչքեր կան որոնց հետ, ծնիլ եւ մեռնելու պէս, կարելի է բացուիլ ու զոցուիլ : Այո՛, պատահեցաւ որ անդրադառնամ ուզածիս : Պատահեցաւ որ ուզածս տեսնեմ իրագործուած այլուր՝ քան սրտիս մէջ : Պատահեցաւ, մանաւանդ, որ սեւեռինք իրարու եւ հըրաչքը իրագործուի : Հրաչք՝ որ գերեզմանէն՝ որ մեզ կը բերէ մեռեալները, ապրումը կը դարձնէ միակ, անքակտելի, համայնական՝ ուր կրցաւ հասնիլ անդրադարձումը, ուր յարեաւ Քրիստոս՝ ի մեռելոց : Կրնաս աշխարհին պատմել եւ մարդ քան պիտի չհասկնայ անցեալիդ, մեռեալներուդ հետ ունեցած այդ ահաւոր, ախտագին մտերմութենդ, ի ն չ պ է ս քեզմէ զատ ոչ ոք կրնայ հասկնալ թէ ինչո՛ւ այն միւսը, իմ եւս վերապրողը միշտ քովս է, կարծես երբեք չէ հեռացած, չարունակ կու գայ եւ յանդիմանելու պէս կը յիշեցնէ ինծի թէ ինչո՛ւ կ'ուշանամ : Ինչո՛ւ սեպհականացնելու, տիրելու ցանկութիւնը մեկնողներուն իսկ՝ երբ իրենց հետ մենք եւս մեռանք, քանիցս, առանց հարց իսկ տալու թէ մեզի համար ո՛ւր, ի՛նչ կը փոխուէր : Հարցը իրենք իսկ չտուին, մեզի պէս. դուցէ : Պէտք է կարենանք ճշդել այլեւս թէ անհրաժեշտը ուրկէ՛ կը սկսի, ո՛ւր կը վերջանայ : Պէտք է ճշդել արժէքը, կարեւորութիւնը՝ կեանքին ու մահուան : Ո՞վ, ուրկէ՞ կը հեռանայ. ո՞վ, ո՞ւր կը մնայ : Ճշդել միջոցը : Պէտք է այլեւս գիտնալ թէ տեղ մը անպայման համառօտ է անհունը եւ այլուր համառօտը՝ անհուն : Ճշդել, որոշել վայրը, ստեղծել վայրը ուր կենանք՝ մէկ անգամ ընդմիշտ : Լուսաւոր, միակ կէտը՝ ուրկէ ամէն ինչ կը մեկնի, ուր ամէն ինչ կը վերադառնայ : Ուր կարենանք շրջել, մարմիններու պէս, մեր հոգիները եւս՝ որոնք ցարդ մնացին անմասն, անհաղորդ՝ կեանքի ու սիրոյ ապրողութեան : Հաճոյանանք, զալարինք, թաւալինք՝ հոգիո՛վ : Ապրինք ու զրենք պատմութիւնը վերջին գլուխէն : Վերակերտենք մարդը եւ -մե՛զ- ոչ թէ կաւով, այլ արիւնո՛վ : Մե՛ր արիւնով : Զնըմանինք Աստուծոյ, որ իր պատկերով բան մը յօրինեց : Իր պատկերո՛վ միայն : Աւելի անդին չկրցաւ երթալ : Իրմէ լաւը չկրցաւ տալ : Աստուծոյ մարդը ընդօրինակութիւն է միայն, հաճելի տեսք, նմանութիւն : Երբե՛ք նորութիւն, երբե՛ք ստեղծագործութիւն :

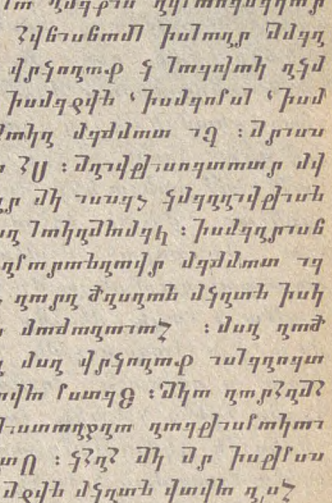
Մեր զաւակը աւելի գեղեցիկ պիտի ըլլար, Նաւա՛րդ, խարտեաշ աղջիկ ցեղիս ու տխրութեանս : Եւ ըսե՞լ թէ պիտի չծնի, երբե՛ք պիտի չծնի մեր զաւակը, որուն վերապրող մեռեալ՝ մենք եւս կարենանք վերադառնալ օր մը ու խօսիլ մեր լեզուով : Ու պիտի մնանք՝ պատկեր : Ու մեր լեզուն՝ գիտութիւն : Մինչ իբրեւ թէ կը զգանք... մինչ իբրեւ թէ զգացողութիւն է լեզուն... Մե՛ր լեզուն :

ՋՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

JANSEM

LE GRAND SOMMEIL
114 × 146 cm.

ՓԱՅԱՍՏԱՆԻ

արտասահմի մի օրագրե

Ցամքած ափով մեկը յոթանասուն տարեկան ծերունի էր, որ ոչխարի մորթից պատրաստված գլխարկով ու ոտքերին կաշվե կոշիկներով էր։ Ես նրան հանդիպեցի Ղարաքիլիսայի ճանապարհին։ Ես ձիով էի գնում, նա էշով։ Ես ուզում էի հասնել Ղարաքիլիսա մինչև գիշեր, նա էլ ուզում էր հասնել մինչև գիշեր։ Ես ուզում էի հասնել, որովհետև ինձ հետաքրքրում էր Ղարաքիլիսայի հայ բնակչությունը, նա էլ ուզում էր հասնել, որովհետև ինձ հետաքրքրում էր էշը։ Ես ուզում էի հասնել, որովհետև ինձ հետաքրքրում էր Ղարաքիլիսայի հայ բնակչությունը, նա էլ ուզում էր հասնել, որովհետև ինձ հետաքրքրում էր էշը։

Ես ձիով էի, նա էշով։ Ես ուզում էի հասնել, նա էլ ուզում էր հասնել։ Ես ուզում էի հասնել, նա էլ ուզում էր հասնել։ Ես ուզում էի հասնել, նա էլ ուզում էր հասնել։

կօներու հաւաքածոն լոյս կը տեսնէ չուտով: Փառահեղ գործ: Հոյակապ արդիւնք: Ձայնագրուած լաւագոյն պայմաններու մէջ ու բծախնդրութեամբ իրագործուած: Ընտիր: Եւ երբեմն ուխտագնացութեան երթալու պէս՝ յարմար ժամին, պրպտել՝ ճանչցած գործերուդ մէջ իսկ նոր մանրամասնութիւնները, նոր հորիզոններ փնտռել: Մարդկային հոգիին բոլոր խորշերուն մէջ իջած է Պրահմս, ու յաջողած ցոլացնել կիրքն ու երջանկութիւնը անոր: Գերմանական ներշնչումով, չուտնելով Մոցարթի պարզունակ ոգին կամ Պէթհովէնի պարտադրող կամքը, նոր է որ Ֆրանացիք կը սկսին հասկնալ ու սիրել զինքը: Իրաւամբ Պրահմսի համոզիչ երաժշտութիւնը լսելն ալ որոշ նախապատրաստութեան կը կարօտի: Ցետոյ յանձնելու համար իրեն եւ լմնալու հոն թաքնուած համամարդկային մեծամտածոտ երգ մը

×

11 Մայիս

113.- ՄԱՐԳԱՐԷՆԵՐԸ

Եթէ նկարչութեան սէրս ծնած է Մանէի մէկ նկարին առջեւ ունեցած պատանեկան հետաքրքրութեամբ՝ պիտի չարունակէր աւելի եռք մօտեցումովը «Նապլիոնեան», ի մասնաւորի Վիւյեարի ու Պոնարի:

Հոյլ մը առանձնաշնորհեալի համար գոյէ «Վա-պէյ-էկոք» կոչուած չրջանին կը զուգադիպի անոնց արկածախնդրութիւնը: Նախորդ դարուն վերջին տասնամեակին: Յարաբերաբար խաղաղ չրջան մը ու այս մինակ մարդիկը դարուն հոգեվարքը կ'ապրին: Եւ մերթ ընդ մերթ հրաբղխային ճմլումներով կ'արտայայտեն զայն ազատ չունչով մը: Ներքաթիւն կայ ընտրութիւններուն մէջ: Նաեւ վտանգներ երբեմն հակասական:

Ամենամեծը՝ Պոնար: Դպրոց մը չէ հիմնուածը, այլ ըմբռնումի չուրջ միացում մը, ուր կան նաեւ Ռուսէլի եւ Վիւյեարի կողքին բանաստեղծներ եւ երաժիշտներ:

Նպիներու՝ յատկապէս Պոնարի արուեստին մէջ՝ բերկրանք բերող վայելք մը կը գտնենք: Անոր որեւէ մէկ նկարին առջեւ հեշտութեան զգացում մը կը պատէ մեր հոգին: Նկարը իր կայուն ձեւէն կարծես ցոլարձակումով մը կ'անցնի չարժման: Ներքին ներդաշնակութեամբ յայտնաբերուղ ներզգացում մըն է այդ, որ անընդհատ կ'իյնայ ձեր երեւակայութեան: Պատառը բոլորովին վերացական կը դարձնէ ու կը հասցնէ ձեզ գործին ծրնունդ տուող վարկեանններուն մօտիկը: Ու Պոնար լաւագոյնս գիտէ գաղտնի յատակագիծը հրամցնել ձեր երեւակայական համբարձութեան: Ցաջողելով տալ դինովցնող մթնոլորտը: Նման ըմպելիին:

Կրան Փալէի չատ լաւ ընտրուած գործերը ամբողջովին կու տան այն մտերմիկ տաք չունչը, որ կայ Մարգարէներու նկարներուն մէջ:

×

11 Մայիս

114.- ՆԱՓԱԼԻ ՍԱՌՈՓ

Փլանէթարիումը կարդալէ եռք միայն հասկնալ սկսայ իր ոճը: Ու այս անգամ իր նոր գիրքը «Տղայութիւն»ը կարդալէ եռք սիրեցի: Կորուկ, խիզախ, պարզ՝ բայց միշտ խորհրդածել տուող: Միշտ ալ հետաքրքրութիւն մը ձգելով իր եւ ընթերցողին միջեւ: Բացակայ ըլլալ կը թուի, յաջողելով սակայն խորունկ ակօսներ բանալ ձեր մտքին մէջ: Բացառիկ ազատ ոճ մը: Կարծես կը գրէ չնչելու չափ ազատ:

Ու այս վերջին գիրքին մէջ որ «Տղայութիւն» է կոչեր, կը փորձէ գտնել իր իսկ սահմանները, հարց տալով ինքզինքին թէ մինչեւ ո՞ւր կարելի է երթալ առանց իր անձնականութիւնը կորսնցնելու: Լայն բացած իր միտքն ու հոգին կ'իջնէ խորը անոնց՝ փնտռելու պահուըտած չարժումները անոնց:

Ցատկանշական չէ՞ գիրքին խորագիրը «Տղայութիւն» առանց «ս»ի: Գանի իր իսկ փորձառութիւնն է խնդրոյ առարկայ: Բայց ո՛չ, քանի կը ձգտի տալ մեր ալ որդայութիւնը: Եւ կը յաջողի:

Ամենահասարակ պզտիկ արկածները, հիանդութիւն մը, նախընտրութիւն մը, բաժանում մը կ'ըլլան անբաժան մասերը մեծ այն թատերախաղին որ հետզհետէ պիտի վերածուի չափահաս մարդու մը կեանքի պատմութեան: Ու անզգալաբար Նաթալի Սառոթ կը ներարկէ՝ իր իսկ կեանքի փիլիսոփայութիւնը, դգուշօրէն: Եւ այս՝ փափկանկատութենէ աւելի իր ոճին պահանջն է, զայն ա՛լ աւելի թելադրիչ դարձնելու յատկութեամբ մը օժտելով: Ահաւասիկ բառը որ կը փնտռէի քանի մը վայրկեան առաջ մէկտեղելու համար զգացումներս այս գեղեցիկ ոճին դիմաց: Թելադրիչ: Եւ ինչ գեղեցիկ փորձ:

×

12 Մայիս

115.- ՍԽԱԼԵԼՈՒ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

Երկար չրջան մը տունէս հեռու ապրեցայ: Մոլութիւններս կարդ փոխեցին: Հետաքրքրութիւնները նուազեցան:

Մնաց ընթերցումը: Ազատարար լաստի մը վերածուեցաւ: Մօտ երկու հարիւր դիրքեր տողանցեցին այդ չրջանին: Դըժուար գիրքեր էին ընդհանրապէս: Կ'ուզէի կեդրոնանալ: Ո՞րքանը պիտի մնայ: Գուցէ քանի մը գլուխներ միայն, ամբողջական գործերէն եաստիըրսի, Վէթհէնչթայնի կամ Գարլ Փոփէրի: Բաւ է սակայն որ հարստանամ: Տարբեր խորհելակերպերու ծանօթանամ: Տարբեր տրամաբանութեամբ մտածես: Ուրեմն սխալելու անհրաժեշտութեան դաղափարը այդ չրջանին ծնունդ առաւ մտքիս մէջ: Սպէս:

Երեք անուններէն յիշուած՝ առաջինին միայն ծանօթ էի: Միւս երկուքը վերջնականօրէն դասականացած փիլիսոփաները չէին ու իրենց վարկածները հակասական են յաճախ: Ու Փոփէրը աւելի քան ուրիշ տարիներու բեռան տակ չէ կքած ըլլար, ընդհակառակն մանաւանդ այս վերջերս կրցած է տոկալ ամէն կարգի յարձակումներու: Հակառակ հետեւողական ընթերցումի ջանքերուս, հասկնալու դըժուարութիւնս բազմապատկեալ չափերու հասաւ, երբ ուզեցի նաեւ նոյն ատեն հաղորդել իր տեսութիւնը ուրիշ մէկ մտքի տիտանին՝ Լութվիկ Վիթկէնչթայնի վարկածներուն՝ տրամաբանութեան չուրջ իրենց զանազան մօտեցումներով:

Գործածուած բառերուն սահմանումն ու խմասը յարաչարժ մեկնաբանութեան կը կարօտի, մինչեւ իսկ իրենց յղած բազմաթիւ վարկածներու տարբերակներուն մէջ: Ու չաճախ կը չայոզէին սառեցնել միտքս հակոտնեայ ուղիներու վրայ, իմ մտածողութեան դպրոցական մօտեցումներով՝ տրամաբանութիւն՝ մաթեմատիկա՝ գիտութիւն՝ փորձ - արդիւնք - տեսութիւն» աղերսներուն նըկատմամբ:

Կը տիպուէի իրաւացի գտնել երկուքն ալ փոխն ի փոխ: Ու սխալիլը մերթ ընդ մերթ անհրաժեշտութիւն կը դառնար յառաջացնելու համար ընթերցումս:

Այս բախտորոշ մտքի խաղը տեւեց քանի մը չաբաթներ, երբ դիշեր մը հետեւեալ պատկերը երեւակայեցի:

Փոխանակ իմ խեղճ մտքիս՝ ի՜նչ լաւ կ'ըլլար եթէ դէմս ունենայի զոյգ հերոսներս որոնք ազատօրէն պիտի վիճաբանէին: Ու որքա՜ն դիւրութեամբ պիտի կարենայի այն ատեն, անկիւն մը քաչուած չաղթական հռչակել մին կամ միւսը: Այդ չոյսով քնացեր եմ:

Ու չաջորդ օր, մեծ յուսախաբութիւնս՝ երբ հանդիպեցայ Գարլ Փոփէրի մէկ հատորին մէջ հետեւեալ նօթին: Հոն կ'ըսէր թէ երեւակայած իմ հանդիպումս կերպով մը տեղի ունեցած էր, համաչխարհային պատերազմէն անմիջապէս եառ, ի Լոնտոն՝ դասախօսութեան մը ընթացքին, ուր Փոփէր կը գտնուէր իբր ազատ ունկընդիր:

Նման վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցած էր Լութվիկ Վիթկէնչթայնի ու իր միջեւ: Վիժած էր վիճաբանութիւնը: Բռլորովին: Մինչեւ իսկ Վիթկէնչթայն չըզայնացած ու ձեռքի ճպոտն ալ կոտրելով հեռացած էր համալսարանէն:

Ահաբեկ աւարտեցի այդ գիշեր ընթերցումս:

Ուրեմն գիրար չէզոքացնող ուժեր կային: Առանց արդիւնքի վերջանալու դատապարտուած մտքի խաղեր կային: Եւ խորհեցայ՝ սխալիլը ուրեմն անհրաժեշտութիւն մըն է տեւելու համար:

Մանաւանդ Հայուն:

Փորձէ փորձ իրաւին փնտռտուքն ու պեղումը անցնելով միշտ սխալէն:

×

13 Մայիս

116.- ԼԸ ԼՈՒՒԷՆ

Անզերազանցելի գուցահանդէսը Մանէի, պէտք չէ մոռցնել տալ ուրիշ աննախընթաց մէկտեղում մը: Գլոտ Ժըլէի նըկարները նոյն կրան Փալէի այ թեւին մէջ:

Տասնեւեօթներորդ դարու այս մեծ բնանկարիչներու արքան, «Լը Լոռէն» յորջորջուած, այնքան ալ ծանօթ դէմք մը չէ:

Փարիզ որ կորսնցուցած է իր առաջնորդի տիտղոսը արուեստի աշխարհին մէջ, կրնայ իրաւամբ հպարտանալ այս օրերը կազմակերպելով համաչխարհային

ԷՏՈՒԱՐ ՄԱՆԷ, ՔԼՕՏ ՄՈՆԷ,

ՏԱՐԵԴԱՐՁ, ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Ճիշդ հարիւր տարի առաջ, 30 Ապրիլ 1883-ին, կը մահանար Էտուար Մանէ ուն նոյն տարին, վերջ դնելով վաչկատունի կեանքին, Քլօտ Մոնէ վերջապէս կը հաստատուէր Ժիվէռնիի, ուր պիտի չարունակէր ստեղծագործել աւելի քան քառասուն տարի:

Մահուան հարիւրամեակին առթիւ, Փարիզի Կռան Փալէի մէջ բացուած է Մանէի գործերուն նուիրուած ցուցահանդէս մը, որ կը տեւէ մինչեւ Օգոստոս 1: Միւս կողմէ, Մարէյի Մշակութային կեդրոնին մէջ, կը ցուցադրուին Մոնէի չուրջ քառասուն հինգ կտաւները, բոլորն ալ իրագործուած Ժիվէռնիի բնակութեան չրջանին:

Երկու ցուցահանդէսներուն իրականացման համար ալ թափուած են մեծ ճիդեր ու մեծ թիւով պաստառներ փոխ առնուած են Միացեալ Նահանգներու, Ճափոնի եւ ուրիշ երկիրներու թանգարաններէ:

Այս տարի, հանրութեան առջեւ բացուած է նաեւ Մոնէի տուն-թանգարանը՝ Ժիվէռնիի մէջ:

Անկարելի է այս երկու դեղանկարիչներէն մէկը յիշատակել առանց նկատի առնելու միւսը: Միասին է որ ժամանակաչրջան մը կը յատկանչեն, դիւրաբ կ'ամբողջացնեն: Որոչ ժամանակ, տպաւորապաշտներու պետը ըլլալէ եռք, Մանէ այդ պաչտօնը կը յանձնէ Մոնէի, իսկ նոյն չարժումը իր փառքին ու լուսեան կը հասնի այս վերջինին չունչին տակ:

Այս երկու արուեստագէտներուն յիշատակումը անմիջապէս իրեն հետ կը բերէ նաեւ Սեզանը, Տըկան, Ֆանթէն-Լաթուրը, Մոռիզոն, Սիսլէն, Ռընուարը, Փիսարոն եւ մէկ քանի ուրիշներ: Այս նկարիչները են, որ ըմբռնումեան դրօչ պարզեցին ակադեմական, պաչտօնական եւ բըռնազբօսիկ ոճին դէմ ու որոշեցին իրենց նիւթերը վերցնել առօրեայէն, նկարել սովորական մարդիկն ու կիները, դիմել բըռնութեան ու ներշնչուիլ անկէ: Անոնք որոչեցին իւրացնել ոճ մը, աւելի մօտ իրականութեան, կեանքին: Ճիշդ է որ անոնք ունեցան իրենց իւրայատկութիւնները, ուղղութիւնները, նկարելու ուրոյն եղանակները, բայց չունեցան մանիֆեստ: Արուեստի պաչտօնական չրջանակներու մերժումն է որ զանոնք բերաւ քով - քովի ու անոնք ապրեցան միասին, բարեկամացան, աչխատեցան միասին, օժանդակեցին իրարու ու յաղթանակեցին:

1851-ին, երբ Լուի - Նափոլէոն կը հաստատէր իր միապետութիւնը, քսան և մէկ տարեկան էր Փիսարօ, Մանէ՝ տասնեւինը, Տըկա՝ տասնեօթը, Սիսլէ եւ Սեզան՝ տասներկու, Մոնէ՝ տասնեմէկ, մինչ Ռընուար, Մոռիզօ, Կիյոմէն եւ Պազիլ՝ տասը: Կրնա՞ր երեւակայել կայսրը, թէ ժամանակաչրջանը պիտի յատկանչուէր ո՛չ թէ իրմով, իր փառասիրութիւններով ու ճնչումներով, այլ ապ մը պատանի - երիտասարդներով, որոնք պիտի գային յեղաչրջելու նկարչական սկզբունքները ու արժանաւորապէս կոչուէին յեղափոխականներ:

Երբ Տպաւորապաշտ մակդիրը կը տրուի անոնց, պէտք է բառը ազատագրել իր սահմանափակութենէն ու անոր տալ աւելի լայն բովանդակութիւն: Արդէն կամաւորապէս չէ որ ընտրուեցաւ այդ անունը: Մոնէի մէկ պաստառին խորագրէն ներչնչուելով, լրագրող մը, նկարիչները միտեց էնփրեսիոնիսթ անունով, որ յետագային ընդունուեցաւ նոյն նկարիչներուն կողմէ:

Երբ տպաւորապաչտ կը կոչուի Մանէ ու կը նկատուի այդ չարժումին դրօչակակիրը, պէտք է նչել, թէ ան տպաւորապաչտ սկզբունքներու կ'ենթարկէր իր աչխատանքը երբ յարմար նկատէր միայն ու միւս կողմէ, կը շարունակէր ստեղծագործել աչխատանոցի մէջ, դիմանկարներ կը գծէր, մինչ միւսները իրենց հիմնական թեման ըրած էին լոյսը ու որպէս եղանակ իրագործումի՝ ընտրած էին բացօթեայ աչխատանքը: Ընկերային տարբեր հորիզոններէ եկած Մանէ երթէք ամբողջութեամբ պիտի չյանձնուէր տպաւորապաչտական չարժումին: Տարբեր էր իր ոգին, իսկ տպաւորապաչտութիւնը իրեն համար եղաւ փորձառութեան եւ անցման չրջան մը: Բայց ան իսկապէս եղաւ պետը բոլոր նորարարներուն, բոլոր մերժուածներուն, ընկերութենէն արտաքսուածներուն: Եղաւ ան կեդրոն Զրօսարանի բեմբասացը, վայր մը, ուր կը միատեղուէին զանազան ձգտումներու մարդիկ, հակոտնեայ ուղղութիւններու արուեստագէտներ: Մանաւանդ որ, Մանէ տպաւորապաչտութիւնը կը չայտնաբերէր չատուկ միջոցներով, նախ չափով մը Պուլոնէի մէջ, ապա ըՍպանիոյ՝ լոյսի թրթռացումներուն ընդմէջէն գլամարտները դիտած պահուն, ապա Ամստոտեամի ափին, Արքաչոնի ու Պոռտոյի մէջ: Ան չարունակեց սեփական փընտրտուքները ու փորձը քիչ մըն ալ առաջ տանելով 1874-ին դնաց Արժանթէյ ու հոն նկարեց նաւասոհներ, նաւեր ու Մոնէն՝ աչխատանքի պահուն:

Տպաւորապաչտները ներկայացնելու համար, պէտք է չիշատակել Պարսիզոնի դպրոցը: Ծագրական այս անունը տրուած էր չորս նկարիչներ՝ Միլէի, Ռուսոյի, Տիազի և Տոպինեըի, որոնց հետքերով ընթացան Մանէ եւ միւսները եւ որոնց մասին Կոմս Նիէօվերքերք, կայսեր կողմէ նչանակուած Պօ գ'Անի վերատեսուչը, կ'ըսէր հեզնանքով.

«Ժողովրդավարներու նկարչութիւնն է, մարդոց, որոնք ներքնազգեստ չեն փոխեր ու կ'ուզեն իրենք զիրենք պարտադրել Ժողովուրդին: Այդ արուեստը հաճելի չէ ու կը զզուեցնէ զիս»:

Նոյն կոմսն է որ, 1882-ին, երբ կ'ուզէ չնորհատրել Մանէն Լեժիոն ա'Ընէօռով պարգեւատրուելու առիթով, Մանէ խանդավառութիւնը քիչ մը յապաղած կը նըկատէ ու կ'ըսէ, թէ նման պատիւ եթէ կատարուէր քսան տարի առաջ, հաւանաբար առաջքը առնուած ըլլար անհամար ձախողութիւններու:

Տպաւորապաչտ նկարչութիւնը ըմբռնելու համար, պէտք է յիշել նաեւ Ռուբպէնն, որ, Միլէի հետ, քիչ մըն ալ առաջ կը տանի Պարսիզոնի իրապաչտութիւնը ու կը հասցնէ գաղափարական մակարդակի մը: Ըստ իրեն, նկարչութիւնը պէտք չէ ըլլայ պարզ փոխադրութիւն մը՝ բնութեան հայթայթած հանդէսին:

Միլէ, Ռուսօ, Տիազ եւ Տոպինեըի դրօս Մոնէ եւ միւս տպաւորապաչտները պիտի տեսնեն վաթսունական թուականներուն, սեփական հարստութիւն չունեցող եւ իրենց արուեստէն ապրիլ փորձող, տասնեւիններորդ դարու առաջին նկարիչներն են: Կեանքը դժուար պիտի ըլլայ նաեւ յաջորդ սերունդին համար:

«Պէտք է ժամանակէն ըլլալ ու ընել ինչ որ կը տեսնենք»: Ահաւասիկ չատ կանուխէն արձակուած Մանէի հանդանակը: Ան կ'ատէր ինչ որ բռնազբօսիկ էր, անբնական ու ճիշդ այս պատճառաւ ալ չեչտուած անտարբերութիւն կը չայտնաբերէր

●▶

Գրեց՝ ՄՈՎՍԷՍ ՊԶԱՔՃԵԱՆ

անբացատրելի ներդաշնակութեան մը մէջ կայանայ լոյսն ու միջոցը արտայայտող: Ժամերն իսկ չայտնի ըլլային կարծէք այդ հեչտաւի գլուխ գործոցներուն մէջ ուր վիպապաչտ բանաստեղծութեան մը գոլքերը կան միչտ: Եթէ կայ խաղաղութիւն բերող գեղեցկութիւն մը, հազուագիւտ է թիւը նկարիչներուն որոնք հասած ըլլան իր բարձրադիր հանգրուանին:

Փարիզ՝ 13 Մայիս 1983

■

Imprimé sur les Presses du Journal «ՀԱՅԱՏՇ» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris Commission Paritaire: N° 55935

Ամենամեծ դժվարությունը ինձ համար սկսվեց այն օրից, երբ ես որոշեցի գրել իմ հուշերը։ Ես ոչ մի գրական ընդունակություն չունեի, ոչ էլ գրելու սովորություն։ Ուստի ինձ համար շատ դժվար էր ամեն անգամ նստել սեղանի առաջ և սկսել գրել։ Ես գրիչ վերցնում էի ձեռքս, բայց չգիտեի, թե ինչ գրեմ։ Ինձ թվում էր, որ իմ կյանքի մասին գրելու ոչինչ չունեմ, որովհետև ես ոչ մի հետաքրքրական բան չեմ տեսել իմ կյանքում։ Ես ապրել եմ ինչպես բոլոր մյուս մարդիկ, ինչպես հազարավոր ուրիշ հայ գյուղացիներ։ Ես ծնվել եմ 1863-ին, Վանա լճի հարավային ափին գտնվող Ռշտունիք գավառի Արտամետ գյուղում։ Հայրս աղքատ գյուղացի էր, ինչպես և մյուս բոլոր գյուղացիները։ Նա ունեցել է երեք կին, որոնցից ես ծնվել եմ երրորդ կնոջից։ Մայրս ինձ ծնելուց հետո մահացել է, երբ ես դեռ երեք տարեկան էի։ Ես մեծացել եմ հոր մոտ, որը ինձ շատ է սիրել։ Հայրս ինձ ուղարկել է դպրոց, որտեղ ես սովորել եմ 1870-ից մինչև 1880 թվականը։ Դպրոցում ես սովորել եմ հայոց լեզու, աշխարհագրություն, պատմություն, թվաբանություն, երկրաչափություն, հայոց և օտար լեզուների քերականություն։ Ես սիրում էի կարդալ հայ հին պատմիչների գրքերը, ինչպես նաև հայ նոր գրողների գործերը։ Ես սիրում էի նաև ուսումնասիրել հայ հին պատմությունը։ Ես սիրում էի հայ հին հերոսների մասին կարդալ։ Ես սիրում էի նաև հայ նոր գրողների գործերը կարդալ։ Ես սիրում էի նաև հայ նոր պատմությունը ուսումնասիրել

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
7
MARDI
7 JUIN
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԱՍԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.452 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.452

ՄԱՀՈՒԱՆ 6-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ամբ. - 1977, Յունիս 7-ին, երեքշաբթի, իր մահկանացուն կնքեր Հրանտ-Սամուէլ, որ Շաւարշի մահէն ետք, քսան տարի ապահովեց «Յառաջ»ի խմբագրական սիւնակը:

Իրեն նուիրուած դասախօսական երեսկոյթին թղթակցութեան հրատարակութիւնը, մեր այսօրուան թիւին մէջ՝ 1983 Յունիս 7, պարզ զուգադիպութենէ մը աւելի, առիթ մըն է ոգեկոչելու Հրանտ-Սամուէլը, ոիշդ այն սիւնակներէն, ուր՝ վեց տարի է, այսօր, բացակայ է իր «օրուան խօսքը»:

×

Յունիս 1-ի երեկոյեան ժամը 9-էն 11, Համազգայինի Փարիզի մասնաճիւղը, Հայ Մշակութային Տան սրահին մէջ, ոգեկոչեց Հրանտ - Սամուէլը: Սրահը ծայրէ - ծայր լեցուն էր, 120 - 130 ներկաներով:

Աճահիս Տէր - Մինասեան կատարեց հանդիսութեան բացումը՝ նշելով զուգադիպութիւն մը, - կը յիշենք ընկ. Հրանտ - Սամուէլը, որ մահացաւ 1977, Յունիս 7-ին, Մայիս 28-ի ոճնակատարութենէն մի քանի օր ետք: Հայաստանի Հանրապետութիւնը իրականացումն էր այն ոգիին եւ երազներուն, որոնց մէջ ծաւալեց Հրանտ - Սամուէլ:

Ապա ան հանրութեան ներկայացուց բեմը իրեն հետ բաժնող երեք խօսողները, Փրոֆ. Ֆ. Ֆէյտի, երիտասարդ պատմաբան Սեզա - Քէլէր Մուրատեան, եւ Յովիկ Եղիազարեան: Տիկին Տէր - Մինասեան ստանձնած էր ներկայացնել Սամուէլի կեանքն ու գործը, եւ եղաւ առաջին խօսողը:

Հրանտ - Սամուէլ(եան) մահացաւ 86 տարեկանին 1977, Յունիս 7-ին: Հակառակ իր երկար կեանքին, անձ մըն էր որ դիւրաւ չէր արտայայտուեր ինքն իր մասին, ոչ ալ առատ վաւերաթուղթեր ձգեց, եւ ուրեմն Տիկին Տէր - Մինասեան ստիպուած եղած էր իր տեղեկութիւնները հաւաքել զանազան աղբիւրներէ, - գործ մը՝ որուն արդիւնքները կ'արժէ արձանագրել հոս, թղթակցի նօթատետրէն, իբրեւ աւանդ մը Սփիւռքի հայութեան եւ մանաւանդ Ֆրանսահայութեան կեանքին մէջ չատ կարեւոր դեր խաղացած այս անձին մասին:

Սամուէլ վերջինն էր առաջին սերունդի այն մտաւորականներէն, զոր դասախօսը, որոնք կապ մը պահեցին երկրի սահմաններուն մօտ զարգացող Սփիւռքին (Պոլիս, Իզմիր, Թիֆլիս, եւայլն), եւ արտասահմանի յետ - Եղեռնեան երկրորդ Սփիւռքին միջեւ: Շնորհիւ իր հանրապետական (անսիխլոփէտիք) մտքին, ան «ապրող յիշողութի'ւնն էր Հայ ժողովուրդին» եւ մանաւանդ անչուշտ այս պաղութին: 1925-ին, «Յառաջ»ի հիմնումէն մի քանի օր ետք, ան հոն հրատարակեց յօդուածաշարք մը՝ նուիրուած Փրանսահայութեան պատմութեան: Սկսաւ իր հրապարակագրական գործունէութիւնը, այս պաղութին մէջ, պատմելով նոյնի'նքն պաղութին պատմութիւնը:

Հակառակ իր դիտելիքներուն, պարզ եւ համեստ մարդ մըն էր Սամուէլ: Միայն իր դրաւունին պարտականութեան համար չէր որ մարդիկ կ'երթային իր Արեւելեան Գրատունը, - այդ տեղը, զոր անփոփոխ կարելի է տեսնել ներկայի'ս ալ, ընորհիւ իր զաւակներուն, որոնք կը շարունակեն իր գործը: Անոնք անփոփոխ կը պահեն այն հսկայ սեղանը, որուն ետեւ վարժուած էինք տեսնել Սամուէլը, այդ մարդը՝ որ մտիկ ընելու հազուագիւտ կարողութիւնը ունէր, եւ իսկապէս համար: Պէտք է ըսել նաեւ որ լաւատես մարդ մըն էր Սամուէլ· չէր վհատեր: Այն բոլոր Ապրիլ 24-եան կամ Մայիս 28-եան հանդէսները, որոնց ներկայ եղած էր, իրենց բոլո՛ր կրկնութիւններով, չէին փոխեր իր յաւիտենական լաւատեսութիւնը, իր հաւատքը՝ Հայ Դատին հանդէպ:

Համեստ էր: Օրինակ, ոչ միայն ինքն իր մասին չէր խօսեր չատ, այլ նաեւ յաճախ լուսանկարուող անձ մըն ալ չէր, այնքա'ն որ այսօր, երբ ուզեցինք մեծ նկար մը պատրաստել՝ զինք ոգեկոչող այս հանդէսին առթիւ ղիւրամատչելի պատնք միայն երկու նկար, - մէկը՝ հանդէսի մը էջերուն մէջ լոյս տեսած, միւսը՝ Ժիրայր Փալամուտեանի գծած նկարը ,որ գործածուած է «Յառաջ» հրատարակչականի լոյս ընծայած Օրուան խօսքեր գրքի կողքին վրայ:

Ապա Հրանտ - Սամուէլի նկարագրի այս ընդհանուր ուրուագիծը տալէ ետք, դասախօսը՝ մանրամասնօրէն ներկայացուց անոր կեանքը:

Հրանտ - Սամուէլեան ծնած է 1891 Փետրուար 24ին, Մարաշի մէջ, Կիլիկեան քաղաք մը՝ որուն յիշատակին փարած էր միշտ: Սամուէլը հասկնալու համար պէտք է ճանչնալ իր ընտանիքը: Մայրը զաւակն էր Եփրեմ Տէր - Ղազարեան քահանային, որ ծանօթ էր Մարաշի մէջ, իբրեւ ուսեալ կղերական: Հայրը, Սարդիս, կրնանք բնորոշել իբրեւ «գաւառի մտաւորական», ծնած 1858-ին: Ան իր երկրորդական ուսումը Այնթապի գոլէժին մէջ ստանալէ ետք վերադարձած էր Մարաշ ու աշխատած իբրեւ վարժապետ: Մարդ մըն էր, որ իսկապէ'ս հաւատացած էր ժողովուրդի լուսաւորութեան գործի կարեւորութեան, եւ կ'ուզէր բարձրացնել թէ' անոր մարմնի առողջութիւնն ալ (կը կիրարկէր տեսակ մը ժողովրդական բժշկութիւն ալ), թէ' ալ անոր մտքի մակարդակը: Նաեւ՝ կը ծառայէր Մարաշի իբր թղթակից, Պոլսոյ եւ Իզմիրի որոշ թերթերու: Միաժամանակ, նուիրեալ Հնչակեան էր, ինչպէս էին չատեր՝ Կիլիկիոյ մէջ, - այդ շրջանին: Ծանօթ դէմք էր, եւ ճիշդ այդ պատճառով ալ 1895-ին ոչնչուեցաւ, իր աւագ զաւկին հետ, իր տանը մէջ, չորս տարեկան Հրանտի եւ մօր մօտ կամ անոնց առջեւ, հաւանաբար:

Փոքր տարիքէն, ուրեմն, Հրանտ - Սամուէլ սկսաւ ապրիլ զանազան որբանոցներու մէջ: Անոնցմէ մէկը, Ժամհարեան որբանոցը, ունէր նոյնանուն բարերար մը, մեծահարուստ կովկասահայ բժիշկ մը, որ (հետաքրքրական իրոնի մըն է այս) ոչնչուեցաւ Դաշնակցական ահաբեկիչներու կողմէ, երբ կարուկ ձեւով մերժեց վճարել Հ. Ց. Դ.ի պահանջած տուրքը: 1905-ին, ուրեմն, ան փոխադրըւեցաւ Սիսի Կիլիկեան կաթողիկոսարանին կից Ժառանգաւորաց դպրոց - որբանոցը, ուր անցուց երկու չատ ճակատագրական տարիներ: Հոն, 14 - 16 տարեկան Հրանտի արտակարգ ուշիմութիւնը, դրաւեց իր ուսուցիչներուն ուշադրութիւնը, արժանացաւ նոյնիսկ Սահակ Բ. Կաթողիկոսի գնահատանքին: Ժառանգաւորացի մէջ է որ Սամուէլ տիրապետեց դրաբարին:

1907-ին կը դրկուի Տարսոնի կամ Թարսուսի գոլէժը, ուր կը սկսի սորվիլ անգլերէն, կը ծանօթանայ եւրոպական մշակոյթին: Հոն կը մնայ մինչեւ 1909-ի Կիլիկեան ջարդերը, ապա կ'երթայ Պոլիս, ուր կը շարունակէ իր ուսումը: Կարապետեան գոլէժին մէջ: 1911-ին կը սկսի փաստաբանութիւն ուսանիլ թրքական պետական համալսարանին մէջ:

1912-ին, այսինքն 21 տարեկանին, այս զարմանալի կարողութիւններով օժտուած որբը կը նշանակուի խմբագիր Պոլսոյ «Ժամանակ» թերթին, որ հիմնուած էր 1908-ին, իբրեւ չէզոք թերթ, եւ որ, ի դէպ, կը շարունակուի հրատարակուիլ մինչեւ այսօր: Երեւակայել՝ որ Սամուէլ այս պատասխանատու պաշտօնը կը վարէ համալսարանական իր ուսման զուգահեռ: Մի'ակ ընդհատման պատճառը կ'ըլլայ ... Փիէռ Լոթիի դէմ քննադատական յօդուածի մը հրատարակութիւնը, «Ժամանակ»ի մէջ, զրի առնուած Երուանդ Օտեանի կողմէ: Երիտ. Թուրքերու կառավարութիւնը, բարկացած այս թրքասէր ու յայտնօրէն հակահայ դրուղի դէմ դրուած յօդուածէն, կարճ առենով կը բանտարկէ խմբագիրը, այսինքն՝ Սամուէլը:

1915-ին, 24 տարեկան Հրանտ - Սամուէլեանը կ'ենթարկուի զօրակոչի, եւ կը ծառայէ թրքական բանակին մէջ, իբրեւ սպայ: Ուրիշ հրաշք մըն ալ այ'ս է, այսինքն՝ իր չսպաննուիլը: Նախ՝ Դոնեայի եւ Պանտըրմայի չրջաններուն մէջ հայկական դումարտակի մը հրամանատարն է: Ապա կ'ուղարկուի Սինայի անապատը, ուր հայ զինուորները չարաչար կ'աշխատին, չինելու համար երկաթուղագիծ մը՝ որ պիտի արտօնէր Թուրք բանակին մօտենալ Սուէզի ջրանցքին: «Յառաջ»ի էջերուն մէջ Սամուէլ կը նկարագրէ վիճակը: 1800 հայ զինուոր կայ սկիզբը· ինքը մի'ակ հայ սպան է· միւս բոլոր բարձրաստիճան զինուորականները Թուրքեր են: 1916-ին, 1800-էն մնացած է 350 հայ զինուոր: Միւսները, սպառած աշխատանքէն ու տկարացած՝ թերանուղացումէ, զոհ կ'երթան այս կամ այն հիւանդութեան: Ինքն ալ հիւանդ, 1916-ին կը դրկուի Նազարէթի հիւանդանոցը: Յօդուածի մը մէջ կը պատմէ թէ ինչպէս կը մտնէ Երուսաղէմ, կ'այցելէ Վանքը:

1916-էն 1918 Պաղեստին է: Տէր Զօրի ակնատես չըլլալով հանդերձ, գիտէ՝ մօտաւորապէս թէ արհաւիրք մը կը պատահի՝ դէպի հիւսիս եւ արեւելք: Կը սկսի տեսնել Հայու խլեակները եւ բեկորները: Սեպտեմբեր, 1918-ին դերի կ'իյնայ բրիտանական բանակին ձեռքը, եւ մինչեւ 1919, կ'աշխատի անոր մօտ, իբրեւ թարգման: Չմուտ է օսմաններէնին, գիտէ արաբերէնն եւ անգլերէնն: 1919-ին հայկական յոյսերը եւ ակնկալութիւնները չատ բարձր են: Երկու հայկական պատուիրակութիւններ կան Փարիզի մէջ: Ֆրանսական բանակը Կիլիկիա է, եւ վերապրող Հայութիւնը, մօտ 100·000, կը վերադառնայ, վերաշինելու իր տուները, վերածրնունդի մը յոյսը անուացանելով: Սամուէլ կը վերադառնայ Պոլիս, նորէն կ'անցնի «Ժամանակ»ի խմբագրական իր պաշտօնին, միաժամանակ վերսին կ'արձանագրուի համալսարան, եւ իր վկայականը կը ստանայ 1920-ին:

ՇԲՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ 46-ՐԴ ԱԽՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆ

Յունիս 4-ի հանդիպումներու արդիւնքներն են· -

Ջերնոմորեց - Մետալիստ	2 - 1
Սպարտակ - Արարատ	3 - 1
Շախտեոր - Տորպեդօ (Մ)	1 - 0
Ձէնիթ - Նեֆթչի	2 - 1
ԲԿՄԱ - Դինեպր	2 - 1
Պախտակոր - Դինամօ (Թ)	1 - 0
Դինամօ (Մ) - Տորպեդօ (Ռ)	1 - 1

Այս խաղերէն ետք «Արարատ» կը կորսընդնի դասաւորման պարագլուխի իր դիրքը եւ 14 կէտով կը դրաւէ երկրորդ տեղը: Գլուխը կ'անցնի կրկին Ջերնոմորեց 15 կէտով: Գ. տեղը կը դրաւէ Շախտեոր 13 կէտով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱԱԼՊԻՒԻ չրջանին մէջ է, որ Շաբաթ օր, չատ բուռն կռիւներ տեղի ունեցած են Պաղեստինցիներու երկու հակամարտ հոսանքներու միջեւ՝ Արաֆաթի կողմնակից եւ հակա - Արաֆաթ եւ որոնց հետեւանքով բազմաթիւ զոհեր կան: Այժէն, Արաֆաթ արաբական որոշ երկիրներու չատուկ սպասարկութիւնները կ'ամբաստանէ, որոնք զօրավիգ կեցած են պաղեստինեան զինուորական ուժերու ծոցը կատարուած դժբախտ փորձի մը: Կռիւները վերջ գտած էին Շաբաթ երեկուն, կ'ըսուէր թէ 20-էն 40 մեռեալ կար: Թել - Աւիւի մէջ ալ, 150 հազար խաղաղապահներ ցոյց մը ըրած են պահանջելով որ իսրայէլեան բանակը քաշուի Լիբանանէն: Լիբանանի մէջ ալ, ընդհ. գործադուլի հրահանգ տրուած էր, երկուշաբթի օրուան համար, որ Ա. տարեդարձն է իսրայէլեան յարձակման, Լիբանանի վրայ:

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ցոյցերը, Ուրբաթ օր, սպանուած երկու ոստիկաններու յուղարկաւորութեան առթիւ, մեծ ծաւալ առին և արձակուած կարգախօսքերն ալ չարաթ բուռն էին, Ներքին նախարար Տէֆֆէռի, Հանրային Ապահովութեան Ենթանախարար՝ Ֆրանչեսքիի եւ Արդարութեան նախարար՝ Պատէնթէռի դէմ: Մնաց որ, կարգուկանոնի պատասխանատու ապահովութեան ուժերն ալ չեն զրպարտած չարժումները, ընդհակառակն եւ ծայրայեղ - ալ՝ Լը Փէնի ներկայութիւնն ալ չատ յաջող բան մը չէր անշուշտ, արդէն չատ «քաղաքականացած» ցոյցերու մէջ: Կառավարութեան հակազդեցութիւնն ալ չուշացաւ եւ Փարիզի ոստիկանապետին հրաժարումէն զատ, ազգ. ոստիկանութեան ընդհ. անօրէնն ալ պաշտօնանկ եղաւ: Նախարարապետը, որ Շաբաթը կ'ամբաստանէ իբրեւ մէկը որ իւղ կը լեցնէ կրակին վրայ, ըսաւ որ, ի հարկին, ուրիշ «մարքրագործումներ» ալ պիտի ըլլան:

ԱՆԳԱՐԱՑԻ մէջ, Կիրակի օր, կախաղան հանուած են ծայրայեղ ալ երկու ետիոպացիներ, 23 եւ 24 տարեկան: Իշմիրլի զինուորական դատարանը Սելճուք Տիւրաղիքը եւ Հալիլ Էսէնտաղը ամբաստանած էր որպէս հեղինակները ձախողումեան չորս բանուորներու սպանութեան 1979-ին, Թուրկութլիի հացադործի մէկ խանութին վրայ յարձակելով: Կը թուի որ զոյգումը օրէ օր կը սաստկանայ, քանի 23 ձախ մտաւորականներ ալ ամբաստանութեան տակ առնուած են, որպէս «գործօն անդամներ» խաղաղութեան Համաչխարհային Խորհուրդին, զոր զինուորական իշխանութիւնը համայնավարամիտ կը նկատէ:

ԵԱՆԻԲ ՆՈՒ, քամբրունցի Ֆրանսացին, Կիրակի օր, Ռոլան Կառոսի թէնիսի Միջազգային հանդիպումներու աւարտականը չահելով, 37 տարի ետք, յաղթանակ մը ապահովեց Ֆրանսայի: Ամբողջ կիրակին, արդէն Ֆրանսայի աչքերը իր վրայ էին եւ ուրիշ ոչինչ կը զբաղցնէր ժողովուրդը: Տոմսերը կրակի գին կը ծախուէին եւ Երկուշաբթի առտու ալ, լրագրողները ուժ առած էին, իրենց երեւակայութեան խորագիրներ գտնելու համար: «Նոա՝ սքանչելին», «Նոա Ա.», «զարմանահրաշ Նոա», «աստղ մը ծնած է» եւլն. եւլն.: Ոսկոր չկայ անշուշտ չուետացի Վիլանտէրի մասին, քանի ծանօթ է, որ կեանքի մէջ, պէտք չէ պարտըւիլ...:

ՊԻՑՐՈՒԽԻ մէջ, Երկուշաբթի առտու մահափորձ մը կատարուած է Լիբիոյ գործավարին դէմ, որ ծանրօրէն վիրաւորուած է: Արարքին տէր եղած է Լիբանանը օտարներէ ազատագրման կազմակերպութիւնը:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՆՈՐ ՆԵՐԴՐՈՒՄԸ՝ ՀԱՅ ԱՐՁԱԿԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ

Գրեց՝ ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Ա.

ԾԱՆՕԹ. - Այս յօդուածը գրեթէ ան - փոփոխ քաւագիրն է զեկուցումի մը՝ որ կատարուեցաւ Լոս - Անճելըսի շրջանի կէնտէյլ քաղաքին մէջ, Շաբաթ, Ապ - րիլ 30, 1983-ին: 1980-էն ի վեր, Ամե - րիկահայ Միջազգային Գոլէճի նախա - ձեռնութեամբ, ամէն տարի կը կազմա - կերպուի *ամբողջում* - համաժողով մը, որուն կը հրաւիրուին ակադեմականներ, եւ մուտքը ազատ է՝ հայ համայնքին: 1983-ի համաժողովին վարիչ - կազմա - կերպողն էր Փրոֆ. Սրբուհի Հայրապետեան (վկայեալ՝ Երեւանի Պետական Հա - մալսարանէն): Նիւթն էր՝ Տասնիններորդ եւ Քսաներորդ դարերու Հայ արձակը, եւ անոր ուսումնասիրութիւնը: Օրուան զեկուցողներն էին գրագէտներ Երուսեղ Պարսումեան եւ Նուպար Ակիշեան, փը - րոֆէսէօրներ՝ Հայրապետեան, Գ. Գա - լըստեան (Երեւան), Վ. Օշական, Ռ. Թէօլէօլեան:

×

Ինծի յանձնուած նիւթն է «Ժամանա - կակից գրական տեսութիւնները եւ անոնց ներդրումը հայ արձակին մէջ»: Անշուշտ նման նիւթ ինծի չի պարտադրեր պար - պել ժամանակակից գրական տեսութիւն - ներու ընդհանուր պատկերը, Ամերիկա - յի կամ Արեւմուտքի համալսարանական շրջանակներու մէջ: Այսօր, գրականու - թեան տեսութիւնը մտածումի հսկայ տա - րածք մըն է, համալսարաններէ ներս եւ երբեմն դուրս: Կ'ընդգրկէ բազմերանգ մօտեցումներ, - լեզուաբանական, կա - ռուցապաշտ, ձեւապաշտ, հոգեբանական, պատմական, ընկերա - քաղաքային եւ դեռ ուրիշ փիլիսոփայական, նաեւ բարո - յախօսական բնոյթ ունեցող մեթոտներ՝ որոնց բոլորին ոչ ո՛ք կը տիրապետէ, եւ որոնց հպանցիկ մօտեցումն ու մակերեսա - յին պատկերն իսկ տալու փորձը՝ դիս ու ձեզ հոս պիտի պահէին մի քանի ժամ:

Միայն Միացեալ - Նահանգներու մէջ 500-ի մօտ փրոֆէսէօր կամ դիտաշխատող կ'աշխատի այս մարզին մէջ, եւ հարիւ - րաւոր ուրիշներ երբեմն կը զբեն այս նիւթերուն շուրջ: Նոյնքա՛ն եւ աւելի մեծ է թիւը տեսական մարզը մշակողնե - րու, Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, ուրկէ (մանաւանդ՝ Ֆրանսայէն) եկան վերջին քանամեակի զրեթէ բոլոր կարեւոր գա - ղափարներն ու նորութիւնները: Կրնաք երեւակայել, ուրեմն, հրատարակուող գրքերու եւ մանրապիտական յօդուածնե - րու թիւը, ինչպէս նաեւ կարծիքներու բազմերանգութիւնը:

Ճմռռնանք, սակայն, մեզի յանձնուած նիւթին միւս կէսին ներկայացուցած դժուարութիւնները: Հայ արձակը, յատ - կապէս հանրահռչակ չրջանին, բաւական բարդ նիւթ ու մարզ մըն է: 1923-էն ի վեր քանի՞ ար - ձակագիր ունեցանք Սփիւռքի եւ Հայաս - տանի մէջ, եւ ինչքա՞ն պատմուածք, վիպակ եւ վէպ արտադրեցին անոնք, չեմ դիտեր. սակայն եթէ որակի մասին չմտածենք, կասկած չկայ որ մի քանի հարիւրի կը հասնի գրողներու քա - նակը: Եթէ Խորհրդային Հայաստանը նկատի չառնենք, որովհետեւ այդ ար - ձակը ինքնին աշխարհ մըն է՝ որուն հետ որեւէ մանրապիտական առումով ծանօ - թութիւն չունիմ եւ, նորէն՝ կը մնան մի քանի տասնեակ կարեւոր գրողներ, Մնձուրիէն ու Յակոբ Օշականէն, Շահ - նուրէն ու Հրաչ Զարդարեանէն՝ մինչեւ Որբունի եւ Վահէ Օշական, Համաստեղ ու Հայկազ, կարապետեցին մինչեւ Ատ - րինէ Տատրեան ու Պօղոս Գուրգեան, եւ - այլն: Այլ խօսքով, օտար ժամանակակից գրականութեան տեսութեան նման, քա - նաներորդ դարու հայ արձակին ալ կարե - լի չէ բիւրեղացնել ու ներկայացնել լուր - տացուած ձեւով: Շատ փոքր է գործերու թիւը, որոնց մասին կարելի է ըսել, - ահա՛ այս գործը իր մէջ կը պարունակէ ոճային, կառուցային ու թեմայական բո - լոր յատկութիւնները, որոնք կը բնորո - շեն այս կամ այն Սփիւռքեան արձակը, եւ ուրեմն կրնանք զայն գործածել իբր արդարօրէն ընտրուած ներկայացուցիչը ամբողջ շրջանի մը, ուղղութեան մը, թրենտի կամ թանտանսի մը:

Ինծի կը մնայ, ուրեմն, ընտրել ժա - մանակակից գրական տեսութիւններէն անոնք, ա՛յն ուղղութիւնները կամ մօտե - ցումները, որոնք, ըստ իս՝ ունին կարո - ղականութիւնը, (փոքէնշըլը) օգտակար ըլլալու մեզի, եթէ ուզենք տեսական մօ - տեցումով քննել մեր յետ - եղեռնեան ըմ - փիւռքեան արձակը: Նոյնիսկ նման որո - շում, սակայն, պէտք եղածին չափ չի սահմաններ\ հարցադաշտը: Ուրեմն պիտի դհանամ չորս չատ կարեւոր քննական ու տեսական մտածելակերպեր ճշդելով, եւ ապա անոնցմէ մէկը միայն զարգացնե - լով:

Առաջին մօտեցում, - Այս քննական մօ - տեցումը, իր զանազան տարբերակներով, կը հաւատայ որ այն արժէքաւոր իրա - կանութիւնը, զոր կը ներկայացնէ գրա - կան գործը, ոչ բառերն են, ոչ գէպքերն ու պատճառները, ոչ իսկ նկարագիրը: Այս բոլորը ծառաներ եւ միջոցներ են միայն, ներկայացնելու համար միտք մը, հանճար մը, եւ այդ մտքին նպատակը: Հեղինակը իր նպատակը ունի, անոր կը պիտակի. թէ՛ այդ նպատակը, թէ՛ ալ իր լեզուական միջոցները իր հակակշռին տակ ունի, եւ ուրեմն կը ստեղծէ գործ մը, որ իրագործումն է այդ նպատակին: Ընթերցողը կը կարդայ եւ կը մեկնաբա - նէ: Եթէ պարտաճանաչ ընթերցող է, կ'ուզէ հասկնալ գրողին միտքը: Գիրքը, գրական գործը, միջոց մը կ'ըլլայ զոր պէտք է թափանցել, միանալու համար գրողի մտքին:

Այսպէս, Կոստան Զարեանի «Նաւը լե - ռան վրայ» վէպի ընթերցումը կ'ըլլայ, այս գրական հասկացողութեամբ, փորձ մը՝ վէպին սէմպոլիք եւ այլաբանական խորհուրդը հասկնալու, այն ենթադրու - թեամբ որ գրադէտին միտքն ու զգացում - ները՝ Հայաստանի անկախութեան չրջա - նի մասին, գործին կենսական պարունա - կութիւնն են: Նաեւ, այս տեսութիւնը կ'ենթադրէ թէ Զարեան լիովին գիտէր թէ ի՞նչ կ'ընէր, եւ թէ ան իրականացուց իր նպատակը, - ո՛չ աւելի, ո՛չ պակաս: Այս մօտեցումը չընդունիր ենթադիտակ - ցութեան մը ստեղծած, կամ գործած - ած լեզուի ստեղծած նոր իմաստները, կամ գրադէտի գիտումնաւոր իմաստներու խաղարումներն ու հակասութիւնները:

Երկրորդ մօտեցում, - Ասիկա կրնանք կոչել պարզ - պատմական մեկնաբանու - թիւն: Այս մէկը կը հաւատայ, որ գիրք մը կարդալ ու մեկնաբանելը կ'ընդգրկէ, առաջին մօտեցումին նման, թափանցու - մը մտքի մը, - սակայն այս միտքը այլ եւս անձին, գրադէտին միտքը չէ, այլ պատմական եւ ընկերային ժամանակի մը եւ չրջանակի մը գիտակցութիւնն է: Այս մօտեցումը կ'ընդունի գրական հանճարի դերը, ոչ սակայն իբրեւ ստեղծագործ, այլ իբր ընկալող եւ փոխանցող: Ասինք օրինակներով, - եթէ այս տեսութեան հակամէտ քննադատ մը որոշէ թէ ինք կը նախընտրէ Համաստեղի գիւղագրական գրականութիւնը, Յակոբ Մնձուրիի գը - րականութենէն, իր առած պատճառնե - րէն մէկը կ'ըլլայ այն թէ նախա - Եղեռ - եան Հայ գիւղի ոգին եւ կառոյցը աւելի՛ յա - թոդեց, որ իր զգացմունքները զգան կանայք, զգան ու իր չուրթերից գրանց ճշմարիտ վինելը չիմանամ իր արտա - սանելիք մէկ խօսքով: Ամուսինդ չատ դաժան մարդ էր իր եւ դիմացինի նկատմամբ:

Երկու հազար կիլոմետր օդային հե - ռաւորութենից պրոֆեսոր Վանեանը հե - տեւում է ինձ, թաղամասային պոլիկլի - նիկայից պահանջում արեւմտահայե - րութիւնները եւ տեղեկանք ընդհանուր վիճակիս մասին:

Սոնան գնացել էր տեղեկանքները բե - րելու:

- Պապա, Հուրի մօրաքոյրը քեզ կան - չում է հեռախօսի մօտ:

Ես դրեցի.

- Ատա նրան, որ հայրիկը սպասում է իրեն:

Դուստրս հատիկ - հատիկ կարդաց զբ - րածս ու ժպտաց, յետոյ ասաց՝ այո:

Նա եկաւ հարազատի պէս, հարազատի հոգով:

Ես նրան ուրիշ չեմ համարել, բոլոր կանանցից ամենամտացին: Ես չկարո - ղացա՛յ արժանանալ նրա սիրոյն, թէ՛ իսկապէս նա ամուր էր եւ չէր ընդառա - ջում ինձ: Երբեմն հայհոյում եմ նրան, պարսաւում, մեղադրում: Աւիր նա բնա - ւորութիւն չունեց, որ ես խոստովանեմ իմ սէրը: Նա բնաւ ատելի չունեց, որ ես ենթադրեմ, թէ այս կինը, որին անչափ համակրում եմ, համակրանքը խոստո - վանելու դէպքում չանկարծ չի կոպտի ինձ, չի վիրաւորի ինձ, չի զգեստի իմ ինքնասիրութիւնը:

Չի սար.

- Ո՞վ ես դու, ինչո՞ւ ես ասում:

Ազնիւ խօսք, եթէ իմանայի, որ նա պարզապէս կը տիրէր, կը վհատեր իմ սիրոյ համար, կամ կը ծաղրէր ինձ, կը զոհէի եւ մեծամտութիւնս, եւ տղա - մարդկային արժանապատուութիւնս, եւ ինքնասիրահարութիւնս: Վախենում էի մերժուելուց: Հիմա էլ, երբ այնքան ժա - մանակ է անցել եւ Ատոսած է վկայ, Սոնան չատ աւելի հարազատ է, քան նա, կրկնակի բարի տեսք ունի, քան նա, ճա - ճելի ու հրապուրիչ խօսուածք ունի, քան նա, ես այլեւս չեմ սպասում նրա բարեացակամ ու բարեկամական խօսքին, խնամարհ ու ընդառաջող նայուածքին, այլ միայն ներկայութեանը:

(Շար. 24)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆ

- 16 -

Մեր ամբողջ զոյքի մէջ կար մի ա - հաւոր բան, մի մեծ յաղթանակ, որ իմը չէր, այլ նրանը: Դա վերժինդրութիւն չէր իր ամուսնու դէմ: Դա ինձ յանձ - նելու, այսինքն՝ իրեն սիրող ու սէրը չարտայայտող տղամարդուն գնահա - տելու հարց չէր: Նա, ինքն էլ, սիրել էր ինձ ու վճռել էր, որ մինչեւ ես չխոստովանեմ իմ սէրը, ինքը չի խոս - տովանի ... Ինչպիսի աւելորդ հպար - տութիւն եւ մրցակցութիւն երկու սի - րողների միջեւ, Ատոսած իմ, եւ ինչ - պէս ճակատագրերը չբախտեցին իրար այլ երկու զուգահեռ գծերի, պէս պացան իրար կողքով եւ նրանց վրայով անցաւ աչխարհի ծանրագոյն բեռը, կեանքը, եւ նրանք չմիացան ... Սա հէքեաթ է ...

Ես չգիտեմ կանանց մինչեւ ե՞րբ է սկսւում այն մրցակցութիւնը, որ մըտ - նում է նրանց կեանքի ու մտածողութեան մէջ նոյն տղամարդուն միւսից խլելու եւ իրենը դարձնելու համար: Սկսւում է աւելի հրապուրիչ երեւալու մրցակցու - թիւնը, արդուզարդը չու ա - չուա փոխե - լու պահանջո՞վ, աւելի վայելուչ, աւելի գեղեցիկ երեւալո՞վ, իրեն աւելի նը - պիրուած, աւելի հոգատար ցոյց տալու մղուցքո՞վ, նրան աւելի չատ զովաբա - նելո՞վ, թէ վարկաբեկելով այն կնոջը, որ իր մրցակիցն է: Հիմա նչում է նրա թերութիւնները կենցաղում, տանը, հասարակութեան մէջ, ծաղրելու նրա նիստ ու կացը, թերութիւններ է որոնե - լու նրա տանը, խօսուածքում, նուաուած - քում, ամէն ինչում: Այս բոլորը չե - զան:

Սոնային տեսնելով՝ նա մի տեսակ ընկ - ճըւեց, ապա գրկեց նրա ուսերը:

- Դու արժանի ես նրան, նա բախտա - ւոր է: Գիտե՞ս, թէ որքան եմ մտածել նրա մասին՝ տեսնես ո՞ւմ կ'առնի նա, տեսնես ո՞վ կը լինի նրա կինը, ես ուզե - ցի նրան պատժուած տեսնել այն մի խօսքի համար, որ երբեք չարտասանեց,

նրաղ ձեւը լեզուի մէջ մարմնացումն է ընկերային - հոգեբանական կառոյցի մը:

Նման մօտեցում, ուրեմն, նախ կը պահանջէ մանրակրկիտ եւ ուշադիր ընթերցում. կը պահանջէ սեւեռում՝ լեզուի, ոճի, կառոյցի: Բայց անոնց մէջէն ի յայտ բերուող ձեւն ու կառոյցը ապա կը դառնան թափանցիկ, կ'արտօնեն մեզի որ երթանք դիրքէն՝ գրագէտի մխրճին եւ անկէ՝ դէպի ընկերութիւն: Կը յանդիւնք որոշ եզրակացութիւններու՝ ընկերու - թեան իսկ մասին:

Կը մնայ միայն աւելցնել, որ Ֆորմա - լիստ կամ ձեւապաշտ մեկնաբանութիւնը կրնայ նոյնքան դիւրութեամբ ծառայել ուրիշ մօտեցումի: Օրինակ, հոգեբանա - կան կառուցապաշտութիւնը պիտի նա - խընտրէր զոնուած լեզուական կառոյց մը կապել ենթագիտակցութեան մէկ ու - րիշ կառոյցին, այսինքն՝ պիտի ուզէր եզրակացնել որ գործին հիմնական կը - մախքն ու ձեւը ի վերջոյ կ'արտացոլեն ո՛չ գրագէտին միտքը, ո՛չ ալ ընկերային վիճակ մը, այլ՝ հաւաքականութեան կամ անձի մը մէջ արմատուած անդիտակից կառոյց մը:

Չորրորդ մօտեցում: Այս մէկը, որ վեր - ջին ատենամեակին կը զարգանայ եւ որ հաստատուած անուն ալ չունի, կը հաս - տատէ որ կառոյց եւ իմաստ՝ գոյութիւն չունին, գրական գործին մէջ, ի սկզբ - բանէ, սակայն գոյութիւն կ'ունենան, երբ մեկնաբանները համաձայնին: Այս մօտե - ցումը կը հաստատէ որ թեքսթը, գործի մը բառերն ու տողերը, անթիւ - անհա - մար կառոյցներու հում նիւթ եւ աստղէն են, ունին կարողականութիւնը՝ ըլլալու ինչ որ ընթերցողները կ'ուզեն՝ որ ան ըլլայ, եթէ ընթերցողները կը համաձայ - նին: Ընթերցողներու համախմբո՛ւմն է որ կը ստեղծէ կառոյց, եւ զայն կը գոր - ծածէ իբրեւ միջոց, զայն կապելու հա - մար իր նախընտրած իմաստին: Կարե - ւորը, այս մօտեցումին մէջ, հասկնա՛լն է թէ ինչպէ՞ս մեկնաբաններու խումբը կը կերտէ իմաստի կառոյցը, ուրկէ՞ կառոյցը, ուրո՞ւն համար, ի շահ որո՞ւ, եւ նմանապէս թէ ինչո՞ւ կը մերժուին որոշ իմաստներ:

Կրնանք երեւակայել, կարծեմ, թէ այսպիսի մօտեցում դիւրաւ կարելի չէ գտնել հայութեան մշակութային պատ - մութեան մէջ, մասամբ անոր համար որ մենք կը սիրենք կառչիլ այն տեսիլ - քին որ հո՞ն, դուրսը, մեզմէ ու մեր հա - ւաքական, մեկնաբանական կամքէն դուրս եւ անդին, իմաստներ կան՝ որոնք կը սպասեն, որ զիրենք գտնենք: Թէեւ այս հաւատքը միամիտ է, ան այնքա՛ն արմատացած է մեր մէջ, որ մասնաւոր - ած մեթոտը չի կիրարկուիր մեր մօտ - Յարմար է յառաջացած համալսարանա - կան սխեմէ ունեցող հաւաքականու - թիւններուն համար, ուր դպրոցութիւն չի ստեղծուիր, երբ ցոյց տրուի որ ի - մաստը, նոյնի՛սկ ամենալուրջ գրական գործի իմաստը, բան մըն է որ կը կեր - տուի, չի՛ գտնուիր:

(Շարունակելի)

ԵՐՐՈՐԴ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ

———×———

Ազատական կամ Հանրապետական ազ - գային երկու գլխաւոր թեկնածուներու կողքին, կամաց կամաց իր անկիւնը կը պատրաստէ երրորդ մը, Ռ. Պառ, «Տա - նուպեան անկախ պիւզացին» ինչպէս կը սիրէ որակել ինքզինքը՝ անկիւնաւոր ժպիտ մը իր շրթներուն: Ճիշդ է որ, ի - րապէս անկախ կը թուի այս անտեսապէտ - վարժապետը. ո՛չ մէկ կուսակցական կապ կամ պարտաւորութիւն կը միացնէ զինքը ԻԻ - ՏԻ - ՖՖ-ին, որու ընդհա - նուր շրջագիծին մէջ կը դործէ: Կը նա - խընտրէ զերծ մնալ կուսակցական հար - կաշրանքներէ, աւելի կամ պակաս կաշ - կանդիչ սակարկութիւններէ, հակառակ անոր որ իր նպատակին իրագործման հա - մար, կուսակցական զօրաւոր կազմակեր - պութիւն մը վճռական դեր կրնայ կա - տարել. կը նախընտրէ առանձին գործել, բայց այս ուղղութեամբ իր ինքնավստա - հութիւնը կասկածելի կը թուի, իսկ առանձնութիւնն ալ, ինչպէս կ'երեւի՝ անուանական է միայն: Կ'ըսեն թէ Ռ. Պառ չատ կը կարգայ, նոթի կ'առ - նէ եւ կը զատէ ամէն ինչ որ օր մը կըր - նայ օգտագործել իր ելոյթներու ընթաց - քին. կը վճռէ կամ կ'որոշէ առանձին, կամ այդպէս կը կարծուի: Իր երկու մրցակիցներուն նման, սպայակոյտ մը չունի իր չուրջը, ոչ ալ պաշտօնական խորհրդատուներ՝ ինչպէս Շիրաք կամ Ժիսքար, բայց իրականին մէջ, նախա - րարապետութեան վեց չրջանի աշխատա - կիցներու մեծ մասը կը չարունակէ գոր - ծակցիլ եւ հարթել իր համբան, ան - չուշա, առանց պաշտօնական հանդամանք, չուքին մէջ, աւելին՝ ձրի: Աւոնցմէ զատ, բազմաթիւ բարձր պաշտօնատար - ներ դաղտնօրէն կը չարունակեն գործակ - ցիլ իրեն հետ, նախատեսելով Պառի հա - ւանական վերադարձը, եւ իրենց ապա - գան...: Իսկ նախկին վարչապետը չատ լաւ գիտէ գործածել զանոնք, ամէն մէ - կուն մասնագիտական սահմանին մէջ, քաղելով կարեւոր տեղեկութիւններ՝ զին - քը հետաքրքրող հարցերու մասին...: Միեւնոյն ժամանակ Պառ չի մոռնար կապ հաստատել գաւառի կարեւոր կեդրոննե - րուն մէջ, անձնաւորութիւններու, կազ - մակերպութիւններու, կամ զանազան կո - միտէներու հետ, որոնք՝ ամէն մէկը իր սահմանին մէջ, կը գործեն ի նպաստ ապագայ նախագահին...: Անշուշտ դա - սակարգային ըմբռնումով, այս մարդիկը կը նմանին իրենց նախընտրած թեկնա - ծուին, համալսարանականներ, ազատ ասպարէզի անձեր, առեւտրականներ եւ բարձր պաշտօնեաներ, եւայլն, եւայլն. այսինքն փորը կուչ մարդիկ. առ այժմ չուրջ 200 հոգի՝ աւելի քան 15 գործօն իմպակները, որոնք կը չարունակեն լրջօ - րէն կազմակերպուիլ եւ կապ հաստատել գաւառ գաւառ, կեդրոնական կոմիտէ մը կազմելու նպատակով. մինչ այդ, պա - նագան հրատարակութիւններով եւ հան - դիպումներով, կը ջանան համակիրներու դանդ մը ստեղծել, երկրին մէկ ծայրէն միւսը՝ սպասելով ընտրական չրջանի երանելի օրերուն:

Պաշտօնապէս՝ Պառ, համեստ գրասեն - եակ մը միայն ունի, չորս - հինգ մհա - յուն թոչակաւորներով, բայց կատար - ած գործունէութեան արդիւնքը ակնի - րեւ է, քանի իրենց վարիչը կանոնաւոր կերպով կը յառաջդիմէ. իրապէս՝ ներ - կայիս, Պառեան աւեղծուած մը գոյու - թիւն ունի: Այս անձը որ իր վարչութեան չրջանին ոչ մէկ ժողովրդականութիւն չահած էր. ընդհակառակն, այսօր առն - ուազ առ առնուազ վարկի բարձրացում կ'արձանագրէ, եւ հմուտ անհատականի հովեր կ'առնէ, մոռնալով հինդ տարի տե - ւող իր ապարդիւն գործունէութիւնը: Հեղինակաւոր վարժապետի ոճով, կը դասաւանդէ հարցազրոյցներու կամ ա - ռաւլիւներու ընթացքին, ձախկելով եւ ծանրօրէն քննադատելով ներկայ վարչա - կարգն ու կառավարութեան անտեսական ուղեղիծը: Պէտք է ընդունիլ թէ մարդը պիտի՛ քննադատէ, համոզուած եւ ան - ժըխտելի ոճով կը պատգամէ, կը գա - տապարտէ կառավարութեան գործած սը - խալները ա՛նքան վճռական չեչտով, որ ունկնդիրները կը տարուին հաւատալ որ եթէ Պառ կառավարութեան գլուխը մը - նար, այս անհաճոյ տուրքերն ու մնաց - եալը երբեք պիտի չերականանային: Անշուշտ իր սովորական ունկնդիրները, նոյն թթխմորէն թրծուած տիպարներ են, բայց կան նոյնպէս հեռատեսիլէն եւ մա - մուլէն արձագանգ գտած քննադատու - թիւններ, որ լայն ընդունելութիւն կը գտնեն միջին դասակարգի չրջանակներու մէջ: «Ես երբեք անհաճոյ իրազութիւն - ները չծածկեցի իմ հայրենակիցներէս. այդ է պատճառը որ այսօր չատ - չատեր իրենց կարծիքը փոխեցին իմ մասիս» կ'ըսէ Պառ, եւ իրապէս ո՛չ մէկ ճիգ կ'ընէ չահելու կամ չոգոգորթելու համար իր ունկնդիրները, եւ կարծես ճիշդ ատոր համար է որ օրըստօրէ իր կողմնակից - ներու թիւը կը բարձրանայ: Իր խորհրդ - ատուներու յորդորներուն կարուկ կեր - պով կը պատասխանէ. «Ե՛մ ինչպէս որ եմ, չեմ կրնար փոխուիլ», եւ իրապէս զինք կը նախընտրեն այնպէս ինչպէս որ է՛. համակիրները կը չահի պարզապէս իր վճռական նկարագրին եւ վարժապետա - կան կեցուածքին համար, եւ ըստ երե - ւոյթին պիտակից է այդ բանին: Ծրան - ացին անճնազաչա է, բայց ճիշդ ատոր համար է որ կը սիրէ կարդ ու կանոնը եւ կորովի զեկավարը...: Արդ, ամենա - վերջին առնտաժին համաձայն, Ծրանա - ցիներու հաւիւրին 41 տոկոսը համակրե - լի կը գտնէ զինք, 53 տոկոսը վատա - հութիւն կ'ընէ ներկայ տագնապին լուծ - մա համար, 47 տոկոսը կարողութեան տէր կը համարի զայն, 32 տոկոսը ան - կեղծ, առանց մոռնալու իր ինքնահա - ւանութիւնը՝ 36 տոկոս: Հետեւաբար, պիտակից իր ներկայ վերելքին, Պառ՝ ամէն առիթով կը չեշտէ իր ինքնութիւնն ու տարբերութիւնը չեչտել, Ժիսքարի եւ Շիրաքի ուղեղիծէն, եւ իր քաղաքական ուղին ճեւով մը զատորոշել միւս երկու թեկնածուներէն: Բնականաբար այս ինք - նավստահ թեկնածու կը հաւատայ՝ որ երբ ժամը հնչէ, Ծրանացիները խումբ - առ խումբ պիտի գան չարուիլ իր ե - տին...:

Գ. Տ.

- ԿՈՉ -

ՀԱՅ ԾՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

Հ. Մ. Ը. Մ. - Արծիւը 60-ամեակն է յառաջիկայ տարի: Ինչպէս ամէնու - րեք, Հ. Մ. Ը. Մ. - Արծիւը հանդիսա - ցաւ Մարսէյլի բազմամարդ հայ գաղու - թի անառիկ բերդերէն մին՝ ուր երիտա - սարդ սերունդները Հայու իրենց հպար - տութեամբ ապրեցան, մնալով հաւատա - րիմ ազգի եւ հիմնադիրներու թողած ա - ւանդին: Քանի մը սերունդներ իրարու յաջորդեցին, պահեցին ոգին՝ որ միշտ մնաց մարզական կեանքի մը մասնակցու - թենէն աւելին: Մարզադաշտերու վրայ չահուած յաղթանակներէն աւելի, հայ - կական ապրումները մնացին մեզ իրա - րու, գաղութին եւ ազգին կապող չա - դարը:

Կ'ուճի մեր չարժումը: Մանուկներ, պատանիներ եւ երիտասարդներ կուգան մեզի: Պարտաւոր ենք ընդառաջել: Ան - հրաժեշտութիւն էր որ ունայինք կեդրոնի մը, մեր Ակումբին, մեր ՏԱՆ: Հասակ առնող սերունդները հանդիսման տեղի պէտք ունին: Կարենալ տեւելու համար, պարտաւոր ենք ճիւղաւորել մեր մարզական գոր - ծունէութիւնը, բանալ մեր դռները երկ - սեռ երիտասարդութեան առջեւ: Կեդրո - նը մեզի առիթ պիտի ընծայէ որ մեր ստեղծած սարքաւորումներով հայկա - կան յաւելեալ դաստիարակութիւն փո - խանցենք մեր ազգ եւ աղջիկներուն: Այս ափերուն գտնուող մարզական միու - թիւններուն մէջ իր պատասխանատու տեղը ունեցող Հ. Մ. Ը. Մ. - Արծիւը, մեր ժողովուրդին վարկին համար իսկ, պար - տաւոր է ունենալ իր ներկայանալի կեդ - րոնը:

Լծուած ենք այս աշխատանքին եւ կ'ուզենք մեր ժողովուրդին տալ նաեւ մեր մարզական միութեան ճամբով, ամբող - ջական հայկական ապրումներով, ա - բունդ պատրաստելու կարելիութիւնը:

Կրնանք յաջողիլ եթէ ըլլաք մեզի հետ, ինչպէս կ'ըլլաք մեզի հետ՝ երբ մարզա - դաշտերու վրայ մեր տղաքը դէպի յաղ - թանակ կը վազեն:

Պիտի յաջողինք եթէ մեր կեդրոնը ու - նենանք ժողովուրդի նկատմամբ ակա - ցութեամբ: Մեզի համար յաղթանակ պի - տի ըլլայ, Հայ անունը մարզադաշտերու վրայ հպարտութեամբ կրող մեր տղոց համար քաջալերանք պիտի ըլլայ, եթէ իրենց տանք իրենց կեդրոնը՝ համա - ժողովրդական մասնակցութեամբ:

Մեր վաղուան համար՝ տէ՛ր եղէք նոր սերունդին, ընծայեցէք կարելիութիւն - ներ, որպէսզի անոնք մեծնան բա՛ց ճա - կատով եւ ըսեն որ դժբախտութիւնները ծունկի չեն բերած Հայութիւնը:

Ա՛կակցեցէք մեզի՝ որպէսզի միասի՛ն ծառայենք:

Ըրէ՛ք այնպէս որ Հ. Մ. Ը. Մ. - Ա - ծիւը մնայ միշտ ամուր յենարան Հայու - թեան:

ՎԱՐԶՈՒԹԻՒՆ
Քարտուղար՝ ՂԱՐԻՊԵԱՆ
Ատենապետ՝ Ա. ՊԱՐԻԵԱՆ

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՒԱԶԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Ե.

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԹՈՒՐ

Տիկին Մարկոսեան՝ զիւղին ընտրելա - կան դասակարգէն քանի մը ընտանիքնե - րու հետ վերահաստատած էր իր վաղեմի յարաբերութիւնները. չարթուան մէջ օր մը ընդունելութեան յատկացուած էր, որուն կը փութային չորս կամ հինգ վա - զեմ բարեկամուհիները, ակնառուես վը - կանները ամիրային աղջկան երբեմնի իշ - խանական կեանքի չքեղանքին: Մանաւո - րապէս հիմակ, հանդիսը պէտք ունէր այդ այցելութիւններուն, անոնց հագորդելու համար իր ներքին կեանքին նորանոր դէպ - ւազները, որոնք հետզհետէ երեւան պի - տի դային, աստիճանաբար աւելի փայ - լուն, աւել ի փառաւոր, աւելի փարթամ, հին անցած կեանքին աւերակներուն վը - րայ, քիչ քիչ անհետացնելով զանոնք, եւ իր, ամիրային աղջկան, պատուութիւնը երիվերանդելով փառքի, երջանկութեան այն միեւնոյն լուսապսակով որով երա - նելի էր իր երիտասարդութիւ - նը:

Իր յառաջիկայ ընդունելութեանը, կ'ուզէր անդամ մը իր այցելուհիներուն վրայ «տոքթոր»ին փորձը կատարել, որ չատ աւելի դժուար պիտի ըլլար քան ինչ որ եղած էր Խաչոյին եւ Նեկտարին վրայ, որոնք պարզապէս բռնադատուած էին այդ ծիծաղելի քմահաճոյքին առջեւ դլուխ ծռել: Ուրիշներ կարելի չէր այդ հնազանդութեան հարկադրել: Ազատ էին չհպատակելու, եւ, նոյնիսկ, հեղնելու, ծաղրելու այդ կամէութիւնը: Հանդիսը յոյժ մտատանջ էր ուրեմն, մէկ կողմէն իր սրտին փափաքը իրականացած տեսնե - լու անհուն տենչը, միւս կողմէ ծիծա - ղելի դառնալու վախը անդութ վարա - նումներու մէջ կը տարուբերէին իր խա - խտուտ, ճգճիմ հոգին: Իր խռովքը չմատ - նելու ճիգով մըն էր որ ընդունեց իր հիւրերը, մեծ սրահին մէջ, իր սովորա - կան պաղ վարմունքին մէջ տեսակ մը տենդոտ փութկոտութիւն խառնելով հի - մա, նայուածքին մէջ թեթեւ պղտատան - քով մը, որ այցելուհիներուն աչքէն չվրիպեցաւ: Անոնցմէ իւրաքանչիւրին որ - պիսութեանը եւ ընտանեկան կացութեա - նը չափէն աւելի հետաքրքիր ցոյց տուաւ ինքզինքը, անոնց ցաւերուն ցաւակից, ուրախութիւններուն ուրախակից դէտ - նուեցաւ, դղրդիկ վերադիրներով ո - րոնք այնքան սարօրինակ կը հնչէին իր բերնին մէջ. «անուշս, հոգիս, խու - չըս...»: Հիւրերը կը զարմանային այս փոփոխութեանը վրայ, եւ կը փաղաքըշ - էին ալ՝ ամիրային աղջկան կողմէ այդ - պէս պատուելնուն: Պահ մը, հանդիսը ինքիր վրայ բնական չեղում մը ընելով, լսաւ թէ առողջական լաւ վիճակ մը չու - նէր, եւ թէ տոքթորը ըսած էր որ քանի մը ամսուան օդափոխութիւն մը անհրա - ժեշտ էր. հիւրերէն մէկը հետաքրքրու - թիւնն ունեցաւ հարցնելու թէ ո՛ր տոք - թորն էր այդ զարմանը պատուիրո - ղը:

-Զաւակս, Արչակը, ըսաւ Տիկին Մար - կոսեան, չատ բնական չեչտով մը:

Կիները իրարու երես նայեցան, կարծես իրարու զաղափար չօչափելու, զիրար լուսաբանելու համար այդ խեղկատակու - թեան առջեւ: Ամէնքն ալ սակայն ան - վրդով մնացին, տիկինին դերազանցա - պէս լուրջ, անխռով կեցուածքէն ազդը - ւած:

Առաջին ռումբը արձակուած էր: Հա - նրմէ չունչ առաւ, եւ ներկաներուն դէմ - քերը զննեց, որոնք ոեւէ վհատեցնող արտայայտութիւն չունեցան: Աւելի քա - ջալերուած, ան սկսաւ ա՛լ աչ ու ձախ տոքթոր արձակել, առանց քաշուելու. մէկ կողմ դրած ամէն նկատում, ամէն երկիւղ:

- Տոքթորը կ'ուզէ որ ... տոքթորը ը - սաւ որ ... տոքթորը կը խորհի որ...

Հիւրերը, բերանաբաց, մտիկ ըրին, սահմռկած: Եւ նոյնիսկ քանի մը անդամ, այցելուհիներէն մէկը, ինքզինքը ըս - տիպուած տեսաւ տոքթոր բառով խաո - նըւած հարցում մը ուղղելով տիկնոջ, որ փութաց պատասխանել, սաստիկ յա - փշտակուած:

Իւրաքանչիւրը, մեկնած առեն, թա - խանձագին հրաւէրներու առարկայ դար - ձաւ տիկնոջ կողմէ:

(Շար. 75)

Տիկին Յովսէփեան (Խրիմ), Տիկին Վահրամ Եսայեան, Պ. Ռոլան Եսայեան, Տիգրան քհնյ. Յոյեան, երէցկինը եւ զաւակները (Ուաչինկթըն), Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Յոյեան եւ զաւակները, Տիկին Արմենակ Յոյեան, Տէր եւ Տիկին Ռուժէ Յոյեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Եսայեան, Էլմաս (Պոլիս), Եալնըզեան, Աթմաճեան, Պալեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ եւ ազգականին՝

ՕՐ. ՀԱՑԿԱՆՈՑՇ ՅՈՅԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Շաբաթ, Յունիս 4-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Յունիս 9, ժամը 15·30-ին:

Cathédrale St Louis, Versailles

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

16, rue du Gal. Leclerc, 78000 Versailles

ՆՈՒԷՐ

ՎԱՒ. - Տիկին Ս. Կարապետեան իր եղբօր մահուան 9-րդ տարելիցին առթիւ 1000 Ֆ. կը նուիրէ Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանին՝ մանկապարտէզի բացման առթիւ (առանձ «Յառաջ»էն) եւ 50 Ֆ. «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՍԷն - Սիր օ մոն ա'Օռլի մշակութային Ս. Գրիգոր Նարեկացի կեդրոնը չնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները. - Նշանեան, Պահատուրեան, Կոլիալ ընտանիքներ եւ Պ. Ժոզէֆ Նէրկիզեան 5000-ական, Պ. Սեդրակ Սանճեան 10·000 Ֆ., Պ. Պ. Տիգրան Խաչատուրեան, Կ. Ճըլնկրտեան, Ռոպէր Պզտիկեան, Փասքալ Կիւզեան 3000-ական Ֆ., Պ. Մարք Մարկարեան 2000 Ֆ.: Պամմաճեան, Տէր - Յակոբեան, Թորոսեան եւ Զադոյեան ընտանիքներ 1000-ական Ֆ.:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, Յունիս 11, կէսօրէ վերջ ժամը 15-ին, Ազգային Տան սրահը: Կը խընդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

Assemblée générale

L'Assemblée Générale du Comité de Paris de **l'U.G.A. HOMENETMEN Basket** se tiendra le

Jeudi 9 Juin à 20 h. 30

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN

118, Rue de Courcelles — 75017 Paris

CENTRE D'ENSEIGNEMENT U. G. A. B. — Sts. SAHAK - MESROB

339, Ave. du Prado, 13008 MARSEILLE

Tél. : 77 - 84 - 70

COLONIE DE VACANCES

Colonie de vacances du lundi 4 Juillet au samedi 23 Juillet, au centre agréé de vacances :**RIVERA** à **ANCELLE** (05) -16 kms de **GAP,** pour les enfants de 7 à 15 ans. Date limite d'inscription : 10 Juin.

Pour tous renseignements veuillez téléphoner soit à l'Eglise au 77 - 84 - 70 ou à l'U. G. A. B. au 37 - 75 - 97, de 11 heures à 18 heures.

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի միօրեայ վարժարանի հանդէսը - Կիրակի - Յունիս 12, ժամը՝ 15-ին տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Աչակերտութեան կողմէ կը ներկայացուի երգ, պար, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն, դեկավարութեամբ՝ ուսուցչուհի՝

ՄԱՑՏԱ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

ՀԱՄԵՐԳ

ՆԱՑԻՐԻԻ երգչախումբը դեկավարութեամբ՝

ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊՒԿԵԱՆԻ

Ուրբաթ, Յունիս 10, ժամը 20·45-ին, Հ. Բ. Ը. Մ.Ի Ալէք Մանուկեան կեդրոնը 118, ռիւ տը Փութէլ, Փարիզ 17:

Յայտագիրը - Կոմիտաս Եկմալեան, Կարա - Մուրզա, Ալէմշահ, Եանպէկեան:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Ա.Ճահիտ Ուզունեանի մահուան առթիւ, Քիւլչկեան ընտանիքը փոխան ծաղիկի կը նուիրէ 150 Ֆ. Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանին, 150 Ֆ. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, 100 Ֆ. Նայիրի պարախումբին (առանձ «Յառաջ»էն) եւ 50 Ֆ. «Յառաջ»ին: Նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Վիգէն Դարբինեան 100 Ֆ. Ռատիօ «Ազդ»ին (առանձ «Յառաջ»էն):

×

Յարութիւն Փափազեան Տիկին Ա.Ճահիտ Ուզունեանի մահուան առթիւ 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

×

Այրի Տիկին Ազատ Տէրտէրեան փոխան ծաղիկի Արմենակ Միհայէլեանի մահուան առթիւ 100 Ֆ. կը նուիրէ Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ (առանձ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին:

ԻՍԻ Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Յունիս 12-ին 8-րդ տարեդարձ Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ:

Կը պատարագէ՝

ՄԻՒՌՈՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Հայրապետական Պատուիրակ Արեւ. Եւրոպայի Հայոց

Յաւարտ պատարագի հոգեհանդիսականաց մասնաւոր արարողութիւն հանդուցեալ բարերարներու յիշատակին ու ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ:

Սիրով կը հրաւիրուին չրջանիս հաւատացեալները ներկայ ըլլալու սոյն արարողութեանց:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Աղքատախնամի ընկերակցութիւնը իր անդամներուն կը տեղեկացնէ թէ յառաջիկայ Հինգշաբթի, Յունիս 9, ժամը 20·30-ին կեդրոնի (77 ռիւ Լաֆայէթ) սրահին մէջ ընդհանուր արտակարգ ժողով մը տեղի պիտի ունենայ. - Օրակարգն է կանոնադրի բարեփոխում:

Անդամներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

L'ASSOCIATION CULTURELLE **HAMAZKAïNE**

présente une

SOIREE CINEMA

Jeudi 16 Juin, à 20h. 30

Rencontre autour des films

d' **Arby OVANESSIAN**

Parvana — Lebbaens/Thaddeus — La Source

Projection suivie de débat au studio St. Séverin

12, Rue St. Séverin, 75005 PARIS

L'ASSOCIATION CULTURELLE **HAMAZKAïNE** présente

LES MERCREDIS DE LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE PARIS

à 20h45 précises, 17 rue Bleue, (M° Cadet)

Mercredi 8 Juin : Serge Afanassian présente : **«L'ARMENIE, L'AZERBAïDJAN ET LA GEORGIE** de l'Indépendance à l'Instauration du Pouvoir Soviétique 1917-1923».

Mercredi 15 Juin : Armen Moutafian : L'Opéra Arménien.

Mercredi 22 Juin : Kégham Kévonian : Les Projets de l'Organisation Terre et Culture.

ՊՏՈՑՏ

Էսթեանցիներու անզուգական գլուխ-տեղի մը պատրաստ՝ կիրակի, Յունիս 19, Հեռաձայնել առաւօտները մինչեւ ժամը 10-ը: 372 - 04 - 20 թիւին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի հաւաքոյթ - թէյասեղանը Յունիս 25, ժամը 15·30-ին Մշակոյթի Տունը: Միօրեայ դասընթացքի աշակերտներու կողմէ պատրաստուած երգ, նուագ եւ արտասանութիւն:

Կը հրաւիրուին ընկերուհիներ եւ համակիրները:

DEMANDE D'EMPLOI

Jeune fille, 19 ans, cherche travail comme aide-comptable ou secretaire (anglais, français, arménien). Disponible à partir de septembre.

S'adresser : Sirpouhi Akyuz, TEBROTZASSERE Tél:381 - 01 - 72 (1, Bld. du Nord, 93340 Le Raincy)

DEMANDE D'EMPLOI

Homme de 43 ans, marié, 2 enfants. Arménien. Connaît l'anglais, le français et l'allemand. Niveau Baccalauréat C, et expérience commerciale et comptable.

Accepterait un poste de magasinier, aide-comptable, ou tout autre emploi, dans une maison de commerce arménienne.

—Télèphoner : M. Duhanyan Michaël, 303. 16. 63

PARENTS

Enfin un

Centre aéré

POUR VOS ENFANTS

Au mois de Juillet, **l'ECOLE DU TEBROTZASSERE,** assûrera le ramassage scolaire et organisera diverses activités.

Pour tous renseignements, s'adresser à la direction :

Madame KARAGULIAN

1, Bld. du Nord 93340 — Le Raincy

Tél. :381. 01. 72

CENTRE CULTUREL

ST. MESROB

10 bis, Rue Thouin — 75005 Paris

DiNER — DÉBAT avec

Pascal MANOUKIAN

à propos de son livre

LE FRUIT de la PATIENCE

Mercredi, 8 Juin, à 20 heures

Participation au repas 60 frs.

S'inscrire à l'avance : 278.31.93

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի վարչութիւններու, Հայ Մայրերու Օրուան տօնակատարութիւնը՝ Յունիս 9, Հինգշաբթի օր, կէսօրէն ետք ժամը 3-էն սկսեալ, Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնատեղին մէջ, 33 Քուր Փիէր Բիւժէ:

CELEBRATION DU 65ème ANNIVERSAIRE DE LA VICTOIRE DE

SARDARABAD

(22 - 26 MAI 1918)

ANIMATION AUDIO - VISUELLE

MUSIQUE TRADITIONNELLE — POESIE

Allocution : S. *AFANASYAN*

organisée par l'Union

«POUR LA CULTURE ARMENIENNE»

Participation au frais 25 frs. — Etudiant 15 frs.

Jeudi 9 Juin, à 20 h. 30

au CENTRE CULTUREL N. FRINGHIAN

6, Ave. Bourgain ISSY-LES-MOULINEAUX

NOUVEAUTES.... NOUVEAUTES.... NOUVEAUTES....

—— «CHANSONS POPULAIRES ARMENIENNES» ——

— LIZ SARIAN N° D-3177 STEREO
— NAREK DOURIAN N° D-3178 STEREO

RAPPEL .... RAPPEL .... RAPPEL .... RAPPEL .... RAPPEL ....

— ZARTONG N° D-50001 STEREO
— HAMLET MINASSIAN N° D-40005 STEREO
— ARMINEH MARDIROSSIAN N° D-40006 STEREO
— LIZ SARIAN «BOBINO» N° D-3170 STEREO
— LIZ SARIAN N° D-3171 STEREO

—— TZIGANE ——

— ZINA ET GUEORGUI (Folk Tzigane Russe) N° D-3173 STEREO
— DJAN TATLAN (Chansons russes) N° DEG 2002 STEREO

PRODUCTION et DISTRIBUTION EXCLUSIVE

DISQUES DOM

EN VENTE CHEZ TOUS LES DISQUAIRES

Direction : **M & Mme Bédikian**

RESTAURANT SEVAN

SPÉCIALITÉS ORIENTALES et ARMENIENNES

TOUS LES VENDREDIS ET SAMEDIS SOIRS

ambiance avec

BEDIK

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՀԱՄԵՂ ԵՒ ՃՈԽ ՃԱՇԱՑՈՒՅՑԱԿ

ՊԵՏԻԿ կ'ուտէ

ՈՒՐԲԱԹ ԵՒ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆՆԵՐԸ

1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément, 94140 ALFORTVILLE

tél. 376 32 19 *Fermé le lundi*

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris

Commission Paritaire: N° 55935

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
8
MERCREDI
8 JUIN
1983

LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.453 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.453

ՄԱՀՈՒԱՆ 6-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այս շրջանին տակաւին Դաշնակցական չէ Սամուէլ, կամ գոնէ չկայ հաստատ փաստ մը՝ որ է՛ : Երբ 1920-ին Քեմալական չարժումը կը սկսի նուաճումներ կատարել, Սամուէլ կը հաստատուի Փարիզ, Օգոստոս 1920-ին : Այդ օրերուն մայրաքաղաքը ունէր 4 - 5·000 հայ մարդ : Սամուէլ կ'արձանագրուի Ֆաֆիլլէթ տը Տրուա, եւ ապագային հոն կը գրէ ու կը պաշտպանէ երկու թէզ, մէկը թէզ մաճէօր, որուն նիւթն էՀայ - Եւրոպական վաճառականական կապեր, Կիլիկիոյ միջնադարեան շրջանին, եւ միւսը՝ աւելի փոքր թէզ մը, լ'Օրիժին տէ Քափիթիւլասիոն տան լ'ամբիր Օթթօման, որ կ'ուսումնասիրէ եւրոպական կառավարութիւններու զիջուած տնտեսական առանձնաշնորհումներու պատմութիւնը : Այս երկուքն ալ չեն հրատարակուած :

1920-էն 1925, մանաւանդ Իզմիրի ազէտէն ետք, Փարիզ եւ Ֆրանսա կը լեցուին գաղթական Հայերով, որոնց թիւը 60·000-ի մօտ է 1925-ին : Անոնց մէջ կան շատ մը Թրծուած Դաշնակցականներ, եւ այս շրջանին է որ Սամուէլ կը մտնէ Հ. Յ. Դ.ի շարքերը : «Ես», ըսաւ Ա. Տէր - Մինասեան, «չեմ կրցած հաստատել որ ճիշդ ո՞ր թուականին անդամագրուած է ան» : Ամէն պարագայի մէջ, Սամուէլ, Շաւարշ Միսաքեանի կողքին էր երբ վերջինս հիմնեց «Յառաջ»ը, 1925-ին, - այս թերթը, որ շրջանակապէս հրատարակուեցաւ ու կը հրատարակուի, ի բաց առեալ 1940 - 45 ընդմիջումին, «եւ որ պորտակապն է Ֆրանսայի Հայ գաղութին», մինչեւ վաղը Սամուէլի օժանդակութիւնը : 1925-էն 1934 կը գրէ Քրտական հարցերու մասին : 1926-ին կ'ամուսնանայ եւ իր հնոյ՝ Աչխէնի հետ կը կազմէ տիպար ընտանիք մը, կ'ունենայ երկու զաւակներ, Ալիս եւ Արմէն (որոնք ներկայ էին) : 1930-ին Սամուէլ կը հիմնէ իր արեւելեան դրասուն :

1930-էն 1977 իր գործը կը վարէ, արեւելագիտական ուսումնասիրութիւններ կ'ընէ, Դաշնակցական կարեւոր դէմք է, «Յառաջ»ի աշխատակից է : Այս թուականներուն, եթէ հաշուենք յօդուած սիւնակ ու խմբագրական, մի քանի հազար կոր գրած է : Կը գրէր նիւթերու չուրջ, որոնց մասին ուրիշներ հմտութիւն չունէին : Իսէդոզի մը չէր, յեղափոխութեան տեսարան չէր, հռետոր չէր : Իր ծանրակշիռ յօդուածները յարգուած էին ամէն տեղ, - «Յառաջ»էն անդին կը գրէր կամ կ'արտատպուէր, Դրօշակի մէջ, մինչեւ 1933, ապա Պօսթընի «Հայրենիք»ին ու «Ազդակ»ի մէջ ալ : Յունուար 1957-էն, այնինքն՝ Շաւարշ Միսաքեանի մահէն ետք՝ մինչեւ 1977, Ապրիլ 24, երբ գրեց իր վերջին խմբագրականը, ան մնաց հաւատարիմ «Յառաջ»ին : Իր նախընտրած նիւթերու ցանկը եթէ պատրաստենք, նոյնն անոնք, - Հայ - օտար կապերու պատմութեան, Հայ եկեղեցւոյ պատմութեան, Հ. Յ. Դ.ի դէպքերու եւ դէմքերու պատմութեան, Կիլիկիոյ պատմութեան (որուն մէջ իր կարօտը ներթափանցած է միշտ), Քրտերու վիճակը, եւ մանաւանդ Հայ Դատի պատմութիւն :

Այս մանրամասն, չահեկան բայց քիչ մը երկարաւուն (45 վայրկեան) «կեանք ու գործէն» ետք, խօսք տրուեցաւ փրոֆ. Ֆրեէրիք Չէյտիի, որպէսզի ան ներկայացնէ «Սամուէլ՝ Արեւելագէտը» : Ան չեշտեց որ Սամուէլ խակապէս հմուտ էր, առանց փրոֆէսիօնէլ արեւելագէտ ըլլալու : Ինք մանդատիական թերթերու մէջ յօդուածներ չէր հրատարակած, բայց Փրոֆ. Ֆէյտի պատրաստ է հաստատելու, որ մանդատներու շահերէն աւելի լաւատեղեակ էր : Եթէ իր աշխատանքը տարած ըլլար Եւրոպական ակադեմական շրջանակներու մէջ, անկասկած որ յարգուած մանդատ մը պիտի ըլլար : Թիւրբոլոկ կամ Թրքական նիւթերու մանդատներու մեծամասնութենէն աւելի լաւ գիտէր օսմանեան Թրքերէնն : « 1948-ին, Փարիզի Գոնկրէ տ'Էզ - Օրիանթալիսթ գիտական ժողովին, 1955-ին, Վիէննայի ժողովին, ապա 1973-ին, Մ ի ւ նի խ ի ժողովին, «Ես ըսաւ Փրոֆ. Ֆէյտի, «տեսայ Թէ որքա՛ն լաւ գիտէր մատենադիտութիւն եւ արեւելեան լեզուներ, ի միջի այլոց զրարերը, որուն ծանօթ էր փլիւ փարփէ ըր սէրքէն փիլօլոկ պիէն Ռոննիւ, որոնց լեզուական սխալները հանդարտօրէն ու մի քանի բառով սրբագրելը՝ գիտական ժողովներուն, ես տեսած ու լսած եմ» : Փաւստոս Բիւզանդի Թեքսթը, օրինակ, աւելի լաւ կարելի է մեկնաբանել այսօր, իր լեզուական ցուցմունքներուն չնորհիւ : Իր յիշողութիւնը ինքնին զրադարան մըն էր, բայց էսիրի տը սեներէզ ունէր Սամուէլ, մի - այն կրաւորականօրէն չէր գիտեր իր գիտցածը : Վերջապէս, կը գրէր արձակ մը՝ որ յստակ էր ու տրամաբանական :

Ապա խօսք տրուեցաւ պատմաբան Սեզա (Քէչը) Մուրատեանի, որ խօսեցաւ մանաւանդ Հայ Դատի նուիրուած նիւթերուն եւ Օրուան Խօսքերը գիրքին մէջ պարփակուած յօդուածներուն մասին : Նախ նշեց այն զանազան նիւթերը, որոնց մասին գրած է Հրանտ Սամուէլ : Ապա սեւեռեցաւ անոր Հայ Դատի մասին գրած գրութիւններուն, եւ նշեց թէ որոշ եզափոխութիւն (Էվոլիւսիոն) մը կայ իր մօտեցումին մէջ, եւ որոշ ներքին տրամաբանութիւն մը : Սկիզբը կը սեւեռի Մեծ Պետութիւններու եւ Հայերու կապերու պատմութեան վրայ : 1965-էն, այսինքն Եղեռնի յիսնամեակէն ետք, աւելի կը գրէ Հայ - Թրքական կապերու եւ պայքարի մասին : Ունի նաեւ չատ մը յօդուածներ, այս շրջանին, Հայկական դիմադրական պայքարի մասին, - Պանք Օթթօման, Կուկանեանի խումբին արշաւը, Մուսա Տաղ, եւայլն :

Հուսկ խօսք առաւ Յովիկ Եղիազար - եան, ներկայացնելու համար «Հրանտ - Սամուէլ՝ Դաշնակցական»ը : Նախ իր գոհունակութիւնը արտայայտեց՝ «Համապատկերային»ի վերածնունդի առթիւ : Ապա խօսեցաւ «Սամուէլ, մարդը, Դաշնակցականը, մտաւորականը» նիւթին չուրջ, ընդգծելով որ իրմէ առաջ Տիկին Տէր - Մինասեան այնքա՛ն հանդամանօրէն խօսած էր նիւթին մասին, որ ինք տեսակ մը «Թարգման» տիպուած է ը ըլլալ (նշենք թէ առաջին երեք խօսողները՝ Ֆրանսերէն խօսեցան, Ընկ. Եղիազարեան՝ հայերէն) : Ան ընդգծեց Սամուէլի արժանիքները, իբրեւ անձ՝ որ մտածող էր, այլ համեստ : Ընդգծեց նաեւ որ ան խօսքի եւ գործի մարդ էր, առանց զէնքի մարդ ըլլալու : Խօսքը կ'առաջնորդէ գործին, իսկ գործը՝ մարդուն ամենալաւ զէնքն է, ըսաւ Ընկ. Եղիազարեան :

Դաշնակցութեան կարեւոր մտաւորականներէն էր Ընկ. Սամուէլ, եւ ամենակարեւոր ներկայացուցիչներէն : «Յուպը ձեռքին», ան գնաց Ընկերվարական Երկրորդ Միջազգայինի բոլոր համաժողովներուն, Հ. Յ. Դ.ի իբր ներկայացուցիչ : «Եթէ», ըսաւ Յովիկ Եղիազարեան, «ան Ընկերվարական կուսակցութիւնին - րու բարեացակամ կեցուածքը հերկած, մշակած ու պատրաստած չըլլար, այսօր մենք՝ Հայերս, չէինք վայելեր այս բարեացակամ մօտեցումը», որ կը ցուցաբերուի Ֆրանսայի մէջ : Ինչպէս նաեւ ուրիշ տեղեր :

Ապա Յովիկ Եղիազարեան մանրամասնօրէն անդրադարձաւ Սամուէլի կուսակցական գործունէութեան՝ Ֆրանսայի մէջ, Շրջանային Ժողովներէն մինչեւ Բիւրօ : Ուրիշներ աթոռի համար պայքար ստիպուած էին մղել, սակայն պայքար չկար Հրանտ Սամուէլի անունին չուրջ . «աթոռները նուիրուեցա՛ն անոր», որով - հետեւ ան կը վայելէր բոլոր կուսակցականներու յարգանքը :

Յետոյ, Յովիկ Եղիազարեան խօսեցաւ Սամուէլի հանրապետարանային մաքի պաշարի, ընտանեկան երջանիկ կեանքի, Կիլիկիոյ վիշտի, եւ Հայ Դատի հանդէպ ունեցած անոր նուիրումի մասին : Արտայայտեց յոյսը, որ ներկայ ու բացակայ երիտասարդներ պիտի շարունակեն անոր մղած պայքարը, ձեռք առնեն չահը :

Այս դասախօսութենէն ետք կ'ակընկալուէր հարցումներ՝ ունկնդիրներէն : Հարցումներ չկային : Լաւ յղացուած էին չորս խօսողներու տրուած պարտականութիւնները, եւ իւրաքանչիւր խօսող լաւ ու կարեւոր բաներ ըսաւ :

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳՐԱԳԷՏ

ԺԱՆ ՖՐԷՕՍԹԻԷԻ ՄԱՀԸ

68 տարեկանին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան, ըստ աւանդական բանաձեւին, իր մահկանացուն կնքած է Ժան Ֆրէօսթիէ, որ կը պատկանէր, Սելինի նման, բժիշկ - գրագէտներու այն սեռունդին, որ միշտ «մերկացուցած են վէրքը, իրենց ներսը՝ փնտռած ցաւին արմատները», ինչպէս կը գրէ Փօլ Մորէէ, «Մոնտ»ի մէջ : Ինք կը խոստովանէր արդէն թէ անկարող է գրել բան մը, որ օտար ըլլայ իր բնութեան : Վէպերուն մեծ մասը ինքնակենսագրական բնոյթ ունին՝ ինչպէս՝ «լ'Էնֆիրմէ տիւ վան», «լա տէռնիէռ տանն» : Քննադատն էր նուվէլ Օպսէրվաթէօրի, ուր անդրադարձած էր Շահան Շահնուրի, անոր մահուան վաղորդայնին : Հինէն ծնած էր իրենց բարեկամութիւնը, որ անձնական հանդիպումներէ զատ, կը պահպանուէր մանաւանդ կանոնաւոր թղթակցութեամբ մը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Սէն - Քլուի կայարանը (Սէն - Լազարի գիծ) երկու կառախումբերու բախումին հետեւանքով, 102 ճամբորդներ վիրաւորուած են, որոնցմէ 25-ը՝ հիւանդանոցը կը մնան : Երկուշաբթի, ժամը 19·09-ին է որ Փարիզ - Վերսայլ կառախումբը բախած է Փարիզ - Սէն - Նոն - Լա - Պոըթէշ-ին, որ մեկնելու վրայ էր : Քննութիւն կը կատարուէր ճշդելու համար թէ ի՞նչ են պատճառները :

ՏՈՂԱՐԸ չարունակելով կոարել իր «պատմական» մրցանիշները, երկուշաբթի օր հասաւ 7 Ֆ· 71-ի, Փարիզի սակարանը :

ՊՈՒԿԱՐԻՈՑ պետական զեկավարը՝ Թուտոր Ժիքով, երեք օրուան պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Թուրքիա, ի պատասխան զօր· Էվրէնի ըրած հրաւէրին :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍԵԻԱԴԱ ԲԱԿՈՒՆՑԻ ՄԱՀԸ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Յունիս 1-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Երեւանի մէջ Մայիս 30-ին մեռած է Հայաստանի Ակադեմիայի թղթակից անդամ, բնախօսութեան հիմնարկի անօրէն Սեւադա Ալեքսանդրի Բակունց : Ձաւակը՝ Ա. Բակունցի : Ծնած էր 1925-ին՝ Գորիս : Աւարտած է Երեւանի բժշկական հիմնարկը (1950-ին) : Մինչեւ 1957 աշխատած է զանազան հիւանդանոցներու մէջ, ապա մտած է բնախօսութեան հիմնարկը՝ իբրեւ հետազօտող, , իսկ 1964-էն ի վեր՝ անօրէն : Գիտական իր աշխատանքները կը վերաբերին արտաթորման օրգաններու (երիկամունք, միզածորաններ), օրգանիզմի հարթ մկաններու եւ բուսական ջղային համակարգի ծայրամասերու բնախօսութեան :

×

ՆՈՐ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐ

ԵՈՒՐԻ ԽՈՋԱՄԻՐԵԱՆ
ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏԻ ՏԵՂԱԿԱԼ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիումը պատուոյ դիրով պարգեւատրած է Մոսկուայի Լեւոնի Թումանեանը, ի գնահատութիւն կուսակցական եւ կառավարական մարմիններու մէջ անոր ընծայած ծառայութիւններուն :

Նոյն ատեն, «Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Մայիս 26-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ պրեզիտիումը Մոսկուայի նախագահի տեղակալի իր պաշտօնէն եւ հանգստեան կոչեր : Զինք փոխարինած է Եուրի Երուանդի Խոջամիրեան :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԱՍՔԷԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ. — ՖՐԱՆՍ

ԿԷՍ - ԱԽԱՐՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ...

Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանսի պասքէթպոլի խումբը, որ այս տարի ախոյենութեան մէջ լաւ արդիւնքներ չէր արձանագրած եւ 12 խումբերու մէջ 9-րդ հանդիսացած էր, էֆ - էս - ժէ - Թէ-ի Փարիզի կոմիտէի կազմակերպած բաժակի մրցաշարքին մեծ յաջողութիւն ձեռք ձգեց՝ իր խմբակի հինգ խումբերը պարտութեան մատնելով, եւ իրաւունք ունեցաւ մասնակցելու կէս - աւարտականներուն՝ Սէս - էս - Թոմսոնի դէմ :

Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանսի խմբակին մաս կազմող բոլոր խումբերն ալ բաւական զօրաւոր էին, մասնաւորաբար Էս-Օ-Ուլը, որ հայկական խումբէն երկու դասակարգ բարձր ախոյենութեան մէջ կը մրցի : Այս խումբին դէմ Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանսի տղաքը այս տարուան լրենց ամէնէն գեղագիտկ խաղը ցուցադրեցին, մերթ արագ դրոհներով, մերթ հանդարտ ու խելացի խաղարկութեամբ, 76 - 66 արդիւնք մը ձեռք ձգելով :

Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանս գժուարութեամբ յաղթեց նաեւ Ա. Էս - Էմ - Ա. Էսի (95 - 90) եւ Իւ. - Ա. - Էս - ժէ-ի (88 - 82), մրցակիցներու դաշտին վրայ : Միւս կողմէ, իր դաշտին վրայ հայկական խումբը չափազանց յաղթանակներ տարաւ Քոլոմպի (87 - 72) եւ Լա Քուրնէօվի (113 - 72) դէմ : Այսպէսով, Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանս այս մրցումներու ընթացքին նշանակեց 459 կէտ եւ առացաւ 382 կէտ :

Կէտերը նշանակեցին՝ Հրաչ Սիսեանեան (142), Վարանդ Պաղտասարեան (96), Վիքէն Մազմանեան (68), Աւետիս Խչուաճեան (45), Շանթ Ոսկերիչեան (43), Տիգրան Շահմիրեան (33) եւ Միհրան Գազանճեան (32) :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՆՈՐ ՆԵՐԴՐՈՒՄԸ՝ ՀԱՅ ԱՐՁԱԿԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ

Գրեց՝ ԽԱԶԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այս չորս մօտեցումներու յատկացուած ընդհանուր ակնարկին նպատակն է ձեզի ներկայացնել ինծի յատկացուած նիւթին առաջին մասը, այսինքն՝ թէ ի՞նչ են ժամանակակից գրական տեսութիւնները : Արդ, պիտի ուզէի աւելի մանրամասնօրէն ներկայացնել անոնցմէ մէկը, քանի որ իմ կարծիքով ան կրնայ օգտակար ըլլալ, մեր ներկայ վիճակին մէջ, մեր գրականութեան մեկնաբանութեան համար : Այս մօտեցումը, կարելի է ըսել, երկրորդ եւ երրորդ մեթոտներու մէկ խառն արտադրութիւնն է : Անոր սկիզբը կը գտնուի ծնունդով Հունգար, բայց գերմաներէն լեզուով գրող Ճորճի Լուքաչի գործերուն մէջ, որոնցմէ առաջինը Վէպի Տեսութիւնը գործն է, գրի առնուած 1916-ին : Հոն, Լուքաչ կը հակադրէ եւրոպական վէպն ու հին յունական էպոսը, մանաւանդ՝ Իլիականը, եւ կուգայ հաստատելու թէ վէպը ծնունդն է ընկերութեան մը եւ աշխարհխմացութեան մը, որ կը զգայ թէ մարդը անտուն է, չունի տուն, այն իմաստով որ արդի աշխարհին մէջ մարդ ընդ-տանի կամ իր տունին մէջ չի զգար այլեւս : Իլիականին մէջ, Ակիլլէս իր հերոսական ողբերգութիւնը կ'ապրի աշխարհի մը մէջ՝ ուր ինք, իր աստուածները, իր նիզակակից-ները, իր հպատակները, նոյնիսկ իր թշնամի Տրովատացիները կը բաժնեն հատաքներու եւ զգացումներու նո՛յն ոլորտը, - երկինքէն մինչեւ երկիր, ամէն գիտակցութիւն նոյն մեծ «տան» անդամ է : Երբ Լուքաչ կ'ըսէ թէ վէպը ան-տունութեան արուեստն է, ան «տուն» բառը կը գործածէ հոս սահմանուած իմաստով : Մենք ալ կրնանք Լուքաչին հետ ըսել որ Սփիւռքի ամենակարեւոր վէպերէն մէկը, Շահան Շահնուրի «Նահանջը առանց երգի» գործը, կը մարմնացնէ այս ան-տունութիւնը : Քիչ հետ պիտի անդրադառնամ այս վէպին, քիչ մը աւելի մանրամասնօրէն, սակայն առայժմ կ'ուզեմ հետապնդել տեսութեան թեման :

1916-էն անդին զարգացաւ այն գաղափարը՝ թէ գրականութիւնը մտածումի եւ գաղափարախօսութեան մէկ տեսակն է : Ունի իւրայատուկ միջոցները՝ անկատած : Վէպը, մանաւանդ, մարդկային հարցերու մասին կը մտածէ նկարագիրներ ստեղծելով, պատմութիւններ պատմելով, այսպէս կոչուած՝ représentation-յօրինելով : Միաժամանակ, ընկերութեան մը, ժողովուրդի մը, ազգի մը մտածումները՝ իրականութեան մասին, կը կազմուին, կը տարածուին եւ կ'ուսուցանուին, կը ներմուծուին փոքրերու եւ մեծերու ուղեղներուն մէջ, բազմապիսի միջոցներով : Այն, որ մարդը, ըսենք՝ հայ մարդը «իրականութիւն» կոչած է եւ կը կոչէ, արտայայտած է զանազան ձեւերով, զանազան համախմբումներու կոդմէ, երկերու, առակներու, ասացուածքներու, գրականութեան, քարոզներու, ծնողքէ զաւակ փոխանցուած իրաններու, բարոյախօսութիւններու եւ դեռ ուրիշ բաներու կառոյցներու միջոցաւ, որոնք բոլորը միասին կը կազմեն մշակոյթի մը լեզուական ենթաճիւղը : Ըստ ժամանակակից այն գրական տեսութեան, որ ամէնէն աւելի խոսամնալից ըլլալ կը թուի լինիլ, գրականութիւնը այս լեզուական ենթաճիւղի ամէնէն խիտ, իմաստի կարողականութիւն ունեցող մասըն է, թէեւ, ոչ միշտ ամէնէն ժողովրդականը՝ անշուշտ, մանաւանդ ո՛չ՝ ներկայիս :

Փորձեմ աւելի յստակ ձեւով արտայայտել տեսութիւնը : Ըստ անոր, ամէն հասարակականութեան մէջ բացայայտ կամ թաքուն պայքար մը կայ, զանազան գաղափարախօսութիւններու միջեւ : Հոս «գաղափարախօսութիւն» բառը իր սովորական, քաղաքական իմաստը չունի, այլ կը նշանակէ այն գաղափարներու, պատումներու, որփիէզանթասիոններու համալիրը, որ կը թուի բնորոշել ու սահմանել իրականը : Այսպէս, «փարան տուողը՝ տիւտիւկը կը չալէ» խօսքը, բարձր համարուած գրականութեան հետ կրնան պատկանիլ նո՛յն գաղափարախօսական համալիրին, որ միաժամանակ թէ՛ կապուած է ուրիշ գաղափարախօսութիւններու, թէ՛ ալ կը մրցի անոնց հետ : Օրինակ, կարելի է ըսել որ 1860-ական թուականներուն Օսմանեան Կայսրութեան մէջ ապրող Հայը կ'ապրէր երեք իրարմէ տարբեր , սակայն իրարու կապուած եւ իրարու հետ մրցող գաղափարախօսութիւններու օդակին մէջ, - Օսմանեան Թրքականին, պոլսահայ քաղքենիական եւ գիւղական - հայկականին միջեւ : Այս գաղափարախօսութիւններէն առաջինն ու երկրորդը ունէին իրենց գրական ենթաճիւղերը, իրենց արձակն ու բանաստեղծութիւնը : Գիւղականը կը բնորոշէր առանց անոր, սակայն ունէր իրեն յատուկ լեզուական կառոյցներ : 1880-ական թուականներուն հայ ազգային եւ պատմական վէպն ու պատմուածքը ստեղծեցին նոր գաղափարախօսութիւն մը :

Հայութեան ազատամարտերէն ու եղեռնէն ետք, սփիւռքացրիւ հայութիւնը ունեցաւ դեռ - տիրապետող, սակայն խամրող մէկ գաղափարախօսութիւն՝ պոլսահայ զաղքենիականը, որ արդէն որոշ - չափով եւրոպականացած էր եղեռնէն առաջ, եւ ուրեմն կրցաւ չատ երկար տոկալ գաղթաշխարհի մէջ : Գիւղականը խամրեցաւ աւելի արագ : Սակայն կենսականն էր նոր գիւտակցութեան մը, նոր գաղափարախօսութեան մը, նոր աշխարհի - մացութեան մը, իրականի նոր սահմանումի մը ստեղծումը եւ անոր մարմնացումը, գաղափարախօսութեան գրական ենթաճիւղին մէջ ալ : Այս արարքը հայ հրապարակագրական, քաղաքական կամ ուրիշ միտքը չէ՛ր որ կատարեց, այլ հայ վիպագրական միտքը, Շահնուրի միտքը, «Նահանջը առանց երգի» գործին մէջ : Զարմանալի չէ, ի վերջոյ քանի որ Շահնուր կ'ուզէր որ այդ գործը ըլլայ մէկ մասը «Պատկերազարդ Պատմութիւն Հայոց» շարքի մը :

Ժամանակը չունինք, անշուշտ, մանրամասնօրէն Շահնուր մեկնաբանելու այսօր : Կ'ուզեմ սակայն վայրկեան մը յամենալ անոր գործի առաջին երեք էջերուն վրայ, ցոյց տալու համար թէ ինչպէ՞ս տեսութիւնը, մեկնաբանութիւնը կամ ուշադիր ընթերցումը կրնան զօդուիլ իրարու : Կարդանք «Նահանջ»-ի առաջին տողերը· -

Հասուցած տղայ մըն էր սակայն· ապացոյց որ չկրցաւ բոզ ու Աստուած բառերուն սահմանում մը տալ : Աղջիկը գըրկած էր եռեւի կողմէն, թեւերը անութ - ներէն անցուցած ու իր բիթը հետզհետէ աւելի կը մխրճուէր անոր ականջին տակ, զմայլելի անուշահոտութեամբ մը գլխէ եղած : Իրապէս հարուստ աղջիկ մըն էր անապացոյց որ իր կուրծքերը տղուն ափերուն խորութիւնը ունէին նիշդ :

Այս տողերը, որոնք ցնցեցին 1929-ի Հայութիւնը, կարելի է կարդալ իբր գրեհիկ իրապաշտութիւն : Կարելի է նաեւ գործածել իբր չարժաւոր բարոյախօսութեան : Իմ պարզած գրական տեսութիւնը պիտի ուզէր անկէ անդին երթալ ու հարցնել թէ ի՞նչ է լեզուական ու պատկերային կառոյցը, այս պարբերութեան : Փորձենք նման ընթերցում մը :

*Առաջին նախադասութիւնը կը թելադրէ մեզի՝ թէ որոշ աշխարհի մը մէջ «հասուն» ըլլալ՝ կը նշանակէ չհարեւնալ «բոզ» եւ «Աստուած» բառերու սահմանումը տալ : Ահաւասիկ երկու բառեր, որոնք սովորաբար բեւեռացումներն են՝ ինկածին ու բարձրին. հոս՝ կը չխոթուին : Պիտի չափազանցնէինք՝ եթէ ըսէինք որ մէկը միւսին կը վերածուի, սակայն կասկած չկայ որ սահմանները՝ այն բնորոշիչ գիծերը, որոնք մէկը միւսէն կը զատեն, այլեւս տատրաղնուած են : Եւ ահա այս ընդհանուր վերացական նախադասութեան կը յաջորդէ երկրորդ մը, որ կը նկարագրէ գիրկընդխառնում մը, - խառնում մը, սովորական սահմաններու զանցում մը : Տեսարանը կը թուի ըլլալ սկիզբը՝ սեռային արարքի նկարագրութեան : Այրն ու կինը, որոնք բեւեռներն են սեռային իրականութեան, կը թուին մօտենալ այն վիճակին, երբ մէկը կը մխրճուի միւսին մէջ, երբ երկուքը, զատ մնալով հանդերձ մէկ կ'ըլլան : Եւ արդէն կը տեսնենք որ հեղինակը ինքը այս զգաստիարը կը թելադրէ մեզի, ո՛չ միայն սեռային պատկերացումի իբրեւ պաշտութեամբ, այլ իր գործածած բառերով ևակ : Այսպէս, կը գրէ, - «իր քիթը հետզհետէ աւելի կը մխրճուէր անոր ականջին տակ» :

Մխրճուելու գաղափարը, սովորական բեւեռացումներու դէմ ժամանակաւոր անհետացումը, - ահա՛ գաղափարներ, որոնք ծնունդ կ'առնեն փորմալիսթ ընթերցումէն, լեզուի ու կառոյցի վրայ մեր սեւեռած ուշադրութենէն : Եւ արդէն Շահնուր չարտօներ մեզի որ մոռնանք իր առաջին էջի պատկերը : Երբ կը նկարագրէ տեսարանը, իր լեզուն կ'ընդգծէ ամէն երկուութիւն, - կնոջ մարմնի եւ մատաքէ զուլպաներու հակադրութիւնը կը հրապուրէ երիտասարդը՝ որ կը նայի հայելիին, կը տեսնէ իրականութիւն մը, եւ կը մերժէ զայն, հայելին հակառակ կողմը դարձնելով, որպէսզի չտեսնէ, - իրականութեան մը ցոլացումը մերժող արարք : Վերջապէս, երբ սեռային տեսարանէն կ'անցնինք երրորդ էջի խօսակցութեան, կինը՝ որ տեսակ մը դերասանուհի ալ է, կը լսէ իր սիրահարին՝ Պետրոս - Փիէռին այս խօսքը, - «ինդիր չի, ողբերգութեան եւ չարլաթոնի մէջ միեւնոյն արարքներ կը չկայ· երկուքն ալ մարդս կը ցնցեն» :

Ի՞նչ եզրակացնել : Ահաւասիկ երեք էջ, որուն լեզուական կառոյցները տարբերութիւններուն նշումին վրայ հիմնուած են, - մորթ ու մեռաքս, բոզ եւ Աստուած, կնոջ կուրծքերը ցնցող չարլաթոն եւ մարդուն հոգին ցնցող ողբերգութիւն : Երկու հակայ տարբերութիւններ եւ ոչ - կարեւոր տարբերութիւն մը, այսինքն՝ մորթի եւ մեռաքսինը : Յատկանշականը սա է, որ աւանդական բեւեռացումներ կը ժխտուին, կը մերժուին, սահմանները կը տատրաղնուին, մէկը միւսին մէջ մխրճուելու առիթը ունի, տարբերութիւնը կը ժխտուի, ըլլայ ան բոզի եւ Աստծոյ, մարդու եւ կնոջ, չարլաթոնի եւ ողբերգութեան : Երեք տարբերութիւններու երեք ժխտումները ունին մէկ հատատրակայ կէտ, - երեքն ալ սեռային հետ կապ ունին :

Եւ ահա հոս է որ ժամանակակից փորմալիստ քննադատութիւնը տեղատած է իմաստ ստանալ, փնտռելով իմ նկարագրած երկրորդ մօտեցումը : Այդ մօտեցումի կիրարկումն է որ մեզի կ'ըսէ թէ տարբերութեան ժխտումը՝ սեռայինով, կը մարմնացնէ ոչ թէ Շահնուրի հանճարեղ միտքը, այլ՝ այդ մտքին միջոցաւ մեզի փոխանցուած թաքուն իրականութիւնը՝ փարիզցի սփիւռքահայուն, 1929-ին, եւ թերեւս այսօր Մինչեւ Արեւելքն Լոս Անճըլըս ժամանող քիչ մը ուշացած Սփիւռքահայուն : Այն թաքուն, մերժուած, հիմնական կառոյցը հայրե-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱԶԱՋԵԱՆ

- 17 -

Կանայք ունին ընդառաջող նայուածքներ : Կանայք ունին կանչող նայուածքներ : Կանայք ունին վանող, արհամարող, սպառնացող նայուածքներ :

Բայց ես այդ բոլորից չեմ վախենում : Վախենում եմ նրանց անտարբերութիւնն արտայայտող նայուածքներից : Այդ նայուածքներն ասում են՝ ողջոյն եւ մընաք բարով : Ինձ չմտապահէք ոչ ձեր յուշերի, ոչ ձեր զգացմունքների, ոչ էլ մարմնական բնազդների մէջ : Դուք ինձ համար չէք եղել, չկաք, չէք լինի, ուզենաք էլ չէք կարող :

Կանացի անտարբերութիւնը սպանիչ է :

Այս բոլորից յետոյ ինչպէ՞ս խոստովանիմ իմ համակրանքը : Բայց համակրանքը կար, որ հետզհետէ փոխակերպուում էր սիրոյ և տենչանքի, նրան տիրանալու անզուսպ ձգտման : Որոշեցի, հէնց որ գայ, Հուրիին յիշեցնել մի ղէպք :

Մի անգամ Բարեկամութեան փողոցում, մայթի վրայ, երբ նա իջնում էր, եւ ես բարձրանում էի, մենք հանդիպեցինք իրար, քիչ էր մնում ես գոռայի :

- Հերիք է, սպանեցիր ինձ :

Նա չատ սիրալիր ժպտաց, բարեւեց ինձ ու անցաւ :

Ես յենուեցի մի պարսպի, որ պատկանում էր ապարանքի նմանուող չէնքին :

Նա այդ չէնքն էր, ես նրանից հեռու դտնուող պարիսպը, նրանից հեռու, բայց նրան պատկանող, չկործանուելու համար՝ նրա ամբողջութեան մի մասնիկը : ես կանչեցի նրան, բարձրաձայն արտասանեցի նրա անունը փողոցում :

Ի՞նչ փոյթ, թէ մի քանի անցորդներ նայեցին ինձ :

Նա կանգ առաւ :

Զվերադարձաւ, չեկաւ ինձ մօտ :

- Ուզում եմ, որ այս երեկոյ միասին լինենք, - ասացի նրան :

Զթողեց, որ խօսեմ :

- Ինչո՞ւ, դուք իմ ինչո՞ն էք :

Զղացի, որ այդ երկու հարցն էլ տըրւում էին նրա համար, որպէսզի խոստովանեմ համակրանքս եւ ըմբռնացայ :

- Ես քեզ սիրողն...

Պարզապէս ուզում էի ասել, - «քո երկրպագուն եմ» :

Կարծում էի դա ամենամեծ խոստովանութիւնն է : Սրբազան անկեղծութեամբ եմ ասում, որոշել էի նրա ձեռքը խընդրել, առանց այդ անարժէք, հասարակ դարձած «քեզ սիրում եմ» խօսքն ասելու :

Ես տապալուեցի :

- 18 -

Գարունը ծառերի վրայ է, ծառերի մէջ : Ծառուղիներում կայ այն բոյրը, որ մաքուր ու առնորակ օդի հետ թափանցում է թոքերդ : Ձեմ յողնում քայլեցուց, յոգնում եմ մտածելուց : Աբեւը հասունացնելու է գարունը, որպէսզի ջերմանայ օդը : Երբ օդը ջերմանայ, ծաղիկներ կը բացուեն ծիրանենու, դեղձենու, տանձենու, խնձորենու վրայ, հողը կը կանչէ, եւ ես կը մոռանամ վիճակս եւ կը ջրեմ հողը :

Բացւում է այգուն նայող պատուհանը, եւ Սոնան կանչում է :

- Վանեանը զանգահարեց : - Այդեպանի մկրատը ձեռքիցս վայր ընկաւ :

Հարցնում եմ՝ թէ ո՞րտեղից·

- Երեւանից : Եկել է Երեւան եւ ուզում է, որ մէկ անգամ քննի վիճակդ :

- Ե՞րբ :

Շուրթերով եմ հարցում :

- Այսօր, ժամը հինգին, հիւրանոցում, վեցերորդ յարկի երկհենեականոց համարում :

Ուրախանա՞մ :

- Ինչո՞ւ է եկել : - Շշմուկս մատչելի է :

- Հրաւիրել են վերահաստելու մի հիւանդի :

Գարուն, գարուն վերջ ստացաւ : Ձեմ կարողանում այլեւս նստել, քայլել, զբաղուել :

(Շար· 25)

ԻԲՈՄ-ի 1983-ի ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

———×———

Համագումարի բաշումը կը կատարուի Յուլիս 8-ին, ժամը 10-ին Մխլանօ, մշակութային գործիչներու եւ ուսումնասիրողներու ներկայութեամբ :

Ուրբաթ Յուլիս 8, ժամը 10-ին

Համագումարի աշխատանքներէն առաջ՝
- Բացման խօսք
- Նախաբան ԻԲՕՄ-ի վոքքրամանական հարցերուն «վոքքրամանուԹիւն, մշակոյթ, ապազգայնացում»
Ընդհանուր տեղեկագիրը - Հայ Սփիւռքի ընկերային կացութիւնը :

Ուրբաթ Յուլիս 8, ժամը 16-ին - սկիզբ աշխատաՀիՒերու :

Ա· մաս·- ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԸ ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ· ԸՆԿԵՐԱԲԱՆԱԿԱՆ ՆԵՐԱԾԱԿԱՆ :

- Ցեղասպանութենէն 65 տարի վերջ հայը փնտռել :
- Հայը - ատրը· եկեղեցին եւ սփիւռքահայ համայնքը :
- Մայրը - տարագրութիւն· ըլլալ կին դրեթէ մայր - ա - պետական պայման - ներու մէջ :
- Հայերը եւ դրացի ժողովրդները· ցեղապաշտութիւն, տգիտութիւն եւ մեր - ժամ :
- Հայերը, Եւրոպացիները եւ Ամերիկացիները· ձուլում եւ նմանութիւն :
- Քաղաքական կուսակցութիւնները · մշակոյթը· կրօնքը իբր զաղափարակա - նութիւն :
- Հաւատք, եկեղեցի, հաւատացեալ - ներ· երկուստէք գործիք :
- Կաթողիկէ, բողոքական եւ ուրիշ կրօնական փոքրամասնութիւններ· մեր - ժամ եւ հալածանք :

Շաբաթ, Յուլիս 9, ժամը 10-ին

Բ· մաս·· ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՑ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐԱԲԱՆԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄԻ ՓՈՐՁ :

- Աւանդական հայ ընկերութիւնը (Հայ համայնքի ընկերաբանական մասնայատկութիւնները :
- Հայկական Սփիւռքի ենթակայութիւնը (ո՞վ են Հայերը եւ ի՞նչ կը ներ - կայացնին աւանդական համայնքներու մէջ) :
- Սփիւռքը· պատճառները և չհասկնդրութիւնները :
- Գաղթականները· աւանդութեան խզում կամ չարունակութիւն սփիւռքի պատ - հուն :
- Գաղթի ալիքները· միմիայն հալածա՞նքի պատճառով :
- Տարբեր եկեղեցներու իրականութիւն - ները եւ դիրքը Հայերու դիրքորոշումի նկատմամբ· մերժում կամ համակերպում (ի՞նչ է սփիւռքեան զաղթներու նշանակութիւնը· ի՞նչ է միջին արեւելքի պատ - զաղթներու նշանակութիւնը· ի՞նչ ընկերային պատկեր կը ներկայացնեն հայ զաղթները) :

Կիրակի, Յուլիս 10, ժամը 10-ին :

Գ· մաս·· ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՑ ԸՆՏԱՆԻՔԸ · ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ ՄՕՏԵՑՈՒՄ :

- Մայրը· մայրապետութիւնը որպէս պահպանում :
- Հայրը· ի՞նչ դեր :
- Կինը· «փըպականութիւն» եւ երազ :
- Հայր ու աղայ· ի՞նչ փոխանցում :
- Մայր ու աղջիկ· ինչո՞ւ «օտարին սէրը սուտ է» :
- Սեռականութիւն, զորով, սիրալիր յարաբերութիւնները, սէր - մերժում եւ լուսանցագրութիւն :
- Բռնութիւն· արմատներ եւ հաւանու - թիւն :
- Միտքը· հայ, ոչ հայ :
- Բանավէճ եւ խմբական աշխատանք :

Կիրակի, Յուլիս 10, ժամը 16-ին :

Հայերու, հայկ· զաղութներու և արդի ընկերութիւններու մէջեւ յարաբերու - թիւնները, (սփիւռքեան պայմաններու մէջ ի՞նչ կը նշանակէ հայ ըլլալ : Մօրհրդային Հայաստանի մէջ ի՞նչ կը նշանակէ հայ ըլլալ : Ի՞նչ է Հայու դիմանկարը) :
Վերջին կարծիքներու փոխանակում :

ՄԱՄԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՊԱՑՄԱՆՆԵՐԸ

1·- Ճանապարհածախք, հիւրանոց եւ ուրիշ պէտք է հոգացուին համագումա - րին մասնակցողներու կողմէ : Կարելիու - թիւն պիշերելու Միլանոյի հայ զաղութի ընտանիքներու մօտ :

2·- Համագումարին մասնակցողներու ներկայութիւնը բոլոր աշխատանքներուն կանոնաւոր ցանկալի է :

3·- Համագումարի ծախքերը կը հո - գացուին ունկնդիրներու մասնակցա - ներէ : Մասնակիցներ 20·000 իտալական լիր : Համագումարին զեկուցում ներկա - յացնողներ՝ ձրի :

4·- Կազմակերպիչ մարմինը կը քննէ բոլոր հաղորդագրութիւնները, որոնք պիտի ըլլան համաձայն ծրագրին :

5·- Համագումարի պաշտօնական լեզուն Ֆրանսերէնն է : Բայց կ'ընդունուին նաեւ զեկուցումներ հայերէն, իտալերէն եւ անգլերէն լեզուներով : Այս վերջին լեզու - ներով զեկուցումներուն կը յաջորդէ Ֆրանսերէն բացատրութիւն մը :

6·- Համագումարին մասնակցիլ փա - փաքող ունկնդիրները իրենց դիմումնագ - րերն պէտք է ուղարկեն Ի - ԲՕՄ-ի մին - չեւ Յունիս 20 հետեւեալ հասցէին ..

ICOM : 22, Viale Bligny 20136 MILANO - ITALIE

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ - ՌԱՖԱՅԷԼԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԷՋ

———

Մայիս 7-ի Շաբաթ օր, Ս· Ռաֆայէլի հանգստեան տան մէջ հաճոյքը ունեցանք վայելելու այցելութիւնը Մարսէյլի եւ արուարձաններու Կապոյտ Ծաչի մասնա - ճիւղերու անդամուհիներուն :

Մեր յարդելի հիւրերը - աւելի քան հարիւր հոգինոց երկու սեռէ խումբ մը - նախ փափաքեցան այցելել հաստատու - թեանս Ս· Յովհաննէս եկեղեցին աղօթե - լու համար, որմէ յետոյ մարզասիրական զգացումներով տոգորուած եւ իրենց կո - չումին հաւատարիմ՝ բոլոր հիւանդնե - րուն եւ անկարներուն սենեակները երթա - լով զանոնք սփոփեցին մխիթարական խօսքերով եւ առողջութեան մաղթանք - ներով :

Ժամը 15-ի տաեններ հիւրեր եւ պա - տըսպարեալներ առաջնորդուեցան ընդու - նելութեան սրահը, ուր Տիկին Կարապետեան՝ մեր չնորհալի տնօրէնուհին բարի - գալտեան խօսքերէ վերջ տուաւ նաեւ համառօտ տեղեկութիւններ հաստատու - թեանս տնտեսական կացութեան եւ սը - նունդատական պայմաններուն մասին ո - րոնք չերմօրէն գնահատուեցան ներկա - ներուն կողմէ : Ոգեւորութիւնը սկսաւ «Ցաղթանակ» նուագախումբի երիտա - սարդներուն երգ ու նուագով զուարթա - ցընելով բոլոր ներկաները, որոնք ու - րախութեամբ կը մասնակցէին իրենց եր - գերով եւ պարերով :

Կարճ դադար մը, որու միջոցին քաժ - նըւեցան օգտակար նուէրները, զոր բե - րած էին մեր հիւրերը պատսպարեալնե - րուն համար, ինչպէս նաեւ՝ զտակական չէօրքերը և բոկեղներ, սուրճ եւ թէյով եւ կամ զովացուցիչներով :

Օրը բաւական յառաջացած էր արդէն, երբ մեր յարդարժան հիւրերը հրաժեշտ առին մեզմէ իրենց հետ տանելով մեր գնահատանքի եւ չնորհակալութեան սըր - տաբուխ զգացումները : Հանգանակութե - նէն ալ, զոր տարին Կապոյտ Ծաչի տե - կիները, գոյացաւ 1480 Ֆ· :

ՊԱՏՊԱՐԵԱՆ

———

LIVRES REÇUS

LES GRANDES PUISSANCES
L'EMPIRE OTTOMAN
ET LES ARMENIENS
dans les archives françaises
(1914 - 1918)
recueil de documents
par *Arthur Beylerian*

Publications de la Sorbonne, Paris 1983

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՀԱՏՈՐ ՄԸ

Ի մօտոյ լոյս կը տեսնէ գեղարուեստական հատոր մը՝ էլվիռ ժան - Քամիյլ Պուռնիքէլ, կիթառ հրատարակչականին կողմէ եւ որ կը նուիրագործէ նկարիչի մը եւ գրագէտի մը հին բարեկամութիւնը : Աւանդական կենսագրական մը չէ, զոր Պուռնիքէլ նուիրած է էլվիռ ժանի, այլ գիրքը կը ներկայանայ որպէս զրոյցը երկու արուեստագէտներու :

Էլվիռ ժան, բուն անունով Գուլում - ճեան, ծնած է 1904-ին, Պուլկարիա : Իր ուսումը կատարած է յաջորդաբար Պուլ - կարիա եւ Զուիցերիա, ապա՝ Անգլիա : Նկարչութեան հետեւած է նախ Պուլկա - րիա, յետոյ անցած Միացեալ - Նահանգ - ները, ուր իրեն կը յայտնուի Ֆրանսական նկարչութիւնը :

Շուրջ չորս տարի է, որ Ֆրանսա հաստատուած է եւ տարիներու երկայն - քին զանազան ցուցահանդէսներ տուած Փարիզ, Ֆրանսայի այլ քաղաքներ, ինչպէս նաեւ Զուիցերիա, Պելժիա, Շուէյտ, եւլն·, եւլն· :

Իր վերջին ցուցահանդէսին առթիւ (Ապրիլ - Մայիս) Փարիզի մէջ, Ժան Պազէն կը դրէ· - «Էլվիռ, այսօր կը մնայ, այն հազուագիւտ նկարիչներէն մէկը, որու համար իւզաներկը կենդանի կը մնայ, դժուար եւ խորհրդաւոր ըն - կեր, դարերէ ի վեր, լքումի կամ մեր - ժումի իր անապաւէն պահերով, իր մե - ռելներով եւ իր յարութիւններով : Բայց նաեւ վերանորոգման իր անսահման կա - րելիութիւններով» :

Հատորին կարելի է քաժանորդագրուիլ մինչեւ Յունիս 15, (1000 Ֆ· կամ 400) հետեւեալ հասցէին· -

Ed. GUITARDES
B. P. 469, 75026 Paris Cedex 01

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ
ԱՅԼԱՍԵՐԱՅՆԵՐԸ

Ե·
ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԹՈՒՐԸ

Քանի մը օր չտեւած, գիւղին մէջ տարածուեցաւ հանըմին նոր խենթու - թեան այս արարքը : Ա՛լ ծաղրանքները, հեգնութիւնները ծայր ճոթ չունեցան : Մինչեւ իսկ սրճարաններուն մէջ խօսուե - ցաւ այդ մասին, Մերկերեանին ներկա - յութեանը, որ տիկինին դասը պաշտպա - նելց չկրճօրէն :

Բայց, բոլոր այս աղմուկներուն մէ - ջէն, ու անոնց հանդարտումէն յետոյ, իրրեւ անոնց մրուրը, տոքթոր բառը քիչ չատ ամէն կողմ մնաց, նախ հեգնական առմամբ մը գործածուելով, յետոյ, մոռ - ցըւելով անոր բուն նպատակը, անտար - բեր չէչտով մը արտասանուելով, սովո - րութեամբ մը նուիրագործուած :

Եւ անոնք որ հիմակուընէ ապագայ տոքթորին չուրջը կը յածէին՝ ագռաւ - ներու ախորժակներով, փաղաքշանքի յարմար զէնք մը նկատեցին տոքթոր բա - ռը, ուղղելով զայն երիտասարդ ուսանո - ղին, ուր որ հանդիպէր, ընդհանրապէս բարձրաձայն, եւ Աբշակ՝ իր զողցու այդ տիպրոսին այդքան չուտ հանրանալուն զարմացած՝ իր ձեւերուն, նայուածքին, խօսուածքին կը ջանար ճշմարտօրէն՝ տոքթորավայել հով մը տալ :

×

ՏՈՔԹՈՐԸ

Զ·

Հիմակ ա՛լ չափահաս երիտասարդ մըն է Աբշակ Մարկոսեան, երկար նուրբ հասակով, ճկուն ու հեշտ շարժումնե - րով, նայուածքը թափանցիկ, հեգնող, հմայող : Իր ամբողջ էութեան վրայէն նրբագային ազնուականութեան մը չնոր - հը կը ցոլացնէ : Խօսուածքին մէջ սրտա - յոյզ ու զոդզոջուն չէչտ մը կայ, մերթ անոյշ, մեղրոտ, մերթ առնական եւ խը - րոխտ : Իր հանդարտ ու տիրական ձեւե - րուն մէջ, եւ իր խօսելակերպին մէջ մեծ քանակութեամբ Կոստանեան կայ : Իր սի - րական սանին մէջ իր ցանած հունտերը, ժամանակ անցընելով կ'ուռճանային, կը բողբոջէին, կը հաւունային այսպէս ա - նըզգալաբար, եւ անգամ մը եւս կ'ապա - ցուցանէին բեղազոխիային բարիքները, զոր այնքան բարձրաղաղակ քարոզած էր Կոստանեան Հ· գիւղի Հայերուն :

Երիտասարդ Մարկոսեան, զարմանալի յատկութեամբ մը եւ ճշդութեամբ մը կը յիշէր իր չքեղ դասախարակին հզօր չեչ - տերն ու ազդու չարժումները, որոնց առ - ջեւ հիացմամբ կանգ առած էր լինք իր տղայութեանը : Զանոնք կաղապարելու իր մէջ տպագրելու համար աքանչելի յար - մարութիւն մը կը գտնէր իր ֆիզիքական ու բարոյական յօրինուածքին մէջ : Զո - րաւոր յայտնատեսութեամբ մը, կ'ըմ - բռնէր թէ մանկավարժը իր բոլոր յա - ջողութիւնները կը պարտէր առանց, այդ չարժումներուն, այդ չէչտերուն, այդ նայուածքներուն : Ինչո՞ւ չորդեգրէր, չիւրացնէր զանոնք, քանի որ այնքան աղուոր էին ու այնքան դրաւիչ :

(Շար· 76)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՏԷՍԻՆ. - Տէր եւ Տիկին Յ. Հարբէլեան իրենց վաղեմի բարեկամին, ողբացեալ՝ Խորէն Գարակէօզեանի կնկձալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 200 Ֆ. «Ծառաջ»ի բարգաւաճման:

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

ՕՊՐՆԱ. - Տիկին Նուարդ Կրկզեան իր սիրելի եղբօր՝ Սիրական Պօյաճեանի (Քէօթահիացի) մահուան առթիւ (Մայիս 27) 100 Ֆ. կը նուիրէ «Ծառաջ»ին:

×

Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Աւետիսեան իրենց սիրեցեալ աղջկան՝ Սրբուհի Գասպարեանցի մահուան առիթով հետեւեալ նուէրները ըրած են. - 1000 Ֆ. Կապոյտ Խաչի Կայանին, 1000 Ֆ. Համազգային կրթական կեդրոնին (Մարսէյլ), 500 Ֆ. «Ծառաջ»ին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Տէր-Ոսկերեանի իրենց եղբօր՝ Լեւոն Գուլումեանի մահուան առթիւ: Նաեւ Այրի Տիկին Ալիքսանեանի, զաւակներուն եւ թոռներուն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծհօր՝ Գէորգ Ալիխանեանի մահուան առթիւ: Ցաւակցութիւններ՝ Այրի Տիկին Զ. Գորպէյլի եւ Այրի Տիկին Մ. Գալիքեանի իրենց ամուսնոյն եւ փեսային մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Աննա Մոմճեան իր սիրելի Թոման Ժան - Ժաք Մոմճեանի ամուսնութեան առթիւ 100 Ֆ. կը նուիրէ Աղքատախնամին, 100 Ֆ. Կապոյտ Խաչին (ըստանալ «Ծառաջ»էն) եւ 150 Ֆ. «Ծառաջ»ին:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ օր, Յունիս 11, տօն է Սրբոյն Ներսէսի Մեծի Հայրապետին եւ Խոստոյ Եպիսկոպոսին:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Assemblée générale

L'Assemblée Générale du Comité de Paris de **l'U.G.A. HOMENETMEN Basket** se tiendra le

Jeudi 9 Juin à 20 h. 30

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN

118, Rue de Courcelles — 75017 Paris

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԻՍԻ
Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Յունիս 12-ին 8-րդ տարեդարձ Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածնին եկեղեցւոյ:

Կը պատարագէ՝
ՄԻՒՌՈՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Կը քարոզէ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Հայրապետական

Պատուիրակ Արեւ. Եւրոպայի Հայոց

Ցաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան մաղթանաւոր արարողութիւն հանդուցեալ բարերարներու յիշատակին ու ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ:

Սիրով կը հրաւիրուին չրջանիս Հայութիւնը ներկայ ըլլալու սոյն արարողութեանց:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Աղքատախնամի ընկերակցութիւնը իր անդամներուն կը տեղեկացնէ թէ յառաջիկայ Հինգշաբթի, Յունիս 9, ժամը 20·30-ին կեդրոնի (77 rue Lafayette) սրահին մէջ ընդհանուր արտակարգ ժողով մը տեղի պիտի ունենայ. - Օրակարգն է կանոնադրի բարեփոխում:

Անդամներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐՋԱՊԷՍ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԿԱՅԱՆ ՄԸ

ՁԵՐ ՊԱՏԻԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Դպրոցասէր վարժարանը իր դռները լայն կը բանայ Յունիս ամսուան ընթացքին ընդունելու բոլոր հայ մանուկները զանոնք հաճելի կերպերով զբաղեցնելու համար:

Դպրոցի կառքը կ'ապահովէ պըզտիկներու փոխադրութիւնը:

Ցաւելեալ մանրամասնութեանց համար կրնաք կապ պահել անօրէնութեան հետ:

Հեռաձայնել. - 381 - 01 - 72:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը չբնորհակալութեամբ առացած է հեռաւեալ նուէրները. - Ընկերուհի Սիւզեանէ 1000 ֆրանք, ընկերուհի Միքայէլեանէ 300 Ֆ., ընկերուհի Երկանեանէ 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ալիքեանէ, Տիկին Մարուքեանէ, Տէր եւ Տիկին Համամճեանէ 100-ական ֆրանք:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՒ
ՅԻՈՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կիրակի, Յունիս 19, ժամը 10·30-ին, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տօնին եւ Հիմնարկութեան 50-րդ տարեդարձին առիթով կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
կաթողիկոսական պատուիրակ
Հայոց Եւրոպայի

Ժամը 13-ին ճաշ, Շաւիլի հանդիսարահին մէջ, որմէ եաք զեղարուեստական յայտագիր:

Կը մասնակցին. -
ԱՍՏՂԻԿ ՏԻՏԻԵԱՆ (երգ)
ՍՕՆԱ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (դաշնակ)
ԱՆԻ ՏԻՄԻՐԵԱՆ (արտասանութիւն)
եւ
ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳԱՀԱՒՈՒՄԲ

Մուտքը՝ 100 Ֆ.:

Տեղերը ապահովելու համար, հեռաձայնել՝ 750 - 97 - 10 Յունիս 16-էն առաջ:

— **EGLISE** : 4, Rue des Trois-Champtiers
92370 CHAVILLE

— **SALLE des FETES** : 47, Rue de Stalingrad
92370 CHAVILLE

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Մանկանց Բոյնը բաց պիտի ըլլայ ամէն օր Մայիս 16-էն սկսեալ:

Ցուլիսին կ'ընդունուին 6 - 13 տարեկան մանուկներ առանձին կամ ընկերակցութեամբ մը իրենց ծնողքներուն:

Օգոստոսին կ'ընդունուին ամէն տարիքի հայրենակիցներ, :

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝ 985 - 36 - 53:

Մայիս 15-էն վերջ 16 (31) 21 - 77 - 63
Moyen d'accès : Par turbotrain en 2 heures
Gare St. Lazare-Bayeux
Itinéraire par route : Autoroute de l'ouest, Evreux, Lisieux, Caen, Bayeux, Port en Bessin, Ste. Honorine des Pertes «Les Divettes»

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, Յունիս 11, կէսօրէ վերջ ժամը 15-ին, Ազգային Տան սրահը: Կը խնդրըւի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնըւիլ:

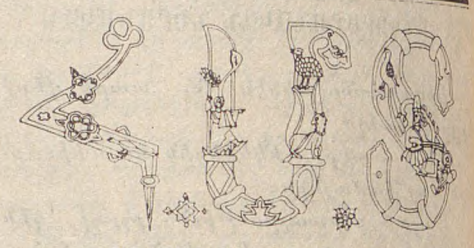
CELEBRATION DU 65ème ANNIVERSAIRE
DE LA VICTOIRE DE
SARDARABAD
(22 - 26 MAI 1918)
ANIMATION AUDIO - VISUELLE
MUSIQUE TRADITIONNELLE — POESIE
Allocution : *S. AFANASYAN*
organisée par l'Union
«POUR LA CULTURE ARMENIENNE»
Participation au frais 25 frs. — Etudiant 15 frs.
Jeudi 9 Juin, à 20 h. 30
au CENTRE CULTUREL N. FRINGHIAN
6, Ave. Bourgain ISSY-LES-MOULINEAUX

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԻՍ
ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի մէօրեայ վարժարանի հանդէսը - Կիրակի - Յունիս 12, ժամը 15-ին տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Աչակերտութեան կողմէ կը ներկայացուի երգ, պար, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն, դեկավարութեամբ՝ ուսուցչուհի՝

ՄԱՑՏ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

organise un séjour en **GRECE**
DU 10 AU 24 AOUT
— 1ère semaine : Tourisme — Rencontre avec la communauté arménienne à ATHENES.
— 2ème semaine : Détente à l'Aquarius Beach à 8 kms d'ERMIONI — (PELOPONESE).
Prix demi-pension : 4.200 frs
Pour tous renseignements : Tél. 849 - 42 - 97 l'après-midi sauf lundi.

DECINES
LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE
15, Rue du 24 Avril 1915 — 69150 Décines

UNION NATIONALE
DE L'EGLISE APOSTOLIQUE ARMENIENNE
DE LYON
RECITAL
de la chorale **DICRAN JAMGOCHIAN**
de Washington
en tournée en Europe
Dicran JAMGOCHIAN (Baryton)
Karl SCHROCK (Pianiste)
— AU PROGRAMME —
KOMITAS — A. SPENDIARIAN — T. ALTOUNIAN
A. SATIAN — R. MELIKIAN — A. HEKIMIAN
Vendredi 10 Juin, à 20h. 30
Salle de l'Eglise Apostolique Arménienne
40, rue d'Arménie, Lyon 3e
Retirer les invitations au secrétariat de l'église
Tél. : 860. 47. 18

Beyrouth
Damas
Alep
VOLS DIRECTS
○ *DEPARTS CHAQUE SEMAINE DE PARIS, LYON ET NICE*
○ *SEJOURS DE 1 A 5 SEMAINES*
○ *PRIX ALLER - RETOUR A PARTIR DE 2940 F (LYON ET NICE) ET 3170 F (PARIS)*

Renseignements et Inscriptions:

Départ de Paris
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
Mo Pyramides

Départ de Lyon
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

LA CAPPADOCE
RESTAURANT ARMÉNIEN
OUVERT TOUS LES SOIRS DE 20h30 A L'AUBE
SAUF LUNDI
DEUX RECITALS EXCEPTIONNELS
Les 9 et 10 Juin
AVEC
ADIS HARMANDYAN
*
tous les soirs
au piano le chanteur arménien
ARSEN
chanteur tzigane **MINAS**
groupe de danse **FOLKLORIQUE**
danse orientale avec **AÏDA**
HARRIS LASCARIS
Bouzouki **MICAELIS**
AUTOROUTE A 4 — 1ère SORTIE — PONT DE CHARENTON
BORD DE SEINE
67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140
RESERVATION
tél. 375.05.30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
9
JEUDI
9 JUIN
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.454 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.454

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆ ⇐⇒ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՅՈՒՆԻՍ 2 - 6)

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՇՏՕՆԱԶՐԿՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ԿԱԽԱԿԱՑՈՒՄՆԵՐ

———×———

Կը սպասուէր, նախընթացները նախատեսել տուած էր, ծանր որոշումներ արուեցան ոստիկանութեան «սպայակոյտին» նկատմամբ, իբրեւ հետեւանք անցեալ Ուրբաթ օրուան ցոյցերուն: Այս պէս՝ հանգստեան կոչուեցաւ հանրային Ապահովութեան տնօրէնը՝ Անտրէ Պեկէ, եօթը ուրիշ պատասխանատուներ կախակայմամբ ենթարկուեցան, երկու ուրիշներ ալ՝ սենսիքայի պատասխանատու պաշտօնակից եղան, ինչ որ ամէնէն խիստ պատիժն է, զոր կրնար կրել պետական պաշտօնեայ մը: Այս երկուքը այլեւս մաս չեն կազմեր ոստիկանութեան: Երկուքն ալ, որոնք պատասխանատու կը նկատուին ցոյցերուն առած հակակառավարական բնոյթին եւ արձակուած լոզունգներուն (Պատէնթէռ՝ կառափնատ, Տէֆէռ՝ մարդասպան, եւայլն, եւայլն) «քաղաքական» որակած են իրենց դէմ ձեռք առնուած միջոցները: Մնաց որ այս երկուքը հաւանաբար կարգապահութեան Մարմիններու առջեւ ալ քաշուին: Գալով ընդհմութեան, պարզ է, որ ձեռք առնուած այս միջոցները լայնօրէն կ'օգտագործէ, ընդդէմ կառավարութեան, որ ըստ իրեն ինքզինքը կորսնցուցած է եւ այլեւս ինչ ընել չի պիտեր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԱՆԵԿԱՆ ՆՊԱՍՏՆԵՐԸ 4% յաւելում պիտի կրեն, Յուլիս 1-էն սկսեալ, ինչ որ երկու երախայի համար, ամսականին 473 Ֆ. 28 կը նշանակէ:

ՕՒԱՏՈՒԻՐի (Ֆրանսական մարտիրոս դիպլը) դահիճը՝ ենթասպայ Հայնց Պարթ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ արեւելեան - Գերմանիոյ դատարանի մը կողմէ: Թէեւ մահապատիժ կայ երկրին մէջ, դատախազը մեղմացուցիչ դէպք յանգնաց դտած էր, ամբաստանեալին կեանքը փրկելու համար:

ՎՈԼԿԱԳի վրայ, Կիրակի օր, Ալեքսանդր Սուվարով նաւը ընկղմած է եւ 170 հոգի մեռած են:

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼ

«LE CAS ARMÉNIEN»

———

Վերոյիշեալ խորագրին տակ Անահիտ Տէր - Մինասեան յօդուած մը սորագրած է Քոմպա փուռ լա տիաստորա (*) պարբերականի վերջին (11 - 12) թիւին մէջ, Բ. եռամսեայ 1983 :

— Ed. SYROS : 6, rue Montmartre
75001 PARIS

ՄԱՐԹԻԿԻ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ «ՇԻՐԱԿ»ԷՆ ԵՒ «ԿՈՏԱՅՔ»ԷՆ

Մարթիկի ոտնագնդակի խումբը, Հայաստան գտնուած օրերուն, իր երկրորդ հանդիպումը ունեցած է Լենինականի «Շիրակ»ի հետ եւ 1-ի դէմ 4 կէտով պարտուած անկէ: Կողմերը խաղը սկսած են հանդարտ ձեւով, կարծէք իրարու մէջ ինտռելով տկար կէտեր. եւ «հետախուզութիւնը» երկար չէ տեւած: Տասներորդ վայրկեանին Սերգէյ Զաքարեան չփոթի մատնուելով չէ յաջողած տոյժ կոլ մը նշանակել: Քսաներորդ վայրկեանին Ալբեր Ակիմեան եւս կոլ նշանակելու առիթ մը կորսնցուցած է, որմէ չորս վայրկեան ետք Մարթիկի մարզիկներէն Ժան - Մարք Մարթինէզի ղրկած գնդակը անցած է «Շիրակ»ի բերդի ճողին քովէն: Առաջին կիսախաղի աւարտին մէկ վայրկեան մը նացած Սերգէյ Զաքարեան, 16 մեթր հեռաւորութենէ ուժգին հարուածով մը, գնդակը զետեղած է մրցակիցի բերդին անկիւնը: Երկրորդ կիսախաղին Ֆրանսացիները անցած են զրոհի եւ չնորհիւ Մարթինէզի դեղեցիկ փոխանցումին ժիւռար Տիաս նշանակած է կոլ մը (1 - 1): Այնուհետեւ Լենինականցիները ութ վայրկեանի ընթացքին նշանակած են 3 կոլեր (Հրաչիկ Յարութիւնեան, Ալբեր Ակիմեան եւ Գէորգ Վարդիկեան):

«ՄԱՐԹԻԿ» - «ԿՈՏԱՅՔ» 0 - 4

Մարթիկի խումբը, իր երրորդ հանդիպումին՝ Աբովեանի մէջ, 0 - 4 արդիւնքով պարտուած է տեղւոյն «Կոտայք»էն: Խաղը սկսած է փոխադարձ զրոհներով: 33-րդ վայրկեանին Վարուժան Սուքիասեան փչնալթի մը կոլի վերածած է: Երկրորդ կիսախաղին Աբովեանցիները զօրացուցած են իրենց զրոհները եւ կազմակերպած զանազան գործողութիւններ, որոնք երեք անգամ դրաւած են մրցակիցին բերդը՝ 69-րդ վայրկեանին չնորհիւ Վարուժան Սուքիասեանի, 72-րդ վայրկեանին չնորհիւ Արմէն Բալաբէկեանի եւ խաղի աւարտին երեք վայրկեան մնացած՝ չնորհիւ Յակոբ Մելիքսէթեանի:

×

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Երեւանի Ալեքսանդր Միասնիկեան զբաղարանին մէջ բացուած է ցուցահանդէս մը, ուր ներկայացուած են Արամ Խաչատրեանի կեանքին ու երաժշտական գործունէութեան մասին զրուած դիրքեր: Ցուցահանդէսը պատրաստուած է երաժիշտի ծննդեան 80-ամեակին առթիւ: Առանձին բաժիններով ցուցադրուած են անձնական, ընտանիքի երկերու, պոէմներու, երգերու եւ ռոմանսներու, չարժանկարի համար զրուած երաժշտութիւններու ձայնագրութիւնները եւ այլ նիւթեր:

×

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի Մաքսիմ Գորկի գրականութեան հիմնարկի դեկավարութիւնը որոշած է, ուսումնական յառաջիկայ տարեշրջանէն՝ թարգմանիչներու լսարանին մէջ բանալ յատկապէս Սփիւռքի հայ դպրութիւներու գրականութեամբ զբաղող մասնագէտներու պատրաստութեան դասընթացքներ: Կազմուած է մասնակցող - ներու խումբ մը, որ կ'ընդգրկէ Երեւանի համալսարանի տասը ուսանողներ: Անոնցմէ ոմանք արդէն ունին Սփիւռքի հայ գրողներու երկերու ռուսերէն թարգմանութիւններ: Դասընթացքին դեկավարն է թարգմանիչ Աշոտ Սահրադեան:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՊՈՒՏԱՓԷՇՏԻ ՄԷՋ

Պուտափէշտի խորհրդային դիւտաբեան եւ մշակոյթի տան սրահներուն մէջ բացուած է Հայաստանի նուիրուած ցուցահանդէս մը, ուր ներկայացուած են դանազան մարզերու մէջ ձեռք ձգուած յաջողութիւնները պարզող հազարէ աւելի նիւթեր: Այս առթիւ, Հայաստանէն զացած կարգ մը դիտնականներ հանդիպումներ ունեցած են տեղւոյն հասարակութեան հետ: Կազմակերպուած երեկոյթի մը ընթացքին հանդէս եկած են երգիչներ Մ. Աբովեան եւ Ռ. Սահակեան, ինչպէս նաեւ «Խարբերդ» պարախումբը: Քաղաքին մէջ ցուցադրուած են «Արամ Խաչատրեան» եւ «Հայկական ուղղահայեացներ» փաստանկարները: Ցուցահանդէսը փակուած է Յունիս 1-ին:

×

ՎԻԼԹՆԱՄՑԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Վիլթնամէն ուժանիւթի մասնագէտներու պատուիրակութիւն մը այցելած է Հայաստան, դլխաւորութեամբ ուժանիւթի նախարարի տեղակալ Թանկ Վան Փուքի: Մասնագէտները այցելած են Գիւմուշի, Սեւանի եւ Հրազդանի ջրլեկտրակայանները, ծանօթացած են Արփի - Սեւան ջրատարի աշխատանքներուն եւ մեծ տպաւորութիւն ստացած: Պատուիրակութիւնը իր գոհունակութիւնը յայտնած է Վիլթնամի մէջ նոր ջրակայաններու կառուցման մարզէն ներս հայ մասնագէտներու օժանդակութեան համար:

×

ՄԱՌԵՇԱԼ ՑՈՎՀ. ԲԱՂՐԱՄԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մոսկուայի կեդրոնը գտնուող Սիլցեւ Վրաժեկ փողոցի բարձրայարկ չէնքերէն մէկուն մէջ անցուցած է իր կեանքի վերջին տարիները (1965 - 1982) մառեչալ Ցովհաննէս Բաղրամեան: Այդ չէնքի պատին դրուած է յուշատախտակ մը, յատուկ հանդիսութեամբ մը՝ որուն ներկայ եղած են մառեչալին բազմաթիւ զինակիցները, հարազատներ, Մոսկուայի զանազան մարմիններու ներկայացուցիչներ, պատերազմի վեթերաններ եւ Հայաստանէն հիւրեր: Հանդիսութեան բացումը կատարած է Վլադիմիր Պրոտոպոպով: Ասոք առնողներ դրուատած են մառեչալ Բաղրամեանի ռազմագիտական կարողութիւնը եւ անդրադարձած իր գործունէութեան: Զինուրական նուագախումբն ու պատուոյ պահակախումբը տոդանցած են: Հանդիսութեան ներկայ եղած են նաեւ Հայաստանի փոխ - վարչապետ Ալեքսան Կիրակոսեան եւ Մորհ. Մխիթեան Նախարարաց Խորհուրդին անդամներ Հայաստանի կառավարութեան մնայուն ներկայացուցիչ Եդուարդ Հայկազեան:

ՆԵՐՔԻՆ ԽՈՒՄԲ մը, որ կ'ընդգրկէ Երեւանի համալսարանի տասը ուսանողներ: Անոնցմէ ոմանք արդէն ունին Սփիւռքի հայ դրողներու երկերու ռուսերէն թարգմանութիւն մը: Դասընթացքին դեկավարն է թարգմանիչ Աշոտ Սահրադեան:

ՎԱՒԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՅԿ. ԿԵԴՐՈՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

36, Rue de Trévise, 75009 Paris

———×———

Ինչպէս ծանուցուած էր, Յունիս 3-ին պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ Հայկ. վաւերապրական կեդրոնին, բազմաթիւ հրաւիրեալներու ներկայութեան:

Բացումի հանդիսութեան սկիզբէն առաջ ներկաները դիտեցին լուսանկարներու (1880 - 1930) ցուցահանդէս մը կեդրոնի պատերը զարդարող, կամ հետաքրքրութեան պատասխանատուներու կողմէ տրուած բացատրութիւններով, կեդրոնի ապագայ գործունէութեանց մասին:

Ժամը 19·15-ին Մշակոյթի ենթանախարար Ժաք Լանկի ժամանումով սկսաւ հանդիսութիւնը: Նախ խօսք առաւ կեդրոնի նախագահ Մ. Բազտմեան, որ չբնորհակալութիւն յայտնելէ եւ նախարարին, գոհունակութիւնը յայտնեց որ վերջապէս հայկ. վաւերապրական կեդրոնի մը տիրացած են: Ցետոյ ամփոփ տեղեկութիւններ տուաւ կեդրոնի ծաւալելիք գործունէութեան մարզերուն մասին, ըսաւ թէ ունին արդէն փաստաթուղթերու, լուսապատճէններու հաւաքածոներ եւ մօտ օրէն այցելուներու տրամադրութեան պիտի յանձնուին նաեւ ձայներիզներ եւ վիտէօյի դրութիւնը:

Այս կեդրոնը, ըսաւ ան, դիւրութիւններ պիտի ընծայէ թէ համալսարանական մակարդակի աշխատողներու եւ թէ ընդհանրապէս ժողովրդական պահանջի:

Խօսեցաւ նաեւ կեդրոնի համար նիւթական միջոցներու հայթայթումին մասին, յայտնելով անհրաժեշտութիւնը ատոր՝ կարենալ իրականացնելու համար ծրագրուած աշխատանքը միջ - մշակութային դետնի վրայ:

«Եթէ հաստատուի մեր դոյութիւնը, կը յուսանք օժանդակութիւնը վայելել անհատներու և նաեւ հաստատութիւններու. մեր այս առաջին քայլերուն, ներկայացուած 1880 - 1930-ի շրջանին լուսանկարներու ցուցահանդէսը փորձ մըն է այս ուղղութեամբ»:

Ցետոյ խօսք առաւ Մշակոյթի ենթանախարարը որ չեշտեց այն կարեւորութիւնը որ կ'ընծայէ Ֆրանսայի ներկայ կառավարութիւնը երկրին մշակոյթի համայնապատկերին իրենց մասնակցութիւնը բերող զանազան մշակոյթներու պահպանումին: «Մէկն մարդ կ'ուզենք որ ապրի իր սեփական մշակոյթի շրջանակին մէջ, ուրիշ մշակոյթներու հետ միասնաբար: Վստահ եմ որ ձեր կեդրոնը պիտի ընդլայնէ իր գործունէութիւնը ինչպէս հայկ. այլ կեդրոններ՝ Տէսին, Մարսէյլ եւայլն»:

Վերջին արտայայտուողը եղաւ Ս. Արք. Մանուկեան. «ուրախ եմ որ կեդրոն մը կը բացուի այսօր հոս, ուսումնասիրելու համար մեր պատմութիւնը. հին ժողովուրդ մըն ենք, ստեղծագործ, եւ ատոր ատուար ապացոյցն է արդէն մեր պատմութիւնը: Անհրաժեշտ է որ մեր անցեալի փառքերը ծանօթացնենք ոչ միայն Ֆրանսացիներուն, այլեւ մեր իսկ երիտասարդ սերունդին:

Ունինք արդար իրաւունքներ եւ արդար պահանջներ, սակայն արեւելքցի եւ զգայուն ժողովուրդ ենք. անհրաժեշտ է որ պատմական վաւերագրեր ունենանք մեր պահանջը ծանօթացնելու համար օտարներու:

Ուրախ եմ որ Ֆրանսայի կառավարութեան օժանդակութեամբ կը հաստատուի այս կեդրոնը, որպէսզի օտարները գան, տեսնեն թէ ինչպէս տեղի ունեցած է ի գարու Ս. ցեղասպանութիւնը»:

Սերունդ Արք. իր խօսքերը վերջացուց չնորհակալութիւն յայտնելով Ֆրանսայի կառավարութեան, մասնաւորաբար Մշակոյթի նախարարին:

ԿԱՐՍ ԳԻՒՂԻ ԿՈՒԻԸ

Ա.

Գէորգ Զավուշ, միշտ հաւատարիմ իր յեղափոխական անցեալին, կոչումին եւ մանաւանդ իր կուսակցութեան, Հ. Ց. Դաշնակցութեան ծրագրին եւ կանոնագրին, 1905 Ապրիլ 23-ին կազմակերպչական աշխատանքներու համար կ'երթայ Արտօնք գիւղ: Նոյն օրը, երեկոյեան, ժամադրուած էր նաեւ Ղասըմ բեկի հետ տեսնուելու, հայ - քրտական յարաբերութիւններու առընչութեամբ: Գէորգ Զավուշ հայ - քիւրտ մերձեցումը իրականացնելու նպատակով, ամէն ջանք կը թափէ Ղասըմ Բեկը նուաճելու եւ իր ազդեցութեան տակ առնելու համար Նոյն իրիկունը Արտօնք գիւղը կուգայ նաեւ Ղասըմ Բեկ, իր երկու զոլամներու՝ Հիւսէյնի եւ Հասանի հետ:

Գէորգ Զավուշ կը կատարէ ժողովին բացումը, ծանրանալով մանաւանդ հայ եւ քրտական բարեկամութեան եւ սերտ գործակցութեան անհրաժեշտութեան վրայ, եւ կը չեչտէ թէ թուրք կառավարութիւնը ծրագրուած ատելութիւն կը սերմանէ Հայերու եւ Քիւրտերու միջեւ, այս երկու ժողովուրդները իրարու հետ թշնամացնելով: Գիտակցութեամբ եւ հասկացողութեամբ միայն կարելի պիտի ըլլայ առաջքը առնել արիւնարբու թուրք կառավարութեան այդ գարշելի դաւերուն:

Գէորգ Զավուշէն ետք խօսք կ'առնէ Ղասըմ Բեկ «հայերէն», որ Գէորգ Զավուշի տեսակէտներուն իր համամտութիւնը յայտնելէ ետք, կը խօսի իր ցեղախումբի ուժին եւ Հայերու հանդէպ տածած իր բարեացակամութեան եւ բարեկամութեան մասին: Անդրադառնալէ ետք սուլթանական կառավարութեան դաւադիր քաղաքականութեան, Ղասըմ Բեկ կ'եզրակացնէ. - Այսօր ազատութիւնս կաշկանդած, այս դիշեր եկած եմ հոս, այս ժողովին մէջ ձեզի հետ աշխատելու՝ մեր սրբազան գործի յաջողութեան համար. ես կը հաւատամ, որ եթէ մենք իրարու վստահինք եւ իրարու հանդէպ անկեղծ ըլլանք, շատ կարճ ժամանակամիջոցի մէջ կրնանք սուլթանական ծոները լուծը մեր վրայէն թօթափել: Մեր առաջին գործը ըլլալու է իրարու վրա - տահիլ, որովհետեւ միայն վստահութիւնն է որ գործը կը դիւրացնէ:

Ղասըմ Բեկի հետ խորհրդակցական ժողովը համաձայնութեամբ լրանալէ ետք, Ղասըմ Բեկ բարձր տրամադրութեամբ իր երկու զոլամներով մեկնեցաւ իր գիւղը, Ծըլներ: Իր մեկնելէն ետք, նոյն գիշերը Ջնուռ, Գասպար եւ Աւետիս Օճ քաղաքի վրայէն մեկնեցան Ախլաթ՝ վասպուրական երթալու համար, - մասնաւորաբար ռազմամթերք պահանջելու եւ Տարօն փոխադրելու նպատակով:

Ապրիլ 24-ի գիշերը Գէորգ Զավուշ բարձր տրամադրութեամբ Արտօնք գիւղէն կը մեկնի յեղափոխական վառարան Կարս գիւղը, կուսակցական աշխատանքներ կատարելու նպատակով: Կարս հասնելուն պէս խումբը կը բաժնէ չորս մասի. առիկա ռազմագիտական պատրաստութիւն էր, գիրենք որեւէ պատահականութեան դէմ պաշտպանելու համար:

Գէորգ Զավուշ ութ ընկերներով կը մնայ Բաւայ Մարզարի տունը, որ կը գտնուէր արեւմուտքը խաղիւզացի Մոսօն իր տասնեակով կ'երթայ Մարգար Մխոյեանի տունը, որ կը գտնուէր արեւելք. Շէնրկայ Ղապար եօթը ընկերներով կ'երթայ Գասպարի տունը՝ որ կը գտնուէր հարաւ, իսկ Մոկունցայ Ղապար իր տասնեակով կը մնայ Թաւոյի տունը, որ կը գտնուէր հիւսիս:

Առաւօտեան Մոսօ եւ Մեսրոպ կանուխ արթննալով կ'երթան եկեղեցի, պատարագելու եւ եկեղեցական արարողութեան մասնակցելու համար: Պատարագը լրանալէ ետք, Մխոյեան ծերունազարդ քահանան կը մօտենայ իրենց եւ կ'ըսէ, - «Աստուած օրհնէ գաւակներս». իրենք ալ խոնարհաբար՝ Տէր Հօր աջը համբուրելէ յետոյ միասին կուգան Մխոյեանի տունը:

Մխոյեանի նահապետական տան կինեը նախաճաշի պատրաստութեան մէջ էին՝ թէ Հ. Ց. Դաշնակցութեան ֆէտայիներուն եւ թէ այդ բազմանդամ ընտանիքին համար: Տան կանանց առաջին գործը կ'ըլլայ նախաճաշ տալ գիւղատնտեսական աշխատանքներով զբաղողներուն, որոնք եզներն ու գոմէշները առած կ'երթան արտերը՝ հերկելու եւ ցանելու համար: Հ. Ց. Դաշնակցութեան հայդուկներուն եւ իրենց համար ալ սեղանը կը պատրաստեն, Մխոյեանի տան յեղափոխական քահանան Տէր Յարութիւն սեղանը կ'օրհնէ եւ բոլորը միասին կը ճաշեն:

Գիւղը կատարեալ խրախճանքի մէջ էր, ոչխարներ եւ հաւեր կը մորթէին, խոշոմածներ եւ կերակուրներ կը պատրաստէին՝ կէսօրուան ճաշին համար. կարծէք Մշոյ Սուրբ Կարապետի ուխտատեղացութեան օրն էր: Սակայն եւ այնպէս իրենց ուրախութիւնը շատ երկար չտեւեց:

Ցայտնի չէր թէ ինչպէս Գէորգ Զավուշի ժամանումին լուրը չուտով տրուած էր Մշոյ թուրք կառավարութեան: Անմիջապէս կը հրահանգուի հազարապետ Սուլէյման ազային եւ ոստիկանապետ Հիւսնի բեկին, որ իրենց բոլոր ուժերով երթեան կարս գիւղը. նաեւ նոյն հրահանգները կը տրուին բոլոր քիւրտ աշիրէթապետներուն, ի մէջ այլոց նաեւ Ղասըմ Բեկին, որուն յանձնուած էին այն բոլոր համբաներուն պաշտպանութիւնները՝ որոնք Կարս գիւղը կը տանէին:

Ցանկարծ պահակները լուր կուտան Գէորգ Զավուշին, որ Մուշէն բազմաթիւ ձիաւոր եւ հետեւակ զինուորներ կուգան դէպի Կարս գիւղը: Գէորգ Զավուշ անմիջապէս կը բարձրանայ տանիքը եւ հեռադիտակով լաւ մը քննելէ ետք, անմիջապէս կը հրամայէ իր զինակիցներուն որ կազմ եւ պատրաստ ըլլան, - կը հրահանգէ որ որեւէ հրացանաձգութիւն տեղի չունենայ, մինչեւ որ ինքը կրակէ՝ իբրեւ կռուի ազդանշան:

Ղասըմ բեկ իր բազմաթիւ զոլամներուն պատրաստուելէ առաջ, իր երեք լաւ կռուող զոլամները կը ղրկէ Գէորգ Զավուշին լուր տալու թէ ինքը տիպուած է Կարս գիւղ գալ եւ կռիւի մասնակցիլ Թրքական զօրքերու կողքին, սակայն միշտ հաւատարիմ մեր ուխտին՝ երբեք ձեր վրայ պիտի չյարձակինք եւ մեր զէնքերը օդին մէջ պիտի կրակենք: Այդ լուրը բերող երեք զոլամները՝ Հիւսէյն, Հասան եւ Մուսօ կը միանան Գէորգ Զավուշին՝ բռնակալ թուրք բանակին դէմ կռուելու համար:

Թրքական բանակը կը բաղկանար 3000 զինուորներէ եւ Քիւրտերէ, որոնք Անիա գիւղը անցնելով, առաւօտեան կը պաշարեն Կարս գիւղը: Զօրքի մէկ մասը դիրք կը բռնէ հիւսիսային կողմը. Քիւրտերը կը լեցուին արեւելեան եւ արեւմտեան առուներու եւ փոսերու մէջ, իսկ հարաւը կը յանձնուի Ղասըմբեկին, որ այդ օրը իր տուած խոստումը յարգելով, կ'ըսէ իր զոլամներուն որ իրենց տեղերէն չշարժին:

Բանակին հրամանատարը, Սուլէյման աղա, երբ գիւղին կը մօտենայ, կը կանչէ Ռէս Գասպար, Պետրոս եւ Դաւիթ եւ կ'ըսէ անոնց, - Ձեր վրայ չատ վստահութիւն ունինք. մեզի ըսուած է որ ձեր գիւղը կը գտնուի Գէորգ Զավուշ, իր խումբով. պէտք է յանձնէք զանոնք մեզի: Բայց ռէս Գասպար կը պատասխանէ թէ Գէորգ մեր գիւղը երբեք եկած չէ, եւ նոր կ'իմանայ այդ մասին:

Հազարապետ Սուլէյման աղա, այս անդամ անոյշ խօսքերով կ'ուզէ համոզել զանոնք, սակայն որեւէ պատասխան չըստանալով, ի վերջոյ կ'ըսէ իր վերջին խօսքը. - «Գացէք եւ ըսէք այդ Գէորգին, թող անձնատուր ըլլայ: Մեր բարեխնամ կառավարութիւնը իրենց ներում կը չընորհէ, միայն թող դան իրենց հպատակութիւնը յայտնեն եւ իրենց զէնքերը յանձնեն: Իսկ եթէ չգան եւ չյանձնուին, ձեզ բոլորդ կը կոտորենք եւ ձեր գիւղը կը վառենք»:

Ռէս Գասպար, Պետրոս եւ Դաւիթ անմիջապէս կը վերադառնան Գէորգ Զավուշի քով եւ մանրամասն կը պատմեն հազարապետին ըսածները: Գէորգ լաւ մը մտիկ ընելէ ետք, անոնց կ'ըսէ. - «Գացէք հազարապետին մօտ, համոզեցէք զինք եւ խօսքի բռնեցէք, թէ գիւղը ֆէտայի չկայ, մինչեւ նոր կարգադրութիւն մը ընեմ եւ պատրաստուինք կռուելու:

Հ. Ց. Դաշնակցութեան առաջնորդ հերոս Գէորգ Զավուշ լաւ գիտէր որ այլեւս անկարելի է կռուէն խուսափիլ, ան իր փոքր խումբով պիտի կռուէր արիւնարբու թշնամիի գերազանց ուժին դէմ՝ ցոյց տալով իր ռազմագիտութիւնը, զարմացնելով թշնամին, եւ կամ ալ պիտի մեռնէր դաշնակցականի մահով, իր բոլոր զինակիցներուն հետ:

Այդ օր իրեն հետ էին 35 ընկերները, ամէնէն ընտիր մարտիկները՝ Ղազար, Զօլօն, Գալէն, Արամ, Ջաթօն, Մանուկ, Մօրուք Կարօն, Թարփաթօղ (Սարգիս), Եղօն, Ախօն, Պօղէն, Կիրակոս, Մոսօ, Մեսրոպ, Մկրօն, Աստուր, Խրօն, Մըկըրտիչ, Մուրատ, Մարտօն, Պեհիկ, Աբթին, Միւսաք Անտրօն, Վարդան, Մուկունցայ Ղազար իր տասը մարտիկներով, բոլորն ալ տասնեակ տարիներով Հ. Ց. Դաշնակցութեան մեծ հնոցին մէջ թրծուած եւ մարզուած:

Կարասայ բոլոր ընկերներն ալ քաջ կռուողներ էին, առաջնորդ Յակոբի զեկավարութեամբ ամէն վտանգ իրենց աչքը առնելով, կը միանան Գէորգին: Գէորգ Զավուշ գիրենք կը բաժնէ հետեւեալ կերպով, - 60 ընկերներ հայդուկ Յակոբի զեկավարութեամբ գիրք կը բռնեն Քիւրտերու դէմ, 40 երիտասարդներ, խմբապետ Սմբատի հետ, գիրք կը բռնեն գիւղի կեդրոնը, 40 ընկերներ կը բաժնէ ֆէտայիներու վրայ: Կային 30 ընկերներ, որոնք զէնք չունէին: Անոնցմէ 10 հոգի կը զատէ եւ կը բաժնէ երկու մասի, հինգ ընկերներ պիտի հսկէին թուրք զինուորներու չարժումներուն եւ լուր պիտի տային իրեն, իսկ միւս չորս երիտասարդները եւ օրհնյալ Զարուհի, թուրք եւ քիւրտ վիրաւոր եւ սպաննուած զինուորներուն զէնքերը պիտի հաւաքէին եւ պիտի տանէին այն 20 ընկերները՝ որոնք զէնք չունէին:

Բանակին հրամանատարը երեք վաշտ զինուորներով կը յառաջանայ դէպի գիւղը: Ռէս Գասպար, Պետրոս եւ Դաւիթ նորէն կ'երթան լուր տալու որ գիւղը ֆէտայի չկայ: Պետրոս կ'ըսէ հրամանատարին, - «եթէ չես հաւատար մեզի, մեր տան դուռները բաց են ձեր առջեւ, եթէ կ'ուզէք մտէք եւ խուզարկեցէք, եթէ որեւէ ֆէտայի գտնէք, կը յանձնուինք ձեզի» սպաննուելու համար: Իսկ Ռէս Գասպար դառնալով հազարապետ Սուլէյման աղային, կ'ըսէ, - ինչո՞ւ համար ճիշդ պիտի չխօսինք, քանի որ դուք կ'ուզէք մեր ժողովուրդը պաշտպանել»:

Հազարապետը գրեթէ հաւատալով Գասպարի ըսածներուն, ետ պիտի վերադառնար, սակայն արիւնարբու Բաղրեան Աֆէտիի եղբայր Մայադին կ'ըսէ հազարապետին, - ինչո՞ւ համար մտիկ կ'ընես այս Հայերը, որ սուտ կը խօսին եւ քեզ կը խաբեն: Գէորգ Զավուշ պիտի կրակէ հրաման տուր որ յարձակինք եւ գերի բռնենք զինք: Մուշէն մեկնելէ առաջ, Մայադին կ'երթայ իր եղբօր Աֆէտի մօտ եւ կ'ըսէ. - «Այսօր կ'երթամ կարս գիւղ Գէորգ Զավուշին գլուխը բերելու համար: Սակայն եղբայրը չափազանց բռնի եւ յախուռն կը գտնէ իր եղբօր ոգեւորութիւնը, կ'ազդարարէ իրեն տեղը ծա-

---

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆ

- 18 -

Աստուած իմ, եթէ յանկարծ, յանկարծ, յանկարծ ... Այս միակ «յանկարծ» բառն է իմ ուղեղում: Հիմա առաջուայ գիտակցական անվեհեր կեցուածքը չունեմ չունեմ մահուան նկատմամբ: Եթէ մէկ անգամ յաղթահարել եմ վիրաւորանքի սրբութիւնը, չի նշանակում, որ կը կարողանամ նաեւ երկրորդ անգամ: Հիմա հուրին եւ ես խոստովանել ենք անցեալի մեր զղացումները եւ ես, իմ հիւանդութեան, որ խոստովանահայր է թուում ինձ, ուժը զգում եմ:

Ես ապրել եմ ուզում, որովհետեւ փըրկուել եմ մահից եւ իմացել եմ, որ սիրողներ ունեմ, որ ինձ սիրում է Հուրին: Ինձ սիրել են ու սիրում են ընկերները, մարդիկ, որոնց ես էլ եմ սիրել: Հիմա իմ կորուստը շատ ուժեղի մեծ է լինելու, քան առաջ:

Մի գողանաք իմ կեանքը լինձնից, ես աոում եմ գողերին: Սոնան կանչում է:

- Դու տարուելիր մտքերո՞վ:

Շարժում եմ գլուխս:

- Գողում եմ, - ասաց նա, - մինչեւ տեղ հասնենք, ես կը հալուեմ:

Նստեցի ատիճանների վրայ:

Նա լինձ, ես իրեն, լացկանի վախտուրած աչքերով ենք նայում: Եկաւ, նըստեց կողքիս ատիճանների վրայ:

- Մինչեւ դուրս գաս նրա մօտից, ես կը հալուեմ:

Աղճացի նրան, մեղքս եկաւ:

- Ոչ մի բան էլ չունեմ: Վստահում եմ: Ամէն հիւանդ էլ նախազգացումներ է ունենում, սուրճ դիր...

Նստած մնացի, իսկ նա գնաց սուրճ եփելու եւ ուշացաւ: Ցետոյ սուրճ բերեց՝ դէմքին հանգստութիւն, եւ նայուածքի մէջ կանաչող այդուա ամբողջութիւնը, այնինքն՝ փթթում, ապաուող փթթում:

- Ի՞նչ երկար տեւեց սուրճ պատրաստելդ:

- Ծօսում էի հեռախօսով:

Նայուածքս դարձրի հարցական:

- Հուրիին խնդրեցի, որ Վանեանի մօտ ինքը գայ քեզ հետ: Քեզ նա՛ ուզեկցի: Հէնց հիմա գալիս է: Նա քաջն է, շատ քաջն է... յօժարակամ էր ... եւ ասաց, որ պարտաւորուած է զղում ... Նա քեզ շատ է սիրում: Ամէն ինչ կ'անի քեզ համար:

Գրպանից մի թերթիկ հանեցի ու դրեցի:

- Իսկ դու նրան համակրո՞ւմ ես:

- Ով սիրում ու համակրում է քեզ, ես սիրում ու համակրում եմ նրան:

Ես գլորուեցի այնպիսի մի ձոր, ուր մտքերն ու զգացմունքները, երազներն ու իրականութիւնները, տենդերն ու ըզգաստութիւնները խարուել էին իրար որպէս ողջագուրում ու տագնապ:

Ուրեմն Սոնային լաւ չեմ ճանաչել, չեմ ճանաչում: Գիտեմ միայն, որ նա այսօր, ո՛չ, հէնց հիմա, յաղթել է Հուրին առանց նրանից պարտութիւն սպասելու: Հուրին պարտուած չէ եւ պէտք էլ չունի պարտուելու, որովհետեւ երբեք մենամարտի մէջ չի եղել Սոնայի դէմ: Սա առանց պայքարի յաղթանակ է: Յաղթանակ ինձ ու Հուրիի դէմ, առանց մարտի, առանց ճակատամարտի:

Վանեանը ինձ քննեց, ժպտաց, դրեց:

- Կեցցես: Ենթադրութիւններից աւելի զերազանց է վիճակդ:

Ես գրեցի:

- Մէկ էլ ե՞րբ երեւամ:

×

- Ինչո՞ւ երեւաս: Ի՞նչ ունես որ:

Գրեցի:

- Դուք ասել էիք, որ վեց ամիս յետոյ երեւամ:

- Պարզեցի որ սխալուել եմ, ամէն ինչ բարեյաջող է: Աշխատիր լաւ սնուել: Գնա ծովափ: Ֆիզիքական աշխատանք կատարիր, որպէսզի չդիերանաս: Ո՞ւր է Սոնան. ինչո՞ւ չի ուղեկցել:

Գրեցի:

- Վախեցաւ:

- Իրաւունք ունի: Նա քեզ շատ է սիրում:

- Ալիոշան ... ինչպէս եղաւ չփրիեցիք նրան:

- Ալիոշան շատ էր ուշացել: Անիան կը գայ քեզ մօտ: կարծեմ երկու օր յետոյ:

- Ձէ՞ք գայ մեր տուն, միասին ճաշենք:

- Գնա բանիդ: Ձես տեսնո՞ւմ...

(Շար. 26)

նը նախ, թողուլ եօթը աչխարհէն հաւքուած եւ պատանքը իրենց վզին փաթթած եւ այսպէս պատրաստ արկածախնդիրներուն օձիքը: Շատերը դայլն, կ'ըսէ Գէորգին ղլուխը բերելու, սակայն եւ այնպէս ետ չվերադարձան: Միայն Հիւսէյն աղան մխիթդ բեր, որ պարծենալով զնաց Նորչէն գիւղը՝ Գէորգ Զավուշին ղլուխը բերելու, բայց եւ այնպէս իր ղլուխն էր՝ որ Մուշ եկաւ: Մայրին կը պատասխանէ, - «Ոչ, հազար անգամ ոչ, ես ուխտած եմ, ես ուխտս կատարելու համար կ'երթամ այդ Գէորգին ղլուխը բերելու:

Բանակի հրամանատարը կ'ենթարկուի Մայրիկին եւ երեք վաշտ վիճուորներ կը մնան գիւղ՝ խուզարկելու համար: Սակայն ոչ ոք չեն գտներ: Մայրին առիւծ զարճած կ'ըսէ հազարապետին, - «անգամ մը եւս խուզարկենք»: Եւ այս անգամ անոնք կ'երթան դէպի Բաւայ Մարգարի տունը, ուր դիրք բռնած էր Գէորգ Զավուշ իր ութ զինակիցներով: Երբ տունը կը պաշարեն Մայրիկներով: Երբ տունը կը պաշարեն Մայրին, չորս ոտիկանական բարձր պաշտօնեաներ, երեք սպաներ, չորս տասնապետներ եւ տասնեակներ զինուորներ կը բարձրանան տանիքը՝ Գէորգն ու իր ընկերները զարնելու համար, իսկ չորս ոտիկաններ, չորս սպաներ եւ 40 զինուորներ կը մնան տունը խուզարկելու: Սարերու ասլան եւ անպարտելի Գէորգը իր ութ ընկերներով կը մնայ պաշարուած՝ տունին մէջ: Կը մնայ պատրաստ՝ մինչեւ որ թշնամին իր զոհուած տեղը հանի, եւ ապա կրակելու ապահովացայ: Գէորգ Զավուշ կը տեսնէ որ արդէն չատ մօտ են իրեն եւ կուտայ կրակելու ազդանշանը: Հ. Ց. Դաշնակցութեան ֆէտայիներու զնդակներէն երկու սպաներ, չորս ոտիկաններ եւ տասը զինուորներ դեռին փռելուն՝ միւսները կը փախչին: Երբ զէնքերու ճայները կը լսեն, Գասպարէ տան հայդուկները դուրս ելլելով կը պաշարեն բաւայ Մարգարի տունը, տանիքի վրայ կը սպաննեն Մայրին, չորս ոտիկանական բարձր պաշտօնեաներ եւ տասը զինուորներ՝ որոնք տանիք բարձրացած էին Գէորգ Զավուշն ու իր ութ՝ ընկերները զարնելու համար:

Հրամանատարը, այս տեսնելով, կը փախչի: Փախուստի առեն կը հանդիպի Պետրոսին եւ կ'ըսէ իրեն. - «դուն կ'ըսես թէ ձեր գիւղը ֆէտայի չկայ, հապա ասոնք ի՞նչ են», - եւ կը սպաննէ զայն:

Կռիւը երթալով աւելի կը տաքնայ:

ՎԱՀԱՆ ՄԱԶԱՏՈՒՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՉԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՊԵՏՐՈՍ ԺԸ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ-ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ

ՇՐՋԱՊՏՈՒՅՏԸ ՔԱՆԱՏԱ

«Ցառաջ» Մայիս 21 - 22-ի մեր թիւով կը յայտնէինք, թէ Մայիս 4-ին, Մոն-րէալ զացած է Յովհաննէս - Պետրոս ԺԸ. հայ կաթողիկէ կաթողիկոս - Պատրիարքը, Նարեկայ Տիրամայր եկեղեցւոյ օծման համար: Այս այցելութեան առթիւ ամբողջ չարաթ մը տեղի ունեցած են զանազան հանդիսութիւններ:

Այսպէս, Մայիս 7-ին, «Իփէկեան եղբայրներ» սրահին մէջ տեղի ունեցած է գեղարուեստական երեկոյթ մը, մասնակցութեամբ Համազգայինի «Քնար» երգչախումբին եւ Հ. Կ. Երիտ. Միութեան պարախումբին: Խօսք առած են Անդրանիկ վրդ. Կռանեան եւ Կաթողիկոս - Պատրիարքը:

Մայիս 8-ին, նոյն սրահին մէջ, «Ալիշանի Թատերասէրներ» խումբը ներկայացուցած է «Ուշ չեղա՛ծ ... կամ մոռայլ կեանքեր» թատերախաղը, բեմադրութեամբ Դաւիթ Ց. Խէրեկլեանի:

Մայիս 9-ին, Հայ կեդրոնի «Ա. Ա. Ահարոնեան» սրահին մէջ, Ս. Ցակոբ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը ընդունելութիւն մը կազմակերպած է ի պատիւ Կաթողիկոս - Պատրիարքին: Ցայտագիրը վարած է Վահան Տէր - Ասատուրեան: Վրէժ - Արմէն Արթինեան տեղեկութիւններ տուած է գաղութին եւ յատկապէս Հայ Կեդրոնին մէջ գործող միութեանց եւ մարմիններու աշխատանքներուն մասին: Հ. Ց. Դ. Քանատայի կեդր. Կոմիտէի կողմէ խօսք առնելով Յակիկ Ցակոբեան չեշտած է հովուապետական նման այցելութեանց կարեւորութիւնը: Խօսք առած են Արմէն քհնյ. Իշխանեան եւ Նարեկայ Տիրամայր եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը Եդուարդ Ծ. վրդ. Գորթիկեան: Հուսկ, Կաթողիկոս - Պատրիարքը խօսք առնելով նշած է. «Ցուզուած եմ եւ ուրախ եմ գտնուելով այսօր ձեր տան մէջ, այս տան մէջ, որ իմ սեփական տունս է, որովհետեւ տունն է ամէն Հայու»: Ապա անդրադառնալով Լիբանանի ութամեայ պատերազմի չըջանին հայ գաղութին մէջ տիրող միասնականութեան եւ հաստատներու միջեւ համագործակցութեան, չեշտած է. «Մոնրէալ չեկած, հանդիպում ունեցայ Գաբրիէլին Բ. Կաթողիկոսի հետ, առանձնաբար, առանց փրոթոքոլի, գնելու համար հիմը համագործակցութեան եւ համապատասխանատուութեան՝ Հայութեան առջեւ, որովհետեւ մէ՛կ է տեսլականը, մէ՛կ է գաղափարականը, մէ՛կ է նպատակը: Չենք կրնար այլեւս զուգահեռական դիծերով չընթանալ. պէտք է, որ ամէն հաստատ, ամէն յարանուանութիւն, պահելով հանդերձ իր ուրոյն դիմագիծը, ձգտի մէկ նպատակի: Որով նոյնն է դատը, նոյնն է պահանջքը, նոյնն են իրաւունքները»:

Մայիս 10-ին, Յովհաննէս - Պետրոս ԺԸ. կաթողիկոս Պատրիարք ընդունուած է Սէն Լօրանի քաղաքապետին կողմէ: Նոյն օրը այցելած է նաեւ Ս. Ցակոբ եկեղեցւոյ Հ. Օ. Մ.ի Մալկոցն ու ամէնօրեայ վարժարանը:

Մայիս 11-ին, Կաթողիկոս - Պատրիարքը ներկայ եղած է հայ կաթողիկէ համայնքի սկաուտական նորակազմ խումբի անդրանիկ խարոյկահանդէսին:

Մայիս 12-ին, Յովհաննէս - Պետրոս ԺԸ. այցելած է Քէպէք եւ ներկայ եղած Ռորհրդարանի նիստին: Ի պատիւ իրեն հաշ մը տուած է փոխ - վարչապետ Ժաք Իվան Մորէն:

Մայիս 13-ին Կաթողիկոս - Պատրիարքը ընդունուած է Լիբանանի ընդհ. հիւպատոսին կողմէ:

Մայիս 14-ին, Մոնրէալի հայ կաթողիկէ համայնքը ճաշ մը տուած է ի պատիւ Կաթողիկոս - Պատրիարքին, «Իփէկեան եղբայրներ» սրահին մէջ: Ներկայ եղած են 250 հոգի, որոնց մէջ հայ եւ օտար բարձրաստիճան եկեղեցականներ եւ կառավարական դէմքեր: Բացումը կատարած է Եդուարդ Ծ. վրդ. Գորթիկեան, ապա խօսք առած յաջորդաբար՝ պարենաւորման նախարար Կի Թարտիֆ, Ներսէս Եպիսկ. Սէթեան, կարդինալ Վլատիսլաս Ռուլէն, Քանատայի մարմնի համայնքի առաջնորդ Հ. Էլիաս Շահին, եւ այլ անձնաւորութիւններ: Հուսկ, Յովհաննէս - Պետրոս ԺԸ. դնահատած է համայնքին մէջ տարուղ աշխատանքները:

Մայիս 15-ին, տեղի ունեցած է Նարեկայ Տիրամայր եկեղեցւոյ օծումը, ձեռամբ Կաթողիկոս - Պատրիարքին, որ նաեւ պատարագած եւ քարոզած է: Ներկայ եղած են 800 հոգի, որոնց մէջ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ՝ եկեղեցական թէ դիւանագիտական: Արարողութեան ընթացքին կարդացուած է Պապին չնորհաւորական հեռագիրը: Խօսք առած է Վատիկանի ներկայացուցիչ կարդինալ Վլատիսլաս Ռուլէն, որ ի մէջ այլոց չեշտած է. «Սոսկալի արշաւանքներու եւ անգութ հալածանքներու հետեւանքով արմատախիլ եղաք ձեր հայրենի հողէն, բայց միշտ կը վկայէք, այս եկեղեցւոյ նման իրագործումներով, թէ խորապէս քրիստոնեայ եւ աշխատասէր ժողովուրդ մըն էք եւ ոչ միայն չէք կորսնցներ ձեր սեփական ինքնութիւնը, այլեւ կը մասնակցիք ձեզ հիւրընկալող երկիրներու բարգաւաճման»:

Մայիս 16-ին, Կաթողիկոս - Պատրիարքը այցելած է Օթաուա եւ ներկայ եղած Քանատայի Ռորհրդարանի նիստին:

Մայիս 18-ին՝ այցելութիւն Արմէն Քէպէք վարժարան եւ Հ. Բ. Ը. Մ.ի ակումբը. իրիկունը՝ ի պատիւ իրեն ընդունելութիւն մը, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին:

Մայիս 20-ին եւ 21-ին Կաթողիկոս - Պատրիարքը այցելած է Թորոնթոյի իր հօտին եւ Մայիս 24-ին վերադարձած Պէյրութ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ՀԱՏ

ՄԱՐՍԷՒԼ. - Ընդհանրապէս, մարդերն են որ կը յարմարին ժամանակին, եւ անոր պարտադրած օրէնքներուն: Ժամանակին հետ քալելու պարտադրութիւն մըն էր, 16 - 20 տարեկան երիտասարդ - երիտասարդուհիներու նախաձեռնութիւնը, երբ գիրենք նախորդող երիտասարդները, յարաբերական խմաւորով ... «Մեբացած» նկատելով, երիտասարդական նոր մարմինի մը ծնունդ տուին, հակոզութեանը ներքեւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութեան:

Նորակազմ այս երիտասարդաց Միութիւնը, կրցաւ Բարեգործականի յարկին տակ ի մի հաւաքել 150 տարեկիցներ, ներկայութեամբը Փարիզի Կեդրոնի նախագահ Տոքթ. Խոսւար Ադամեանի: Կատարեալ յաջողութիւն մըն էր այս ձեռնարկը:

Առիթը ունեցանք տեսակցելու երկու պատասխանատուներու հետ. - Միքայէլ Մելքոնեան եւ Տիրիէ Բարակեան: Ցայտնի է որ, սկզբնական չրջանի դժուարութիւններուն դիտակցութիւնը ունին: Սակայն յամառ են իրենց համոզումներուն մէջ, երբ կ'ըսեն թէ՝ - մեր նպատակն է ի մի հաւաքել մեր տարեկիցները, կազմակերպել դաստիօսական հաւաքոյթներ՝ նուիրուած մշակութային եւ պատմական նիւթերու ... եւ չանալ արթնցնել ազգային գիտակցութեան եւ հայկականութեան ոգին: Բնական է, քանի որ դեռ նոր հրապարակ ելած ենք, պէտք ունինք մեր մեծերուն բարոյական օժանդակութեան եւ ցուցմունքներուն»:

Ցաջողութիւն կը մաղթենք հայկական նուիրեամբ լեցուն բոլոր երիտասարդներուն:

×

ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մայիս 27, Ուրբաթ իրիկուն՝ Բարեգործականի Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ հանդուցեալ գեղանկարիչ Զարեհ Մուրթաֆեանի գործերուն ցուցադրութիւնը: Արուեստագէտին ընտեղծագործութիւններուն վրայ տիրապետողը՝ արեւելեան վառ գոյներու հետ ընդելուզուած հայկականութիւնն էր, իր «Արարատ»ներով եւ հնամենի վանքերով: Մասնաճիւղի առենապետ Տոքթ. Ռ. Սիսակեանի գնահատական խօսքերէն ետքը, խօսք առաւ արուեստագէտին որդին՝ Արմէն Մուրթաֆեան: Սիրալիր ու ջերմիկ միջավայր մը ստեղծուեցաւ: Ներկաները մեծարուեցան Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի անդամուհիներու կողմէ զանազան ըմպելիներով եւ կարկանդակներով:

ԼՐԱՏՈՒ

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱՅԾՆԵՐԸ

Զ.

ՏՈՓԹՈՐԸ

Բայց անոր անդորրը, անոյշ ազնուական պառեանին տակը տարիքին աճեցմանը հետ. կիրքի լաւաններ սկսան չորանալ անոր երակներուն մէջ, որոնք կիպանուտ փափաքներու, վարար ըղձանքներու եռուղեռի մը տակ կ'ընդլայնէին ու կը կծկուէին: Ժառանգականօրէն մոլի, ախտավարակ, ցոփ ճեռի մը արիւնէ արիւն, միսէ միս փոխանցուած մոլութիւններուն յառնումն էր ատ, չարաւոտ ամբոյութեան առհասարակութիւնը, որ մէկ կէնիմէկ գլուխ կ'ամբառնար, կը դառնար, կը մոլեգնէր այդ աղուոր, գեղակերտ իրանին մէջ, մեղաւոր տռփանքներու չնութիւնը ոռնալով, բիրտ, անասնական տռփիներու գոհացումին մղելով վազցընելով զայն:

Իր աշխատութեանցը մէջ, ան կամաց կամաց կանգ առաւ, նորանոր պահանջներ զգալով ներսիդին, որոնք գոհացումներու կարօտ էին: Իր բժշկական գրքերուն տեղը լկտի, անառակ վէպեր դիզուեցան աչխատութեան սեղանին վրայ, գորս կը լափէր, կ'ըմբոչխնէր վաւաշոտ նկարագրութեանց, ախտաւոր վայրենութեանց տեսարաններու վրայ յամենալով, աչքերը կիրքէն սառած, ղէմքը դրգռուտէն ժժդոյն ու կծկուած: Մէկէնիմէկ, իրեն յիմարութիւն մը թուեցաւ աչխատութեան գաղափարը, անմիտ, ողորմելի սկզբունք մը, որուն համար չէր արժեր ժամանակ վատնել, հատնել, սպառիլ, մինչ անդին կեանքը վայելելու, անոր պատրաստ, դիւրին բարիքները ապրելու հնարաւորութիւն կար:

Հինգերորդ տարին, բժշկական ուսանողը արհամարհանքով նայեցաւ իր դիրքերուն վրայ, տեսակ մը սրտնեղութեամբ. որ իր հոգեբանական վիճակը կը թարգմանէր: Տոքթորութեան սիրտոսին լուսապակիով փառաւորուիլը, որ այնքան դիւրին երեւցած էր իրեն, հիմա անկարեւ կիներու, որոնց հարուստ իրաններուն ծեքծեքումը, անոնցմէ արտաբուրող ըղձալիր հոտանուտները անծանօթ ու հեչտալի սարսուռներ կու տային իր ջիղերուն: Ժամերով անձնատուր կ'ըլլար ցոփակեաց այս դեռ երկչոտ ու արտատրոփ նորընծայութեան, չհամարձակելով ըղձալիվայր նետուիլ ապականութեան խորխորատը, որ իրեն կը քաչէր զինքը անդիմադրելիօրէն:

Իրիկուան, Բերայի մեծ ճամբուն մայթերուն վրայ խառնուած պերճ ու խայտաղէտ բազմութեան մը հոսանքին, անծանօթ աչխարհ մը փոխադրուած կը կարծէր ինքզինքը, վայելքով ու երանութեամբ լեփ լեցուն: Այտերը, թաւշանման աղուամազ հազիւ հազ կը մրոտէր խարտեաչ անգոյրով մը, ներքին յուզումներէն վարդերանգուած, գլուխը խրոխտ ու ազնուական բռնուած-քով մը, բարակ եռանդուն ունգունքները՝ հեչտին բուրումներու ի խնդիր, նայուածքը ախտաւոր տեսողներու գոյներէն վառուած, Ազչակ՝ ինքնամոռաց՝ կ'երթար, կը քալէր գինովի մը ինքնաչարժ քալուածքով:

(Շար. 77)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Ռոպէր Գասպարեանց, Տէր եւ Տիկին Փաթրիս Ճօլօեան, Տէր եւ Տիկին Ալէն Գասպարեանց, Պ. Մարտիրոս Աւետիսեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Առաքելեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Յունիս 12, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ, մօր, զաւկին, քրոջ եւ մօրաքրոջ՝

ՍՐԲՈՒՀԻ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆՑԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի պիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Տիգրան (Ոսկիան) Գալայճեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Ձունկուրտայեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժան Ձերանեան եւ զաւակը, Օր. Լիսիա Գալայճեան, ինչպէս նաեւ Տէր - Վարդանեան, Բապուճեան, Մահպուպեան, Օկիւլիւքեան ընտանիքները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղիկով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ թէ դրաւոր մասնակից եղան իրենց սուգին՝

ՏԻԳՐԱՆ (ՈՍԿԻԱՆ) ԳԱԼԱՑՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ
ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿ

Հայ նախկին Ռազմիկներու Միութեան ընդհ. ժողովը, Կիրակի, Յունիս 19, ժամը 10-ին, 32 rue de Trévise, Փարիզ, 9-րդ։

դպրոցական հանդէս

Շաւիլի միօրեայ դպրոցի տարեկան հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, Յունիս 11, ժամը 20·45-ին եկեղեցւոյ կից Ս. Պալապանեան սրահին մէջ, 4 rue de Chanzy։

Մուտքը ազատ է։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆ

Ցուլիսի արձանագրութիւնները փակուած են։

Օգոստոսի համար արձանագրութիւնները կը շարունակուին։ Դիմել Կապոյտ Խաչի գրասենեակը, Երեքշաբթի օրերը, ժամը 14-էն 19, 17 rue Pleyel, մետրօ Բատէ, հեռ. - 824 - 46 - 57 կամ տեղական մասնաճիւղերու վարչութեանց մօտ։

ԻՍԻ
Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Յունիս 12-ին 8-րդ տարեդարձ Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ։

Կը պատարագէ՝

ՄԻՒՌՈՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Հայրապետական

Պատուիրակ Արեւ. Եւրոպայի Հայոց

Ցաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան մասնաւոր արարողութիւն հանդուցեալ բարերարներու յիշատակին ու ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ։

Սիրով կը հրաւիրուին չրջանիս հայութիւնը ներկայ ըլլալու սոյն արարողութեանց։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Տիկին Ա. Քէօշկէրեան եւ զաւակները 500 Ֆ., Պ. Լ. Պէրպէրեան 500 Ֆ., Ամն՝ 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ֆ. Ֆէյսի 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Մ. Ոսկերիչեան 100 Ֆ.։

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է. Տիկին Նազելի Տէոսէեանէ 1000 Ֆ., ինչպէս 100 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Մինաս Ֆրանկիւլեանէ, Պ. Յովսկիմ Կիլեճեանի մահուան առթիւ։ Չնորհակալութեամբ առացած է նաեւ հոգեհանգստեան առթիւ. - Տէրոյեան եւ Գաբրիէլեան ընտանիք 300, Տէր եւ Տիկին Իվ Գասպարեան, Ամն՝ 250-ական, Պ. Յարութիւն Տէրոյեան, Տէր եւ Տիկին Թահթալեան, Տիկին Քեչքեչեան, Պ. Մելգոնեան 100-ական Ֆ.։

×

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ս.Պ. Մխիթեան վարչութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ գումարները. - Սաքենիկ Փափազեանի մահուան քառասունքի առթիւ՝ Պաթիստա Գասպարեան 500, Օր. Տէր - Մանուկեան 300 Ֆ., Պերճուհի Միքայէլեան 500 Ֆ., Լիոնէն՝ Տէր եւ Տիկին Թիւլ Մարտիրոսեան, եւ Տէր եւ Տիկին Գէորգ Մանթարեան Մայիսին Լիոնի Ս. Ցակոբ եկեղեցւոյ Հայկազեան միօրեայ վարժարանի աշակերտութեան ճաշ մը հրամցուցած են։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի հայ կին մը, որ դրաշի տարեց այր մարդով մը, տըննական գործեր ընելով, ուտելիք եւ բնակութիւն ապահովուած (բնակարանը կը գտնուի 9-րդ թաղամասը, ռիւ Մօպէօժ)։

Հեռաձայնել. -

306 - 39 - 91

Ս. ՑՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ օր, Յունիս 11, տօն է Սրբոյն Ներսէսի Մեծի Հայրապետին եւ Հայոց Եպիսկոպոսին։

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։

RESTAURANT

"Chez les Tziganes Ivanovitch"

7, rue de Chéroy

(derrière le théâtre Hébertot)

75017 PARIS

Tél. : 522. 58. 07

sur réservation

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԻՍ
ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի միօրեայ վարժարանի հանդէսը - Կիրակի - Յունիս 12, ժամը 15-ին տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ։

Աշակերտութեան կողմէ կը ներկայացուի երգ, պար, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն, դեկլամարութեամբ՝ ուսուցչուհի՝

ՄԱՑՏԱ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

UNION NATIONALE
DE L'EGLISE APOSTOLIQUE ARMENIENNE
DE LYON

RECITAL

de la chorale **DICRAN JAMGOCHIAN**
de Washington
en tournée en Europe
Dicran JAMGOCHIAN (Baryton)
Karl SCHROCK (Pianiste)
— AU PROGRAMME —
KOMITAS — A. SPENDIARIAN — T. ALTOUNIAN
A. SATIAN — R. MELIKIAN — A. HEKIMIAN
Vendredi 10 Juin, à 20h. 30
Salle de l'Eglise Apostolique Arménienne
40, rue d'Arménie, Lyon 3e
Retirer les invitations au secrétariat de l'église
Tél. : 860. 47. 18

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, Յունիս 11, կէսօրէ վերջ ժամը 15-ին, Ազգային Տան սրահը։ Կը խնդրըւի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնըւիլ։

RECITAL DE MELODIES ARMENIENNES

Alice CHAMIRIAN

Vendredi 17 Juin à 21 heures
Sofitel-Vieux Port (**Marseille**)

TRANSTOURS

Calendrier des Départs
pour l'ARMÉNIE:

MEILLEURS CONDITIONS — PRIX SANS SURPRISE

9 - 22 juillet :	**Paris - Leningrad - Moscou - Erévan**	5. 900 F.
4 - 19 août :	**Lyon - Paris - Moscou - Erévan**	6. 600 F.
5 - 20 août :	**Paris - Moscou - Erévan**	6. 000 F.
6 - 19 août :	**Marseille - Moscou - Erévan**	5. 750 F.
6 - 21 septembre :	**Paris - Moscou - Erévan**	5. 900 F.
3 - 18 septembre :	**Marseille - Moscou - Erévan**	5. 750 F.
4 - 19 octobre :	**Paris - Moscou - Erévan**	5. 150 F.

ԱՄԵՆԱՑՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ 75-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՍՆԱԻՈՐ ԽՄԲԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 20-ԷՆ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 4

Inscription : TRANSTOUR, 25, rue d'Argenteuil, 75002 Paris tél. 261 - 58 - 28

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏ
COLLEGE ARMENIEN

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
SAMUEL-MOORAT

INTERNAT — EXTERNAT — MIXTE

ANNEE SCOLAIRE 1983-1984

PARENTS

PENSEZ A L'EDUCATION ARMENIENNE DE VOS ENFANTS
Confiez-les aux soins des Pères Mekhitaristes,
héritiers d'une longue tradition pédagogique.

INSCRIVEZ-LES DES MAINTENANT

Rentrée des classes : **19 Septembre 1983**

Pour les : **PRESCOLAIRES** (Maternelles)
CLASSES ELEMENTAIRES (CP. CE1. CE2. CM1. CM2.)
CLASSES 1er CYCLE (6e à 3e)
CLASSES 2eme CYCLE (2e aux terminales)

Matières Arméniennes intégrées dans le programme de l'éducation nationale
Laboratoire de Physique — Chimie — Sciences naturelles
avec équipements modernes
Complexe sportif important
Activités folkloriques (Chorale, Instruments, Danses)

— **CONDITIONS D'INSCRIPTION :** selon les barêmes établis, et en fonction du nombre d'enfants inscrits par famille.
— **CONDITIONS D'ADMISSION :** à partir du CM1, sur examen du dossier scolaire, et un entretien avec les parents et l'enfant.
— **MOYENS DE TRANSPORT :** Ramassage scolaire par car selon itinéraire.
RATP : Métro Pont de Sèvres à 500 mètres
Autobus 171 - 169 - 179 à 300 mètres
SNCF-RATP (Ligne Puteaux-Issy Plaine)
Pont de Sèvres ou «Bellevue-Funiculaire» à 300 m

Pour les démarches à effectuer, se présenter **sur rendez-vous,**
à la Direction du **COLLEGE ARMENIEN SAMUEL-MOORAT :**
26, Rue Troyon — 92310 SEVRES — Tél. : 534. 68. 28

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z. I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47
ouvert le dimanche après-midi

visitez
une des plus belles expositions
de France

"Բացառիկ գեղջ «Ծառայ»ի բաժանորդներուն"

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
10
VENDREDI
10 JUIN
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 210 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 450 Ֆ. - Հատը՝ 3,00 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.455 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.455

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԵԻԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾԸ

———×———

Գեղեցիկ են զգացումները եւ խանդավառիչ՝ ապրումները։ Գօտեպնդիչ են յանճնառութիւնները եւ հրապուրիչ՝ խէաւնները։ Բայց կեանքը խէալին հասնելու համար իրականութենէն կ'անցնի։ Եւ մեր իրականութիւնը այսօր տեւական հարուած մըն է Ս. Մեսրոպի հոգիին։

Ի՞նչ կ'արժեն ապրումները, զգացումները ու խէաները երբ քայլ առ քայլ, անողոք կերպով ազգային արժէքները կը խամրին, լեզուն կը նահանջէ, դրականութիւնն, պատմութիւնն ու հայկական արուեստի գանձերը կը դառնան թանգարաններու ապրանք։ Աչխարհի մէջ Հայը կըբնայ զարգանալ գիտութեան, տնտեսութեան, արուեստի մէջ։ Եթէ նոյն մակարդակի վրայ չսորվուի եւ չզարգացնէ հայերէն լեզուն, իրը չնկատէ, ինքզինքը իրազործելու ճամբուն վրայ մեծ պակաս մը պիտի ունենայ, տեղատուութեան մէջ պիտի ըլլայ իր անցեալին հետ, իր ոգիին հետ։

Հայուն ինքնութիւնը կը կորսուի եթէ լեզուն և մշակոյթը ազօտին եւ կորսուին։ Եւ այն ատեն ի՞նչ կ'արժեն քաղաքական դատ, քաղաքական պայքար։ Նախ պայքար եւ յաղթանակ մենք մեր վրայ, ամէն բանէ վեր դասելով Հայոց լեզուն եւ Հայոց մշակոյթը։ Մենք ուրիշներուն ըրածը կրկնելով բան մը չենք կրնար աւելցնել։ Մեր իւրայատուկ նկարագիրը, անհատականութիւնը կը չեչտուի մեր ազգային արժէքներու աչակերտութեամբը եւ ծաղկումովը։

Մեր ազգային արժէքները իւրացնել, նոյնիսկ եւ մանաւանդ զոհողութեան ճամբով։ Այս պէտք է ըլլայ նչանաբանը իւրաքանչիւր հայ երիտասարդի որ կ'ուզէ ծառայութիւն մը բերել նախ իրեն, ապա՝ ազգին։ Ճչմարիտ եւ ամբողջական դիտութիւնն է հայ լեզուին եւ մշակոյթին որ կը պարտաւոր մխքերը եւ կ'առաջնորդէ յանճնառութեան, մասնակցութեան։ Միայն այս ճամբով է որ հայ երիտասարդը կրնայ լսել իր անցեալին, իր արմատներուն հարազատ ճայները, տեղեակ ըլլալով իր պատկանած ազգին ոգիին, բարոյական հակացողութեանց, աչխարհահայեացքին, սկզբունքներուն, աւանդութիւններուն եւ արժէքներուն։ Այլապէս, անուանական, ձեւական կ'ըլլայ իր մասնակցութիւնը, չոր ու անհրապոյր։

Մեսրոպեան տառերը մասնայատուկ արձագանգ պէտք է գտնեն մեր բոլորի հոգիներուն մէջ այսօր եւ պէտք է վերածուին կեանքի, գործնական, չօչափելի տուեալներով։

Այս խճողուած դարուն, քաղաքական տարբեր տարբեր հորիզոններու տակ, քաղաքակրթական կլանող, երիտասարդութիւնը մեր աւանդութիւններէն հեռացնող ազդեցութիւններուն տակ, մեր միակ վահանը, միակ զէնքը ճուլման եւ ապազգայնացման ահաւոր վտանգին ու սպառնալիքին դէմ՝ Մեսրոպեան լեզուն է, Հայկազեան ոգին է, Կոմիտասեան երգն է։

Կ. Ց.

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՄԻՇՏ ԻՆՔՆԱՎՍՏԱՀ Է

«ՓՈԽԱՐԻՆՈՂ ԲԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՉԿԱՑ» ԸՍԱՒ

ՅՕՍՓՆ ՈՒՂՂԵԼՈՎ ՆԱԵԻ
ԻՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ջորեքչաբթի, ժամը 20-ին է, որ նախագահ Միթերան, հեռատեսիլի Բ. կայանէն որոշած էր պատասխանել լրագրողի մը (Ալպէռ Տիւռուա) հարցումներուն, օրուան հարցերու չուրջ։ Աւելի քան երբեք ինքնավստահ, հակառակ անոր որ երբեք այսքան ցած չէ եղած հանրային կարծիքի քննութեան իր վերջին «սակը», ե. հանրապետութեան նախագահի մը համար, Միթերան ուզեց դլխաւորաբար համոզել քաղաքը, և այս «բոլորը» կ'ընդգրկէ մանաւանդ ընկերվարական կուսակցութեան իր կարգ մը ընկերները, որ ուրիչ քաղաքականութիւն չկայ, քան այն՝ որ կը տարուի։

Նախագահը անդրադարձաւ, սկիզբէն այն ցոյցերուն, որոնք, իրենց առած բնոյթով, Պետութեան հեղինակութեան վատթարացման խորհրդանիչը ըլլալու տպաւորութիւնը կը թողուն։ Վճռականօրէն, հաստատեց թէ Հանրապետութիւնը պէտք է յարգուի եւ ապահարկուի բոլոր քաղաքացիներուն կողմէ եւ ալ աւելի անոնց կողմէ, որոնց պաչտօնն ու արհեստն է զայն պաչտպանել։ Այս առթիւ, նաեւ մասնաւոր դովասանքով արտայայտուեցաւ Արդարութեան նախարար՝ Ռ. Պաձինթէռի մասին, որու խնդրոյ առարկայ ըլլալը «անհանդուրժելի» կը նկատէ, քանի՝ «առաւելագոյն յարգանքն ունիմ Արդարութեան նախարարին՝ նկարագրին եւ ձեռնհասութեան համար»։

Գալով ընդհանուր կացութեան, նախագահին համոզումն է՝ ուրիչ քաղաքականութիւն չկայ «համաչխարհային տագնապը, որու վրայ կ'աւելցնան Ֆրանսական տնտեսութեան տասը տարիներու դիզած յապաղումները, այս ամբողջը ըստեղծեց կացութիւն մը, զոր պէտք է վարել, մատակարարել եւ անոր՝ տիրապետել։ Ուրեմն, կոչ ըրի ազգային վերականգնումի, ջանալով հասկցնել, ոչ միայն՝ յաջողութեամբ, որ վերահաստատել կամ հաստատել ընկերային աւելի մեծ արդարութիւն այն տարրերուն միջեւ, որոնք Ֆրանսայի ազգը կը կազմեն, ըլլալիք առաջին գործն էր, որովհետեւ կարելի չէ զոհողութիւններ ուզել մարդոցմէ, որոնք այն զգացումը ունին, որ միշտ իրենցմէ կ'ուզուի։ Առանձնաչնորհի գազափարը, հաւատացէք, չատ մը յոյսերու արդելք է»։ Ու նախագահը երեք հարցումի կուգայ այս նկութին մասին.- «Առաջինը սա է։ Ինծի կը թուի որ Ֆրանսացիք իրենք իրենց կը հարցնեն ի վերջոյ, կարելի չէ՞ խուսափիլ այս ճիգէն։ Անհրաժե՞շտ է։ Եւ Հոս կը ցցուի փոխարինող քաղաքականութիւնը։ Եթէ մէկը փափաք ունի ըսելու.- «այո՛, ուրիչ մը կայ», ես կը պատասխանեմ՝ ոչ։ Մէկ քաղաքականութիւն, ինչ միլոցներն ալ մէջտեղ դնէ, կրնայ զերծ պահել Ֆրանսացիները անհրաժեշտ ճիդէն»։ Ուրեմն, ուրիչ ելք չկայ, խստակեցութեան քաղաքականութիւնը անխուսափելի է, բայց անոր պէտք է ընկերանայ ընկերային արդարութեան քաղաքականութիւն մը։ Նախագահը չուզեր թըւել ցարդ կատարուածը այդ առընչութեամբ, զոր կարեւոր կը նկատէ սակայն։ Գոհ է, մասամբ գոնէ, Ֆրանսայի դրամահոսութեան եւ գործազրկութեան դանդազեցումէն։

Եւրոպայի ապազինման մասին, բանակցութիւնները անհրաժեշտ կը նկատէ.- «Հաւասարակչռութիւն չկայ Եւրոպա, ինչ որ կը յատկանչուի ռազմագիտական ըսուած զէնքերու, կամ հիւլէական ուժերու բազդատութեամբ, որոնք Ատլանտեանը չեն անցնիր եւ որոնք, ուրեմն հիւսիսային ցամաքամասը չունին որպէս ուղղութիւն։ Այս առընչութեամբ, Եւրոպայի միակ երկիրը, որ հիւլէական այդ ուժերը ունի՝ Խորհ. Միութիւնն է և չատ ունի.- 350-էն 360 հրթիռ, Ս.Ս. 20, երեք գլխով, այսինքն 1050-էն 1080 ռումբեր, որոնք քառորդ ժամէն, կրնան հասնիլ Նորվեկիոյ հիւսիսէն Իտալիոյ հարաւը բոլոր զինուորական կազմաւորումներուն։ Խորհ. Միութիւնը պէտք է՞ այդ զինամթերքին մենաչնորհն ունենայ։ Անչուչտ, ո՛չ կ'ըսեմ, բայց վստահ եմ, որ բոլոր Ֆրանսացիներն ալ ինծի հետ՝ ո՛չ կ'ըսեն»։

Գալով Ուիլիըմսպըրկի նման ժողովներու ,գրեթէ աւելորդ կը նկատէ եւ չուզեր որ Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը աւելի խառնուի նման ժողովներու։

Ընդհ. ձեւով, երկու հոգի չատ գոհ կրնան ըլլալ նախագահին խօսքերէն՝ Տըլոր եւ Պաձինթէռ։ Մնացեալը չի փոխուիր, քանի մեծամասնութեան մեծամասնութիւնը համամիտ է ըսուածներուն, կամ գոնէ այդպէս պարտի ձեւացնել, իսկ ընդդիմութիւնը միչտ նոյն քննադատութիւնները պիտի պարզէ, ըսելով Միթերանի համար, ինչ որ անցեալին ձախը կ'ըսէր ժիսքարի հասցէին, երբ խօսէր։ Առնուազն տարօրինակ հակասութիւն մը կարելի է տեսնել Քոթիտիէնց տը Փարիի մօտ, որ առաջին էջի ափիշի մեծութեամբ դիրերով («Հով (տիւ վան)» խորագրելէ ետք, 11 յօդուած կը նուիրէ այդ «հովին», փոուած տասնեակ մը էջերու վրայ։ Այլ խօսքով, ի՞նչ պիտի ընէր Քոթիտիէնը, եթէ ըսուածը՝ հով չըլլար...։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՐԵԹՈՐԻԱՅի մէջ, Հինգչաբթի առտու կախազան հանուած են այն երեք սեւերը, որոնք մահուան դատապարտուած էին եւ որոնց ներումը մերժուած է Գերագոյն ատեանին կողմէ։

Իրաքի մուճահետեւիններուն համաձայն, թրքական զօրքը 3500 քիւրտ ձերբակալած է, մաքրագործման այն գործողութեան ընթացքին, որու ձեռնարկեց իրաքեան հողամասին վրայ։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱԽՕՍ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆԻՍ 2 - 6)

ՀԱՅ ԳԻՐՔԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի Ալ. Միասնիկեան գրադարանին մէջ բացուած է «Հայ տպագիր գրքի եւ մամուլի պատմութիւն» ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած է հայ տպագրութեան 470-ամեայ պատմութիւնը։ Ցուցադրուած են Յակոբ Մեղապարտի 1512-ին հրատարակած անդրանիկ գիրքերը՝ «Պարզատումար», «Ուրբաթագիրք», «Տաղարան», Մատրաս լոյս տեսած հայկական առաջին թերթի՝ «Ազդարար»ի թիւերը, 1695-ին Ամսթերտամ Վանական վեցհիներու լոյս ընծայած՝ հայերէն լեզուով, աչխարհի առաջին քարտէզը եւ 1751-ին Վենետիկ տպագրուած Հայաստանի առաջին քարտէզը։ Ուչադրութիւն գրաւած է Սիմէոն Երեւանցիի «Զբօսանդան հոգեւորի» ազօթագիրքը, որ Հայաստանի տարածութեան մէջ հրատարակուած առաջին գիրքն է։ Առանձին բաժին մը յատկացուած է հայ տպագրիչներուն։ Ներկայացուած են Յակոբ Մեղապարտի, Աբգար Դպիր Թոխաթեցիի, Յովհաննէս Տերընցիի, Յովհաննէս Ջուղայեցիի, Ոսկան Երեւանցիի, Սիմէոն Երեւանցիի եւ այլոց հրատարակած գիրքերը։ Հայ ժողովուրդի այդ երախտաւոր զաւակներու ջանքերուն չնորհիւ մեզի հասած են պատմիչներու, միջնադարեան բանաստեղծներու, փիլիսոփաներու եւ գիտնականներու երկերը, աչխատութիւնները։

×

ՀԱՅ ՆԿԱՐԻԶՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԵՐ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԼՊՈՄԻ ՄԸ ՄԷՋ

Մոսկուայի մէջ լոյս տեսած է Անդրկովկասի եւ Միջին Ասիոյ հանրապետութիւններու նկարիչներու նուիրուած ալպոմ մը՝ «Արեւելքի ժողովուրդներու արուեստի պետական թանգարան։ Խորհրդային նկարչութիւն» տիտղոսով։ Ալպոմին մէջ տեղ գտած են Մարտիրոս Սարեանի «Փողոց. անցորդներ», Ալեքսանդր Բաժբէուկ-Մելիքեանի «Լողացող կինը», Երուանդ Քոչարի «Տղայի դլուխ», Վ. Էլիբէկեանի «Դուքան Սամադլօ», Յակոբ Յակոբեանի «Փողոց ,Լենինական», Մինաս Աւետիսեանի «Շեմին» կտաւներու վերատպութիւնները։

×

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐՈՒ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՎԵՐԱԾՈՒՄԸ

Հայաստանի պատասխաններուն վրայ մեծ յաջողութեամբ ցուցադրուած է «Երջանկութեան մեխանիկան» չարժանկարը, զոր բեմադրած է Ներսէս Յովհաննիսեան՝ Մանուկ Մնացականեանի պատմուածքներու թեմաներով։ Նիւթն է՝ ընտանիքի ըստեղծումը։ Երիտասարդ այրին՝ երեք զաւակներու մօր օրինակով, ցոյց տրուած է, որ իսկական երջանկութեան հասնելու համար մարդուն անհրաժեշտ է իմացական ուժերու եւ զգացումներու ծայրայեղ լարում եւ զօրաւոր անհատականութիւն։ «Հայֆիլմ» արուեստանոցին մէջ, վերջին տարիներուն, մասնաւոր հետաքրքրութիւն ցոյց կը տրուի դրական երկերը չարժանկարի վերածելու ուղղութեամբ։ Ցայժմ չարժանկարի վերածուած են Յակոբ Պարոնեանէն, Վահան Թոթովենցէն, Ստեփան Զօրեանէն, Սերօ Խանզադեանէն, Հրանտ Մաթեւոսեանէն, Մուչեղ Գալչոյեանէն զործեր։

ԿԱՐՍ ԳԻՒՂԻ ԿՈՒԻԸ

(Ր. եւ վերջ)

Հ. Ց. Դաշնակցութեան ֆէտայիները եւ Կարսայ ընկերները անոպասելիօրէն դուրս ցատքելով իրենց դիրքերէն չորս կրակներու մէջ կ'առնեն այդ երեք վաչա զինուորները կը կոտորեն անխնայ: Սպաննուած էին գնդապետ Եավուր, երկրորդ հրամանատար Ռիֆաթ բեկ, 12 սպաներ, չորս ոստիկանական բարձր պաշտօնեաներ, 13 տասնապետներ, 100 զինուորներ, երեսուն Քիւրտեր, վիրաւորուած էին տասը սպաներ, 15 ոստիկաններ, վեց տասնապետներ, 71 զինուորներ եւ 25 Քիւրտեր: Հայ ֆէտայիները զրաւած էին 105 հրացաններ, իսկ զրաւած փամփուշտներուն հաշիւը չկար:

Թշնամիի մէկ մասը խուճապահար կը փախչի դէպի բոստանի բլուրը՝ դիրք բռնելու համար: Սակայն եւ այնպէս Հ. Ց. Դաշնակցութեան հայդուկներու զէնդակները դերանդիի պէս կը հնձէր փախչող զօրքը: Ժողովուրդի արամադրութիւնը չատ բարձր էր, նոյնիսկ կիները տուներէն դուրս ելած միս, զաթա, մածուն եւ թան կը բաժնէին կռուողներուն:

Մշոյ ոստիկանապետ Հիւանի բեկ կ'անցնի Գէորգ Զավուշի դիմաց, կռուելու համար: Ան մեծ ինքնավստահութեամբ եկած էր Մուշէն, Գէորգը սպաննելու համար: Իր ձեռքն է Աղբիւր Սեռբոի մոսին հրացանը, զոր ամէն տեղ հպարտութեամբ ցոյց կուտար եւ կը խօսէր իր հերոսութիւններուն մասին: Գէորգ Զավուշ տեսնելով, որ Հիւանին կը մօտենայ իրեն, կը համբերէ որպէսզի ան աւելի առաջանայ, բայց եւ այնպէս անհամբեր մեր քաջ Գալէն, որ կը գտնուէր Գէորգէն աւելի բարձր դիրքի մը վրայ, նշան առնելով եւ չհետաձգելով մէկ հարուածով գետին կը փռէ Հիւանի բեկը: Գէորգ Զավուշ տեսնելով պատահածը, անմիջապէս դիրքէն ելլելով կ'երթայ ոստիկանապետ Հիւանի բեկի մօտ եւ զայն քանի մը հարուածներով վերջ կուտայ կեանքին եւ Աղբիւր Սերոբի մոսին հրացանը առնելով գնդակներու տարափին տակ, կը վերադառնայ իր դիրքը:

Հազարապետ Սիւլէյման աղան տեսնելով Հիւանիի սպանութիւնը կրակ կտրած կը յարձակի Գէորգ Զավուշի վրայ. սակայն հազիւ քանի մը գնդակէն կը վիրաւորուի եւ ձիէն վար կ'իյնայ. իսկ զինուորները կը փախչին դէպի բոստանի բլուրը:

Սասունցի Մօրուք Կարօն վրայ կը հասնի եւ կ'ուզէ դաշոյնով սպաննել զայն, սակայն հազարապետ Սիւլէյման աղան իր երկու հուժկու ձեռքով կը բռնէ Կարոյի երկու ձեռքերը եւ դժուարութեան կը մատնէ զայն, բայց եւ այնպէս Օրիորդ Զարուհին այս տեսնելով անմիջապէս օգնութեան կը փութայ Կարոյին եւ հազարապետին սուրը քաշելով կը մխէ անոր կուրծքը: Կարօ անոր սուրը եւ զաշոյնը առնելով, իր մէջքը կը կապէ մինչեւ Սահմանադրութիւն, յետոյ կը նուիրէ Հ. Ց. Դաշնակցութեան:

Կռիւը ամէնէն վտանգաւոր դիրքը Գէորգ Զավուշինն էր: Երկու տասնեակ թուրք սպաներ եւ զինուորներ հրամայական մը հետ դիրք բռնած էին խոտի դէզերուն ետեւը եւ անդադար կը կրակէին Գէորգի վրայ: Գասպարի տղան, Եղօն, կը տեսնէ զանոնք լուր կուտայ Գէորգ Զավուշին: Գէորգ Զավուշ անմիջապէս կը հրամայէ համազարկերով ծակծկել խոտի դէզերը. հոն պահուած դահիճ հրամանատարը երկու սպաները եւ մէկ զինուոր դեռին փռուելուն՝, միւսները կը փախչին: Գէորգ ոգեւորուած, կ'ըսէ. - «ով որ երթայ այդ հրէշին սուրը, հեռադիտակը եւ հրացանը բերէ՝ հերոսի պատուի կ'արժանանայ:

Սուրհանդակ Զարուհի կ'ըսէ Գէորգին, - «Ես կ'երթամ», եւ զնդակներու տարափներուն տակ կը հասնի անոր քով, ան դեռ ողջ էր, Զարուհին անմիջապէս սուրը քաշելով կը սպաննէ զայն, հեռադիտակը, սուրը եւ երեք հրացանները կը բերէ եւ կը յանձնէ Գէորգ Զավուշին: Գէորգ Զարուհիի ճակատը համբուրելով, կ'ըսէ. - դուն այսօրուան մեր հերոսուհին եւ մեր յաղթանակի թագուհին ես, կամօքն Աստուծոյ մեր այսօրուան կռիւը յաղթանակով կը վերջանայ»:

Կռուի ամէնէն տաք վայրկեաններուն մշեցի հերոս Եղօն անխոհեմօրէն կը բարձրանայ տանիքի մը վրայ եւ ասպարէզ կը կարդայ թուրք զինուորներուն: Հայդուկ Եղոյի այս յանդուգն քայլը կը զայրացնէ թուրք սպաները, հրամանատար մը կը հրամայէ փողահարին, որ յարձակման փողը հնչեցնէ: Քանի մը երկվայրկեանի մէջ բազմաթիւ գնդակներ Եղոյէն քիչ մը հեռու տանիքը կը ծակծկրկեն. սակայն կարեւորութիւն չի տար այդ գնդակներու տարափին, եւ կը շարունակէ կրակել: Գնդակը, ըստ ակնատեսներու, փողի մէջէն անցնելով փողահարին բերանէն կը մտնէ եւ ծոծրակէն դուրս կ'ելլէ. փողահարը առյաւէտ կը լռէ: Սակայն մեր անվախ Եղօն խանդավառուած այդ նշանառութենէն, կը ցատքէ փողահարին վրայ, փողն ու հեռադիտակը առնելով կը վերադառնայ իր դիրքին:

Կարսայ պատմական կռուին Ղասըմ Բեկի զոլամները՝ Հիւսէյին, Մատոն, Հասան, ինչպէս նաեւ կարսեցի երիտասարդները լիովին կատարեցին Հ. Ց. Դաշնակցութեան ֆէտայիներու հանդէպ:

Կռիւը սաստիկ էր, օրը երկար, զարնանային պայծառ եւ արեւոտ եղանակը կը սկսի փոխուիլ, իսկ երկինքը կը մրմնջէ. սեւ ամպեր կը սկսին բարձրանալ երկնակամարը, իսկ ֆէտայիներու զէնդակներուն հետ սեւ ամպերն ալ, կարծես ոգեւորուած, կը սկսին զոռզոռալ, կայծակներու եւ զօրաւոր քամիի հետ տեղատարափ անձրեւ մը կը սկսի. թըրքական բանակը յուսահատ ետ կը զաշէ: Գէորգը անմիջապէս կը հրահանգէ իր ընկերներուն եւ բոլոր զիւղացիներուն որ հաւաքուին բաւայ Մարգարի կալը: ճիշդ այդ պահուն Ղասըմ Բեկը կեղծ յարձակումով մը 8 զոլամներ զոհ տալով կուգայ Գէորգ Զավուշի քով, եւ կ'ըսէ, - պէտք է առիթէն օգտուիլ եւ ժողովուրդը փոխադրել ուրիշ շրջաններ, իսկ դուք ալ առանց այլ եւ այլի պէտք է մեկնիք, իսկ զիւղը ես կը պաշտպանեմ. չեմ ձգեր որ Քիւրտերը թալանեն:

Երեկոյեան, մութին, Գէորգ Զավուշի կարգադրութեամբ, Ղասըմ Բեկի երեք զոլամները զիւղացիներու մէկ մասը առնելով կը տանին իրենց զիւղերը: Իսկ մնացած զիւղացիներուն Գէորգը կը խօսի իրենց յաղթանակի մասին, եւ պիչերուան կարգախօսը որոշելէ ետք, թրքական բանակին ժանգոտ չղթան ճեղքելով, ոչ մէկ զոհ տալով, բոլոր զիւղացիներուն հետ կ'երթան դէպի Առնիստ, Ուչտամ, Դըմմերա, Արտօնք եւ Արքաւան զիւղերը: Գէորգ Զավուշն ու Եղօն, որոնք նահանջի թիկունքը կը պաշտպանէին, մութին եւ անձրեւին պատճառով կը կորսնցնեն իրենց ընկերները: Գէորգ եւ Եղօն կը ջանան Առնիստ զիւղէն անցնիլ Դրմերա զիւղը: Այդ երկու զիւղերուն մէջեւ կայ առու մը, երբ անձրեւ կուգայ փոսին մէջ ջուրը կը հաւաքուի որ գուրգուռի կը կոչուի: Երկուքն ալ կ'իյնան այդ փոսին մէջ, Գէորգ Զավուշ, որ ունէր մէկ հրացան եւ երեք կարպ փամփուշտ, կը յաջողի ինքզինք ազատել ալիքէն: Իսկ մեր սիրելի Եղօն, որ ունէր երկու հրացան եւ չորս կարպ փամփուշտ, կը մխրճուի ալիքին մէջ եւ կը մնայ ջուրին տակ: Գէորգ Զավուշ Եղո՛, Եղո՛ կ'անչէ, սակայն պատասխան չստանալով, հազիւ կը գտնէ Դրմերայի ճամբան եւ զիւղ կը հասնի, ուր լալով կ'ըսէ իր ընկերներուն. - «Եղօն խեղդուեցաւ գուրգուռի մէջ»: Առաւօտեան, Տօնապետ, առնելով չորս երիտասարդներ կ'երթայ գուրգուռի: Մէջքին պարան կապելով, կ'իջնէ ջուրին տակ ուր կը գտնէ Եղոյի դիակը: Երկար նեղութիւններէ ետք տրուած ազդանշանին վրայ ազաքը կը քաշեն պարանը, զինք եւ Եղոյին դիակը դուրս կը հանեն ալիքէն եւ կը փոխադրեն եկեղեցին: Նոյն զիշերը քահանան պատարագի արարողութիւնը կատարելով, կը թաղուի Հ. Ց. Դաշնակցութեան հերոսն եւ Տարօնի արժանաւոր զաւակը, Եղօն:

Երբ թրքական բանակը, առաւօտեան, զիւղ կը մտնէ, հոն միայն կը գտնէ Պօղոսի կոյր աղջիկը, զոր կը սպաննէ: Գիւղը պարպուած, իսկ թուրք բանակը կրկին պարտուած էր:

Մշոյ կառավարական հաստատ ապրիւրներուն համաձայն, թուրք բանակը զոհ տուաւ հինգ զօրապետներ՝ հազարապետ Սիւլէյման աղան, ոստիկանապետ Հիւանի Բեկը, Ռիֆաթ Բեկը, գնդապետ Եավուրը, Մահմուտ Մայադին, 200 սպաներ, ոստիկանական բարձր պաշտօնեաներ, ոստիկաններ, տասնապետներ, զինուորներ եւ 30 Քիւրտեր: Իսկ վիրաւորուած էին 102 սպաներ, ոստիկանական բարձր պաշտօնեաներ, ոստիկաններ, տասնապետներ, զինուորներ եւ 25 Քիւրտեր:

Կարսայ պատմական եւ եզակի կռիւը կ'ոգեւորէ եւ կը խանդավառէ Տարօնի յեղափոխական ժողովուրդը, իսկ Հ. Ց. Դաշնակցութեան ֆէտայիներու անունները եւ քաջագործութիւնները քաղաք քաղաք, գաւառ գաւառ եւ բերանէ բերան կը տարածուին:

Մուրմը երկու օր Դրմերա զիւղը մնայ, Գէորգ Զավուշի որոշումով կ'երթայ Ցունան զիւղը՝ խորհրդակցական ժողովի մը համար:

Գէորգ Զավուշ չատ յուզուած եւ արտասուաթոր աչքերով ժողովը բացուած կը յայտարարէ, եւ կ'ըսէ. -

Սիրելի ընկերներ, անցեալ օրուան կռիւը մեծ յաղթանակ մըն էր մեզի համար. թէեւ չէի ուզեր նման կռիւ մը պատահէր այս պարնան օրով, բայց եւ այնպէս մեր կամքէն անկախ՝ պատահեցաւ, ուրախ եմ ըսելու որ մենք կրցանք ցոյց տալ յեղափոխականի մը արժանավայել արիութիւն, վճռակամութիւն եւ չափ. չախեցինք մեր թշնամին: Կը հնարաւորեմ բոլորդ, կարսի երիտասարդները եւ Ղասըմ Բեկի երեք զոլամները:

Թուրք բանակէն զրաւած էին 156 հրացանները, իսկ փամփուշտներուն, ինչպէս ըսինք հաշիւը չկար: Գէորգ Զավուշ 50 հրացաններ տուած էր կարսայ այն ընկերներուն, որոնք հրացան չունէին, իսկ մնացած ռազմամթերքը փոխադրել տուած էր Ցունան զիւղը:

Գէորգ Զավուշ, նամակով մը հայրս Աբգար Խաչատուրեանը եւ 25 ընկերներ կը կանչէր Ցունան զիւղ՝ որպէսզի այդ ռազմամթերքը փոխադրեն մեր զիւղը՝ Պլնտրիներ: Հայրս, երբ նամակը կը ստանայ, նոյն զիշերն իսկ 25 ընկերներով կը մեկնի Ցունան զիւղ:

Յաջորդ զիշեր Գէորգ Զավուշ եւ բոլոր ֆէտայիները ռազմամթերքներով, հօրս, Աբգարի առաջնորդութեամբ եւ առանց վտանգի կը հասնին մեր զիւղը:

Յաջորդ զիշեր Գէորգ Զավուշ եւ ֆէտայիները հօրս հետ 50 հրացանները եւ փամփուշտներու մեծ մասը կը պահեն մեր զիւղին մէջ, իսկ մնացած 56 հրացանները եւ փամփուշտները, նոյն զիշերն իսկ, հօրս եւ տեղական ընկերներու հետ կը փոխադրեն Սասուն:

ՎԱՀԱՆ ՄԱՋԱՏՈՒԼԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆ

- 18 -

Նա դուռը բացեց, եւ ես տեսայ ինձ նմաններին, որոնք սպասում էին ներս կանչուելու: Ամենավերջում կանգնած էր Հուրին: Նա գունատ էր, զողում էր: Ո՛չ, նա Սոնայի ասածի չափ քաջարի չէր, նոյնիսկ աւելի զալկաղէմ, քան կարող էր Սոնան լինել: Ինձ տեսնելուն պէս կթոսած քայլերով եկաւ, փաթաթուեց ինձ ու լաց եղաւ:

- Ինչ լաւ է, մի խօսիր, զէմքդ ասում է ամէն ինչ, եւ մի խանգարիր, որ ուրախութիւնից լաց լինեմ:

- 19 -

Երբ Մոսկուայի հիւանդանոցում հիւանդասենեակի ընկերոջս, որտրդ Ալիշայի քրոջ՝ Անիայի նկատմամբ համակրանքս հետեւանք էր մենակութեան մէջ ծնուած հրապուրանքի, ժամանակաւոր յափշտակուածութեան կամ անծանօթ քաղաքի հիւանդանոցում մտերմիկ մի զգացմունքով ափսոսալու երեւոյթ, ապա Հուրիի նկատմամբ ունեցած համակրանքս զալիս էր անցեալից եւ ունէր տարիք, այո, տարիք: Քա՞ն տարեկան էր: Մ՛դ էր արդեօք պատճառը, որ երբ Անիան եկաւ, եկաւ մի հարազատութիւն, բիւրեղացած, ամէն տեսակի կանացի առինքնումից զուրկ:

Ես լսեցի զրան մէջ կանգնած երկու կանանց Անիայի եւ Սոնայի լացը, փակ աչքերով տեսայ նրանց զրկախառնուելը:

Նրանք արտասւում էին Անիայի վախճանուած եղբօր՝ Ալիշայի համար:

Անիան ճամպրուկը թողեց միջանցքում եւ աչքերը սրբելով՝ չտատպեց ինձ մօտ:

Նրա համբոյրը կարոյի համբոյր էր, որ մխիթարութիւն էր որոնում մի մեծ վշտի համար: Սեւ չէր հագել, այլ մոխրագոյն, անթեւ վերնազգեստ, որ ծածկում էր կուրծքն ու պարանոցը:

- Քեզ տեսայ եւ ինձ թւում է՝ Ալիշան կայ...

Անիան մնաց մէկ ամիս:

Կանայք իրար հետ մտերմանալու, իրար զգալու անասելի մի յատկութիւն ունեն:

Հուրին եւ Անիան մտերմացան:

Նրանք չթողեցին, որ Սոնան իրենց պատճառով նուազեցնի իր «հիւանդասիրի» պարտականութիւնը կամ հոգատարութիւնը իմ նկատմամբ:

Հուրին արեց այն ինչ Սոնան պարտաւոր էր անել հիւր պահելիս: Թէ ինչպիսի սիրով, ինչպիսի անկեղծ պատրաստակամութեամբ Հ ու ր ի ն «տիրացաւ» Անիային, ինձ՝ տղամարդուս համար, մնաց գաղտնիք, կանացի գաղտնիքներից մէկը, որ չեմ կարող մեկնաբանել:

Յետոյ, երբ Անիան վերադարձաւ տուն, Մոսկուա, երկու կանայք, Հուրին եւ Սոնան, նոյնպիսի տխրութեամբ ու խօսքերով ապրեցին նրա բացակայութիւնը:

- 20 -

Ամէն օր մի քիչ նուազում է Հուրիի նկատմամբ տղամարդկային նայուածքիս ուժը:

Նրան որոնում եմ հիմա որպէս Սոնայի օգնող, Սոնայի քոյր, ինչո՞ւ չէ, նաեւ որպէս իմ քրոջ, զրուցակից, քաղաքում, ընտանիքներում տեղի ունեցող իրադրութիւնների, դէպքերի եւ մարդկանց մասին:

Վաղեմի մօտ ինձ ուղեկցելուց յետոյ նա մեր տուն էր մտնում տիրոջի իրաւունքով: Այդ իրաւունքը ոչ Սոնան էր տուել, ո՛չ ես. նա էր ձեռք բերել իր վարմունքով:

Նրան համակրեցին իմ ընկերները:

- Ո՞ւր է Հուրին, նա չի երեւում:

- 21 -

Ես հիմա վախենում եմ Հուրիի կանացի ուժից: Նրան «բռնի» մտցրի իմ կեանքի մէջ, երբ արժէր մոռանալ իմ «դժբախտութեան» սեմին: Իսկ նա ոչ թէ թափանցեց իմ տունը, այլ ներս խուժեց կանացիութեամբ, յախուռն, աննահանջ, թափով: «Վախենում եմ» նրանից:

Նրա համարձակութիւնը, ինձ ու Սոնային ծառայելու պատրաստակամութիւնը երկուքիս վրայ էշխելու իրաւունքին: Թւում է, այլեւս չեմ կարող բացատրել, թէ ինչպէս նա կարողացաւ իր պակասի զգացում առաջացնել մեր տանը. նրան որոնում էին որպէս դուստրս:

(Շար. 27)

ՓՓՓԱՋԻ ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

—×—

Մայիս 26-էն ի վեր, Մխրմենիլ փողոցի Լա Ռէժանս ճաշարան - պատկերասրահին մէջ կը ցուցադրուին Փափազի 38 պատառները: Փափազ, որ ցարդ հայ հասարակութեան ծանօթ է զվխաւորա - բար ցեղասպանութեան հետ կապ ունե - ցող իր պատառաններով՝ այժմ նոր ճամ - բաներէ կը քալէ, նոր որոնումներ կ'ընէ:

Հոս մի քանի տեսակի նիւթերու վրայ կը տեւեմ, - մերկերու (նիւ) նաթիւր - մոռքերու, եւ յունական կամ միջովանեայ տեսարաններու: Առաջին եւ երրորդ խա - թէկորիներուն մէջ կան մի քանի չատ յա - ջող նկարներ եւ աւելի բազմաթիւ ուրիշ - ներ, որոնք յանդուգն յղացքով եւ զոյնի զանգուածներու հաւասարակշռութեան հակացողութեամբ ստեղծուած պատառ - ներ են, որոնց կը պակսի սակայն զոյնի ընտրութեան դատումը:

Մերկերուն մէկ պատառը, կը յափըշ - տակէ, կը դերեվարէ զոնէ հայկական ի - րականութեան ծանօթի մը ակնարկը, - մերկ, փարթամ մարմինով աղջիկ մը, կողքին երկնցած, իր երեսը՝ բազուկով ծածկած, քնացողի կամ երեսը արեւէն ծածկողի պէս: Առաջին ակնարկով, դի - տողը կը տեսնէ միայն մարմինը, լուսա - ւոր մորթը, կոր դիծերը: Մի քանի երկ - վայրկեան նայելէ եւ միայն յիշեցի թէ հիշդ ո՛ւր տեսած եմ նոյն դիրքով մար - մին մը, - Տէր - Զօրեան նկար մը կայ, ցնցոտիածածկ բայց կէս - մերկ որբի մը մայր մը երկնցած իր կողքին, փայտէ - կի պէս բարակ ու նիհար իր բազուկը՝ երեսին: Նո՛յն դիրքն է, որ վորագրուած է կարծես Հայու հաւաքական հայեաց - քի, աչքի, ոեթինեին վրայ: Եւ ուրեմն հետաքրքրական երկուութիւն մը կամ կրկնապատկեր մը կը ստեղծուի, - մեղմ մերկութեան տակ, կմախքի մը հետ - քը:

Նաթիւր - մոռքերու տասնեակ մը պատառներէն մի քանին բաւական չափով կը յաջող են, մէկ հատը՝ չատ յաջող (թիւ 11), փէ - գած տը Փրովանս մակդիրով: Սեզան մը, որուն զանգուածը պատառին ճիշդ պէտք եղած մասը կը զբաւէ. ճերմակ կուժ մը, եւ երկու տեսակի ծաղիկներ, աւելի ճիշդ՝ բոյսեր: Գոյներու իրերամբոյ - նութիւնը կատարեալ է եւ այս պատա - ռը կը տիրապետէ միւս նաթիւռ - մոռքե - րուն:

Բնանկարները ամէնքն ալ քիչ կամ չատ յաջող են, սակայն անոնց մէջ չկայ մէկ հատ, որ ունենայ վերը մատնանշուած երկու պատառներու եզակի ուժգ - նութիւնը, ակնառու զեղեցկութիւնը: Կան նաեւ փոքր պատառներ, որոնցմէ մէկը (34), ծովային տեսարան մըն է, ուր երկինք եւ ալիք իրարու կը խառնուին, զեղին. կանաչ գոյներու տիրապետաու - թեամբ, եւ որ կը յիշեցնէ անգլիացի

ՆԱՆՍԻ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ ՀԱՅԿ. ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Հայ Թատրոնի ընկերակցութեան կող - մէ Նանսիի Թատերական 16-րդ փառատո - նին ներկայացուած խորհրդախաղին՝ - «Թէ ինչպէս մօրս ասեղնագործ զոհնոցը կը սիրուի կեանքիս մէջ» մասին տեղա - կան թերթերէն կը քաղենք հետեւեալ արձագանգները. -

- Լ'Էսթ Ռեփիւպլիքէն - Յունիս 2 1983 -

«Հայ Սփիւռքը» խորագրին տակ նախ կը ներկայացուի խաղին բնոյթը, մաս - նակցողներու զանազան գաղութներու պատկանելու պարագան, եւ կը չարու - նակուի. «կատարելապէս կարենալ հաս - կընալու համար ժողովուրդի մը ողբեր - դութիւնը, պէտք են անհրաժեշտ տեղե - կութիւններ՝ պատմութեան, աւանդու - թիւններու եւ ծէսերու ծանօթութիւն: Սակայն նոյնիսկ առանց այս բոլորին Թատերախաղը չատ տպաւորիչ էր իր պարզութեամբ, ներքին ուժականու - թեամբ, իր լռութիւններով, իր ժպտուն յուսալքումով ու յոյսերով: Աւելցնենք նաեւ բացառիկ անկեղծութիւնը:

Փոքրամասնութիւններու ներկայի ըդժ - ուարին պայմաններուն մէջ փառատօնը այս ձեռնարկով իրականացուց քայլափ - րող նպատակ մը»:

×

- Լը Ռեփիւպլիքէն Լոռէն - Յունիս - 2, 1983 - :

- «Տարագրութեան ասեղնագործ զոհ - նոց մը» խորագրուած էջով կ'անդրադառ - նայ փառատօնին, նախ յիշատակելով նա - խորդ տարիներու յատկանշական երեւոյ - թները, կը խօսի այս տարուան զանա - զան բեմադրութիւններուն մասին, եւ կը յանգի այն եզրակացութեան թէ 16-րդ փառատօնին ուշադրու - երեւոյթն էր հայ - մեծ նկարիչ Թըրնըրի վենետիկեան տե - սարաններու ծովերն ու երկինքները:

Ընդհանրապէս, կարելի է ըսել որ Փա - փազի այս ցուցահանդէսը ունի որակի անհաւասարութիւն: Ինծի զոնէ՝ չատ անհաճոյ են իր նախընտրած գոյները, մանաւանդ փոնի կամ խորքի գոյները, - երբեմն կ'ընծրէ կապոյտ - կանաչ երանգ մը, զոր չատ մեծ հանճար մը անգամ դժուարաւ պիտի յաջողցնէր՝ իբր պատ - կերի որոշիչ գոյն: Ապա, եւ այս չատ անձնական նախընտրութիւն մըն է, եւ ողորկ մակերեսներ, զոնէ քիչ կամ չատ արդիական բայց եւ այնպէս պատկերա - ւոր (ֆիկիւրաթիֆ) նկարչութեան մէջ: Միւս կողմէ, յղացքի մարզին մէջ զօրա - ւոր է Փափազ, ինչպէս նաեւ գոյնի զան - գուածներու բաշխումին մէջ: Ցուցադրու - թեան յաջող նկարները կը պարունակեն խոստումը՝ նոր նուաճումներու:

Ն. Թ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ. - ՓԱՐԻԶԻ ՊԱՍՔԷԹ - ՊՈԼԻ ՀՈՒՄԲԻՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—×—

1982/83 տարեշրջանի արդիւնքներն են, - Ա. խումբ (տղոց). - Շրջանի պատ - ուոյ դասակարգ (օնէօռ ռեժիոնալ) 3-րդ:

- Տղոց կրտսեր խումբ - Փարիզի ախո - յեանութիւն, 2-րդ եւ Փարիզի բաժակի ա - ւարտական:

- Աղջկանց միջին խումբ. - Ախոյեանու - թիւն, Բ. դասակարգի, 2-րդ:

- Պահեստի խումբ. - Բ. դասակարգ, 4-րդ:

- Վեթերաններու եւ նախկիններու խումբ. - իրենց դասակարգին մէջ՝ 4-րդ:

Նախագահը Սարգիս Ալթունեան եւ Փա - րիզի վարչութեան ամբողջ կազմը զոհու - նակութեամբ կ'արձանագրեն խաղացող - ներու եւ զեկավարներու ձեռք ձգած փայլուն արդիւնքները եւ չնորհակալու - թիւն կը յայտնեն որ օրինակելի կերպով ներկայացուցած են հայ զաղութը փա - րիզեան ախոյեանութեան մէջ, անգամ մը եւս նորոգելով, 35 տարիներու վայելած լաւ համբաւը Նահանգային կոմիտէին եւ պասքէթ - պոլի Ֆրանսական Դաշնակցու - թեան մօտ:

ՎԱՐԶՈՒԹԻՒՆ

- ԿՈՉ -

ՍԱՀԱԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ 60-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Սահակեանը կանգնած իր 60-ամեայ հանգրուանի սեմին պիտի չարունակէ իր կրթական առաքելութիւնը, լիբանանեան հայրենիքի ապագային այս հողին վը - րայ:

60 տարիներ լիբանահայութեան կրթա - կան կեանքին մէջ իր յուրայատուկ տեղը ունենալէ եւ դրաւելէ ետք, 60 տարիներ հայ ժողովուրդի զաւակներուն հայեցի դաստիարակութեան ծառայելէ ետք, Սա - հակեանը պիտի չարունակէ մնալ ազգա - պահպանման այն միջնաբերդը, ուր պի - տի գան լրենց ազգային, մարզկային եւ մշակութային կազմաւորումը ստանալու իրերայաջորդ նոր սերունդները:

Իրերայաջորդ նոր սերունդներու մտքի եւ հոգիի դարբնոցը կարենալ մնալու, տոկալու եւ դիմադրելու համար՝ Սահակ - եանը պահանջքը կը զգացնէ իր բարե - կամներուն, համակիրներուն նիւթական օժանդակութեան: Օժանդակութիւն մը, որ ո՛չ միայն զոհացնէ անոր դիմադրա - ւած նիւթական տագնապին պահանջք - ները, ապահովէ չարունակական երթը՝ այլ՝ ամրացնէ իր ուսումնական եւ դաս - տիարակչական կառոյցը:

Հայկական կրթական Բարեսիրական Միութիւնը ճչմարտօրէն գործադրելով բարեգործութեան ոգին՝ ի խնդիր մեր ժողովուրդի համեստ խուլ զաւակներու ուսման ապահովումին կը կատարէ նիւ - թական մեծ զոհողութիւններ: Ճչմարիտ բարեգործութիւնը ի գործ կը դրուի Սա - հակեանէն ներս:

Սահակեանի 60-ամեակի առիթով կազ - մակերպուած հանգանակութեան նպատա - կըն է ստեղծել հիմնադրամ մը անոր գո - յատեւումը ապահովելու ծառայով:

Այս առիթով կոչ կ'ընենք բոլոր Սա - հակեանցիներուն, բարեկամներուն եւ կրթանուէր ազգայիններուն, որ նուի - րատուութիւններով բերեն իրենց գոր - ծօն եւ չօչափելի մասնակցութիւնը՝ Կըր - թական Հիմնադրամի Ստեղծման:

Ի դիմաց՝
60-ԱՄԵԱԿԻ
ՅՈՒԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՄԱՐՄԻՆԻ
Նուէր կամ գնահատանքի գիր ուղար - կել հետեւեալ հասցէին. -

Kévork BAKERDJIAN
35, rue de Trévise, 75009 PARIS

×

ԽՄԲ. - «ՅԱՌԱՋ»ի - Այս 60-ամեակին կապակցութեամբ, ֆանի մը օր է Փարիզ կը գտնուի Պ. Ժ. Նայիրի, որ խմբագ - րատուն տուած իր այցելութեան առթիւ յայտնեց թէ Սահակեան վարժարանի յո - բելեանական հանդիսութիւնները պիտի կա - տարուին Լիբանան թէ այլ գաղութներ եւ կը վայելեն Ամենայն Հայոց Կաթողի - կոսին հովանաւորութիւնը: Փարիզի հան. դէսին կը նախագահէ Սերովբէ Արք. Մա - նուկեան:

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱՅՆԵՐԸ

Զ.

ՏՈՓԹՈՐԸ

Գեղ վերադարձած առենը մուրթը ար - պէն կտրած կ'ըլլար: Ժամանակ մը ի վեր, տոքթորին այս անպատեհ յատկա - նութիւնը մատհոդութեան կը մատնէին տիկին Մարկոսեանը: Բայց ուսանողին զով՝ իր ուշ մնալը արդարացնող պատ - րուակներ չէր որ կը պակսէին, որոնք ընդհանրապէս վարժարանին, ուսման, բըն - ջուհութեան չուրջը կը զառնային: Մեծ մասամբ՝ ընկերոջ մը տունը զացած կ'ըլ - լար դիտական ուսումնասիրութեանց եւ փորձերու համար, ու մաման, համոզ - ած, կը հանդարտէր:

Իր յարաճուն կիրքերուն յագեցմանը համար, Աբշակ առատ ղրամի պէտքը ըզ - գաց: Մինչեւ այն ատեն մաման դպրոցա - կան ծախսերուն բաւելու չափ միայն ը - րամ կու տար իրեն, ամսական հարիւր յիսուն, երկու հարիւր ղրուշ: Գնաց զան - գատեցաւ այս մասին Մերկերեան Թադէ - ոս աղային, եւ խնդրեց որ մէկ ճարը ղբա - նայ մաման համոզելու որ ամսական հա - սոյթը ուղղակի իրեն կապուի, առնուազն հինգ ոսկի: Գանձապահը խոշոր քիթը ե - րերցուց, ձիու պէս վրնջեց, մօրուքը խառնեց, աղուն նայեցաւ, անոր հոգիին թափանցելու պէս, եւ ըսաւ.

- Աղէկ ամա, Աբշակ, օղլում, հինգ ոս - կին ի՞նչ պիտի ընես. վրադ դլուխդ մա - մադ կը չինէ կոր, պէտք եղած խաչլըին ալ կու տայ կոր, էւելը ի՞նչ պիտի ընես:

- Բայց Թադէոս աղա, առարկեց ուսա - նողը, այս ընդդիմութենէն զայրացած, ես մարդ չե՞մ, տեղ չե՞մ երթար, չե՞մ պաըտիր, սիրոս ուզած մէկ բանը չե՞մ դներ... իմ տարիքս ունեցող երիտա - սարդները ինչե՛ր կ'ընեն կոր...

- Հը՛մ, ըրաւ գանձապահը, ծուռիկ մուռիկ ակնոց մը անցունելով քիթը եւ ակնարկ մը նետելով խոշոր տետրակի մը վրայ զոր դրասեղանին վրայ փռած էր: Վատղի, անճնուէր գանձապահը միեւ - նոյն ժամանակ խորհրդարանին քարտու - ղարութեան պաշտօնն ալ կը վարէր, թա - ղին աղքատ սնտուկը հարստացնելու հա - մար:

- Մանաւանդ որ, չարունակեց Աբշակ, կը վայլէ՞ որ տոքթոր մը գրպանը առատ ղրամ չունենայ, ամօթ բան չէ՞:

- Ատ ալ կայ, ըսաւ Մերկերեան, քիթը տետրակին վրայէն վեր առնելով: Է՛յ չատ աղէկ, չարունակեց, մէյ մը խօսք կը բա - նամ մամայիդ. չէ՞ չըսեր, գիտեմ:

- Շնորհակալ եմ, Թադէոս աղա, ըսաւ ուսանողը գանձապահին ձեռքը թօթվե - լով, ու մեկնեցաւ:

Դուն տոքթոր չէ՝ փորձանք պիտի ըլ - լաս մօրդ գլխուն կը մրմռար Թադէոս ա - ղա թուանշաններ դրելով տետրակին սիւ - նակներուն մէջ... իմ քիթս հոտ կ'առնէ, եավրում, հա՛ա. դուն ողորմածհոգի տէ - տէյիդ վարիտաթին տակէն պիտի մտնաս վրայէն ելլաս... եաքն ալ պերաննիդ բորեաղին պիտի պանաք... Չէ՛, էս քու աչուըներուդ չեմ հաւնիր կոր, դուն տոք - թոր չէ՝ պէրպէր պիւէ չես կրնար ըլ - լալ... Ամա ինչո՛ւս պէտք, սատրդը պա - պի գիշեր կ'երթանք կ'ուտենք, կը խը - մենք կոր, նայինք տակը ե՞րբ պիտի հ - րեւնայ. բապաւճախմար, տոքթոր էղեր է չէ եղեր, պապայիս տղան չէր եա... կ'եր - թամ կ'ըսեմ, ինչո՛ւս պէտք, ամիսը թող հինդ ոսկի տասը ոսկի տայ մամադ քի էրթաս բիս բիս անդին տաղին ուտես... հէ՞, հը՛, հը՛, հը՛...

Եւ աւարտկը ժօռատ լինտերուն մէջէն չոր խնդուքով մը կը խնդար:

Իրիկուան, զանճապահը, բազմած թիկ - նաթոռին մէջ, տիկին Մարկոսեանին զէ - մը, տղուն առաջարկը կը մատուցանէր.

- Տղան իրաւունք ունի, ճանըմ, այս - օրուան օրս տոքթոր կ'ըսենք կոր ճէպը վարա չիկայ, կ'ըլլա՞յ մի, վայլո՞ւմ բան է... էս քու տեղդ ըլլամ, հանըմ, Ղա - լաթիայի Փասըիքային ամսականը չի - տակ իրեն կը կապեմ կը մնտայ կ'երթայ. գլխու ցաւէ մըն ալ կ'ազատես ... հէ՞, ի՞նչ ըսիր, հանըմ...

(Շար. 78)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԼԻՈՆ.- Տէր եւ Տիկին Բաբգէն Ուզունեան եւ զաւակը (Վալանս), Տէր եւ Տիկին Սուքիաս Սուքիասեան եւ իրենց զաւակները (Վիէն), Տէր եւ Տիկին Վարուժան Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Չէօկիւրեան զաւակներն ու թոռները, Այրի Տիկին Ազաւնի Չէօկիւրեան եւ զաւակները (Իէռ), Այրի Տիկին Արմենուհի Վարդանեան, զաւակներն ու թոռները, Ոսկանեան ընտանիք (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Գ. Եկաւեան եւ զաւակները (Երեւան), Այրի Տիկին Մաւան Գասպարեան եւ զաւակներն ու թոռները, Այրի Տիկին Արմենուհի Լքմէքճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տէր-Պետրոսեան եղբարք եւ զաւակները, Գաբրիէլեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Տէմիրճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ճովհ. Թունեան զաւակներն ու թոռները, խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօրեղբօր, քեռայրին, ազգականին եւ բարեկամին՝

ՂԱԶԱՐ Ա.ՀԱՐՈՆԵԱՆ-ի

մահը, որ պատահեցաւ Ցունիս 8-ին, Լիոն:

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Ուրբաթ, Ցունիս 10, ժամը 14-ին, Լիոնի Ս. Ցակոբ եկեղեցին եւ թաղումը՝ Լիմոնէի դերեզմանատունը ժամը 15·15-ին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատի:

Ցառաջ.- Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին ընտանեկան պարագաներուն:

Պ. Արամ Խաչատուրեան, Օր. Ալիս Խաչատուրեան, Տիկին Լուիզ Խաչատուրեան, Օր. Քաթրըին Հէոմէ, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Թէքէեան զաւակներն ու թոռները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր կրկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, քրոջ, հօրաքրոջ և ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ-ի

(ծնեալ Մարի Թէքէեան)

մահը, որ պատահեցաւ Ցունիս 7-ին, 69 տարեկանին:

Թաղումը կը կատարուի, Ուրբաթ, Ցունիս 10, ժամը 11-ին, Փանթէն Փարիզիէնի դերեզմանատունը: Հաւաքուիլ՝ գլխաւոր մուտքին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

22, rue St. Lazare, 75009 Paris.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գասպար Ապունայեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Ուրբակի, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, 6 աւրնիւ Պուռկէն, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳԱՍՊԱՐ ԱՊՈՒՆԱՑԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆ

Ցուլիսի արձանագրութիւնները փակուած են:

Օգոստոսի համար արձանագրութիւնները կը շարունակուին: Դիմել Կապոյտ Խաչի գրասենեակը, Երեքշաբթի օրերը, ժամը 14-էն 19, 17 ռիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ, հեռ. - 824 - 46 - 57 կամ տեղական մասնաճիւղերու վարչութեանց մօտ:

ԻՍԻ Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Ցունիս 12-ին 8-րդ տարեդարձ Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ:

Կը պատարագէ՝

ՄԻՒՌՈՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Հայրապետական

Պատուիրակ Արեւ. Եւրոպայի Հայոց

Ցաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան մասնաւոր արարողութիւն հանդուցեալ բարերարներու յիշատակին ու ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ:

Սիրով կը հրաւիրուին ընկերուհիներ եւ համակիրները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12 - 14, Rue St. Bazile — Marseille

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՒԱՔԵՐՈՒՅԹ

Տան բացման 7-րդ տարեդարձին առթիւ, Կիրակի, Ցունիս 19-ին ժամը 13-ին, գեղարուեստական բաժին, նուագախումբ, հայկական մթնոլորտ:

Ճաշագին՝ 100 Ֆ.:

ԸՆԴՐԱԿԱՒԻՐ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմինը, չնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները.- Տիկին Մանուկեան 100 Ֆ. իր քրոջ Տիկին Սիրանուշ Մեսրլիեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Տէր եւ Տիկին Զ. Ալիքսանեան 100 Ֆ. Տիկին Մարիամ կէօզիւմեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Արա Մինասեան 100 Ֆ. Տիկին Ազնիւ Մասլաճի յիշատակին:

×

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ առացած է Տիկին Վարդուհի Ռեսարիկեանէ 200 Ֆ. իր ապաքինման առթիւ:

OPTIMA TOURS

organise à l'occasion de la Bénédiction du SOURP MURON un voyage pour :

LE FOYER CULTUREL ARMENIEN DE NICE
189, boulevard de la Madeleine, 06000 NICE

DEPART DIRECT DE NICE sur EREVAN
(avec 76 personnes réunies)

du 23 SEPTEMBRE au 6 OCTOBRE

3 formules sont proposées

1ère formule ARMENIE — Prix NICE/NICE ..... 5 960 F
2ème formule ARMENIE - GEORGIE — Prix NICE/NICE ..... 6 260 F
3ème formule ARMENIE - GEORGIE - SOTCHI — Prix NICE/NICE ..... 6 410 F

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS

A PARIS
Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 Paris
tél. (1) 742 - 10 - 35

A CANNES
Mme Régine DJEVISIAN
Résidence Le Marly
104, La Croisette
06400 Cannes
tél. (93) 43 - 79 - 08

A NICE
M. Arthur IKEDJIAN
29, av. St. Augustin
06200 Nice
tél. (93) 83 - 35 - 03
ou 88 - 76 - 08

Lic. A 430

ԿՐԸՆՈՂԸ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կրընոպլի Կապ. Խաչը, Հ. Ց. Դաշնակցութիւնը եւ Նոր Սերունդը Մայիս 28-ի առթիւ դաշտահանդէս մը կազմակերպած են Ցունիս 19, Կիրակի, Բրէմօլի դաշտին մէջ (Շամպէրիի ճամբուն վրայ): Անձրեւի պարագային Սէն Մարթէն ա'խոռ Վալ տէ Ֆէթի մէջ: Կը խօսի.-

ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մայիս 31 թուակիր «Ցառաջ»ի մէջ (տառասխալ, Ա. էջ) կը հաղորդուէր թէ 230 Ֆրանսացիներ, նոտար, ճարտարապետ, իրաւաբան եւլն., եւլն., խմբական այցելութիւն մը կատարած էին Երեւան: Օփթիմա ճամբորդական կազմակերպութիւնը կը տեղեկացնէ, այս առթիւ, թէ ինք էր այդ այցելութեան կազմակերպիչ բնակերութիւնը, դլխաւորութեամբ Տիկին Սոնիա Գումբուեանցի:

ՀԱՅԿ. ՎԱՒԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆԸ

36, rue de Trévise, 75009 Paris

բաց պիտի ըլլայ հանրութեան Շաբաթ, Ցունիս 11-էն սկսեալ, ժամը 14-էն 18:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿ

Հայ նախկին Ռազմիկներու Միութեան ընդհ. ժողովը, Կիրակի, Ցունիս 19, ժամը 10-ին, 32 ռիւ տը Թրեվիզ, Փարիզ, 9-րդ:

դպրոցական հանդէս

Շաւիլի միջնակարգ դպրոցի տարեկան հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, Ցունիս 11, ժամը 20·45-ին եկեղեցւոյ կից Ս. Պալապանեան սրահին մէջ, 4 ռիւ տէ Շանթիէ:

Մուտքը ազատ է:

MG METRO

Du 16 mai au 11 juin 83
-4 000 F TTC
de remise sur les MG de couleur rouge ou gris métal millésime 83.
Soit MG rouge
45 900 F - 4 000 F = 41 900 F.
Soit MG métal
46 600 F - 4 000 F = 42 600 F.

UNE PETITE SPORTIVE ET RAFFINÉE

Voilà une petite anglaise qui a du tempérament ! 1.275 cm³. 71 ch DIN. 163 km/h en circuit fermé : ça promet.

Ajoutez-lui du cuir sur le volant, du tissu à chevrons pour les sièges, des roues en alliage et des vitres teintées. En 3,40 m, elle a tout pour séduire.

Et sa consommation ? pour 100 km, 5,5 L à 90 km/h, 7,2 L à 120 km/h et 9,0 L en parcours urbain (normes UTAC).

WHOMMMM

Austin Rover, il y aura toujours une anglaise pour vous séduire.

AUSTIN ROVER Petite Castrol

ARC DE TRIOMPHE AUTOS 30, RUE DE TILSITT, ÉTOILE - 17e Tél 380 55 11

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԱՄԱՌՆԱՑԻՆ ԿԱՑԱՆ

Ինչպէս ամէն տարի, Ս. Գրիգոր Նարեկացիի կեդրոնը կը կազմակերպէ արձակուրդի կայան մը երիտասարդներու համար, Ցուլիս 1-էն մինչեւ 21, Գաթինոյի մէջ, Հռոմի (Իտալիա) մօտ, գեղեցիկ ամարանոցի մը մէջ, որ կը պատկանի Հռոմի հայ վարժարանին: Տունը չրջապատուած է թէնիսի եւ ոտնագնդակի դաշտով մը եւ լողալու աւազանով:

Ծրագիրը կը պարունակէ՝

- Հռոմ քաղաքին այցելութիւն մը:
- Այցելութիւն մը Վաթիկան:
- Տեսակցութիւն մը Քահանայապետին հետ:

Նարեկեան վարժարանին դիմել ստանալու համար պէտք եղած մանրամասնութիւնները:

CENTRE CULTUREL ARMENIEN
St. GREGOIRE DE NAREG
38, Route de Collonges
69450 St. Cyr au-Mont-d'Or (Lyon)
Tél. : (7) 847. 28. 65

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի հաւաքոյթ - թէյասեղանը Ցունիս 25, ժամը 15·30-ին Մշակոյթի Տունը: Միօրեայ դաստիարակչական աշակերտներու կողմէ պատրաստած երգ, նուագ եւ արտասանութիւն:

Կը հրաւիրուին ընկերուհիներ եւ համակիրները:

LA CAPPADOCE

RESTAURANT ARMÉNIEN

OUVERT TOUS LES SOIRS DE 20h30 A L'AUBE
SAUF LUNDI

DEUX RECITALS EXCEPTIONNELS
Les 9 et 10 Juin
AVEC
ADIS HARMANDYAN

*

tous les soirs
au piano le chanteur arménien
ARSEN

chanteur tzigane **MINAS**
groupe de danse **FOLKLORIQUE**
danse orientale avec **AÏDA**
HARRIS LASCARIS
Bouzouki **MICAELIS**

AUTOROUTE A 4 — 1ère SORTIE — PONT DE CHARENTON
BORD DE SEINE
67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140
RESERVATION
tél. 375.05.30

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ
11 - 12
SAMEDI-DIMANCHE
11 - 12 JUIN
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.456 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.456

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ԸՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՀՊԱՆՈՂԱԿԱՆ ՁԱԽՁԱԽԻՉ ՅԱՂԹԱՆԱԿ

—×—

«երկաթէ տիկին»ին յաղթանակը ոչ մէկ անակնկալ բերաւ, քանի չաբաթներէ ի վեր արդէն, բոլորը՝ Անգլիոյ մէջ թէ դուրսը, կը նախատեսէին կանխահաս այս ընտրութեան յաղթականը: Տիկին Թաչըր, զիտէր անշուշտ ըրածը, երբ թագուհին լուծել կուտար Ժողովը, թուականէն առաջ կատարել տալու համար ընտրութիւնները, քալ զիտնալով թէ երեք համար աւելի նպաստաւոր չրջան չի կրնար ըլլալ: Այդպէս եղաւ և տիկին Թաչըր «անդառնալի ժողովը» կրցաւ ձեռք ձգել, ուր բացարձակ եւ չատ լայն մեծամասնութիւն մը պիտի վայելէ այլեւս: 83 տարի է, առաջին անգամն է, Անգլիոյ մէջ, որ նոյն կուսակցութիւնը կը չահի երկու յաղորդական ընտրութիւններ: Ուրթաթ առաջ, թէեւ վերջնական թիւերը դեռ ծանօթ չէին, բայց չուրջ 390 (384-էն 398) աթոռ կը տրուէր տիկին Թաչըրի, Ժողովին 650 աթոռներուն վրայ, Աչխատաւորականները, որոնց կորուստը մեծ է, հաւանաբար 208-էն 227 աթոռ միայն ունենային եւ երրորդ նոր ուժը՝ Սոցիալ Դեմոկրատներու եւ ազատականներու զինակցութիւնը 17-էն 21 :

Հակառակ մօտ 3 միլիոն գործազուրկերու եւ գնելու կարողութեան նուազումին, տիկին Թաչըրի յաղթանակը չահճախիչ է եւ աւելի անձնական յաղթանակ մը կը նկատուի, քան՝ կուսակցական եւ Մալրնիներու պատերազմը իր դերը ունեցած է, այդ առընչութեամբ: Մէկ չըրջանով, ընտրողական մեծամասնութեան դրութիւնը կարելի չէ անշուշտ «արդար» նկատել, քանի ձայներու համեմատութիւնը եւ ձեռք ձգուած աթոռները չեն տար հարազատ պատկերը կացութեան: Սր - դարու պահպանողականները ձայներու նուազ համեմատութեամբ մը, (հաւանաբար 42%-ի չուրջ) քան անցեալ - 1979-ի - ընտրութիւններուն, աւելի չատ աթոռ կ'ունենան: Միւս երկու կուսակցութիւնները, 28 եւ 26 առ հարիւրով, դժալի իսկ չեն կրնար դարձնել իրենց ներկայութիւնը եւ հինգ տարուան համար, տիկին Թաչըր կրնայ ազատօրէն չարունակել իր քաղաքականութիւնը:

Ցիչենք որ լուծուած Ժողովը, որ մի - այն 635 երեսփոխան ունէր (650-ի տեղ) հետեւեալ պատկերը կը պարզէր. - Պահպանողական՝ 334, Աչխատաւորական՝ 239, Սոցիալ - Դեմոկրատ՝ 29, Ազատական՝ 13 :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ.

ԼՈ - ՖՐԱՆՍ իր յիանամեակը կը տօնէ, այս տարի: 1983-ին, ան դարձած է աչխարհի առաջին փոխադրական ընկերութիւններէն մէկը, 634 հազար քիլոմեթրի հասնող ցանցով եւ 150 չուկէտ 73 երկիրներու մէջ: Ներկայիս համաչխարհային 4-րդ դիրքի վրայ է: 1982-ին բացի էր՝ 820 միլիոն Ֆ. 378-ի դէմ 1981-ին, թէեւ ըստ իր տնօրէնին, մաս կը կազմէ «ամէնէն թեթեւ հիւանդներուն»: 1982-ի վերջաւորութեան 34 հազարի կը հասնէր իր պաչտօնէութիւնը, որուն 6300-ը՝ «Ընչող»: Գալով փոխադրած ճամբորդներու թիւին, յիսուն տարուան մէջ անցած է, տարեկան 47 հազարէն 11 միլիոնի:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ բացուեցաւ Ալանտեան Ուխտի խորհուրդին նստաչրջանը եւ առաջին օրն իսկ, Ալանտեան Արտաքին նախարարներու տուած իր ճաչէն ետք, Նախագահ Միթերան ալ չեչտեց անհրաժեչտութիւնը, որ կայ պահպանելու Ալանտեան զինակցութեան պաչտպանողական բնոյթը: Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը կ'ուզէ որ ժողովի բանակցութիւնները յաջողին եւ թէ բանակցողները կարենան ճչդել ամերիկեան եւ խորհրդային հիւլէական ուժերու հաւասարակչռութիւնը, ամէնէն ցած մակարդակին վրայ եւ ասիկա, ի չահ՝ բոլորին:

ՏՈՒԲ. ՕԿՕՑԱՒ, որ իբրեւ լրտես ձերբակալուած եւ ութ տարուան ալ բանտարկութեան դատապարտուած է ը աֆղան իչխանութեանց կողմէ ներման արժանացաւ եւ յանձնուեցաւ Ֆրանսայի Ֆրանսական դեսպանատան: Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութիւնը միջամտած էր այս առթիւ, բայց Աֆղանիստանի Փարիզի գործավարը յայտարարած է թէ այդ ազատ արձակումը արդիւնք է առաւելաբար Ժորժ Մառչէի ջանքերուն:

ՑՈՒՆԻՍ 10-ին ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, թեկնածուները կը ներկայանային պաքլօրչայի քննութեանց, բայց չուրջ 300 թեկնածուներ, փարիզեան չրջանի, չէին գիտեր թէ ո՞ւր պիտի ներկայանան, որովհետեւ համակարգիչ մեքենան ղրկուած հրաւէրին վրայ, վայրին տեղը տալու փոխարէն միայն երեք զէրօ արձանագրած է...:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՕՐ ՄԸ ՀՐԱՇՔՈՎ...

—×—

Օր մը հրաչքով ետ գային ամբողջ կեանք մը մեր մչակոյթին ու ղրականութեան նուիրած այն մարդիկը, որոնք այս սուտ աչխարհէն մեկնեցան վերջին քսան տարիներու ընթացքին: Ետ գային ու անկիւնէ մը նայէին մեզի: Անկիւնէ մը հաւաքաբար հետեւէին մեր առօրեային, հետաքրքրուէին թէ ինչեր կ'ընենք մենք այսօր: Որո՞նք մնացեր են մեր մչակոյթի ու ղիրի հրապարակին վրայ, քանի՞ հոգի: Ի՞նչ կը կարդանք, ի՞նչ կը ղրենք, ի՞նչ կը մտածենք: Ի՞նչ կը նուագենք ու ի՞նչ կ'երգենք: Ո՞ւր կը զբօսնունք, ո՞ւր կը զուարճանանք, եւ ի՞նչով: Քանի՞ հատ թերթ կը տպենք, քանի՞ հատ թերթ կը ցրուենք, մանաւանդ քանի՞ հատ թերթ ետ կ'առնենք կարդացուած կամ չկարդացուած վիճակով: Գային եւ անկիւնէ մը հաւաքաբար դիտէին: Դիտէին ու իրարու երեսը նայէին զարհուրած: Փնտռէին իրենց հոս ձգածները:

Մէկը հոս իր հինգ, վեց գիրքերը ձգած էր: Ափիկա իր ամբողջ կեանքին մնայողն էր: Ուրիչ ոչինչ ձգած էր, եթէ ոչ այդ քանի մը գիրքերը: Վստահ էր սակայն որ գոնէ այդ գիրքերը պիտի պոյատեւէին: Հոս, ճիշդ հոս ձգած էր զանոնք եւ ահա չկան:

Մէկը իր կեանքին վերջին տասը, քսան տարիները յատկացուցած էր սա դպրոցը չէնցնելու: Մեղուի փեթակի մը պէս լեցուցած էր այդ դպրոցը, մեղր հոսեցուցած էր հոնկէ: Հիմա տարիի ոստայն մը կը կախուի դպրոցին դրան անկիւնէն:

Մէկը թատրոնի բեմ մը հաստատած էր հոս: Ինչ ներկայացումներ տարբած էր ան այդ բեմին վրայ իր տասը, տասներկու ընկերներով: Գիշերներ անցուց, խառնուածին փեղկերը իչեցնելէ վերջ, դեր սորվելով, դերասանութիւն փորձելով, կամ տէքօր չինելով: Ներսը, երկու քայլ անդին, բերնէ բերան լեցուն հանդերձարան մը կար, Շէյքսպիրի չրջանի տարազներով բեռնաւոր: Ինչ եղաւ հանդերձարանին, ո՞վ տարաւ: Բեմին տախտակամածին վրայ մատ մը հասաւութեամբ փոչի նստեր է, քանի՞ տարի անցաւ վերջին ներկայացումին վրայէն:

Մէկը ափ ի բերան կը նայի, զարճեալ կը նայի, զարճեալ կը նայի: Կը ճանչէ նանք զինքը, ուսուցիչ էր: Երբ մեկնեցաւ, ձգեց դասարաններ որոնցմէ ամէն մէկուն մէջ վաթսուն աչակերտներ կային: «Ատոնցմէ գոնէ տասը հատը օր մը իմ տեղս կը դրաւէ» կը մտածէր մեկնելէ առաջ: Եւ հիմա կը նայի ափ ի բերան: Կը նայի իր նախկին ամպիոնին, որ պարապ է: Կը նայի իր դասարանին, որ պարապ է:

Այո՛, կարելիութիւնը ստեղծուէր ու անոնք հաւաքաբար նայէին անգամ մը մեզի: Նայէին զարմանքէ խոչոր բացուած աչքերով:

×

Եւ կամ, հակառակը պատահէր: Հրաչքով մը, մե՛նք ետ երթայինք, ետ երթայինք քսան, երեսուն տարի, ու հաւաքաբար վերատեսնէինք մեր մչակոյթին ու գրականութեան նուիրուած այն մարդիկը, ո՛չ թէ ամէնէն տաղանդաւորներն ու օժտուածները, այլ ամէնէն խոնարհները, որոնք տակաւին զբաղած ըլլային իրենք զիրենք սպառելով սա սուտ աչխարհին համար: Հաւաքաբար զարճեալ նայէինք անոնց, այս անգամ աւելի լաւ քանդակելու համար անոնց պատկերները մեր մտքին մէջ, կամ գոնէ աւելի լաւ հասկնալու համար անոնց արժէքը: Քիչ մը աւելի զուրգուրայինք այն գործին վրայ զոր անոնք աւանդ թողուլ կ'աչխատէին, քիչ մը աւելի չատ ծափահարէինք, զանոնք երբ բեմին վրայ յուսահատօրէն չունչ կը հատցնէին պատգամ մը տալու համար մեզի, քիչ մը աւելի լաւ վճարէինք անոնց՝ երբ դասարան մը լեցնող վաթսուն, եօթանասուն աչակերտներէն ամէն մէկուն համար իրենց հոգին կը քակէին: Նայէինք անոնց երեսներուն եւ յետոյ մենք մեզի ըսէինք: «Պիտի չկարենանք առանց յաջորդներ հատցնել, մենք, որ զանոնք այնքան կ'արհամարհենք, մենք որ զանոնք ժամանակավրէպ կը նկատենք, չուտով պիտի վնտռենք զանոնք: Ձեռք տա՛նք ուրեմն անոնց, որպէսզի կանուխէն չլքեն մեզ, ականջ տա՛նք որպէսզի իրենց ձայնը չմարի, սրտի ջերմութիւն տա՛նք, որպէսզի պաղ սենեակի մը մէջ չսառին»:

Այո՛, հնարաւոր ըլլար ու մենք անգամ մըն ալ անոնց նայէինք հաւաքաբար: Նայէինք սէր ու գուրգուրանք լեցուն նայուածքով:

×

Հրաչքով ետ գային մեզի, կամ մենք ետ երթայինք անոնց, վերջապէս ձեւով մը վերագտնէինք զիրար: Այս անգամ իՙնչեր պիտի չունենայինք իրարու ըսելիք:

Ռ. Հ.

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆԻՍ 2 - 6)

ԼԵՒՈՆ ԶԱՒՈՒՇԵԱՆԻ
2-ՐԴ ՔՈՆՉԵՐԹՈՑԻ
ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է Լեւոն Զաւուչեանի դաչնակի 2-րդ քոնչերթոյն անդրանիկ ունկնդրութիւնը, արժանանալով մասնագէտներու դնահատանքին: Ասկէ առաջ ալ երաժիչտին մէկ քոնչերթոն՝ դաչնակի եւ լարաւոր նուագախումբի համար գրուած, մեծ յաջողութիւն արձանագրած էր: Իր ծանօթ գործերէն են սենֆոնիք պոէմը, Ջութակի եւ դաչնակի համար գրուած քոնչերթոն, որոնք մրցանակներու ալ արժանացած են:

×

ՍՏ. ԼԻՍԻՑԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ
ԸՆԴԱՐՁԱԿ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
ԼԵՀ ՀԱՆԴԷՍԻՆ ՄԷՋ

Լեհաստանի Ակադեմիայի սլաւոնագիտութեան հիմնարկի «Լեհ - սլաւոն - արեւելագիտական ուսումնասիրութիւններ» հանդէսի գրական չարքի հերթական թիւերէն մէկուն մէջ լոյս տեսած է Ստեփան Լիսիցեանի գրական հանրային եւ թարգմանական գործունէութեան նը - ւիրուած ընդարձակ աչխատութիւն մը: «Ռուս - լեհ - հայ Մչակութային կապերու պատմութենէն. Ստեփան Լիսիցեան» վերնագիրը կրող այդ ուսումնասիրութեան մէջ, հեղինակները՝ ակադ. Գէորգ Ղարիբջանեան եւ Նազելի Լիսիցեան, ներկայացուցած են Լիսիցեան գրողի, պիտնականի եւ թարգմանիչի կեանքն ու գործը: 1866-ին Վարչաւայի համալսարանի պատմա - բանասիրական չարանը աւարտելէ ետք Հայաստան վերադառնալով Ստեփան Լիսիցեան ձեռնարկած է գրական - մանկավարժական աչխատանքի, տուած է դեղարուեստական գործեր, մանկավարժական բնոյթի աչխատութիւններ, դասագիրքեր: Յատկապէս մեծ վաստակ ունի Անդրկովկասի մէջ հրատարակչական գործի կազմակերպման, ինչպէս նաեւ հայ - ռուսական եւ հայ - լեհական գրական եւ մչակութային կապերու ամրապնդման մարզերէ ներս: Լաւ ուսումնասիրելով լեհ գրականութիւնը եւ տիրապետելով լեհերէնին, ան թարգմանած է արժէքաւոր երկեր, ինչպէս Սենկիեւիչի «Ցո՛ երթաս»ը:

×

ՄԱՐԻԵՏԱ ՇԱՀԻՆԵԱՆԻ
ՑԻՇԱՏԱԿԻ ՑԱՒԵՐԹԱՑՈՒՄԸ

Մորհ. Մխիթեան եւ Հայաստանի Փըրողներու Մխիթեանց վարչութիւններու առաջարկին ընդառաջելով, Հայաստանի Նախարարաց Մորհուրդը որոշած է Երեւանի դպրոցներէն մէկը կոչել Մարիետա Շահինեանի անունով: Միւս կողմէ, Գուդարքի քաղաքապետարանին յանձնարարուած է յուչատախտակ մը փակցնել Դեբետի Ջրելեկտրակայաններու Ջրվէժի Զորագէսի Ջրելեկտրակայանի չէնքի ճակատին. կայան մը՝ որուն չինարարութեան նուիրուած է Մ. Շահինեանի «Հիդրոցենտրալ» վէպը: Իսկ Հայաստանի հրատարակչական տուներուն եւ գիրքի առեւտուրի պետական կոմիտէին յանձնարարուած է 1985 - 1990 թուականներու ծրագրով նախատեսել Մարիետա Շահինեանի ընտիր երկերու հայերէն հրատարակութիւնը երեք հատորով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ
ՄՇԱԿՈՑԹԻՆ ՆՈՒԻՐԱԾ ԵՐԵԿՈՑԹ
ԴԻԼԻՋԱՆԻ ՄԷՋ

Դիլիջանի Ղազարոս Աղայեան գրադարանին մէջ տեղի ունեցած է երեկոյթ մը, նուիրուած արեւմտահայ գրականութեան եւ մչակոյթին: Ծօսք առած է կուսակցութեան չրջանի կոմիտէի Բ. քարտուղար Ռ. Ցովհաննիսեան: Զեկուցումներ կարդացուած են Գրիգոր Զօհրապի, Սիամանթոյի, Դանիէլ Վարուժանի եւ Րուբէն Սեւակի կեանքին ու գործին նուիրուած: Երեկոյթի ընթացքին հնչած են կոմիտասէն գործեր, ինչպէս նաեւ հատուածներ՝ Պարոյր Սեւակի «Անլռելի Զանգակատուն» պոէմէն:

ՀԱՅ ԳՐԻՉՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐԷՆ

ԳՐԻՉՆ ՈՒ ԿԱՖԱԻԸ

Գրիգոր Եպիսկոպոս առանձին, վանքին մէկ անկիւնը խորասուզուած փիլիսոփայական տարբեր երկեր ընդօրինակելու աշխատանքին մէջ, յանկարծ կը լսէ տանիքին վրայ շրջող կաքաւի եւ անոր ձագուկներուն ձայնը, կը բաղդատէ մենակեացի իր կեանքը այդ կաքաւի կեանքին հետ եւ նախանձելով անոր, նոյն ձեռագրին մէջ կը գրէ. «Կաքաւն ի տանիսն կայ ձագերովն, եւ ես գրեմ. վա՛յ միոյս՝ յանբնակ տեղի» (Մատենադարան, ձեռ. թիւ 1931, թերթ 14 բ, ԺԵ. դար)։ Ս.յ - սինքն՝ կաքաւը իր ձագերով տանիքին վրայ է եւ ես կը գրեմ. վա՛յ միայնակիս՝ անբնակ տեղը։

×

ՀԻՒՐԻԽԱՆԻ ՁԵՌԱԳԻՐ ԶԱՒԱԿԸ

Ղափանի շրջանի Տաշտուն գիւղը ապրած է երիտասարդ կին մը Հիւրիխան անունով։ Ան չատ ուշած է զաւակ ունենալ, բայց չէ ունեցած. ամուսինն բաժնուած է եւ դարձեալ ամուսնացած, տակայն ի զուր ... ուստի, ժամանակի սովորութեան համաձայն, ան 1661-ին գնած է ներկայիս Երեւանի Մատենադարանը գտնուող թիւ 319 Աւետարանը եւ իրրեւ զաւակ նուիրած Կրմին գիւղի եկեղեցւոյ, անոր մէջ թողլով նման յիշատակարան մը. «Սեւերես, մեղօք լի Հիւրիխանս ամուլ էի եւ անզաւակ. փոխեալ առն Բ եւ մնացեալ փոշիման եւ անճարակ։ Եւ իմ զայս իմացեալ, գնեցի սուրբ Աւետարանս փրկութիւն հոգոյ իմոյ եւ զաւակ իմ զայս արարի՝ փրկիչ սուրբ Աւետարանս եւ ետու յիշատակ ի գեղս Կրմին. եւ աստէն ո՛չ փոխի այլ տեղ, մնայ ատ ... յիշատակ Հիւրիխանին» (Մատենադարան, ձեռ. թիւ 319, թերթ 219 բ, 1661)։ Ս.յ - սինքն՝ Սեւերես, մեղքով լեցուն Հիւրիխան ամուլ էի եւ անզաւակ. փոխեցի երկու ամուսին եւ մնացի անճար ու զրկեալ։ Եւ այս գիտնալով գնեցի սուրբ Աւետարանս հոգիիս փրկութեան համար եւ իմ զաւակս դարձուցի այս փրկիչ սուրբ Աւետարանը եւ տուի իրրեւ յիշատակ Կրմին գիւղին եւ հոսկէ պիտի չփոխադրուի այլուր, հոս պէտք է մնայ ... յիշատակ Հիւրիխանիս։

×

ԹԵՐԻ ՄՆԱՑԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐ ԵՒ ՈՐԲ ՄՆԱՑԱԾ ԵՐԱԽԱՆԵՐ

Երիտասարդ գրիչ մը՝ Ղազար անուն, կը մեռնի յիշատակ թողլով թերի ձեռագիր մը եւ քանի մը որբ երախաներ։ Ղազարին եղբայրը՝ Յակոբ, որ նոյնպէս գրիչ էր, կը չարունակէ թերի մնացած ձեռագիրը եւ անոր թերթերէն մէկուն վրայ կ'ողբայ որբերուն թշուառ վիճակը.

Որբերն խիստ են շիւարած.
Իւրեանց կտրին հայրն է մեռած.
Մէկն է բոպիկ ու գլխիբաց,
Մեւսըն տկլոր՝ մարմինն ի բաց.
Նոքա կարօտ ամէն բարեաց,
Տխուր նստին եւ դիցերած...

(Մատենադարան, ձեռ. թիւ 5438, թերթ 245 ա, 1491)։ *Ս.յ սինքն՝*

Որբերը չատ են չուարած,
Անոնց կտրին հայրն է մեռած,
Մէկը բոպիկ է, գլխաբաց,
Միւսը մերկ ու մարմինը բաց,
Անոնք՝ կարօտ ամէն բարեաց,
Նստած են խեղճ ու մոլորած...

×

ՈՐԴԵԿՈՐՈՑՍ ՆԿԱՐԻՉՆ ՈՒ ԳՐԻՉԸ

Հաւանաբար Կլլիկիոյ կողմերը՝ 1600-ին, անանուն գրիչ ու նկարիչ մը՝ Թըչնամական յարձակումներու առեն, կորսընցուցած է իր երեք զաւակները եւ լինկած անփարատելի վշտի մէջ։ Ան վիշտի մասին կը խօսի հետեւեալ տողերուն մէջ. «Ո՛վ սուրբ խաչանայ, մի մեղադրեր ծաղկիս վատութեան. միտս շմորեալ էր եւ արտասուս ի դեղրուճկն կու խառնէր ի տղոցն կսկծուն, որ յԱստուած փոխեցան Գ. տղայ, որ նման էին ոսկւոյ և մարգրտի։ Աչերս չէր իստակել յարտասուց։ Աւա՛ղ, փախ է. եւ ձեռս բան չէ-ցեր։ Աւա՛ղ եղկելոյս, որ զաւրն ի բուն ձեռն ի ծնոտիս՝ հայիմ յԵփրատէս, ահ աւեմ...» (Գ. Սրուանցտեանց, Թորոս աղքատ, Բ, էջ 374)։ Ս.յ սինքն՝ ո՛վ սուրբ քահանայ, ծաղկազարդերուս գէշութեան համար մի մեղադրեր. տղոցս կսկիծէն միտքս չփոթած էր եւ արցունքս ներկերուն կը խառնուէր։ Անոնք, երեք տղաք, որ կը նմանէին ոսկիի եւ մարգարիտի Աստուծոյ մօտ գացին։ Աչքերս չէին մաքրըւիր արցունքէն։ Ախտա՛ս, որ փախ-փախ էր եւ ձեռքս բան չէր ըներ։ Ափսո՛ս ոգորմելիիս, որ օրն ի բուն ձեռքս ծնօտիս կը նայիմ Եփրատին ու ա՛խ կը քաշեմ...

×

ԳԵՐԻ ՏԱՐՈՒԱԾ ԶԱՒԱԿՆԵ՞ՐԸ, ԹԷ ԱԻԵՏԱՐԱՆԸ

Ս.յ՛, յառաջացած է նաեւ նման հարց մը. զրկուիլ՝ գերի տարուած զաւակներ-ըմ՞ն, թէ ծնողաց յիշատակ թողուցած Ա-ւետարանէն։ Որոշումը դժուան եղած է, բայց իր ժամանակին համար ճիշդ։ Հայրը գերադասած է զրկուիլ զաւակներէն, քան ծնողքներու յիշատակ Աւետարա-նէն։ Ս.յդ մասին կը խօսի փրկուած Աւե-տարանին մէջ կատարուած հետեւեալ յիշատակութիւնը.

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

ՄԻԱՄԻ՝ ԼԱՏԻՆ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԴԻՄԱԳԻՕՎ

Արտակարգ ձեւով Միամի կամ ամե-րիկեան հնչոյտով Մայամի, վերջին եր-կու տասնամեակներուն իր երեսմնի հան-դըստեան, օդափոխութեան սահմանուած Միացեալ - Նահանգներու հարաւային շրջանի միջին քաղաքներէն դուրս դաս-ուելով, դարձած է սպասախօս մեծ բնակ-չութիւն ներկայացնող կեդրոն մը՝ էլ փաստին մրցակից։

Ամրագրեալ, մօտաւոր հաշուով Միամիի 350·000 բնակիչներուն աւելի քան 60 տո-կոսը Լատին - Ամերիկեան չառաւիղ մը կը պարզէ։

Լատին Ամերիկացիները, - 80 առ հա-րիւրով Քուպացիներ, - արդէն իսկ փո-խած են Միամիի նկարագիրը, ոմանց կարծիքով անփոփոխելի, ուրեմն՝ վերջ-նական կերպով։

Ամերիկացի լրագրող է. Քոսի այս հաստատումը կատարելէ ետք, իրրեւ օ-րինակ յիշատակած է «Հերըլտ»ի մէջ, Ռոպերթօ Լապայնոյի պարագան։ 62 տա-րեկան այս վաճառորդը Հաւանան ձգած է 20 տարի առաջ, երբ Ֆիտել Քասթրո 1959-ի յեղափոխութենէն ետք նոր, յե-ղաշրջող վարչակարգ մը հաստատած է։

Արդ, երկու տասնամեակներ ետք, Լա-պայնօ հաղիւ քանի մը անգլերէն բառեր կ'արտասանէ։ Իր ընտանիքը սպաներէն կը խօսի։ Նոյնը նաեւ անոր բարեկամնե-րը, ընկերները։ Վաճառորդին բժիշկը, դեղագործը, նպարավաճառը, ինքնաշար-ժին վառելանիւթ մատակարարողը սպա-ներէն կը խօսին։ Անոր կարդացած օրա-թերթը, հեռաւած ձայնասփիւռին եւ հե-ռատեսիլին հաղորդումները նոյնպէս այդ լեզուով են։

Վաճառատան հարիւր յաճախորդներէն 98-ը սպաներէն կը խօսի։

Վերջին տարիներուն փոքր Հաւանան, ինչպէս կ'որակեն տեղացիները այն զո-ան, ուր Քուպացիները կեդրոնացած են, քաղաքին արուարձաններէն մինչեւ առե-տուրի եւ անտեսութեան կեդրոններէն դրամատուներու եւ այլ կարեւոր հա-տատութիւններու պաշտօնեաներուն հա-մար սպաներէն գիտնալը պաշտօնի բարձ-րացումին կը նպաստէ։

Լատին Ամերիկացիները սպաներէն լեզ-ուով լոյս տեսնող երկու օրաթերթերու միջեւ կը կատարեն իրենց նախընտրու-թիւնները, - «Տիարիօ Լաս Ամերիկաս» եւ «Տէը Մայամի Հերըլտ» (այս վերջինը, ամերիկեան թերթին սպաներէն հրատա-րակութիւնը)։

Լատին Ամերիկեան Առեւտուրի Գրա-սենեակին հաշուով, Մայամիի շրջանին մէջ մօտաւորապէս 20·000 առեւտրական եւ գործառնութեան խանութներ, կեդ-րոններ, մեծաւ մասամբ փոքր ասպիտա-նով, սպասախօս Լատին Ամերիկացիներու կը պատկանին։

Մայամիի աշխարհագրական դիրքը՝ մերձ Լատին Ամերիկեան երկիրներուն, ինչպէս նաեւ կլիման, իրենց դերը կը կա-տարեն այս կեդրոնացումին մէջ։ Հետա-զօտութիւնները ցոյց կուտան, թէ շրջա-նին մէջ վերջնական կայք հաստատած Քուպացիներուն առնուազն մէկ երրորդը նախապէս իր բախտը փորձած է Միաց-եալ - Նահանգներու այլ վայրի մը մէջ։ Մայամին տեսակ մը Մէքքէ է, կ'ըսէ Ֆլորիտայի Համալսարանին փոխ-ռէկտո-րը։ Կը ճշդէ ըսելով, թէ Քու-

«Ես եղի պրծայ ու տպերքս կորան։ Ե-կի մատ ի Յովանէս Էրեցն ու ասի, թէ Աւետարանս տանիմ ուզիմ գերիքն ազա-տիմ։ Նայ եղի մտի սրի, թէ ո՛ր մարդ է իմն զիր գլուխ կտրել, որ ես զիմ գլ-լուխս կտրեմ ու կամ զիմ ծնողաց վարձ գնա, գի յիշատակն կորցնեմ։ Եղի չկոր-ցըրի» (Մատենադարան, ձեռ. թիւ 6319, թերթ 248 բ - 249 ա, ԺԵ. դար)։ Ս.յ - սինքն՝ ես ձեռով մը ազատեցայ ու տը-դաքս կորսուեցան։ Եկայ Յովհաննէս Ե-րէցին մօտ, մտածելով թէ Աւետարանը տանիմ եւ իմ զերիներս ազատեմ։ Բայց յետոյ մտածեցի, թէ ո՞վ իր գլուխը կըտ-րած է, որ ես իմս կտրեմ եւ ծնողքիս վարձքը ոչնչացնեմ ու անոնց յիշատակը կորսընցնեմ։ Չկորսնցուցի։

×

ԲԱԶՄԱԶԲԱՂ ԳՐԻՉԸ

Գոյութիւն ունեցած են գրիչներ, ո-րոնց՝ նոյն ատեն, յանձնարարուած են վանական անտեսութեան զանազան մաս-գերու պատկանող աշխատանքներ։ Այս-պիսի պայմաններու մէջ, ոչ մէկ խոսք, որ գրչութիւնը որակաւոր չէր կրնար ըլ-լալ. ուստի նման պայմաններէն է, որ 1621-ին դժգոհած է Կարմիր վանքի գրիչ Վարդանը, թողլով հետեւեալ հետաքր-քրական տեղեկութիւնները. «Ի Ա երես գրելն ծ անգամ ի տեղացս հանին, անուն-դադիր լերուճ գրոցս եւ ախալանացս ա-րա, գի ձեռս ի գիրս է, դարձեալ ի փոշ-տն է, ի բարին, ի գիրն է, դարձեալ ի յայգեպանն եւ ի փեթակն, դարձեալ ի գիրն...» («Հանդէս Ամսօրեայ», 192 էջ 123)։ Ս.յ սինքն՝ մէկ երես գրելու առն-տասը անգամ տեղէս հանեցին, մի մե-զադրէք գերքիս եւ անոր սխալներուն հա-մար, որովհետեւ ձեռքս գրելու վրայ է, բայց դարձեալ փայտին ու քարին, նորէն գրելու վրայ է, նորէն պարտէզի մշակ-ման ու մեղուի փեթակներուն, նորէն գերին...

Քաղեց եւ մեկնաբանեց՝
ԱՍՏՈՒՐ ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆ

- 21 -

- Հարցնեմ, տեսնեմ Հուրին ինչ կ'ասէ։

Սկսեցի յաճախ գրել Սոնային։

- Խորհրդակցեմ Հուրիի հետ։

Սոնան սկսեց յաճախ ասել.

- Հուրիի հետ խօսե՞լ ես։ Հուրին պիտի՞։

Նրա ուժը մեր անկց դուրս գտնուող յարաբերութիւնների մէջ էր, մեր տան ներսի եւ արտաքին աշխարհի հետ, բայց զարմանալիօրէն կապւում էր ինձ, ինձ պատկանող ամէն ինչի հետ։

Եւ նա այնպէս հզօրացաւ մեր տանը, որ Սոնայի եւ զաւակներիս բացակայութեանը, եթէ նա բացէր իմ ամուսնական առագաստը, խոստովանում եմ, արդէն նուաւար կը դառնար։

Խոստովանում եմ, անելանելի կացութեան մէջ էի եւ մեղադրում էի ինքս ինձ։ Այս ի՞նչ արեցի։ Ի՞նչ փորձանք բերեցի իմ զգայմունքների գլխին։ Կեանքս խճողեցի նոր, անմեկնելի յոյզերով։ Դրսում այդիս է, խաչքարերս են։ Ներսում նոյնքան սրբութիւններ։

Թւում էր, որ դատերս եւ որդուս նը-կատմամբ ցոյց տուած իմ արտակարգ հոգածութիւնը կը նուազեցնի Հուրիի յախտնութեան չափը, քանի որ տեսնելու է իմ նուիրուածութիւնը իմ ընտանիքին, բայց «անպիտանը» նոյնքան հոգածու էր իմ ձագուկներին։ Ինչ անէի, ինչպէս վարուէի։ Մէկ անգամ, մայիսեան մի օր, ինձ ասաց.

- Մի կաշկանդուի, այլեւս ոչ մի պահանջ չունեմ, թող ամէն ինչ ստացուի այնպէս, ինչպէս որ ընթանալու է. ոչ քո կողմից եւ ոչ էլ իմ, ոչ մի հետամտութիւն թող չլինի ... թող լինի այնպէս, ինչպէս մեր յարաբերութիւնների ընթացքն է թելադրելու ... Համաձա՞յն ես։

Գլխով արեցի։

- Մարում ես, - ասաց նա, - դու վախենում ես ինձանից, չէ՞։

Նայեցի աչքերին ու գլխով արեցի։ Նա կրկնակի երկիւղ տեսաւ իմ աչքերում։

Այդուս մէջ թափառող մայիսեան ցերեկը քաւում էր ոտքերիս։ Ծառերը զարնանային փաթիլներ ունէին, այսինքն՝ ձիւնափերթ ծաղիկներ։ Նա խօսում էր հանգիստ, իսկ ես՝ անհանգիստ էի ընկալում նրա խօսքերը։ Ատում իմ, եթէ Սոնան յանկարծ կասկածէր մեր յարաբերութիւնների վրայ, ի՞նչ կը լինէր։

- Լաւ, - ասաց նա իմ մտքերը կռահելով, - ես ոչ թէ իմ ընտանիքին չդաւաճանելու համ մեր անցեալի զգացմունքները չդաւաճանելու, այլ Սոնային սիրոյն...

Մայիսեան ցերեկը կատարեալ էր։ Տերեւները լափում էին ցերեկը ու սիւքը։ Ինչպէս կենսատու արիւն, չրջան էր կատարում մի ճիւղից միւսը։

- Հեռանա՞մ քաղաքից, որպէսզի երկուսս էլ չտառապենք...

Նա արտասուում էր։ Եւ արտասուքի միջով լինճ յզեց հետեւեալ խօսքը։

- Կեանքս կապեցի քո ընտանիքին, քեզ, Սոնային, երեխաներիդ, զոհ լսոլորիդ, բայց կորցրի այն, որ կոչւում էր տարիների անենդ ... Սիրոս դատարկել տուիր, անատուած...

Երկու մեքենայով եկան տղաները։

Միշա առաջին թափը Գառնիկինն է։

Դրան մէջ կանգնած, նա ցոյց տուեց թուխ դէմքը, ժպտաց։ Նրան տեսնելով ես մտաբերում եմ մեր ժայռերի ամրութիւնը, արեւի խանձը, արեւի շողերի եւ ջրերի մէջ հնչող երաժշտութիւնը, կանչ անտառակի պէս նայող լսհէլներին։

- Վեր կացէք, գնացինք։

Նա ատում էր Սոնային եւ ինձ։ Սոնան հարցրեց։

- Ո՞ւր։

- Էլ ո՞ւր. դէպի իմ հարազատ աշխարհը, արեւից թխացած բնութիւնը։ Ինչը, արեւից թխացած բնութիւնը։ Ինչ էք նստել տանը ու թթուել։ Վեր կացէք։

Մայիսեան արեւի ձայնն էր նրա սրտում, բնութիւնը վայելելու եւ մեր բնութեամբ հարբելու հրճուանքը։

Մեծացաւ, ընդարձակուեց իմ պարտէզը մինչեւ Ծաղկունեաց աշխարհը։ Մեղրաճորի ճամբով դէպի Հանքաւանի ամբարտակը։

(Շար. 28)

ԵՐԳԱԶՈՒՀԻ

ԱԼԻՍ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆ

—×—

Ալիս Շահմիրեանի անունը մտերմօրէն կապուած է «Անոյշ» օփերային հետ, քանի Մարսէյլէն Փարիզ, ապա Երեւան, երգչուհին մեկնաբանեց Արմէն Տիգրանեանի հերոսուհիին դերը, արժանանալով յատկապէս երաժշտական շրջանակներու բարձր գնահատանքներուն: 1973 եւ 74-ին Երեւանի Ալ. Սպենդիարեան - օփերայի մէջ յայտնուելիւն մը եղաւ Ալիս Շահմիրեան: Եդուարդ Միրզոյեան՝ Հայաստանի կոմպոզիտորներու Միութեան նախագահը «Հայրենիքի Ձայն» թերթին 1973 Ապրիլ 18-ի թիւին մէջ կը գրէր՝ Տեսանք եւ լսեցինք մեր Անոյշը մը որ ուներ իր անհատականութիւնը: Ան գրաւեց մեզ իր անմիջականութեամբ, դերասանութեամբ, երաժշտութեամբ, ճաշակով եւ ինչ որ շատ կարեւոր է ամէն մէկ արուեստի համար, չափի զուրկ զգացումով: Սրտանց կը շնորհաւորեմ, փրան-սահայ «Անոյշ»ը մաղթելով մեր նորանոր խիզախումներ եւ յաջողութիւններ:

Ալիս Շահմիրեան ծնած է Մարսէյլ եւ կանուխէն եղած է հայկական մշակութային եւ գեղարուեստական հանդէսներու փնտռուած, սիրուած ու գնահատուած երիտասարդ եւ փայլուն աստղը: Մարդ, զով եւ ջերմ ձայն մը. եւ օժտուած բեմական խաղարկութեան ձիրքերով: Մարսէյլի Երաժշտանոցը հետեւելէ յետոյ ձայնային եւ երաժշտական ուսումներու, Ալիս Շահմիրեան իր ձայնը եւ արուեստը կատարելագործեց Ժորժ. Թոմասի մօտ: Այս վերջինը ուզեց, քանի մը տարի առաջ, որ Ալիս Շահմիրեան Մարսէյլի Օփերային հետ ելոյթներ ունենայ Ֆրանսայի եւ Նահանգներու մէջ: Ասոնցմէ ետք Ալիս Շահմիրեան Փարիզի մէջ մասնակցեցաւ Մահլերի «Լիտըռ»ին, հոս եւս արժանանալով գնահատանքի:

Երգչուհիին վերջին երեւումը Մարսէյլ 1976-ին էր: Ուստի, տեսակ մը վերադարձ է Ալիս Շահմիրեանի համար որ Յունիս 17-ին համերգ մը պիտի տայ Սոֆիթել - Վիէօ - Փոռ պանդոկի սրահներուն մէջ: Անկասկած, Մարսէյլի Հայութիւնը եւ մասնաւորապէս երաժշտասէրը բազմութիւնը ներկայ պիտի ըլլայ այս առթիւ, ոչ միայն քաջալերելու համար մեր ազգակիցը, այլ՝ նաեւ վայելելու համար բարձրորակ յայտագիր մը:

Ալիս Շահմիրեանի երգացանկը կը բաղկանայ արեւմտեան դասական երգահաններու ստեղծագործութիւններէ (Ֆրանսական ,գերմանական, իտալական եւ հայկական մեղեդիներէ): Սակայն, այս առթիւ պիտի երգէ միայն հայկական երգեր (Կոմիտաս, Սպենդիարեան, Ալէմշահ, Կանաչեան, Ա. Յովհաննիսեան, Գալանթարեան, Տուրեան, Տիգրանեան):

Դաշնակի վրայ պիտի ընկերակցին Փիէռ Իոտա՝ Մարսէյլի օփերայէն եւ յայտնի երգահան Օհան Տուրեան:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀՈՂՎԱՐՏՅՈՔ

ԼԵՒՈՆ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

—×—

Մայիս 27-ին հողին յանձնեցինք ազնուասիրտ հայորդի մը, յանձին Լեւոն Գուլումճեանի: Հազիւ 5 - 6 տարեկան մանուկ, որը կը մնայ, կորնչնելով իր հայրը՝ 1915-ի եղեռնի: Մայրը իր երկու զաւակները՝ Լեւոնն ու իր քոյրը, առած մեծ դժուարութիւններով կը բռնէ դպրթի ճամբան՝ կիւրիւնէն Այնթապ, մինչեւ 1918 ծառայելով տուներու մէջ եւ ապահելով իր զաւակները:

Ողբացեալը ճանչցայ ճակէյլի որբանոցը: 1925-ին, բազմաթիւ այլ որբերու հետ, Լեւոն Գուլումճեան եկաւ Ֆրանսա ազարակներու մէջ աշխատելու պայմանագրութեամբ: Առեն մը կորնչուցի իր հետքը եւ վերագտանք զիրար շնորհիւ Շաւարշ Նարդունիի հիմնած Զաւիտասա Որբերու Միութեան, որ յաջողած էր հաւմախմբել բազմաթիւ որբեր:

Լեւոն Գուլումճեան, բառին իսկական առումով, հաւատացեալ մըն էր եւ ապադասէր: Հեռու էր ցուցամոլութենէ եւ փառասիրութենէ: Ոչ ոք, նոյնիսկ իր հարազատները, տեղեակ էին իր կատարած նուիրեալ օժանդակութիւններուն եւ ցուցաբերած բարոյական գործունէութեան: Երբ Իսիի մէջ կը բացուէր Ս. Ըրիմեան դպրոցը, ինք է որ կամաւոր կերպով կը տանձնէր կնքահայրութիւնը եւ մօտէն կը հետեւէր անոր վիճակին: Երբ Իսիի Հայ Մշակոյթի Տունը մեծ նորոգութիւններու կարիքը ունէր, ողբացեալը նիւթական եւ բարոյական իր նեցուկը չզլացաւ: Երկու տարի նուիրումով ծառայեց նաեւ Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ: Ու այս ամէնը՝ միշտ լռութեամբ, քուլիսներու ետեւ, առանց թոհ ու թմբուկի: Աւելին՝ Լեւոն Գուլումճեան, կարծէք աշխարհական - հոգեւորական մը ըլլար, կ'այցելէր հիւանդներու՝ ծանօթ թէ անծանօթ, զանոնք մխիթարելով եւ նոյնիսկ նիւթական օժանդակութիւն ցուցաբերելով անոնց:

Իր վերջին փափաքն էր որ մահէն ետք, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ ըլլան Իսիի մէջ նոր կառուցուելիք մանկապարտէզին: Ողբացեալին փափաքը կատարուեցաւ:

Սիրելի Լեւոն, վստահ եմ՝ պիտի չզնդէիր որ մահէդ ետք մարդիկ տեղեակ ըլլային ապրած կեանքիդ, կատարած բարի գործերուդ եւ զոհաբերութեան ոգիիդ, սակայն, մեր օրերուն այնքան հազուագիւտ՝ առաքինութիւնները, որ քուկդ էին, մղեցին զիս գրելու անկապ քանի մը այս տողերը, զորս կը ձօնեմ քու թարմ յիշատակիդ:

ԽԱՉԻԿ ՔԻՕՇԿԻՐԵԱՆ

LIVRES REÇUS

LA QUESTION ARMENIENNE
de Anahide TER-MINASSIAN
— Ed. Parenthèses / Collection Arménies
13360 ROQUEVAIRE

ԳԱՂՕՒԹԻ ԳԱՂՕՒԹ

ՀԵԼԻՈՊՕԼՍՕՑ (Գահիրէ) «Ծուսարեր» ակումբի «Ս. եւ Լ. Գարագաշեան» սրահին մէջ, Մայիս 14-ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը, նուիրուած Աւետիս Ահարոնեանի: Դասախօսած է Լիբանանի Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ համայնքի պետ վերապատուելի Մանուէլ Ճինպաշեան, ներկայացնելով Ա. Ահարոնեանի գրականութիւնը, որ առաւելաբար ցոլացումն է հեղինակին եւ իր պատկանած ժողովուրդին տառապանքներուն: Դասախօսը անդրադառնալով Աւետիս Ահարոնեանի հանրային եւ քաղաքական գործունէութեան էջեր կարդացած է անոր օրագրէն, ինչ կը վերաբերի Հայաստանի Հանրապետութեան ազգային նկատմամբ իր ունեցած հաւատքին, Սեւրի դաշնագրի ստորագրութեան ընթացքին իր ուրախութեան եւ ապա՝ 1920-ի Սեպտեմբերին, Թրքական յարձակումներու առեն՝ Հայաստանի բանակին օգնելու համար Դաշնակիցներու կատարած իր դիմումներու ապարդիւն մնալէն զգացած յուսախաբութեան եւ ցաւերին: Դասախօսը պարզելու համար պատահածը, նկարագրած է Աւետիս Ահարոնեանի դիմումը բրիտանական կառավարութեան՝ գինուորական իրեղէններ եւ քաղաքական օժանդակութիւն ստանալու համար: Աւետիս Ահարոնեանի կողքին եղած է նաեւ հայ մեծահարուստ Ալեք Մանթաշեֆ, որ Հայաստանի օժանդակելու համար իր ամբողջ հարստութիւնը տրամադրած է, բրիտանական բանակի օգնաւեր գնելով Հայաստանի պաշտպանութեան տակ դնելու համար: Անգլիական դիւանագիտութիւնը, սակայն, հրաժանգած է պաշտպանութեան, արտաքին եւ ներքին իր նախարարութիւններուն, որ պատասխանատուութիւններէ խուսափելով ժամանակ ճառ ընեն հայկական պատուիրակութիւնը: Դասախօսը յայտնած է, թէ այս հրահանգ - փաստաթուղթի պատճէնը իր մօտ կը գտնուի (առնուած բրիտանական դիւաններէն):

×

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻՈՅ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 17-ին, տեղի ունեցած է հոգեւորականներու համագումարը նախագահութեամբ առաջնորդ Մեսրոպ Եպիսկ. Աշճեանի: Երեք դասախօսութիւններ տրուած են Սուրբ Հաղորդութեան, Նախամուսնական խորհրդատուութեան եւ Խառն ամուսնութեանց մասին: Իննարկուած են նաեւ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի՝ Միացեալ - Նահանգներ այցելութեան հետ կապուած հարցեր:

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍՏԵՐԱԾՆԵՐԸ

Զ.

ՏՈՓԹՈՐԸ

Տիկին Մարկոսեան, որ աշխարհի վրայ բան մը մերժած չէր իր զաւկին, կը վարանէր այդ նիւթական զոհողութեան առջեւ. հինգ ոսկիի յանկարծական ծախս մը խրամատ մը կը բանար իր ամսական պիւտճէին մէջ: Խեղճութեան, թշուառութեանը, դաղափարը սարսափ կուտար խեղճ կնոջ: Եթէ բոլորովին փճանար, ո՞վ իրեն պատառ մը հաց կուտար. հասկաղ որ իր զաւկին մեծահամբաւ տոքթորի հեռապատկերը ունենար աչքին առջեւ, բնազդական հաւատքը ունէր թէ այդ տոքթորութիւնը մօտաւոր, եւ նոյնիսկ հեռաւոր ապագայի մը մէջ՝ դիւրակեցութեան սատար մը չպիտի ըլլար ամիրայական տան համար: Կարելի չէր այդ կասկածելի, խախուտ հաւանականութեան վրայ յոյս դնելով, անխորհուրդ վատնումի մը ենթարկել մեծափարթամ հարստութեան մը այդ յետին, ողորմելի բեկորները, որոնք փոթորիկէն վերապրած էին: Իր բանականութեան տխուր քայքայումին մէջտեղ, այդ խելայեղ, շացած, անխորհուրդ մայրը ողջմտութեան յետին լոյս մը կ'ունենար, որ կը դպչէր իր թափերը վերջնական փճացումի մը դէմ:

Գանճապահը՝ հանրմին մտածկոտ եբեւեյթին առջեւ՝ չարունակեց իր փաստաբանութիւնը.

- Ամերայի Թոռ եղիր, տոքթոր եղիր, ազուոր երիտասարդ եղիր եւ ճկպդ փարա մ'ունենար ... չիտակը զօռ բան է. նորէն դուն դիտես, հանըմ, քու դիտողիւք բանդ է ... ինծի մնայ նէ...

-Քանի որ դուն մեր նիւթական վիճակը գիտնալով յարմար կը տեսնաս կոր, Թադէոս աղա, առանկ ըսածիդ պէս կ'ընենք, պատասխանեց վերջապէս տիկին Մարկոսեան, իր յետին վարանումներուն յաղթելով. չիտակ է, տոքթոր ըսածդ դրպանը փարա ունենալու է... Ա'խ, ո՞ւր է ան ահագին հարստութիւնին, ողբաց հէք կինը ձեռնամած, ինչո՞ւ առանկ եբեց եւ նեցուկ եղաւ երգչուհիին առաջին քայլերուն: 1962-ին է որ, առաջին անգամ, Ա. Շահմիրեան հանդէս կուգայ Աւինիոնի մէջ եւ ապա կուտայ բազմաթիւ համերգներ Փարիզ, Մարսէյլ, Նիս, Լիոն, Վալանս, Էքս - Ան - Փրովանս, Ժընեւ, Դաշնակցային Գերմանիա, Հորհոլըդային Միութիւն, Գարսկաստան... : 1966-էն 70, Նիսի Օփերայի բեմին վրայ կը մեկնաբանէ մեցցօ - սոփրանոյի դե - բեր զանազան օփերաներու մէջ (Թաւհաուզըր, Անտրէ Շէնիէ, Լէ Նոս Տը Ֆիկարօ) ,ինչպէս նաեւ Տարիւս Միլհոյի «Դաւիթ» օփերայի առաջին ստեղծումին, ներկայութեամբ հեղինակին:

Ցետոյ, 1970-էն 74, Մարսէյլ, Փարիզ, Երեւան կ'արձանագրէ իր ամենամեծ յաջողութիւնը՝ «Անոյշ»ի դերին մէջ: 1974-ին լոյս կ'ընծայէ հայկական մեղեդիներու սալ մը: Նոյն տարին, Երեւանէն կ'անցնի Պարսկաստան համերգներու չարք մը տալով, յատկապէս Թեհրան, Շիրազ, Թաւրիզ, Ասպահան, Սպահան դասական համերգներու Թեհրանի ընկերութեան կազմակերպութեամբ եւ կ'արձանագրէ բացառիկ յաջողութիւններ: Ժուռնալ տը Թեհրանի (Ֆրանսերէն լեզուով) երաժշտական քննադատը 1974 Յունիս 19-ի թիւին մէջ կ'ըսէ՝ Ալիս Շահմիրեան օժտուած է մեցցօ - սոփրանոյի ուժեղ ձայնով մը որ երբեմն կը հասնի սոփրանոյի: Ունի թաւշային հնչականութիւն մը, շատ ջերմ, եւ վիպրաթօ մը, որ առանց վարանումի կարելի է դասել զինքը օփերայի մեծ արուեստագէտներու շարքին: 1975-էն 1976 դարձեալ կուգայ Ֆրանսա եւ զանազան քաղաքներու մէջ կը մասնակցի Քաթրայի Ուրթաթի երեկոյթներուն: 1977-ին կրկին կ'երթայ Պարսկաստան տեղւոյն Ֆիլհարմոնիք Միութեան հրաւէրով: Կարճ ընդհատումէ մը յետոյ այս տարի, Ալիս Շահմիրեան Փալերմոյի մէջ մասնակցեցաւ Մահլերի «Լիտըռ»ին, հոս եւս արժանանալով գնահատանքի:

Բայց տունէն դուրս ելլալուն, ճամբան պոռթկաց.

- Ծօ՛, ծօ՛, ծօ՛, գո՛րծ ունինք,, աս էր պակաս ... ա՛ռ քեզի փորձանք մը. ծօ որմ՞ն միտքէն կ'անցնէր քի առ բանպուճա պիտի մեծնար տէ մեր գործին էնկէլ պիտի ըլլար. ծօ վա՛յ չունչանորդի, ծօ աս ո՞ւրկէց էր էլաւ ... ծօ՛ ան չան զաւակը մանթար կը կլլէ՞ ... Աս փապրիքային երեսէն քանի մը ամիսը հեղ մը քանի մը օսկի ճէպէլլէմէ կ'ընէինք կոր, սաչախը կոտրեցաւ, տուրը սախտեցաւ, չաթըն ծակեցաւ փիլան կ'ըսէինք կը կլլեցնէինք կոր աս կնկանը ... Չէ՛, եավրում, աս չը կլլեր, թախտակի կտոր մը բրդաւ ըսես, կ'երթայ կը նայի ... Լմնցա՞ր, Բարթող, լմնցա՛ր, կուլար մասամբ, երկու ձեռքերը գլխուն զարնելով. վա՛խ, եավրուներս, վա՛խ, խապար չունիք քի պատառնիդ պերաններնուդ դուրս կը քաշեն կոր ...

Խեղճ մարդը պահ մը կանգ առաւ, իր կացութիւնը աչքին առջեւը բերելու համար առանկ անակնկալ ազէտի մը ծագմանը միջոցին.

(Շար. 79)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Նշան եւ Շուշան Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ եւ Ասղիկ Ճանիկեան եւ զաւակները, իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք իրենց ներկայութեամբ, ծաղկեպատկով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ, թէ զբաղաւոր, մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց հօր, մեծ - հօր՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

×

Նոյն տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Նշան եւ Շուշան Միքայէլեան իրենց չատ սիրելի հօր յիշատակին, հետեւեալ նպատակները կ'ընեն.-

Խոխ Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցիին	1000,
Խոխ Մշակոյթի Տան	500,
Դպրոցասէր վարժարանին	500,
Սամուէլ Մուրատեան վրժ.ին	500,
Կապոյտ Խաչի Կայանին	500,
Կարմիր Խաչի Կայանին	500,
Աղքատախնամի Հանգստեան Տան	500,
«Ցառաջ»ին	1000,

(Ստանալ «Ցառաջ»էն)։

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Սիրանոյշ Մարգարեանի մահուան առթիւ՝ Այրի Տիկին Մարիամ Խաչեան եւ զաւակները 100 Ֆ. կը նուիրեն «Ցառաջ»ի բարգաւաճման։

×

Մէզոն - Լաֆիթէն Տէր եւ Տիկին Եալնըզեան եւ իրենց ընտանիքը 500 Ֆ. կը նուիրեն Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին Հայկանոյշ Խոյեանի յիշատակին (ստանալ «Ցառաջ»էն)։

ԱՍՈՂԻՆ

ՄԱՐՍԷԼ.- Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալէք Մանուկեան կեդրոնատեղիին մէջ, 33 Քուր Փիէր Բիւժէ, Ցունիս 17, Ուրբաթ օր, ժամը 19 - 21, ֆրանսագիր դպրոց ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ԲԱԱԴԱԼ կը ներկայացնէ իր նոր հատորը՝

LE FRUIT DE LA PATIENCE

Մուտքը ազատ է։

Կը հրաւիրուին բոլորը անխտիր։

RECHERCHONS

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE GRENOBLE

recherche responsable administratif,
Temps complet — Bilingue Français / Arménien
Emploi stable — Salaire interessant
Statut fonction publique.

Ecrire à Jean MARANDJIAN :
Directeur de la M. C. A. G. D.
15, Cours de la Libération, 38100 GRENOBLE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները եկեղեցւոյ պայծառութեան.- Կապոյտ Խաչի հոգ.ին.- Պ. Վ. Քիւրկեան դպրոցին 50, Նուարդ Յովակիմեանի թաղման առթիւ Պ. Ժիլպէր Նահապետեան Ֆր. Մշակութային Միութեան 50, Էօժէնի Ալթունեանի քառհոգ.ին Զ. Ալթունեան 50, Խաչիկ Յարութիւնեանի հոգ.ին Տէր եւ Տիկին Ա. Պատոյեան ե. պ. 200, Վահէ Յարութիւնեան 200, Գրիգոր Տէր - Մարգարեանի հոգ.ին Տէր եւ Տիկին Գասպարեան եկ. նորոգութեան 200, Տէր եւ Տիկին Հոլոբիկեան եկ. նորոգութեան 200 Ֆ։ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի հոգ.ին.- Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը ե. պ. 1000, Տէր եւ Տիկին Ֆրանկիւլեան 100 ե. պ., 100 Կապոյտ Խաչին, 100 Հայ բանտարկեալներու կոմիտէին, Տէր եւ Տիկին Կուսոսուզեան ե. պ. 100, Գասպարեան ընտանիք 100 ե. պ., 100 Կապոյտ Խաչին, Տէր եւ Տիկին Ղուկասեան ե. պ. 100, Պ. Յարութիւն Տէրոյեան ե. պ. 100, Կապոյտ Խաչին 100, Տէր եւ Տիկին Իվ Գասպարեան ե. պ. 100, Կապոյտ Խաչին 250, Տէր եւ Տիկին Կարապետեան ե. պ. 100, Տիկին Բէչքէչեան 100 ե. պ., 100 Համազգային դպրոցին, Պ. Մելքոնեան Կապոյտ Խաչին 100, Տիկին Սոնիա Փիլիկեան 100 Սահակ - Մեսրոպ երդչախումբին, Տէր եւ Տիկին Զանկթի ե. պ. 500, Տիկին Դաւիթեան 100 ե. պ., Գաբրիէլ եան եւ Տէրոյեան ընտանիք Կապոյտ Խաչին 300, Սարդիս Խոպէրեան եկեղեցւոյ նորոգութեան 100, Թադթալեան Կապոյտ Խաչին 100, ե. պ. 100, Պ. Ց. Յակոբեան ե. պ. 200 Ֆ։

(Շար.)

×

Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը Զատկուան առթիւ Կապոյտ Խաչի Սէն Ժերմէ մասնաճիւղին նուիրած է 300 Ֆ., եւ Այրի Տիկին Հայրենիք Մկրտիչեանէ 100 Ֆ. Միհրան Տէր - Պօղոսեանի մահուան առթիւ։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ
ՅԻՈՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կիրակի, Ցունիս 19, ժամը 10·30-ին, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տօնին եւ հիմնարկութեան 50-րդ տարեդարձին առիթով կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
կաթողիկոսական պատուիրակ
Հայոց Եւրոպայի

Ժամը 13-ին ճաշ, Շաւիլի հանդիսասրահին մէջ, որմէ եռաք գեղարուեստական յայտագիրը։

Կը մասնակցին.-
ԱՍՏՂԻԿ ՏԷՏԷԵԱՆ (երգ)
ՍՕՆԱ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (դաշնակ)
ԱՆԻ ՏԷՄԻՐԵԱՆ (արտասանութիւն)
եւ
ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳԱՀՈՒՄԲ

Մուտքը՝ 100 Ֆ։

Տեղերը ապահովելու համար, հեռաձայնել՝ 750 - 97 - 10 Ցունիս 16-էն առաջ։

— **EGLISE** : 4, Rue des Trois-Champtiers
92370 CHAVILLE
— **SALLE des FETES** : 47, Rue de Stalingrad
92370 CHAVILLE

ԿՐԸՆՈՊԼԸ
ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կրընոպլի Կաթ. Խաչը, Հ. Ց. Դաշնակցութիւնը եւ Նոր Սերունդը Մայիս 28-ի առթիւ դաշտահանդէս մը կազմակերպած են Ցունիս 19, Կիրակի, Բրէմօլի դաշտին մէջ (Շամպէրիի Համբուն վրայ)։ Անձրեւի պարագային Սէն Մարթէն տ'Էռի Սալ տէ Ֆէթի մէջ։ Կը խօսի..

Անահիտ Տէր - Մինասեան

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ
ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿ

Հայ նախկին Ռազմիկներու Միութեան ընդհ. ժողովը, Կիրակի, Ցունիս 19, ժամը 10-ին, 32 ռիւ տը Թրեվիզ, փարիզ, 9-րդ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆ

Ցուլիսի արձանագրութիւնները փակուած են։

Օգոստոսի համար արձանագրութիւնները կը շարունակուին։ Դիմել Կապոյտ Խաչի դրասենեակը, Զորեքշաբթի օրերը, ժամը 14·30-էն 17·30, 17 ռիւ պլէօ, Մեթրօ Քատէ, հեռ. - 824 - 46 - 57 կամ տեղական մասնաճիւղերու վարչութեանց մօտ։

L'ASSOCIATION CULTURELLE
HAMAZKAÏNE
présente
LES MERCREDIS
DE LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE PARIS
à 20h45 précises, 17 rue Bleue, (Mº Cadet)
Mercredi 15 Juin : Armen Moutafian : L'Opéra Arménien.
Mercredi 22 Juin : Kégham Kévonian : Les Projets de l'Organisation Terre et Culture.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԱՅԻՆ ՏՈՒՆ
12 - 14, Rue St. Bazile — Marseille
ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՒԱՔԵՐՈՒՅԹ

Տան բացման 7-րդ տարեդարձին առիթով, Կիրակի, Ցունիս 19-ին ժամը 13-ին, գեղարուեստական բաժին, նուագախումբ, հայկական մթնոլորտ։

Ճաշագին՝ 100 Ֆ։

RECITAL DE CHANT
Alice CHAMIRIAN
Melodies arméniennes : **Komitas, Alemshah, A. Hovanissian, Dourian, Ganatchian Dikranian, Kalendarian.**
au piano **Pierre IODICE** (de l'opéra)
et des œuvres d'**Ohan DOURIAN** avec
au piano **Ohan DOURIAN.**
Vendredi 17 Juin, à 21 heures
Hôtel Sofitel — Vieux Port (Marseille)
— Réservation : Gibelin, 77, Rue St. Ferréol
Tél. :54 21 19

ATAMIAN & Fils
TAPISSIER - DÉCORATEUR
Salons Cuir - Meubles Anglais
Louis-Philippe - Voilages - doubles Rideaux
NOMBREUX MODELES EXPOSES
20, RUE CHALIGNY, 75012 PARIS Mº Reuilly-Diderot — **Tél. 344-23-87**
— **20% de remise aux lecteurs de Haratch** —

OPTIMA Tours
Prochains Départs en Arménie
— **Du 9 au 23 Juillet**
— **Du 23 Juillet au 6 Aout**
— **Du 6 au 20 Aout**
SPECIAL PELERINAGE DU SOURP MURON
— **Du 20 au 30 Septembre**
— **Du 20 Septembre au 4 Octobre**
— **Du 22 Septembre au 6 Octobre**
demandez nos programmes détaillés.
Possibilités de départ de LYON et de MARSEILLE.
Renseignements et Inscriptions:
SONIA COUMRYANTZ
OPTIMA Tours
12, RUE VIGNON - 75009 PARIS
TÉL.: 742. 10. 35

UN PARADIS POUR VOS VACANCES
... A DEUX PAS D'ATHENES
1983 - HOLIDAYS IN EVIA - 1983
une semaine
à partir de
2700 F
(avion + séjour)
— *PARIS / PARIS Transport aérien sur vol spécial* (départ tous les samedis)
— *Les transferts aéroport* / Holidays In Evia / Aéroport
— *Le séjour en Demi-Pension* (petit dejeuner continental et dîner)
INSCRIPTIONS:
ANITA TACHDJIAN **ARPI BODURYAN**
au 296 37 70
*
POUR TOUT AUTRE RENSEIGNEMENT ET SEJOUR EN GRECE
DEMANDEZ NOTRE BROCHURE **« LA GRECE A LA CARTE »**
AUPRES DE : **VOYAGES VACANCES AU SOLEIL**
5, PLACE ANDRE MALRAUX
75001 PARIS
TEL. 296 - 37 - 70
Lic. 1539

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
14
MARDI
14 JUIN
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.457 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.457

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԱՓՐԻԿԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

—×—

Վերոյիշեալ կազմակերպութեան կազմութեան 20-ամեակին առթիւ, Ֆ. Լէքում, «Հերըլտ»ի մէջ, արագ ակնարկով մը կը պարզէ անոր արձանագրած հոլովոյթները վերջին քանի տարիներուն:

Նախ դիտել կուտայ, թէ կազմակերպութեան դոյութիւնը ձեւով մը խնդրոյ առարկայ կը դառնայ առաջին անգամն ըլլալով անցեալ տարի Տրիպոլիսի մէջ, Լիբիա, երբ դերաստիճան ժողովը անհըրաժեշտ թիւով մասնակիցներ չապահովեր: Ուրիշ խօսքով՝ մեծամասնութիւն մը: Արդարեւ, ինչպէս «Յառաջ» իր լուրերու բաժինով կ'արձանագրէ առեներն, կազմակերպութեան 19-րդ դերաստիճան ժողովը տեղի չունենար, հակառակ ընդապետ Քատաֆիի ի գործ դրած արտակարգ ջանքերուն, որովհետեւ Մարոք եւ անոր տեսակէտին զօրավիղ կեցող 17 երկիրներ կը մերժէն մասնակցիլ ժողովին: Ինչպէս ծանօթ կը մնայ, Մարոք չընդունիր ներկայութիւնը դերաստիճան ժողովին, Փոլիսարիոյ Արեւմտեան Սահարայի կառավարութեան, կեանքի կոչուած Ալժերիա: Անհամաձայնութիւններ կ'արձանագրուին նաեւ Զատի ներկայացուցչականութեան նկատմամբ, - ո՞ր կառավարութիւնը պէտք է օրինական հանդամանքով մասնակցի, - մինչ ամանակ Եգիպտոս, Սուտան եւ Սոմալի կը մերժեն ներկայ դրութիւնը Քատաֆիի նախագահութիւնը վայելով տուեալ դերաստիճան ժողովին: Իրաց այդ կացութեան մէջ, որոշում կը որուի յաջորդ ժողովը գումարել Աւտիս-Ապապա, հիմնադրութեան վայրը և կեդրոնատեղին մայրաքաղաքը, Եթովպիա:

Նոյնիսկ Տրիպոլիսի ֆիասքոյէն առաջ, նախանշաններ երեւան կուգան հիմնական հարցի մը չուրջ, վէճերու ճամբով, - Ափրիկեան երկիրներու միասնականութիւնը, այն որ հիմնական առաջադրութիւնը կը դառնայ նախաձեռնող Պետութիւններուն, եւրոպական գաղթատիրութեան յաջորդող ժամանակաշրջանին:

Արդէն, կ'ըսէ լրագրողը, Ափրիկեան Միութեան Կազմակերպութիւնը անհամաձայնութիւններու չրջապիծին մէջ ծնունդ կ'առնէ: Նոր անկախութեան տիրացած երկիրները երկու ճակատներու կը բաժնուին. առաջինը կը ներկայացնէ նախկին ֆրանսական եւ ֆրանսախօս եւ երկրորդն ալ նախկին անգլիական եւ անգլիախօս երկիրները: Միւս կողմէ, երկու «խմբակցութիւնները» ալ իրենք իրենց մէջեւ բաժանումներ կ'ունենան, - պահպանողականներ եւ արմատականներ: Վերջապէս, կասկածի մթնոլորտ մը կը տիրէ, յարաբերութեանց ճամբով, Սահարայէն վար Ափրիկեան երկիրներուն եւ նոյն ցամաքամասի մահմետական հիւսիսային երկիրներուն մէջեւ:

Տեսակէտներու հիմնական տարբերութիւն մըն ալ կը առեղծուի կազմակերպութեան կազմութեան ժամանակ: Ոմանք, ինչպէս Ղանայի, Կինէի եւ Մալիի նախագահները Նըքրումայի, Ահմէտ Սեքու Թուրէի եւ Մոպէյտօ Քէյթայի կարծիքով Ափրիկեան Միութիւնը պէտք է քաղաքական մտածողութեան համախոհութիւն մը հաստատէ, միասնականութիւն մը ըմբռնումներու եւ հայեցակէտերու միջեւ: Ուրիշներ կ'առաջադրեն գործնապաշտ գիծ մը, այսինքն՝ միութիւն մը, որ իւրաքանչիւր երկրի պարագային նկատի կ'ունենայ իր քաղաքական, սոցիալական չահերը: Այս վերջին տեսակէտին համախոհները կը յաջողին իրենց միտքերը պարտադրել 1963 Մայիս 25-ին, կազմակերպութեան կազմութեան ժամանակ: Իբացի Հար. Ափրիկեան Հանրապետութենէն եւ Մարոքէն, միւս բոլոր անկախ Պետութիւնները կը ստորագրեն ուխտը, Աւտիս-Ապապա:

Ի դէպ, Մարոք կը մերժէ ստորագրել, որովհետեւ Մավրիտանիա եւս Ուխտին անդամ երկիրը կը մատնանչուի: Արդ, Մարոք այդ Թուսականներուն դերիշխանական իրաւունքներ կ'ուզէ ապահովել Մավրիտանիոյ վրայ, ինչպէս, յետագային, - նաեւ այսօր, - Արեւմտեան Սահարայի վրայ: Ապա, սակայն, կը ստորագրէ Ուխտը, քանի կը հրաժարի իր հողային դերիշխան իրաւունքներէն Մավրիտանիոյ ուղղութեամբ:

Ափրիկեան պատմութեան մէջ բացառիկ երեւոյթ կը մնայ, երբ Եթովպիոյ երբեմնի կայսրը՝ Հայլէ Սելասիէ, միանալով Համափրիկեան ամրապնդումի ծրագրին, պաշտօնապէս բացումը կը կատարէ Ափրիկեան Միութեան Կազմակերպութեան հիմնադրութեան: Ալժերիոյ ղեկավարը՝ Ահմէտ Պեն Պելլա, բանտէն նոր ելած, ընդհանուր խանդավառութեան մէջ կը յայտարարէ թէ ափրիկեան միութիւնը թող մեզի համար ապարդիւն խօսք մը չըլլայ:

Նախագահ Նըքրումա, ռահվիրայ համափրիկէութեան դաղափարին, կը հրաժարի առաջամասէս իր տեսակէտներէն, այսինքն՝ ափրիկեան քաղաքական միասնականութեան մը հիմնադրութեան միտքէն: Ասիկա առաջին քայլը կամ հանդրուանը կը նկատուի այն վերապահումներուն եւ կասկածներուն, որոնք գոյութեան իսկատ կը ստանային Սեւ Ափրիկէէն եւ Եգիպտոսի երբեմնի նախագահ Կամալ Ապտէլ Նասըրի մէջեւ, քանի այս վերջինը կ'ուզէր, կը յաւակնէր առաջնորդը դառնալ Արաբ, Մահմետական եւ Ափրիկեան աշխարհին: (Շրջանէ մը ի վեր նոյն ձգտումներով կ'առաջնորդուի Քատաֆի):

Քանի տարի առաջ, ծայրայեղ միտքերու տէր առաջնորդները, ինչպէս Նըքրումա, Պեն Պելլա, Միլթոն Օպոթէ, Սեքու Թուրէ, կ'աշխատին համաձայնութեան եզր մը սահմանել մեզմ կամ պահպանողական տեսակէտներ արտայայտող ափրիկեան ղեկավարներուն հետ՝ Ֆելիքս Հուֆուէթ - Պուանեի, Լ. Սէնկոր, Ե. Քենեաթա, Ցիրամա, Ապիսաքըր Պալեվա, Հապիպ Պուրգիպա, Հասան (յաջորդական կարգով՝ Փղոսկրայ Ծովափ, Սենեկալ, Քենիա, Մատակասքար, Մարոք, Նիժէր եւ Թունուզ, այս վերջիններուն չարքին):

Ափրիկեան Միութեան կազմակերպութեան անդամները եօթը սկզբունքներ կը բանաձեւեն.. յարգել իւրաքանչիւրին իրաւունքները, համահաւասար աստիճանով. միջամուխ չըլլալ այլ պետութիւններու ներքին գործերուն. յարգել իւրաքանչիւր Պետութեան արտաքին սահմանները. տարակարծութիւնները հարթել խաղաղ բանակցութեանց կամ միջնորդութեանց ճամբով. դատապարտել, առանց վերապահութեան, ամէն ընոյթի քաղաքական ահարեկչութիւնները, ապանութիւնները, օգուտն իշխանութիւնները տապալելու փորձերը՝ դրացի կամ այլ երկիրներու նախաձեռնութեամբ. ափրիկեան երկիրներու ազատագրումը ապահովել.- անոնք որոնք դեռ գաղթատիրութեան ենթակայ կը մնան կամ ոտնձգումներու կ'ենթարկըլլան. վերջապէս՝ ոչ-ուղեկից Պետութիւններ մնալ:

Այսուհանդերձ, այս սկզբունքներէն երկուքը միայն, առաւել կամ նուազ չափով կը յարգուին անկախութենէն ժառանգած սահմաններու յարգումը և ոչ-անկախ հողամասերուն ազատագրումին համար զանազան կազմակերպութիւններու մղած պայքարին զօրավիղ դառնալը:

Թ. Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ԹԱՋԸՐ իր յաղթանակէն ետք, վարիշխութիւններ կատարեց իր կառավարութեան մէջ, ճամբու դնելով «կակուղ» նկատուղներ, ինչպէս՝ Արտաքին նախարար Ֆրէնսիս Փայմ, որու աթոռը զբաւեց Ելմտական նախարարը՝ Ճոֆրուա Հաու, որ համոզուած թաչերիստ մըն է: Ելմտական նոր նախարարն է՝ Նայճըլ Լոսըն, նաեւ թաչըրիստ: Ի դէպ, չատ կը կրկնուի «փայլուն», «ջախջախիչ» յաղթանակը տիկին Թաչըրի, հակառակ անոր որ ձայներու համեմատութեամբ, պահպանողականները թեթեւ նահանջ մը կ'արձանագրեն 1979-ի բաղդատմամբ, բայց ընտրական դրութիւնը թոյլ տուաւ որ 650-ի վրայ 395 աթոռով, տիկին Թաչըր ապահովէ երեսփոխաններու, ցարդ՝ ամէնէն մեծ թիւը իր կուսակցութեան համար: Գլխաւոր կէտը, պահպանողական յաղթանակը չէ, այլ՝ աշխատաւորական պարտութիւնը, ինչ որ արդէն ստիպեց կուսակցութեան ղեկավարին՝ որ իր հրաժարականը տայ: Արդարեւ լապուռը 10 առ հարիւր կը կորսնցնէ ձայներու համեմատութեան մէջ, բաղդատմամբ 1979ի եւ 210 աթոռով կը գտնայ, ինչ որ կը նշանակէ որ ամբողջ ընտրապայքարին չկրցաւ օգտագործել՝ երկրին 3 միլիոնի հասած գործազուրկերը, ոչ ալ գնելու կարողութեան նուազումը: Ո՞ւր է ուրեմն տիկին Թաչըրի յաջողութեան գլխաւոր պատճառը: Մալուխներէն զատ, որքան ալ հակառական թուի, կը գնահատուի նաեւ իր անձիշողութիւնը, երբ իրլանտացի երիտասարդներ կամաւոր ծոմով կը մեռնէին բանտերու մէջ: «Երկաթէ տիկինը» հիացում պատճառած է եղեր, որ մայր ըլլալով հանդերձ չէ յուզուած մահամերձ երիտասարդներու վիճակին նկարագրութենէն: Նոյն «երկաթէ տիկինը» սակայն չատ յուզուած էր երբ տղան պըտոյտի ելած էր ճիփով Փարիզ - Տաքարի վրայ, ու 24 ժամ «անհետացած»:

ՏՈՔԹ. ՕԿՕՑԱՒ Փարիզ հասնելէն 24 ժամ ետք, մամուլի ասուլիսով մը բացատրեց բանտարկութեան պայմանները եւ հոն տուած մամուլի իր ասուլիսին մէջ ըրած «խոստովանութեանց» դրդապատճառները: Հարկ է նկատել թէ բժիշկը երբեք չէ փորձեր «հերոսանալ», կ'ընդունի թէ սուտ խոստովանութիւններ ըրած է մորթը փրկելու համար, թէ «խօսած է», թէ այո՛ ապօրինի մտած է Ա.Ֆղանիստան: Այս առընչութեամբ, հետաքրքրական էր Ժորժ Մառչէի ելոյթը: Իր կուսակցութեան նոր փայլ մը տալու համար, Մառչէ կ'ուզէ անպայման իր միջամտութեան վերագրել տոքթ. Օկօյառի ազատ արձակումը: Կը չեշտէ որ Օկօյառ ապօրինի մտած է Ա.Ֆղանիստան եւ թէ ամէն մարդ գիտէ որ մէկը անցագիր պէտք է ունենայ երկիր մը մըտնելու համար, օրինակ կուտայ Ֆրանսան, ուր կարելի չէ ապօրինի, առանց անցագրի մտնել, ինչ որ ըսել տուաւ երկուշաբթի առտու, Ֆրանս - Էնթէռի մէկ լրագրողին՝ երեւի խորհրդային բանակի բոլոր անդամները յատուկ անցագրով մտան Ա.Ֆղանիստան...:

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ հրահանգով ոստիկանապետը արգիլեց ոստիկանական միջարհեստական սենտիքային (որ կը համախմբէ 3 սենտիքաներ) որոշած ցոյցը, Հինգշաբթի Յունիս 16-ի համար: Բացակայութեան ոչ մէկ արտօնութիւն պիտի տրուի այդ օրը: Ցոյցէն զատ՝ հանրաժողովն ալ կրնայ արգիլուիլ, եթէ ան քաղաքական բնոյթ առնէ, կամ էր փէնի պէտ դէմքեր իրենց մասնակցութիւնը բերեն: Ոստիկանական սենտիքան խորհրդածութեան մէջ էր, երկուշաբթի օր: Անհաւանական չէր նկատուեր, որ ոստիկանները փողոց իջեցնեն իրենց կիներն ու զաւակները:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ Քորսիքա գնաց 48 ժամուան այցելութեան մը համար: Թէեւ կղզին ազատագրական հակատը ըսած է, որ եղեռնափորձի դաղար մը կ'ընէ այդ չրջանին, այսուհանդերձ 4500 հոգի զօրակոչի ենթարկուած են ապահովելու համար Նախագահին պաշտպանութիւնը:

ԻՆԹԷՐՆԷՇԸՆԱԼ ՀԵՐԱԼԴ, Յունիս 13-ին, «Նամակ խմբագրութեան» մը եւս տսած էր հայկ. չարգերու վերաբերեալ, Մարտ 10-ի թիւին մէջ, հրատարակուած յօդուածներուն առթիւ, ուր խնդրոյ առարկայ էր հայկ. ահաբեկչութիւնը: Նամակագիրը՝ Մ. Տ. Ինճուճեան, Փարիզէն, չեշտելէ ետք թէ անշուշտ տակաւին ուշ չէ անդրադառնալու համար Մարտ 10-ի թիւին, հակիրճ կերպով կ'անդրադառնայ Հայերու չարգերուն, որ 1894 - 96-ին սկսան եւ կ'եզրակացնէ. - «Բայց մէկուկէս միլիոն նահատակ ճըշմարտութիւն կը պահանջեն՝ ոչ ուրիշ բան»:

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ 46-ՐԴ ԱԽՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆ

«ԱՐԱՐԱՏ» ՊԱՐՏՈՒԱԾ ՄՈՍԿՈՒԱՑԻ «ԴԻՆԱՄՕ»ԷՆ

Խորհրդային 46-րդ ախոյենութեան 12-րդ հանդրուանին, «Արարատ» Յունիս 7-ին կը խաղար Մոսկուայի մէջ, տեղացին «Դինամօ»ի դէմ: Խաղը վերջ գտած է «Արարատ»ի պարտութեամբ (1 - 2): Այս առթիւ «Սովետական Հայաստան» օրաթերթի մարզական թղթակիցը՝ Յ. Յակոբեան, կարգ մը խորհրդածութիւններ ըրած է երեւանցիներու խաղարկութեան մասին, նչելով մասնաւորաբար յետապահներու եւ բերդապահներու տարուրիւնները եւ աւելորդ ինքնավստահութիւնները մրցակիցներու գրոհներու ընթացքին:

13-ՐԴ ՇՐՋԱՆ

«ԱՐԱՐԱՏ» 5-ՐԴ...

Յունիս 12-ին, ախոյենութեան 13-րդ չրջանի հանդիպումներուն արդիւնքներն են.-

Դինամօ (Կ) - Սպարտակ (Մ)	1 - 1
Տորպեդօ (Ռ) - Զենիք	1 - 0
Ժալգիրիս - Շախտեոր	2 - 1
Մետալիստ - Դինամօ (Մ)	1 - 0
Արարատ - Պախտակոր	1 - 2
ԲԿՄԱ - Չերնոմորեց	1 - 2
Դինամօ (Մնկ) - Դնեպր	1 - 2
Տորպեդօ (Մ) - Նիստրու	1 - 0

Այս խաղերէն ետք, դասաւորման գլուխն է Չերնոմորեց 17 կէտով, իսկ «Արարատ» կ'իջնէ 5-րդ տեղը, 14 կէտով:

ԳՎԱՐՋՆԻ ԺՈՎՈՎԱԿ

ՏԵՓՂՆ ՆԱԶԱՐՅԱՆԻՆ

•

- 22 -

- Տեսչի՛ն ... այդ հիւսուածքները շատ հին կ՚երեւան, որ պիտի նախ եւ առաջ հոգ տանիք նորոգութեան համար:

Հաշտարեցի, սակայն ձայնիս մէջ ինծի համար անծանօթ ինչ-որ մը զգալով: Մարթայ՝ ուրիշ մը ըլլար: Ես ալ ինծի համար ուրիշ մը կ՚ըլլայի: Ցաւը ինծ՝ ինծի համար ուրիշ մը ըրաւ: Ընտրեցի ցաւը, որ ինծ՝ ինծի համար ուրիշ մը կ՚ընէր

ւորներն են զանազան շրջանակներու նիւթական հմքերու քննարկումը: Երիտասարդութեան դաստիարակութիւնը, զարգացման ճիւղերու կրթական զործին զժուարութիւնները արտասահմանի մէջ:

Պէտք է քննուին մեր թերիները եւ արժանիքները. չինարար ոգիով նաեւ մեր սխալներէն աւելի՝ մեր իրագործումները: Հարկ է չարժիլ խոհեմութեամբ. լուսաբանել կարգ մը սխալ կարծիքներ, կարծելով որ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը հարուստ կազմակերպութիւն մըն է եւ օգտուիլ առանց փոխադարձութեան. Այս, ան հարուստ է, բայց այդ համեմատական է մեր ազգ. կարիքներու շրջանակին մէջ: Բարեզործականի յանձնը ամէն զումար պարտաւորութիւն մը կ'ենթադրէ: Ան խոհեմ մտածակարող մը կարողացած է զոյացնել իր նիւթական հմքերը: Տալ սորվինք եւ սորվեցնենք մեր ժողովուրդին: Կը կարծրի թէ ազգմութիւն առանց կազմակերպութիւն մըն ենք. մինչ կ'ապրինք աշխարհի մը մէկ, ուր բազմաթիւ ազգակներ իրենց ներզործութիւնը ունին. սկզբունքները կենսական են մեզի համար. հարազատ անդամի մը պարտականութիւն է ճանչնալ ազգ. իրողութիւնները եւ ապահովել յարգանք միութեան նկատմամբ: Կ'ուզենք յիշեցնել թէ միութեան խորհրդանիշը կը բազկանայ իրարու կապող երկու ձեռքերէ, որ միմիանց միանալով կը զօրանան»:

×

Ցօսք առաւ կեդրն. վարչութեան անդամ՝ Պերճ Սեդրակեան, նիւթ ունենալով Հ. Բ. Ը. Միութեան կազմական կացոյցը ի՞նչ կապ ունի անդամներու եւ ղեկավարներու միջեւ:

Այս ներքին հարցերը պիտի չյուզենք այստեղ. ոչ ալ Մարսէյլի տեղական կոմիտէի նախագահ՝ Ռօպէր Սիսակեանի նիւթը՝ որ էր՝ - ի՞նչ կ'ընէ Բարեզործականը Ֆրանսայի մէջ եւ ինչպէ՞ս կարելի է առաւել չափով զարգացնել մշակութային զործունէութիւնը:

Բայց կատանք, օրակարգէ դուրս, Պ. Նափ. Պիւլլիւքեանի տեսակէտը, որ կ'ըսէր. - Սփիւռքի մէջ պահպանել հայկականութիւնը իր ազանդութիւններով. ազգացնել մայրենին մեր երիտասարդներուն եւ մշակել նորաճ սերունդը: Միութեան ապագան երիտասարդութիւնն է: Անոնք կը կրեն հայ անուններ, բայց հետզհետէ Հայերէն, որովհետեւ հայկ. նախակրթութիւն չեն ստացած: Մեր պարտականութիւնն է դիտնալ թէ ի՞նչ կարելի է ընել այդ ուղղութեամբ, եւ ինչպէս հրապուրել զիրենք:

Անհրաժեշտ պահանջ մը. պէտք է զգան հայկականութեան հպարտութիւնը:

Սերովբէ Արք. իր կարգին ըսաւ. - երկու արժանթինեան հայ արուեստագէտներ կը խօսէին Վեհափառին հետ. չահեկան առաջարկներ ըրին: Կ'ենթադրեմ թէ երկու, երեք տարին անդամ մը հրաւիրել բոլոր երաժշտագէտները համագումար մը, որպէսզի զիրար ճանչնան Բարեզործականի հովանաւորութեան տակ եւ անոր օժանդակութեամբ. որպէսզի Հայ, դաղափարներ փոխանակեն. կարելի է կիրարկել այս դաղափարը ճարտարապետներու, նկարիչներու եւ դիտուններու:

Պ. Պիւլլիւքեան անհրաժեշտ նկատեց բարեկամութիւն հաստատել պետական անձերու հետ, հրաւիրել զիրենք հայկական ընդունելութեանց:

Նուպարեան դրադարանի վարիչ Պ. Գարագաշեան եւս խօսք առաւ, բացատրելով դերը յիսնամեայ այդ հաստատութեան որ թոյլ կուտայ մանաւանդ ուսանողներու հայագիտութեան թէզեր պատրաստելու եւ մեծ ծառայութիւններ կը մատուցանէ թղթակցութեամբ ամէն կարդի պահանջներու. բայց ան պէտք ունի արդիականացման պահանջներու:

×

Ժամը 11-ին հիւրերը բարձրացան փոքր սրահը ճաշի, ուր տիկիններն պատրաստած էին խիստ խնամեալ ճաշեր: Ժամը 14·30-ին սկսաւ երկրորդ բաժնի օրակարգը:

Երջանային կոմիտէի քարտուղար Յակոբ Գասարճեան, նիւթ ունէր Հ. Բ. Ը. Միութեան ազգային ուղեդիծը: Իսկ ընդարձակ էր զանձապահ՝ Յաչիկ Տարաքճեանի տեղեկագիրը: Միութեան նիւթական միջոցները բաւարար է՞ն իր դերը դոհացուցիչ կերպով կատարելու: Մեծ ցուցաատիտակներով առաջ խիստ երկար բացատրութիւններ:

Սերովբէ Արք. Մանուկեան, ուզեց խօսք առնել ըսելու համար թէ՝ կ'ուզէր Բարեզործականի ուշադրութիւնը հրաւիրել Արեւմուտքի մէջ զպրոցական տադնապին չուրջ, մեր լեզուի եւ մշակոյթի պահպանման համար պէտք է միջոցներ խորհիլ, որպէսզի Հ. Բ. Ը. Միութիւնը իր փառքի դադաթնակէտին հասած ըլլայ: Այս առաջին օրուան եղրափակիչ խօսքը նախագահինն էր:

Բարեզործականի կեդրոնական կազմը վերին մարմինն է որ իշխանութիւն ունի բոլորին զործունէութեան վրայ. դիտենք թէ երկրէ երկիր օրէնքներու եւ պահանջներու համաձայն կացութիւնները կը տարբերին, ինչ որ զժուարութիւն մըն է մեզի համար: Մենք կը զործենք քանի երկիրներու մէջ. անոնցմէ ոմանք աւելի զործունէութիւն կը ցուցաբերեն: Զեղի անկեղծօրէն խոստովանիմ թէ փարիզը ամենայետին մասնաճիւղը կարելի է համարիլ ... զործունէութեան տեսանկիւնէ, հակառակ իր 100·000 բնակչութեան: Կ'անգիտանամ պատճառները: Վերջերս վերականդնում մը յառաջ եկած է եւ կը յուսամ որ արդիւնաւոր ըլլայ ան:

Բարեզործականի եկած զումարները հին սերունդի կտակները եւ նուիրատուութիւններն են. այդ սերունդը տակաւ կը նուազի: Զկայ նոր սերունդին ոչ մէկ յատկացում: Ըսուեցաւ թէ յաջորդ տասնամեակներուն միութեան զրամագլուխը պիտի կրկնապատկուի: Ես կը տարակուսիմ այդ տեսութեան: Նոր սերունդի մէջ շատ հարուստներ կան, բայց անոնք անտարբերութիւն կը ցուցաբերեն: Ֆրանսայի վերջին քանի տարիներու վարչական կազմը պահելու համար. Ֆրանսա ինքնաբաւ չէ: Վերջերս ձեր նոր վարչութեան ֆօնտի մը ձեռնարկը զովելի զտայ:

Ամերիկահայութիւնը կրկին է Ֆրանսահայութեան: Մենք հոն ունինք հարիւր եկեղեցիներ երեք յարանուանութեանց յատուկ. դուք ունիք հազիւ երեսուն, եւ զպրոցի անբաւարարութիւն:

Նախագահը եզրափակեց իր խօսքը յաջողութեան մաղթանքներով:

Առաջին օրը համագումարին՝ կը վերջանար ժողովականներու բաշխուած զովացուցիչներով:

Համագումարի երկրորդ նիստը տեղի ունեցաւ, Շաբաթ, Յունիս 4-ին: Այս անդամ զբաղեցան լոկ օրակարգի հարցերով: Աղդարեւ՝ խորհրդակցութեան առարկայ էր նախ Բարեզործականի մշակութային զործունէութիւնը. թէ ինչպէ՞ս զպրոց, կրթաթոշակ, հայ լեզուի դասաւանդութիւն կարելի էր իրագործել:

Այս նիւթին չուրջ խօսք առին, նախ Մարսէյլի Տիկնանց Կոմիտէի նախագահուհի՝ Տիկին Էլիզ Զրբաչեան, որ խիստ բովանդակալից ձեւով ներկայացուց ըստեղծուած զժուարութիւնները, եւ միօրեայ զպրոցներու վիճակը Մարսէյլի մէջ, օգափոխութեան կայաններու օգտակարութիւնը ելլեւ.:

Երկրորդ խօսողն էր Փարիզի Տիկնանց Կոմիտէի անդամ՝ Տիկին Մառի Գործունեան, որ նոյնպէս յիշեց այն զժուարութիւնները որոնց կը բախի միօրեայ զպրոցի հետեւողներու հարցը:

Պ. Եկաւեան միջամտելով յարոյց պատասխրքերու եւ բառարաններու պակասը - ինչպէս եւ մանկավարժներունը: Հրատապ հարց մը, որու չուրջ խիստ երկար զափարներու փոխանակութիւններ կատարուեցան:

Պ. Եկաւեան երկարօրէն տեղեկութիւններ տուաւ Մառի - Նուպար ուսանողական հաստատութեան մասին:

Օրակարգի երկրորդ հարցն էր «ինչ - պէ՞ս հրապուրել երիտասարդութիւնը դէպի Բարեզործական»: Առաջին խօսողն էր Պ. Արա Ահարոնեան, որ երկարօրէն պարզեց այն ջանքերը որ կը տարուին համախմբելու երիտասարդները Բարեզործականի կեդրոնին չուրջ. զեղարուեստական, մշակութային, զբօսական հրապուրիչ ելոյթներով: Ժէրար Քէթա - նէճեան՝ (Մարսէյլէն), կարդաց նաեւ Վալանսի կեդրոնէն Ալէն Կօչկարեանի ղրկած տեսութիւնը:

Երիտասարդական հարցը տեղի տուաւ կարգ մը վիճաբանութեանց, բայց փարիզի կեդրոնի հետեւած ուղին յաւազոյնն էր, երիտասարդաց տալու համար հայկականութեան ոգին:

Կէսօրուան ճաշէն առք խօսքը տրուեցաւ Վալանսի կեդրոնէն՝ Տօքթ. Խոր. Թորոսեանի, որ նիւթ ունէր «ինչպէ՞ս կարելի է՞ր բարելաւել Ֆրանսայի մասնաճիւղերու զործունէութիւնը» եւ վերջապէս Լիոնի կեդրոնէն՝ Ժաք Կօչկարեան ,նիւթ ունենալով Ֆրանսայի կեդրոններու ապագան:

Համագումարը պիտի վերջանար զիշերը Բօյալ Մօնսօ պանդոկի մէջ նախագահ Ալեք Մանուկեանի ի պատիւ ճաշով մը:

Զ. ՍԱՐԵԱՆ

Մրսիլիա

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԶԵՆԿԻԼԵՐՑԻՆԵՐՈՒ ՁԱՅՆԸ

———×———

Զենկիլերցիներու Հայրենակցական Միութիւնը հոգեհանդստեան պաշտօն կատարել տուաւ Կիրակի, Յունիս 5, Ալֆորվիլլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին, ի յիշատակ Մեծ Եղեռնի իր նահատակներուն: Հոգեւոր հովիւը՝ Ներսէհ Վրդ. Բախուճեան, իր քարոզին մէջ դրաւատեց Զենկիլերցիներու հայրենասիրական ոգին, առատաձեռնութիւնը եւ այլ բարեմասնութիւնները:

Ցաւարտ պատարագի, Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ տեղի ունեցաւ ճաշ - հաւաքոյթ մը, որուն մասնակցեցան հայրենակիցներ եւ բարեկամներ: Հոն էին 1914-ին թրքական բանակին մէջ ծառայած եւ վերապրած հայրենակիցներ ,անոնց ընտանիքները եւ զաւակները, որոնց ներկայութիւնը դրաւականն էր այն իրողութեան, որ աւանդութիւնը կը չարունակուի: Սեղանը վարեց Խոմոն Զօրաբաբէլեան: Ստեղծուեցաւ խանդավառ մթնոլորտ մը. յիշուեցաւ անցեալը, թարմացան յիշատակները:

Գնահատելի էր Խոմոն Զօրաբաբէլեանի, Տօնիք Միսաքեանի եւ Վարուժան Պօղոսեանի տարած աշխատանքը, որուն շնորհիւ կրցանք յիշատակելի պահեր ապրիլ:

ԱՄԱՏՈՒՐ

———×———

ՄԵԾԱՐԱՆՔ
PRIX BIGUET DE L'ACADEMIE FRANÇAISE

ԺԷՐԱՐ ՏԷՏԷԵԱՆԻ

Մայիս 16 թուակիր նամակով մը, Ֆրանսական Ակադեմիայի մշտնջենական քարտուղարը կը հաղորդէ որ փրոֆ. Ժերար Տէտէեանի շնորհուած է Ակադեմիային Պիկէ մրցանակը, այն հատուկան զործին համար՝ Հայերու Պատմութիւն, զոր դեկավարած է:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՅԱՓՇՏԱԿՈՒԱԾ ՀՈԳԻՆԵՐ
ՎԵՑ ՎԿԱՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Գրեց՝ Յ. Ուրարտացի

Մխիթիթ

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Զ.

ՏՈՓԹՈՐԸ

- Հը՛, մրմռաց, կատարինէիս ճչիչ - զին կէսը եղած է... ճչիչէզին կէսը էղաւ ամմա, եավրուս ալ քառասունին մատ մը մնաց ... քառասո՛ւն, ամմա ասլիկա մենք կիտենք մինակ, հայիսը թող էրսուն նըչխինդէն անդին չկիտնայ ... չէ՛, էր - սունըչխինդէն անդին չեմ անցնիր, չը՛լսար, չը՛լսար պէ՛, էրսունըչխինդը անցած աղջիկը ո՞վ կ'առնէ ... տիրի տիրի մեռցու - նէ՞մ, ծո՞վը նետեմ կէնկի պէս աղջիկ - ներս, էս անոնց համար փարա խարճեր, սիրտ հատցուցեր եմ ... հա՛ էրկու ճուվալ ոսկի ծովը նետեր եմ հա կատարի - նէս Մափթաղինէս ... էս խալ չեմ ըլլար, Աման՛ծ ալ խալ չըլլար քի ատ կատանայի պէս ...

Ցանկարծ կեցաւ՝ կսկծալի, ահաւոր հեռապատկերէ մը ըզեղը ցնցուած:

- Աճապա կ'ըլլա՞յ մի, կ'ընե՞ն մի կ'ըսես, Բարթիկ ... ծօ լմնցա՛ր, մեռա՛ր, ատ պանը էղաւ նէ հապը կլլեցի՛ր ... մէկալ իրատներն ալ ատ կեանին տակը առնելուին կապուի նէ Բարթիկը լմընցա՛ւ. ա՛լ խվրըզվը չիկայ, չըլլար. ամիսն ալ էրկու իրեք հարուր ղրուչս հավան էլաւ, էս ալ մէկտեղ, եավրուներս ալ մէկտեղ ...

Հրէչը, այս երկիւղներուն, ապաղայ այս քայքայումներուն մատծման ազդե - ցութեանը տակ դողդղահար կ'երթար, կը քալէր քայլամոլոր, եղոտ ճչնճոտ ֆէսը մէկ քովին վրայ ճմրթկուած, դիմովի պէս երերակալով.

- Լմնցա՛նք, լմնցա՛նք, կը մռլտար, մախմներս անութի պէս պիտի մեռնին, ճչիչէզին չպիտի չինուի, աշխրքի էրէս չպիտի տեսնան, ատ մէկ չափխըրնին համար, ատ մէկ սիւրդիւկին համար, ծօ մա՞ւրկէց էր մեծծաւ տէ կլխունուս տանակ փորձանք էղաւ, աճապա մէկ ճարը կա՞յ ... ճա՛րը, ճա՛րը, ճա՛րը...

Եւ այս վերջին բառերը արտասանած միջոցին ճակատը կը չիչէր՝ կարծես այս չփումով իր հրէչային գանկէն դուրս թողնելու համար այդ ճարը ... Ոճրական լոյսեր կը փայլատակէին իր բրեղենի աչքին մէջ, չուրթերը կը դողդղային արտասովոր յուզման տակ, եւ կ'ուզէր դաղափար մը, զգացում մը բառնաճեւել, բայց չէր համարձակեր՝ ճիշդ այն դողին պէս որ ձեռքերը առարկաներուն երկնցնելէ առաջ չուրջը կը դիտէ սարսափով:

- Հէ՞, հէ՞, կ'ըլլա՞յ, ծօ ըլլալի՞ք բան է, եա պռնուիմ նէ, եա եախան ծառք տամ նէ ... մախըմնե՞րս, եավրունե՛րս, եա էֆտի՛կը ... Չէ նէ հի՛չ պան մը չէ, ատ չափխըրնին քիթին պան մը տուր օտկերը անկէ լմնայ էրթայ, էս ալ ծառքէն ազատիմ ... բէք աղէկ ամա եա՛ պռնուիմ նէ, ան ասկէ կէչ, եա տիրի տիրի կախեն նէ ինծի պէս կիւզէլիմ մարդը ... մեղքը չէ՞ պէ՛, էս տահա չատ օր պիտի տես - նամ, աշխարքին տահա չատ պէտքցու մարդ եմ. ծօ ի՛նչ, թոռան էրես, չտեսա՞ծ մեռնիմ, Կատարինէիս Մափթաղինէիս բիչիկներըը կիրկիս մէկ տանտանա չըրած հիչ կը մեռնի՞մ, խե՞ղճ էմ ի՛նչ եմ, ա՛լ ատ օրերուն պիտի հանի՞մ աճապա, հառաչեց Բարթող ազա բազկատարած, անկ թոռներս թեւերուս մէջ առած տա՛նատա՛նա գուգում տա՛նատա՛նա պիտի բնե՞մ ...

Ու երկու բազուկները, ազեւաձեւ, ոդին մէջ երկարած, կը տատանէր երբ թոռները արդէն իրաւ բազմած ըլլային այդ պարչելի թեւերուն մէջ:

Այս մերթ կսկծալի, մերթ ուրախ մըտածումներուն մէջ տարուբերուելով է որ մսավաճառը տուն հասաւ, եւ, իր տուայտանքին համեմատ, առանց իր մըտադրութեան պատճառը կնոջը հաղորդելու, առաւ հրացանը եւ պարտէզը թուփերու եւ ծառերու ետին դարանի մտաւ՝ կատուներու պատուական ընկերութենէն անհատներ պակսեցնելու համար:

- Ծօ պարէ սըվոնցմէ էօճա առնեմ, կ'ըսէր ինքնիրենը, եաքի զարարնեբուն բուն տեղը հիմակուընէ լեցնելու եմ ...

Եղած կարզադրութիւնը անհման հրճուանքով մըն էր որ իմացաւ արշակ նոյնիսկ իր մամային բերնէն... Գրպանին մէջ առատ դրամ ունենալ իր նորածին եւ յարատեւ քմայքներուն յագուրդ տալու համար. ահա ինչ որ իր օրերուն ու գիշերներուն տենդալի մտածումն էր, տեսակ մը մղձաւանջ որ իր զանկը կը տոչորէր, դժնդակ նոպաներու կ'ենթարկէր իր մարմինը:

(Շար. 80)

Տէր եւ Տիկին Արամ Տաթօնեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տաթօնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Տաթօնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վահէ Օսթէին, Տէր եւ Տիկին Պերճ Էքսէեան, Օր. Գոհար Էքսէեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, հօրաքրոջ եւ զարմուհիին՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ
(ծնեալ Տաթօնեան)

մահը, որ պատահեցաւ, Շաբաթ, Յունիս 11-ին, 78 տարեկանին:

Յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները՝ մեր յաջորդ թիւով:

«ԾԱՌԱՋ». - Մեր խոր ցաւակցութիւնները Տաթօնեան եղբայրներուն եւ իրենց ընտանեկան պարագաներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Յովակիմ Պօղոսեանի մահուան առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընեն. - Թէճիրեան ընտանիքները 400, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Քաջունեան, Տէր եւ Տիկին Մարտար Մերուլեան, Պ. Հմայեակ Կիւլեան 200-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Հայկ. Տէր-Պետրոսեան 100, Նազարէթ Տէրտէրեան ընտանիքը, Տէր եւ Տիկին Ժերար Տէր-ոէրեան, Տէր եւ Տիկին Արման Յանթամուրեան, Տէր եւ Տիկին Նշան Սայրիմ 200-ական, Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Սայրիմ եւ զաւակները 400 Ֆ.: Այս գումարը 2.300 Ֆ. կը բաշխուի հետեւեալ հաստատութեանց միջեւ. Խոխի եկեղեցւոյ մանկապարտէզին 600, Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանին 400, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 400, Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբին 500 եւ 400 «Ծառաջ»ին (ստանալ «Ծառաջ»էն):

×

Տիկին Սրբուհի Գասպարեանցի մահուան քառասունքին ի յիշատակ՝ Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Սայրիմ եւ զաւակները 200-ական Ֆ. կը նուիրեն Կապոյտ Ծաչի Փարիզի մանաճխուղին եւ Նաւասարդ պարախումբին, (ստանալ «Ծառաջ»էն):

ՀՆՉԱԿԵԱՆ ՔԱՍԱՆ ԿԱԽՕՂՉԱՆՆԵՐԸ

Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան Ֆրանսայի շրջանի վարիչ մարմինը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ կիրակի, Յունիս 19, Փարիզի Հայոց Մայր եկեղեցւոյ մէջ 1915 Յունիս 15-ին Պոլսոյ Պայազիտի հրապարակին վրայ կախաղանով նահատակուած՝ խաւն Հրանչակեան անմահ հերոսներու յիշատակին:

Նոյն օրը, ժամը 13·30-ին, հոգեճաշ՝

Restaurant SIDI AICH,276,Bld. Voltaire-M° Nation

Պատշաճ յարտապիր, յարգանքի ուղերձներ, երգ, արտասանութիւն:

Նախօրօք ապահովել սեղանները:

Հեռ. - 770 - 38 - 63 874 - 24 - 65:

Ճաշագին՝ 75 Ֆ.:

ՍԱՀԱԿԵԱՆ - Լ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ
ԳՈԼՉՃԻ 60-ԱՄԵԱԿ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Հինգշաբթի, Յունիս 16, ժամը 20·30-ին, Նիսի եկեղեցւոյ Օշական սրահին մէջ, դասախօսութիւն Լիբանանի Սահակեան Լ. Մկրտիչեան վարժարան - Գոլչճի 60-ամեակին առթիւ:

Կը դասախօսէ՝

ԺԻՐԱՃՐ ՆԱՃԻՐԻ

(Ամբաղդրապետ «Արարատ» օրաթերթի Լիբանան):

Նիւթ՝

Լիբանահայ կեանքը երէկ, այսօր, վաղը:

Յուցադրութիւն «սլայթ»ներով՝ յօրելեար Սահակեանի, Լիբանահայ գաղութի եւ Լիբանանի չուրջ:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՒ
ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ
ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կիրակի, Յունիս 19, ժամը 10·30-ին, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տօնին եւ հիմնարկութեան 50-րդ տարեդարձին առիթով կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
կաթողիկոսական պատուիրակ
Հայոց Եւրոպայի

Ժամը 13-ին ճաշ, Շաւիլի հանդիսարահին մէջ, որմէ ետք զեղարուեստական յայտագիր:

Կը մասնակցին.-

ԱՍՏՂԻԿ ՏԻՏԻԵԱՆ (երգ)
ՍՕՆԱ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (դաշնակ)
ԱՆԻ ՏԻՄԻՐԵԱՆ (արտասանութիւն)
եւ
ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳԱԽՕՒՄԲ

Մուտքը՝ 100 Ֆ.:

Տեղերը ապահովելու համար, հեռաձայնել՝ 750 - 97 - 10 Յունիս 16-էն առաջ:

— **EGLISE** : 4, Rue des Trois-Champtiers
92370 CHAVILLE
— **SALLE des FETES** : 47, Rue de Stalingrad
92370 CHAVILLE

Centre aéré

POUR VOS ENFANTS

Au mois de Juillet, **l'ECOLE DU TEBROTZASSERE**, assûrera le ramassage scolaire et organisera diverses activités.

Pour tous renseignements, s'adresser à la direction :

Madame KARAGULIAN
1, Bld. du Nord 93340 — Le Raincy
Tél. :381.01.72

ասուլիս

ՄԱՐՍԷԼ.- Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալէք Մանուկեան կեդրոնատեղիին մէջ, 33 Քուր Փիէր Բիւժէ, Յունիս 17, Ուրբաթ օր, ժամը 19 - 21, Ֆրանսապէր գլխով ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ԲԱԱԳԱԼ կը ներկայացնէ իր նոր հատորը՝

LE FRUIT DE LA PATIENCE

Մուտքը ազատ է:

Կը հրաւիրուին բոլորը անխտիր:

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ԱՌԹԻԻ
ԿՐՔՆՈՊԼԸ
ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կրքնոպլի Կապ. Խաչը, Հ. Ց. Դաշնակցութիւնը եւ Նոր Սերունդը Մայիս 28-ի առթիւ դաշտահանդէս մը կազմակերպած են Յունիս 19, Կիրակի, Բրէմօլի դաշտին մէջ (Շանտուսի ճամբուն վրայ): Անձրեւի պարագային Սէն Մարթէն տ'Իւռի Սալ տէ Ֆէթի մէջ: Կը խօսի.-

ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ
ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿ

Հայ նախկին Ռազմիկներու Միութեան ընդհ. ժողովը, Կիրակի, Յունիս 19, ժամը 10-ին, 32 rue du Théâtre, Քրեվիզ, 9-րդ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆ

Ցուվիսի արձանագրութիւնները փակուած են:

Օգոստոսի համար արձանագրութիւնները կը շարունակուին: Դիմել Կապոյտ Խաչի պրասեներակը, Շաբաթ-Կիրակի օրերը, ժամը 14·30-էն 17·30, 17 rue Pixerécourt, Փարիզ, հեռ. - 824 - 46 - 57 կամ տեղական մասնաճիւղերու վարչութեանց մօտ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
12 - 14, Rue St. Bazile — Marseille

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՒԱՔԵՐՈՅԹ

Տան բացման 7-րդ տարեդարձին առթիւ, Կիրակի, Յունիս 19-ին ժամը 13-ին, զեղարուեստական բաժին, նուագախումբ, հայկական մթնոլորտ:

Ճաշագին՝ 100 Ֆ.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի հաւաքոյթ - թէյասեղանը Յունիս 25, ժամը 15·30-ին Մշակոյթի Տունը: Միօրեայ զբօսընթացքի աշակերտներու կողմէ պատրաստուած երգ, նուագ եւ արտասանութիւն:

Կը հրաւիրուին ընկերուհիներ եւ համակիրները:

A L'OCCASION DU 2e ANNIVERSAIRE DE SA FONDATION

L'ASSOCIATION CULTURELLE ET D'ENTRAIDE DES ARMENIENS DE TURQUIE

présente

2 GRANDES REPRISES — 2 CHEFS D'ŒUVRES

PEPO

de **Hamo BEK NAZAROV**

fondateur du cinéma arménien

Samedi, 18 Juin, à 22h. 00

Nous Sommes, Nos Montagnes

d'**Henrik MALIAN**

Vendredi, 24 Juin, à 22h. 00

(Les films sont en version arménienne et non sous-titrés en français)

Cinema COSMOS : 76, rue de Rennes, Paris - 6e (Métro Saint Sulpice)

— Prix des places : 25 frs.

Réservation : dans les locaux de l'Association
131, Ave. Henri Barbusse, CLAMART, Tél. : 736.54.91
En semaine (sauf lundi) de 19h. 30 à 21h. 30
Le week-end de 13h. 00 à 19h. 00

VACANCES

JAF 1983

(JEUNESSE ARMENIENNE DE FRANCE)

du 10 au 31 juillet à BOULOURIS (VAR)
LE MANOIR

— **SITUATION** : 5 km de St-Raphaël, à 50 m de la plage.
— **DESCRIPTION** : Chambres de 6 lits, dans un très beau jardin de 8000 m² bordé de palmiers.

SPORT — LOISIRS — ANIMATIONS

SEJOUR EN PENSION COMPLETE
(Voyage non compris)

3 semaines .....2.940 F
2 semaines .....2.030 F
1 semaine .....1.050 F
Séjours du dimanche (midi) au samedi (inclus)

—— RENSEIGNEMENTS ——

— **PARIS JAF** : 6, Cité de Wauxhall - 75010 PARIS - Tél. 208.76.49 (les mercredis après 20h)
— **LYON JAF** : 215-217, Avenue Félix Faure - 69003 LYON Tél. (7) 874.50.13
— **VALENCE JAF** : M. Minas Gasparian - 48, Boulevard Vauban 26000 VALENCE Tél. (75) 43.10.16
— **MARSEILLE JAF** : 65, Allées Léon Gambetta - 13001 MARSEILLE Tél. (91) 08.10.38 (les mardis après 20h)

ARMENIE

Միասնօրհնեքի տօրէն քաղցրակ ճամբորդութիւններ Էջմիածին

Trois voyages spéciaux bénédiction de l'Huile sainte à Etchmiadzine

Accompagné par
VAROUJAN SARKISSIAN

SEPTEMBRE 83
Du 16 au 29, du 17 au 30, du 22 au 30

Départs de Paris, Lyon, Marseille et Nice

nous vous rappellons les autres dates de voyage en Arménie

Du 02 au 15 Juillet	(Moscou-Erevan)
Du 16 au 29 Juillet	(Moscou-Erevan)
Du 16 au 29 Juillet	**(Moscou-Erevan-Tbilissi-Leningrad)**
Du 30 Juillet au 12 Août	(Moscou-Erevan)
Du 30 Juillet au 12 Août	(Moscou-Erevan-Sotchi)
Du 13 au 26 Août	(Moscou-Erevan)
Du 13 au 26 Août	**(Moscou-Erevan-Tbilissi-Leningrad)**
Du 23 Août au 05 Septembre	(Moscou-Erevan)
Du 03 au 16 Septembre	(Moscou-Erevan)

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS :

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 95 - 90 - 12

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

ՀԱՅՐԱՏԻ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՐԱՏՉ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ՔԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ: 210 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 450 Ֆ. - Հատը: 3,00 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
15
MERCREDI
15 JUIN
1983

LE NUMERO: 3,00 F

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 15.458

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

58e ANNÉE — No 15.458

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՓԱՐԻԶԻ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՆԻՍՏԻՆ ԱՒԹԻՒ

ԹԻՒՐՔՄԷՆԻ «ՔԷՆԸ» ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ՓԱԿԱԳԻԾԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

—×—

Անցեալ շաբթու, Փարիզ կը գտնուէր Թուրքիոյ Արտաքին Նախարար՝ Թիւրքմէն, ի շարս ատլանտեան իր պաշտօնա կիցներուն, ուխտին նստաշրջանին առ թիւ: Թէրճիման Ցուցիս 12-ի իր թիւով «շահեկան» կարգ մը լուրեր կուտայ այդ առնչութեամբ:

×

ՕԹԱՆ-Ի ՆԻՍՏԵՐՈՒՆ ՖՐԱՆԳ - ԹՐՔԱԿԱՆ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ

- Թիւրքմէն կը յայտնէ թէ Ֆրանսա մտադիր չէ ահաբեկչութեան դէմ լուրջ պայքարի, եւ ոչ ալ Թուրքիոյ հետ իր յարաբերութիւնները բարւոքելու:

ՕԹԱՆ-ի Նախարարաց Խորհուրդը դարնան նստաշրջանը երէկ վերջացաւ: Հը - րատարակուեցաւ հասարակաց զեկոյց մը, որուն մէջ վերջին ազդարարութիւն մը ուղղուեցաւ Խորհ. Մխութեան, հըր - թիռներու հարցին չուրջ, անոր բռնած դիրքին պատճառաւ:

Նիստին աւարտին խիստ վիճաբանու - թիւն մը տեղի ունեցաւ Թուրք Ա.րա. Նախարար Թիւրքմէնի, եւ Ֆրանսացի իր պաշտօնակիցին՝ Շէյսոնի միջեւ:

1966-էն ի վեր, երբ Ֆրանսա դադրած էր մաս կազմելէ ՕԹԱՆ-ի զինուորական բաժնին, - առաջին անգամ է որ Փարիզի մէջ կը գումարուէր ՕԹԱՆ-ի Նախարա - րաց Խորհուրդի նիստը, որ առաւելապէս ծանրացաւ Եւրոպայի մէջ զետեղուելիք հրթիռներու եւ Արեւելք - Արեւմուտք յարաբերութիւններուն վրայ:

ԹԻՒՐՔՄԷՆ - ՇԷՅՍՈՆ ՎԷՃԸ

Հաւաստի աղբիւրներ տեղեկացուցած են թէ նիստերու աւարտին մօտ, տեսակցու - թիւններու ընթացքին, բաւական վիճաբանու - թիւն մը տեղի ունեցած է Թուրք եւ Ֆրանսացի նախարարներուն միջեւ: Վէճի նիւթ դարձած է պարբերութիւն մը որ տեղ պիտի գրաւէր հասարակաց զեկոյ - ցին մէջ եւ որ կը նախատեսէր «ահաբեկ - չական հարցերու օրակարգի ճիւթ դառ - նալու պարագան, բոլոր միջազգային ժո - ղովներու մէջ՝ ևաեւ ՕԹԱՆ-ի»:

Շէյսոն առաջարկեց վերոյիշեալ պար - բերութեան մէջ փակագիծի մէջ առնել «ևաեւ Օթան»-ի արտայայտութիւնը, մեղմացնելու համար զայն: Թիւրքմէն ա - ռարկեց, պնդելով թէ պէտք է եղած ճե - ւով ձգել պարբերութիւնը առանց փակա - գիծի, քանի որ այս նիւթը արդէն օրա - կարգի վրայ է միշտ ՕԹԱՆ-ի չրջանակէն ներս, եւ նոյնիսկ զինուորական տեղե - կագիրներուն մաս կազմած: Տեսնելով թէ վէճը կ'երկարի, ընդհ. քարտուղար Լրնս հարկ տեսած է միջամտելու, ըսե - լով. «չրջանի մը մէջ ուր ամէնէն աւելի պէտք ունինք միասնականութեան՝ այս վէճը կը վնասէ ՕԹԱՆ-ի ուխտին»: Վեր - ջապէս ընդունուած է բանաձեւ մը, ա - ռաջարկուած՝ Դանիոյ կողմէ, ուր բո - լորովին զանց առնուած է «ևաեւ ՕԹԱՆ»ի արտայայտութիւնը, և տեղ տրուած պար - բերութեան մը, ուր կ'ըսուի. «Ուխտին մաս կազմող կողմերը կը հաստատեն ա - հաբեկչութեան հետ պայքարի մէջ իրենց վճռակամութիւնը»:

Թիւրքմէն այս մասին խօսք առնելով ըսած է. - «կ'ընդունիմ այս ձեւը, սա - կայն Ֆրանսայի այս կեցուածքը ցոյց կուտայ թէ ահաբեկչութեան դէմ պայ - քարի հարցին մէջ լուրջ մտադրութիւն - ներ չունի: Շէյսոն առարկած է Թիւրք - մէնի այս արտայայտութեան, ըսելով. - «չեմ կրնար ընդունիլ այս ամբաստանու - թիւնը»:

ԹԻՒՐՔՄԷՆ - ՇԷՅՍՈՆ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Նախագահ Միթերան առջի դիշեր ճաշ մը տուած է Էլիզէի պալատին մէջ, որու ընթացքին Թիւրքմէնը «նստեցուցած են» Շէյսոնի քով, որուն հետ բուռն վիճա - բանութիւններ ունեցած էր հասարակաց զեկոյցին առթիւ: Թիւրքմէն որ ճաշի ամբողջ տեւողութեան խօսած է Շէյսոնի հետ, աւելի վերջ լրագրողներու ըսած է թէ, Ֆրանքեւթրքական յարաբերութիւն - ներու եւ առհասարակ Թուրքիոյ վերա - բերեալ հարցերու մասին չեն արտայայ - տուած ու ընդհանրապէս իրենց խօսակ - ցութեան նիւթը վերաբերած է միջին - արեւելեան խնդիրներու:

Թիւրքմէն ըսած է նաեւ, պատասխա - նելով հարցումներու. «այն տպաւորու - թիւնը կրեցի թէ սա միջոցին Ֆրանսա կողմնակից չէ բարւոքելու Թուրք եւ Ֆը - րանսական յարաբերութիւնները:

ԹԻՒՐՔՄԷՆ ՉԻ ՄԱՍՆԱԿՑԻՐ ՇՐՋԱՊՏՈՑՑՆԵՐՈՒ ԵՒ ՃԱՇԵՐՈՒ

Արտաքին նախարարութեան բանբերը Աքըման, իր շաբաթական մամլոյ ասու - լիսին կրկնած է Թիւրքմէնի յայտարա - րութիւնը եւ ըսած թէ Թուրք նախարա - րը պիտի չմասնակցի Ֆրանսայի կառա - վարութեան կողմէ կազմակերպուած պատոյին՝ Սէն գետին վրայ, եւ ոչ ալ դիշերուան ճաշին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՔՈՐՍԻՔԱՅԻ ՄԷՋ

ՄԻԹԵՐԱՆ

Կ'ՈՂՋՈՒՆԷ «ՔՈՐՍԻՔԱՅԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ» ԵՒ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ «ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ»

ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ ՑՈՑՑԵՐ ՔՈՒՒԹԷԻ ՄԷՋ

—×—

Այսչէսի մէջ, Նախագահ Միթերան խօսեցաւ իր առաջին ճառը, քաղաքական ճառը, որ ընդհանրապէս արձագանգ կը - տաւ ժողովուրդին մօտ: Ողջունելով «փոքրիկ հայրենիքը՝ որ կը պատկանի մեծ ազգի մը», Նախագահ Միթերան ը - սաւ. «Երջանիկ եմ որ Քորսիքա եմ, ո - րովհետեւ ինքզինքս լաւ կը զգամ Ֆրան - սայի մէջ: Կառավարութիւնները, որոնք իրարու յաջորդեցին, նախկին եօթնամ - եակներու առեն, եթէ չատ խօսեցան ինք - նավարութեան մասին, պատասխան չբե - րին: Այլեւս այդպէս չէ, շնորհիւ Քորսի - քայի յատուկ կանոնադրին, իր ժողովին, «պատառականացման», այս ամբողջը ի - րագործուեցաւ առանց խնդրոյ առարկայ ընելու քորսիքացի ժողովուրդին կապե - րը Ֆրանսայի հետ»: Ապա, Նախագահը կը չեշտէ որ ազգային միասնականու - թիւնը այնքան աւելի զօրաւոր կ'ըլլայ որ - քան յարգէ իր իսկ զանազանութիւնները»:

Նոյնքան դիւրին պիտի չըլլար, սա - կայն, կացութիւնը Քոռթէի մէջ, «պատ - մական մայրաքաղաքը» կղզիին, ուր կ համալսարանը, որ առաւելաբար ազգայ - նամոլ ուսանողներ ունի: Հոս, մթնոլոր - տը ծանր է, Տըֆէօ եւ Ֆրանչեսքի մահ - հոդ, մինչ Բնակութեան նախարարը՝ Քիյօ սրտի տագնապ մը կ'ունենայ ու անմիջապէս կը փոխադրուի տեղւոյն հի - ւանդանոցին վերակենդանացման բաժան - մունքը: Ի՞նչ կ'ուզեն ցուցարարները՝ անկախութիւն, առանց անշուշտ հարցը չատ խորացնելու, դիտակցելու համար թէ կղզի մը, որ իր պատառումին միայն կէսը կ'արտադրէ, ի՞նչպէս կրնայ անկախ ըլլալ: Մնաց որ ներկայ պայմանները բոլոր երկիրներուն կը պարտադրեն մէկը միւսէն կախում ունենալ, եւ խորքին մէջ, անկախ ըլլալ, ուրիշ բան չի նշանակեր, եթէ ոչ՝ փոխել այն Պետութիւնը, որմէ նախապէս կախում ունէը...:

Այդ «տաք» մթնոլորտին մէջ է, որ Միթերան, ճաշէն ետք, համալսարան պիտի երթար, ուր պատրաստ են թռու - ցիկ, պաստառ, լոզունգ.- «Ֆրանսացի՛ք, դո՛ւրս», «ազատագրականացում», «Լի - պեռթա փէռ ի փաթրիոթի» եւայլն, եւ - այլն.: Բանակցութիւններ կը տարուին համալսարանին տեսուչին հետ, որպէսզի խօսքերուն չընկերանան պատրաստուած հակիրճներն ու լոլիկները, բայց Պրի - կելի, որ կ'ըսէ թէ «դիպուածով է, որ Ֆրանսացի է», կը մերժէ միջամտել: Նա - խագահը կը փորձէ պարտկել իր ջղայ - նութիւնը, ու երբ ճառեր կը փոխանակ - ուին, կ'ըսէ.- «Պոռչտուքները զիս չեն խանգարեր: Լաւ ականջ ունիմ եւ պիտեմ զանազանել այն ամէն ինչը որ՝ անորո - շութիւն է, մտահոգութիւն, սէր բանի մը համար եւ պատահական ըմբոստու - թիւն: Հո՛ս եմ, որպէսզի այդ պատահա - կան ըմբոստութիւնները չվերածուին մըշ - տական ըմբոստութեան»:

×

Քորսիքան, եթէ ինչպէս կ'ըսեն կարդ մը ազգայնամոլներ, գաղթավայր մըն է, այդ գաղթավայրը ոչ թէ դրամ կը բերէ Ֆրանսայի, այլ՝ սուղի կը նստի անոր, քանի տարեկան երեք միլիառ պէտք է տայ բացը դոցելու համար: Այս առթիւ, «Լիպերասիոն» դիտել կուտայ թէ գաղ - թականացման վերջ տալը, դրամական գետնի վրայ, նպաստաւոր կ'ըլլայ Ֆը - րանսայի: Կղզին նաեւ հարկային առա - ւելութիւններ ունի, միակ առանձնաչը - նորհը, զոր Նափոլէոն տուած է իր հայ - րենիքին: Թէ - Վէ - Ա.ն նոյնը չէ, ժա - ռանգութեան վրայ տուրք չի գանձուիր, եթէ ընտանիքները չյայտարարեն հան - դուցեալներու ձգածը, ծխախոտի վրայ իրաւունքները նուազ են, ինչպէս նաեւ կառքերու վիճիէթը: Կղզին ճարտարար - ւեստ չունի եւ շատ քիչ դիւղատնտեսու - թիւն, ու «տոհմային» մտայնութիւնը որ կը վարէ քաղաքական կեանքը, ալ աւելի կը վնասէ տնտեսութեան բարգաւաճ - ման:

Կայ նաեւ ուրիշ վնաս մը, հարուստ Քորսիքացին երբէք դրամագլուխ չի դե - տեղեր կղզիին մէջ եւ այս առընչու - թեամբ, առաջին եւ յատկանշական օրի - նակը, որ կը տրուի Թինօ Ռոսին է, որ միայն ապարանք մը ունի: Տեղւոյն շա - բաթաթերթին խմբագրապետը կ'ըսէ՝, որպէսզի ազգ. ճարտարարուեստ մը ըլ - լայ, պէտք է նախ ազգ. քաղքենիութիւն մը ըլլայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԵԱՆ զինուորական ուժերը աւելի քան հարիւր «հակայեղափոխական» ըս - պանուած կամ վիրաւորած են եւ քանդած ապստամբ կեդրոնատեղի մը՝ երկրին հիւսիս - արեւելքը, քրտական գօտիին մէջ, ըստ մամուլի պարսկական գործա - կալութեան:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԱՍՔԵԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ. - ՖՐԱՆՍ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԱԺԱԿԻ

ԱԻԱՐՏԱԿԱՆ

—×—

Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանսի պասքէթպոլի խումբը, Էֆ. Էս. Ժէ. Թէ.ի Փարիզի կո - միտէի կազմակերպած բաժակի մրցա - շարքին հասաւ աւարտականին:

Կէս - աւարտականին Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանս Սէ. Էս. Թոմսոնի դէմ դաշտ ի - ջաւ Հրաչ Սիսեռեան (խմբապետ), Վա - րանդ Պաղտասարեան, Աւետիս Խշուա - ճեան, Միհրան Գազանճեան եւ Շանթ Ոսկերիչեան հնդեակով: Խաղի առաջին իսկ վայրկեաններուն հայ մարզիկները արագ եւ սքանչելի խաղարկութեամբ մը 10 կէտի տարբերութիւն մը ապահովեցին (22 - 12), արժանանալով ներկաներու ջերմ քաջալերանքին: Սակայն, դժբախ - տաբար Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղաքը նոյն ա - րագութեամբ չկրցան չարունակել խաղը, քանի որ իրենց ֆիզիքական պայմանները տկար էին. հակառակ ասոր կիսախաղը վերջ գտաւ 42 - 28 արդիւնքով, ի նպաստ Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանսի:

Երկրորդ կիսախաղին կողմերը աւելի հաւասարակշռուած խաղարկութիւն մը ցուցաբերեցին, յաջորդաբար կէտեր նը - շանակելով, առանց սակայն խախտելու 14 կէտի տարբերութիւնը:

Խաղի վերջին վայրկեաններուն, Սէ. Էս. Թոմսոնի տղաքը տարբերութիւնը նուազեցնելու համար ամբողջ դաշտին վրայ ճնշում մը բանեցուցին եւ օգտուե - լով Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղոց մէկ - երկու վայրկեանի չփոթ վիճակէն յաջողեցան 4-ի իջեցնել տարբերութիւնը: Բարեբախ - տաբար, խումբին փորձառու տարրերը՝ Սիսեռեան, Ոսկերիչեան եւ Պաղտասար - եան, իրենց խելացի խաղարկութեամբ կրցան 4 կէտի այս տարբերութիւնը պա - հել մինչեւ խաղին վերջաւորութեան եւ Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանս դաշտը թողուց (84 - 80) յաղթական, մեծ ուրախութիւն պատճառելով բոլոր հանդիսականներուն:

Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանսի կէտերը նշանա - կեցին Հրաչ Սիսեռեան (20), Միհրան Գազանճեան (24), Վարանդ Պաղտասար - եան (12), Աւետիս Խշուաճեան (10), Վի - պէն Մազմանեան (8), Շանթ Ոսկերիչ - եան (6), Տիգրան Շահմիրեան (4):

×

ՓՈՒԹՊՈԼ

—×—

ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ 46-ՐԴ ԱԽՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆ

Բ. ԴԱՍԱԿԱՐԳԻ ԽԱՂԵՐԸ

Ցունիս 7-ին, Բ. դասակարգի իններորդ խմբակի հայկական խումբերը հետեւեալ արդիւնքները ձեռք ձգած են. - Սամսուն - դիայի «Լոկոմոտիւ» - Աբովեանի «Կո - տայք» 2 - 2, Լենինականի «Շիրակ» - Լենքորանի «Նաւթար» 2 - 1, Հոկտեմբեր - եանի «Սպարտակ» - Մինգեչաուրի «Ա.ե - տոմոբիլիստ» 3 - 0, Բաթումի «Դինամօ» - Ախալցխայի «Օլիմպիա» 3 - 1:

Արծրունիներու տոհմի պատմութիւնը

ԼՈՒՍԱՒՈՐ ՇԱՌԱՒԻՂՆԵՐ

(Բ. եւ վերջ)

Երեմիա Արծրունի ծնած է 1804-ին՝ Վան: Ինը տարեկանին ծնողքներուն հետ տեղափոխուած է Թիֆլիս, ուր ուսանած է տեղւոյն «Ազնուականաց» ապա՝ Պետերբուրգի զինուորական վարժարաններու մէջ: 19 տարեկանին մտած է բանակ: 1826 - 1828 թուականներուն մասնակցած է ռուս - պարսկական պատերազմին: 1829-ին իշխան Դոլգորուկովի հետ մեկնած է Թեհրան, ուր Տէյքար խանի եւ Թիւրքմէնչայի դաշնագիրներու ժամանակ կարեւոր դեր խաղացած է ռուսական պետութեան ահմաններու ընդարձակման մէջ:

1830-ին, հօր մահուան առթիւ, Երեմիա Արծրունի կը վերադառնայ Թիֆլիս. տարի մը ետք կը նշանակուի Մասնաւոր Յանձնարարութիւններու պաշտօնեայ՝ Կովկասի կառավարիչ Պասկեւիչի մօտ: Այնուհետեւ կարեւոր եւ պատասխանատու պաշտօններ վարած է բանակին եւ կառավարութեան մէջ մինչեւ 1864, երբ վերջնապէս թողլով զինուորական ծառայութիւնը՝ նուիրուած է իր յատուկ զբաղումներուն:

Երեմիա Արծրունի բազմակողմանի զարգացած մարդ էր, զինուորական գործի մէջ չափազանց հմուտ, լաւատեղեակ Ռուսիոյ, Կովկասի Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ հանրային - քաղաքական կացութեան, առեւտրական գործունէութեան, հայ ժողովուրդի անցեալի եւ ներկայի պատմութեան: Հայերէնէն եւ ռուսերէնէն զատ կը տիրապետէր Ֆրանսերէնի, պարսկերէնի, թրքերէնի: Լրջօրէն ուսումնասիրած էր Աբեւելքի երկիրներու հետ Ռուսիոյ առեւտրական յարաբերութիւնները: Ան հանդէս եկած էր բազմաթիւ համարձակ առաջարկներով՝ առեւտրական յարաբերութիւնները յօգուտ Ռուսիոյ եւ մասնաւորաբար յօգուտ Կովկասի ու Հայերու շահերուն ծառայեցը նելու համար: Այսպէս, օրինակ՝ ուսումնասիրելով ռուս - պարսկական եւ պարսկա - հնդկական առեւտրական յարաբերութիւնները, 1872 Ապրիլ 28-ին, Թիֆլիսի Ռուսական Թէքնիքի Ընկերութեան դահլիճին մէջ ան զեկուցում մը կարդացած է «Հնդկաստան գնալիք երկաթուղու խնդիրը» նիւթին շուրջ, որով համարձակ կերպով կ'առաջարկէր անդրկովկասեան երկաթուղին Պարսկաստանի վրայով մինչեւ Հնդկաստան հասցնելու եւ Անգլիոյ ձեռքէն անոր շահերը խլելու հարցը: Այսպէսով ան ցոյց տուաւ, որ իր երկար լռութեան ժամանակ ալ հետաքրքրուած է Ռուսիոյ, Կովկասի հոգերով, անոր տնտեսական բարգաւաճման հարցերով: Երեմիա Արծրունիի գլխաւոր մտահոգութիւնն էր Հայութեան, մասնաւորաբար Աբեւմտահայութեան վիճակի բարելաւումը: Կը մտահոգուէր հայկական վարժարաններու, հանրային կազմակերպութիւններու, եկեղեցական հիմնարկներու վիճակով, անոնց հոգերով ու կարիքներով: Կ'որոշէ հանգանակութիւն մը կազմակերպել եւ օգնել վարագայ վանքի դպրոցին: Այդ նպատակով ինք մեծ գումար մը կը տրամադրէ եւ կը թելադրէ ուրիշներու՝ չարունակել հանգանակութիւնը:

Երեմիա Արծրունի մասնաւոր սէր եւ գուրգուրանք ունէր Ներսիսեան դպրոցին հանդէպ: Կ'աշխատէր յայտնաբերել չքնորհալի եւ ընդունակ երիտասարդներ ու տեղաւորել զանոնք Ներսիսեան դպրոցը: Կ'օգնէր չքաւորներուն՝ նուէրի պատրաստակով բարձր նպաստ, հազուստ, գրենական պիտոյքներ տրամադրելով անոնց: Իսկ երբ 1867-ին զօրավար Երեմիա Արծրունի ընտրուեցաւ Թիֆլիսի քաղաքագլուխ, հայ հանրային ու կրթա - դաստիարակչական, հրատարակչական օճախներու, յատկապէս Ներսիսեան դպրոցի նկատմամբ ցուցաբերեց աւելի մեծ հոգածութիւն եւ աւելի մօտ եղաւ հայ մտաւորականութեան: Ան երկար չմնաց Թիֆլիսի քաղաքագլուխի պաշտօնին վրայ, հիւանդութեան պատճառով հեռացաւ եւ զբաղեցաւ հօրենական կալուածներու վերահսկողութեամբ: Ան վերջնապէս վերադարձաւ իր հօր՝ Գէորգ Արծրունիի կառուցած Սիոնի քարանոցը, որ հրոյ - ճարակ դարձած էր եւ քանդուած 1855-ին:

Իր կեանքի վերջին տարիներուն Երեմիա Արծրունի տարուած էր ընթերցանութեամբ. մտադրած էր գրել «Ձինուորական յուշեր» գիրքը, սակայն մեռաւ 1877 Նոյեմբեր 15-ին: Թազուեցաւ Թիֆլիսի Վերայի գերեզմանատունը: Ծառզարկաւորութեան ներկայ էին ամբողջ հայ համայնքը, Վրացիներ, Մէդրէչներ, Աբխազներ, տեղական եւ ռուս բարձրաստիճան պաշտօնեաներ:

Արծրունիներու տոհմի վերջին չառաւիղներէն յատկապէս աչքի կը զարնէ անունի հրապարակախօս, գրական - հանրային բեղուն դէմք Գրիգոր Երեմիայի Արծրունի: Նախակրթութիւնը առանալով ընտանիքին մէջ, մասնաւոր ուսուցիչներու միջոցով, ան 1858-ին՝ 13 տարեկանին կը մտնէ Թիֆլիսի ռուսական գիմնազիոն, զոր աւարտելով, 1863-ին կը մեկնի Մոսկուա եւ կ'ընդունուի տեղւոյն համալսարանը:

Ա.յնուհետեւ կը փոխադրուի Պետերբուրգի համալսարանը, ուր կ'ուսանի մինչեւ 1867: Նոյն տարին Գրիգոր Արծրունի կ'ընդունուի Հայտըլպէրկի համալսարանը, զոր կ'աւարտէ 1870-ին, քաղաքատնտեսութեան եւ փիլիսոփայութեան տոքթէօրի տիտղոսով: Մայրենի լեզուի մէջ կատարելագործուելու նպատակով 1869-ին կը մեկնի Վիէննա, ապա Վենետիկ, ուր երկու տարի Մխիթարեաններու մօտ դասեր առնելէ ետք կը վերադառնայ Թիֆլիս: Հոս կը պաշտօնավարէ Գայեանեան աղջկանց վարժարանին մէջ, իբրեւ ընկերաբանութեան նիւթերու ուսուցիչ: Թիֆլիս վերադառնալէ ետք Գրիգոր Արծրունի ամբողջութեամբ կը նուիրուի գիտութեան: Բազմաթիւ յօդուածներ կը գրէ ընկերային - տնտեսական եւ առեւտրական յարաբերութիւններու, չահու, ինչպէս նաեւ փիլիսոփայութեան կարեւոր կարգ մը հարցերու մասին, որոնք կը հրատարակուին «Մեղու Հայաստանի», «Հայկական աշխարհ» եւ այլ թերթերու եւ ամսաթերթերու մէջ: Սակայն ազգօգուտ գործունէութեան եւ գիտական աւելի կարեւոր հետազօտութիւններու համար անհրաժեշտ էր սեփական տպագիր օրգան մը, որ գառնար ազգի հոգերու կարեկիցը, խորհրդականը, անոր իմացական կեանքի մշակը: Եւ Գր. Արծրունի յաջողեցաւ իրականացնել իր մտադրութիւնը: 1872-ին լոյս տեսաւ «Մշակ» թերթի անդրանիկ թիւը, որուն խմբագիրն ու հրատարակիչը ինք՝ մինչեւ մահ:

Գ. Արծրունի կը մտահոգուէր հայ գիւղացիական համայնքի քայքայումով, երկրագործներու զանգուածային հոսանքով դէպի քաղաք, զոր կանխելու նպատակով ան կ'առաջարկէ ստեղծել «գիւղական փոխատու ընկերութիւններ», «հատարակական չտեմարաններ» եւ «փոխադարձ օգնութեան միութիւններ»: Ըստ իրեն, անոնց օգնութեամբ թէ՛ գիւղացիական համայնքի քայքայման ընթացքը կը կասեցնէր եւ թէ՛ գիւղացիութիւնը կ'ապրէր բարեկեցիկ: Ան սկզբունքով դէմ էր «արիւնահեղութիւն բորբոքող» յեղափոխական պայքարին: Մերժելով հատարակութիւնը յեղափոխական ճամբով վերափոխելու ամէն պաղափար, դէմ ըլլալով այդ պաղափարի տեսական սկզբունքներուն, Գրիգոր Արծրունի հրապարակ կը դնէ իր պաղափարը, իր տեսակէտը, այսպէս կոչուած «անձանձնութեան» կամ «ինքնանութեան» պաղափարը: Կը պահանջէ նոր մարդու դաստիարակութեան նոր ձեւերու յայտնաբերումը, տղոց եւ աղջիկներու միատեղ ուսուցումը, ազատ կրթութիւնը եւայլն:

Գրիգոր Արծրունի մեռաւ 1892-ին: Դեկտեմբեր 17-ին կատարուեցաւ յուղարկաւորութիւնը: Ամբողջ Թիֆլիսը ներկայ էր հրաժեշտ տալու իր հայրենակիցին: Բաֆֆիի թաղումէն ետք Թիֆլիսը այդպիսի յուղարկաւորութիւն չէր տեսած:

Արծրունիներու գերդաստանի վերջին չառաւիղն էր Անդրէաս Արծրունի, որ իր երէց եղբօր՝ Գրիգորի նման, կեանքէն հեռացաւ անժառանգ: Անոնցմով ալ վերջացաւ Արծրունիներու հռչակաւոր տոհմի պատմութիւնը:

Անդրէաս Արծրունի ծնած է 1847-ին՝ Մոսկուա: Թիֆլիսի գիմնազիոնը աւարտելէ ետք, 1865-ին ընդունուած է Պետերբուրգի համալսարանը, ապա ուսումը շարունակած է Դորպատի եւ Հայտըլպէրկի համալսարաններուն մէջ: 1871-ին ստացած է քիմիայի տոքթէօրի տիտղոսը: Նոյն տարին տեղափոխուած է Թիֆլիս եւ նուիրուած մանկավարժութեան, նոյն տեղ ուսումնասիրելով Անդրկովկասի (այդ կարգին նաեւ Լոռիի) երկրաբանական կառուցուածքը եւ բնական հարստութիւնները: Մասնաւորաբար հետաքրքրուած է Անդրկովկասի քիմիական արդիւնաբերութեամբ եւ անոր զարգացման հեռանկարներով: 1877-ին հրատարակած է Պեռլինի համալսարանը, ուր դասախօսած է, իսկ 1880 - 1883 թուականներուն վարած է երկրաբանութեան Թանդարանի տնօրէնի պաշտօնը: 1883-ին դասախօսած է Պրեսլաւլի, իսկ 1884-ին Էքս - լա - Շափէլի համալսարանները:

Անդրէաս Արծրունի բազմակողմանի զարգացումի տէր մտաւորական էր: Քաջածանօթ էր հայ ժողովուրդի պատմութեան, գրականութեան եւ մամուլին: Գրիգոր Արծրունիի մահէն ետք, 1892 - 1898 թուականներուն ան գործակից «Մշակ»ի անուանական խմբագիրը (իսկական խմբագիրը այն տարիներուն: Ալ. Քալանթարն էր): «Մշակ»ի տնօրինութեան տարիներուն, Անդրէաս Արծրունի թերթին մէջ հանդէս եկաւ գիտութեան, մասնաւորաբար բնական եւ թէքնիք գիտութիւններու զարգացման հեռանկարներու, ինչպէս նաեւ այդ գիտութիւններու մարզին մէջ իր ձեռք ձգած կարգ մը նորութիւններու վերաբերեալ արժէքաւոր յօդուածներով: Ատոր զուգահեռ, 1880 - 1890 թուականներուն դիտական խումբեր կազմակերպեց դէպի Ուրալ, Կովկաս, Հայաստանի լեռնային շրջանները, ուր ուսումնական կարգ մը երկիրներ: Հանգամանական - հետազօտական նպատակներով ան ճամբորդեց Չիլի, Եգիպտոս, ափրիկեան կիմէ եւ այլուր: 1894-ին ան արձակուրդի զրկուած է Փոքր Մասիսի գագաթը եւ առաջին անգամ ըլլալով իջած է հանգած հրաբուխի խառնարանը: Իր հետազօտութիւններու ընթացքին ձեռք ձգած գիտական նոր ու թանկագին տուեալներու համաձայն, ան հերքեց դերմանացի երկրաբան - գիտնականներ Հումպոլտի եւ Ափիխի այն տեսութիւնը, որու համաձայն՝ իբրեւ թէ Հայաստան տեղի ունեցած հրաբուխները ուղղաձիգ դիրք ունին: Ան հետազօտեց Վանայ լճի եւ շրջակայքի երկրաբանական կառուցուածքը, Աղուերանի մարմարի եւ Լոռիի պղինձի հանքավայրերը, նախաձեռնեց Հայաստանի կարգ մը հանքայուրերու եւ առողջարաններու, մասնաւորաբար Սեւանի, Դիլիջանի եւ Կիրովականի (նախկին Ղարաքիլիսա) ապագան եւ անոնց բուժական - առողջական նշանակութիւնը: Իր ջանքերով Անդրկովկասի մէջ յայտնաբերուած են ածկի, արծաթի, ծծումբի, մարմարի եւ չինանիւթերու կարգ մը հանքավայրեր: Հիմնելով Թիֆլիսի Կովկասեան թանգարանի երկրաբանական - հանքարանական բաժինը, Անդրէաս Արծրունի՝ մինչեւ իր կեանքին վերջը, զայն հարստացուց գիտական արչաւներու ընթացքին եւ երեսուն հանուած նիւթերով:

Հռչակաւոր գիտնականի 500-ի հասնող աշխատութիւններէն մօտ 60-ը նուիրուած են երկրաբանական եւ քիմիական գիտութիւններու: Ակէ զատ, Ա. Արծրունի զբաղած է նաեւ տնտեսագիտութեամբ, փիլիսոփայութեամբ, ազգագրութեամբ եւ գրականութեամբ: Բարեկամական սերտ կապեր ունեցած է Նանսէնի, Բրիւսովի, Ն. Մառի եւ անուանի այլ գիտնականներու հետ: Իր «Բիւրեղներու գիտական քիմիան» աշխատութիւնը լոյս տեսած է 1893-ին, գերմաներէն:

ՎԼԱԴԻՄԻՐ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱԶԱՋԵԱՆ

- 24 -

Երանի չէր նրա խօսքերը ունենային Դառնիի աւերակուած բեկորների զեղեցկութիւնը: Պետը խօսում էր Օնիկի չորութեամբ, նրա չուրթերով:

Մի դրութիւն հանկեի իմ թղթապանակից: Դա իմ հրաժարականն էր: Նա կարդաց, ապա տուեց Օնիկին:

- Չհասպէիր, - ասաց Օնիկը:

- Ամենու խօսք, երդւում եմ, - ասաց պետը, - ես քեզ դրա համար չէի կանչել, այլ խորհրդակցելու մի քանի հարցերու շուրջ:

Հարց չկար, ուստի չխորհրդակցեցինք:

Օնիկը հարցրեց:

- Ո՞վ կարող է փոխարինել քեզ:

Ցիշեցի բուժքոյր Զինային, որ մոսկովեան հիւանդանոցի ընդունարանում ինձ մի հարցաթերթիկ տուեց եւ հարցրեց, թէ ո՞ր քաղաքից եմ եկել: Եւ յիշեցի, որ պատասխանում էի նրան ասել. «Ես այն քաղաքից եմ, որտեղ երբեմն կարող ես լսել ինչ - որ մէկին պաշտօնից ազատելու մասին եւ նոյն տեղի համար յիսուն մարդու թեկնածութիւնը ու վերջում չապասուած մէկի նշանակումը»...

Եւ դեռ ասում ենք, որ մեր քաղաքը գաղտնապահ չէ...

Օնիկ Դաւթարեանի աչքերում, ճակատին, քունքերին, ծնօտի վրայ, վզատակին, յօնքամիջին, այտերի վրայ ու քթի թարմատի մօտ այնպիսի մի անչարժութիւն կար, որ անապատներն են ունենում միջօրէի տապին, արեւի այրող անդորրի մէջ:

Ցաղեցած մի վրէժխնդրութիւն ստացաւ նրա նայուածքը: Մէջքով փլուեց աթոռի թիկնակին, սրունքները երկարեց, յետոյ թեթեւ չոկուեց ու մի ոտքը դրեց միւսին: Ցաղթական մարդու դիրք:

Ես մի թղթի վրայ գրեցի:

- Եթէ իշխանութիւն ունենայիք, կը գնդակահարէի՞ք ինձ:

Նա «յաղեցած» հարցրեց.

-Ինչո՞ւ...

Ես գրեցի:

- Ցանձնեցի այն, ինչի համար մինչեւ այսօր հետապնդում էիք ինձ, այսինքն պաշտօնս: Գո՞հ էք:

- Անչարժ մնաց, բայց ոչ արձանացած, որից կարող էի գուշակել, թէ իրը գարմացած է:

- Թոշակի անցեր, խորհուրդ տուեց նա:

Ես գրեցի:

- Գուցէ թոշակի անձնելու փոխարէն անցնեմ ուրիշ քաղաք:

- Բուժուելո՞ւ, - հարցրեց նա:

- Ոչ, գրեցի ես, - աչքիդ չերեւալու:

Ցաջորդ օրը ես նրան գրեցի հեռաձայ նամակը եւ անուանեցի «Հայհոյանք ի խորոց սրտի»:

«Դու միշտ կեղծաւոր մնացիր:

Դու մասնակցել էիր հայրենական պատերազմին, բայց դերի չէիր ընկել, ոչով հետեւ դերի վերցնող չէիր գտել: Դու գաւաճանելու առիթ չէիր ունեցել:

Պատերազմից յետոյ պատերազմին մասնակցելը դու գարձրել էիր վահան քո ստորութիւնները վահանելու համար:

Դու միշտ ամբարիստ մնացիր:

Եկրի վերակառուցումներին չէիր մասնակցում եւ չմասնակցելդ աջողում էիր մասնակիցների աշխատանքներում թերութիւններ յայտնաբերելու մոլուցքով. դու անազնիւ էիր: Դու միշտ խաղացել ես, խաղում ես հայրենասիրութիւն ես կը խաղաս:

Դու միշտ մնացիր անտաղանդ դերասան:

Համբաւասիրութեան դէմ պայքարել ես, որ համբաւ ձեռք բերես:

Դու բոլորին ընկեր ես յայտարարել, բայց գիտես, որ ոչ մի ընկեր չունես...

Մեղք ես...

Ուզում եմ հայհոյել քեզ, չեմ կարողանում, հայհոյանք չեմ գտնում, արհամարհելի, թշուառական...»:

Մէկ շաբաթ անց, երբ ես նրան տեսայ, ձեռքիս աշխատանքից ազատուելու հրամանի քաղուածքը, նա, իրը նամակ չի ստացել, բարեւեց ինձ ու ասաց.

- Ի զուր էիր ազատուելու գիմում տալ... Քեզ չպէտք է ազատէին... Դու այն մարդն ես, որ կարող էիր առանց ձայնալարերի էլ աշխատել... ախո՛ռ:

Ես այս անգամ, իրօք հայհոյեցի նրան:

Բայց ձայնս դուրս չեկաւ:

(Շար. 30)

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳԶԱԽՈՒՄԲԻՆ ՀԱՄԵՐԳԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ)։ Հիմնուած 1977-ին, Սահակ Մեսրոպ երգչախումբը առանձնայնորհեալ տեղ մը կը գրաւէ, տիրական դեր կը կատարէ Մարսէյլի եւ շրջակայքի հայ գաղութի գեղարուեստական կեանքին ներս։

Յունիս 5-ին, Մարսէյլի քաղաքապետական օփերային մէջ նախագահութեամբ Մէր Մարսէլ Փաուլիի՝ քաղաքապետին կողջը մշակութային հարցերու, Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Յաչիկ Եըլմազեանի՝ իր երրորդ համերգը տուաւ (առաջին 1979-ին, երկրորդը 1981-ին) որուն իրենց մասնակցութիւնը բերին Մարսէյլի Ֆիլհարմոնիք նուագախումբը, օփերայի երգիչ Ռընէ Մասիս եւ դաշնակահարուհի՝ Ժիւլիէթ Եըլմազեան։

Հանդէս օղի հրապոյրին դէպի եղանակին ունեցած յարմար վայրեր, օփերան լեցուն էր խանդավառ բազմութեամբ մը։

Բաղկացած՝ զոհաբերուող, պարտաճանաչ եւ ենթարկուող տարրերէ, որոնք կը սիրեն հայ երգը, կը զգան երաժշտութեան անհրաժեշտութիւնը, Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբը ներկայացաւ որպէս մարզուած եւ մխրատրր խմբաւորում մը, ուր կար ձայնային մաքրութիւն, ներդաշնակութիւն եւ զոյն։ Խմբավարը Յաչիկ Եըլմազեան, որ ունի ուսուցանելու յարմարութիւն, թծախնդրութիւն, ղեկավարելու յատկութիւն, լաւագոյն կերպով կօգտագործէ երգչախումբին կարելիութիւնները։ Գերմանական «Ռուռ Նախրիխթը» թերթը, 1975 Յունիս 10-ին, եղեգեական երգերու համերգի մը առիթ կ'ըսէ.. «Տորթմունտի էնսթրիումաճթալ համոյթի զոյգ երգչախումբերը ցոյց տուին հրաշալի ներդաշնակութիւն մը։ Իրենց խմբավարին՝ Յաչիկ Եըլմազեանի ղեկավարութեամբ, հասած են բարձր մակարդակի մը։ Երգչախումբերը շատ կը պարտին իրենց խմբավարին»։

Բաղառմամբ առաջին եւ երկրորդ համերգներուն յայտագիրը «նորոգուած» էր։ Կամայ չակերտի մէջ կը դնենք նորոգուած բառը, որովհետեւ բոլորովին ճիշդ չէ։ Առաջին մասը սկսաւ Կոմիտասեան եղեգեական երգերով, ա Քափելա, «Հայր մեր», «Սուրբ Սուրբ», «Եղիցի»։ Մեկնաբանութիւնը մանաւանդ «Սուրբ Սուրբ»-ին շատ ներդաշնակ էր։ Սակայն քիչ մը անյարմար պտանք համերգ մը բանալ այս ձեւով. դուցէ արդարացնելու համար էր յայտագրին մէջ լոյս տեսած «երկու առաքելութիւն» գրութիւնը ուր խօսելով երգչախումբի դերին մասին, ի մէջ այլոց, կ'ըսուի՝ «ուրիշ բան չէ եթէ ոչ կանգուն պահել եկեղեցին, խրախուսել նոր սերունդը դէպի մեր ազգային եկեղեցին»։ Յետոյ, Բ. Կանաչեանի ժողովրդական «Շուշո»ին յաջորդեց Շահան Պէրպէրեանի «Լուսաւորչի կանթեղը», որ աւելի սոլօ էր քան խմբային։ Այս կտորը նորութիւն մըն էր. երաժշտական հարուստ եւ խրթին ստեղծագործութիւն մը։ Մեկնաբանութեան վարպետուհի Մինասեան մինակատարն էր։ Տիգրանեանի Անոյշ օփերայէն «Ամպի տակից» եւ «Ախսոս Անոյշ» կտորները բան մը չէին աւելցներ յայտագրի երաժշտական օրակին հակառակ Եւա Աբթինեանի յաջող մեկնաբանութեան։ Երգչախումբը նաեւ երգեց Տիգրանեանի Դաւիթ Բէկ օփերային «Վերջին բայլերգը» մանակցութեամբ Ռընէ Մասիսի (պարիթոն) որ յետոյ հանդէս եկաւ առանձին, դաշնակի ընկերակցութեամբ Ժիւլիէթ Եըլմազեանի։ Ռ. Մասիս, Լիոնի երաժշտանոցը աւարտելէ յետոյ, Միլանոյի մէջ հետեւած է երաժշտ. ուսումներու, կատարելագործելու թէքնիքը, եւ իտալական խաղացանկը։ Ֆրանսական, գերմանական, իտալական քնարական թատրոններուն մէջ առանձնած է կարեւոր դերեր, յատկապէս Ֆիկարօ (Պարպիէ Տը Սեվիլ), Ժերմոն (Թրաւիաթա), Վալանթէն (Ֆաուսթ) եւ նաեւ Տոն Ժիւան։ Ռ. Մասիս երգեց Ա. Տէր Ղեւոնդեանէն՝ «Աշնան», Վ. Տիգրանեանէն՝ «Սիրում եմ ֆեզ», Կ. Ֆօսէէն՝ «Լէ պէրսօ» եւ «Լ'Օթոն»ը, իսկ Շուպերթէն՝ «Ունկնետուլտ»։ Համակրելի երդիչ մը, պատրաստուած պարիթոն, մարզուած ու կրթուած ձայնով որ կրնայ լինքզինքը առաւել արժեւորել ընտրելով այլ երգեր աւելի մօտ իր բուն երգացանկին։ Դաշնակահարուհի Ժիւլիէթ Եըլմազեան եղաւ կատարեալ ընկերակցողի իր դերին մէջ։ Յուցաբերեց թէքնիքի բարձր մակարդակ, երաժշտականութիւն, զգայնութիւն։ Ժիւլիէթ Եըլմազեան իր երաժշտական ուսումները կատարած է Պոլսէն Տորթմունտ (Գերմանիա) ստանալով երաժշտանոցի ուսուցման եւ դաշնակի քաջկատարութեան (վիրթիւոզիթէ) վկայագիրներ։ Տուած է համերգներ Գերմանիոյ զանազան քաղաքներու մէջ։

Յայտագրի երկրորդ մասին մասնակցեցաւ Մարսէյլի Ֆիլհարմոնիք նուագախումբը։ Մոցարթի «Ավէ Վերում»էն յետոյ է. Յովհաննէսեանի «Երեւան էրեբունի»ն խանդավառեց ունկնդիրները եւ արժանացաւ պիսի։ Արա Պարթեւեանի «Հայոց աբեւին» կտորը, մերթ դանդաղ կըռոլթով, մերթ արագ եւ խանդավառ կը պատկերացնէր արեւածագը, արթնացած բարիքներ և ապա իրախճանքն ու խանդավառութիւնը։ Արա Պարթեւեան ներկայ էր համերգին, յատկապէս հրաւիրուած։ «Հայրենիքի հետ» (Ա. Յարութիւնեան) եւ «Արփա Սեւան» (է. Յովհաննիսեան) Ռընէ Մասիսի մասնակցութեամբ, նոյն նկարագիրը եւ իմաստը ունեցող երգեր, այսինքն ազգասիրական, (ինչպէս նաեւ «Երեւան էրեբունի»), ամբողջացուցին յայտագիրը խլելով ջերմ ծափահարութիւններ եւ արժանանալով

ԱՐուեստի լուրեր

———×———

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ ՂԱՓԱՆԻ ՄԷՋ

Ղափանի մէջ տեղի ունեցած է սէնֆոնիք երաժշտութեան փառատօն մը, նուիրուած Ա.րամ Խաչատրեանի 80-ամեակին։ Յայտագիրները բաղկացած են երաժշտական տարբեր ժամանակաշրջաններ, ոճական ուղղութիւններ եւ դպրոցներ ներկայացնող հեղինակներու ծանօթ գործերէն։ Հնչած են քոնչէրթօներ, նախերգանքներ, համանուագներ, արիաներ եւ այլն։ Հանդէս եկած են դաշնակահարներ Սվետլանա Նաւասարդեան եւ Յարութիւն Փափազեան, ջութակահարներ Ռուբէն Ահարոնեան եւ Վիկտոր Պիկայեղեն, երգչուհի Էլլադա Զախոյեան, թաւջութակահարուհի Մեղէա Աբրահամեան եւ Հայաստանի պետական սիմֆոնիք նուագախումբը, ղեկավարութեամբ Վ. Կէորկիւեւի։ Հանդիսութիւնները տեղի ունեցած են նաեւ Քաջարան եւ Մեղրի։

×

ԳՈՀԱՐ ԳԱԼԱՋԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Երեւանի Օփերայի մէջ տեղի ունեցած է Գոհար Գալաչեանի երգահանդէսը, նուիրուած՝ հասուտասութեան յիսնամեակին։ Երգչուհին մեկնաբանած է օտար երգահաններու գործերու կարգին նաեւ հայկական մեղեդիներ՝ Գրիգոր Նարեկացիի «Հաւուն-հաւուն»ը եւ Կոմիտասի կարգ մը երգերը։ Իրեն դաշնակով ընկերացած է Օլգա Խաչիկեան։

×

«ԱՐԱՄ ՏԷՐ-ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ» ԵՐԳԶԱԽՈՒՄԲԻՆ ՀԱՄԵՐԳԸ

Երեւանի Հայհամերգի սրահին մէջ հանդէս եկած է Հայաստանի երգչախումբերու Ընկերութեան «Արամ Տէր-Յովհաննիսեան» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Լմմա Ծաւուրեանի։ Յայտագիրը բաղկացած է Սայաթ Նովայի, Շեբամի, Զիվանիի, Շահէնի, Նարեկացիի երգերէ։ Մեկնաբանուած են վաստակաւոր կանի աշխատանքի եւ օրօրոցային երգեր։ Երգչախումբը առաջին ունկնդրութիւն չնորհած է նաեւ Կարամուրզայի, Մակար Եկմալեանի, Կոմիտասի, Գրիգոր Սիւնիի, Մարտին Մազմանեանի, Սերգէյ Աղաջանեանի եւ Սպիրիդոն Մելիքեանի կարգ մը խմբերգներուն։

×

«ԷՐԵԲՈՒՆԻ» ԽՈՒՄԲԻՆ ՇՐՋԱՊՏՈՑԸ ԱԴՐԲԵՋԱՆ

Հայհամերգի «Էրեբունի» ճազի խումբը երեկոյթներու չարք մը տուած է Ադրբեջան՝ Բաքու, Կիրովապատ, Մինգեչաուր եւ Շահումեանի շրջանի գիւղերուն եւ աւաններու մէջ։ Խումբին մեներգիչները՝ Բելա Ղազարեան, Ալլա Յակոբեան եւ Լեւոն Կարապետեան մեկնաբանած են Առնօ Բաբաջանեանէն, Էդգար Յովհաննիսեանէն, Կոնստանտին Օրբելեանէն եւ Մարտին Վարդազարեանէն երգեր։ Իր կարգին, խումբին ղեկավարը՝ Էդգար Կարապետեան, հանդէս եկած է հայկական, ռուսական ճազի եւ ժողովրդական երգերով։

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ՕՓԵՐԱՅԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ ՏՕՆՈՒԱԾ ԿԻՐՈՎԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 13-17, Կիրովականի մէջ տեղի ունեցած են Երեւանի Օփերայի յիսնամեակին նուիրուած ճեմնարկներ։ Այս առթիւ Օփերայի խումբը հանդէս եկած է «Անոյշ» օփերայի, «Եոփէնիանա» եւ «Լորկիանա» բեմադարձերու ներկայացումներով, ինչպէս նաեւ հանդիսումներ ունեցած քաղաքի զանազան հաստատութիւններու հետ։

×

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

Կամոյի «Վ. Քալանդար» դրամատիկ թատրոնի խումբը Իջեւանի մէջ ներկայացուցած է Ա. Պապայեանի «Գնա մեռի՝ արի սիրեմ» թատերախաղը, բեմադրութեամբ Հայկ Մնացականեանի։ Թատերախումբը հանդէս եկած է նաեւ Խաչթառակ, Աչաջուր, Սեւքար, Գերահովիտ եւ այլ գիւղերու մէջ։

Միւս կողմէ, Կիրովականի «Յովհաննէս Աբէլեան» դրամատիկ թատրոնի խումբը Դիլիջանի մշակոյթի պալատին մէջ ներկայացուցած է Ն. Մեսրոպեանի «Գայլը», է. Ֆելիպպոյի «Ֆելինդր» եւ Ա. Գալինի «Ժամանակակից պատմութիւն» թատերախաղերը։

×

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐ Յ. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Երեւանի կամերային երաժշտութեան Տունը տեղի ունեցած է դաշնակահար Յարութիւն Փափազեանի նուագահանդէսը։ Յայտագիրը բաղկացած է Շումանի, Յարութիւն Դելալեանի, Տըպիւսիի եւ Շոփէնի գործերէն։

———×———

ՊԱՀԵՐՈՒ ՊԷՏՔ Է ԸՍԵԼ ՈՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ, ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԱՅՍ ԵՐԵՔ ԳՈՐԾԵՐԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻՆ ՓԻԼՀԱՐՄՈՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻ ՄԸ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ։ Բ. ԲԱԺՆԻ ՄԷՋ, ՈՐՊԷՍ ՄԻԱԿ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ ԳՈՐԾՆ ԷՐ, ՄԻԱՆԵՐԷՆ ԱՐԱՐԲԵՐ ԻՐ ՈՃՈՎ։ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ ԵՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ ԼԱՒ ՉԱՂԱԽՈՒԱԾ ԷԻՆ ԵՒ ՅԱՇԻԿ ԵԸԼՄԱԶԵԱՆ, ԻՆՔՆԱՎՍՏԱՀ, ԼԱՒ ՂԵԿԱՒԱՐԵՑ։

Արդարեւ, յաջող համերգ մը, որ գոհ ձգեց ներկաները։ Բայց ունկնդիրները գոհ ձգելով հանդերձ չենք կրնար չշեշտել յայտագրի կազմութեան թերինները։ Գիտենք թէ դժուար է կազմել յայտագիր մը. սակայն հարցը այն է թէ, ժողովուրդին պէտք է մօտեցնել երաժշտութեան, երդին։ Եթէ յայտագիր մը կազմուի ժողովուրդին մակարդակը նկատի առնելով միայն, ծանօթ եւ հայրենասիրական կտորներ ներկայացնելով, անկասկած արդեօք կը տուժէ։ Այս դիտողութիւնն է որ կ'ուզէինք ընել այս առթիւ, բայց նոյնատեն վեր առնելով խմբավարին արժէքը, անդամ-անդամուհիներուն յարատեւ եւ լուրջ աշխատանքը, անօրէն մարմնի ճեռնհաս ղեկավարութիւնը եւ զոհողութիւնները, որոնք Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբը դարձուցին ոչ միայն Մարսէյլի հայ գաղութի մշակութային եւ գեղարուեստական կեանքի գլխաւոր բեւեռներէն մէկը, եթէ ոչ գլխաւորը այլեւ ապահովեցին յատուկ տեղ մը շրջանի ձայնային համոյթներուն մէջ, ներկայացնելով հայ երգը օտար շրջանակներուն։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

———×———

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Զ.

ՏՈՓԹՈՐԸ

Քանի մը օր հազիւ անցած, բժշկութեան ուսանողը Բարթող աղայի օճիքին փակաւ, փղոցին մէջ.

- Բարթող աղա, սա ֆապրիքային ամսական հինգ ոսկին կուտա՞ս։

Մաավաճառը, ափիբերան, կակազեց.

- Տամ, տոքթոր, տամ ամա, ինչը, ինչ է ան, բանը, տամ։ Ինչո՞ւ չէ, տամ ամա, տոքթոր, քանի մը օր համբերէ, մարդէն փարա չառի, տահա ամսագլուխ է...

Աչքակ, ժինդակ, սրտնեղ, քիթ բերան ծռելով, առաւ քալեց՝ հրէշին հասցէին քանի մը լուտանքներ մռլտալէն։

- Գո՛րծ ունինք, գո՛րծ կ'ըսէր Բարթող աղա, իր ահագին զամբիւղին տակ ընկճուած։

Մարդուկը սաստիկ կը նեղուէր այս հետապնդումէն, ինք մինչեւ այնատեն ուզած առեներ միայն կը տանէր դրամ կուտար հանըմին, որ անսահման վստահութիւն ունէր իր գործակատարին վրայ։ Կրնար պատահիլ որ, կալուածներ ծրուն զանճուած հասոյթները իր անձնական պէտքերուն գործածէր քանի մը ամիս, մասնակի վճարումներ ընելով հանըմին՝ անոր պէտքերուն չափովը։ Հիմակ, գործը կը սկսէր տարբեր հանգամանք մը առնել. ուղղակի ժամանակին իրմէ դրամ եւ հաշիւ պահանջուելու վտանգ մը կար. չատ հաւանական էր որ այդ տոքթորը այսօր ֆապրիքային հաշիւը պրպտէր, վաղը միւս օր մնացած կալուածներուն։

Ամսուն մէկին իսկ, Աբշակ մարդուկին գլխուն վերեւը ցցուեցաւ.

- Բարթող աղա, փարա՛։

Կարելի չէր խուսափիլ Մաավաճառը ազատելութենէ սեւցած կոշկոռ կապած քսակ մը գուբս հանեց մէջքին խորերէն եւ հինգ հատ ոսկի համրեց տոքթորին, ամէն մէկին մէյմէկ յիշոց միացնելով... միտքէն։

- Ա՛ս փարան ամսէ ամիս տալու է, Բարթող աղա, ըսաւ երիտասարդը սպառնական շեշտով մը։

- Գո՛րծ ունինք, գո՛րծ կը խորդար հրէշը ճամբան։

Երբոր ոսկիներուն մոգական պաղութիւնը եւ հնչեղութիւնը զգաց մատներուն տակ, գրպանին մէջ, երիտասարդը անհուն սփոփանք մը ունեցաւ։ Իր գուարթութեան ընկերները, իրեն պէս բժշկութեան կոչեցեալներ, չուրջը առին իսկոյն, մեռաղին հոտէն գինովցած։ Եւ Աբշակ, իբրեւ ցոփակեաց ամիրայի մը արժանաւոր թոռը, մէկ քանի օր, մոլութեան հնոցներու մէջ, իր գրպաններուն պարունակութիւնը հալեցուց։

Սակայն, դրամի բացարձակ չգոյութիւնը, եւ միւս կողմէ իր անանկութիւնը մամային ծանուցանելու դժկամակութիւնը՝ անկարելի դրութեան մը մէջ դրին զուարճամոլ ուսանողը։ Եւ իսկոյն անդրադարձաւ թէ կեանքը իր ըմբռնած եղանակովը ապրելու համար, ֆապրիքային մը ամսական եկամուտը յոյժ ճղճիմ գումար մը կը ներկայացնէր եւ թէ ֆապրիքային հաշիւներ հարկաւոր էին իր երազած փարթամ կենցաղը վարելու համար չհառաւոտօրէն։

(Շար. 81)

Տէր եւ Տիկին Արամ Տաթօնեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տաթօնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Տաթօնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վահէ Օսթէին, Տէր եւ Տիկին Պերճ Էքսէեան, Օր. Գոհար Էքսէեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, հօրաքրոջ եւ զարմուհիին՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

(ծնեալ Տաթօնեան)

մահը, որ պատահեցաւ, Շաբաթ, Յունիս 11-ին, 78 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Յունիս 16-ին, ժամը 16-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէն - Փարիզիէնի գերեզմանատունը։ (Եկեղեցիէն գերեզմանատուն երթալ ինքնաքարշներուն, օվթոքարի ապասարկութիւն ապահովուած է)։

Որեւէ մահագդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ ընկատել։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները եկեղեցւոյ պայծառութեան. - Հանգուցեալ Մարի Խանոյեանի (ծնեալ Գրաչեան) թաղման առթիւ. - Պ. Արամ Խանոյեան ե. պ. 200, Պ. Յ. Յակոբեան ե. պ. 100, Տիկին Վ. Թադէոսեան ե. պ. 50, Հ. Բ. Ը. Մ.եան 50, Պ. Ա. Տէլքրուա ե. պ. 100, Պ. Յ. Խանոյեան ե. պ. 100, Տիկին Է. Զրբաշեան ե. պ. 100, Հ. Բ. Ը. Մ.եան 100 Ֆ., Գրաչեան ընտանիք ե. պ. 50, Պ. Պ. Պէրպէրեան ե. պ. 50, Պ. Աչոտ Մալաքեան եկեղեցւոյս այցելութեան առթիւ 2000 Ֆ. եկեղեցւոյ նորոգութեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Սարգիսեան ե. պ. 100, Նոր տարուան առթիւ կազմակերպուած խնջոյքէն Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի անդամները եկեղեցւոյ նորոգութեան 3000։ Լիպոնէն՝ Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Աբգան եկեղեցւոյ նորոգութեան 2500, Խորէն Ա. Կաթողիկոսի վախճանման հոգ.ին Տէր եւ Տիկին Պ. Վարժապետեան 50, Տէր եւ Տիկին Ռ. Մանուկեան 50, Տէր եւ Տիկին Մկ - ըմճեան եկեղեցւոյ նորոգութեան 100, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ երգչախումբի Բ. տարելիցին առթիւ՝ Տիկին Ժ. Տէյիրմէնճեան 100 Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին, Ողբացեալ Անդրանիկ Առաքելեանի մահուան քառ. հոգ.ին առթիւ՝ Օր. Ա. Սիմիթեան ե. պ. 100, Տէր եւ Տիկին Ժ. Գազանճեան 10 տոլար, Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Մարդարեան 100 ե. պ. եւ 100 Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին, Տէր եւ Տիկին Ս. Փիրանեան ե. պ. 50, Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին 50, Ս.րբ Տիկին Ա. Սանթուրեան ե. պ. 50 Ֆ., 100 Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին, Տիկին Միլոյեան ե. պ. 50 Ֆ.։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Ալիս Գալայճեան հետեւեալ նուէրը կատարած է Ոսկիան Գալայճեանի մահուան առթիւ. - Ս. Մեսրոպ կրթարանին 2000, Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանին եւ Հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ 1000-ական Ֆ., Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան եւ Կապոյտ Խաչին 500-ական Ֆ., եւ 300 Ֆ. «Յառաջ»ին։

Նոյն առթիւ Ս. Պողոս - Գեորգ եկեղեցւոյ հոգեբարձութիւնը իր նախագահին մահուան առթիւ հետեւեալ նուէրները ստացած է փոխան ծաղկեպսակի եւ նուիրած է այդ գումարը Ս. Մեսրոպ կրթարանին. - Տիկին Աղաւնի Մաքսուտեան (Արժանթին) 700, Տիկին Աբմենուհի Շեքերտեմեան (Արժանթին) 700, Տէր եւ Տիկին Ժ. Գարաճեան, Տէր եւ Տիկին Ժ. Նապաշեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Սիմոնեան, Տէր եւ Տիկին Ն. Պետիկեան, Իսկ - լէ - Մուլինոյի հոգաբարձութիւն 500-ական Ֆ., Տոքթ. Լ. Մոմճեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Յարութիւնեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Աբրապեան 300-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ֆ. Տերվենթեան (Նիս), Տէր եւ Տիկին Լ. Անդրէասեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Թիւթիւնճեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Գուրյումճեան, Տէր եւ Տիկին Ժ. Երուանդ, Տէր եւ Տիկին Ե. Պատուականեան, Տէր եւ Տիկին Ռ. Յովակիմեան, Տիկին Զ. Քէչիչեան, Տիկին Հ. Գիւլբա, Ոմն 200-ական Ֆ., Այրի Տիկին Ա. Դաւիթեան 100 Ֆ., նոյնպէս «Յառաջ»ի բարգաւաճման 300 Ֆ.։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսիի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չընորհակալութեամբ առացած է փոխան ծաղկեպսակի Գէորգ Կարապետ Ալեքսանեանի մահուան առթիւ 600 Ֆ. Փարատեան ընտանիքէն եւ 500 Ֆ. Քէհէեան ընտանիքէն։

ԱԱՌՂԻԱ

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալէք Մանուկեան կեդրոնատեղին ի Ջ, 33 Քուր Փիէր Բիւժէ, Յունիս 17, Ուրբաթ օր, ժամը 19 - 21, Ֆրանսագիր պըրոդ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ԲԱՍԳԱԼ կը ներկայացնէ իր նոր հատորը՝

LE FRUIT DE LA PATIENCE

Մուտքը ազատ է։
Կը հրաւիրուին բոլորը անխտիր։

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ԱՌԹԻԻ
ԿՐԸՆՈՊԱԼԸ
ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կրընոպլի կապ. Խաչը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ Նոր Սերունդը Մայիս 28-ի առթիւ դաշտահանդէս մը կազմակերպած են Յունիս 19, կիրակի, Բրէմօլի դաշտին մէջ (Շանռուսի ճամբուն վրայ)։ Անձրեւի պարագային Սէն Մարթէն տ'Էռի Սալ տէ Ֆէթի մէջ։ Կը խօսի. -

ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ
ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿ

Հայ նախկին Ռազմիկներու Միութեան ընդհ. ժողովը, կիրակի, Յունիս 19, ժամը 10-ին, 32 ռիւ տը Թրեվիզ, Փարիզ, 9-րդ։

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՒ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կիրակի, Յունիս 19, ժամը 10·30-ին, Շաւիւի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տօնին եւ հիմնարկութեան 50-րդ տարեդարձին առթիւ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
կաթողիկոսական պատուիրակ
Հայոց Եւրոպայի

Ժամը 13-ին ճաշ, Շաւիւի հանդիսասրահին մէջ, որմէ ետք գեղարուեստական յայտագիրը։

Կը մասնակցին. -

ԱՍՏՂԻԿ ՏԷՏԷԵԱՆ (երգ)
ՍՕՆԱ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (դաշնակ)
ԱՆԻ ՏԻՄԻՐԵԱՆ (արուեստանուիրեալ)
եւ
ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՋԱԽՕՒՄԲ

Մուտքը՝ 100 Ֆ.։

Տեղերը ապահովելու համար, հեռաձայնել՝ 750 - 97 - 10 Յունիս 16-էն առաջ։

— **EGLISE** : 4, Rue des Trois-Champtiers
92370 CHAVILLE

— **SALLE des FETES** : 47, Rue de Stalingrad
92370 CHAVILLE

L'ASSOCIATION CULTURELLE HAMAZKAÏNE

présente une

SOIREE CINEMA

Jeudi 16 Juin, à 20h. 30

Rencontre autour des films

d' **Arby OVANESSIAN**

Parvana — Lebbaens/Thaddeus — La Source

Projection suivie de débat au studio St. Séverin
12, Rue St. Séverin, 75005 PARIS

ՄԱՐՍԷԼԻՑԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12 - 14, Rue St. Bazile — Marseille

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ

Տան բացման 7-րդ տարեդարձին առթիւ, կիրակի, Յունիս 19-ին ժամը 13-ին, գեղարուեստական բաժին, նուագախումբ, հայկական մթնոլորտ։

Ճաշագին՝ 100 Ֆ.։

ՍԱՀԱԿԵԱՆ - Լ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ ԳՈՒԼԷՃԻ 60-ԱՄԵԱԿ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Հինգշաբթի, Յունիս 16, ժամը 20·30-ին, Նիսի եկեղեցւոյ Օշական սրահին մէջ, դասախօսութիւն Լիբանանի Սահակեան Լ. Մկրտիչեան վարժարան - Գուլճի 60-ամեակին առթիւ։

Կը դասախօսէ՝

ԺԻՐԱՑՐ ՆԱՅԻՐԻ

(Խմբագրապետ «Արարատ» օրաթերթի Լիբանան)։

Նիւթ՝

Լիբանահայ կեանքը երէկ, այսօր, վաղը։

Յուցադրութիւն «սլայթ»ներով՝ յօրելեար Սահակեանի, լիբանահայ գործիչ եւ Լիբանանի չուրջ։

ՊԱՄՓԷԹՈՒՐ

Հ. Մ. Ը. Մ. - ՖՐԱՆՍ

Փարիզի բաժակի ւաարտական մրցումը տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի, Յունիս 16, ժամը 19·30-ին, 15-րդ թաղամասի դաշտին վրայ՝

107, Rue de la Croix — Nivert

Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանս կը մրցի Անթունի սփորթ դէմ։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

RECITAL DE CHANT

Alice CHAMIRIAN

Melodies arméniennes : **Komitas, Alemshah, A. Hovanissian, Dourian, Ganatchian Dikranian, Kalendarian.**
au piano **Pierre IODICE** (de l'opéra)
et des œuvres d'**Ohan DOURIAN** avec au piano **Ohan DOURIAN.**
Vendredi 17 Juin, à 21 heures
Hôtel Sofitel — Vieux Port (Marseille)
— Réservation : Gibelin, 77, Rue St. Ferréol
Tél. :54 21 19
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
12 /14, Rue St. Bazile
FOYER CULTUREL ARMENIEN
339, Ave. du Prado

OPTIMA TOURS

organise à l'occasion de la Bénédiction du SOURP MURON un voyage pour :
LE FOYER CULTUREL ARMENIEN DE NICE
189, boulevard de la Madeleine, 06000 NICE

DEPART DIRECT DE NICE sur EREVAN
(avec 76 personnes réunies)

du 23 SEPTEMBRE au 6 OCTOBRE

3 formules sont proposées

1ère formule ARMENIE	Prix NICE/NICE ..... 5 960 F
2ème formule ARMENIE - GEORGIE	Prix NICE/NICE ..... 6 260 F
3ème formule ARMENIE - GEORGIE - SOTCHI	Prix NICE/NICE ..... 6 410 F

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS

A PARIS
Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 Paris
tél. (1) 742 - 10 - 35

A CANNES
Mme Régine DJEVISIAN
Résidence Le Marly
104, La Croisette
06400 Cannes
tél. (93) 43 - 79 - 08

A NICE
M. Arthur IKEDJIAN
29, av. St. Augustin
06200 Nice
tél. (93) 83 - 35 - 03
ou 88 - 76 - 08

Lic. A 130

TRANSTOURS

Calendrier des Départs
pour l'ARMÉNIE:

MEILLEURS CONDITIONS — PRIX SANS SURPRISE

9 - 22 juillet :	**Paris - Leningrad - Moscou - Erévan**	**5. 900 F.**
4 - 19 août :	**Lyon - Paris - Moscou - Erévan**	**6. 600 F.**
5 - 20 août :	**Paris - Moscou - Erévan**	**6. 000 F.**
6 - 19 août :	**Marseille - Moscou - Erévan**	**5. 750 F.**
6 - 21 septembre :	**Paris - Moscou - Erévan**	**5. 900 F.**
3 - 18 septembre :	**Marseille - Moscou - Erévan**	**5. 750 F.**
4 - 19 octobre :	**Paris - Moscou - Erévan**	**5. 150 F.**

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ 75-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՄԱՍՆԱԽՈՐ ԽՄԲԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 20-ԷՆ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 4

Inscription : TRANSTOUR, 25, rue d'Argenteuil, 75002 Paris tél. 261 - 58 - 28

NOUVEAUTES.... NOUVEAUTES.... NOUVEAUTES....

—— «CHANSONS POPULAIRES ARMENIENNES» ——

— LIZ SARIAN	N° D-3177 STEREO
— NAREK DOURIAN	N° D-3178 STEREO

RAPPEL.... RAPPEL.... RAPPEL.... RAPPEL.... RAPPEL....

— ZARTONG	N° D-50001 STEREO
— HAMLET MINASSIAN	N° D-40005 STEREO
— ARMINEH MARDIROSSIAN	N° D-40006 STEREO
— LIZ SARIAN «BOBINO»	N° D-3170 STEREO
— LIZ SARIAN	N° D-3171 STEREO

—— TZIGANE ——

— ZINA ET GUEORGUI (Folk Tzigane Russe)	N° D-3173 STEREO
— DJAN TATLAN (Chansons russes)	N° DEG 2002 STEREO

PRODUCTION et DISTRIBUTION EXCLUSIVE

DISQUES DOM

EN VENTE CHEZ TOUS LES DISQUAIRES

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
16
JEUDI
16 JUIN
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.459 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.459

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ջիլիի մէջ, փինոչէի դէմ ծրագրուած քաղաքացիական բողոքի օրը, բաւական լայն արձագանգ գտած է, հակառակ վարչակարգի անողոք զսպումին: Երթեւեկը կէս առ կէս դադրած է, գլխոցներն ու աշխատավայրերը բաւական պարպուած են: Սենափքաները հրահանգած էին նաեւ լոյսերը մարել: Ժողովուրդը ամէն օր ապարէզ կը կարդայ ոստիկանու-թեան, այսինքն՝ իշխանութեան եւ զոր-ծադրութիւնը այնքան մեծ համեմատու-թիւններ առած է, որ չատեր նուազ կը վախնան ձերբակալուելէ քան իրենց աչ-խատանքը կորսնցնելէ, քանի բանսոր միակ վայրը կը նկատուի, ուր կարելի է ամէն օր ուտել: Գործազուրկերու թիւը բնակչութեան մէկ երրորդն է:

Լիմանայի Մորհրդարանը ձայներու մեծամասնութեամբ (64՝ թեր, երկու դէմ եւ 4 ձեռնպահ) վաւերացուց Իսրա-յէլի եւ Լիբանանի համաձայնագիրը, ըս-տորագրուած Մայիս 17-ին: Երկրին մէջ միլիտիկները կը շարունակուին, զանա-զան հոսանքներու միջեւ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ, Փափանտրէու բա-ւական դժուարութիւններ ունի համայնա-վարներուն հետ, թէեւ ինդրոյ առար-կայ չէ խորհրդարանական մեծամասնու-թիւնը, ուր վարչապետին կուսակցու-թիւնը 300-ի վրայ 172 աթոռ ունի: Երբ 1981 Հոկտեմբերին Փափանտրէու իշխա-նութեան գլուխ եկաւ, վստահութեան ոեւնչն էր մանաւանդ, որ մղած էր ընտ-րողները: Այսօր, տագնապը չէ վերցած եւ տնտեսական հարցերը լուծում չեն գտած: Ժողովուրդը չի հասկնար որ երբ գործուին մարդիկը՝ կացութիւնը չվոխ-ի, առանց անդրադառնալու թէ երկրի մը տնտեսական տագնապը միշտ մարդոց հարց չէ, մանաւանդ միջազգային ներ-կայ կացութեան մէջ: Համայնավարները վերջ տուած են «հրադադարին» եւ հակա-յարձակման անցած, քննադատելով ոչ միայն ներքին, այլեւ՝ արտաքին քաղա-քականութիւնը:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ, որ վեց ամիս է, տեղ քայլ կ'ընէր, յանկարծ նոր թափ մը առած է Մայիսին, եւ 1,3% յաւելում արձանագրած: Կը նախատեսուի որ 1983ի վերջ, գործազուրկերու թիւը երկու հա-րիւր հազար յաւելում կրէ եւ նոյն-քան 84-ի վերջ: Ցունիսի սկիզբը, Ֆրան-սայի գործազուրկերու թիւը 2 միլիոն 29 հազար 200 է, եւ աշխատանքի առաջարկ-ները ալ 12% նուազում արձանագրած են:

ՈՒԿՐԱՆԻՈՑ պաշտօնական հրատարակ-չականը լոյս ընծայած է 260 էջնոց հա-տոր մը՝ «Վ'Էսաեն տը էյաս տիւ սիո-ճիզմ», ըստ որուն սիոնականները են եւ հրեայ դրամատէրերը, որոնք «օգնած են Հիթլերի իշխանութիւնը ձեռք առնելու իր նախապատրաստական աշխատանքնե-րուն մէջ, քալ դիտնալով հանդերձ թէ մոտիւը է Հրեաները բնաջնջել»: Այս դիրքը մէկ նոր արտայայտութիւնը կը նկատուի Մորհ. Միութեան հակասիոնա-կան արշաւին:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ Քորսիքայէն վե-րադարձաւ եւ քանի մը օր ալ Փարիզ անցընելէ ետք, Գամբրունի ճամբան կը բռնէ երկուշաբթի, հետը տանելով ըն-թացիկ չքախումբէն զատ, թէնիսի ախոյ-եանը (Ռոլան - Կառոսի) Եանիք Նոա, հանդերձ ընտանեօք: Քանաս - Այնչէնէ հարց կուտար, այս առթիւ, թէ Նախա-գահը ինչո՞ւ հետը Թինօ Ռոսին չտարաւ Քորսիքա...

ԵՐԵՒԱՆ ⇄ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆԻՍ 7 - 9)

ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱՅԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՎԱՐԴԱՏՕՆ ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ

Թիֆլիսի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ բակը, ուր կը գտնուի Սայաթ Նովայի վերկ-մանը, ըստ տասնամեակներու աւանդու-թեան, տեղի ունեցած է վարդատօն մը՝ Մայիսի վերջին կիրակին: Ներկայ եղած են հայ եւ վրացի գրողներ, արուեստա-գէտներ, գանազան մարմիններու եւ հաս-տատութեանց ներկայացուցիչներ եւ մեծ բազմութիւն մը: Բանաստեղծութեան նը-ւիրուած այդ ոտնը սկսած է կազմակեր-պըելիլ 1914-ին՝ Ցովհաննէս Թումանեանի եւ Գէորգ Բաշինջաղեանի նախաձեռնու-թեամբ: Փառատօնի իւրաքանչիւր մաս-նակցող իրեն հետ բերած է կարմիր վարդ մը, այն ծաղիկը՝ զոր այնքան սիրած եւ երգած է Սայաթ Նովա: Այս աւանդու-թիւնը յարդուած է նաեւ Բ. Աչխարհա-մարտի տարիներուն: Այս տարի վարդա-տոնին բացումը կատարած է Վրաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան քարտուղարը՝ Կէորկի Ցիցիշվիլի: Սա-յաթ Նովայի մասին խօսած են վրացի բանաստեղծ Խուտա Բերուլաւա, Հայաս-տանի Գրողներու Միութեան Վարչու-թեան քարտուղար Սաղաթէլ Ցարութիւն-եան, Սայաթ Նովայի նուիրուած բազ-մաթիւ բանաստեղծութիւններու հեղինակ Սուրէն Աւչեան, վրացի բանաստեղծ Գիւլի Շահնազար, Թարզմանիչ Զեղուա Մեդուլաշվիլի, բանաստեղծներ Արամա-յիս Սահակեան, Մկրտիչ Կորիւն եւ Կար-լէն Ցակոբեան: Վարդատօնը վերջ գտած է համերգով մը, որուն մասնակցած են Թիֆլիսի հայկական խումբերը եւ Հա-յաստանէն ժամանած արուեստագէտներ:

×

«ԱՆՈՑՇ» ՊՈԷՄԸ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՎԵՐԱԾՈՒԱԾ

Հեռաեսիլի ժապաւէններու «Երեւան» արուեստանոցը պատրաստած է «Անոյշ» չարժանկարը, Ցովհաննէս Թումանեանի ծանօթ պոէմի հիման վրայ: Երկու մաս-է բաղկացած չարժանկարի բեմադիրը դրած են Մարատ Վարժապետեան եւ Ար-մէն Ցովհաննիսեան: Գլխաւոր դերերը մարմնաւորած են Սաթենիկ Սահակեանց (Անոյշ), Արա Մանուկեան (Սարօ), Վի-դէն Զալըրեանեան (Մոսի): Իսկ երգերը կը մեկնաբանեն Գոհար Գասպարեան (Ա-նոյշ), Տիգրան Լեւոնեան (Սարօ), Արշա-ւիր Կարապետեան (Մոսի): Գոհէմին հատ-ւածներու ընթերցումը կը կատարէ Սօս Սարգսեան: Երեւանի Շարժանկարի Տու-նը տեղի ունեցած է ժապաւէնի անդրանիկ ցուցադրութիւնը:

ՀԱՅ ԳԻՐԻ ՈՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

Երեւանի «26 կոմիսարներ» հայապետա-կան թեքումով վարժարանին մէջ աւան-դութիւն դարձած է հայ գիրի ու գրա-կանութեան փառատօնի կազմակերպու-մը: Այս տարի փառատօնը տեղի ունեցած է «Դասը վարում են գրողները, գրակա-նագէտները» եւ «Ջօն հայ գրքութեան» կարգախօսքով: Վարժարանի «Խրիմեան Հայրիկ» պատմութեան թանգարան-աչխատանոցին մէջ աչակերտութեան առջեւ խօսք առած են Պերճ Զէյթունց-եան, Հրանտ Մաթեւոսեան եւ Ռազմիկ Դաւոյեան, անդրադառնալով Ցովհաննէս Թումանեանի, Դանիէլ Վարուժանի, Գե-րիկոր Նարեկացիի գրականութեան: Տեղի ունեցած է հանդիպում մը Համօ Սահեանի հետ: Օշական գիւղը, հայկա-կան այբուբենի նուիրուած յուշակոթո-ղին մօտ տեղի ունեցած է ցերեկոյթ մը:

×

ՁԱՏՐԱԿԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔ ԼԱՏՎԻՈՑ ՄԷՋ

Լաւվիոյ Եուրմալա առողջարան քա-ղաքին մէջ սկսած է ճատրակի միջազգա-յին մրցաշարքը, մասնակցութեամբ 14 վարդապետներու, որոնց մէջ՝ աչխարհի նախկին ախոյեան կրոսմայսթէր Միխա-յիլ Տալ եւ կրոսմայսթէր Այվար Գիպս-լիս (երկուքն ալ Ռիգայէն), կրոսմայս-թէր Օլէգ Ռոմանիչին (Լվով): Մրցա-շարքին կը մասնակցին նաեւ կրոսմայս-թէր Վիլէրմօ Կարսիա (Քուպա), միջազ-գային վարպետ Միւրէյ Զանտլըր (Անգ-լիա), Կորան Տիզտար (Եուկոսլաւիա) եւ Խոսէ Ֆէրնանտէզ (Սպանիա): Մրցա-շարքը կը տեւէ մինչեւ Ցունիս 19:

×

ՑԻՇԱՏԱԿԻ ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԱՐԴԻՒՆԱՐԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայկական յիշատակի նուէրներ ար-տադրող մասնագիտական ձեռնարկու-թիւնը այս տարի աւելի քան քսան միլիոն ռուբլիի ապրանք կը հայթայթէ: Ձեռ-նարկութիւնը ունի քաղաքներու եւ գիւ-ղերու մէջ աչխատող չորս հազարէ աւելի վարպետներ եւ ժողովրդական արհեստի մասնագէտներ, որոնք կը շարունակեն հին վարպետներու աւանդութիւնները, որոնց արուեստը սերտօրէն կապուած էր ազգային մշակոյթի, ժողովրդական սո-վորութիւններու հետ: Մետաղներէ, խե-ցիէ, փայտէ, ոսկորէ եւ բնական քարե-րէ պատրաստուող յիշատակի առարկա-ներն ու զարդերը, ձեռագործ գորգերը արտածումի եկամտաբեր աղբիւր են Հա-յաստանի համար:

×

ՔՈՒՊԱՅԻ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Քուպայի Ակադեմիայի նախագահ Վիլֆրէտօ Թորէզ պատուիրակութեամբ մը այցելած է Հայաստան, երկու եր-կիրներու միջեւ գիտական համագործակ-ցութեան չրջագիծին մէջ: Աւելի քան տա-սր տարի է, որ գիտնականները կը հա-մագործակցին աղակալած հողամասերու բարենորոգման եւ անոնց օգտագործման, գիւղատնտեսական արտադրութեան մե-քենայացման ու ճմման, ինչպէս նաեւ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ ԱԿԱԴ. ԱՐԱՄ ՂԱՆԱԼԱՆԵԱՆԻ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Ցունիս 10-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Ցու-նիս 9-ին Երեւանի մէջ մեռած է ակադ. Արամ Տիգրանի Ղանալանեան: Ծնած էր 1909-ին Ախալցխա: 1931-ին աւարտած է Երեւանի համալսարանի պատմագրու-թեան լսարանը եւ պաշտօնավարած պե-տական հիմնարկներու եւ համալսարանի մէջ: 1977-ին ընտրուած է Հայաստանի Ակադեմիայի անդամ: Գիտնականը մեծ վաստակ ունի բանահիւսութեան հետա-զօտութեան գետնին մէջ: Հրատարա-կած է «Հայ չինականի աչխատանքի եր-գերը» (1937), «Սասունցի Դաւիթ» (1939), «Հայ ժողովրդական հէքեաթ-ներ» (1950), «Հայկական առածանի» (1951), «Ազանդապատում» (1969) դոր-ծերը: Ակադեմականը ուսումնասիրած է նաեւ հայ բանահիւսութեան եւ գրակա-նութեան փոխառնչութիւնները («Պը-ռոչեանը եւ ժողովրդական բանահիւսու-թիւնը», 1938, «Աբովեանը եւ ժողովր-դական բանահիւսութիւնը», 1941, «Ա.-Իսահակեանի ստեղծագործութեան ժողո-վրդական ակունքները», 1955, «Սայաթ Նովայի ստեղծագործութեան ժողովր-դական ակունքները», 1963, «Թուման-եանը եւ ժողովրդական բանահիւսու-թիւնը», 1964), հայագիտութեան, մաս-նաւորաբար բանագիտութեան պատմու-թեան ու տեսութեան հարցերը («Մանուկ Աբեղեանն իբրեւ ֆոլկլորագէտ»՝ «Գրա-կան - բանասիրական հետախուզումներ», Գիրք Ա., 1946, «Յ. Օրբելին եւ հայ լ-պոսը՝ «Տեղեկագիր ՀՍՍՀ ԳԱ», 1957, թիւ 3, «Գարեգին Սրուանձտեանց», «Հայ նոր գրականութեան պատմութիւն», Հ. 3, 1964, «Ն. Մառը եւ հայ բանահիւ-սութիւնը»՝ «Մառը եւ հայագիտութեան հարցերը» հատորին մէջ, 1968 եւ ու-րիշներ): Գրի առած եւ հրատարակած է «Սասնայ Ծռեր»ու երկու պատում, Մ. Աբեղեանի եւ Գ. Աբովի հետ մասնակցած է «Սասունցի Դաւիթ» դիւցազնավէպի բնագրի կազմութեան, լոյս ընծայած է «Հայ ժողովրդական բանահիւսութիւն» ձեռնարկի չորս պրակ (1945 - 46):

×

ԿԱՌՈՒՑԻ՝ ԱՐԱՔՍԻ ԱՓԻՆ

Մեղրիի չրջանային կեդրոնէն Ագարակ երկարող հինգ քիլոմեթրնոց կառուցքի կառուցումը աւարտած է: Հակառակ ա-նոր որ տարածութիւնը կարճ է, սակայն այդքանն իսկ իրականացնելու համար կատարուած են հազարաւոր խորանարդ մեթր հողային ու ժայռային աչխատանք-ներ, կառուցուած է Արաքսի հունը, ա-նոր ափին դրուած են կրաղիւսէ չինու-թիւններ՝ հեղեղներու դէմ ստեղծելով հակայ պատնէշ մը: Ներկայիս Արաքսի ափով երկարող լայն կառուցին Ագարակ աւանը կը կապէ ոչ միայն չրջանային կեդրոնին, այլեւ Զանգեզուրի միւս չրջ-ջաններուն:

ԳՐԱԿԱՆ ՆՇՄԱՐ

ԷԼՕ ՍԱՐԱՃԵԱՆԻ «ՅԱՅԳԱԹԻԹԵՌ» ՀԱՏՈՐԸ

Գրեց՝ ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Իրարմէ տարբեր բաներ են գրաքննութիւնը, գրախօսութիւնը եւ նմաբը. վերջինս՝ հանրութեան ու - չաղրութեան կը յանձնէ նոր ու քաջալերանքի արժանի գրողի մը գործը, եւ կ'արձանագրէ անոր գործէն դրդուած մի քանի մտորումներ, որոնք յարատեւութեամբ հետապնդուած սիսթեմաթիք մտածումէն հեռու կը մնան: Տակաւին ուրիշ բան է գրաքննադատական լուրջ գործը, որ կը փորձէ տեղաւորել թէ՛ գրական թեքսթը թէ՛ ալ անոր առթած սիսթեմաթիք մտածումը (քննադատին մէջ), - տեղաւորել զանոնք՝ ազգի մը ընկերային ու մշակութային կեանքի գաղափարախօսութեան ծիրին մէջ:

Ուրեմն, այս մէկը գրական նշմար մըն է, գրողի մը մասին՝ որ բառին բուն առումով «նորայայտ» չէ: Իր քերթուածներու հատորը՝ լոյս ընծայողները դեղեցիկ ու արդիական գաղափարը ունեցած են եռեւի կողքին ներսի մասին մէջ զետեղելու քանաստեղծուհիին նկարը եւ հակիրճ տեղեկութիւններ իր մասին, որոնցմէ յայտնի կ'ըլլայ գրական հետաքրքրութիւններ ունեցողին թէ ինչո՛ւ իր անունը ծանօթ կը թուի, - 1970-էն ի վեր իր «գրական նախափորձերը հրատարակուած են» Պէյրութ, «Բագին» ամսաթերթի էջերուն մէջ:

Սփիւռքի զանազան գժբախտութիւններէն մէկն ալ այն է, որ նոր հրատարակուող գրքերը սիսթեմաթիք քննադատութեան (կամ՝ ինչպէս ըսի վերը) նոյնիսկ գրախօսականի չեն արժանանար, քանի որ կարզացողի պակասին չափ ու աւելի, լուրջ քննադատի պակաս կայ: Վահէ Օտեանի «Գրական Լուսարձակները» եթէ դոյութիւն չունենային, բոլորովի՛ն անպատասխան պիտի ըլլար աշխատանքի այս տարածքը: Նմանապէս կը պակսին լուրջ գրական երեկոները, գրադէտի մը առջին փորձերու սիրալիր այլ պատասխանատու քննադատութեան յատկացուած, - այն - պէս որ եւ այս տողերը գրի կ'առնեմ առանց դո՛յդն գաղափարն իսկ ունենալու թէ ցարդ ի՞նչ տեղ սահմանուած է 13 տարիէ ի վեր հրատարակուող քերթուածներու հեղինակ բանաստեղծուհիին:

Այսքանը, իրրեւ նախաբան:

×

Գրքի կողքին վրայ գրուած է նաեւ որ էլօ Սարաճեան «կը պատկանի Սփիւռքի գրական նորագոյն սերունդին»: Տարիքով ու արտադրութեան քանակով, թերեւս այո: Մօտեցումով, ոճով, ընդհանուր հասկացողութեամբ՝ ոչ:

Փութամ ըսելու որ ըստ իս՝ նման իսօք դատապարտում մը չէ անպայման եւ ինքնաբերաբար, ինչպէս կը թուին հաւատալ մամլոյ դրչակիցներէս ոմանք: Լսած եմ զրոյց - զրոյց բարեկամներ՝ ո-րոնք ըսած են, - «եղբայր, ի՞նչ ըսել է 20-րդ դարու վերջին քառորդին գրել այնպէս, ինչպէս Վարուժանը կը գրէր 1910-ին»: Այս հարցումին, որ հաղիւ թաքուն դատապարտութիւն մըն է նաեւ, իմ պատասխանը սա է, - «Նախ, հոգ մի՛ ընէք, Վարուժանի պէս գրող չկայ: Թէքէեանի հետեւողներ, այո՛: Ամէն պարագայի, այդ կ'ըսէ պարզապէս որ մենք քարացած ճաշակներ ունեցող ժողովուրդ մըն ենք, որուն երկրորդական վարժարաններու գրականութեան ուսուցիչները՝ Միջին - Արեւելքի մէջ, ունին դասական ճաշակ մը որ քարացած է, կարծես չընդունիր որ 1923-էն ետք ալ հայ բանաստեղծութիւն գրուած է, եւ որուն մամլոյ քննադատներն ալ, ընդհանրապէս եւ մի քանի չատ յարգելի բացառութիւններով՝ կը դատապարտեն գրական յանդուգն փորձերը»: Այլ խօսքով, թէեւ ե՛ս ալ պիտի փափաքէի որ տեւաբար վերանորոգուէր հայ գրականութիւնը, կարելի չէ՛ դիւրաւ եւ անմիջապէս դատապարտել երիտասարդ գրող մը, որ բառական կ'ընդօրինակէ հիները: Զայն այսպանել՝ կը նշանակէ պատապարել մե՛ր իսկ կըրթական կառոյցներն ու արուեստի ճաշակ ունեցող ընթերցողներ: Հիները ընդօրինակել՝ յաճախ սորվելու ձեւ մըն է:

Ուրեմն, ես հակումը եւ պատրաստակամութիւնը ունիմ «ներելու» էլօ Սարաճեանի տողերէն անոնց՝ որոնք յոկ կրկնութիւններ կը թուին ինծի: Եթէ դատապարտելի եզր մը կը դանեմ հոս, ան է որ յաջող կրկնութիւններ չեն ընդհանրապէս: Կը թողուն այն տպաւորութիւնը՝ որ ոչ միայն իր տողերուն բանաստեղծական ձեւերը, այլ նաեւ անոնց զգացականութիւնն ու մտածումը պէտք եղածէն աւելի՛ կաղապարուած են գրականութիւնը սիրող վարժապետներու եւ քիչ մը չատ հառաչող բանաստեղծներու ազդեցութեան տակ: Կ'արժէ նշել հետեւյեալ բոլոր բազմանքն ու վերնագիրը «Թիքեոնիկի կեաւճով Ապրիմ» քերթուածին, որ կը սկսի.

Թիքեոնիկի կեաւճով ապրի՛մ քոզ օ-
րըս այս խօսքով, ու կը զարգացնէ այն
ձգտումն ու դաղափարը (եթէ կարելի է
դաղափար անուանել նման կաղապարա-
տիպ ելիշէ) այսպիսի տողերով. -

Թիքեոնիկի կեաւճը արդէն մէ՛կ օր է
լոկ
«Անշէյ Հուր»ին փնտռտուքով ապրեր
եմ միշտ:

ու կ'եզրակացնէ, քերթուածի աւարտին.

կեաւճը ի՞նչ կ'արժէ ... թիքեոնիկի
հաւա՞տք է պէտք:

Անչուշտ անարդար պիտի ըլլար ընթերցողին թողուլ ենթադրել՝ որ գործին մէջ ամբողջ խոցելի տողերը նոյնքան տկար են որակով: Այդպէս չէ: Վերը մէջբերած տողերս զրքին առաջին քերթուածին մէջ դտնուելու յանգանքը գործած են, այլ - սինքն զրքը բացող ընթերցողին վրայ չատ դէշ տպաւորութիւն կը թողուն: Սակայն հարկաւոր է ընդունիլ՝ որ սովորաբար այդքա՛ն տկար չեն միւս բաղմաթի՛ւ խոցելի կաղապարատիպ տողերն ու քառեակները, կամ գոնէ նոյնքան արձակունակ չեն: Օրինակ, -

Ինչպէ՞ս, ի՛նչպէս, ըսէ՛ ինչպէ՞ս
Երկրաշարժէն յետոյ ցնցի՛չ,
Ջրհեղեղէն ետք ծովակուլ,
Ես չխրիմ
Հին թուղթերուն ծալքերուն մէջ,
Կամ՝ հոգիիս հայելիի՛ն,
Ու չփնտռեմ՝ նամակներէդ տո՛ղ մը
միայն

Քու պատկերէդ շո՛ղ մը միայն,
Պատրանքներէս դո՛ղ մը միայն...:

Հոս, Սարաճեան կը փաստէ որ տիրապետած է հայ դասական բանաստեղծութեան հռետորական թեքնիքներէն ոմանց, ու կրնայ նման ոճի յատուկ կշռոյթը (մանաւանդ վերջին երեք տողերուն) օգտագործել, սակայն ... եթէ տէ՛րն է ոճին, կը մնայ դերին՝ ինքզինքին արտօնած զգացմունքներու և մտածումներու պատկերային կառոյցով: Այլ խօսքով, երբ կը փորձէ գտնել բարդ պատկեր մը (գովելի՛ ճիգ) արտայայտելու համար ցնցիչ հոգեկան իրականութիւն մը, կ'օգտագործէ կամ էլիշէներ («Հոգիի - հայելիին») եւ կամ զգացական ոգեւորութեամբ չափազանցումներ, - «երկրաշարժ», «Ջրհեղեղ»: Սարաճեան հոս եւ ուրիշ չատ մը տեղեր տակաւին չէ ձերբազատած հայ գրականութիւնը վարակող այն կոյր հաւատքէն՝ որ չափազանցութիւնը այն գրաւականն է, որ կը հաստատէ արտայայտուած զգացումի ուժգնութիւնն ու վաւերականութիւնը:

Խոցելի կը թուին նաեւ մանր ու մեծ ուրիշ կէտեր: Օրինակ՝ հնաբոյր տողեր ա՛լ աւելի հին կը թուին, երբ հեղինակը «մը»-ին «ը»-ը կամ «պիտի»»ին «ի»-ն կը սղէ, ապաթարցով մը փոխարինելով զայն: Փակագիծի մէջ, սակայն այս նիւթին կապակցութեամբ, կ'ուզեմ նկարագրել ամերիկեան համալսարաններուն դերակատար ճիւղերուն մուտքի քննութիւնը, որ հարցումներու հետաքրքրական տեսակ մը ունի: Ուսանողին գրականութեան ոճի պատմութեան մասին ունեցած պաչարն ու հասկացողութիւնը քննելու համար անոր կը տրուի, ըսենք՝ 1637-ին գրի առնուած ոչ - ծանօթ բանաստեղծէ մը տող մը, եւ իրեն կը տրուի 3 կամ 4 ընտրութիւն պատասխանի, այսինքն՝ (ա) այս տողերը գրուած են 1596-ին (բ) 1620-ին (գ) 1637-ին (դ) 1659-ին: Միայն բանաստեղծական լեզուի նրբութիւններուն փոխոխութեան քաջածանօթ մէկը կրնայ ճշգրիտ պատասխանը տալ: Արդ՝ եթէ ես ընթերցողին հարցնէի որ այս երեք տողերէն՝

«Պարգեւելու հանոյք մ'հատակ»
«Ես պիտ' անբա՛ւ հարստանամ»:
«Կուլ պիտ' տայի պապակով»

ո՞ր մէկը Սարաճեանին է (1980), ո՞րը՝ Մուշեղ Իշխանինը (1935), եւ ո՞րը՝ Վահան Թէքէեանինը (1920), քիչ մը դէպի չզդա՞յ ան, երբ լսէ թէ երեքին ալ հեղինակը երիտասարդ բանաստեղծուհին է:

Խոցելի մէ՛կ ուրիշ կէտ ալ կ'ուզեմ մատնանշել, յօդուածին այս մասը փակելէ առաջ: Ես կը հաւատամ որ երբ տրիներու ընթացքին գրուած քերթուածներու ընտրութիւնը կատարուած է, ի սէ՛ր պատմութեան եւ ի սէ՛ր խնամքով ընթերցողին, պէտք է իւրաքանչիւր քերթուածէ հեռը դնել անոր գրի առնուած թուականը: Պատրաստ եմ հաւատալու որ էլօ Սարաճեան այդ չէ ըրած, ինչպէս այդ չեն ըրած ինծի ծանօթ մէկ - երկու ուրիշ համեստ գրողներ, համեստութեան խնդիրներու պատճառաւ, որովհետեւ կը հաւատան որ միայն մեծամիտ գրող մը պիտի հաւատար՝ որ իր տողերուն ե՞րբ գրուիլը կրնայ հետաքրքրել հայ ընթերցողը: Ապա՝ պատրաստ եմ հաւատալու այս համեստութեան, որովհետեւ մեծամիտ գոնէ մէ՛կ գրող կայ, որ ոչ միայն իր իւրաքանչիւր կտորին տակ կը դնէ անոր յօրինման թուականը, այլ նաեւ՝ քաղաքին անունը, եւ յաջորդ հատորին մէջ՝ թերեւս տանը հասցէն ալ դնէ: Վահրամ Մաւեանի պէս յաւէտ ճամբորդող գրողի մը ներելի է այդ, նոյնիսկ՝ բաղձալի է, ինչպէս նաեւ հասկնալի է, երբ ցնցիչ տեղափոխութիւն մը տեղի ունեցած է գրողի կեանքին մէջ: Երբեք պէտք չզդացի վիճնալու թէ այս քառեակները Պուրճ Համուտ գրի առնուած էին, թէ Սոֆիար, սակայն պէտք զգացի թուականներու, մասամբ որովհետեւ գրականի նշմար մը գրողը չաճախ կը փորձէ իր տպաւորութիւնները փորձի ենթարկել, այսպէս, երբ գործ մը ուրիշ գործէ մը աւելի յաջող թուի, կամ երբ մէկ քերթուած մանկունա՛կ թուի, ուրիշ մը՝ հասունցող գրադէտի գործ, ապա ան թէ դո՛հ կը զգայ, երբ տեսնէ որ աւելի հասուն թուող գործը (ըսենք) երեք տարի առաջ գրուած է, թէ՛ ալ աւելի «ներողամիտ» կը դտնուի, հաւաքածոյի մը տիպար ու պատասխանութեան օրերուն դրի առնուած տողերուն հանդէպ:

Անչուշտ բոլորովին տկար ու խոցելի գիրք մը չէ այս: Եթէ այդպէս ըլլար՝ պիտի չարժէր գրական նշմարի մը սկսնակները յատկացնել անոր: Նախ պէտք է ըսել որ գիրքը ունի չորս մեծ մասեր եւ չատ աւելի կարճ հինգերորդ մասը: Ամէնէն տկարը Ա. մասն է («Հոգումի - Գիշեր»): Համեմատաբար աւելի լաւ են այսինքն՝ «միջակ» որակ ունին Բ. եւ Գ. մասերը: «Դ» մասը, «Հայ, Ամենահայ», կը բաղկանայ չորս չատ տկար քերթուածներէ եւ երկու ուրիշներէ («Տէրունական Աղօթքն Հայուն», «Անանց ցաւեր, անանձնաթուղթ»), որոնք բաղդատաբար յաջող են, մանաւանդ երբ նկատի ունենանք թէ որքա՛ն դժուար է հայրենասիրական զգացումներով եւ զարուեստական բարձր որակով քերթուած դրելը: «Ե» մասը, կարճ, ունի մի քանի տկար որակի կտորներ:

Կարելի է եզրափակել, նշելով որ կան բանաստեղծներ, որոնց առաջին հատորն իսկ նուաճում մըն է. այդպիսի նոր գրող մը եղաւ վերջերս Թէքեան, մօտ 15 տարի առաջ: Կան ուրիշներ, որոնց առաջին հատորը կը պարունակէ մի քանի յաջող քերթուածներ, որոնք իրենց կողջը կուգան հատատելու որ այս ներքին ամբողջականութիւնով, ուժգնութեամբ ու ձեւի ներքին տրամաբանութեամբ օժտուած քերթուածը դրողը օր մը ամբողջ գի՛րք մը այդպէս իրագործելու կարողականութիւնը ունի, այդպիսի գրողներ եղան Վասգէն Այվազեան, Յարութիւն Պէրպէրեան եւ Հիլտա Գալֆայեան: Կան ուրիշներ, որոնցմէ է էլօ Սարաճեան, որոնց առաջին գործը միայն տողերո՛վ ու քառեակներով փայլուն գործ մըն է, - այսինքն՝ հոս - հոն կը գտնուին մի քանի տողեր, որոշ յաջողականութեամբ, որոնք կ'ըսեն, - «տե՛ս, մենք կանք միայն մէկ անգամ՝ արէ՛ք, կածով իյարու եաեւ չարուած բաներ չենք, այլ գրաւականը՝ որ մեզ դրի առնողը ուրիշնե՛ր ալ կրնայ ստեղծել, աւելի՛ ուժեղ, աւելի՛ ինքնավստահ, աւելի՛ հաւատարակչռուած՝ քան մենք, մարի աւելի երկարատեւ հաճոյք մը տալով ձեռնի՛ պիտի»: Այսպիսի տողեր կան նոյնիսկ գրքի համեմատաբար տկար Ա. մասին մէջ: Օրինակ, բանաստեղծուհին՝ որ կը գրէ՝

Եւ թող կարենամ հաւատալ նաեւ,
Որ աղօտ կերպով աճգամ մըն ալ դո՛ւն
Աչդր - բեւեռեաճ ոլորապտոյտ
Ափերէն հեռու,
Մսելով ցուրտէն թէ՝ կոտրտախտէն

(Շար. 31)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱԶԱՉԵԱՆ

- 25 -

Պրոֆեսոր Վանեանը իմ տան հասցէն տուել է Մանուկին: Մանուկը այն մարդն է, որ ինձ պէս կորցրել է ձայնալարերը, բայց խօսում է: Ցիչեցի նրան: Հիւանդացաւ անհետանում Վանեանը նրան ներկայացրել էր մեզ:

Հնչեց զանգ: Բաց արեցի:

- Բարեւ:

Ձայնը խռպոտ էր, խզուած, որովայնային:

Գլխով հրաւիրեցի ներս: Մերժեց:

- Տեսնեմ սպիները, ոսկի վրայ...

Եւ ոսկի վրայ քանդեց վիրակապերս, ձեռքով սեղմեց վզամկաններս եւ ասաց.

- Կարող ես սկսել:

Կիսաշրջեցի դաստակս, այսինքն՝ ինչը՞:

- Խօսելը:

Նոյն ձեւով դաստակս շրջուեց, երեսաց ափս, այսինքն՝ ինչպէ՞ս:

- Օդը, զկռտալու պէս, որովայնով ... չնչիր եւ արտաշխիր նախ միւսանկ բառերը, հաւ, նաւ, լաւ, ցաւ, բաւ, դուռ, հաց, ջուր, յետոյ՝ մէկ, հինգ, վեց, ութ ... ամէն օր կէս ժամ, մէկ ժամ ... Գնացի, փորձիր, ինքդ կը զտնես ձեւը, մի չտապիր, կամաց է պէտք, յամառութիւն, պնդաճակատ եղիր ... Ժամանակ չունեմ ... տեսնո՞ւմ ես բլթուել եմ ... Վանեանը բարեւում է, Չինան բարեւում է, Տատիանան, թժչկուհիդ, - ժպտաց, - դեղեցիկն էր անպիտանը ... հէնց որ ազատ ժամանակ ունեցայ, կ'երեւամ ... Ցաջողութիւնն եմ ցանկանում:

Զսիրեցի նրա ձայնը, չցանկացայ նրա պէս խօսել: Մայթի վրայ հրաժեշտ տուի նրան, եւ նա ասաց.

- Կամ՝ սովորիր այսպէս՝ բա, բօ, բու, բի, սաթա, բօբօ, բուբու, բիբի ... այո, բիբի ... կամ բաբաբա, բօբօբօ ...

Երկար նայեցի նրա թիկունքին, անհոգ քայլուածքին: Երբ նա այլեւս չէր երեւում անկիւնադարձի պատճառով, մայթից տուն վերադառնալիս նկատեցի ազջկանս: Նա մեզ տեսել էր, գուցէ եւ լսել:

Յաջորդ օրը իմացայ այդ մասին: Տնամերձի վերջում խաչոր, հաստաբուն ընկուզենու տուերի տակ սկսեցի խօսել սովորել: Չէր ստացւում: Ոչ բա, ոչ բի, ոչ բաբա ... Գուցէ քայլելի՞ս կարողանամ: Ու քայլեցի ծառերի միջով, կանգնեցի խաչքարերի ամէն մի բեկորի առաջ, ոչ նանա, ոչ նանայ: Տխուր էի ... Ու մտքով, ու մտքում գրոյց բացի ծառերի հետ ... Քայլեցի, երկար քայլեցի ... Երկար դրուցեցի ծառերի հետ ... ու կանդ առայ ընկուզենու դիմաց, կռնի բացի ճակատս պատրիս դէմ, անիծեցի բախտս, ու անէծքիս մէջ տեսայ մի Օնիկ, հետապնդող մի հրէշ, որ երազիդ մէջ վազում է քո հետեւից, հալածում, իսկ դու թեւ առած սաւառնում ես տանիքների վրայով, փողոցէ փողոց, մի պարտէզից միւսը, իսկ նա ներքեւում է, հողի վրայ, ու վերեւից ներքեւ նայելիս՝ միշտ տեսնում ես նրան:

ԳՂՋՈՒԹԵ ԳՂՋՈՒԹ

Նիւ ձըրջիի մէջ, Ապրիլ 30-ին, մեռած է Գոհարիկ Աճէեան, 87 տարեկանին: Ծնած էր Խարբերդ, ուր ստացած է իր նախակրթութիւնը, ապա՝ ծնողք-ներուն հետ փոխադրուած կ՚Պոլիս: Ցաճախած է Ռոպէրթ քոլէժ, զոր յաջողութեամբ աւարտած է եւ պաշտօնավարած նոյն դպրոցին մէջ: Սահմանադրութեան չրջանին կրկին փոխադրուելով Խարբերդ, Եփրատ քոլէժէն կը ստանայ հայերէնի բարձրագոյն վկայականը: Ապա կը պաշտօնավարէ ամերիկեան Պորտա Մխիթարեան Որբանոցի Ընկերութեան մէջ: Իր պաշտօնին բերումով ականատես եղած է եղեռնէն մազապուրծ ազատած հարիւր հայ որբերու եւ այրիներու վիճակին, դառնալով անոնց տառապանքը մեղմացնող խնամակալ մը: 1922-ին փոխադրուած է Նիւ Եորք: 1927ին ամուսնացած է ընկ. Մեսրոպ Ասիլեանի հետ, շարունակելով ծառայել իր ժողովուրդին:

×

ՈՒԱԹԹԱՈՒՆԻ Հայ կեդրոնին մէջ, Մայիս 9-ին, դասախօսութիւն մը տուած է «Ազգակ - Շարաթօրեակ»ի խմբագրապետը՝ Սարգիս Ջէյթլեան, կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. Սարգսեան պատ կոմիտէին: Բացումը կատարած է Յակոբ Կէպէչեան: Դասախօսը, որուն նիւթը եղած է «Հայ Դատի հոլովոյթը եւ արտասահմանի դերը», վերլուծած է հայկական դատի էութիւնը՝ պատմական հանդրուաններու թուումով, հայժողովուրդի ազատութեան եւ անկախութեան ձգտումները՝ մինչեւ 1915: Ապա թուած թուրանականութեան, իրանականութեան եւ իսլամականութեան յառաջացուցած տաղնապները, զոր դիմագրաւած է հայ ժողովուրդը եւ չէչոը դրած արտասահմանի Հայութեան կազմակերպումին վրայ, որպէսզի նոր տագնապներու պարագային կարելի ըլլայ դարձեալ զանոնք դիմագրաւել:

×

ԿԼԻՆՏԷԼԻ Ս. Աստուածածին վարժարանի սրահին մէջ, Մայիս 20-ին, տեղի ունեցած է թատերական եւ երաժշտական երեկոյթ մը: Բացումը կատարած է հայերէնի ուսուցիչ Գառնիկ Գալաեան: Յայտագրի առաջին բաժնին խումբ մը աշակերտներ ներկայացուցած են Ար. փիար Արփիարեանի «Ազգիս բարերարները», Յակոբ Պարոնեանի «Երկու նեռերու կռիւը» եւ տեսարան մը «Մեծապատիւ մուրացկաններ»էն: Աշակերտներու աշխատանքը ղեկավարած է Խաչիկ Ասրատեան: Երկրորդ բաժնին, վարժարանին երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Հովիկ Գասպարեանի, մեկնաբանած է ազգային եւ հայրենասիրական երգեր՝ «Երեւան - Էրեբունի», «Ի ղէն Հայեր», «Փառքի ճամբով», «քայլերգ Շաւարշանայ», «Կիլիկիա» եւայլն: Փակման խօսքը արտասանած է տնօրէնը՝ Վարդգէս Ղազարեան:

×

ՔԻՄՊՐԻճի (Ամերիկա) իր կեդրոնին մէջ «Զօրեան Հիմնարկ»ը, Մայիս 14-ին, Մամլոյ ասուլիս մը տուած է, որուն ներկայ եղած են Ամերիկայի հայատառ եւ անգլիատառ թերթերու խմբագիրները եւ ներկայացուցիչներ: Բացումը կատարած է Հիմնարկին Տնօրէն Խորհուրդիատենապետ Լեւոն Զարխուտեան, յայտնելով որ լրագրող Լեւոն Քէչիչեան Հիմնարկին նուիրած է իր փաստաթուղթերը եւ դիւանային այլ նիւթեր: Ներկաներու հարցումներուն պատասխանած է Հիմնարկին վարիչ - տնօրէնը՝ Ժիրայր Լիպարիտեան, որ հետեւեալ ձեւով բացատրած է հաստատութեան ստեղծումը. - Տարիներէ ի վեր կարիքը կը զգացուէր ժամանակակից հարցերու նուիրուած կեդրոնի մը ստեղծման: Անհրաժեշտ էր ամբողջացնել Համալսարաններու հայկական ամպիոններու աշխատանքը՝ կեդրոնանալով արդի եւ ժամանակակից հարցերու վրայ, ստեղծելով հարցերու մանապիտական մօտեցման կարելիութիւն: Մեր մէջէն անոնք, որ թէ՛ ակադեմական մարզի մէջ կը գործեն եւ թէ մօտէն հետաքրքրուած են մեր ժողովուրդի ներկայով ու ապագայով՝ միշտ ալ փնտռած են միջոց մը, որով պիտական ու քննական չինիչ ոգին կրնայ կիրարկուիլ մեր հարցերու ուսումնասիրութեան: «Զօրեան Հիմնարկ»ը պիտի ձգտի դառնալ այդ միջոցը: Մտաւորական ուժերու ժողովուրդի նուիրումի սկզբունքը ստորագծելու համար ալ Հիմնարկը կը կրէ մեր նոր չրջանի պատմութեան կարեւորը դէմքերէն, մտաւորական ու յեղափոխական գործիչ Սեւերան Զօրեանի անունը: «Հիմնարկ»ը անկախ հաստատութիւն մըն է»:

«Զօրեան Հիմնարկ»ը կը նախատեսէ գործունէութեան զանազան մարզեր: Առաջինը պիտի ըլլայ փաստերու հաւաքում հայ կեանքի վերաբերող ամէն տեսակի նիւթերու, ինչպէս զրաւոր թուղթեր, նկարներ, ձայներիզներ, եւայլն:

Երկրորդ՝ ուսումնասիրութիւններ մեր ժողովուրդի կեանքի զանազան երեսներու, ինչպէս մշակութային, մտաւորական, քաղաքական, ընկերաբանական:

Երրորդ՝ Հիմնարկը պիտի ունենայ կամ հովանաւորէ զանազան կանոնաւոր ու արտակարգ հրատարակութիւններ, որոնք հայ ու արտաքին աշխարհին պիտի փոխանձեն փաստահաւաքման եւ ուսումնասիրութեանց արդիւնքները:

×

ՊՈՍԹՐՆի Իրանահայ Միութեան եւ Նոր Սերունդ Միութեան նախաձեռնութեամբ, Մայիս 8-ին, տօնուած է Մայրերու Օրը, Ուաթրթաունի Ս. Աստվածնոս եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Բացումը կատարած է Թիրայր Ղարիպեան: Բանախօսած է Տիկին Գոհար Թէօլէօլեան հետաքրքրական ակնարկով մը ներկայացնելով Մայրերու Օրը եւ ծանրանալով հայ մայրերու ազգային դերակատարութեան վրայ: Դեղարուեստական յայտագիրը բաղկացած է նուագէ, արտասանութենէ, երգէ եւ լուսապատկերներու ցուցադրութենէ՝ խօսքի եւ երաժշտութեան ընկերակցութեամբ:

×

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻՈՑ մէջ, Մայիս 7-ին, մեռած է ընկ. Աբշակ Ադատեան, 95 տարեկանին: Ծնած էր Տիվրիկ: 1906-ին մտած է Հ. Ց. Դ. շարքերը եւ գործակցած Վարդան Շահպազի՝ փոխադրելով գինք ու մթերք: 1912-ին հաստատուած է Օհայո, ապա՝ Ֆիլատելֆիա, ուր եւս նուիրուած է կուսակցական աշխատանքի: Թաղումը կատարուած է Մայիս 10-ին: Դամբանական մը խօսած է Հ. Ց. Դ. կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԴԵՄՈԿՐԱՏ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 1984-Ի ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒ

ՈՒԱԼԹԸՐ ՄՈՆՏԷՅԼ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Արեւմտեան Ամերիկայի Հայ Դատի Յանձնախումբին կազմակերպութեամբ, Մայիս 16-ին, Լոս Անճըլըսի մէջ ճաշ մը տրուած է ի պատիւ Դեմոկրատ կուսակցութեան 1984-ի նախագահական ընտրութեան թեկնածու Ուալթըր Մոնտէյլի: Նախագահ Ճիմի Քարթըրի ժամանակաչրջանին՝ 1977 - 81, Մոնտէյլ վարած է Միացեալ - Նահանգներու փոխ - նախագահի պաշտօնը:

Շուրջ մէկուկէս ամիս առաջ Հայ Դատի Յանձնախումբի ներկայացուցիչներուն հետ ունեցած իր հանդիպումի ընթացքին, Մոնտէյլ քննադատած էր Նախագահ Ռեյկընի կողմէ Մարդկային Իրաւանց հարցին անտեսումը եւ նշած՝ որ նախագահ ընտրուելու պարագային պիտի պաշտպանէ Մարդկային Իրաւանց սկզբունքները, բոլոր երկիրներու եւ չրջաններու մէջ:

Մայիս 16-ի ընդունելութեան ներկայ եղած են Հ. Ց. Դ. Արեւմտեան Ամերիկայի Կեդր. կոմիտէի անդամները, Հայ Դատի Յանձնախումբի կազմը եւ չուրջ 60 հրաւիրեալներ: Խօսք առնելով Ուալթըր Մոնտէյլ նշած է, թէ Մարդկային Իրաւանց հարցը իրեն համար անփոխարինելի սկզբունք մըն է եւ պատրաստ չէ որեւէ պնով զոհել այդ սկզբունքը յանուն դիւանագիտութեան եւ քաղաքական հաշիւներու: Անդրադառնալով ամերիկահայ համայնքին նախագահական թեկնածուն ըսած է, թէ «հակառակ այն իրողութեան, որ Հայերը իրենց հայրենիքին մէջ դէմ յանդիմման եկան աղէտներու, սակայն իրենց տագնապին եւ աչխատասիրութեան չնորհիւ Ամերիկայի մէջ յաջողեցան կարեւոր դերքեր զբաւել գիտական, տնտեսական եւ պետական մարզերու մէջ եւ օժանդակեցին Ամերիկայի ամրապնդման եւ յառաջդիմութեան»: Նչելով Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարութեան կեցուածքը՝ Հայերու դէմ կատարուած ցեղասպանութեան վերաբերեալ, ան ըսած է, թէ «դժբախտութիւն է որ մեր երկիրը այսօր կասկածի կ՚ենթարկէ Հայերու դէմ կատարուած ցեղասպանութիւնը եւ չուզեր պատմական դէպքերը ճիշդ ձեւով դնահատել», աւելցնելով, որ «Միացեալ - Նահանգներու Արտաքին նախարարութեան դիւանները լեցուն են պատմական փաստաթուղթերով, որոնք կը վկայեն հարիւր հազարաւոր անմեղ Հայերու կոտորածն ու տեղահանութիւնը»: Հետեւաբար, ըսած է Ուալթըր Մոնտէյլ, Արտաքին նախարարութեան կեցուածքը հայկական ցեղասպանութեան վերաբերեալ անընդունելի է: Ան եզրակացուցած է, որ «եթէ ինք նախագահ ըլլար, պիտի չհամոյլարէր նման յայտարարութեան մը հրապարակումը, որովհետեւ նման դէպքեր ծանրօրէն կը հարուածեն Ամերիկայի վարկին:

(*) Էլօ Սարաֆեան, «Յայգաբերդ»,
c/o Imprimerie Sarkissian,
Bourj-Hammoud — LIBAN

եւ ջերմանալու փորձով մը անկար
Թեւերդ արձակ կ՚երկարես առա՛ջ
Ընդպարփակելու
Կրկներեւո՛յթը իմ ներկայութեան:

Տաղանդի միրաժը չունի մխայն, այլ՝ յաճախ կորսուած ու վերստին գտնուած իրականութիւնը:

Տաղանդ մը, որ մեզի կ՚արտօնէ լսել թէ նոյն գործի հեղինակը, եթէ յարատեւէ, այլեւս պիտի չզրկի՛ հառաչանքներով, չափազանցութիւններով եւ ազիտղորմ հեկեկանքներով թաթախուն ուրիշ ստղեր: Նմանապէս, բանաստեղծուհին՝ որ կը գրէ ...

Չլիանա՛լ, չյղփանա՛լ գինովութեամբն
Արեան բոլո՛ր ներմակ կարմիր
գնդիկներու,
Նուրջպարովը դեռ նորաստեղծ
բջիջներու,
Բաբախումովն սրտի ուժգին
կարօտներու,
Ինչպէ՞ս, ինչպէ՞ս...

Բանաստեղծուհի մըն է՝ որ չուրջպարի խակապէս գեղեցիկ պատկերին չուրջ կը համախմբէ արիւնը եւ զայն չրջանառութեան, այսինքն՝ կեանքի՛ չուրջպարին ղող սիրտը: Այն զրոյը, որ այսպէս կը թուացնէ մարմնի մտեղէն իրականութենէն առնուած պատկեր մը, իրաւո՛ւնք ունի ոգեկոչելու քիչ մը չատ ոգեկոչուած բանաստեղծի սիրտը, որ անշուշտ խոր - հրդեհչական սիրայի՛ն սիրտն է նաեւ: Իրաւունք ունինք այս տողերը յօրինողէն աւելի՛ն ակնկալելու՝ յաջորդ հատորէն:

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Զ.

ՏՈՓԹՈՐԸ

Հինգերորդ տարեշրջանին քննութեանց մէջ կատարեալ ճախողուած մը կրեց Աբշակ: Ասոր վրայ, ուսանողը խորհեցաւ ուրիշ մէջոց մը գտնել, դրամ քաշելու համար մօրմէն: Ուստի համոզեց իր մայրը որ տան մէջ բժշկութիւն ընէ, վկայական չառած: Մայրը նախ ընդդիմացաւ այդ առաջարկին, բայց ի վերջոյ հաւանութիւն յայտնեց ու տեղի տուաւ իր սիրելի զաւկին:

Մերկերեանին, անխուսափելի խորհրդականին յայտնուեցաւ խնդիրը եւ կարծիքը հարցուեցաւ: Դանճապահը պահ մը խեղդնեցաւ առաջարկին այլանդակութենէն. աչքերը խոշոր խոշոր բացաւ, եւ զոցեց, մատներովը սանրեց աղէբեկ մօրուքը, մօրմէն զաւկին նայեցաւ, զաւկէն մօրը, եւ, աւա՛ղ, հասկցաւ թէ իր կողմէ ոեւէ ընդդիմութիւն աւելորդ եւ ապարդիւն պիտի մնար: Հետեւապէս.

- Է՛հ, ըսաւ, կէշ չըլլար, բրաթիկ ալ է, խեր ալ է, անուն հանելալ է ... բէք աղէք կ՚ըլլայ, ըրէք...

Եւ դադարէ մը յետոյ.

- Աման, տղաս, աւելցուց չեզակի ակնարկով մը, չելլաս փալցօ խալթ մը խառնես ...

- Ի՞նչ փալցօ բողոքեց Աբշակ, կարմրելով, դանճապահին թափանցող նայուածքին տակ իր թաքուն մտադրութիւնները մերկացած, հասկցուած ըզգալով:

- Է՛յ ճահիլ ես, ի՞նչ գիտնամ, աւելցուց Մերկերեան գլուխը օրօրելով խորհրդաւորօրէն:

- Քանիներէքը անցաւ, թադէոս աղա, մէջ մտաւ անդիէն մաման զաւկին բարոյականին մասին յայտնուած կասկածը չրելու մտահոգութեամբ, թող ամէն երիտասարդ Աբշակիս չափ խելքը գլուխը ըլլայ...

- Ես պապա մարդ եմ, անանկ խրատներ կուտամ ճահիլներուն, հանըմ, հոգ չէ, մարդ չե՞նք մէ, սխալական ենք, աւելցուց դանճապահը հայրական չեչտով մը:

Պահ մը լռութիւն տիրեց:

Թադէոս աղա խզեց զայն.

- Ան չէ, ամա, բան մըն ալ հարցնեմ, տիպլոմա չառած կարելի՞ է հէքիմութիւն ընել ... իմ գիտցածս ...

- Մասնաւոր արգելք մը չիկայ, ըսաւ Աբշակ, մանաւանդ որ մէկ - մէկուկէս տարիէն տիպլոմս կ՚առնեմ, փարայով չպիտի նայիմ, ո՞վ կրնայ բան մը ըսել .. .Եթէ չատ ծանր ու կնճռոտ հիւանդութեան մը հանդիպիմ, ուրիչ բժիշկներու խորհուրդին կը դիմեմ ...

- Անանկ է, չիտակ է, պատասխանեց Մերկերեան համակերպութեամբ:

Այս բարեգործական ձեռնարկին զոհաբերութեան համար հարկ եղաւ սակայն մասնաւոր սենեակ մը յարդարել հիւանդներու քննութեան յատուկ: Մաման առանց ամենափոքր առարկութեան, իր ունեցած պահեստի գումարը զաւկին տրամադրութեան տակ դրաւ: Եւ ահա մրախտ մըն է սկսաւ: Բոլոր բժշկական գործիքները եւ սարքվածները զոհ գնեց Աբշակ, կրկին գինով ներկայացուեցան մամային: Կարելի էր նոյնիսկ քառապատիկ գնով ներկայացնել, եւ տեղի չտալ ոեւէ բողոքի, այնքան անիկա շլացած էր այս նոր դաշտափարին հեռաւոր ճառագայթներէն:

Ապակեւոր խորշ - դարանի մը մէջ կը չողային հիմա բժշկական եւ վիրաբուժական պողպատեայ գործիքները, վերանորոգիչ եւ ահաւոր երկար բազմոց մը կը դրաւէր սենեակին աջ պատին երկայնքը՝ հիւանդներու քննութեան համար, անոր դէմը նոյնպէս ապակեպատ դարանի մը մէջ բժշկական տուեալ հատորները, կաշեպատ կազմով եւ ոսկետառ, իրենց փայլուն կռնակները քով քովի կը ցուցադրէին երեք կարգի վրայ: Մտաենա - դարանին առջեւի մասը, որ չարժուն էր, կը ծառայէր իբրեւ գրասեղան: Մետաղեայ արծիւ մը, թեւերը մեծատարած բացած, մագիլներուն մէջ կը բռնէր խոշոր կրիայ մը՝ դլուխն ու ոտուքները սար - սափի ճիպին տակ դուրս ձգուած, եւ որուն կռնակին վրայ չարժուն կափարիչ մը թոյլ կուտար մելանով լեցնել սողունին մարմինը: Գրասեղանին մէկ կողմը կը կանգնէր, վսեմ ու խոհուն, Հիբոկրատի գանձ արձանիկը ձիւնի ճերմակութեամբ:

(Շար. 82)

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Լիոն. - Տէր եւ Տիկին Վարուժան Վարդանեան իրենց սիրելի քեռայրին՝ Ղազար Ահարոնեանի մահուան առթիւ անոր քաղցր յիշատակին 500 Ֆ. կը նուիրէ «Ծառաչ»ին :

×

Իր ամուսնոյն՝ նշան Դարբինեանի մահուան 12-րդ տարելիցին ի յիշատակ, Տիկին Դարբինեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Ծառաչ»ին :

×

Հայկանոյշ Խոյեանի յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Աթմաճեան 200 Ֆ. կը նուիրեն Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ եւ 50 Ֆ. «Ծառաչ»ին եւ Տիկին Սիրանոյշ Գարակոսեան 100 Ֆ. կը նուիրէ Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ, (ստանալ «Ծառաչ»էն) :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Կ. Ցովակիմեան ողբացեալ Ղազար Ահարոնեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆ. կը նուիրեն անոր շատ սիրած «Ծառաչ»ին :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Պօղոսեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց հօր՝ Համբար Պօղոսեանի մահուան առթիւ :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԳԻՍ

Կապոյտ Խաչի Իսիի դպրոցի եւ պարի դասերու, ամավերջի հանդէսը Ցունիս 18, Շաբաթ օր ժամը 15-ին, Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ (45 rue de la Tuffaux) : Աշակերտներու կողմէ՝ պարեր, արտասանութիւններ, երգեր : Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը քաջալերելու համար պզտիկները :

Իսկ Կիրակի, Ցունիս 19, պտոյտի կը տարուին բոլոր դպրոցականները, օթոքառով, - Շաթօ տը Ռամպույէ, Կիրակի հաւաքուիլ ժամը 10-ին Մշակոյթի Տունը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ
ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿ

Հայ նախկին Ռազմիկներու Միութեան ընդհ. ժողովը, Կիրակի, Ցունիս 19, ժամը 10-ին, 32 rue de Trévise, 9-րդ :

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ԱՌԹԻԿ
ԿՐԸՆՈՊԸ
ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կրընոպլի կաթ. Խաչը, Հ. Ց. Դաշնակցութիւնը եւ Նոր Սերունդը Մայիս 28-ի առթիւ դաշտահանդէս մը կազմակերպած են Ցունիս 19, Կիրակի, Բրէմօլի դաշտին մէջ (Շանռուաի ճամբուն վրայ) : Անճրեւի պարագային Սէն Մարթէն տ'Իւռի Նալ տէ Ֆէթի մէջ : Կը խօսի. -

ԱՆԱՀԻՏ ՏԻՐ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՍԱՄՈՒԻԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ
26, Rue Troyon — SEVRES

1982 - 1983
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ
ամավերջի հանդիսութիւն

Ժամը 13-ին ճաշ : Ժամը 16-ին ճեմարանական հանդէս եւ մրցանակաբաշխութիւն : Գեղարուեստական բաժին : Մանկապարտէզի աշակերտներուն բեմական առաջին ելոյթ :

Ճաշ լմնանակիլ փափաքողներէն, կը խնդրուի նախապէս ապահովել իրենց տեղերը, հեռաձայնելով՝

534 - 68 - 28

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ պատարագ կը մատուցուի՝ Շաբաթ, Ցունիս 18, ժամը 10·30-ին :

կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆԱ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Հանգստեան Տան բնակիչներուն ընտանեկան պարագաները ու բարեպաշտ հաւատացեալները :

FÊTE CHAMPÊTRE

organisée par l'Association Sainte - Croix
Dimanche, 26 Juin, à Villiers-le-Bel

à partir de 11 heures

Inscrivez-vous dès à présent en téléphonant au

278 - 31 - 93

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՂ
ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կիրակի, Ցունիս 19, ժամը 10·30-ին, Շաւիղի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տօնին եւ Հիմնարկութեան 50-րդ տարեգարձին առիթով կը մատուցուի Հանդիսաւոր պատարագ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
կաթողիկոսական պատուիրակ
Հայոց Եւրոպայի

Ժամը 13-ին ճաշ, Շաւիղի հանդիսասրահին մէջ, որմէ ետք գեղարուեստական յայտագիր :

Կը մասնակցին. -

ԱՍՏՂԻԿ ՏԷՏԷԵԱՆ (երգ)
ՍՕՆԱ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (դաշնակ)
ԱՆԻ ՏԷՄԻՐԵԱՆ (արտասանութիւն)
և
ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳԱԶԱՆՈՒՄԲ

Մուտքը՝ 100 Ֆ. :

Տեղերը ապահովելու համար, հեռաձայնել՝ 750 - 97 - 10 Ցունիս 16-էն առաջ :

— **EGLISE :** 4, Rue des Trois-Champtiers
92370 CHAVILLE

— **SALLE des FETES :** 47, Rue de Stalingrad
92370 CHAVILLE

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Dr. Lydia ARABIAN
RHUMATOLOGUE
intorme sa clientèle de l'installation de son cabinet
223, Ave. Victor Hugo — 92140 CLAMART
Tél. :642 - 62 - 02

ՀՆԱՁԱԿԵԱՆ ՔԱՀԱՆ ԿԱԽՈՂԱՆՆԵՐԸ

Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան Ֆրանսայի շրջանի վարիչ մարմինը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Կիրակի, Ցունիս 19, Փարիզի Հայոց Մայր եկեղեցւոյ մէջ 1915 Ցունիս 15-ին Պոլսոյ Պայազիտի հրապարակին վրայ կախաղանով նահատակուած՝ իսան հղձ. հնչակեան անմահ հերոսներու յիշատակին :

Նոյն օրը, ժամը 13·30-ին, հոգեճաշ՝
Restaurant SIDI AICH, 276, Bld. Voltaire-M° Nation

Պատշաճ յայտագիր, յարգանքի ուղերձներ, երգ, արտասանութիւն :

Նախօրօք ապահովել սեղանները :

Հեռ. - 770 - 38 - 63 874 - 24 - 65 :

Ճաշագին՝ 75 Ֆ. :

ՄԱՐՍԷՑԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12 - 14, Rue St. Bazile — Marseille

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ

Տան բացման 7-րդ տարեդարձին առթիւ, Կիրակի, Ցունիս 19-ին ժամը 13-ին, գեղարուեստական բաժին, նուագախումբ, հայկական մթնոլորտ :

Ճաշագին՝ 100 Ֆ. :

A L'OCCASION DU 2e ANNIVERSAIRE DE SA FONDATION

L'ASSOCIATION CULTURELLE ET D'ENTRAIDE DES ARMENIENS DE TURQUIE

présente

2 GRANDES REPRISES — 2 CHEFS D'ŒUVRES

PEPO

de **Hamo BEK NAZAROV**

fondateur du cinéma arménien

Samedi, 18 Juin, à 22h. 00

Nous Sommes, Nos Montagnes

d'**Henrik MALIAN**

Vendredi, 24 Juin, à 22h. 00

(Les films sont en version arménienne et non sous-titrés en français)

en supplément au programme, un court métrage humoristique

DEJVEJIK

Cinema COSMOS : 76, rue de Rennes, Paris - 6e (Métro Saint Sulpice)

— Prix des places : 25 frs.

Réservation : dans les locaux de l'Association
131, Ave. Henri Barbusse, CLAMART, Tél. : 736. 54. 91
En semaine (sauf lundi) de 19h. 30 à 21h. 30
Le week-end de 13h. 00 à 19h. 00
Association Audio-visuelle arménienne
9, Rue des Petits-hôtels — 75010, Tél. : 523. 51. 50

UN PARADIS POUR VOS VACANCES

... A DEUX PAS D'ATHENES

1983 - HOLIDAYS IN EVIA - 1983

une semaine
à partir de
2700 F
(avion + séjour)

— *PARIS / PARIS Transport aérien sur vol spécial*
(départ tous les samedis)
— *Les transferts aéroport* / Holidays In Evia / Aéroport
— *Le séjour en Demi-Pension* (petit dejeuner continental et dîner)

INSCRIPTIONS:

ANITA TACHDJIAN ARPI BODURYAN
au 296 37 70

*

POUR TOUT AUTRE RENSEIGNEMENT ET SEJOUR EN GRECE
DEMANDEZ NOTRE BROCHURE **« LA GRECE A LA CARTE »**
AUPRES DE : **VOYAGES VACANCES AU SOLEIL**
5, PLACE ANDRE MALRAUX
75001 PARIS
TEL. 296 - 37 - 70

Lic. 1539

Meubles **Ghazarian**

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z. I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47
ouvert le dimanche après-midi

visitez
une des plus belles expositions
de France

"Բացառիկ զեղչ «Ծառաչ»ի բաժանորդներուն"

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
17
VENDREDI
17 JUIN
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.460 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.460

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ

ԼԻԱԿԱՏԱՐԸ ՎԵՐՋ ԳՏԱԻ

ՉԵՐՆԵՆԿՈՅԻ ՊԱՀՊԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

———×———

Չորեքշաբթի օր, վերջ դրաւ կուսակցութեան լիակատար նիստը: Թերեւս փոփոխութիւններ եղաւ միայն կազմին մէջ եւ դիւանատրաբար Գրիգորի Ռոմանովի (քաղաքական Բիւրոյի ամէնէն «երիտասարդ» անդամներէն մէկն է, քանի հազիւ 60 տարեկան կայ...) մուտքն է դիւանին մէջ, որ ուշադրութիւն կը գրաւէ: Վոքոտնիկով, Քուպայի նախկին դեսպան քաղաքական Բիւրոյի փոխ - անդամ ընտրուած է եւ Սոլոմենցեւ կ'անցնի Պելչէի (նոր մեռած) պաշտօնին գլուխը, այսինքն՝ հակակշռի յանձնախումբին:

Անդրոպովի երկար ճառէն զատ, յատկանշական կէտը եղած է Չերնենկոյի խիստ պահպանողական տեղեկագիրը, մշակութային հարցերու վերաբերեալ: Անդրոպով գծած է կուսակցութեան ապագայ գործունէութեան ծրագիրը, ծրագիր որ ամէն բանէ առաջ, չեշտած է կուսակցապետը, պէտք է՝ զարգացած ընկերվարութեան կառավարչագործման ծրագիրը ըլլայ եւ ուրեմն՝ յետագայ յառաջդիմութեան դէպի համայնավարութիւն տանող: Որքան ալ տարօրինակ թուի մէկուն բերանը, որ ծանօթ չէ որպէս պիտի ըլլայ մը՝ «նախնական հակահամայնավարութեան», Անդրոպով չէ ծածկած նաեւ խորհրդային ընկերութեան թերիները, չեշտելով թէ ան. - «վարակուած է պատուհասներով, ի շարս որոնց՝ ալքոլամոլութիւնը, խուլիկանութիւնը, մակարոյծութիւնը, կողոպուտը, կաշառակերութիւնը, ընչաքաղցութիւնը»:

Եւրի Անդրոպով, միակ թեկնածու, ընտրուեցաւ նաեւ Պետութեան ղեկավար, կուսակցութեան Ա. քարտուղարի իր պաշտօնին վրայ աւելցնելով այս մէկը ալ:

×

Միխայիլ Սուսլովի մահէն եռք Խորհ. Միութեան դաղափարախօսական հարցերու «հսկիչ» նշանակուեցաւ Կ. Չերնենկո, որ այս չարաթ, Համայնավար կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէի լիակատար նիստին արտասանած է ճառ մը՝ որ յայտնօրէն շղթայազերծումն է մշակութային գործունէութեանց ազատութիւններու դէմ ուղղուած պայքարի մը:

1981 Փետրուարին Բրեժնեւ յայտարարած էր որ Խորհրդային արուեստը «նոր մակընթացութեան» մը առջեւ կը գտնուի, գովելի գտած էր այդ, եւ քալլարած էր դրոշները, որպէսզի խրթին հարցերու լուծումը որոնեն՝ գրականութեան ճամբով:

Սակայն Չերնենկո, որ կը վայելէր Բրեժնեւի հոգատարութիւնը եւ անոր հովանաւորութիւնը, քննադատած է այդ «նոր» յորդորները, «թուլամորթ եւ տրանջացող» նկարագիրները: Հաստատած է որ արուեստը, ըլլայ ան գրականութիւն, թատրոն կամ չարժանկար, պէտք է ներկայացնէ «ապրելու նպատակները, գաղափարական հատաք եւ աշխատելու պատրաստակամութիւն»:

Չերնենկո քննադատած է մանաւանդ այն վիպագիրները՝ որոնք կը մշակեն «գիւղական արձակ» կոչուող գրական սեռը (Հայաստանի մէջ, Գալչոյեան մըն էր, առաւելաբար այդ սեռը մշակողը վերջինն տասնամեակին): Քննադատած է նաեւ այն պատմագէտները, որոնք կը գրեն գիւղական կեանքի մասին. թէ՛ դրագէտները, թէ՛ ալ պատմաբանները, ըստ Չերնենկոյի, կը դովեն «նահապետական» կեանքը, Աստծոյ մասին խօսքերու եւ մօթիֆներու սպրթումբ կ'արտօնեն իրենց արուեստին մէջ, եւ կը ձեւափոխեն 1930-ական թուականներու երկրագործական հողերու պետականացման պատմութիւնը: (Այդ թուականներուն էր որ ստալինեան արհաւիրքը հնձեց միլիոնաւոր գիւղացիներ եւ հարիւրաւոր մտաւորականներ):

Չերնենկո համոզուած է որ գրական թերթեր պէտք է «հզմեն» գաղափարախօսական սխալ հակումներ ցոյց տուողները: «Թատրոնի եւ ֆիլմարուեստի վարիչ մարմիններու պատասխանատուութիւնը նո՛յնն է», ըսած է ան: Քննադատած է նաեւ ժողովրդական երաժշտութեամբ զբաղող խմբակներու մէկ հատուածը, որոնք «գաղափարախօսականօրէն վնասակար են», ըստ իրեն:

Ներքին ճակատի քննադատութենէն անդին, Չերնենկո կ'ուզէ խոստացնել մշակութային փոխանակութիւններու մարզի քննութիւնը: Մանաւանդ ներածուած ֆիլմերու մարզին մէջ պահանջած է աւելի մանրամասն եւ խիստ քննարկում: Ընդհանուր ակնարկի մը մէջ զգաստութեան կը հրաւիրէ Կ. Կ.ի կից մշակոյթի քարնիչ մարմինները:

Բրեժնեւի մահէն առաջ, 1982ի ամառը, Անդրոպով յայտարարած էր որ գրական թերթերը պէտք է աւելի ուղղափառ գաղափարախօսութիւն մը ցոյց տան: Արդէն, այդ յայտարարութենէն ի վեր, Լիտերատուրնայա կագետա թերթը հրապարակած է գրողները, որ մշակեն 1930-ական թուականներու ընդհանրացած «Ընկերվարական իրապաշտութեան» գրական սեռը:

Չերնենկոյէն եռք ելոյթ ունեցած է Ձորճ Մարքով, Գրողներու Միութեան Ա. քարտուղարը, որ «ուղղափառ» նրբերեակներէն է: Երկրորդած է, անշուշտ, Չերնենկոյի արտայայտած կարծիքներուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԻԻՐՏԵՐՈՒ թչուառութիւնը Մարտի նի չրջանի, թղթակցութեան մը նիւթ եղած էր «Մոնտ»ի մէջ, առջի իրիկուն: Ա. Ֆ. Փ.ի յատուկ թղթակիցը կը նկարագրէր Թուրքոյ քրտաբնակ այդ գաւառին կեանքը, ուր քիւրտ բժիշկ մը կը խոստովանի թէ դեղի պակաս կայ եւ երախաներ կը մեռնին օձերու գոհ եւ թէ նոյնիսկ եթէ կարելի ըլլար քաղաք փոխադրել հակաթունաւոր ոչ մէկ չիջուկ կայ, ոչ ալ պատուաստ կայ թեթանոսի, կարմրուկին դէմ եւ դեռ շատեր կան, որոնք թոքախտէ ալ կը մեռնին»: Ուրիշ մը կ'ըսէ թէ պէտք չէ հաւատալ թէ քիւրտ մը կրնայ առանց դէնքի ապրիլ: Ամէն բան՝ լեռն է, գալով Թրքերէնին, պարտադիր, չի կրնար կիւրարկուիլ, գաւառանդամի չգոյութեան պատճառով: «Քիւրտ ենք եւ քիւրտ կը մնանք մեր մշակոյթով եւ մեր լեզուով: Անցեալին կրցանք, իւրացնել իրանեան գաղափարները, արեւելքը, հարաւը՝ արաբական բարքեր: Այսօր ներդաշնակութեան մէջ կ'ապրինք Ցակորեանք քրիստոնեայ փոքրամասնութեանց հետ: Գալով Թուրքերուն, անոնք մեզ երբեք պիտի չհասկրնան» կ'ըսեն Քիւրտերը:

ՊԱՊԸ երկրորդ անգամ ըլլալով իր հայրենիքը կ'այցելէ, Եկեղեցւոյ եւ լիխանութեանց հրաւէրով: Այցելութիւնը չարաթ մը պիտի տեւէ եւ ապահովութեան արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած են: Լեհաստանի մէջ, Եկեղեցին վճռական դեր կը խաղայ, մանաւանդ այն օրէն որ առաջին անգամ ըլլալով լեհ Պապ մը բազմած է Ս. Պետրոսի գահին վրայ: 1982-ի վերջաւորութեան, Լեհաստանի եկեղեցին 21·059 քահանայ ունէր, որոնց 15·942-ը՝ թեմական, 500 վանք 9792 վանականով, 2506 մայրապետանոց, 26·722 մայրապետով: Ամբողջ երկրին մէջ 10·297 եկեղեցի կայ եւ 450 մատուռ:

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ընտրութեանց արդիւնքներու ջնջում կամ փոփոխութիւնը փարիզեան չարք մը արուարձաններու մէջ, ինչպէս նաեւ Տրակինեան բաւական ազմուկ կը հանէ, մանաւանդ «Իւմանիթէ»ի մէջ, քանի որ գլխաւոր զոհերն են համայնավարները: Վարչական դատարանը բազմաթիւ անկանոնութիւններ գտած ըլլալով, այս որոշումները տրուած է, որոնց գործադրութիւնը առկախեց սակայն Ներքին նախարարը, այս անգամ միւս կողմը իրարանցում առեղծելով...: Վիլվէնթէն եւ Լիմէյ - Պրեւանէն եռք, Օլնէ, Անթոնի (ուր ընդդիմութեան թեկնածու էր Փաթրիք Տէվէեան) Նուազի - լը - Կռան, Վիլնէօվ Սէն - Ժորժ, Լա Քէօ - ան - Պոռ պէտք է կրկին ընտրութիւն կատարեն, եթէ Պատութեան Խորհուրդն ալ վաւերացնէ վճիռը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ՄԱՐԴԸ» ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

———×———

Ա.

Անցեալ օր անդրադարձայ դէպքի մը, որ գրեթէ ամէն օր կը պատահի մեր կեանքին մէջ եւ որուն սակայն բնաւ ուշադրութիւն չենք դարձներ: Այս անգամ ուշադրութիւն դարձուցի: Ցեսոյ այդ դէպքը կապուեցաւ յօդուածի մը, զոր օր մը վերջ կարդացի: Այդ երկուքը դիս մղեցին հետաքրքրուելու, թէ մարդիկ, իրրեւ «մարդ», ի՞նչ չափով գոյութիւն ունին իրարու համար, իրենց գործի յարաբերութիւններու ընթացքին:

×

Գաղաքին այս ծայրէն մինչեւ բաւականն հեռաւոր վայր մը երթալու համար «տոլմուշ» մը առած էի այդօր: Շարժավարին քով նստած էի, եւ ինչպէս սովորութիւնս է, բնաւ չէի խօսեր մարդուն հետ: Բայց քանի ճամբան երկարեցաւ, չարժավարը սկսաւ խօսիլ: Օդէն, ջուրէն, փողոցներու բազմութենէն, երթեւեկի դժուարութիւններէն, եւայլն: Մարդը չնաչխարհիկ գաղափարներ կը յայտնէր, չբլլալիք բաներ կ'ըսէր, ուստի ես ալ իմ կարդին կարծիք յայտնեցի, ճըշդումներ ըրի: Շարժավարները ընդհանրապէս վարժուած չեն տեսնելու որ իրենց գաղափարները չեն բաժնուիր ուրիշներու կողմէ: Եթէ այդպիսի բան մը պատահի, խոկոյն կը լռեն: Մեր չարժավարն ալ այդպէս ըրաւ:

Մօտ կէս ժամ վերջ «տոլմուշ»էն իջայ ու դուռը զոցելու առեն չարժավարին երեսը տեսայ: Զարմացայ: Խելացի, սնամեղ ու մաքրամաքուր դէմքով մարդ մըն էր, խնամեալ, լաւ ածիլուած, թարմ մնացած ժպտուն դէմք մը: Բայց իր դէմքին չահեկանութիւնը չէր որ զարմանք պատճառած էր ինծի, այլ այն անդրադարձումը՝ թէ ամբողջ կէս ժամ, քովը նստելով հանդերձ, հետը խօսելով, կարծիքի փոխանակութիւններ ընելով հանդերձ, մէկ անգամ իսկ երեսը նայելու պահանջը չէի զգացած: Ինչո՞ւ չէի զգացած այդ պահանջը: Ինչո՞ւ բնականօրէն չէի նայած մարդուն երեսին, մարդուն ֆիզիքական երեւոյթին: Ու հիմա, եթէ կառքին դուռը զոցելու առեն պատահմամբ չտեսնէի այդ դէմքը, հեռացած պատճառ պիտի ըլլայ առանց հետաքրքրքրուելու, թէ ի՞նչ տեսակ դէմք մը ունէր, ի՞նչ տեսակ մէկն էր այն՝ որուն հետ կէս ժամ ճամբորդեցի, քովը նստելով ու հետը խօսակցելով:

×

Ամէն օր հազար տեսակ մարդոց հետ գործ ունինք ու այդ մարդոց կը նայինք որպէս մեր գործը տեսնող մեքենաներ միմիայն: Ո՛վ յատուկ ուշադրութեամբ կը նայի բազմամարդ օթօպուսի մը չարժավարին, նամակատան իր աշխատասեղանէն մեղի նամակատրոշմ մը երկարող պաշտօնեային, թօսթ մը կամ համպուրկէր մը սպասարկող երիտասարդ տղուն, քառուղիի մը կեդրոնին վրայ կանգնելով ճամբայ ցոյց տուող երթեւեկի պաշտօնեային: Ճիշդ է որ զանոնք կը տեսնենք, բայց անոնց չենք նայիր: Անոնք քանի մը վայրկեանի կամ երկվայրկեանի երեւումներ են մեզի համար եւ անոնց մէջ նոյնիսկ չենք տեսներ «մարդը»: Մենք կը տեսնենք միայն նամակատրոշմը, կամ բանաթն ու համպուրկէրը, օտիկանին սպիտակ ձեռնոցը:

Ի՞նչ պիտի փոխուէր մեզի համար եթէ հետաքրքրուէինք նաեւ անոնց հետ թաքնուած «մարդ»ուն հետ: Սա պաշտօնեան, որ սեղանին միւս կողմէն ինծի նամակիս նամակատրոշմ մը կ'երկարէ, լա՞ւ մարդ մըն է, պարտաճանաչ ու վստահելի՞ է, զարգացում տեսած է, ամուսնացած է՞, կնոջը հաւատարի՞մ է, զաւակներուն համար լա՞ւ հայր մըն է, թէ ոչ չունի այս յատկութիւններէն մէկը կամ միւսը: Այս կէտերով հետաքրքրուելու ոչ գործնական կարելիութիւնը ունինք, ոչ ալ կարիքը: Իրողութիւնը այն է որ ինծի յանձնուած նամակատրոշմը միշտ նոյն նամակատրոշմը պիտի մնայ, եթէ զայն յանձնող պաշտօնեան ըլլայ աստիճան կամ ճչմարտախօս, չար կամ բարի, անհատատարիմ ամուսին մը կամ ընտանիքի տիպար հայր մը: Նամակս Ամերիկայի իր հասցէին ապահով պիտի երթայ առանց կախեալ ըլլալու դրոշմաթուղթ բաշխող պաշտօնեային պարտաճանաչ կամ ծոյլ, մարդասէր կամ մարդատեաց ըլլալէն:

Բայց այդ հարցումներէն ոմանք կըրնան յանկարծ շատ չահեկան դառնալ մեզի համար, եթէ, օրինակի համար, օր մը հաղորդուի թէ կարգ մը նամակատուներու պաշտօնեաները սկսած են կեղծ նամակատրոշմ ծախել եւ խարել հայրենակիցները: Ի՞նչ պիտի ընենք եթէ հրապուրինք խոհեմ չարժելու, չխաբուելու: Այն ատեն փոխարժէքը երկարելէ ու նամակատրոշմ մը խնդրելէ առաջ անգամ մը պիտի հետաքրքրուինք հոն նստող պաշտօնեայով, պիտի նայինք երեսին, պիտի չանանք հասկնալ թէ ինչ չափով վստահելի մէկն է ան, եւայլն, եւայլն: Այն ատեն ահաւասիկ պաշտօնեան պիտի դադրի միայն մեքենայ մը, գործիք մը ըլլալէ եւ պիտի դառնայ նաեւ «մարդ»:

Ռ. Հ.

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 46-ՐԴ ԱԽՈՑՆՈՒԹԻՒՆ

Ցունիս 15ի խաղերու արդիւնքներն են.-

Մետալիստ - Սպարտակ	1 - 2
ԲԿՄԱ - Նիստրու	1 - 0
Ժալգիրիս - Դինեպր	2 - 1
Նեֆթչի - Դինամօ (Թ.)	3 - 2
Արարատ - Զէնիթ	1 - 1
Տորպեդօ (Ռ.) - Պախտակոր	1 - 1

ած են: Լեհաստանի մէջ, Եկեղեցին վճռական դեր կը խաղայ, մանաւանդ այն օրէն որ առաջին անգամ ըլլալով լեհ Պապ մը բազմած է Ս. Պետրոսի գահին վրայ: 1982-ի վերջաւորութեան, Լեհաստանի եկեղեցին 21·059 քահանայ ունէր, որոնց 15·942-ը՝ թեմական, 500 վանք 9792 վանականով, 2506 մայրապետանոց, 26·722 մայրապետով: Ամբողջ երկրին մէջ 10·297 եկեղեցի կայ եւ 450 մատուռ:

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ընտրութեանց արդիւնքներու ջնջում կամ փոփոխութիւնը փարիզեան չարք մը արուարձաններու մէջ, ինչպէս նաեւ Տրակինեան բաւական ազմուկ կը հանէ, մանաւանդ «Իւմանիթէ»ի մէջ, քանի որ գլխաւոր զոհերն են համայնավարները: Վարչական դատարանը բազմաթիւ անկանոնութիւններ գտած ըլլալով, այս որոշումները տրուած է, որոնց գործադրութիւնը առկախեց սակայն Ներքին նախարարը, այս անգամ միւս կողմը իրարանցում առեղծելով...: Վիլվէնթէն եւ Լիմէյ - Պրեւանէն եռք, Օլնէ, Անթոնի (ուր ընդդիմութեան թեկնածու էր Փաթրիք Տէվէեան) Նուազի - լը - Կռան, Վիլնէօվ Սէն - Ժորժ, Լա Քէօ - ան - Պոռ պէտք է կրկին ընտրութիւն կատարեն, եթէ Պատութեան Խորհուրդն ալ վաւերացնէ վճիռը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

12 ՏԱՐԻՆ ՄԷԿ

———×———

ԺԷ. դարի վերջին քառորդում տպագրուեցին աշխարհաբար առաջին գրքերը: Դրանց մէջ անդրանիկը «Արհեստ համաբոզութեան» թուաբանական - հաշուապահական ձեռնարկն էր, որ որ լոյս տեսաւ 1675-ին Մարսէյլում: Այն ընդհանրապէս աշխարհաբար (նոր գրական հայերէն) գրականութեան առաջնեկն է:

Երկրորդ աշխարհաբար գիրքը ԺԷ. դարի ականաւոր լեզուաբան, մտածող Յովհաննէս Յոլով կոստանդնուպոլսեցու «Պարզաբանութիւն հոգենուաճ սաղմոսարան» մեծածաւալ աշխատութիւնն է, որ տպագրուեց «Արհեստ»ից 12 տարի յետոյ՝ 1687 թ. Վենետիկում:

Երրորդ աշխարհաբար գիրքը նշանաւոր գիանական, բանասէր Ղուկաս Վանանդեցու «Գանձ չափոյ, կշռոյ, թուոյ եւ գրամից բոլոր աշխարհի» երկն է, որ հրատարակուեց երկրորդ աշխարհաբար գրքից՝ «Պարզաբանութիւն»ից գարձեալ 12 տարի անց՝ 1699 թ. Ամստերդամում:

Այժմ անցնենք ԺԸ. դար: Այս հարիւրամեակում հրատարակուած գրքերի մէջ առաջին աշխարհաբար տպագրութիւնը գտնում ենք Եոհան Շրէօտէրի «Արամեան լեզուին գանձ» աշխատութեան մէջ: Սա ընդհանուր առմամբ աշխարհաբար չորրորդ հրատարակութիւնն է: Լոյս է տեսել Ամստերդամում, 1711 թուականին, այսինքն՝ երրորդ աշխարհաբար գրքից («Գանձ չափոյ, կշռոյ...») գարձեալ 12 տարի յետոյ:

Արդ, այդ ի՞նչ 12 տարիներ են, որ ժամանակագրական կարգով միմիանցից բաժանում են առաջին աշխարհաբար գրքերի հրատարակման տարիները: Ան - շուշտ, դա պատահականութեան արդիւնք է, թէեւ, ինչ խօսք, գործ ունենք ինքնըստինքեան շատ հետաքրքրական մի երեւոյթի հետ՝ 36 տարուայ ընթացքում տպագրուեցին աշխարհաբար առաջին չորս գրքերը՝ 12 տարուայ ընդմիջումներով: Ի դէպ, աշխարհաբար չորրորդ հրատարակութիւնից էլ 12 տարի անց՝ 1723 թ. Կոստանդնուպոլսում տպագրուեց «Գիրք դպրութեան եւ տաղարան վայելուչ» վերնագրով մի գիրք, որի մէջ կան աշխարհաբար բանաստեղծութիւններ: Սա աշխարհաբար հինգերորդ հրատարակութիւնն է:

Առաջին երեք աշխարհաբար գրքերի մասին արդէն առիթ ունեցել ենք պատմելու «Հայրենիքի Ձայն»ի էջերում: Այժմ մի քանի խօսք չորրորդի վերաբերեալ, որ կարեւոր երեւոյթ է եղել Հայոց մշակութային կեանքում:

1685 թուականին Ոսկան Երեւանցու աշակերտ Մատթէոս Վանանդեցին Ամստերդամում հիմնեց Վանանդեցիների նշանաւոր տպարան - հրատարակչութիւնը: Հայերէն գեղեցիկ տպատառերը պատրաստել էր հունգարացի ականաւոր մշակութային գործիչ Նիկողայոս Քիչը: Այդ տպարանը հիմնուել էր Մատթէոսի քեռորդի Թովմաս Վանանդեցու յանձնարարութեամբ: Վերջինս ԺԷ. դարի նշանաւոր հայ գործիչներից էր եւ ծրագրել էր Ամստերդամում հիմնել մշակութային կենտրոն, մանաւանդ՝ տպարան - հրատարակչութիւն, տպա տեղարան - հրատարակչութիւն, տպա տեղարան փոխել հայրենիք: Նա էր Մատթէոսին եւ իր եղբօրորդիներ Ղուկասին ու Մելքայէլին բերել Եւրոպա կրթութեան:

Շուտով այս չորս Վանանդեցիները հաւաքւում են Ամստերդամում:

Վանանդեցիները Հայոց Գողթն գաւառից էին. Թովմաս այդտեղ վանահայր - եպիսկոպոս էր եղել ու որոշել էր տեղում ստեղծել Հայոց լուսաւորական մեծ կենտրոն: Այդ նպատակով էլ ազգական - ների հետ մեկնել էր Եւրոպա՝ գործի ընկերը այնտեղ դնելու ծրագրով:

Ամստերդամում Վանանդեցիները նախ ծաւալեցին հրատարակչական գործունէութիւն: Ներանք տպագրեցին չարակնոցներ, նոր կտակարան, ժամագրքեր, առաջին անգամ Մովսէս Խորենացու Հայոց պատմութիւնը, աշխարհի առաջին հայերէն քարտէզը (1695 թ.), գիտական, փիլիսոփայական գրքեր եւ այլն:

Վանանդեցիների ամստերդամեան տունը՝ տպարանով հանդերձ դարձել էր մշակութային կարեւոր վայր: Ներանց այցելում էին դարի խոշոր գիտնականները: Օրինակ, Ներանց հետ սերտ յարաբերութիւններ էր հաստատել մեծ փիլիսոփայ, մաթեմատիկոս Կոթֆրիտ Լայպնիցը: Խօսք կայ այն մասին, որ Վանանդեցիներին այցելել է նոյն ժամանակ Ամստերդամում բնակուող՝ Ռուսաստանի կայսր Պետրոս Առաջինը:

Վանանդեցիների մէջ իր գիտութեամբ ամէնից աւելի փայլում էր Ղուկաս Վանանդեցին: Ահա սրա մօտ սկսում է հայերէն՝ գրաբար եւ աշխարհաբար, սովորել գերմանացի լեզուաբան Եոհան Շրէօտէրը: Սովորում է այն աստիճան, որ գրում է գրաբարի եւ աշխարհաբարի (արեւելահայերէնի) գիտական քերականութիւնը: Դա հէնց վերը յիշուած «Արամեան լեզուին գանձ»ն է, որի հայերէն մասերը տպագրուեցին Վանանդեցիների տառերով (գրքի աշխատանքի լեզուն լատիներէնն է):

Այս աշխատութեան երկրորդ մասը կոչւում է «Ակնարկ Հայոց քաղաքացիական լեզուի»: Դա նոր մշակուող գրական արեւելահայերէնի առաջին քերականութիւնն է:

Շրէօտէրը բերել է նաեւ նմոյշներ քաղաքացիական հայերէնից, այսինքն ԺԸ. դարի սկզբի աշխարհաբարից: Ի թիւս այլոց, գրուած է նաեւ մի փոքրիկ թատերգութիւն Գողթան գաւառի Հայերի կեանքից: Ահա մի հատուած դրանից:

« - Այ տղայ Ղազար, գնա մին մեր Ծատուրին կանչէ, գայ: - Աղա, գնացի, Ծատուրն նոր տեղ էր մտել: Ասաց, թէ չորս հազնիմ գամ: - Բարի իրիկուն ազգին, Թողութիւն անես, աղա, չատ ուշ տակի էսօր, գնացի տեղս, Ղազարն եկաւ, ասաց՝ աղէն կանչում է: - Գիտես, ախպէր Ծատուր, ինչու քեզ էսենց բիվախտ կանչեցի: Իգուց, ախպէր Ծատուր, մեր տանն հացկերոյթ ա, չատ մարդ եմ կանչել, ամէնքն ազիզ եւ գոստ մարդիկ են ... քո ձեռն եմ տալիս էս փողս, առ ու գնա իգուց առաւօտից բազարն, ինչ որ բազարէն պիտի առնուլ, թամամին դու լաւ գիտես, ամէնն մին տեղ առ, բեր...»:

Սա մեզ հասած արեւելեան աշխարհաբարի ամենահին նմոյշներից է, այսինքն՝ այսօրուայ գրական արեւելահայերէնի չուրջ 270 տարի առաջուայ վիճակը:

Այսպիսին է 4-րդ աշխարհաբար գիրքը, որ նաեւ եւրոպական հայագիտութեան անդրանիկ նմոյշներից է, իսկ Եոհան Շրէօտէրը՝ եւրոպացի առաջին հայագէտներից:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

ԱՆԳԼԵՐԷՆԻ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒՄ

———

Երեք տասնամեակներու յաճախ բուռն բանավէճերէ եւ, նոյնիսկ, կռիւներէ ետք, թէ ազգային - պետական լեզուն ո՞ր մէկը պէտք է նկատուի երկրի մը մէջ, ուր լեզուները կը մնան բազմազան, այնպէս կը թուի, թէ անգլերէնը իր միրապետումը կը հաստատէ:

Հակառակ այն իրողութեան, թէ կառավարական շրջանակները տասնամեակներէ ի վեր կը ձգտին հինգուն կամ՝ ըսենք հնդկերէնը, հնդիկ ժողովուրդին մեծամասնութեան լեզուն, պաշտօնականացնել, երկրին նախկին գաղթատէրին լեզուն՝ անգլերէնը, կամաւոր կերպով, այսինքն նախընտրութեանց ճամբով տիրապետող կը մնայ քաղաքարնակ Հընդկներուն, ինչպէս նաեւ գիւղական շրջաններու զարգացած, քաղքենիացած միջին դասակարգին մօտ:

———

զաքացիական հայերէնից, այսինքն ԺԸ. դարի սկզբի աշխարհաբարից: Ի թիւս այլոց, գրուած է նաեւ մի փոքրիկ թատերգութիւն Գողթան գաւառի Հայերի կեանքից: Ահա մի հատուած դրանից:

« - Այ տղայ Ղազար, գնա մին մեր Ծատուրին կանչէ, գայ: - Աղա, գնացի, Ծատուրն նոր տեղ էր մտել: Ասաց, թէ չորս հազնիմ գամ: - Բարի իրիկուն ազգին, Թողութիւն անես, աղա, չատ ուշ տակի էսօր, գնացի տեղս, Ղազարն եկաւ, ասաց՝ աղէն կանչում է: - Գիտես, ախպէր Ծատուր, ինչու քեզ էսենց բիվախտ կանչեցի: Իգուց, ախպէր Ծատուր, մեր տանն հացկերոյթ ա, չատ մարդ եմ կանչել, ամէնքն ազիզ եւ գոստ մարդիկ են ... քո ձեռն եմ տալիս էս փողս, առ ու գնա իգուց առաւօտից բազարն, ինչ որ բազարէն պիտի առնուլ, թամամին դու լաւ գիտես, ամէնն մին տեղ առ, բեր...»:

Սա մեզ հասած արեւելեան աշխարհաբարի ամենահին նմոյշներից է, այսինքն՝ այսօրուայ գրական արեւելահայերէնի չուրջ 270 տարի առաջուայ վիճակը:

Այսպիսին է 4-րդ աշխարհաբար գիրքը, որ նաեւ եւրոպական հայագիտութեան անդրանիկ նմոյշներից է, իսկ Եոհան Շրէօտէրը՝ եւրոպացի առաջին հայագէտներից:

Ռ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Անգլերէնը կը նկատուի առեւտուրի, տնտեսութեան, գիտութեան, մանաւանդ տեղեկատուութեան լեզուն: Եւ, նոյնիսկ հարեւանցի ակնարկ մը ցոյց կուտայ, թէ վերոյիշեալ լեզուն կը մնայ տիրական այլազան ծանուցագումներուն, հիմնական օրաթերթերուն, տունկի նման բուսող պարբերականներուն եւ ազգային հեռատեսիլի ցանցին համար:

Անկախութենէն առաջ, դիտել կուտան հնդիկ պատասխանատուները, անգլերէնը կը դասաւանդուէր անգլիական կրթութեան հետեւող առանձնաշնորհեալ դասին պատկանողներուն, իսկ հիմա անիկա մուտք կը գործէ նոյնիսկ հեռաւոր վայրերը: Մեկայն փէնճապի մէջ, հինգ հազարի կը հասնի այդ լեզուով կրթութիւն ջամբող դպրոցներուն թիւը:

Նոր - Տելհիի ժամանակակից Դպրոցին անօրէնը կը բացատրէ տիրող հոդերանութիւնը ըսելով, թէ չատ համեստ պայմաններու տէր ծնողքներն անգամ կը բաղձան, որ իրենց զաւակները անգլերէն դիտնան: Կ'աւելցնէ, թէ իր կրթարանը տարին 200 դիմումնագիրի կընայ ընթացք տալ, սակայն, թեկնածուներուն թիւը կը հասնի 1·100-ի: Ծնողքներ կան, որ պատրաստակամութիւն կը յայտնեն օրուան ընթացքին միայն մէկ անգամ ճաշել, որպէսզի իրենց զաւակին ուսումը ապահովեն անգլերէնով:

Անկախութենէն առաջ, գիտել կուտան հնդիկ պատասխանատուները, անգլերէնը կը դասաւանդուէր անգլիական կրթութեան հետեւող առանձնաշնորհեալ դասին պատկանողներուն, իսկ հիմա անիկա մուտք կը գործէ նոյնիսկ հեռաւոր վայրերը: Մեկայն փէնճապի մէջ, հինգ հազարի կը հասնի այդ լեզուով կրթութիւն ջամբող դպրոցներուն թիւը:

Նոր - Տելհիի ժամանակակից Դպրոցին անօրէնը կը բացատրէ տիրող հոդերանութիւնը ըսելով, թէ չատ համեստ պայմաններու տէր ծնողքներն անգամ կը բաղձան, որ իրենց զաւակները անգլերէն դիտնան: Կ'աւելցնէ, թէ իր կրթարանը տարին 200 դիմումնագիրի կընայ ընթացք տալ, սակայն, թեկնածուներուն թիւը կը հասնի 1·100-ի: Ծնողքներ կան, որ պատրաստակամութիւն կը յայտնեն օրուան ընթացքին միայն մէկ անգամ ճաշել, որպէսզի իրենց զաւակին ուսումը ապահովեն անգլերէնով:

Անկախութենէն առաջ, գիտել կուտան հնդիկ պատասխանատուները, անգլերէնը կը դասաւանդուէր անգլիական կրթութեան հետեւող առանձնաշնորհեալ դասին պատկանողներուն, իսկ հիմա անիկա մուտք կը գործէ նոյնիսկ հեռաւոր վայրերը: Մեկայն փէնճապի մէջ, հինգ հազարի կը հասնի այդ լեզուով կրթութիւն ջամբող դպրոցներուն թիւը:

Նոր - Տելհիի ժամանակակից Դպրոցին անօրէնը կը բացատրէ տիրող հոդերանութիւնը ըսելով, թէ չատ համեստ պայմաններու տէր ծնողքներն անգամ կը բաղձան, որ իրենց զաւակները անգլերէն դիտնան: Կ'աւելցնէ, թէ իր կրթարանը տարին 200 դիմումնագիրի կընայ ընթացք տալ, սակայն, թեկնածուներուն թիւը կը հասնի 1·100-ի: Ծնողքներ կան, որ պատրաստակամութիւն կը յայտնեն օրուան ընթացքին միայն մէկ անգամ ճաշել, որպէսզի իրենց զաւակին ուսումը ապահովեն անգլերէնով:

Ոմանք առաւել պատճառներ կուտան անգլերէնին տարածումին ուղղութեամբ: Մատնանշուած պատճառներէն մէկը այն կը մնայ, թէ տուեալ լեզուն միջազգային բնոյթ կը կրէ, ինչպէս վերեւ ըսուեցաւ, առեւտուրի, տնտեսութեան, գիտութեան եւ մասնագիտութեան ճիւղերուն եւ ասպարէզներուն մէջ: Այլ պատճառ մը եւս, ըստ հնդիկ լեզուագէտներու, անգլերէնը հնդկերէնին բաղդատմամբ աւելի ճկուն կը մնայ, առանց հարուստ բառապաշարով:

Մէկ խօսքով՝ անգլերէնը տէ փաքթօ, իրապէս, ազգային - պետական լեզու կը նկատուի:

Ուրիշներ, սակայն, գիտել կուտան, թէ 700 միլիոնէ աւելի բնակչութեան մէջ անգլերէն կը գրեն եւ կը խօսին 15-էն 20 միլիոն հնդիկներ: Անդին՝ հինգուն կամ հնդկերէնը կը տարածուի, այն ալ չատ արագ թափով, գիւղական շրջաններուն մէջ: Ուրեմն՝ բնակչութեան մեծամասնութիւնը կազմող տարածութիւնները վրայ:

Ներկայ հաշուով 150 միլիոն հնդիկներ հինգուս լեզուն կը գործածեն: Ապագան, կ'ըսեն այս վերջինները, հնդկերէնի տարածումին կը նպաստէ:

Ապահովաբար ճիշդ է այս հաստատումը: Սակայն կայ նաեւ բացայայտ իրողութիւնը, այն թէ՝ հակառակ կառավարութեան տասնամեակներու ճիգին, որ պէտք հինգուն միակ ազգային - պետական լեզուն նկատուի հնդկաստանի մէջ, կան լեզուն նկատուի հնդկաստանի մէջ, անգլերէնը՝ այս վերջնոյն կողքին իրեն պետական պաշտօնական լեզու կը գործածուի: Իրաց այս վիճակին գլխաւոր պատճառներէն մէկին ալ այն է, որ հինգուն ազգային լեզու չնկատող նահանգներուն, - յատկապէս՝ հնդկաստանի հարաւը, - բնակիչներուն համար կեդրոնին լեզուական պարտադրութիւնը անընդունելի կը համարուի:

Ցամենայն դէպս, անգլերէնը կը տարածուի եւ օրէ օր աւելի տիրապետող կը դառնայ հնդկաստանի պետական չորս նահանգներուն եւ բազմազան ասպարէզներու մէջ թիւ եւ կշիռ ներկայացնող վարիչ տարրերուն, - քաղաքներուն, - մօտ:

Ռ. Ա. Ք.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՂՋԵՐՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱԶԱՋԵԱՆ

- 25 -

Սթափւում եմ, ամաչում մոքերիս համար: Մի թէ՞ այն տարիքն եմ, որ հաւատամ ցնորքներին: Չէ՞ որ միշտ կանչել եմ՝ արեւ, մի քիչ էլ մնա:

Արեւը մնաց ծաղկած ճիւղերի մէջ եւ բռնկեց աշխարհը:

Պէտք է օրհնեմ արեւը, եւ իմ օրհնանքիս մէջ թող երեւան Սոնան, մայրս, դուստրս, Հուրին, թող երեւան բոլոր նրանք, որոնց սիրում եմ եւ նրանք իրենց սիրոյ չերմութեամբ շրջապատել են ինձ...

Ծոդնած եմ...

Աչքերի զարդերը բազմագոյն են դարձել: Այն բեկորը, որ ջրի մի ծորակ ունի, վարդագոյն է մնում:

Ծորակի մօտ նստած է դուստրս ու ծնկին իր ամենասիրելի պուպրիկն է, Նանէն, խուճուճ ծամերով, արդուկած փեշով:

Դուստրս հեգում է.

- Բա, բօ, բում, բաբա, բուբու, բուբու ... ասա բաաա, բա ա ա ... ասա:

Ու պուպրիկը չի ասում:

Դուստրս նկատում է ինձ.

- Տեսնո՞ւմ ես, Նանէն էլ ... խօսել եմ սովորեցնում, չի ուզում սովորել:

Գրկում եմ նրան էլ, նրա Նանէին էլ ու տանում ներս:

Ինչո՞ւ եկաւ Մանուկ կոչուածը...

Զսովորելու հարցում ես ու Նանէն, իմ դասեր համար, նոյն մակարդի վրայ ենք:

- 26 -

Հիմա ղղջում եմ իմ կեանքի հետ կապելու համար սրտիս երեք հոգսերը:

Պէտք չէր իմաստաւորել կեանքս դրանցով:

Ես երեքից էլ պարտուեցի:

Պարտուած եմ ... ընդունում եմ պարտութիւնս:

Կար մէկը, որին երկար տարիներ սիրել էի ու չէի խոստովանել սէրս, հիմա խոստովանել եմ:

Կար մէկը, որին չմեռած ուզում էի հայհոյել, հիմա հայհոյել եմ:

Զայնալարերս կորսնցնելուց յետոյ ուզում էի խօսել առանց ձայնալարերի, ձախողուել եմ...

Ես պարտուած եմ: Պէտք է վերափոխեմ կեանքս: Նոր կեանք սկսեմ:

Տուն է մտնում վոստատարը ու հեռագիր բերում:

Վանեանը կանչում է:

- Եկէք ստուգման:

Ձեռքիս մէջ սառոյց կայ, ոչ թէ հեռագիր:

Սիրտս սառչում է: Ես լինչպէս կանչեմ Սոնային ու յայտնեմ նրան, ի՞նչպէս բացատրեմ Հուրիին ու Գառնիկին, որ մեկնում եմ Մոսկուա: Ի՞նչ կ'ասի Օնիկը, եթէ լսի ... Մի՞թէ ...

Ախր ես «պարտուած» մարդ եմ:

Բայց երբ գնացինք Մոսկուա, ու վանեանը նայեց սպիներիս, արեանս բաղդրութիւնը ներկայացնող թերթիկին, դոռաց.

- Կեցցե՛ս, դու յաղթել ես, դու յաղթանակած մարդ ես:

(32 եւ վերջ)

ՈԽՏԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆ ՍՐԲՈՒՀԻ ՌԻԹԱՅԻ

—×—

ՊԷՅՐՈՒԹ («Ծառաջ»). - «Սուրբերը քաթեխօսցներ են մեր ու Աստուծոյ միջեւ» կ'ըսէ եկեղեցին: Հաւատալով այս ճշմարտութեան՝ տառապած մարդկութիւնը կը դիմէ սուրբերու բարեխօսութեան, այսինքն՝ միջնորդութեան, որպէսզի կարելի ըլլայ իր խնդրանքը լսելի դարձնել Աստուծոյ:

Քրիստոնեայ աշխարհին հաւատացած սուրբերու շարքին է Սրբուհի Ռիթա (1381 - 1457) Իտալիոյ անշուք մէկ գիւղին, Քաչիայի մէջ ծնած ու մնած, տառապած աղջիկը, ժրաքրտացած կինը եւ մայրը, որ հուսկ՝ գերբնական կարողութեամբ կը սրբանայ. յետագային դաղրութեամբ կը սրբանայ. յետագային դառնալու համար «Անկարելի բաներու Սրբուհին», «Փաստաբան կորսուած դատերու»:

×

Մայիս 22-ը ծննդեան տարեդարձն է Սրբուհի Ռիթայի: Այս թուականին ուխտագնացներ կ'երթան Սրբուհի Ռիթայի նուիրուած սրբավայրերը, եկեղեցիները, աղօթելու, խնդրելու հրաշագործ Սրբուհին, որպէսզի կատարէ իրենց սիրտը մաշող խնդրանքները:

Սրբուհի Ռիթայի նուիրուած ուխտավայր - մատուռ մըն ալ կայ Պէյրութի մօտակայ բլուրներէն՝ Ռաուտայի Մխիթարեան վանքին մէջ: 1983 Մայիսի 22-ի կիրակի օրը բացառիկ հանդէս մը տեղի պիտի ունենայ Սրբուհի Ռիթայի ուխտագնացութիւնը: Նոյն օրը կէսօրէ ետք, ժամը 4:30-ին, վանքի բակին մէջ, բացօթեայ պատարագ մատուցուելու է ներկայութեան հազարաւոր հաւատացեալներու, որոնք ջերմեռանդութեամբ աղօթեցին եւ խնդրեցին խնդրակատար Սրբուհիէն, որպէսզի լսէ իրենց ձայնը, յատկապէս տարիներէ ի վեր բզկտուող, չարչարուող Լիբանանին հայցեցին խաղաղութիւն:

Պատարագիչն էր Հայր Աւետիք Վրդ. Թալաթինեան, որ իր քարոզով նշեց «ինչպէս հանճարները, այսպէս ալ սուրբերը համայն մարդկութեան կը պատկանին անխտիր: Ճիշդ է որ հայ սրբուհի մը չէ Ռիթա, սակայն իր հրաշքները պերճախօս են, որոնց դիմաց կը խոնարհի իւրաքանչիւր հաւատացեալ հոգի»:

Քարոզիչ վարդապետը հայցեց Լիբանանի խաղաղութիւն, եւ բոլոր ուխտաւորներուն խնդրանքներուն բարի կատարում: Ապա հրաւիրեց ներկայ ժողովուրդը՝ մասնակցելու վարդերու օրհնութեան: Ըստ աւանդութեան ուխտաւոր Հայուհիները իրենց հետ բերած էին վարդերու փունջեր, զորս բարձրացուցին վեր, որպէսզի օրհնուին պատարագիչ վարդապետին խնկարկումէն եւ յատուկ աղօթքէն:

Ցաւարտ պատարագի, կատարուեցաւ նաեւ նշխարհամբոյր հայ ծէսին համաձայն:

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻՈՅ մէջ, Մայիս 13-ին, մեռած է ընկ. Եղիշէ Մելիքեան, 80-ը անց: Մնած էր Ինուս. նախակրթութիւնը ստացած է ծննդավայրի Միացեալ Ընկերութեան վարժարանը: 1914-ի ամառը գացած է Կարին եւ զինուորական կրթութիւն ստանալու բաղձանքով մտած Թրքական բանակ: Ռուս - Թրքական պատերազմի նախօրեակին, երբ սահմանամերձ բանակի հայ զինուորները սկսան զինաթափ ընել, Եղիշէ Մելիքեան բռնած է փախուստի ճամբան եւ երկար թափառումներէ ու փորձութիւններէ ետք 1916 Յուլիսին հասած է Կարին, ուր զինուորական ծառայութեան մտած է նոր կազմուած հայկական բանակին մէջ, մինչեւ 1918 Փետրուարը: 1920-ին փոխադրուած Միացեալ - Նահանգներ եւ հաստատուած Ֆիլատելֆիա: Աւելի քան վեց տասնեակ Ամերիկա ապրելով Եղիշէ Մելիքեան պատասխանատու պաշտօնները վարած է ազգային իշխանութեան եւ Հ. Ց. Դ. շարքերուն մէջ, իբրեւ վարչական անդամ զանազան մարմիններու, ցուցաբերելով զոհողութեան եւ նուիրումի ոգի մը: Տարիներու բծախնդիր աշխատանքով եւ լուրջ պրպտումներու իրրեւ արդիւնք հրատարակած է նաեւ «Հարք - Ինուս» դիրքը, ուր տուած է Ինուսի պատմութիւնը՝ տեղագրութեամբ, վիճակագրութեամբ քարտէզով, բանահիւսութեամբ, դէպքերով ու դէմքերով եւ դաւառաբարբառով:

×

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻՈՅ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 18 - 20, դումարուած է Ամերիկայի արեւելեան թեմի (Կիլիկեան) Ազգ. Երեսփոխանական ժողովը: Ազգ. Վարչութեան տեղեկագիրը կարդացած է Մաժակ Տոմպալաքեան, իսկ Կրօնական Ժողովինը՝ Մուշեղ Ա. քհնյ. Տէր - Գալուստեան: Խօսք առած են Ազգ. Վարչութեան առենապետ Օննիկ Մարաշեան եւ առաջնորդը՝ Մեսրոպ Եպիսկ. Աչճեան, չեչտելով կրօնական, ազգային եւ մշակութային մարզերու մէջ տարուելիք աշխատանքներու անհրաժեշտութիւնը: Ժողովը քննութեան նիւթ դարձուցած է կրթական, կազմակերպական, թեմական եւ կրօնական հարցեր:

Մայիս 20-ի իրիկունը ի պատիւ երեսփոխաններուն տրուած է ճաշ մը, որու ընթացքին պարզեւատրուած է փրոֆ. Ռիչըրտ Ցովհաննէսեան՝ որպէս «Տարուան մարդը»:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ Առաջնորդարանի սրահին մէջ, Մայիս 18 - 20, դումարուած է իրանահայ երեք թեմերու թեմական խորհուրդներու խորհրդակցական ժողովը, որուն մասնակցած են նաեւ երեսփոխան Հրայր Ինալթեան եւ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան անդամ Թաթուլ Օհանեան: Օրակարգի նիւթ եղած են վարչական - Դիւանական, ազգային - քաղաքականութեան ուղեգիծի, կրօնական, կրթական եւ այլ հարցեր: Ժողովը զբաղած է իւաւորն ամուսնութիւններու, այդ ամուսնութիւններէ ծնած զաւակներու միութեան, անձնական իրաւունքներու ամբողջական դործադրութեան, մանաւանդ անժառանդ մեռնողներու կտակի, կրօնական հրատարակութիւններու, Իրանի հայկական պատմական վանքերու նորոգութեան եւ պահպանման հարցերով: Մասնաւոր ուշադրութեամբ քննուած է իրանահայ պատմական վանքերու ներկայ վիճակը: Որոշուած է յանձնախումբ մը կեանքի կոչել եւ համա - իրանեան չափանիշով ու երեք թեմերու նիւթական համագործակցութեամբ տանիլ նորոգութեան աշխատանքը:

×

Ի դէպ, Ատրպատականի Հայոց Թեմական Խորհուրդը՝ «Ալիք»ի Մայիս 19-ի թիւին մէջ հրատարակուած հաղորդագրութեամբ մը կը շեշտէ. «Ս. Թադէոս Առաքեալի եւ Ս. Ստեփանոս Նախավկայի վանքերը վտանգուած են եւ ենթակայ փլուզման: Թէեւ մեր ազգային ու կրօնական պատմութեան մէջ կարեւոր դեր եւ հնագիտական մեծ արժէք ներկայացնող այս երկու վանքերը այժմ Ատրպատականի Հայոց թեմի սահմաններում են գտնուում, սակայն որեւէ Հայի մարդկային ու ազգային պարտականութիւնն է իրեն պատասխանատու զգալ կատեցնելու համար գոյգ վանքերին սպառնացող փլուզման վտանգը»: Այս նպատակով ալ Թեմական Խորհուրդը կազմած է յանձնախումբ մը:

×

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Մայիս 8-ին, տօնուած են Հ. Օ. Մ.ի 73-րդ եւ «Ռուպինա» մասնաճիւղի 20-րդ տարեդարձները՝ Մայրերու Օրուան առթիւ: Բացումը կատարելով առենապետուհին՝ Նանիկ Աբթինեան, տուած է պատմականը «Ռուպինա» մասնաճիւղին եւ անդրադարձած անոր քսանամեայ գործունէութեան: Ողջոյնի խօսք արտասանած է Հ. Ց. Դ. «Սողոմոն Թէհլիրեան» կոմիտէի հերթապահ ընկ. Ցարուհի Շիթիլեան, վեր առնելով Միութեան դերը զաղութին մէջ: Մայրերու Օրուան մասին դասախօսած է Ա. Անդրէասեան, իսկ Հ. Օ. Մ.ի առաքելութեան, նպատակներուն եւ դերին մասին խօսած է Միութեան Ամերիկայի Շրջ. Վարչութեան առենապետուհին՝ Անժել Մանուկեան (Տիթրոյթէն):

×

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Հայ Կեդրոնը, Մայիս 15-ին, դասախօսութիւն մը տուած է պատուելի Սոլօ Նիկոսեան, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Գրական Ճանճ. նախումբին: Բացումը կատարելով Դրիդոր Հոթոյեան ներկայացուցած է դասախօսը: Պատուելի Նիկոսեան տասը տարի է կրօնագիտութիւն կը դասաւանդէ Թորոնթոյի Համալսարանը եւ հեղինակն է քանի մը դիրքերու՝ մարդկային հիւն եւ նոր կրօնքներու եւ հատուածներու մասին: Պատուելի Նիկոսեան խօսած է հին կրօնքներու եւ մասնաւորաբար Հայոց նախաքրիստոնէական կրօնքներուն մասին, լուսապատկերներով ներկայացնելով պաշտամունքի առարկաները:

×

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Կալըրի Պեռնար Տըրոշի սրբահներուն մէջ տեղի ունեցած է Արման Թաղոսեանի նկարչական ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են արուեստագէտին նոր գործերը:

ՈՒԽՏԱՒՈՐ

Պաատարագի երգեցողութիւնը կատարեցին Մխիթարեան զաղուհիները, ղեկավարութեամբ Տիկին Մարալ Քէշիշեանի, որ երգեց մեներգները յուզական չեչտով:

Տօնական բացառիկ օրերու յատուկ հանդիսաւորութեամբ, նաեւ երկիւղած լրջութեամբ աւարտելուն արարողութիւնները, իւրաքանչիւր ուխտաւոր՝ իր հոգիին մէջ խորհուրդ մը, ուժ մը սեղմած բաժնուեցաւ վանքէն:

Զարմանալի էր երեւոյթը անհաւատութեան չեչտուած այս դարուն, երբ բոլորս կը կարծենք թէ մարդիկ հեռացած են Աստուածմէ եւ կը պաշտեն միայն նիւթն ու վայելքը, նիւթականացած մեր դարուն՝ ուրախալի է հաստատել աղօթող մարդոց, աղօթքին ու սուրբերուն հաւատացող սիրտերուն գոյութիւնը: Արդեօք Լիբանանի մեր խաչուած կեանքին վերջ մը խնդրելու բաղձանքն էր ժողովուրդը ի մի հաւաքողը Սրբուհիի մը շուրջ, թէ զղուանքը հանդիպ սին եւ վաղանցուկ իրականութիւններու: Երկու պարագային ալ կ'ըմբռնէ որ աղօթքի մը զօրութիւնը կը հակի դէպի սրբութեան նժարը, դէպի բարին ու մաքուրը, այսինքն դէպի Աստուած:

Սուրբերը եւ սրբուհիները պարբերաբար կը կանչեն մարդիկը, կը խօսին անոնց հետ: Երանի անոնց, որոնք ականջ ունին ու կը լսեն:

×

Լիբանանի դալարագեղ մէկ բլուրին բարձրացած վանք մը կայ Մխիթար Աբբահօր ժառանգորդներուն արդեամբ եւ ջանքերով, աղօթքով ու հաւատքով պահուղ վանք մը, որուն մատրան մէկ խորանին վրայ Սրբուհի Ռիթա կը հսկէ անթարթ, իրեն հրաւիրելով բոլոր յոգնածները եւ յուսաբեկները:

Աղօթող մարդուն համար ամէն օր ուխտի օր է: Սուրբերը կը լսեն «ի խորոց սրտէ» խօսուած խօսքերը...:

ՈՒԽՏԱՒՈՐ

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Զ.

ՏՈՓԹՈՐԸ

Անդին, երկու պատուհաններուն մէջտեղ, կը կենար թերթակալ մը, երկու աստիճան, հայերէն ու ֆրանսերէն պատկերազարդ հրատարակութիւններով ծանրաբեռնուած. պատերը զրեթէ խիտ պիտակներ մը ունէին, մի - միայն զարդարուած երկու համեստ բայց խորհրդաւոր նկարներով, որոնց մէկը կը ներկայացնէր Ձէննըրը՝ իր ծաղկախիտ պատուհաններուն առջեւ փորձով զբաղած, միւսը Բաթիէօռը՝ իր բնալուծարանին մէջ՝ մանրադէտի մը վրայ յառած իր թաւ նայուածքը: Հոս հոն քանի մը աթոռներ եւ թիկնաթոռներ: Այո՛չափ: Ճշմարիտ առանձնոց մը՝ դիտութեան խորհուրդներովը յափշտակուած դիտունի մը համար, որ իր դերազոյն հաճոյքը հոգ կ'ըմբռնէ, զննումներու, ուսումնասիրութեանց եւ խոկումներու մէջտեղ:

Թանկագուոր սպիտակ վարագոյրներու ներքեւէն նարընջագոյն ստորներ լոյսին ուժգնութիւնը կը մեղմէին՝ մատուռի խորհրդալից կէս - մթութիւն մը սփռելով հոն: Ներքին դուռ մը խուցը հաղորդակցութեան կը դնէր տոքթորին յարկաբաժնին հետ: Այո, արտաքին ներբանքին մէջ, պիտի սպասէր հիւանդներու, որոնց այցելութիւնը պիտի երթար ծանուցանել բժիշկին, ու այս վերջինը իր ննջասենեակէն պիտի մտնէր ախտաղէն - նական խուցը ու հոն պիտի զբաղէր իր հիւանդին հետ: Եւ որպէս այս կարգադրութեանց մէջ ոեւէ վրէպ մը տեղի չունենար առաջին առթիւ, Աբշակ, մաման եւ Այո՛ն փորձեր կատարեցին: Այցելուն հիւանդի դերը մաման ստանձնեց. Այո՛ կեցաւ ներբանքին մէջ՝ իր փափուկ պաշտօնին գլուխը, իսկ տոքթորը փակուեցաւ իր յարկաբաժինը: Որոշուած պահուն, տիկին Մարկոսեան ներս մտաւ դռնէն եւ ճշմարիտ հիւանդի մը անձկոտ դէմքովը տոքթորը հարցուց Այո՛յին: Այո՛, ոնց կ'ըսեն, ինքզինքը կը ներկայացնէ, ինչ որ կը նշանակէր թէ հիւանդ եկած է: Երկու վայրկեան յետոյ, ախտաղննական խուցին դուռը կը բացուէր եւ տոքթորը կ'երեւար հոն գլուխը թաւիշէ գլխակով, երկար պլուզա մը հագած:

Այո՛, հակառակ իր զեղացիական անտաշութեանը, կը հասկնար թէ եւրածը արտատուալոր չխմարութիւն մըն էր, մըզձաւանջոտ ըղեղներու, անհատասարակշիռ ջիղերու արարք մը, ու մաքին կը խնդար, կ'այպանէր:

- Թամամ խիչնէթ էն էս մարդիկ, կը մրմռար:

Վերջին փորձը յաջողած էր. մինակ պատահացին էր որ վստահութիւն չէր ներշնչէր, ուստի կրկին եւ կրկին պատուէրներ եղան անոր:

Ուրեմն ամէն բան պատրաստուած, կազմակերպուած էր, կը մնար իրագործել հիւանդները գոնել՝ վերջապէս իրական - նութեան դոյն մը տալու համար բոլոր այս կատարուած խեղկատակութիւններուն:

Բացի անկէց որ տիկին Մարկոսեան ընդունելութեան օրը իր այցելուհիներուն ծանուց թէ տոքթորը Ուրբաթ եւ Կիրակի օրերը ձրի հիւանդ կ'ընդունէր, պայմանով որ աղքատ ըլլար ան, բարթող ապահ մէկ կողմէն, Թադէոս ապահ միւս կողմէն դիւղին մէջ տարածեցին այս կարեւոր նորութիւնը:

(Շար. 33)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Կոպեռնիկ Մխլոչեան, Տիկին Զև - փիւռ Օպրի եւ զաւակները, Պ. Վարու - ժան Մխլոչեան եւ զաւակները կը ծանու - ցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի կիրակի, Յունիս 19-ին Փա - րիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ի - րենց կնոջ եւ մօր՝

ԶԱՊԵԼ ՄԽԼՈՇԵԱՆԻ

(ծնեալ՝ Դուրեան)

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

Այս առթիւ կը նուիրէ 200 Ֆ. Ալֆոր - վիլի Ս. Մեսրոպ մանկապարտէզին , 200 Ֆ. Սամուէլ - Մուրատ մանկապար - տէզին (ստանալ «Ծառայ»էն) եւ 100 Ֆ. «Ծառայ»ին :

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՏԷՍԻՆ. - Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պո - ուրեան եւ զաւակները իրենց մօր եւ մեծ - մօր՝ Նուարդ Տոներեանի մահուան 20-րդ տարելիցին առթիւ 200 Ֆ. կը նը - ւիրեն «Ծառայ»ին :

×

Գաթրին Ճանիկեան իր հաս սիրելի մեծ - հօր եւ մեծ - մօր՝ Արմենակ եւ Զաւան Միհայէլեանի յիշատակին կը նը - ւիրէ 250 Ֆ. Իսիի Ս. Մարիամ Աստուա - ծածին եկեղեցւոյ (ստանալ «Ծառայ»էն եւ 250 Ֆ. «Ծառայ»ին :

ՅՈՐԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ ԶԱՁ

Լիբանանի Սահակեան - Լ. Մկրտիչեան վարժարան - լիսէի 60-ամեակին առթիւ :

Նախաձեռնութեամբ՝

Ֆրանսայի

Յորելենական Շրջանային Յանձնախումբի

Հովանաւորութեամբ՝

ԱՄԵՆԱՑՆ ՀԱՑՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

Նախագահութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

(Հայրապետական Պատուիրակ

Արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց)

Յունիս 23, Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 20·30-ին «Եան'ց Գլիւպ»ի մէջ :

5, avenue **Reille,** 75014 Paris

Տեղանները ապահովելու համար՝

Հեռ. - 770 - 07 - 25

Տոմս առնելու համար. -

Epicerie CHIRAG : 26, rue de Trévise, Paris 9e

Bijouterie GARO : 31, rue Fontaine, Paris 9e

Tél. : 874. 24. 65

ՀՐԱՒԷՐ

ՖՐԱՆՍԱ ԱՊՐՈՂ ՍԱՀԱԿԵԱՆՑԻՆԵՐՈՒՆ,

Սահակեանի 60-ամեակի յոբելենական հոգեւոր յանձնախումբը իր տարամատ - րութեան տակ չունենալով ֆրանսահայկական բոլոր Սահակեանցիներուն հասցէները, ներկայիս հրաւէր կուտայ բոլորին որ հաճին ներկայ գտնուիլ Յունիս 23-ի գե - ղարուեստական հանդիսութեան :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Արա Սեբաստեան 200 Ֆ. կը նուիրեն Դպրոցասէր Տիկնանց վար - ժարանին Մովսէս Ժամկոչեանի մահ - ւան առթիւ (ստանալ «Ծառայ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօտոնի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ առացած է հետե - եալ նուիրատուութիւնները. - Ալիս Մը - կըրեանի հոգեհան. առթիւ՝ Տիկին Գրի - գորեան 300, Գօլալեանի թաղման առ - թիւ՝ Պ. Նազգաչեան 50, Զէֆիմեանի թաղման առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Ժ. Տօ - լապճեան 100 Ֆ., Օր. Գիւմպիւլեանի թաղման առթիւ՝ Պ. Յակոբ Էթմէքճեան 100 Ֆ., Զատկուան առթիւ՝ Տիկին Սար - գիսեան, Տիկին Ա. Շէկ - Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Գամէր Տէր - Վարդանեան, Պ. Տ. Աբգարեան 50-ական Ֆ., Տիկին Տէ - յիրմէնճեան, Տիկին Նուարդ Տէրտէր - եան 20-ական, Տիկին Ագարեան 30 Ֆ. :

×

Սիրանոյշ Մարգարեանի մահուան առ - թիւ Ալֆորվիլի Մշակութային Տան վար - չութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպը - ասկի. - Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մուրատ - եան 200, Օրիորդ Հռիփսիմէ Փափազ - եան 200, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազ - եան 500, ինչպէս նաեւ վարչութիւնը չը - նորհակալութեամբ առացած է Մշակոյթի Տան Սարգիս Մինասեան սրահի բարե - նորոգման համար՝ Տիկին Վազ 200, Տի - կին Նշանեան 500, Տէր եւ Տիկին Քրիստ Նէտիլեան 2000 եւ Տէր եւ Տիկին Տիգրան Չէրչեան 500 Ֆ. :

RESTAURANT

"Chez les Tziganes Ivanovitch"

7, rue de Chéroy

(derrière le théâtre Hébertot)

75017 PARIS

Tél. : 522. 58. 07

sur réservation

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՍԱՄՈՒԻԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ
26, Rue Troyon — SEVRES

1982 - 1983
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ
ամավերջի հանդիսութիւն

Կ ի ր ա կ ի , Յունիս 19, ժամը 13·00-ին ձաշ : Ժամը 16·00-ին ճեմ - րանական հանդէս եւ մրցանակա - բաշխութիւն : Գեղարուեստական բա - ժին : Մանկապարտէզի աշակերտնե - րուն բեմական առաջին ելոյթ :

Ձաշ իմաստնակիլ փափաքողներէն, կը խնդրուի նախապէս ապահովել ի - րենց տեղերը, հեռաձայնելով՝

534 - 68 - 28

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մա - տուռին մէջ պատարագ կը մատուցուի՝ Շաբաթ, Յունիս 18, ժամը 10·30-ին :

Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆԳ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Հանգստեան Տան բնա - կիչներուն ընտանեկան պարագաներն ու բարեպաշտ հաւատացեալները :

FÊTE CHAMPÊTRE

organisée par l'Association Sainte - Croix
Dimanche, 26 Juin, à Villiers-le-Bel
à partir de 11 heures

Inscrivez-vous dès à présent en téléphonant au
278 - 31 - 93

ՎԵՐՋԱՊԷՍ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԿԱՑԱՆ ՄԸ

ՁԵՐ ՊԱՁՏԻԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Դպրոցասէր վարժարանը իր դռնե - րը լայն կը բանայ Յուլիս ամսուան ընթացքին ընդունելու բոլոր հայ մա - նուկները զանոնք հաճելի կերպերով զբաղեցնելու համար :

Դպրոցի կառքը կ'ապահովէ պըզ - տիկներու փոխադրութիւնը :

Յաւելեալ մանրամասնութեանց հա - մար կրնաք կապ պահել տնօրէնու - թեան հետ :

Հեռաձայնել. - 381 - 01 - 72 :

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE
9. Rue de Madrid — 94140 Alfortville
Tél. : 376. 55. 89

présente

son

GALA DE FIN D'ANNÉE

M. C. A. 83

avec la participation des Ateliers et des Ecoles de la M. C. A.

le Samedi 25 Juin, à 20h. 45

Palais des sports, rue de Rome, **ALFORTVILLE**

participation aux frais : 20 frs.

ՀՆՉԱԿԵԱՆ ՔՍԱՆ ԿԱԻՈՂԸՆԵՐԸ

Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան Ֆը - րանսայի Ըջանի վարիչ մարմինը հոգե - հանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ կիրակի, Յունիս 19, Փարիզի Հայոց Մայր եկեղեցւոյ մէջ 1915 Յունիս 15-ին Պոլսոյ Պայազիտի հրապարակին վրայ կախաղանով նահատակուած՝ Խան Հրն. չակեան անմահ հերոսներու յիշատակին :

Նոյն օրը, ժամը 13·30-ին, հոգեճաշ՝

Restaurant SIDI AICH,276,Bld. Voltaire-M° Nation

Պատշաճ յայտագիր, յարգանքի ու - ղերձներ, երգ, արտասանութիւն :

Նախօրօք ապահովել տեղանները :

Հեռ. - 770 - 38 - 63 874 - 24 - 65 :

Ճաշագին՝ 75 Ֆ. :

ՆՈՒԷՐ

Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Սահակ Գաբրիէլեանի հոգեհան - գիստեան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Վահ - րամ Ճառայեան 100 Ֆ., Պօղոսեան բն - տանիք 100 Ֆ., Թէնիրեանի թաղման առ - թիւ՝ Շարլ եւ Ալէն Ծերուկեան 400 Ֆ., Արաէն եւ Արիս Թէճիրեան 200, Սայրիմ Պարզեւ եւ Սայրիմ Նշան 100-ական Ֆ. :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիւլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե - ղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալու - թեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները. - Պ. Խորէն Գոչեանի մահուան տարելիցին առթիւ՝ Տիկին Էլիզ Գոչեան 500 Ֆ., Պ. Գէորգ Պօղոսեան 100 Ֆ., Պ. Հրանդ Մի - նասեանի մահուան քառասունքին առթիւ՝ Պ. Գալուստ Մինասեան դպրոցին 500, Տիկին Թէֆար Պօղոսեան 50 Ֆ. :

PARENTS
Enfin un

Centre aéré

POUR VOS ENFANTS

Au mois de Juillet, **l'ECOLE DU TEBROTZASSERE,** assûrera le ramassage scolaire et organisera diverses activités.

Pour tous renseignements, s'adresser à la direction :

Madame KARAGULIAN
1, Bld. du Nord 93340 — Le Raincy
Tél. :381. 01. 72

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԻՍ

Կապոյտ Խաչի Իսիի դպրոցի եւ պարի դասերու, ամավերջի հանդէսը Յունիս 18, Շաբաթ օր ժամը 15-ին, Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ (45 rue de la Tuffeau) : Աշակերտներու կողմէ՝ պա - րեր, արտասանութիւններ, երգեր : Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը քա - ջալերելու համար պզտիկները :

Իսկ Կիրակի, Յունիս 19, պտոյտի կ'եր - թայ բոլոր դպրոցականները, օթո - քառով, - Շաթօ տը Ռամպույէ, կիրակի հաւաքուիլ ժամը 10-ին Մշակոյթի Տունը :

Direction : **M & Mme Bédikian**

RESTAURANT SEVAN

SPÉCIALITÉS ORIENTALES et ARMENIENNES

TOUS LES VENDREDIS ET SAMEDIS SOIRS

ambiance avec

BEDIK

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՀԱՄԵՂ ԵՒ ՃՈԽ ՃԱՇԱՑՈՒԾԱԿ

Պետիկ կ'ուրախ

ՈՒՐԲԱԹ ԵՒ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆՆԵՐԸ

1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément, 94140 ALFORTVILLE
tél. 376 32 19 *Fermé le lundi*

ARMENIE 1983

Circuit de 14 jours, dont 2 jours à Moscou, 12 jours Érevan, séjour en logement chambres doubles.

HOTEL 1er CATEGORIE EN PENSION COMPLETE
ET EXCURSIONS COMPRISES

PRIX : 5.850 Frs.

DEPART DE MARSEILLE le 6 Août **RETOUR MARSEILLE le 19 Août**
DEPART DE MARSEILLE le 3 Sept. **RETOUR MARSEILLE le 16 Sept.**

— **Renseignements et inscriptions : Le Vendredi matin**

AGENCE VALADOU - MOTTET

73-75, La Canebière — MARSEILLE 13001
Tél. : (91) 91. 90. 02
Prix spéciaux pour Jeunes — Associations
Possibilités départ PARIS — LYON — NICE

Licence A 258

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ
18-19
SAMEDI-DIMANCHE
18-19 JUIN
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.461

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

58e ANNÉE — No 15.461

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԵՀԱՍՏԱՆ

ԹՈՂՈՎՈՒՐԴԸ Կ'ՕԳՏԱԳՈՐԾԷ
ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐՈՒԱՆ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԱՊԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Լեհաստան, եօթը օրուան համար մոռցած է իր վախը: Պապին ներկայութիւնը բացառիկ ազատութիւն մը կը շնորհէ ժողովուրդին, որ ցոյցերու թէ հաւաքոյթներու ընթացքին չի վարանիր բացագանչել ինչ որ կը բխի սրտէն, քալէ դիտնալով որ իշխանութիւնները ոչ մէկ գործ պիտի կը դիմեն: Ցուցարարները «Սոլիտարնոսք» կը պոռային, «կեցցէ՛ Վալեզա», «ազատագրեցէ՛ք Լեհաստանը»:

Կասկած չկայ որ այս Լեհը կը խանգարէ իր հայրենիքին եւ անոր «հոգատարին» իշխանութիւնները: Կը բաւէ որ ոտքը դնէ իր հողին վրայ, ու ամէն բան կը փոխուի երկրին մէջ, ու ինք ալ չի վարանիր ամէն անգամ որ խօսք կ'առնէ լրելէ բանտարկեալները, իր հայրենիքին առաւելանքը եւ վաղուան յոյսը: Երբ, Հինգշաբթի, Ջիքա տի Ուպինօ օդանաւով հասած է Վարշաւայի զինուորական օդակայանը, պաշտօնական ընդունելութեան մը արժանացած է իշխանութեանց կողմէ, ապա առաջնորդուած է Ս. Յովհաննէս եկեղեցին, պատարագելու:

Ոչ մէկ առեն ծամծմած է խօսքերը, սիրտէն ցաւ յայտնելով որ չի կրնար այցելել բանտարկեալներուն ու սրամտութեամբ խոտովանելով նոյնիսկ թէ այնքան յուզուած է, որ կրնայ «աւելորդ բաներ ըսել» երբ ճառը չէ պատրաստած...:

×

ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ ՊՈԼՍՈՑ ԳՈՑ ՇՈՒԿԱՅԻՆ ՄԷՋ

ԵՐԵՔ ՄԵՌԵԱԼ, 27 ՎԻՐԱՒՈՐ

ԱՐԱՐՔԻՆ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐԷՆ ՄԷԿԸ ԱՆՋՆԱՍՊԱՆ Կ'ԸԼԼԱՅ ՏԵՂԻՈՅՆ ՎՐԱՅ

Փարիզեան օրաթերթերը չատ մանրամասնութիւններ չէին տար, Ուրբաթ առաւոտ նախորդ օրուան եղեռնափորձին մասին, որ կատարուած է Պոլսոյ Գոց Շուկային մէջ եւ տուած լուրերուն ալ ազդիւրը Թրքական ըլլալով, մ ի ա յ ն վերապահութեամբ կարելի է ընդունիլ զանոնք:

Այս մասին, ամէնէն երկար գրողն էր «Լիպերասիոն», որ «Յեղասպանութիւն» գոգր վերնախորագրի մը տակ, աւելի մեծ խորագրով մը կը յայտնէր՝ «Երեք մեռեալ Խթանպուլի պազարը՝ եղեռնագործի մը ատեն», «Թրքական ոստիկանութիւնը Հայերը կ'ամբաստանէ»: «Լիպերասիոն», ապա, կը գրէ թէ Հինգշաբթի առաւոտ ժամը 10·30-ին է, որ հին քաղաքին բանուկ մէկ փողոցին մէջ, երկու հոգի ձեռնառումբեր կը նետեն ժողովուրդին վրայ, ընդհանուր խուճապ ստեղծելով:

Երեք մեռեալ կայ, կ'ըսէ թերթը, որոնց մէջ 13 տարու տղայ մը եւ 27 վիրաւոր, որոնց 4-ը՝ ծանրօրէն: Մինչ ռումբ նետողներէն մէկը կը փորձէր խոյս տալ, կրակ բանալէ եաք, ուրիշ մը, չրջապատուած ըլլալով զաղանի ոստիկաններով, անձնասպան եղած է իր իսկ ունեցած ձեռնառումբով: Ըստ Պոլսոյ Թրքական ոստիկանութեան «ծագումով հայ, չուրջ 21 տարեկան» երիտասարդ մըն էր: Զինուորական իշխանութիւնները մանրամասնութիւն չեն տրուած այս եղեռնափորձի պարագաներուն մասին: Ծանօթ է միայն որ վիրաւորներուն մէջ օտար զբօսաշրջիկներ կան: «Լիպերասիոն» կ'աւելցնէ թէ այս եղեռնափորձը՝ «իշխանութեանց կողմէ վիրագրուած հայկ. դիմադրութեան, չի կրնար չյիշեցնել անցեալ տարուան Օգոստոս 7-ին Անգարայի օդակայանին արարքը, երկու անձերու կողմէ, իրենք զիրենք ԱՍԱԼԱ-ի անդամ յայտարարող: Ինը հոգի, որոնց մէջ ահաբեկիչներէն մէկը մեռած էին եւ 82 հոգի ալ վիրաւորուած»:

Դեռ թարմ է բոլոր Հայերու յիշողութեան մէջ, 24-ամեայ Լեւոն Էքմէքճեանը, զոր Թուրքերը կախաղան բարձրացուցին Յունուար 29-ի առաւօտեան եւ որու առթիւ կը գրէինք թէ «...կախաղանները չեն որ կրնան հայկ. հարցը - եւ ընդհանրապէս որեւէ արդար դատ - լուծել կամ թաղել», վերյիշելով Հնչակեան քաղաքական կախաղանները (Յունիս 15, 1915 Պոլսոյ Պայազիտի հրապարակը) եւ մէկուկէս միլիոն նահատակ, որոնք բան չփոխեցին ազգի մը վճռականութեան մէջ:

«Լիպերասիոն» կը վերջացնէ իր տեղեկատուութիւնը ըսելով թէ «ԱՍԱԼԱ-ն քանիցս կրկնած է, որ մտադիր էր «թշնամիին հողին վրայ» փոխադրել իր զինեալ պայքարը: Եթէ երէկուան արարքը իսկապէս հայ տեսփեռատոսներու գործն է, կը մնայ դիտնալ թէ ի՞նչպէս Պոլսոյ պազարը կրնայ լաւագոյն պատերազմական դաշտը ներկայացնել ցեղասպանութեան զոհ. րուն վրէժը լուծելու համար»:

«Ռոթիտիէն տը Փարի» եւ «Իւմանիթէ» կարճ արձագանգ մը տալով, Հայու խօսք չէին ըներ: «Մաթէն» կը յիշէր այս առթիւ Էսէնպոդայի արարքը, մինչ «Ֆիգարօ» լուրը տալով, կը յիշէ Թրքական ոստիկանութեան ենթադրութիւնը ԱՍԱԼԱ-ի վերաբերեալ:

«Ինքէրնէշընըլ Հերըլտ»ը նկար մը հրատարակած էր Ա. էջին վրայ, երեք տողով միայն յայտնելով թէ երեք մեռեալ եւ 27 վիրաւոր կայ Պոլսոյ պազարին յարձակման առթիւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՌԻԱՆ եւրոպական հրթիռը ամրողջովին յաջողեցաւ իր վեցերորդ արձակումը, մեծ զոհունակութիւն պատճառելով: Այս ձեւով կարելի կ'ըլլայ Եւրոպայի՝ նուաճել անջրպետը:

ԱՆԳԱՐԱ. «ապահովութեան գօտի» մը պիտի հաստատէ Թուրք - իրաքեան սահմանին վրայ, պաշտպանելու համար այն նաֆթատուղին, որ երկու երկիրներու քըրտարնակ չրջաններու մէջէն կ'անցնի: «Պօթաս» կոչուող Թրքական ընկերութիւնը, որ պատասխանատուն է նաֆթատուղիի կառուցման եւ նորոգման աշխատանքներուն, յայտարարեց թէ 981 քիլոմեթր երկարութիւն ունեցող զիծին ամէնէն զիւրախոց կէտերուն պիտի տեղ. ծըլին փչաթելի եւ կրազիւսի գօտիներ, դժուարացնելու համար խափանարարական արարքներ: Նաֆթատուղին 641 քիլոմեթրը կը գտնուի Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ, եւ իրաքեան քարիւղ կը տանի դէպի հարաւային Թուրքիա...

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Պետութեան խորհուրդը, Պետութիւնը պատասխանատու նկատեց

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ՄԱՐԴԸ» ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

×

Բ.

Մենք ամէն օր հազար տեսակ մարդոց հետ անցողակի զործ ունինք: Անցողակի ըլլալուն համար ալ, յաճախ կարեւորութիւն չենք տար այդ մարդոց: Չկ՚ որ կեանքի մեր բեմին վրայ մէկ պիտի երեւին, մէկ պիտի կորսուին:

Մինչդեռ անոնցմէ մէկուն հետ մեր ամէնէն կարճ մէկ հանդիպումն անդամ մեզի համար կրնայ ճակատագրականօրէն լուրջ հետեւանք ունենալ: Թաքսիի շարժաւար մը, որուն երեսն անդամ չենք նայիր կառքը վարձելու առեն կամ ամրողջ ճամբու տեւողութեան, կրնայ մեզ տանիլ մահացու արկածի մը: Բոկեղի չրջուն վաճառորդ մը, որմէ ճաշապարանքով բոկեղ մը կը գնենք ճամբու վրայ առանց անոր երեսն անդամ նայելու, կրնայ մեր թունաւորման պատճառ դառնալ իր բոկեղները կեղտոտ տեղ մը պահած ըլլալով: Փոխադրամիջոցի մը մէջ մեր քով նստող ուղեւորը, որուն դէմքը թենէն լուր իսկ չենք ունենար ամրողջ կէս ժամ, կրնայ մեր գրպանները պարպել առանց որ բան մը նկմարենք:

×

Բայց մարդկային յարաբերութիւններու մէջ կան այնպիսիներ ալ, որոնք դարձեալ կարճատեւ ըլլալով հանդերձ, մեզմէ ուշադրութիւն ու նուազագոյն մարդասիրութիւն կը պահանջեն: Հո՛ս է որ արդէն մարդիկ իրարմէ տարբերիլ կը սկսին, նայած թէ ինչ աստիճան կը բարեհաճին ցոյց տալ այդ ուշադրութիւնն ու մարդասիրութիւնը: Փողոցը քալելու առեն ամէն մարդ կընայ ուշադրութիւն չդարձնել ուրիշ անցորդներու, բայց եթէ կայր մը մէկ մայթէն դէպի միւսը անցնիլ կ'աչխատի, ոմանք կանդ կ'առնեն, կոյրին թեւը կը մտնեն, զայն մինչեւ դիմացի մայթը կ'առաջնորդեն, մինչ ուրիշներ բոլորովին անտարբեր կրնան մնալ այդ կոյրին նկատմամբ: Փողոցը եթէ հասցէ մը հարցնէք, կամ այլ օժանդակութիւն մը եթէ խնդրէք, մէկը կրնայ յօժարին մանրամասնութեամբ բացատրել հարցուած հասցէն, նոյնիսկ միջոց մը կրնայ ընկերանալ ձեզի, դիւրացնելու համար ձեր գործը, մինչ ուրիշ մը ուս կը թօթվէ ու հազիւ կը բարեհաճի յանձնարարել որ քիչ մը եւս քալէք վերջ ուրիշի մը հարցնէք...:

Առօրեայ կարճատեւ ու պատահական յարաբերութիւններու մէկ մարդասիրականութիւն մերձեցումը ամէնէն ծախսահարելի մերձեցումն է անկասկած: Բայց այդ ամէնէն ծախսահարելի մերձեցումը ոմանց կոզմէ չի՞ պատապարտուիր երբեմն, սըխալ ու անտեղի չի՞ նկատուիր: Ահաւասիկ օրինակ մը. փողոցը երկու հոգի կը կռուին իրարու հետ: Երրորդ մը, զուտ մարդասիրական զգացումներէ առաջնորդուած, միջամտել կը փորձէ: Կռուարարներէն մէկը յանկարծ բռունցքի պատրուակ հարուած մը կ'իջեցնէ հաչտարարին ու զեռին կը փռէ զայն: Կռիւը կը դադրի, որովհետեւ հաչտարարը մեռած է: Երկու կռուազանները պիտի չարունակեն ապրիլ, բայց մարդասէր անծանօթը արդէն կորսնցուցած է իր կեանքը:

Ի՞նչ կը պատահի եթէ պատուոր մը ամէն վայրկեան մարդասիրական զգացումներու ազդեցութեան տակ մնայ: Ի՞նչ կը պատահի եթէ ուսուցիչ մը միայն մարդասիրական զգացումներէ տարուած, աչք գոցէ տղոց տկարութիւններուն ու անիչխանութիւններուն, ի՞նչ կը պատահի եթէ օթօպուսի չարժավար մը, մարդասիրական զգացումներէ տարուելով ամէն վայրկեան ընթացք տայ ծերունիներու խնդրանքին ու տեղի անտեղի կեցնէ իր փոխադրամիջոցը, բանայ անոր դուռը: Ի՞նչ կը պատահի եթէ պինուորը ռազմադաշտի վրայ դէմ յանդիման գայ զինեալ թշնամիի մը հետ եւ մարդասիրական զգացումներէ տարուած, վարանի թշնամիին վրայ կրակ բանալու: Ի՞նչ կը պատահի եթէ նպարավաճառը, մարդասիրական զգացումներու ազդեցութեան տակ ձրի հաց բաչխէ խանութէն ներս մտնող իւրաքանչիւր մուրացկանին:

Ուրեմն արդեօք երբեմն պիտի ստիպուինք լուութեան մատնել մեր սիրտը որ մարդասիրութեան կոչեր կ'արձակէ, ու ականջ պիտի տանք մեր ողջմտութեան ու խելքին: Այո՛ պիտի ըսեն մանկավարժները, օրէնքի ու կարգ կանոնի ներկայացուցիչները, ընկերաբաններն ու տակաւին հեղինակաւոր ինչ ինչ դէմքեր, որոնք երբ մարդուն կը նային, մարդուն մէջ մարդէն առաջ ուրիչ բաներ կը տեսնեն: Դաստուորը մարդուն մէջ մարդէն առաջ «յանցաւոր»ը կը տեսնէ, ուսուցիչը աշակերտին մէջ մարդէն առաջ, աչխատելու դատապարտուած «ապագայ հայրենակիցը» կը տեսնէ, զինուորը ռազմադաշտի մը վրայ թշնամիի մը մէջ մարդէն առաջ զինքը սպաննելու պատրաստուող «ոսոխ»ը կը տեսնէ, նպարավաճառը խանութէն ներս մտնողին մէջ մարդէն առաջ «յաճախորդ» մը կը տեսնէ...:

Ի՞նչ զարմանալի է սակայն, որ դաստիարակութիւն կոչուածը մեզի երբեմն պիտի սորվեցնէ մարդուն մէջ մարդէն առաջ «ոսոխ» մը տեսնել, երբեմն ալ ընդհակառակն մեզ պիտի հրաւիրէ մարդուն մէջ սոխէն առաջ «մարդը» տեսնելու:

Ռ. Հ.

ՊԱՍՔԷԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ. – ՖՐԱՆՍ ՊԱՐՏՈՒԱԾ

×

Հինգշաբթի օր, Յունիս 16-ին պասքէթպոլի Փարիզի բաժակի աւարտականին Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանս 77 - 88 արդիւնքով պարտուեցաւ Անթոնի Սափրէն: Կիսախաղին արդիւնքն էր 33 - 40, ի նպաստ հակառակորդին:

Հասան Ասքէր Իօղմէնի (ձախ) չարչանքի տակ մահուան 1980-ին: Ներքին նախարարութիւնն ալ դատապարտուեցաւ 2700 տոլարի հատուցում մը վճարելու ընտանիքին: 1980-ի զինուորական հարուածէն ի վեր 540 բողոք կայ չարչարանքի կիրարկումին դէմ, բանտարկեալներու ընտանիքներու կողմէ:

ԻՏԱԼԻՈՑ Ամառնային կուսակցութեան անդամներէն մէկը, Տօքթ Փեծծիլլի, 34 տարեկան կին մըն է որ մի քանի ամիս առաջ ուրախացուց Համայնավար կուսակցութիւնը երբ որոշեց իր ընտրապայքարը մղել կարմիր դրօշին տակ: Ներկայիս, սակայն, Ճիովաննի Ծանոլին, Համայնավարութեան ընտրապայքարի վարիչը, գոհ չէ, - Օր. Փեծծիլլի, իր քաղաքական հաւաքոյթները աւելի հը. րապուրիչ դարձնելու համար՝ սկսած է մերկ երեւնալ հանրութեան առջեւ: Համայնավար կուսակցութեան այտերը կը կարմրին, սակայն խճողուած են Օր. Փեծծիլլիի հաւաքոյթները:

1983 ԱՊՐԻԼ 1-ԻՆ 233 միլիոն 736 հազար էր Ամերիկացիներու թիւը, ըստ հրապարակուած մարդահամարին, ինչ որ աւելի քան երկու միլիոն յաւելում կը նչանակէ մէկ տարուան ընթացքին եւ 6·675·000 1980 Ապրիլ 1-էն ի վեր:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԳՐԱԿԱՆ - ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆ

Գրական Թերք չարաթաթերթը, որ ինչպէս ծանօթ է «Յառաջ»ի ընթերցողներուն, պաշտօնաթերթն է Հայաստանի Գրողներու Միութեան Վարչութեան, անցեալ տարիէն ի վեր, ժամանակը եւ գրականութիւնը ընդհանուր խորագիրին տակ, հարցազրոյցներու նախաձեռնարկ կը դառնայ:

Անցեալ տարուան վերջերը երկու հարցազրոյցներ տեղ կը գտնեն Գրական Թերքին մէջ, խորհրդային երկու գրողներու հետ տեղի ունեցած՝ Զինգիզ Այթմատով եւ Միրզա Իբրահիմով: (Առաջինը Կիրգիզ, իսկ երկրորդը Ադրբեջանցի է, նաեւ ակադեմական):

Պարբերաբար տեղի ունեցած այդ հարցազրոյցներէն երրորդը այս անգամ կատարուած է խմբագրութեան կողմէ Պետրոս Դեմիրճեանի եւ Գէորգ Էմինի մէջ:

Զանազան հարց ու պատասխաններու չարքին, բանաստեղծը անդրադարձած է նոյնպէս գրական - քննադատական հարցին, մատնանշելով երեւոյթ մը, որ իւրայատուկ չէ միայն հայերէնի գրական կեանքին, քանի նոյնը կարելի է նկատել նաեւ, առաւել կամ նուազ չափով (յատկապէս առաւել ամանց մօտ) Սփիւռքի մէջ եւս:

Բանաստեղծին կարծիքով քննադատութիւնը պէտք է միշտ խիստ ըլլայ, այսուհանդերձ արդար, անաչառ, անոր բառով օբիեկտիվ, այլինքն՝ առարկայական, գործին օգնող ...

Անցեալին խիստ քննադատութիւններ տեղի ունեցած են, աւելցնենք նաեւ՝ ծայրայեղ: Իսկ ներկայիս, մանաւանդ բար երկար ժամանակէ մը ի վեր, մենք, ինչպէս ըսած է ան, ընդհանրապէս մոռցած ենք, թէ վիճաբանութիւնը, միտքերու փոխանակութիւնը, քննադատութիւնը օգտակար երեւոյթներ են գրագէտին եւ գրականութեան զարգացումներուն համար: Երեւոյթը հակադարձ ծայրահեղութեան հասած է, որովհետեւ քննադատներ մինչեւ իսկ դրուատական դրութիւններուն մէջ, երբեմն կը խուսափին դիտողութիւններ կատարելէ իրենց կողմէ գրախօսականի նիւթ դարձած դիրքին տպագրական, կազմութեան որակին մասին:

Աւելին՝ վերջին տարիներուն նկատելի դարձած է մամուլին մէջ հրապարակուած գրախօսականներուն կամ քննադատական - գրականագիտական յօդուածներուն անունին տակ լրբութիւնի դաւեսաններ չտալ այս կամ այն գրագէտին, բանաստեղծին հասցէին: Ներքոյներուն մէջ կ'անտեսուին գրական բոլոր չափանիշները, չեն ճշդուիր տուեալ գրագէտին

կեանքի մը գիւղը

———×———

Առողջապահական ծախքերու յաւելման առաջքն առնելու պարագան, օրակարգի հարց կը մնայ ո՛չ միայն Պետութեան, - այլեւ, ինչ որ նորութիւն է, - բժշկական մարմիններու համար: Այս ծախքերու յարաճուն եւ սրընթաց արշաւը, հետզհետէ աւելի տագնապալի կը դարձնէ Ընկերային Ապահովութեան ելեւմտական կացութիւնը: Ժընեւ, Եւրոպայի վերակենդանացման կեդրոններու վարչական ժողովին ընթացքին ծեծուած հարցերէն կը չյանուի, թէ բժշկական որոշ չրջանակներ եւս պիտակից են ատոր, եւ կը ջանան իրենց արհեստակիցներուն անյապաղ ախորժակը մեղմացնել: Իրապէս որ, եթէ նոյն այս կացութիւնը չարունակուի, երկու անհաճոյ հեռանկարներ անխուսափելի կը դառնան. այն է՝ հատուցումներու կրճատում, կամ՝ ընկերային ապահովութեան մօտակայ անհետութիւն: Դժբախտաբար, ներկայիս մեծ բան կարելի չէ սպասել Պետութենէն նկատի առած տնտեսական տագնապը՝ որ կը կաշկանդէ ընկերային հատւածարութեան ծրագիրներու իրագործումը. իսկ տուրքերու նոր յաւելում մը բացարձակապէս անընդունելի կը նկատուի ո՛չ միայն արտադրող զանգուածին համար, այլեւ բանուորներուն կամ ամէն կարգի թոշակառուներու համար: Արդ, առողջապահական պայմանները կը չարունակեն յառաջդիմել նորանոր դրամական պահանջներ առեղծելով, մինչդեռ օր ըստ օրէ Պետութիւնը աւելի կ'աղքատանայ: Ներկայիս Ֆրանսա իր չահածէն աւելի կը ծախսէ, բան մը՝ զոր կարելի չէ յաւերժացնել՝ առանց լուրջ վտանգի: Անշուշտ պատասխանատուները պիտակից են այս կացութեան եւ վստահ են որ առ այժմ միակ ելքը ծախքերու կրճատման մէջ կը կայանայ, բայց քանի կրճատման մէջ կը կայանայ, բայց քաղաքական հարցեր, ընկերային - բարոյական նկատումներ, կուգան վրդովել այս մարդոց իրատեսութիւնը:

Գլխաւոր հարցը կը մնայ այն, թէ արդեօք կարելի՞ է ծախքերը կրճատելով հանդերձ, քաղաքացիներու առողջութիւնը պահել նոյն մակարդակին վրայ: Ցեսոյ, այդ պարագային, կարելի՞ է գին մը որոշել՝ կե՞նք մը փրկելու համար ... ո՞վ կրնայ կեանքի մը գինը որոշել, վարչութի՞ւնը՝ թէ ոչ բժշկական կազմը: Ոմանց համար կեանքը ո՛չ մէկ արժէք ունի, մինչդեռ ուրիշներու համար կը չունի ան: Եւ սակայն եթէ կեանքը գին չունի ան, պէտք է ընդունիլ թէ յառաջդէմ երկիրներու մէջ, առողջութիւնը չատ աւելի կը նամի: Հետեւաբար իրատեսութիւնը կը պահանջէ, նկատի առած տնտեսական հարկադրանքները, - հաշտուիլ կացութեան հետ եւ վերաքննել ներկայ առողջապահական կազմակերպութիւնը՝ կանխելու համար մօտակայ փլուզումը, հիւանդապահական պայմաններու անխուսափելի վատթարացումը, եւ վերջապէս դրամի՝ ուրեմն անհատասարութեան տիրապետումը: Ահա այս հարցերն են որ կը զրաղեցնեն չատ մը բժշկական մարմիններ որոնք, ի մէջ այլոց, կ'ընդունին թէ այս կացութեան գլխաւոր պատասխանատուներն են. ինչ որ քիչ մը զարմանալի կը թուի ... Արդ վերջերս, Ժընեւի մէջ բժշկական հանդիպումի մը ընթացքին, առաջին անգամ ըլլալով կեանքի մը գինը հաշուելու ծրագիրներ նկատի առնուեցան, վերակենդանացման կեդրոններու վարիչներուն կողմէ:

Այս կեդրոնները ծնունդ առին յետու - նական թուականներուն, առաջին անդամ սքանտինաւ երկիրներու եւ Ֆրանսայի մէջ, ապա արագօրէն տարածուեցան ամէն կողմ. մինչեւնոյն ժամանակ օր ըստ օրէ օժտուեցան գիտական հրաչագործ արքաւորումներով եւ կենսաբանական վիրաբուժական եւ բժշկական անժխտելի գիտութեամբ: Այսօր բազմամիլիոն մարդիկ իրենց կեանքը կը պարտին այս կեդրոններուն, որոնք մահէն փրկեցին ո՛չ միայն երթեւեկի արկածեալներ, այլեւ սրտի, չնչառութեան, երիկամային եւ թունաւորման պարագաներ, որոնց վախճանը անխուսափելի պիտի ըլլար՝ առանց այս համեմատաբար նոր տիպի գիտական եւ թեքնիք նուաճումներուն:

Սակայն, բայց մը կայ, եւ այդ բայցը տնտեսական է ... արդ հիւանդանոցին. րու ընդհանուր ծախքին 15-էն 20 առ հարիւրը կ'երթայ այս կեդրոններուն, եւ բժիշկները կը գիտակցին թէ կարելի չէ աւելի հեռու երթալ՝ առանց նկատի առնելու ներկայ տնտեսական հարկադրանքները եւ կը ջանան, նախ քան արմատական միջոցներու գործադրութիւնը, մի. ջին ելք մը գտնել եւ որոշել, ինչ որ ընդունելի սահման մը կարելի է նկատել, կեանքի մը փրկութեան համար: Որով. հետեւ, ինչպէս կ'երեւի առողջապահական միջոցներու սահմանը անհուն է, եւ նորանոր սարքերու եւ մեծածախս գործողութիւններու ընդհանրացումը՝ չ. րուներական. մինչդեռ տնտեսականը սահման մը ունի որ կարելի չէ անցնիլ՝ առանց ներկայ կացութեան ընդհանուր վերաքննութեան: Ճիշդ այս վերաքննութիւնն է որ կը կատարուի այս պահուս, մասնաւորաբար վերակենդանացման ըպատարկութիւններու գործունէութեան չուրջ: Նկատի կ'առնուին բուժումի տեւականութիւնը, վիճակագրութիւնները կը կատարուին՝ ճշդելու համար անխուսափելի մահուան տոկոսը, չարաճան խնամքի տեւողութեան սահմանը, եւ մանաւանդ, անխուսափելի վախճանի մը համոզման պարագային, «անոյշ» եւ առանց տառապանքի մահուան արագացման կարելիութիւնը: Անշուշտ այս տակաւին բարոյապէս անընդունելի է կը դանեն չատ մը բժիշկներ, բայց կան նաեւ բազմաթիւ հիւանդներ, որ կը պահանջեն մեռնելու իրաւունքի ազատութիւնը: Հետեւաբար, այս հարցին մէջ կողմերու ազատութիւնը պայման է: Ուստի առայժմ այս ճակատագրական վճիռը կը վերապահուի կեդրոնի բոլոր բժիշկներու միաձայնութեան, եւ ինչ որ զարմանալի է, առանց ընտանեկան պարագաներու խորհրդակցութեան: Ինչպէս կ'երեւի, տնտեսական կացութիւնն է, որ կը պարտադրէ իր օրէնքը, բժշկութիւնը կը հարկադրուի նկատի առնել եւ համակերպիլ պայմաններու փոփոխութեան եւ որոշ չափով կրօնական - բարոյական թապուներու նահանջին: Մնաց որ հանրային կարծիքն ալ կը բողոքէ, երբ չարաթներով «ողջ» կը պահեն վերջնականապէս դատապարտուած հիւանդներ, ինչպէս՝ Ֆրանքօ, Թիթօ եւ ուրիշ չատեր:

Ժընեւի խորհրդակցութենէն կը հետեւի, թէ այսուհետեւ վերակենդանացման կեդրոններուն համար կը նախատեսուի նկատի ունենալ հիւանդի մը կարելի կամ անկարելի բուժումը, բան մը՝ որ փոստացի կերպով կարելի է վճռել, որովհետեւ, ըստ փորձառութեան, եթէ 48 ժամուան ընթացքին հիւանդի մը կենսական երեք սիստեմները չդարձելուին՝ մահը անխուսափելի կը դառնայ, ապա կը նկատուի թէ հիւանդները այս կեդրոններուն մէջ կը պահուին աւելի երկար ժամանակ՝ քան անհրաժեշտ է. այս ուղղութեամբ օրինակ կը բերուի Մխայել Նահանգներու պարագան, ուր արկած - խօսքը ան առեն. լուրջ մարդու պէս կ'ցիր իս մէկ կողմ:

Ցեսոյ խօսքը տնեցիներուն ուղղելով չարունակեց.

- Է, ի՞նչ ըսիք տեսնիմ, պատրա՞ստ էք, էրթա՞նք պիտի: Պարոնն էլ միասին տանի՛նք կը անչուշտ:

Քանի մը վայրկեանի մէջ ստեղծուած ու հազիւ այդքան մը տեւող այս փոթորիկին մէջ, ուշադրութիւններէն վրիպած էր պահ մը Պարոն Երամեանին եւ. րիտասարդ աղջիկը՝ որ քիչ մը անդին ոտքի վրայ, կը դիտէր հօրը՝ ըստ երեւոյթին իրեն համար ա՛լ ընտանի դարձած, ու իր անտաչ ձեւին մէջ խոկ հատկերպը: Ցայտնի էր թէ ոչինչ կը հասկնար հայերէն հատուկոտոր բառերէն, որոնք կը տեղային որպէս խօսակցութիւն հօրը գլխուն՝ անհաղորդ կողմերէն:

- Աղջիկս նորէն չհանեցար գիս, ատնակ չէ՞ քաքա: Ինչո՞ւ չես նստիր քեզի մը վայրկեան, հիմա կ'ելլենք ճամբայ:

Խօսակցութեան այս մասը կ'ընդարանաբերէնով:

(Շար. 1)

ԿՈՒԻԵՑԷՔ ՏՂԷՔ... ԿՈՒԻԵՑԷՔ ՔԱՋ ՔԱՋ...

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

ՄԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹԻՒՆԸ սկսած էր նախորդ գիշերուընէ: Ցլամարտի պիտի երթայինք յաջորդ օրը, կէսօրէ ետք:

Արեւելքի մէջ քիչ բան գիտէինք Եւրոպայի հեռաւորագոյն ծայրը գտնուող այս երկիրներուն, Սպանիոյ եւ Փորթուկալի մասին: Մտքերու մէջ՝ երկուքն ալ ընդհանրապէս կապուած էին ցլամարտին եւ կամ իրենց ազգային պարին ու պարեզանակներուն, կարմիր, տաք, իրենց դինիին ու արեւին պէս տաք:

Ապրիլ էր, ե՛ւ Կիբակի, ե՛ւ Զատիկ: Եղանակին առաջին ցլամարտն էր որուն ծրագրած էր տանիլ զիս բարեկամս:

Առաւօտուն, երբ որոշեալ ժամուն հանդիպեցայ պանդոկ զիս առնելու, քիչ մը դժգոհ չեչտով յայտնեց՝ թէ իր կամքէն անկախ, հարկադրուած պիտի ըլլայինք փոփոխութեան ենթարկել նախորդ օրուան դծած մեր ծրագիրը:

- Գիտե՞ս ինչ է հարցը: Այստեղ պատահական բարեկամ մը ունինք, Պարոն Երամեանը. երկար տաեն է կը խօսուէր օր մը Լիզպոնէն դուրս, զիւղերէն մէկը այցելելու, այնտեղ ճաշելու մասին: Երկէկ զիշեր քու մեկնելէդ եաք հեռախօսեց՝ ըսելու համար թէ ամէն կարզադրութիւն ըրած է յաջորդ օրուան համար, եւ թէ կէսօրէ առաջ պիտի հանդիպին մեզի՝ միասին ճամբայ ելլելու համար: Կարելի չէր առարկել Պարոն Երամեանին: Ինդիր չէ, վստահ եմ որ նոյնքան գոհ պիտի մնաս: Փորթուկալեան բարքերուն ծանօթանալ կ'ուզէիր. լաւագոյն միջոցն է ասիկա: Ճաշի ընթացքին քանի մը ժամ տեւող յայտագիր մըն ալ կայ եղեր զգային պարերու եւ երգերու: Գործադրողները զիւղացիներն են, իրե՛նք: Ցլամարտը սոխուած պիտի չեատ աճէնք աւելի բախտաւոր օրուան մը, թերեւս յաջորդ այցելութեանդ: Պարոն Երամեանը նեղացնել չէր ըլլար: Քիչ եաք կը տեսնես զինք եւ բաժս կը հաստատես անճամբ:

Նո՛յնիսկ այս լուսաբանութենէն եաք ցլամարտը աւելի հետաքրքրական մնայով հանդերձ, փափկանկատութիւնը կը պահանջէր որ չատ աւելի խանդավառիչ պտնէի նո՛ր ծրագիրը: Այդպէս ալ ըրի անշուշտ: Ու միասին գացինք իրենց՝ Պարոն Երամեանին սպասելու:

×

Ժամ մը վերջ աստիճաններուն վրայ ազմուկ մըն էր փրթաւ յանկարծ.

- Եո՞ւր ին ըսոնք տեսնիմ, ձան ձուն չկայ. պառկի՞ն կը տահա:

Վայրկեան մը վերջ ներս մտնողը՝ կարճահասակ, կլոր, չեչտուած հայկական դիմագիծով, զուարթ մարդ մըն էր, վաթսունը նոր անցած: Ծօսք մը, բառ մը, ակնարկութիւն մը ունէր չուրջը գտնուողներուն, բոլորին: Ես, բնական է, անծանօթ մըն էի, նոր ոչխար մը պարզապէս հօտին մէջ:

- Պռն տիա, բարեւեց զի՛ս եւս ուշադիր անկիւնի բազկաթոռը՝ առանց հրաւէրի սպասելու անեցիներէն՝ որոնք, իրենց կարգին զինք չրջապատած հիմա, բան մը ունէին ըսելիք իրեն ամէն կողմէ:

- Պարոնը հայ է, Պարոն Երամեան, մեր բարեկամներէն, Աբեւելքէն եկած է քանի մը օրուան համար, գործով:

- Ծօ, տուն հա՞յ խա, է, ինչո՞ւ չիս խօսիր ան առեն. լուրջ մարդու պէս կեցիր խա մէկ կողմ:

Ցեսոյ խօսքը տնեցիներուն ուղղելով չարունակեց.

- Է, ի՞նչ ըսիք տեսնիմ, պատրա՞ստ էք, էրթա՞նք պիտի: Պարոնն էլ միասին տանի՛նք կը անչուշտ:

Քանի մը վայրկեանի մէջ ստեղծուած ու հազիւ այդքան մը տեւող այս փոթորիկին մէջ, ուշադրութիւններէն վրիպած էր պահ մը Պարոն Երամեանին եւ. րիտասարդ աղջիկը՝ որ քիչ մը անդին ոտքի վրայ, կը դիտէր հօրը՝ ըստ երեւոյթին իրեն համար ա՛լ ընտանի դարձած, ու իր անտաչ ձեւին մէջ խոկ հատկերպը: Ցայտնի էր թէ ոչինչ կը հասկնար հայերէն հատուկոտոր բառերէն, որոնք կը տեղային որպէս խօսակցութիւն հօրը գլխուն՝ անհաղորդ կողմերէն:

- Աղջիկս նորէն չհանեցար գիս, ատնակ չէ՞ քաքա: Ինչո՞ւ չես նստիր քեզի մը վայրկեան, հիմա կ'ելլենք ճամբայ:

Խօսակցութեան այս մասը կ'ընդարանաբերէնով:

(Շար. 1)

ՍԵՐԺ ԱՖԱՆԱՍԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

—×—

Շաբաթ երեկոյեան Ֆարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը տեղի ունեցաւ Համազգայինի կազմակերպած դասախօսութիւններու շարքին հրաւիրեալը։

Անահիտ Տէր - Մինասեան բացումը կատարելով ներկայացուց օրուան դասախօսը՝ Սերժ Աֆանասեան։ Ծնած է Պարսկաստան 1911-ին։ 1918-ին ընտանեօք ապաստանած է Էնզէլի։ տարի մը ետք վերադարձած է Կովկաս, ուր ականատես եղած է 1921-ին կարմիր բանակի մուտքին Թիֆլիս։ Կովկասի դէպքերը իր ազդեցութիւն ունեցած են Աֆանասեանի վրայ եւ պատճառ դարձած որ յետագային ան ուսումնասիրէ այդ շրջանի պատմութիւնը՝ դէպքերն ու հետեւանքները։ 1921-ին ընտանեօք գաղթած է Պոլիս, ապա՝ 1926-ին, Փարիզ։ Հոս Սերժ Աֆանասեան երկրորդական ուսումը առած է անպլիական վարժարանին մէջ։ 1939-ին մաս կազմելով Վէկանի արշաւանքին կռուած է Սուրիոյ մէջ։ Փարիզ վերադառնալով 1949-ին կը զբաղի առեւտուրով։ Իբրեւ հրապարակագիր աշխատակցած է «Ազգ» եւ «Կովկաս» թերթերուն, Լորեան ծածկանունով։ 1966 - 1972 թուականներուն հետեւած է համալսարանական ուսման եւ ատենախօսութեան աւարտաճառի իբրեւ նիւթ ընտրած՝ «Հայաստան, Ազրբէյճան եւ Վրաստան անկախութենէն մինչեւ խորհրդայնացում 1917 - 1923», որ պիտի վերածուած է։ Անահիտ Տէր - Մինասեան խօսելով գիրքի բովանդակութեան մասին նշեց, որ աշխատութիւնը կ'ընդգրկէ Անդրկովկասի պատմութեան կարճ ժամանակաշրջան մը, որ հարուստ է մանրամասնութիւններով։ Հեղինակին հետազօտութեան դլխաւոր առանցքները եղած են 1917-ի փետրուարեան եւ հոկտեմբերեան ապստամբութիւնները՝ իրենց անդրադարձներով Անդրկովկասի մէջ, խորհրդային իշխանութեան վերաբերումը Անդրկովկասի նորաստեղծ Հանրապետութիւններու նկատմամբ, Անդրկովկասի Դաշնակցութեան ստեղծումը խորհրդայնացումէն առաջ եւ վերջապէս բոլոր դէպքերուն արծարծած ազդապրական, ընկերային, կրօնական, լեզուական եւ զաղափարական հարցերը։

Դասախօսը՝ Սերժ Աֆանասեան, բացատրեց թէ ինք զրած է Անդրկովկասի եւ ոչ թէ Հայաստանի պատմութիւնը, որովհետեւ ինք կը նկատէ որ ներկայ Արեւելեան Հայաստանը մաս կը կազմէ Կովկասի եւ թէ հայ ժողովուրդը ստիպուած է ապրիլ սահմանակից իր դրացիներուն հետ։ Փորձած է ըլլալ առարկայական եւ անկողմնակալ, հեռու՝ կուսակցական որեւէ դիրքորոշումէ։ Ըսելով իր դիրքին կարեւոր, հրատապ եւ վիճելի նիւթերուն մասին դասախօսը ըսաւ, որ «1918-ի Հայաստանի անկախութեան դէպքին մէջ դլխաւոր յաղթանակը Սարդարապատն է եւ ոչ թէ Բաշ - Ապարանը եւ Ղարաքիլիսան։ Միխոնականութեան այն ոգին զոր ցոյց տուած է հայ ժողովուրդը Սարդարապատի մէջ, գոյութիւն չունէր Կարսի ճակատամարտին, որով հետեւ Հայերը բարոյապէս ընկճուած էին, վհատած՝ օրուան իշխանութեան վարչաձեւէն։ Ինչ կը վերաբերի թուրք - եւխորհրդային յարաբերութիւններուն, պէտք է նշել որ Թուրքերը վարպետօրէն կրցած են լաւ յարաբերութիւններ մշակել թէ՛ խորհրդային Ռուսիոյ եւ թէ՛ Ս. Բեւմուտքի հետ։ Լէնինն կը խորհէր Թուրքերու միջոցով համայնավարական վարդապետութիւնը տարածել Արեւելքի մէջ, սակայն Ռուսերը թոյլ չեն տուած, որ Թուրքերը՝ Հայաստանի վրայ յարձակման առեն, չատ յառաջանան։ Հոս կ'արծարծուի հարց մը, այն է՝ որ պէ՞տք էր ստորագրել Ալեքսանդրապոլի դաշնագիրը, թէ ոչ պէտք էր դիմել Ռուսերու օգնութեան»։

Ինչ կը վերաբերի «Մայիսեան խռովութիւններուն», պատմաբան դասախօսը կը մտածէ, որ եթէ Հայաստան այդ չրջանին խորհրդայնացուէր, Թուրքերը պիտի չհամարձակէին յարձակիլ եւ Հայաստան պիտի չանդամահատուէր ոչ միայն Կարսէն եւ Արտահանէն, այլեւ Նախիջեւանէն, Ախալքալաքէն եւ Ղարաքլղէն։ 1921-ի Փետրուարեան ապստամբութիւնը չի նկատեր (Ռուսերուն պէս) պարզ արկածախնդրութիւն մը, այլ՝ մարդկային իրաւունքներու պաշտպանութիւն։

Դասախօսը եզրակացուց չեչտելով, որ «Հայ ժողովուրդը պէտք է զօրավիդ ըլլայ Արեւելեան Հայաստանի, որմէ պիտի ծնի ապագայ պատմական Հայաստանը։

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Հայ կեդրոնին մէջ, Մայիս 8-ին, նշուած է Հ. Օ. Մ.ի Օրը։ Բացումը կատարած է Վանուհի Իսահակեան։ Բանախօսած է Միութեան կեդրոնական վարչութեան առենապետուհին՝ Արփի Զարխուտեան, տալով Հ. Օ. Մ.ի ընդհանուր պատկերը։ Միութիւնը ներկայիս 16 երկիրներու մէջ ունի 14 հազար անդամ։ Փակման իր խօսքին մէջ Արմէն Քհնյ. Իշխանեան վեր առած է հայ կնոջ դերը հայապահպանման գործին մէջ։

×

ՄՈՆՐԻԱԼԻ ՍԷն Տընի թատերասրահին մէջ, Մայիս 15-ին, տեղի ունեցած է Պոլսահայ Միութեան «Շիրակ» երգի ու պարի համոյթին երեկոյթը։ Երգչախումբը բաղկացած է 58 անդամ - անդամուհիներէ (դեկավար՝ Արա Ալեքսանեան), պարախումբը՝ 27 հոգիէ (պարուսոյց՝ Պետրոս Դաւթեան), իսկ նուագախումբը 25 հոգիէ (դեկավար՝ Արա Ալեքսանեան)։ Ձեռնարկը մեծ յաջողութիւն արձանագրած է արժանանալով սրբահը լեցուցած երկու հազար Հայերու դնահատանքին։

×

ՎԱՆԳՈՒՎԸՐԻ (Քանատա) Ս. Վարդան եկեղեցւոյ Աքուեսաի եւ Երաժշտութեան Ցանճնախումբի կազմակերպութեամբ, Մայիս 13-ին, նուագահանդէս մը տուած է Ջութակահար Ժիրայր Գանթարճեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Ուինֆրիտ Ռոմֆի։ Ցայտապիրը բաղկացած է Պէթհովէնի, Սեզար Ֆրանքի, Թարթինիի, Տվորժաքի, Ա. Խաչատուրեանի, Կոմիտասի, Էլկարի եւ Փականինիի գործերէն։

×

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԻՈՑ «Ցառաջդիմասէր»ի «Ս. Էջլլէկեան» սրահին մէջ, Մայիս 29-ին տօնուած է Հայաստանի Հանրապետութեան 65-րդ տարեդարձը։ Նախագահած է Խաչիկ Շահպազեան։ Բանախօսած է Գուրգէն Բանեան։ Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած է «Ցառաջդիմասէր»ի Երիտասարդաց Միութիւնը։

×

ՍԵԼԱՆԻԿ «Մակեդոնիկոն Սիոսոն» սրահին մէջ, Մայիս 28-ին, տօնուած է Հայաստանի անկախութեան հռչակման 65-րդ տարեդարձը, կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. Երիտասարդական Միութեան «Սոզոմոն Թէհլիրեան» խումբին։ Նախագահած է Սահակ Մարուքեան։ Բանախօսած է Գառզար Կարապետեան։ Ցայտնուն Ազգ. Վարչութեան խօսք առած է Օննիկ Գասապարեան։ Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած է Համազգայինի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Վարուժան Նիկոլեանի։

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄԱՅՏԻ «Ցակոբ Տէր - Մելքոնեան» սրահին մէջ, Մայիս 26-ին ըստկրսեալ հանդէս եկած է Համազգայինի պարախումբը, տալով բազմաթիւ երեկոյթներ։ Ցայտագիրը բաղկացած է հայկական ժողովրդական, ազգապրական, ղեղկական զանազան պարերէ, որոնք ներկայացուած են վարպետութեամբ ու ներդաշնակութեամբ։ Խումբին գեղարուեստական պատասխանատուն է Ալեքսան Մնակեան, պարուսոյցը՝ Գարինա Իշխանեան, որուն օգնականն է Ձօ Աւագեան։ Տարազներու պատրաստեցումը՝ կարինէ Ալեքսանարեանի։

×

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՑ (Գահիրէ) «Ցուսաբեր» ակումբի «Լ. եւ Ս. Գարագաշեան» սրահին մէջ, Մայիս 28-ին տօնուած է Հայաստանի անկախութեան հռչակման 65րդ տարեդարձը։ Բանախօսած է Գուրգէն Բանեան։ Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը։ Հանդիսութիւնը վերջ գտած է խրախճանքով։

ևալները չուրջ հինդ օր միայն կ'ացընեն, մինչդեռ Ֆրանսայի մէջինը 10-էն 11 օր է, բացարձակապէս նոյն արդիւնքին հասար։ Այս սպասարկութիւններուն մէջ հիւանդի մը օրական ծախքը 3000 Ֆ. է, ուրեմն կը նշանակէ 33.000 Ֆ. իբրեւ նախնական ծախք՝ կեանք մը փրկելու համար։ Եւ ըսե՛ր թէ թերաճ երկիրներու մէջ չատ անդամ 50 ֆրանքը կը բաւէ, բայց այդ 50 ֆրանքն ալ կը պակսի...

Ընթերցողը չփոթութեան չմատնելու համար ըսենք, թէ առ այժմ, խորհուրդները են միայն սակայն, ինչպէս կ'երեւի, տնտեսական պայմաններու ճնշումին տակ խնայողութիւնները անհրաժեշտ կը դառնան. բժիշկները կը չանան նոր կարդրութիւններ սահմանել, մինչեւ իսկ կեանքի մը գինը որոշել՝ պահելու համար առողջապահական պայմաններու բարձր մակարդակը։ Բայց ինչպէ՞ս հասնալ թէ այս նոր ծրագիրները կարող են բարելաւել ընդհանուրին առողջական պայմանները, եւ մահուան դէմ նոյն բախտը չնորհել բոլորին հաւասարապէս՝ այնքան առեն որ կեանքի մը գինը դրամն է որ կ'որոշէ...։

Գ. Տ.

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Զ.

ՏՈՔԹՈՐԸ

Գեղին մաշկ հայ բժիշկը, տոքթոր Քէնտիրեան, որ արդէն իր ապագայ մըրցակիցին չուրջը պզպջացող համակրութեան եւ յարգանքի փրփուրներու ժըպտուն աչքով չէր որ կը նայէր, իր սեպհական հողին վրայ այսքան կանխահաս եւ լիրբ ոտնձգութեան մը առջեւ չուզեց այլեւս անտարբեր մնալ։ Դիմեց աղբատախնամ ընկերութեան, որուն տիտղոսաւոր բժիշկն էր, եւ պահանջեց որ մինչեւ ձեռք առնուին թոյլ չտալու համար որ բժշկութեան ուսանողը յանդգնի դարմանել գիւղին աղքատ հիւանդները։

- Քանի որ, ըսաւ, ես խնամակալութեան պաշտօնական բժիշկն եմ, պիտ պատասխանատու կը բռնեն երբ որ ատտաղան ֆալցօ մը ընէ, փորձանք մը հանէ։

Բայց Մերկերեանը հոն էր, անխուսափելի թաղականը։ Մինչամեց խնդրին, եւ զայն հաշտարար կերպով լմնցնելու համար, կամացուկ մը հասկցուց վիրաւորուած բժիշկին թէ իր իսկ շահուն համար պարտաւոր էր դիմում ընել - քանի որ դիւղին մէջ այնքան համակրութիւն չէր վայելեր իբրեւ բժիշկ - եւ թոյլ տալ որ կարդ մը աղքատ հիւանդներ ալ երբեմն բժշկութեան ուսանողին դիմէին եթէ չատ վտանգաւոր չէր իրենց հիւանդութիւնը։

Տոքթոր Քէնտիրեան, երբոր Մերկերեանը դատ դիմացը - որուն հակառակութեան եւ ոխակալութեան ոգին ծանօթ էր իրեն - կակուղցաւ, եւ վերջապէս տեղի տուաւ, ու մինչեւ իսկ, խմանալով որ տիպլոման առնելէն յետոյ Մարկոսեան Փարիզ պիտի երթար կատարելագործելու եւ վերադարձին Պոլսոյ մէկ աւելի հարուստ թաղը պիտի հաստատուէր, իր աջակցութիւնը եւ իր խորհուրդները խոստացաւ ուսանողին՝ իրրեւ քանամեայ փորձառու բժիշկ։

Աղքատաց խնամակալութիւնը, միշտ Մերկերեանի ազդեցութեամբ, չնորհակալութեան փաստագրի մը ուղղեց ազնիւ տոքթորին, որ այսքան կանուխէն կը ըսկըսէր հանդիսաւոր ապագայներ տալ իր մարդասիրական զգացումներուն ընկերութեան հանդէպ։

Տիկին Մարկոսեան զաւկին համար այցաքարտ պատրաստել տուաւ հայերէն եւ ֆրանսերէն. Տոքթոր Արշակ Մարկոսեան։ Եւ իր յառաջիկայ ընդունելութեան օրը, այդ քարտերէն մէյ մէկ հատ բաշխեց այցելուհիներուն, որոնցմէ չատերը. հինդլուխ կնիկներ, խորին ու կանխակալ յարդանքով լեցուն դէպի դիտութիւնն ու անկեալ ամիրայութիւնը, երկիւղածօրէն թաչկինակներուն մէջ պլորեցին այդ թանկագին քարտը ու դրպաններնին տեղաւորեցին մասունքի մը պէս։

Տաներէց քահանան, ժամուն մէջ ծանուցում ըրաւ թէ տոքթոր Արշակ էֆ. Մարկոսեան պատրաստ է Ուրբաթ եւ կիրակի օրերը կէս օրէն ետքը աղքատ հիւանդներ ընդունիլ իր բնակարանին մէջ։ Այս առթիւ աղօթքներ եւ մաղթանք։ ներ ըրաւ ամիրայական գերդաստանին համար։ Վերնատունը, անկիւն մը իր սեւերուն մէջ պարուրուած, կին մը խռռունկ ու սրտառուչ հառաչանքներով պատասխանեց տէրտէրին այս մաղթանքներուն։

Այս բոլոր արարողութիւններուն եւ ձեւակերպութիւններուն յաջորդող առաւօտեան Ուրբաթ օրը, Աջւոյ աթոռ մը նետած էր տոքթորին յարկաբաժինը ելլող սանդուխին դրանը առջեւ եւ նստած էր, սրտատրոփ սպասումով։

Հանըմը, իր սուգի սենեակը ապաստանած, կ'աղօթէր իր հանգուցեալ ամուսնին կենդանագրին առջեւ, մինչ տոքթորը, իր սենեակներուն մէջ փակուած, կը պատրաստուէր ընդունիլ առաջին հիւանդը, որ անձնատուր պիտի ըլլար իրեն։ Իր վատթարացած, հաչմոտ հոգիին խորը, այդ հանդիսաւոր րոպէին, գիտութեան մարդը չէր որ կը յառնէր, այլ մարդկային ցաւերը ծաղրող, մարդկային տկարութիւնները հեգնող, անոնցմէ շնականօրէն օգտուելու հետամուտ արարածը։ Կը պատրաստէր մէկ խուցէն մէկալը, միտքը՝ բղխախոհ պատկերներու յաճախանքէն տանջուած, երկարօրէն, սպասուած հեչտութիւններու յամեցումէն հոգեպառ։ Կեցած, մերթ, սենեակին մէջտեղը, աչքերը դրան սեւեռած, կ'երեւակայէր որ ան յանկարծ կը բացուէր, եւ ներս հանելով երազուած էակը, կին մը, գեղեցիկ, բայց ցաւէն ընկճուած, որ, գիտութեան մարդուն անձնամատոյց, անոր պատեհանին տակ կիրքի հրէշը հանկընալու անկարող, պիտի պար աղերսել, պաղատիլ, տկարանալ, լքուիլ, ևկը ևիլ...

(Շար. 84)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Մանիկ Սարգիսեանի (ծնեալ՝ Տարօնեան) յիշատակին Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան 100 Ֆ. կը նուիրէ Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանին (առանձ «Ճառաջ»էն):

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

9. Rue de Madrid — 94140 Alfortville
Tél. : 376. 55. 89

présente

son

GALA DE FIN D'ANNÉE

M. C. A. 83

avec la participation des Ateliers et des Ecoles de la M. C. A.

le Samedi 25 Juin, à 20h. 45

Palais des sports, rue de Rome, **ALFORTVILLE**

participation aux frais : 20 frs.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի օր, Յունիս 23, ման է Սրբոց Թարգմանչաց Մերոյ՝ Սահակայ եւ Մեսրոպայ:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին Պատարագ կը մատուցուի:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Սէն Ժէռմէի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած դպրոցի տարեվերջի հանդէսը Յունիս 25, Շաբաթ, ժամը 21-ին եկեղեցւոյ կից սրահը:

Երգ, պար, արտասանութիւններ աշակերտներու կողմէ, եւ պզտիկ զաւեշտ մը փոքրիկներուն կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ ուսուցիչներ՝ Տիկին Մայտա Կարապետեանի եւ Պ. Խաչիկ Ելմազեանի:

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ բոլոր Թաղեցիները քաջալերելու համար մեր փոքրիկները: Ջովացուցիչներ:

ՇԱՐՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ առած է իւզպին. - Ոսկիան Գալայճեան 10.000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Վանիկ Քիւրեան 1000, Տիկին Պերճ. Ամմահեան, Տիկին Ս. Զաքարեան, Օրդ. Պէատր. Շիրինեան 300-ական, Պ. Պօղոս Ազուանեան, Տիկին Մանուչակ Զըլըեան 200ական Ֆ., Պ. Աբթ. Դուրեան 150, Տիկին Վառվ. Դաւթեան, Բլուր Մասիս, Պ. Մարիս Պարկեան, Տիկին Գարագաշեան 100-ական, Պ. Գրիգ. Ճըրօղլու 60, Տիկին Յովսէփեան Նուարդ, Տիկին Գոհարիկ Ճըրօղլու, Պ. Յակոբ Վարդանեան 50-ական, Տիկին Առաքելեան 30 Ֆ.:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

դաշտահանդէս

Լիոնի Հայ Կաթողիկէ ժողովրդապետութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ կիրակի, Յունիս 26-ին, առաւօտեան ժամը 11-էն մինչեւ իրիկուն, տեղի կ'ունենայ իր տարեկան Դաշտահանդէսը, Նարեկեան վարժարանի զբօսայդիին մէջ:

CENTRE CULTUREL ST. GREGOIRE DE NAREG
38, Route de Collonges - St. Cyr au Mont-d'Or
Tél. : 847. 28. 65

- Հայկական եւ եւրոպական երգեր, Նարեկեան նուագախումբին կողմէ ներկայացուած, հայկական ճաշեր, ճոխ վիճակահանութիւն, հայկական եւ ընտանեկան հաճելի մթնոլորտ, զանազան խաղեր:

Պատարագը կը մատուցուի ժամը 11-ին Նարեկեան մատրան մէջ:

×

Լիոնի Նարեկեան վարժարանի տնօրէնութիւնը կը ծանուցանէ թէ իր պիչերօթիկ վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 8-ին, ծնողքները պարտին Օգոստոս ամսոյն 1-էն սկսեալ, արձանագրել տալ իրենց զաւակները:

Յաւելեալ լուսաբանութիւններու համար դիմել տնօրէնութեան:

Հեռաձայն. - 847 - 28 - 65

A L'OCCASION DE LA SORTIE DE SON PREMIER DISQUE

Rencontre avec

Nareg DOURIAN

AUTEUR - COMPOSITEUR

qui interpretera ses chansons accompagné de Messieurs **MINASSIAN** à la batterie, **MAGARIAN** à la basse

Le vendredi 24 Juin, à 20h. 30

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris

C. R. D. A.

CENTRE DE DOCUMENTATION ARMENIEN

Ouvert du mardi au samedi de 14 h. à 18 h.
— **Consultation** de : Microfiches, diapositives, études et livres, etc...

— **Vente-soutien :**
— 2 estampes originales à tirage limité à 100 exemplaires sur papier d'arches, signées et numérotées par le peintre Richard JERANIAN :
«L'ENTREE DU CHRIST A ANI» 1.450 Frs. franco de port
«LE NU ASSIS 1.450 Frs. franco de port
(Versement possible en 2 mensualités)
TOUT ACQUEREUR D'UNE ESTAMPE EST MEMBRE BIENFAITEUR.
— 1 livre sur les «PHOTOGRAPHIES ARMENIENNES — PORTRAITS ET SCENES DE 1880 à 1930»
82. 10 Frs. franco de port
150. 00 Frs. prix de soutien
— 1cassette vidéo VHS 1/2 pouce - 30 minutes — Couleurs SECAM
187. 10 Frs. franco de port
300. 00 Frs. prix de soutien
TOUTE COMMANDE DONNE DROIT A UNE ADHESION ANNUELLE GRATUITE
Contacter le **CENTRE DE DOCUMENTATION ARMENIEN : 36, rue de Trévise 75009 — PARIS**
Tél. : 246. 05. 58

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԻ

Մէջին տարիքով հայ տիկին մը գործ կը փնտռէ, տարեց մէկու ընկերանալու եւ օգնելու համար:

Հեռաձայնել շաբթու մէջ հաւերու ժամանակ 270 - 73 - 05:

ՅՈՒԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ ԶԱՑ

Լիբանանի Սահակեան - Լ. Մկրտիչեան վարժարան - լիսէի 60-ամեակին առթիւ:

Նախաճեռնութեամբ՝
Ֆրանսայի
Յուբելենական Շրջանային Յանձնախումբի
Հովանաւորութեամբ՝
ԱՄԵՆԱՑՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ
Նախագահութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(Հայրապետական Պատուիրակ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց)
Յունիս 23, Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 20.30-ին «Եաի'ց Պլիւպ»ի մէջ:
5, avenue **Reille**, 75014 Paris

Սեղանները ապահովելու համար՝
Հեռ. - 770 - 07 - 25
Տոմս առանալու համար. -

Epicerie CHIRAG : 26, rue de Trévise, Paris 9e
Bijouterie GARO : 31, rue Fontaine, Paris 9e
Tél. : 874. 24. 65

FÊTE CHAMPÊTRE

organisée par l'Association Sainte - Croix
Dimanche, 26 Juin, à Villiers-le-Bel

à partir de 11 heures

Inscrivez-vous dès à présent en téléphonant au 278 - 31 - 93

Radio-Trait-d'Union

RADIO ARMENIENNE
Région Lyonnaise
Tous les Dimanches — de 10h. à midi
Sur FM. 89.50 Mghz.

PROGRAMME
DIMANCHE 19 JUIN

— Editorial : **La résistence de Chabine-Karahissar**
— Informations en langues française et arménienne
— Informations sportives
— Dossier de la semaine : **La communauté arménienne d'Alfortville** (1ère partie)

×

Emissions arméniennes:
ARMENIE - MAGAZINE
— *Dimanche:* *de 10h. à 12h.*
ARMENIE - VARIETES
— *Lundi et Vendredi: de 9h. à 10h.*
ARMENIE - CULTURE
— *Jeudi : de 19h. à 20h. 30*

ATAMIAN & Fils

TAPISSIER - DÉCORATEUR

Salons Cuir - Meubles Anglais
Louis-Philippe - Voilages - doubles Rideaux

NOMBREUX MODELES EXPOSES

20, RUE CHALIGNY, 75012 PARIS M° Reuilly-Diderot — **Tél. 344 - 23 - 87**

— 20% de remise aux lecteurs de Haratch —

la **J A F** et l'**U. C. F. A. F.**

organisent dans le cadre exceptionnel du

«CARREFOUR DE L'ANEMOMETRE» au BOIS DE CLAMART

FÊTE CHAMPÊTRE

le Dimanche 26 Juin

— buffet franco - arménien — nombreux jeux et stands — partie artistique —
— débats — vente de livres — radio - crochet —

— **Grande facilité d'accès :**

AUTOBUS : 190 B, prendre à la Mairie d'Issy et descendre «Jardins Parisiens»
162, passe à Cachan, Bagneux et descendre «Place Marquis»

OPTIMA Tours

Prochains Départs en Arménie

— **Du 9 au 23 Juillet**
— **Du 23 Juillet au 6 Aout**
— **Du 6 au 20 Aout**

SPECIAL PELERINAGE DU SOURP MURON

— **Du 20 au 30 Septembre**
— **Du 20 Septembre au 4 Octobre**
— **Du 22 Septembre au 6 Octobre**

demandez nos programmes détaillés.
Possibilités de départ de LYON et de MARSEILLE.

Renseignements et Inscriptions:

SONIA COUMRYANTZ
OPTIMA Tours
12, RUE VIGNON - 75009 PARIS
TÉL.: 742. 10. 35

LA CAPPADOCE

RESTAURANT ARMÉNIEN

OUVERT TOUS LES SOIRS DE 20h30 A L'AUBE
SAUF LUNDI

*

tous les soirs
au piano le chanteur arménien
ARSEN

chanteur tzigane MINAS — **groupe de danse FOLKLORIQUE**

danse orientale avec AÏDA

HARRIS LASCARIS — **Bouzouki MICAELIS**

AUTOROUTE A 4 — 1ère SORTIE — PONT DE CHARENTON
BORD DE SEINE
67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140
RESERVATION
tél. 375.05.30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
21
MARDI
21 JUIN
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL. : 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.462 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.462

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ քանի՛ հոգի մահմած էր Վենէնի անտառը, կիրակի Ցունիս 19-ին: Թիւը կը տարբերի ըստ կողմերուն: Համայնավարներուն եւ Իւմանիթէ-ի համար՝ հինգհարիւր հազար հոգի եկած էին, ոստիկանութիւնը նոյն ժողովուրդը 80 հազար կը նկատէ, ինչ որ կը մղէ մէջինի մը յանդելու, ինչպէս Լիպերախիոն, որ 300 հազար «խաղաղապաշտ ցուցարար» կը խորագրէր երկուշաբթի առտու մինչ Քոթիտիէն տը Փարի 200 հազարով կը դոհանայ: Այս հաւաքոյթը տեղի կ'ունենար ի պատասխան հարիւր մտաւորականի (զանազան հոսանքներու պատկանող) կոչին, բայց տրուած ըլլալով որ գլխաւոր զօրավիզ կեցողը համայնավար կուսակցութիւնն էր, շատեր մերժած էին իրենց մասնակցութիւնը բերել, նոյնիսկ ընկերվարական կուսակցութիւնը: Առարկութիւնը այն է, որ համայնավար խաղ մըն է, ի նպաստ «խորհրդային խաղաղութեան» մը եւ ով որ փորձած է աւելի ընդհանուր բնոյթ մը տալ, ձաղկելով Աֆղանիստանի դրաւումը կամ Սոլիտարնոսք պոռալով, ունկընդիրներու չատ սեղմ չրջանակ մը զտած է, մնաց որ սպանացի գրողը՝ Ֆերնանտօ Ասպալ (հեղինակը՝ Վիվա լա Մուէրթէ) որ փորձած է ելոյթ մը ունենալ կուրծքին վրայ՝ «կը սիրեմ Սոլիտարնոսք-ը» դրած Ռուսատան» եւ Անդրոպով = Ժապրուղելկի = Քասթրօ = ՍՍՀ · 20», «Փաչիստ, նացի, Ռեկընի բանագնաց» որակումներով վռնտուած է: Ամէն պարագայի մէջ, լաւ յաջողութիւն մըն է համայնավար կուսակցութեան քարոզչական մեքենային համար:

«ՀՌՈՄԸ ԱՑԼԵԻՍ ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ ՉԻ» խորագիրներէն մէկն է վարիգեան օրաթերթերու, որոնք այլեւս չեն դիտեր ինչպէս որակել եւ նկարագրել պապին այցելութիւնը՝ Լեհաստան: Հարիւր հազարաւոր նոյնիսկ միլիոնի հասնող բազմութիւն մը կ'ողջունէ իր պապը, քաղաքէ քաղաք, պատարագէ պատարագ: Ցովհաննէս Բ. «Լեհաստանի Թագաւորը»ը (Մաթէի) Զեստոկովայի մէջ բաւական հեռուալ գացած է քանի մը անգամ գործածելով ազիտարնոսք բացատրութիւնը, ոչ թէ որպէս սենտիքայի մը անունը, անշուշտ: Պապին ելոյթները եւ ցոյցերը պատճառեցան սակայն, որ Կիրակի օր, իշխանութիւնները զգաստութեան հրաւէր մը ընեն, նախ լեհ եկեղեցւոյ կարգապահական սպառազինութեան, նաեւ անուղղակի՝ պապին:

ՇԹՈՒԹԿԱՐՏԻ մէջ վերջ գտաւ եւրոպական վեհաժողովը, որ դէշ-ազէկ համաձայնութեան մը եկաւ: Տիկին Թաչըր ալ ուղածին մէկ մասը միայն ձեռք ձգեց որպէս հատուցում, այսինքն՝ 5 միլիառ Ֆրանք, մինչ կրկինը կ'ուզէր:

ԼԻԲԱՆԱՆի մէջ կը չարունակուին ծանր բախումները պղեսաինեան զանազան հոսանքներու միջեւ: Երեք մեռեալ եւ տասը վիրաւոր էր Պեքաայի դաշտը պատահած կռիւներուն հաշուեկշիռը, կ'ըսուէր նոյնիսկ թէ ծանրօրէն վիրաւորուած է Ս. Նոյնիսկ թէ ծանրօրէն վիրաւորուած է Ս. Յովհաննէս մկրտիչ եկեղեցւոյ կարգապահական սպառազինութեան, նաեւ անուղղակի՝ պապին:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ «ԽԵԼԱԳԱՐՈՒԹԻՒՆ»

———×———

Ցունիս 18-ին, «Հիւրրիյէթ» արձագանգ կը հանդիսանար հետեւեալ լուրին, որ ճոր փաստ մըն է Թուրքերուն համար. Ֆրանսայի հակաթուրք ընթացքին:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՈՒԺ ՉԻ ԴԱԴՐԻՐ

Ֆրանսա, որ վերջերս անիմաստ դիւանագիտական հակընդդէմ ընթացք մը ցոյց կու տայ Թուրքիոյ նկատմամբ, նոր «խաղ» մը բեմադրած է Սպանիոյ մէջ որ դարմանք պատճառած է քաղաքական շրջանակներու: Անցեալ շաբթու վերջաւորութեան վարչապետ Մոռուայի դիմաւորութեամբ Ֆրանսական յանձնախումբ մը հասած է Մատրիտ որպէս հիւրը վարչապետ Կոնզալէսի, տեսակցութիւններ ունենալու համար «Եւրոպայի հակահաբեկչական խորհրդաժողովին» մասին:

Վարչապետ Մոռուայի Ֆրանսա վերադառնալէն ետք տակաւին Մատրիտ գտնուող Ֆրանսացի դիւանագէտներ չարունակած են իրենց չփումները եւ յայտնած՝ թէ, «չեն փափաքիր Թուրքիոյ մասնակցութիւնը եւ պիտի չհրաւիրեն զանոնք» միջազգային այս խորհրդաժողովին, որ պիտի դումարուի Ֆրանսայի մէջ եւ որուն նախատեսուած է մասնակցութիւնը եւրոպական բոլոր երկիրներուն: Լուրը դիւանագիտական շրջանակներու մէջ մեծ զարմանք պատճառած է, մասնաւորաբար երբ վարչապետ Մոռուա մամլոյ ասուլիսի մը ընթացքին թուած է հրաւիրուելիք երկիրներու անունները, ու հաստատած՝ Սպանիոյ մէջ յայտնուած կարծիքը:

Կարգ մը թերթեր՝ որոնք կ'ուզեն ուշադրութիւն հրաւիրել այն իրողութեան թէ Ֆրանսա Թուրքիան վարկաբեկող քարոզչութեան մը ձեռնարկած է, յայտնած են թէ «մէկ խօսքով խելագարութիւն է» եզրածը:

×

ՊՈԼՍՈՑ ԳՈՑ ՇՈՒԿԱՑԻՆ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԸ

Թրքական թերթերը չատ բան չեն գրեր, հինգշաբթի առտուան եղեռնափորձին մասին, մինչ եւրոպական մամուլը բոլորովին լռած է չարաթ օրուընէ ի վեր: Ուրբաթ իրիկուն ալ, Լը Մոնտ միայն իր թղթակիցին (Ա. Ունսալ) տուած տեղեկութիւնով կը գոհանար: Ցունիս 19-ի դործադուլներուն, պաշտօնանկ ընելով աւելի քան երկու հազար բանթող, ձերբակալել տալով սենտիքաներու ղեկավարները:

ԿԻՊՐՈՍԻ «Թուրք Դաշնակցային Պետութեան» Օրէնադիր Ժողովը չախչախիչ մեծամասնութեամբ քուէարկած է Թուրք համայնքին ինքնավարութեան իրաւունքը:: Ըստ թրքական աղբիւրներու, այս որոչումը անհրաժեշտ դարձած էր, Ցոյները քաշուած ըլլալով համայնքներու միջեւ տարուած բանակցութիւններէն:

ԼԸ ՄԱՆի քանեւչորս ժամերը չահեցան Փորշերը, քանի՝ ոչ միայն առաջին հանողը Փորշ մըն էր, այլեւ՝ ութ առաջիններըն...:

Թէրթիւման-ը եւ Ցունիս 20-ի Հիւրրիյէթ-ը կը գրեն թէ ԱՍԱԼՄ, զեկոյցով մը գրկուած անդլիական Ռօյթըը մամուլի գերծակալութեան, սանձնած է Պոլսոյ պոցչուկային եղեռնափորձին պատասխանատուութիւնը, յայտնելով թէ ան կազմակերպուած էր որպէս փոխ-ը - րէժ՝ Իրաքի սահմանին վրայ կատարուած թրքական գինուորական միջամտութեան: ԱՍԱԼՄ յայտնած կ'ըլլայ նաեւ թէ Իրաքի սահմանագլխուն վրայ կատարուած գինուորական միջամտութիւնը, ուղղուած էր նաեւ Հայերու դէմ:

Ցունիս 18-ի Միլլիյէթն ու Հիւրրիյէթ նկարագրութիւնը կու տային պատահածին, վերջինը՝ պաշտօնական զեկոյցի ձեւին տակ:

×

Ի դէպ քրտական խնդրին կապակցութեամբ չահեկան է նաեւ հետեւեալը:

Անցեալ ամիս Թուրք բանակը, Իրաքի համաձայնութեամբ, մտաւ հիւսիսային Իրաք, հոն խարիսխ հաստատած քիւրտ (եւ թերեւս հայ) հրոսակներ բնաջնջելու նպատակով (տես. «ՅԱՌԱՋ», 31 Մայիս եւ 1 Ցունիս): Անգլիոյ հեղինակաւոր, ա-ջակողմեան թերթը՝ Տիը Էֆոնմիսթ, կը վերլուծէ յարձակումը Ցունիս 18-ի իր թիւով: Թուրքիոյ 40 միլիոն բնակչութեան 8 միլիոնը քիւրտ է, կ'ըսէ, տակայն «պաշտօնապէս ո՛չ անոնք, ո՛չ ալ իրենց լեզուն գոյութիւն ունին», հետեւաբար Թուրք կառավարութիւնը ստիպուած է խօսիլ «աւազակ»-ներու մասին, երբ կ'ակնարկէ քիւրտ կերիլլաներու: Քիւրտերը կը հաւածուին, նախ որովհետեւ ազգայնական ձգտումներ ունին, ապա նաեւ որովհետեւ անցեալ տասնամեակին ձախակողմեան չարժումներուն օժանդակած են: Իրաք ալ մտահոգ է Քիւրտերով, սակայն զրացած է Իրանի հետ կռուելով, ուրեմն պաշտօնապէս արտօնած է Թուրքիոյ մտնել Իրաքի մէջ, մինչեւ սահմանէն հինգ քիլոմէթր անդին, ինչ որ չատ ալ խելացի համաձայնութիւն չի դոներ Էֆոնմիսթ: Թուրքիա, կ'ըսէ, միշտ տեսական դէմի վրայ կը հաստատէ որ քրիւղով հարուստ Մուսուլը (Հիւսիսային Իրաք), իր է, եւ իրաքեան դերիչխանութիւնը կրնայ կասկածի ենթարկուիլ՝ թրքական բանակին ուղղուած նման հրաւէրի մը եւս:

Մի քանի հարիւր քիւրտ սպանուած է, եւ 2000 «աւազակներ» ձերբակալուած են եւ Թուրքիա տարուած, հոն դատելու: Թուրքիա գոցած է Իրանի սահմանն ալ, որպէսզի Իրանի Քիւրտերը չկարենան Թուրքիոյ մէջ ապաստան գտնել՝ Խոմէյնիի ուժերէն:

Թուրքիա կը յայտարարէ որ Հայեր ալ բռնած է Իրաքի մէջ, ինչպէս նաեւ «Թիքքո» (Թուրք Աչխատաւորներու եւ Գիւղացիներու Ազատագրական Բանակ) ծայրայեղ-ձախ կազմակերպութեան անդամներ: Թրքական աղբիւրներ այն կարծիքն ունին, որ երեք տարի առաջ Հայ -քիւրտ համաձայնութիւն մը կնքուած է, հակառակ անոր որ Հայեր եւ Քիւրտեր նոյն հողերը կը պահանջեն: Ցաղթանակէն ետք իրարու հետ պիտի վիճին այդ մասին, կ'ըսէ Էֆոնմիսթ-ի թղթակիցը: Միջոցին, «Հայերու խելքը եւ համաշխարհային կապերը, եթէ միացուին Քիւրտերու զինուորական փորձառութեան, պիտի արտադրեն կերիլլայական լուրջ ազատագրական չարժում մը»:

Միջոցին, Քիւրտերը սկսած են օգնութիւն ստանալ անպասելի աղբիւրներէ: Ցունիս 3-ին, Պրիւսէլի մէջ Իցհաք Շամիր, Իսրայէլի արտաքին գործոց նախարարը, յայտարարեց որ Քիւրտերը իրաւունք ունին անջատուելու Թուրքիայէն, եւ որ Թուրք բանակը «գրաւման բանակ մըն է»: Նման «աջակցութիւն», չատ օգտակար չէ Քիւրտերուն, կ'ըսէ Էֆոնմիսթ-ը: Նմանապէս, օգտակար չէ այն՝ որ Միջին Արեւելեան 11 համայնավար կուսակցութիւններ իրենց աջակցութիւնը

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒԻՐԵՐ

ՀՐԱՑՐ ԽԱԼԱԹԵԱՆի ԵԼՈՑԹԸ

ԻՐԱՆի ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

———×———

Պարսկաստանի խորհրդարանի Ցունիս 2-ի նիստին հանդէս եկած է հիւսիսային չրջանի հայ երեսփոխան Հրայր Խալաթեան: Իր կարդացած զեկուցումին մէջ անդրադառնալէ ետք Իրան - Իրաք պատերազմին, համաշխարհային դրամատիրութեան խաղերուն, իրաւազրկուած ժողովուրդներու պայքարին, Իրանի քաղաքականութեան, ՄԱԿ-ին եւայլն, Հրայր Խալաթեան արծարծած է իր ընտրական չրջաններու Հայերու հոգերն ու դժուարութիւնները, անոնց լուծում մը բերելու մտադրութեամբ:

Հայ երեսփոխանը դիտել տալէ ետք, թէ չրջաններու մէջ՝ ընդհանուր առմամբ, տեղական պատասխանատուներու բարեացակամութեամբ լուծուած են հարցերու մեծ մասը, չնորհակալութիւն յայտնած է Գորգանի կուսակալութեան՝ որ համագործակցութիւն ցուցաբերած է Նահատակաց Ցուչարձանի կառուցման մէջ, Արեւելեան Ադրպատականի ճարտարապետական վարչութեան՝ որ վերահաստատած է Թուրբիզի ճարնաւիւրի հատերէն հաղորդումները, ինչպէս նաեւ Ներքին Նախարարութեան՝ որ արտօնած է Ապրիլ 24-ի ցոյցը եւ Մայիս 28-ի տոնախմբութիւնը:

Այնուհետեւ անդրադառնալով հայկական վարժարաններու հարցին, Հրայր Խալաթեան նչած է, որ ընդհանուր բնոյթ ունեցող այդ հարցը տակաւին կարգ մը չրջաններու մէջ դժուարութիւններու կը բախի: «Կարգ մը վայրերու պատասխանատուները ու քանի մը դպրոցներու տեսուչները.. ըսած է հայ երեսփոխանը .- ոչ միայն հայ համայնքի ու Հայութեան կրօնական ու մչակութային պատասխանատու չրջանակներու հետ համագործակցութիւն չունին, այլեւ անվերջ դժուարութիւններ կը ստեղծեն: Օրինակի համար դպրոցի մը տեսուչը, որ աչակերտներու, ծնողքներու, ժողովուրդի եւ Հայութեան մչակութային ու կրօնական պատասխանատուներու բազմաթիւ եւ անդադար բողոքներու եւ դանգատներու հետեւանքով պարտաւորուած է հրաժարիլ, ամիսներ ետք տակաւին ան իր պաշտօնին վրայ է եւ նոյնիսկ կրթա - դաստիարակչական նախարարի կատարած կարգադրութիւնները այս յատուկ պարագային՝ ապարդիւն մնացած են: Աւելի կարեւոր հարցը հայ համայնքի համար՝ Հայերու կրօնական ուսուցումն է, որ կը կազմէ Հայութեան գոյութեան հիմքը: Կրօնական ու մչակութային պատասխանատուները ու նաեւ ամբողջ Հայութիւնը կ'ուզեն, որ այս կարեւոր հարցը հայ եկեղեցւոյ կրօնական առաջնորդութեան եւ հոգեւոր պատու հսկողութեամբ անօրինուի եւ ուսուցումը կատարուի հայերէն լեզուով եւ հայ եկեղեցւոյ սովորութիւններու համաձայն: Սակայն կրթա-դաստիարակչական բարձրագոյն խորհուրդը կարգադրած է, որ կրօնական ուսուցումը հայկական դպրոցներու մէջ պարտկերէնով կատարուի: Կարգադրութիւն մը՝ որ Հայութեան կրօնական պատասխանատուներու եւ հայ ժողովուրդի համար անիրադործելի է»:

———×———

կը յայտարարեն՝ «Քիւրտ ազգային ազատագրական չարժումին»: Իսրայէլ միայն բառերով օգնութիւն կու տայ, եւ այդ կը գրգռէ արաբ պետութիւնները, իսկ համայնավարներու օգնութիւնը անկասկած կը գրգռէ Ամերիկան:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՄԵԾ ԲԱՐԵԿԱՄԸ

ԵՈՀԱՆՆԷՍ ԼԵՓՍԻՈՒՍԻ ՆՈՐ ՑԱՅՏՆՈՒԱԾ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԱՌԹԻԻ

Ա.

Թան Մարի Գառզու Օսմանեան կայսրութեան մէջ կատարուած հայ ժողովուրդի բնաջնջման մասին խօսող իր վերջը կը վերջացնէ դառն խօսքերով՝ ակնարկելով Թուրքերու կողմէ այդ դէպքերը ժխտելու կամ զանոնք պատերազմի «բնական» հետեւանքներ համարելու անընդհատ փորձերուն. «Հապա ի՞նչ, այդ ցեղասպանութիւնը մե՞նք հնարեցինք: Ո՛չ: Անիկա իսկական ցեղասպանութիւն է, որուն նմանը չէ եղած երբեք...»:

Այսօր մենք իսկապէս կը զարմանանք, երբ մարդիկ առանց խղնելու կը յայտարարեն, որ բնաւ գոյութիւն չեն ունեցած Առաջիքը, Մայտանեքը, ինչպէս նաեւ հրեայ ժողովուրդի տառապանքները: Թէ. դարուն իսկ, ապա մանաւանդ Ա. Աշխարհամարտէն սկսեալ, հայ ժողովուրդը տեսած եղած է պայքարելու օսմանա - թրքական հերքումի եւ լռութեան մատնելու այն ահռելի մեքենային դէմ, որ վերոհիշեալ լայնածաւալ գործունէութեամբ եւ նուրբ կերպով քօղարկուած դիւանագիտութեամբ արդէք կ'ըլլայ հայկական ցեղասպանութիւնը ճանչնալուն, ճանաչում մը՝ որ հիմնուած ըլլայ միջազգային օրինականութեան վրայ:

Հայ ժողովուրդի պաշտպան Եոհաննէս Լեփսիուսի մտերիմ բարեկամ Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաքեանի՝ «Հայերու ողբերգութեան մասին խօսող Հայ Գողգոթան» երկհատոր աշխատութիւնը, ցայժմ ընդհանուր ճանաչում չէ գտած, քանի որ պատմական ճշմարտութիւնը վաւերացուած չէ միջազգային պաշտօնական յանձնաժողովներու կողմէ:

Հետեւաբար, յատուկ նշանակութիւն ունի այն փաստը, որ Օսմանեան կայսրութեան մէջ Հայերու ահաւոր կոտորածները (1894, 1896, 1909 թուականներ) եւ Ա. Աշխարհամարտի տարիներուն զոհ ծաղրուած եղեռնը, որոնց զոհ գարձան երկու միլիոն Հայեր, ունեցած են վրաստահելի ականատեսներ: Այդ ականատեսներու մէջ է տոքթ. Եոհաննէս Լեփսիուս, որուն ճշդրիտ նկարագրութիւնները մասնագէտներու շրջանակներուն մէջ ցայժմ ամէնէն վստահելիներէն կը համարուին: Շատ մը երկիրներու մէջ հայ ժողովուրդի բարեկամները հանդէս կուգային ի պաշտպանութիւն Հայերուն: Այդ մեծ մարդասէրներու՝ քաղաքագէտներու, գրողներու, եկեղեցականներու՝ Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ, Ռուսիոյ, Մերձաւոր - Արեւելքի եւ Միացեալ - Նահանգներու մէջ բարձրացուցած բողոքներու լայն ծաւալի պատկերը մանրամասն տրուած է փրոֆ. Մ. Ներսիսեանի կազմած փաստաթուղթերու ընդարձակ հաւաքածոյին մէջ (օգտակար կ'ըլլար այդ շատ բովանդակալից հրատարակութիւնը թարգմանել այլ լեզուներու):

Խոր. Մխութեան մէջ հրատարակուած այս հատաքածոյին մէջ կը հանդիպինք նաեւ մէջբերումներու հայ ժողովրդի ողբերգութեան ամէնէն ազդեցիկ ականատեսի եւ անկաշառ վաւերագրողի՝ տոքթ. Լեփսիուսի խօսքերէն, որոնց հրապարակումները եղեռնի մասին այսօր ալ պատմաբաններու կողմէ կը դիտուին իբրեւ բարձրագոյն կարգի աղբիւրներ: Այսպէս, անգլիացի ուսումնասիրող վրոֆ. Ռաղրիխ Թրումփինէր, որ ներկայիս հաւանաբար օսմանա գերմանական Մխութեան լաւագոյն մասնագէտներէն է, Լեփսիուսի «Տեղեկագիրներ Թուրքիա ապրող Հայերու վիճակին մասին» ծանօթ գործը, զոր 1916-ին հեղինակը գաղտնի հրատարակեց Գերմանիոյ մէջ (երկրորդ՝ ամբողջացուած հրատարակութիւնը կը կոչուի «Հայ ժողովուրդի բնաջնջումը», 1919), կը համարի այդ նիւթով գրուած լաւագոյն ընդհանրական աշխատութիւնը:

Բացառիկ յաջողութիւն կարելի է համարիլ այն, որ տոքթուրս հեղինակը քանի մը տարի առաջ գաւ Լեփսիուսի անձնական եւ պաշտօնական մեծ քանակութեամբ թուղթերը: Լեփսիուսի աղջիկները լինդի տրամադրեցին նամակներ, փաստաթուղթեր, ձեռագիրներ, հազուագիւտ յօդուածներ եւայլն՝ զանոնք կարգաւորելու, ուսումնասիրելու եւ հրատարակելու համար:

Այդ նպատակով Արեւելեան Գերմանիոյ Հալլէ քաղաքին մէջ կը ստեղծուի տոքթ. Լեփսիուսի դիւան, իսկ իսկ յօդուածիս հեղինակը կ'աւարտէ անոր առաջին մանրամասն կենսագրականը: Ապէ գաղտ, բանակցութիւններ կը տարուին Հայաստանի Ակադեմիայի հետ՝ Լեփսիուսի կարեւոր փաստաթուղթերը համատեղ հրատարակելու համար: Հայկական ազգութերգութեան չատ մը մանրամասնութիւններ ցայժմ ծանօթ են միայն շնորհիւ Լեփսիուսի հոչակաւոր, յաճախ թարգմանաբար հրատարակուած դիրքերուն: Բայց Հալլէի անոր դիւանի նիւթերը կ'անցնին արդէն իսկ հրատարակուածներու սահմանները եւ կը լուսաբանեն տակաւին անծանօթ գաղտնի դէպքեր ու կապեր:

Տոքթ. Լեփսիուսի կեանքը կարելի է դիտել որպէս իր ժամանակաշրջանի հայ ժողովուրդի պատմութեան մէկ մասը: Իրականութեան մէջ Լեփսիուս ինք է, որ մխաճուլուեցաւ պատմութեան: Ան հանդիսացաւ Արեւելքի մէջ Հայերուն եւ Սուրիացիներուն քրիստոնէական օգնութիւն կազմակերպելու գործին ներչնչողը: Գերմանիոյ եւ Թուրքիոյ մէջ կը պայքարէր գերմանական եւ օսմանեան դիւանագիտութեան դէմ: Կ. Պոլիս, Լոնտոն եւ Փարիզ ան հանդէս եկաւ իբրեւ դիւանագիտական կարեւոր միջնորդ՝ 1913 - 1914 թուականներու հայկական բարենորոգումներու նախագիծերու մը - չակման գործին մէջ եւ Գերմանիոյ մէջ հիմնեց մինչեւ այսօր գոյատեւող գերմանեհայ ընկերութիւնը: Իբրեւ նախադահ այդ ընկերութեան, ի չարս պարբերական այլ հրատարակութիւններու, ան լոյս կ'ընծայէր նաեւ գերմաներէն - հայերէն «Մեսրոպ» աբբանէլի հանդէսը: 1915 Օգոստոսին հայկական եղեռնի զըլխաւոր պատասխանատուներէն մէկուն՝ Օսմանեան կայսրութեան երիտթրքական պարագլուխ, պատերազմի նախարար Ինվէր փաշայի հետ ունեցած պատմական զրոյցի առեն ան կը ձգտէր կատարել «Հայերու բնաջնջումը»: Այդ պատմական խօսակցութիւնը Ֆրանց Վէրֆէլի չնորհիւ մտաւ համաշխարհային գրականութեան մէջ, հակառակ անոր որ Վէրֆէլ իրական պատկերացում մը չունէր Լեփսիուսի մասին: Կ. Պոլսէն վերադառնալէ ետք, Պեռլինի մէջ Լեփսիուս յաջողեցաւ Ռայխսթակի մէջ յոյժ գաղտնի մեղադրական տեղեկագիրներով հանդէս գալ քաղաքագէտներու, լրագրողներու եւ զինուորականներու առջեւ: Քանի որ այս բոլորը ցանկալի ազդեցութիւն չունեցան, ան հալածուած ռազմական գրաքննութեան եւ լրտեսութեան կողմէ, սկսաւ չէզոք երկիրը Զուիցերիոյ մէջ գործունէութիւն ունենալ մամուլի միջոցով: Գերման դիւանագէտները զինք ամբաստանեցին եւ Լեփսիուս՝ վատ հայրենասէրն ու գերմանական քաղաքականութեան, գրականութեան եւ իմացական աշխարհի լաւագոյն աւանդութիւնները կրողը, հայանպաստ կարգ մը այլ գործողութիւններէ ետք գարձաւ անվտահելի անձ իր երկրին մէջ: 1916-ին ան պարտաւորուեցաւ հեռանալ Հոլանտա, որ պէտզի չարաբերաբար ազատ գործէ: Ասիկա կատարուեցաւ ճիշդ ատենին, քանի որ Պեռլինի մէջ Քայզէրի դիւանագիտութիւնը՝ օսմանեան դեսպան Ռաքիի դէմ գործադրմով, որոշեց Լեփսիուսը զրկել գործելու կարելիութիւններէ՝ անոր մերժելի բոլոր վիզաները: Ռաքի գերման կառավարութեան հետեւողականներէն բազքներ կը ներկայացնէր Լեփսիուսի՝ Թուրքիոյ մէջ հայ ժողովուրդի վիճակին մասին վերոյիշեալ գաղտնի տեղեկագիրներու կապակցութեամբ, զոր ան քաջաբար, քանի մը ընկերներու օգնութեամբ հազարաւոր օրինակներով տարածած էր 1916-ի ամառը: Հոլանտայի մէջ տոքթ. Լեփսիուս խիստ զօրացուց հայկական չարժումները՝ հոնկէ ազդեցիկ նաեւ Գերմանիոյ վրայ: Հոս ան սերտօրէն կը համագործակցէր Սքանտինաւիոյ հայ բարեկամներու հետ, անճնական կապ կը պահէր անգլիացի պետականդէմք եւ Հայերու մեծ պաշտպան լորտ Պրայսի հետ, որ երիտասարդ Առնոլտ Թոյնպիի հետ կը հրատարակէր ընդարձակ Կապոյտ գիրքը:

Կարեւոր կը համարուի Լեփսիուսի կապն ու սերտ բարեկամութիւնը Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ Հայերու քաղաքական ներկայացուցիչ Պօղոս Նուպար փաշայի հետ, որուն քարտուղարը՝ Աղաթոն պէյ, Ֆրանսերէնի կը թարգմանէր Հայերու Ջարդին մասին գաղտնի տեղեկագիրները: 1919-ին Լեփսիուսի այդ տեղեկագիրները որոնք արդէն թարգմանուած էին նաեւ Հայերէն, կարեւոր դեր խաղացին Կ. Պոլսոյ մէջ պատերազմի ոճրագործները Թալէաթ փաշայի եւ Ենվէր փաշայի ու Հայկական կոտորածներու այլ պարագլուխներու դատավարութեան ընթացքին, որ դիրենք ի բացակայութիւն մահուան դատապարտեց: Մինչեւ այսօր այդ տեղեկագիրները չեն կորնցուցած իրենց հրատապ բնոյթը: 1966-ին անոնք հրատարակուեցան Փարիզ, իսկ 1968-ին՝ Ֆրանսերէն այդ թարգմանութիւնը վեր - հրատարակուեցաւ Պէյրութ: 1980-ին Արեւմտեան Գերմանիա լոյս տեսաւ Լեփսիուսի այդ աշխատութեան չորրորդ վերհրատարակութիւնը (գերմաներէն), որուն նպատակը վերականգնել Գերմանիոյ եւ Թուրքիոյ ճակատագրական համաձայնագրերը, ինչպէս այդ պատահեցաւ վերջերս Անգարա, Արեւմտեան Գերմանիայէն կառավարական պատասխանատուութեան այցելութեան ժամանակ: Եթէ մարդիկ, մասնաւորաբար Արեւմտեան Գերմանացիները, ունէին լաւ դիտանային թուրքերէրման յարաբերութիւններու պատմութիւնը, Լեփսիուսի կեանքն ու գործերը, Թուրքիա չէր կրնար մոլորեցնել համաշխարհային հասարակութիւնը այն նոյն անպատիժ միջոցներով, զորս կը գործադրէր օսմանեան չրջանին: Ա. Աշխարհամարտէն եաք տոքթ. Եոհաննէս Լեփսիուս կը չարունակէ իր պայքարը յանուն հայ ժողովուրդի: Այն՝ որուն ան կը ձգտէր պատերազմի տարիներուն, չուտով կ'իրականանայ. Փրնեւի մէջ կը կազմակերպուի Հայերու օգնութեան միջազգային դաշնակցութիւն մը, իսկ ինք կը հրատարակէ փաստաթղթական կարեւոր այլ աշխատութիւն մը՝ «Գերմանիա եւ Հայաստան»: Մինչեւ հասարակութեան ծանօթ դառնալը, այդ դիրքին տակաւին չհակամուած օրինակներ Փրնեւի ճամբով դրկուեցան Փարիզ՝ Խաղաղութեան Միջազգային Համագումարին, ուր հայկական պատուիրակութիւնները կը պայքարէին հայկական պետութեան գոյութեան իրաւունքի համար: Լեփսիուսի մտերիմ բարեկամ Աւետիք Իսահակեան, որ այդ ժամանակ դերմանեհայկական ընկերութեան վարչութեան անդամ էր, այդ կարեւոր դիրքը կը հաստիկ Փարիզի Հայերուն: Մինչեւ այսօր ալ այս նիւթի վերաբերեալ չհայ աւելի լաւ աղբիւր, քան տոքթ. Լեփսիուսի այս աշխատութիւնը:

ՀԵՐՄԱՆ ՀՈՒՑ

«Սովետական Հայաստան» Ապրիլ 1983

(Մեացեալը յաջորդով)

ԿՈՒԻԵՑԷՔ ՏՂԷՔ... ԿՈՒԻԵՑԷՔ ՔԱՋ ՔԱՋ...

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

Ո՞վ էր սակայն Հայու այս բեկորը, որ առանձին, անվիտակցաբար դուրս, կազմած էր Լիզպոնի ամբողջ հայ գաղութը տարիներով:

Անցնող քառասուն տարիներու ընթացքին կորած իր ճամբան չատ ալ տարբեր չէր անոնցմէ՝ որոնք պատանութենէն նոր անցած սերունդն էին 1915-ի դէպքերուն: Բախտին եաեւէն վազելով, Իզմիրէն անցած էր Փարիզ, յետոյ Մեքսիքօ, ապա դարձեալ Փարիզ՝ ուրկէ փոխադրուած էր Մատրիտ, ու տասը տարի մընալէ եաք այնտեղ, եկած ու վերջնականապէս խարիսխ նետած էր Փորթուգալեան այս ափերուն վրայ: Այստեղ աշխատած էր աւելի քան երեսուն տարի, մինչեւ որ ութսուն էր զորգի եթէ ոչ միակ, գէթ՝ երկրին մեծագոյն վաճառատան:

Իզմիրը ձգող պատանի Զաւէնին ունեցածը այսօր Ֆրանսայի կին մըն էր եւ 3 փորթուկալցի զաւակներ: Եւ ատոնց համար կ'արիւնէր, աննկարագրելի տըրտմութիւնով մը կ'արիւնէր սիրտը Պարոն Երամեանին, ամէն անգամ որ ինք գինք գտնէր հայ ընտանիքի մը հայկական մթնոլորտին մէջ:

- Մենք սխալ մը ըրինք, դուք չըլլա՛յ որ ընէք· կը խրատէր դէմը եկող ամուրի ազգակիցներուն:

Որքա՜ն ուրախացած էր քանի մը տարի առաջ, երբ բարեկամս, իր ընտանիքով Արեւելքէն եկած ու հաստատուած էր այստեղ իր նոր պաշտօնին բերումով: Անկէ ի վեր, չարաթը մէկ երկու անգամ, դիշերները, Պարոն Երամեան կը հանդիպէր անոնց, կը նստէր ժամ մը երկուքը, կը խօսէր հայերէն ու կ'երթար տուն՝ նորոգուած, հանդարտած կարծես:

- Աչքը սիրեմ Հայերուն, պէ, կ'ըսէր յաճախ, ամէն անգամ որ պատրաստուէր մեկնելու, ժամ մը նստելէ եաք:

Պարոն Երամեանին ծանօթութիւնը հայ կեանքին մասին կանգ առած էր ասկէ քառասուն տարի առաջ: Օտար էր պարզապէս՝ անկէ ի վեր մեր հայ իրականութեան մէջ տեղի ունեցած իրադարձութիւններուն:

Որքա՞ն խանդավառուած էր չրջան մը առաջ, երբ Ամենայն Հայոց Հայրապետը այցելած էր Լիզպոն: Տարիներ վերջ առաջին անգամ ըլլալով զգացած էր գարձեալ թէ ինք մէկ մասն է ամբողջի մը, ինչ փոյթ թէ հիմա փրթած այլեւս անկէ՝ ու ծփացող՝ կեանքի ովկիանոսին հեռաւոր ափերուն վրայ: Իր ուրախութիւնն ու ազգային հպարտութիւնը ուզած էր յայտնել «պզտիկ յիշատակ մը» տալով Վեհափառին, իր զգացումները արտայայտող պզտիկ նուէր մը, պարտակատնութի՛ւն մը աւելի, ինչպէս կ'ըսէր ինք: Եւ յաջորդ առաւօտ վաճառատուն գացած էր սովորականէն կանուխ աւելի, գտած էր մէկը իր խոչոր, թանկագին գորգերէն, ու ճամբած զայն Վեհափառին:

- Հայ ըլլալնիս կ'ուցանէք պէ· կ'ըսէ մինչեւ այսօր տակաւին, ամէն անգամ որ խօսքը կ'ըլլայ Կաթողիկոսին այցելութեան:

Կինը, տարիներ վերջ՝ այսօ՛ր ալ տակաւին կը մնար յամառօրէն կառչած ամէն բանի որ բերած էր միասին Փարիզէն՝ որպէս լեզու, մանաւանդ որպէս բարք...: Ու ատոնք, իր ամուսնին գաւառացիի քիչ մը անտաչ նկարագրին ու սովորութիւններուն դէմ պայքարեր էին անտեղիտալիօրէն, պայքարեր ու պիտացեր:

Զաւակնե՞րը: Անոնք կը կազմէին խառնուրդ մը երկու բարքերու, Ֆրանսական ու ... փորթուկալեանին որուն մէկ բացած էին իրենց աչքերը ու հասակ նետած:

Տարիները ուրեմն այսպէս, հետզհետէ օտար դարձուցեր էին ընտանիքի պատուական այս հայրը՝ իր իսկ զաւակներուն ու կնոջ՝ որոնց երջանկութեան, վայելքին համար ոչինչ խնայած էր առաջին մէկ օրէն: Բարեմարդ էր, ամէն անգամ որ պէտք ուներ նենգային անոր: Անկէ անդին՝ բարեկամ կամ չկար, միեւնոյն էր կարծես իրենց համար:

Պարոն Երամեան յուզումով կը յիշէր հիմա իր խեղճ մայրը, գաւառացի հայ մայրը՝ որ միասին քաչքչած էր տեղ - տեղ, իր բահաին եաեւէն, Իզմիրէն Փարիզ, Փարիզէն Մեքսիքօ, անկէ Մատրիտ ու Մատրիտէն Լիզպոն: Գուրգուրացած էր անոր վրայ մինչեւ վերջ: Այդ բոլորը սակայն ոչինչ կրցած էին փոխել մօրը հոգիէն ներս, ու օտարութեան բացած վէրքը անոր սրտին վրայ կոտորացած էր միշտ:

(Շար. 2)

ԳՈՑՆԵՐՈՒ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ

———×———

Գալիֆորնիոյ Սան Պէրնարտինօ քա-ղաքի բուժարանին մէջ դարմանուող ան-ր֊ընական տղաքը երբ կը սկսին ձայն բարձրացնել եւ ոսոտկութեան դիմել, անոնք կը դրուին փոքրիկ սենեակներուն մէջ, որոնց միակ մասնայատկութիւնը այն է թէ պատերը ներկուած են հաճելի վարդագոյնով մը: Տղաքը հոն դրուելէ անմիջապէս վերջ կը հանդարտին, տասը վայրկեան ետք ալ կը սկսին քնանալ: Այսպէս կը պատմէ դարմանատան տնօ-րէնը Փօլ Պաքումինի:

Մտային ու ջղային անհաւասարակշիռ տղոց ցոյց արուած այսպիսի կակուղ վե-րաբերում մը բնականաբար ճիշդ հակա-ռակն է այն բիրտ ուժին, որուն կը դի-մէին ցիմարանոցի պահակները, տակա-ւին սակէ երեք տարի առաջ: Նախապէս ցիմարներու վրայ ծանր ճնշում կը բա-նեցնէինք, զանոնք կապանքներու մէջ կ'առնէինք, կը պատմէ Պաքումինի, իսկ հիմա կ'օգտագործենք վարդագոյն սեն-եակը: Եւ արդիւնքը զգալի է:

Բոլոր բժիշկները համակարծիք չեն այսպիսի պնդումի մը, կան որոնք վերա-պահ են: Հակառակ ատոր, Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու մէջ այսօր 1500 հիւանդանոցներ եւ զգաստարաններ բա-ւականաչափ համոզուած են որ վարդա-գոյնը բարերար դեր մը ունի մարդկային չարժումներու վրայ եւ գոյները պատաս-խանատուութիւն կը սահմանեն մեր տր-ամադրութիւններուն մէջ:

Գոյներուն մէջ վարդագոյնը անկասկած ամէնէն անհերքելի օրինակն է այսօր չա-տերէ պաշտպանուած եւ չատերէ ալ վի-ճելի նկատուած այն մերձեցումին, թէ մարդկային առողջութեան ու չարժուձե-ւին վրայ անհաւասալի ազդեցութիւն մը ունին լոյսն ու գոյնը: Արդէն իսկ բազ-մաթիւ բժիշկներ զանազան գոյներ կ'օգ-տագործեն հիւանդներու մօտ վարա-տելու համար կարգ մը մղձաւանջներ: Ցայտնի է թէ որոշ ճաշարաններ ալ կար-միր գոյնը կ'օգտագործեն զրգռելու հա-մար յաճախորդներուն ախորժակը:

Ճարտարարուեստականացած ընկերու-թիւններու մէջ, ուր այդ ընկերութեան անդամները հետզհետէ աւելի երկար ա-տեն աշխատանք կը տանին արուեստա-կան լոյսով լուսաւորուած փոքրիկ սեն-եակներու մէջ, գոյնի եւ լոյսի որեւէ բա-րերար ազդեցութիւն չատ կարեւոր կը նկատուի այսօր: Լոյսի ազդեցութիւնը չատ աւելի կարեւոր պիտի դառնայ այն ժամուկ ապագային, երբ մարդիկ բնակա-րաններ պիտի հաստատուեն ծովերու տակ կամ անկրպետին մէջ, այսինքն այնպիսի տեղեր, որոնք կա՛մ զրկուած են արեւի լոյսէն, եւ կամ ընդհակառակն, ծայրա-յեղ կերպով ենթարկուած են ատոր:

Գոյներով բժշկութիւնը, որ նախապէս գրամոթերափի կը կոչուէր եւ չնորհա-

զուրկ եղած էր մէկոց մը, հիմա կրկին բեմ կ'ելլէ մկրտուած ըլլալով աւելի ար-դիական անունով մը, ինչպէս ֆօթօպիո-լոժի կամ «գալըր թերափի»: «Ցայտնի դարձած է այլեւս, որ, կ'ըսէ Մասաչու-սէթի Թէքնիքական Ինսթիթիւթի մասնագէտներէն մէկը, աննդեղէնէ վերջ, հրթռային պայմաններու մէջ լոյսը այն ամենակարեւոր ազդակն է որ կը հակակշռէ մարդկային մարմնի չար-ժումները:

Բազմաթիւ փորձեր ցոյց տուած են ար-դէն իսկ թէ զանազան գոյներու ազդե-ցութեան տակ փոփոխութիւններու կ'են-թարկուին արեան ճնշումը, սրտի զարկը եւ չնչառութիւնը, ինչպէս նաեւ ուղեղին գործունէութիւնը կամ բնազդական կշռոյթները: Ահա թէ ինչու զանազան բժիշկներ կը հաւատան այսօր որ գոյնը պէտք է օգտագործուի հիւանդութիւննե-րու դարմանումին մէջ:

Լոնտոնի Պլէքֆայըրս կամուրջը կա-պոյտի վերաներկուեցաւ, որպէսզի կըր-ճատուի հոնկէ վար ցատկելով անձնաս-պան եղողներուն թիւը: Յորհրդային Միութեան մէջ, ուր չատ զարգացած է գոյներով դարմանումը, ածխահանքերու աշխատաւորները կ'ենթարկուին անդրմա-նիչակազոյն ճառագայթներու լոգանքի մը, որու չնորհիւ անոնք գերծ կը մնան թոքային կարգ մը հիւանդութիւններէ: Իսկ խորհրդային վարժարաններու մէջ ֆլօրէսան լոյսերուն վրայ աւելցուած են անդրմանիչակազոյն լամբարներ:

Գոյնի մասնագէտ մը, Ֆէյսլըը Պիր-րէն, հարիւրաւոր մենագրութիւններ եւ յօդուածներ հրատարակած է, պնդելով որ գոյներու լաւ ընտրութեամբ կարելի է արագացնել մանուկներու զարգացումը եւ մտային կարողութիւնները:

Ամերիկայի մէջ կարգ մը քաղաքապետ-ներ հրապարակներու վրայ աւելի չաճա-խակի կերպով գործածել սկսած են վար-դագոյնը: Տեսնուած է որ Փիթսպուրկի խումբի մը մարզիչը ժխտական գոյնի մը ներկէ ընդդիմադիր խումբի մը հիւրա-սենեակը, որպէսզի խանգարէ անոնց խաղալու տրամադրութիւնը:

Թէեւ բոլոր բժիշկները նոյնքան հա-մոզուած չեն վերեւ պնդուած կէտերուն, բայց եւ այնպէս առաւել կամ նուազ վըս-տահ են թէ գոյներուն մէկ մասը գոնէ, ինչպէս Ֆ. ճառագայթները, միքրո-աւիքները կամ անդրմանիչակազոյն ճառա-գայթները նշանակալից ազդեցութիւններ ունին առողջութեան վրայ: Բայց բը-ժիշկներուն մէկ մասը վերապահ են տե-սանելի գոյներու ազդեցութեան մասին: Այս վերջիններէն մէկն է Ռիչըրտ Վէնըր, Նիւ Եորքի Փոլիթէքնիք Ինսթիթիւթի չըր-ջապատային հոգեբան, որ կ'ըսէ թէ չի հաւնար թէ վարդագոյնի օգտագործու-մի նման պարզ եւ մակերեսային մէկոց մը լուծելու դարմանումի այդ աստիճան բարդ խնդիրներ:

Նմանօրինակ վերապահութիւններու աղբիւրը պէտք է փնտռել այն վարա-նումներուն մէջ, որոնք մեզի ժառանգ մնացած են 19-րդ դարու կարգ մը գիտ-նականներէն, որոնք կը պնդէին թէ գու-նաւոր ապակիներով կարելի էր բժշկել ամէն հիւանդութիւն, պնդութենէ մին-չեւ մէնինժիթ:

Հարցը այն է որ մինչեւ այսօր ճշդուած են գոյներուն միայն հոգեբանական ազ-դեցութիւնները: Իսկ ինչ կը վերաբերի բնախօսական ազդեցութիւններու, այս կէտերը տակաւին նստած չեն գիտական ամուր հիմերու վրայ: Օրինակի համար Ֆէյսլըը Պիրրէն չի հաւատար որ գոյնե-րը հոգեբանական ազդեցութիւններէ դուրս, բնախօսական ազդեցութիւններ ալ կրնան ունենալ մարմնի վրայ: Օրի-նակի համար բազմաթիւ տէքօրատէօր-ներ ատուգած են որ յարկաբաժիններու ներքին գոյները մեծ ազդեցութիւն ունին տրամադրութիւններու վրայ: Ասիկա իր կարգին բարերար ազդեցութիւն կը դոր-ծէ առողջութեան վրայ: Որովհետեւ հի-ւանդութիւններուն մօտաւորապէս կէսը հոգեբանական դրդապատճառներ ու-նին:

Ամերիկայի Բնա - ընկերային Հետա-զօտութիւններու Ինսթիթիւթի տնօրէն Ա-լեքսանտր Շաուս ընդհակառակն կը հա-ւատայ գոյներու բնախօսական, ազդե-

ՎԱՐԴԱՏՕՆ

ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՄԱՆԿԱՆՑ ԲՈՑՆԻՆ ՄԷՋ

———×———

Ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս, 50-ի մօտ զբօսաշրջիկներու խումբը կը բաղ-կանար Կարմիր Խաչի հիւրասիրութեան ծանօթներէ եւ իրենց բարեկամներէն:

Մայիս 21-ին, Շաբաթ առաւօտ, անճ-րեւուտ օդով մը Իսի լէ Մուլինօ եւ Փա-րիզ ժամադրուած ամէն տարիքի հայրե-նակիցներ, կ'ուղղուէին դէպի Մանկանց Բոյնը, ուր անսպասելի կերպով զիրենք առաջին դիմաւորողը արեւը կ'ըլլար:

Հիւրերը հազիւ ժամանած կը դրաւէին իրենց սթոռները ճաշակով ծաղկազար-դուած սեղաններու չուրջ եւ անօրէնու-թեան բարի գալստեան խօսքերէն վերջ, կը սկսէին Հայաստանի, Կարմիր Խաչի եւայլն նուիրուած կենացները:

Ճաշէն վերջ զբօսաշրջիկները կը տե-ղաւորուէին հանդստաւէտ օթոթարին մէջ, այցելելու համար Նորմանտիի հա-մալսարհային Բ. Պատերազմի ցամաքա-հանման եւ տեսարժան վայրերը, դեղա-տեսիլ ծովափները, չմոռնալով նաեւ խո-նարհիլ ամերիկեան բանակին մէջ զոհ-ւած հայ զինուորներու չիրիմներուն առ-ջեւ: Երեք օրուան այս հաճելի եւ հե-տաքրքրական պտոյտներու ընթացքին, զբօսաշրջիկներու խումբը կ'այցելէր նաեւ թանգարաններ եւ մասնաւորաբար Մոն Սէն - Միչէլ, որ մօտաւորապէս 120 քմ. հեռու է Մանկանց Բոյնէն:

Մանկանց Բոյնին մէջ ընդհատուած երգն ու երաժշտութիւնը կը չարունակ-ուէին օթոթարին մէջ, զեկավարութեամբ Տիկին Շաքէ Գալայճեանի եւ չնորհիւ հայրենասէր երիտասարդ վարորդին՝ Յ. Ազատեանի հայկական գասէթներու ա-նըսպառ հաւաքածոյին:

Վարդատօնի գեղարուեստական բաժինը տեղի կ'ունենար Կիրակի, Մայիս 22-ին իրիկուան ընթրիքէն վերջ:

Տիկիններ՝ Շ. Գալայճեան, Ռ. Նա-ւասարդեան, Պարոններ՝ Վ. Աբալեանեան եւ Գ. Ձիրիքեան երգերով, Տիկիններ՝ Զ. Մեծպահքեան, Պ. Սաղաթելեան, Շ. Տէյիրմէնճեան եւ Ա. Թէրզեան արտա-սանութիւններով, Տիկին Ս. Պալեան, Պարոններ՝ Ս. Երանեան, Ե. Գրիգոր-եան եւ Բ. Թէրզեան զուարթախոհ մանե-րավէպերով հայրենասիրական ջերմ մթնոլորտի մը մէջ խանդավառուած՝ կը տեւականացնէին ուրեւորութիւնը:

Երկուշաբթի, Մայիս 23-ին վերջ կը դանէին երազային այս օրերը: Ժամը 17-ին չնորհակալական խօսքերով հիւրե-րը հրաժեշտ կ'առնէին Մանկանց Բոյնի անօրէնութենէն: Առանց բացառութեան բոլորին փափաքն էր մօտ ատենէն կըր-կին ժամադրուիլ Կարմիր Խաչի հայա-բոյր այս բոյնին մէջ:

ՍԱՐԴ

նաւոր ապակիներով կարելի էր բժշկել ամէն հիւանդութիւն, պնդութենէ մին-չեւ մէնինժիթ:

Հարցը այն է որ մինչեւ այսօր ճշդուած են գոյներուն միայն հոգեբանական ազ-դեցութիւնները: Իսկ ինչ կը վերաբերի բնախօսական ազդեցութիւններու, այս կէտերը տակաւին նստած չեն գիտական ամուր հիմերու վրայ: Օրինակի համար Ֆէյսլըը Պիրրէն չի հաւատար որ գոյնե-րը հոգեբանական ազդեցութիւններէ դուրս, բնախօսական ազդեցութիւններ ալ կրնան ունենալ մարմնի վրայ: Օրի-նակի համար բազմաթիւ տէքօրատէօր-ներ ատուգած են որ յարկաբաժիններու ներքին գոյները մեծ ազդեցութիւն ունին տրամադրութիւններու վրայ: Ասիկա իր կարգին բարերար ազդեցութիւն կը դոր-ծէ առողջութեան վրայ: Որովհետեւ հի-ւանդութիւններուն մօտաւորապէս կէսը հոգեբանական դրդապատճառներ ու-նին:

Ամերիկայի Բնա - ընկերային Հետա-զօտութիւններու Ինսթիթիւթի տնօրէն Ա-լեքսանտր Շաուս ընդհակառակն կը հա-ւատայ գոյներու բնախօսական, ազդե-ցութեան: Գոյնին էլեկտրամագնիսական ուժը տակաւին անծանօթ մեքենականու-թեամբ մը կ'ազդէ կարգ մը ներքին գեղ-ձերու եւ ուղեղին վրայ: Այս գործարան-ները կը կանոնաւորեն անտոքրինի դը-րութիւնը, որ իր կարգին կը հակակշռէ մարմնական տարբական գործունէու-թիւններ եւ հակազդեցութիւններ, ինչ-պէս բարկութիւն կամ յարձակում:

Բնա - ընկերային Հետազօտութիւննե-րու Ինսթիթիւթի կողմէ հրատարակուած տեղեկագրի մը մէջ կը յիշուի վարժա-րան մը, որուն պատերը նարնջագոյնէ փոխուեցան կապոյտի: Գորշ գորգ մը գետեղուեցաւ նարնջագոյն գորգի մը տեղ: Ֆլորէսան ճերմակ լոյսերուն վը-րայ աւելցուեցան զանազան գոյներով լապտերներ:

Գիտնականները այժմ զանազան փոր-ձեր յառաջ կը տանին մուկերու ու այլ անասուններու վրայ, դանելու համար գոյներու ազդեցութիւնը ներքին հորմոն-ներու եւ ջղային դրութեան վրայ:

Քաղեց՝ Ռ. Հ.

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍԵՐԱՑՆԵՐԸ

Զ.

ՏՈՓԹՈՐԸ

Ա՜հ՝ ոչ սակայն, բացման այդ առաջին օրը, ոչ մէկ հիւանդ եկաւ ափ առնել այդ ախուր զարմանատան դուռը: Խաչօ լ զուր սպասեց յարկաբաժնին դրանը առ-ջեւ, սրատարոփ, մէկ, երկու, երեք ժամ նաեւ հոն, աթոռին վրայ, մտքին մէջ միշտ պտըտցնելով գործողութիւնը զոր պիտի կատարէր ինք երբոր վերջապէս հիւանդ մը ներկայանար:

Քանի մը հեղ դուռ եկաւ, դրան եաին արմուկ մը լսելով, բայց հանըմն էր, որ, անձկալից, անհամբերութենէ կծկուած, կուզար տեղեկանալ կացութեան մասին: Անոր նշանացի հարցումին Խաչօ գլխովը չէ՛ կ'ըսէր հեռուէն, ու հանըմին կանանչ նայուածքը, խոժոռ, թունաւոր, անդէ-մադրելի, պահ մը սեւեռուած կը մնար հէք սպասաւորին վրայ, այնքան սպառ-նական, յանդիմանալից որ իբր թէ անի-կա ըլլար պատճառը եթէ հիւանդներ չէին ներկայանար տոքթորէն առողջու-թիւն, կեանք խնդրելու:

Արշակ պտըտեցաւ, պտըտեցաւ իր սենեակներուն մէջ անհամբերութեան չարժումներ գծելով օդին մէջ, օձեր եւ ախեր արձակելով, թաւիշէ դղակը եւ կտաւէ երկար պլուզան տասն անգամ դը-նելով հանելով, պատուհաններուն առ-ջեւ՝ երկինքը, պիւղանկարը զննելով տարտամօրէն, գիւղին հեռաւոր ու մօ-տաւոր տուները, որոնց անկեղծան երե-ւոյթը կը կատղեցնէր զինքը: Ո՞ւր էին, ո՞ւր էինատոնց բնակիչները, ինչո՞ւ ան-տարբեր կեցած էին, ու չէին աճապա-րեր դէպի բեղնաւոր բարիքները, չօչա-փումները, զգուանքները գերագոյն եւ ազուր բուժումին, զգայնօտ մատներու ափոփարար հպանքներուն: Զեռուքները դրպաններուն մէջ պիրկ խոթած, ուսերը ցից, դէմքին անուշ գիծերը չյագեցուած կիրքերու մտրակումին տակ քստմնելի ու դաժան, կը նայէր ան առանց տեղ մը նայելու, իր փոթորկող ներքնաշխարհին մէջ ընկղմուզուած, պահ մը նոյնիսկ իր խելայեղ, անատոյգ քայքայուած կացու-թեան մէկ վաղանցիկ դիտակցութենէն զգեհեռուած:

Եւ օրը անցաւ առանկ, ամուլ, խա-ղաղ, առանց որ հաստաբեստ դրան ժանգոտ ուռնակը զար իր բարերար դը-ղըզդոցովը եռանդ, յոյս, երջանկութիւն պարգեւել ներսի ջղապիրկ բնակիչնե-րուն:

- Լրագիրներուն մէջ ծանուցում ընել տա՞նք, ըսաւ մաման դիշերը, սեղանին վրայ, ուր հարկաւորապէս իրարու հան-դիպեցան մայր ու զաւակ:

- Ծանուցո՞ւմ մի, կրկնեց Արշակ վը-հատած չեչտով մը, առանկ նեղ պարա-գաներու մէջ մամային անհեթեթու-թիւններ, անհնարութիւններ երկնելու մոլութեան տեղեակ: Մէյ մը Մերկեր-եանին հարցնենք, աւելցուց, դերապոյն իմաստութեան կոչում ընելով:

Արդարեւ հետեւեալ օրը մայր ու զա-ւակ ծեր զանձապահը չրջապատեցին, եւ անանկ տխրական, կշտամբող չեչտով մը անոր յայտնեցին առջի օրուան ձա-խողուածքը, որ կարծես ան էր բուն պատճառը կամ պատասխանատուն: Ա-ղէտը հանդարտօրէն մաիկ ըրաւ այդ հի-ւանդ բարբանջանքները, եւ չեչտով մը, որուն մէջ գերազանց վստահութիւն կար, եւ ամէն կասկած, երկիւղ, անձկութիւն վանելու ուժ մը, ըսաւ.

- Ամէն գործ սկսած առենը առանկ կ'ըլլայ ... Մէյ մը հիւանդ մը թող ոտ-քը ներս խոթէ ասկէ, լմնցաւ: Կիրակի օրը հինգ հատ հիւանդ պիտի ունենա-նք քիչը, ես եմ ըսողը: Հայտէ, օդ-լուամ, գործդ նայէ, առանկ պզտիկ բա-ներէ տակնուվրայ մ'ըլլար, աւելցուց զանձապահը, բժիշկին կռնակը ծեծելով հայրականօրէն:

Յետոյ պզտիկ դադարէ մը ետքը.

- Հա՛, ըսաւ ո՞ւր է չամաչրճի էֆտի-կը, աղջիկը ցուցնելու պիտի բերէր - ինք առջի օր քրոջս ըսեր է տունը լաթ վա-ցած առենը. թոհաֆ պան, ինչո՞ւ չէ բերեր, սըվիլիա հանինամ:

Ու ահա մամային ու տոքթորին ջիղե-րուն լարուածութիւնը թուլցաւ, կակուղ-ցաւ, անդորրացաւ: Այդ հրաշալի մար-դը իր անձովը եւ խօսքովը միակ ազդու եւ անմիջական դարմանն էր հոգեկան մտաւորական տագնապներուն, որոնք յարաժամ կը պրկէին այդ խեղճ էակնե-րուն մարմինը: Մէկէնմէկ փարատեցաւ անոնց մռայլ, մաման խօսուն զուարթ եղաւ, տգան ժպտերես, կատակող:

(Շար. 85)

Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Թեզճան եւ զաւակները՝ Ստեփան եւ Իզապէլ ինչպէս նաեւ Գալուստեան (Լիոն) եւ Պալեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Հինգշաբթի, Յունիս 16-ին յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Յունիս 21, ժամը 10·30-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, (ռիւ Ժան Կուժոն) ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէնի վարիզեան գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահագդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Մանիկ Սարգիսեանի (ծնեալ՝ Տարօնեան) մահուան առթիւ Շիրինեան - Տակտեան ընտանիքները կը նուիրեն Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանին 250 Ֆ., Ս. Մեսրոպ Մշակութային կեդրոնին 250 Ֆ., (առանձ «Յառաջ»էն) եւ 500 Ֆ. «Յառաջ»ին:

×

Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Պզիկեան 506 ֆրանք կը նուիրեն իրենց սիրելի «Յառաջ»ին Տիկին Մանիկ Սարգիսեանի (ծնեալ Տարօնեան) մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը ներկայացնէ Տէր եւ Տիկին Փափազեանին, Տէր եւ Տիկին Մելքոնեանի, Տէր եւ Տիկին Կարապետեանի եւ իրենց ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց մօր՝ Սիրանուշ Մարգարեանի մահուան առթիւ: Նոր ցաւակցութիւններ նաեւ Տիկին Ալիս Գալայճեանի, Տէր եւ Տիկին Ճունկուտեանի, Տէր եւ Տիկին Ճերանեանի եւ Օր. Լիտիա Գալայճեանին եւ իրենց ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց մուսնոյն եւ հօր՝ Ոսկիան Գալայճեանի մահուան առթիւ:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի կեդրոնական վարչութիւնը կը տեղեկացնէ որ պատգամաւորական ժողովը կը բացուի Շաբաթ, Յունիս 25-ին, ժամը 9·30-ին Վիէնի մէջ, «Արովեան» սրահը, 1 Ռէ Փաժօ: Նոյն իրիկունը, իննօյք նոյն սրահը, կազմակերպուած տեղական մասնաճիւղի վարչութեան կողմէ: Բոլոր հայրենակիցները հրաւիրուած են:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Տիկին Լ. Կ. Կարապետեան 5000 Ֆ. իր ծննդեան Տէր եւ Տիկին Յովհ. Տէրունեանի եւ ամուսնոյն՝ Պ. Կ. Կարապետեանի յիշատակին, Պ. Կ. Փէհլիվանեան ոչխար մը իր կնոջ՝ Տիկին Հ. Փէհլիվանեանի մահուան Ա. տարելիցի հոգեհանգստեան պաշտօնին առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները եկեղեցւոյ ի նպաստ. - Պ. Կէւիկեան 2000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Մասլաքեան 1500, Պ. Կարապետ Հաւկուտիքեան 1000, Տէր եւ Տիկին Եղիա Օհաննէսեան 400 Ֆ., իրենց ամուսնութեան 40րդ տարեդարձին առթիւ, Այրի Տիկին Նարդուհի Օպողեան 300, Պ. Կարապետ Գէլէգեան 200 Ֆ., Պ. Հայկ Տէյիրմէնճիօղլու 200, Տէր եւ Տիկին Զէքեան 100: (Ամերիկայէն) Տէր եւ Տիկին Սահակ Տէրմանեան 100 Ֆ., փոխան ծաղկեպսակի Վերոնիկ Փափազեանի մահուան առթիւ: Նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Զէքեան 100 Ֆ.:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի օր, Յունիս 23, ման է Սրբոց Թարգմանչաց Մեծոյ՝ Սահակայ եւ Մեսրոպայ:

Այս առթիւ, փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

ՅՈՐԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ ԶԱՁ

Լիբանանի Սահակեան - Լ. Մկրտիչեան վարժարան - լիսէի 60-ամեակին առթիւ:

Նախաձեռնութեամբ՝
Ֆրանսայի
Յորելենական Շրջանային Յանձնախումբի
Հովանաւորութեամբ՝
ԱՄԵՆԱՑՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ
Նախագահութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(Հայրապետական Պատուիրակ
Արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց)

Յունիս 23, Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 20·30-ին «Եան'ց Գլիւպ»ի մէջ:
5, avenue **Reille**, 75014 Paris

Սեղանները ապահովելու համար՝
Հեռ. - **770 - 07 - 25**
Տոմս ստանալու համար. -

Epicerie CHIRAG : 26, rue de Trévise, Paris 9e
Bijouterie GARO : 31, rue Fontaine, Paris 9e
Tél. : 874. 24. 65

DANS LE CADRE DU COLLEGE SAMUEL - MOORAT
26, Rue Troyon, — SEVRES

Le comité des jeunes de l'Union des anciens élèves Moorat-Raphaël
organise une grande

soirée - disco

..... AMBIANCE . . . AMBIANCE . . . AMBIANCE . . . AMBIANCE .....
GRAND JEU DE LUMIERE
Samedi 25 Juin, à partir de 22 heures

— Réservations : Heures de bureau : 542. 92. 05 / 375. 16. 97
Le soir : 575. 36. 98 / 535. 34. 77
— TENUE CORRECTE EXIGEE — PARKING ASSURE —

AOUT 83
CAMP DE LA FRA NOR SEROUND

— RELAIS LANDAIS GOURETTE —
64440 LARUNS — Tél .: (59) 05. 11. 48

— 1ere PERIODE : RESERVEE AUX MINEURS
— DU 2 AU 14 AOUT (1500 F.)
— 2eme PERIODE : SEMINAIRE
— DU 15 AU 21 AOUT (700 F.)
— 1ere PERIODE + SEMINAIRE (2 000 F.)
Thème du séminaire :
LA CAUSE ARMENIENNE ET LA CONTRE PROPAGANDE TURQUE.
Renseignements et inscriptions (avant le 15 juillet) :
Patricia GARABEDIAN : 58, Rue Jean-Jacques Rousseau — 94800 VILLEJUIF
Tél. : 678. 76. 36

UGAB - Jeunes
vous invite à participer au
RALLY - PAPER
du DIMANCHE 26 JUIN
LIEU : Paris et Région Parisienne
RENDEZ-VOUS : Dimanche 26 Juin à 9 h.
118, rue de Courcelles 75017 Paris
REMISE DES PRIX
lors de la soirée dansante arménienne
le dimanche 26 juin à partir de 19h.
Informations supplémentaires
U.G.A.B. 520 - 03 - 18

Fête Champêtre
La Direction de l'Ecole Tebrotzassère et le comité des Dames organisent une grande fête champêtre qui clôturera l'année scolaire, le Dimanche, 26 Juin, dans les jardins de l'école :
1, Bd. du Nord, 93340 — LE RAINCY
ouverture des portes à 11 heures
le khorovadz sera servi à partir de midi
DISTRIBUTION DES PRIX
Divers jeux et attractions :
Tournoi de nardi (jacquet), ping-pong etc...

PARENTS
Enfin un
Centre aéré
POUR VOS ENFANTS
Au mois de Juillet, l'ECOLE DU TEBROTZASSERE, assûrera le ramassage scolaire et organisera diverses activités.
Pour tous renseignements, s'adresser à la direction :
Madame KARAGULIAN
1, Bld. du Nord 93340 — Le Raincy
Tél. :381. 01. 72

Beyrouth
Damas
Alep
VOLS DIRECTS
○ DEPARTS CHAQUE SEMAINE DE PARIS, LYON ET NICE
○ SEJOURS DE 1 A 5 SEMAINES
○ PRIX ALLER - RETOUR A PARTIR DE 2940 F (LYON ET NICE) ET 3170 F (PARIS)
Renseignements et Inscriptions:
Départ de Paris
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
Mo Pyramides
Départ de Lyon
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66
Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Սէն ժէռոմի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ թաղականութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած դպրոցի տարեվերջի հանդէսը Յունիս 25, Շաբաթ, ժամը 21-ին եկեղեցւոյ կից սրահը:

Երգ, պար, արտասանութիւններ աշակերտներու կողմէ, եւ պզտիկ զաւեշտ մը փոքրիկներուն կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ ուսուցիչներ՝ Տիկին Մայտա Կարապետեանի եւ Պ. Խաչիկ Ելմազեանի:

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ բոլոր թաղեցիները քաջալերելու համար մեր փոքրիկները: Ջովացուցիչներ:

FÊTE CHAMPÊTRE

organisée par l'Association Sainte - Croix
Dimanche, 26 Juin, à Villiers-le-Bel
à partir de 11 heures
Inscrivez-vous dès à présent en téléphonant au
278 - 31 - 93

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը Յունիս 26-ին Կիրակի, ժէմանի դաշտը:

Ամբողջ օրը հայկական տոհմիկ երգեր, պարեր, Կապոյտ Խաչի դպրոցին աշակերտութեան կողմէ: Վիճակահանութիւն եւ համադամներ պատրաստուած խաչուհիներու կողմէ:

դաշտահանդէս

Լիոնի Հայ Կաթողիկէ ժողովրդապետութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ Կիրակի, Յունիս 26-ին, առաւօտեան ժամը 11-էն մինչեւ իրիկուն, տեղի կ'ունենայ իր տարեկան Դաշտահանդէսը, Նարեկեան վարժարանի զբօսայդիին մէջ:

CENTRE CULTUREL ST. GREGOIRE DE NAREG
38, Route de Collonges - St. Cyr au Mont-d'Or
Tél. : 847. 28. 65

- Հայկական եւ երոպական երգեր, Նարեկեան նուագախումբին կողմէ ներկայացուած, հայկական ճաշեր, ճոխ վիճակահանութիւն, հայկական եւ ընտանեկան հաճելի մթնոլորտ, զանազան խաղեր:

Պատարագը կը մատուցուի ժամը 11-ին Նարեկեան մատրան մէջ:

×

Լիոնի Նարեկեան վարժարանի տնօրէնութիւնը կը ծանուցանէ թէ իր դիւրօթիկ վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 8-ին, ծնողքները պարտին Օգոստոս ամսոյն 1-էն սկսեալ, արձանագրել տալ իրենց զաւակները:

Ցաւելեալ լուսաբանութիւններու համար դիմել տնօրէնութեան:

Հեռաձայն. - 847 - 28 - 65

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
9. Rue de Madrid — 94140 Alfortville
Tél. : 376. 55. 89
présente
son
GALA DE FIN D'ANNÉE
M. C. A. 83
avec la participation des Ateliers et des Ecoles de la M. C. A.
le Samedi 25 Juin, à 20h. 45
Palais des sports, rue de Rome, ALFORTVILLE
participation aux frais : 20 frs.

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀԱՅՐԱՏԻ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՅՐԱՏ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԱՍՑԷ՝ 83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS

ՀԵՌԱԽՕՍ՝ 770. 86. 60 — ՓՈՍՏԱՅԻՆ ՀԱՇԻՒ՝ PARIS 15069-82 E

ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԱԾ Է 1925-ԻՆ — ՀԱՇԻՒ՝ 51027317 A R.C. PARIS

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ — Ֆր. 400 — ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ — Ֆր. 210

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — Ֆր. 450 — ՄԱՍՆԱԿԻ — Ֆր. 3,00

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
22
MERCREDI
22 JUIN
1983

LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ABONNEMENTS
Un an : Fr. 400 — Six mois : Fr. 210
Etranger : Fr. 450 — Le numéro : Fr. 3,00

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.463 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 58e ANNÉE — No 15.463

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂԸ, ՄԻԹԵՐԱՆ ԵՒ ՓՈՐՍԻՓԱՅԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ

—×—

Խմբ.· «Ֆրանսական երկերեսութիւն» խորագրին ներքեւ Չիմմէք Պիլ, Յունիս 20-ի ՀԻՒՐՐԻՅԷԹին մէջ, դաս կու տայ նախագահ Միթերանի, բուռն կերպով պաշտպանելով անկախ Փորսիֆայի մը դաս: Ըստ երեւոյթին, մարդը ֆաշ ծանօթ է ֆրանսական պատմութեան եւ կզգիին «քարգաւանման կարելիութիւններուն» ո-րոնց արգելք կ'ըլլայ Ֆրանսան ...

Ֆրասայի ընկերվարական նախագահը Միթերան իբրեւ թէ իր «կշիռը զգացնել» նպատակով այցելութիւն մը տուաւ Փորսիքայի·սակայն ինք էր որ իր դիմացը զաւա զանգուածի մը ծանրութիւնը որ զինք դիմաւորեց,

- «Գաղթատէ՛ր նախագահ»

վերտառութիւններով:

Իրաւ ալ Ֆրանքեւ-բորսիքական յարաբերութիւները հետաքրքրական են· Ֆրանսա տարիներէ ի վեր իբրեւ գաղթավայր մը կը գործածէ Փորսիքան, որուն ժողովուրդը իտալական ծագում ունի եւ իտալերէն կը խօսի:Այսօր Փորսիքացին կը դանդատի Ֆրանսական վարչաճեւէն որ արդելք կը հանդիսանայ կղզիին բարգաւաճումին:

Խնդին մէջ Միթերանէն սկսեալ բազմաթիւ Ֆրանսացիներ իրաւացի կը դտնեն Փորսիքացիներու բողոքը եւ պայթած ռումբերը: Անոնք կ'ըսեն թէ «Փորսիքա պէտք է ինքնավար ըլլայ», սակայն այդ է Փորսիքացիներու պահանջը· անոնք կ'ուզեն «անկախ Փորսիքա» մը ...

Եւ ահա այս կէտին է որ կ'ընդդիմանան Ֆրանսացիները: Կը յամառին պահել քորսիքացի ժողովուրդին անկախութիւնը: Այս պատճառաւ է որ ապահովութեան 3000-է աւելի պաշտօնեաներ ու ոստիկաններ հետեւած են նախագահին, իր շրջապտոյտին ընթացքին:

Փորսիքայի անկախութեան պահանջը ուսումնասիրութեան արժանի «երեւոյթ» մըն է ֆրանքեւթուրք փոխյարաբերութիւններու տեսանկիւնէն: Ինչպէս ծանօթ է, Ֆրանսա՝ որ «անկախութեան աքաղաղ»ի դերը իւրացուցած կ'երեւի, դիրկը լայն բացած է հայկ· ահաբեկչութեան ու իր հովանաւորութեան տակ առած զայն: Կը պաշտպանէ այն թէզը, թէ արեւելեան Անատոլուի մէջ Հայեր պէ՛տք է ապրէին իրենց հայրենիքին ու անկախութիւն ունենան: Այս նպատակով ալ աչք կը դոցէ Ֆրանսահայերու կողմէ բարձրացած յուշարձաններու որոնք կը խորցրտանչեն Թրքական թշնամութիւնը: Սակայն տարօրինակ է որ հայ ահաբեկիչներու թիկունք հանդիսացող Ֆրանսան չի տեսներ աչքին մէջի գերանը: Կը յամառի ամենադաժան գաղթատիրոջ մը ընթացքը ցոյց տալու, կիւրակելու՝ ճընշումի քաղաքականութիւն մը քորսիքացի ժողովուրդին վրայ, որ անկախութիւն կը պահանջէ:

Ահաւասիկ հո՛ս է «Ֆրանսայի հակասութիւնը»:

Երբ Թուրքերն են խնդրոյ առարկան, Ֆրանսա Հայերու կողքին է, իսկ երբ Փորսիքացիներուն հետ է դործը, այդ նոյն Ֆրանսան ո՛չ անկախութեան ջատագովն է, ո՛չ ալ դէմ՝ գաղթատիրութեան: Ֆրանսայի այս երկերեսութեան է որ զոհ դացած են Հայերը 1915-ին, ինչպէս այսօր: Եթէ այսօր հայկ· հարց մը գոյութիւն ունի, նո՛յն անկեղծութեան պակասն է պատճառը: Որովհետեւ հայութիւնը միայն միջոց մըն է, գործիք մը՝ Ֆրանսական չահերու: Անկարելի է որ մարդ չզարմանայ տեսնելով Հայերու այս աստիճանի անխոհեմութիւնը:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՅ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ ՄԵՐԺԱԾ ԵՆ ԿՐՕՆՔԻ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՐՍԿԵՐԷՆ ԿԱՏԱՐԷԼ

ԱՐՏԱԿ ԱՐՔ·Ի ԲՈՂՈՔԸ

—×—

Թեհրանի հայկական վարժարաններու կրօնքի դասի տարեվերջի քննութիւնը մեծ ազմուկ եւ յուզում յարուցած է:

Ի՞նչ է պատահածը:

Յունիս 9-ին տեղի ունեցած է նախակրթարաններու հինգերորդ դասարանի կրօնքի քննութիւնը: Ի դէպ, ըստ նախորդ տարիներու սովորութեան, կրթական նախարարութեան Թեհրանի տեսչութեան քննութիւններու բաժինը այս տարի եւս ղիմած է Ազգ· Առաջնորդարան, որպէսզի կրօնքի քննութիւններու համար հարցումներ ղրկէ: Վարժարաններու կեդրոնական Հոգաբարձութիւնը՝ Առաջնորդին թելադրանքով, իր տեղին կրօնքի հայերէն հարցումներ ղրկած է կրթական նախարարութեան պատկան բաժնին, որ սակայն մերժած է ընդունիլ, առարկելով որ կրօնքի հարցումները պէտք է պարսկերէնով ըլլան: Այնուհանդերձ տեղի ունեցած են հանդիպումներ, նամակագրութիւններ եւ բանակցութիւններ կողմերու միջեւ, սակայն, ըստ երեւոյթին, անոնք ոչ մէկ արդիւնք տուած են եւ Յունիս 9-ի քննութեան ընթացքին, Առաջնորդարանի կողմէ հայերէնով պատրաստուած հարցումներու փոխարէն աշակերտներուն բրամադրուած են պարսկերէնով հարցումները: Աշակերտներ անել կացութեան մատնուած են եւ հակառակ հսկիչներու սպառնալիքներուն,երբեմն նոյնիսկ ծեծին,ճընշիչ մեծամասնութեամբ, քննութեան թերթիկները նոյնութեամբ վերադարձնելով հեռացած են քննութեան վայրէն:

*Մանկավարժական օրէնքներուն հակառակ եւ ճնշումի տակ ոչ - հայերէնով կատարուած կրօնքի քննութիւնը խոր վրդովում պատճառած է թեմին առաջնորդ Արտակ Արք· Մանուկեանի: որ անմիջապէս պէս բողոքի նամակ մը ղրկած է կրթական նախարարին, պատճէններ ղրկելով նաեւ Հանրապետութեան, Խորհրդարանի եւ Բարձրագոյն Դատական Ատեանի նախագահներուն, վարչապետին եւ պատկան այլ մարմիններու: Առաջնորդը իր նամակին մէջ անդրադառնալէ ետք հարցին, ի մէջ այլոց ըսած է· «Անճամբ այսպիսի քննական կեդրոններու վերաբերումին դէմ խօսօրէն կը բողոքեմ ու կը յայտարարեմ, որ հայկական վարժարաններու Ե· դասարաններու կրօնքի աւարտական քննութիւնը, ըստ եկեղեցական եւ կրօնական օրէնքի չէ կատարուած, հետեւաբար անընդունելի է»: Ապա Արտակ Արք· խնդրած է նախարարէն «կրկնել խնդրոյ առարկայ դասի քննութիւնը եւ աշակերտութեան տրամադրել այն հարցումները, որոնք Առաջնորդարանի կողմէ պատրաստուած են հայկական վարժարաններու համար»:

Այս բոլորէն ետք, սակայն, Յունիս 13-ին՝ միջնակարդ վարժարաններու ա - ւարտական դասարաններու կրօնքի քննութեան, հարցումները դարձեալ պարսկերէնով տրուած են: Հայ աշակերտները մերժելով պատասխանել պարսկերէն հարցումներուն, հեռացած են սրահէն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

ԱՍԱԼԱ-Ի ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

—×—

Ընդհանրապէս լռութիւն կը տիրէ Պոլսոյ գոց չուկայի եղեռնափորձին առթիւ եւ երեքշաբթի առաւու, միայն Ֆիկարօ-ն էր որ արձագանդ կը հանդիսանար կարդ մը տեղեկութեանց:

Հայաստանի Ազատագրութեան Հայ Գաղտնի Բանակը (ԱՍԱԼԱ) նոր ազդարարութիւնով ըրած է, կը դրէ թերթը, ըզբօսաշրջիկներուն եւ օդանաւային ընկերութեանց, որպէսզի չերթան Թուրքիա զոր պատերազմական նշանակէտ կը նկատէ: Այս ազդարարութիւնը կը դտնուի Ա-ՍԱԼԱ-ի զեկոյցի մը մէջ, դրուած երկուշաբթի առաւու Ֆրանսական մամուլի դրծակալութեան (Ա· Ֆ· Փ·) Աթէնքի դրասենեակին ղրան առջեւ: Գրութիւնը որ ուղղուած է «Հայ ժողովուրդին եւ համաշխարհային հանրային կարծիքին»,կ'ըսէ նաեւ թէ անցեալ հինդշաբթի օր կատարուած արարքը Պոլսոյ գոց չուկային մէջ, «Լեւոն Էթմէքճեան» ինքնասպան-քոմանտոյին կողմէ աւելի քան 25 մեռեալ պատճառած է, որոնց մէջ 17 թուրք զինուոր եւ 32 վիրաւոր եւ ոչ թէ՝ 3 մեռեալ եւ 27 վիրաւոր, ինչպէս յայտարարած են Թուրք իշխանութիւնները: Այս առթիւ կը յիշուի թէ Լեւոն Էթմէքճեան այն երիտասարդն է, որ մահուան դատապարտուած էր էսէնպողայի օդակայանին եղեռնափորձին բերած իր մասնակցութեան համար եւ կախաղան հանուած Յունուար 29-ին:

×

ԹՈՄԱՍԵԱՆ ՊԻՏԻ ԴԱՏՈՒԻ

Փարիզի պատժական 10-րդատեանին առջեւ, Յուլիս 7-ին, պիտի դատուի Ա.բրահամ Թոմասեան, որ ձերբակալուած էր, Յունուար 22-ին, չաբաթ օր, ժամը 12·30-ին ավընիւ տը լ'Օփերա, ձեռնադումբ մը նետելէ ետք Թրքիոյ Էուլայիզմի դրասենեակին վրայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄՈՎ

ՊԱՊԸ կը չարունակէ ասպարէզ կարդալ լեհ իշխանութեանց, բնաւ «ականջ չկախելով» որուած ազդարարութեանց: Փոզնանի, ապա գլխաւորաբար Քաթովիչէի մէջ, անհրաժեշտութիւնը չեչտեց ազատ սենտիքաներու, բնածին իրաւունքը նըկատելով ուեւէ աշխատաւորի: Լիպերասիոն որ սրամիտ խորագիրներու վարպետ է, երեքշաբթի առաւու կը դրէր՝ «Պապը Սոլիտարնոսքի կ'անդամակցի»: Աւելի քան երկու միլիոնի հասնող բազմութեան առջեւ է որ Յովհ·- Պօղոս Բ· լսած է թէ պետութիւնը չի կրնար արդիլել սենտքան:

Թուրք երկու դրագէտներ դատարան քաշուած են Պոլսոյ մէջ, որովհետեւ 1982-ին թարգմանած եւ հրատարակած են Պերթոլտ Պրեխթի չափածոյ մէկ հատաքածոն՝ «Ժողովուրդին հացը»: Բանաստեղծ՝ Քաւիր Մերիպօյուի եւ դրագէտ՝ Ասիմ Պեզիրճիի դէմ ամբաստանութիւնն այն է որ «վրէժի եւատելութեան զգացում - ներ տարածեցին»:

ԻՐԱՆԵԱՆ իշխանութիւնները կախաղան հանած են պահայի տասը կիներ (18-էն 54 տարեկան) որոնք մերժած էին դաւանափոխ ըլլալ: Ասոնք ազգականներն են այն վեց այր մարդոց, որոնք նոյն պատճառով կախաղան հանուած էին անցեալ շաբթու:

ԵՐԿՈՒ ՍՈՒՐԻԱՑի զնդապետներ եւ հինդ ուրիշ զինուորիներ կը սպաննուին երկուշաբթի, Լիբանանի մէջ, Թրիփոլի քաղաքէն 15 քիլոմէթր հարաւ: Ռումբ մը անծանօթներ կը պայթեցնեն ծանր ական մը, ապա կրակ կը բանան արագահար - ւածներով՝ սուրիական բանակի երկու ճիպ ինքնաշարժերուն վրայ: Յարձակողներուն ինքնութիւնը կարելի չէ եղած հաստատել: Սուրիական բանակը փակած է ճամբաներ, հիւսիսային Լիբանանի մէջ: Նոյն օրը, երեք սուրիացի զինուորներ կը վիրաւորուին, երբ պայթուցիկներ փոթադրող կառք մը օդը կ'ելլէ, հաւանաբար սակայն արկածի պատճառաւ: Լիբանանի վիճակը կրկին լարուած է, քանի որ բոլոր կոմմերն ալ կը սաստկացնեն ճնշումը: Անցեալ չաբաթ անծանօթներ, սուրացող կառքէ մը կրակելով, 16 անցորդներ ըսպանած են: Սուրիական հակօդային թնդանօթներ եւ հրթիռներ՝ անցեալ քանի մը օրերուն սկսան կրակել իսրայէլեան օդուժի յետախուզական օդանաւներուն վրայ·· երկու վերջին նման դէպքերը կը պատահին երկուշաբթի:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՄԵԾ ԲԱՐԵԿԱՄԸ

ԵՈՀԱՆՆԷՍ ԼԵՓՍԻՈՒՍԻ ՆՈՐ ՑԱՑՏՆՈՒԱԾ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԱՌԹԻԻ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մինչեւ Ա. Աշխարհամարտ, երբ Գեր-մանիա համագործակցեցաւ Հայերու ղա-հիճներու՝ Երիտասարդ Թուրքերու հետ, Գերմանիոյ եւ Հայաստանի միջեւ գոյու-թիւն ունէին մշակութային եւ պիտական նշանակալի կապեր: Բազմաթիւ Հայեր ուսանած, ապրած եւ աշխատած են Գեր-մանիա, որ ղրկան ազդեցութիւն ունե-ցած է Հայերու ազգային եւ մշակութա-յին ինքնաբտայայտման վրայ: Հայկա-կան եղեռնի նկատմամբ Քայզէրի կառա-վարութեան ցուցաբերած յանցաւոր քա-ղաքականութիւնը մեծ հարուած հաս-ցուց այդ կապերուն եւ միայն 1921-ին է, որ կարելիութիւն տրուեցաւ թեթեւ մը հարթելու հայ եւ գերման ժողովուրդ-ներու միջեւ ծագած այդ տխուր ճեղքը: 1921-ի գարնան հայ ուսանող Սողոմոն Թէհլիրեան Պեռլինի կեդրոնը ահաբե-կեց Օսմանեան կայսրութեան Ներքին նախկին նախարար եւ մեծ վէզիր Թալէաթ Փաշան՝ «Հայերու մահուան հրեշտակ»ը, որ փախչելով մահուան դատավճիռէն, ծպտեալ կ'ապրէր Պեռլին: Թալէաթի ըս-պանութիւնը զրաւեց համաշխարհային հասարակութեան ուշադրութիւնը: Ցու-նիսի սկիզբը Պեռլինի մէջ տեղի ունեցաւ Սողոմոն Թէհլիրեանի դատավարութիւ-նը: Այդ դատավարութեան մասին, որուն Լեփսիուս գործօն մասնակցութիւն բե-րած էր իբրեւ փորձագէտ, այսօր ալ չատ քիչ բան ծանօթ է, եւ այնուամե-նայնիւ, զայն կարելի է դիտել որպէս «գարու դատավարութիւն»: Հակառակ գերմանական ամէն ծայրայեղական չրջանակներու կատաղի դիմադրութեան, գերմանական դատարանը ազատ արձա-կեց Թէհլիրեանը, որ չարդի ժամանակ Արեւելեան Անատոլուի մէջ կորսնցուցած էր իր ամբողջ ընտանիքը եւ հարազատ-ներու դիակներուն տակ ողջ մնալով՝ ծանր խեղանդամ դարձած էր: Ցունիս 4-ին, Լեփսիուսի բարեկամը՝ Մաքսիմի-լիէն կարտըն «Ցուքունֆթ» թերթին մէջ բաւական տպաւորիչ կերպով կը ներբո-ղէր այդ դատավարութիւնը, որուն մա-սին խօսող նիւթերը զրաւած էին թեր-թին ամբողջ թիւը: Շնորհիւ Լեփսիուսի եւ այլ ականատեսներու վկայութիւննե-րուն, ակնյայտ դարձաւ Թալէաթ փաշա-յի պատասխանատուութիւնը հայկական եղեռնի համար: Արդար դատավճիռը՝ թէ մեղաւոր է ոչ թէ սպանողը, այլ սպան-նուածը, նորէն զրաւեց ամբողջ աշխար-հի ուշադրութիւնը: Շատ մը Հայեր, ո-րոնք Գերմանիայէն՝ Թուրքիոյ նախկին դաշնակիցէն, չէին սպասեր նման վճիռի, իրենց ժխտական վերաբերումը փոխեցին Գերմանիոյ հանդէպ:

Բայց Թէհլիրեանի դատավարութիւնը ունեցաւ նաեւ այլ հետեւանքներ, որոնց-մէ մէկը՝ որ մինչեւ վերջերս գրեթէ ան-ծանօթ էր, պատմական մեծ նշանակու-թիւն ունի: Ինչպէս ծանօթ դարձաւ 1978-ին, Թէհլիրեանի դատավարութեան ներկայ բազմութեան մէջ կը գտնուէր նաեւ երիտասարդ գերմանացի հրեայ ու-սանող Ռոպէրթ Քէմփնէր, որ կարեւոր դեր խաղաց Նիւրէմպէրգի դատավարու-թեան ընթացքին՝ որպէս գլխաւոր ամ-բաստանեալի օգնական Մխիթեալ - Նա-հանդներէն: 1978-ին 80-ամեայ Քէմփնէր իր յուշերուն մէջ յատակօրէն կը վկայէ, որ Սողոմոն Թէհլիրեանի դատավարու-թիւնը իրեն համար առաջին դէպքն էր, ուր կը դատապարտուէր մարդկութեան դէմ գործուած ոճիրը, դատ մը՝ որ կըր-նար օրինակ դառնալ ոչ միայն Նիւրէմ-պէրգի դատավարութեան, այլեւ նոյն տեսակի բոլոր ոճիրներու դէմ պայքա-րելու առեն:

Տարիներու պայքարը քայքայեց Եոհան-նէս Լեփսիուսի առողջութիւնը եւ ան մեռաւ 1926 Փետրուար 23-ին, 67 տարե-կանին: Անոր գերեզմանը կը գտնուի Մեռան՝ Հարաւային Թիրոլ, ուր գացած էր հանգստանալու: Հոն մեկնելէ քիչ ա-ռաջ՝ 1925 Հոկտեմբերին, Լեփսիուս հիմ-նեց հայ - գերմանական ակադեմիան եւ նոյնիսկ Փոցմատի մէջ պալատ մը վար-ձեց անոր համար: Ակադեմիայի գլխա-ւոր նպատակներէն մէկն էր Թ-թ. - ի. դարերու հայ ժողովուրդի պատմութեան մասին փաստաթուղթերու հաւաքումը եւ անոնց դիտական հրատարակութեան լր-բականացումը: Լեփսիուսի այդ մեծ ծր-րագիրը, որ արդէն բաւական փորձառու-թիւն ունէր, չիրականացաւ: Եւ այսօր Հայերու մեծ բարեկամին կեանքը իր յաջորդներուն առջեւ կը յառնու որպէս կոչ՝ չարունակելու եւ աւարտելու այն, ինչ որ չկրցաւ կատարել ինք:

Սակայն այլ տեսանկիւնէ դիտած Լեփ-սիուսի գործը կը չարունակուի: Այսպէս, անոր հիմնած՝ Հայերու օգնութեան գոր-ծը, որուն հանգուցային կէտերն էին Ուրֆան (Թուրքիա) եւ Ուրմիա լիճի չըր-ջը (Պարսկաստան), խափանուեցաւ Ա. Աշխարհամարտի տարիներուն, բայց, իր մտերիմ համախոհները, որոնցմէ հոս նշենք միայն չուետացի Եաքոպ Գունդ-լէրը եւ դանիացի ուսուցչուհի Քարէն Եփփէն, մեծ յաջողութեամբ չարունա-կեցին աշխատիլ Սուրիա եւ Լիբանան: Նոյնիսկ գործերու արտադրութիւնը, զոր Լեփսիուս Ժ-թ. դարու վերջաւորութեան Վիլպրայի եկեղեցական իր նախկին հա-մայնքէն տեղափոխեց Ուրֆա՝ հայ այ-րիները ու որբերը պահելու համար, Քունցլէռ չարունակեց Լիբանանի մէջ եւ 20-ական թուականներու վերջերուն անոր համար Ազգային Ժողովի կողմէ պարգե-ւատրուեցաւ «Լիբանանի Հանրապետու-

ՈՉ ՄԷԿ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻԻՆ ԿՐՆԱՅ ՓՈԽԱՐԻՆԵԼ ՀԱՅ ԴՊՐՈՑԸ

ԽՄԲ. - Ցունիս 5-ին, կիրակի ցերեկ, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին մէջ, ճաշ մը կը տրուէր ի պատիւ վարժապա-ւնին բարերար՝ Հ. Բ. Ը. Մ-ի նախագահ Պ. Ալէք Մանուկեանի, որ փարիզ կը գտնուէր բանի մը օրէ: Այս առթիւ խօսք կ'առնէին Սերովբէ Արք., վարժարանին տնօրէնուհին՝ Տիկին Ս. Գարակիւլեան, որ կը ներկայացնէր դպրոցին ներկայ վիճակը եւ ապագայի ծրագիրները, խը-նամակալութեան նախագահուհի՝ Տիկին Երամեան: Ստորեւ կը ներկայացնենք Պ. Ալէք Մանուկեանի արտասանած խօսքին գլխաւոր հատուածները, որուն կը շեշ-տեն հայ դպրոցին անհրաժեշտութիւնը, անոր անփոխարինելի դերը եւ կենսական նշանակութիւնը: Խորագիրը՝ խմբագ-րութեանն է. -

×

«Հայ կրթական գործը միշտ մօտիկ ե-ղած է մեր սրտին. այդ պատճառաւ ալ միշտ հետաքրքրութեամբ ու երբեմն մը-տահոգութեամբ հետեւած ենք Դպրոցա-սէրի գործունէութեան ու կեանքին:

Փարիզը լոյսի կեդրոն հանդիսացած է դարերով բովանդակ մարդկութեան եւ հայութեան համար. սակայն, հայ կըր-թական գործի նմաստով ոչեւորիչ չէն եղած, դժբախտաբար, Փարիզի հայու-թեան ճիգերը. եւ կարծէք այդ բացը լը-րացնելու ամրողջ պարտականութիւնը մնացած է Դպրոցասէրի եւ Մխիթարեան-ներու վարժարաններուն:

... ճիշդ է թէ ազգային վերապա-հովանքը զգալի է բոլոր փոքրամասնու-թեանց համար, Արեւմտեան կիսագունդ-ին մէջ: Մեր պարագային, մանաւանդ, ազգային զարթօնքը բուռն պոռթկում մը կ'ունենայ քիչ մը ամէն երկրի մէջ. սա-կայն, այդ զարթօնքը չենք կրնար թո-ղուլ զգացական մակարդակի վրայ, ո-րովհետեւ ան կրնայ չուտով անհետանալ ժամանակի հովերուն հետ: Ուրեմն, պէտք է անոր տալ գիտակցական մակարդակ մը. իսկ սոր համար անհրաժեշտ է հայ դպրոցը:

Ազգային զգացումներով տոգորուած կամ ազգային զարթօնքի ներչնչումով կլանուած Հայեր հպարտութեամբ կը յայտարարեն իրենց ազգային պատկան-լիութիւնը, իրենց հայկական ծագումը: Սակայն, երբ հարց տանք այդ մարդոց թէ ի՞նչ բանով հպարտ են իրենք, տա-ւանարար չկարենան գոհացուցիչ պատաս-խան մը տալ ձեզի, որովհետեւ դաստիա-րակութեան ու գիտակցութեան խարիս-խին վրայ չէ հիմնուած իրենց հպարտու-թիւնը:

Արդարեւ, եթէ հպարտ են, ի՞նչ բա-նով եւ ինչո՞ւ հպարտ են: Այս «ինչու»-ներուն պատասխանը միայն հայ դպրոցը կրնայ տալ: Հայ մշակոյթը եւ հայկա-կան ժառանգութիւնը նախնական ցեղե-րու յատուկ աւանդութիւններ չեն, որոնք սովորութեամբ անձէ - անձ կամ սերուն-դէ - սերունդ կարենան փոխանցուիլ:

Հայ մշակոյթը բարձր մակարդակով ժառանգութիւն մըն է որ նուաճած է գուիցերացի բարեկամներուն հետ: Արե-ւելքի մէջ այսօր ալ կը գործէ Հայերու օգնութեան գուիցերական ընկերութիւնը: Այսպիսի մարդու մը կենսագրութիւնը պէտք է օրինակ դառնայ ոչ միայն գեր-մանեւհայկական յարաբերութիւններու մարզին մէջ, այլեւ ընդհանրապէս, այս-պէս կոչուած, «փոքր ժողովուրդներ»ու իրաւունքներու համար պայքարի գործին մէջ: Հետեւաբար, տոքթ. Եոհաննէս Լեփսիուսի դիւանի ուսումնասիրութիւնը կը ծառայէ ոչ միայն անցեալի լուսաբա-նումին եւ ներկայի լաւագոյն ըմբռնու-մին, այլեւ անհրաժեշտութիւն կը դառ-նայ ապագայի համար, եթէ մարդկու-թիւնը կ'ուզէ այդ ապագան այլ կերպ տեսնել, նախընթաց պատմութենէն:

ՀԵՐՄԱՆ ՀՈԼՑ

«Սովետական Հայաստան» Ապրիլ 1983

ԿՈՒԻԵՑԷՔ ՏՂԷՔ... ԿՈՒԻԵՑԷՔ ՔԱՋ ՔԱՋ...

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

Երկիրը, տուն ու տեղը կորսնցուցած ըլլալու իր տառապանքը խորացած էր, ու աւելի բարդացած՝ երբ տունէն ներս մտած էր էլիճ, «Ֆրանսացուն աղջիկը», օտար դարձնելով զինք նոյնիսկ իր սե-փական տան մէջ:

- Մե՛ղմ մայրիկս, կը պատմէ Պարոն Երամեան մինչեւ այսօր, խեղճ մայրիկս դժբախտ եղաւ, դժբա՛խտ:

Երեք թոռնիկները, հասկնալի պատ-ճառներով օտար կը մնան մինչեւ վերջ ալ խեղճ մեծ մայրիկին համար, երբ անոնց հետ բա՛ռ մը անգամ չի կրնար խօսիլ իր լեզուով, իր զգացած միակ լեզուով: Իսկ կեանքի իր վերջին տա-րիներուն, երբ կը մեծնան այլեւս թոռ-նները, առանձին սենեակ մը կը վարձուի իրեն համար, իրենները՝ հեռու յարկա-բաժնի մը մէջ:

Այտեղ, իր Զաւէնին կանոնաւոր այ-ցելութիւնները ոչինչ կը փոխեն իր տը-րամադրութենէն, երբ դիտէ մանաւանդ, թէ ուրիշ տեղեր, ուրիշ մայրեր կան, նոյնիսկ երկրի իր հին ծանօթներէն, այնքան մօտիկ երարու, իրենց անցեալին ու բարքերուն, ժամուն ու պատարագին, հարսերուն ու թոռներուն: Մինչդեռ ինք կը մնայ այտեղ, փակուած իր սենեա-կին չորս պատերէն ներս, ու պատուհա-նին առջեւ նստած, օրերով, օրերո՛վ մի-նակ, կը դիտէ վազգէն անցնողները, անծանօթ դէմքեր լոլորն ալ:

Օր մըն ալ, բազմանդամ, երջանիկ հայ ընտանիքի մը օրհնուած յարկին տակ իր աչքերը բացած հայ մայրիկը, ասկէ քանի մը տարի առաջ վերջնականապէս կը փակէ զանոնք փորթուկալեան ափե-րուն վրայ, պզտիկ սենեակի մը չոր ու ցուրտ առանձնութեան մէջ:

Անչունչ մարմինը ժամերով կը մնայ մէջտեղ, որովհետեւ եկեղեցիները՝ ո-րոնք կաթոլիկ են բոլոր, կը մերժեն Լուսաւորչի մէկ զաւակը ընդունիլ Աս-տուածոյ տունէն ներս: Պարոն Երամեան, ազդեցիկ իր ծանօթներուն միջամտու-թեան շնորհիւ, մեծ դժուարութեամբ կը յաջողի վերջապէս ապահովել ներկայու-թիւնը կաթոլիկ, օտար եկեղեցականի մը, որ կուգայ դերեզմանատո՛ւն միայն, մայ-րիկը փոս իջեցնելէ առաջ քիթին տա-

- Զօճուխներս կ'ըսին քի իրենք ֆը-րանսացի ին, հայ չին զգար ինքզինքնին: Ինքզինքնիդ կրնաք հայ չզգալ, ըսի ի-րենց անցած օր, բայց գլխնիդ կը կըտ-րիմ եթէ ուրանաք որ ձեր երակին մէ-ջէն Հայու արուն կը վազէ, իմ արուն կը վազէ:

- Ի՞նչ ըսին այդ խիստ յայտարարու-թեանդ, մէջ մտայ ես, թերեւս անտեղի կերպով:

- Ինչ պիտի ըսին, վրաս խնդացին, անցան:

Ճաշէն ետք քալեցինք պահ մը գիւղին ծառազարդ հրապարակէն: Միւսները կ'երթային առջեւէն, խումբով: Պարոն Երամեան, դինեին ազդեցութեան տակ դարձած էր աւելի դիւրազգած, աւելի սը-խուր հիմա: Մտած էր թեւէս ու հին ծանօթներու պէս կը քալէինք պանդաղ - օրչն, լուռ: Իմ ներկայութիւնս՝ կար-ծես նոր առիթ մը ըլլար իր մոռցուած, կորսուած հայութիւնը անգամ մը եւս ի-րեն յիշեցնելու:

(Շար. 3)

ՎԱՀԱՁՈՒ ՊԱՐՈՒՅԿՈՎ
ԲՈՂՈՔԱՅԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՍԷՆ - ՌԱՖԱՅԷԼ· - Պ· Յակոբ Հայց - գործեան 100 Ֆ·:

ՄԱՐՍԷՅԼ· - Պ· Աստուր Քէօսէեան 200 Ֆ·:

ՏՕՆ ԳԻՒՏ ՏՓՈՑ ՍՐԲՈՒՀԻՈՑ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

Կիրակի, Յունիս 26-ին, Տօն Գիւտ Տփոյ Սրբուհւոյ Աստուածածնի, առաւօտեան ժամը 10-ին, Փոն տը Շերիի Հրոլանի Շարվիէօ Ս· Նշան եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՑ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

Սիրով կը հրաւիրուի Փոն տը Շերիի եւ Շարվիէօ Հրոլանի հայութիւնը՝ ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Ծաչի Տէսինի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացաւ ծէ գլորոցին ի նպաստ· - Ռօզա Ձէյտեանի մահուան քառասունքին առթիւ Այրի Տիկին Փնար Պառուեանէ 100 Ֆ·, Այրի Տիկին Արաքսի Պառաւեանէ 100 Ֆ·, ինչպէս նաեւ 200 Ֆ· Դր· Գալուստեանէ Տիկին Ովսաննա Պոտուրեանի մահուան առթիւ:

×

Շարլի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները· - Տիկին ՍԲրուհի Սարգիսեանի մահուան առթիւ՝ Պ· Ժաք Սարգիսեան 1000, Պ· Պ· Սարգիսեան, Զատիկեան, Գասպարեան, Օհանեան 100-ական Ֆ·, Նուքուճիքեան 50 Ֆ·, Տիկին Անիկ Հաճը - Գալիքեանի մահուան առթիւ՝ Պ· Սահակ Ճէպէճեան 100 Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Քէչէճեան 200, Տիկին Գոչեան 300, Տէր եւ Տիկին Տատուրեան 300, Տէր եւ Տիկին Գնել Կօչկարեան 300 Ֆ·, Տիկին Անահիտ Ուզունեանի մահուան առթիւ՝ Տիկին Շնորհիկ Փափազեան 50, Գլորոցին համար՝ Կապոյտ Ծաչի Շարլի մասնաճիւղը 1000 Ֆ·:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻ

Ալֆորվիլլի Ս· Մեսրոպ կրթարանի ամավերջի հանդէսը կիրակի, Յունիս 26, ժամը 15-ին, Սալ տէ Ֆէթի մէջ: Աչակերտուհիներու կողմէ, պարեր, արտասանութիւններ, երգեր եւ տրամախօսութիւններ:

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ ժողովուրդը քաջալերելու համար մանկապարտէզի մեր փոքրիկները:

UGAB - Jeunes

vous invite à participer au
RALLY - PAPER
du DIMANCHE 26 JUIN
LIEU : Paris et Région Parisienne
RENDEZ-VOUS : Dimanche 26 Juin à 9 h.
118, rue de Courcelles 75017 Paris
REMISE DES PRIZ
lors de la soirée dansante arménienne
le dimanche 26 juin à partir de 19°h.
Informations supplémentaires
U.G.A.B. 520 - 03 - 18

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Ծաչի Վիէնի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը Յունիս 26-ին Կիրակի, Ժէմանի դաշտը:

Ամբողջ օրը հայկական տոհմիկ երգեր, պարեր, Կապոյտ Ծաչի գլորոցին աշակերտութեան կողմէ: Վիճակահանութիւն եւ համադամներ պատրաստուած խաչուհիներու կողմէ:

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի օր, Յունիս 23, ժօն Ֆ Սրբոց Թարգմանչաց Մեծոյ՝ Սահակայ եւ Մեսրոպայ:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկըրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին Պատարագ կը մատուցուի:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Համախարբերդցիական Միութեան Ցբրանոյի շրջանի կեդրոնական վարչութիւնը կը տեղեկացնէ որ պատգամաւորական ժողովը կը բացուի Շաբաթ, Յունիս 25-ին, ժամը 9·30-ին Վիէնի մէջ, «Աբովեան» սրահը, 1 ԹԷ Փաժօ: Նոյն իրիկունը, ինչպէս նոյն սրահը, կազմակերպուած տեղական մասնաճիւղի վարչութեան կողմէ: Բոլոր հայրենակիցները հրաւիրուած են:

Fête Champêtre

La Direction de l'Ecole Tebrotzassère et le comité des Dames organisent une grande fête champêtre qui clôturera l'année scolaire, le Dimanche, 26 Juin, dans les jardins de l'école :
1, Bd. du Nord, 93340 — LE RAINCY
ouverture des portes à 11 heures
le khorovadz **sera servi à partir de midi**
DISTRIBUTION DES PRIX
Divers jeux et attractions :
Tournoi de nardi (jacquet), ping-pong etc...

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Սէն Ժէռոմի Ս· Սահակ - Ս· Մեսրոպ եկեղեցւոյ թաղականութեան եւ Հ· Բ· Ը· Միութեան հովանաւորած գլորոցի տարեվերջի հանդէսը Յունիս 25, Շաբաթ, ժամը 21-ին եկեղեցւոյ կից սրահը:

Երգ, պար, արտասանութիւններ աշակերտներու կողմէ, եւ պզտիկ զաւեշտ մը փոքրիկներուն կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ ուսուցիչներ՝ Տիկին Մայտա Կարապետեանի եւ Պ· Խաչիկ Ելմազեանի:

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ բոլոր թաղեցիները քաջալերելու համար մեր փոքրիկները: Ձովացուցիչներ:

ՀԱՅ
ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ
Անտիլիի, Մոնմորանսիի
եւ Սէն – Ռաֆայէլի մէջ:

Երրորդ Տարիքի Անձերու Համար:
Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ, Ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ, Բժշկական տեւական հսկողութիւն եւ խնամք: Քաղաքներու ժխորէն եւ ապականած օդէն հեռու՝ քնութեան ծոցին մէջ, հանելի եւ մաքուր միջավայր:

=——┼——=

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
Maisons de Retraite
à Andilly, Montmorency et St. Raphaël
Pour les Personnes du Troisième-Age
Confort moderne, Ambiance familiale, Surveillance et soins médicaux permanents, Cadre paisible, dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.
S'adresser à l'A.A.A.S
Madame Mahdessian
77, Rue La Fayette — 75009 Paris
tél. 878 - 02 - 99
(uniquement le mardi, mercredi et vendredi de 14 h. 30 à 17 h. 30)

BAIL A CEDER
CHAMPS - ELYSEES
PRET A PORTER FEMININ
BAYONNE, 19, rue Victor-Hugo
en S.A. C.A. 82. 2,500.000 F
affaire très saine 1.500.000 F
cause santé
conviendrait à couple dynamique
s'adresser :
19, rue Victor-Hugo, 64100 Bayonne
tél. (59) 25 - 12 - 52

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կապ· Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի հաւաքոյթ - Թէյասեղանը Յունիս 25, ժամը 15·30-ին Մշակոյթի Տունը: Միօրեայ դասընթացքի աշակերտներու կողմէ պատրաստուած երգ, նուագ եւ արտասանութիւն:

Կը հրաւիրուին ընկերուհիներ եւ համակիրները:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Հայ Կաթողիկէ ժողովրդապետութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ կիրակի, Յունիս 26-ին, առաւօտեան ժամը 11-էն մինչեւ իրիկուն, տեղի կ'ունենայ իր տարեկան Դաշտահանդէսը, Նարեկեան վարժարանի գրօսայդիին մէջ:

CENTRE CULTUREL ST. GREGOIRE DE NAREG
38, Route de Collonges - St. Cyr au Mont-d'Or
Tél. : 847. 28. 65

- Հայկական եւ երոպական երգեր, Նարեկեան նուագախումբին կողմէ ներկայացուած, հայկական ճաշեր, ճոխ վիճակահանութիւն, հայկական եւ ընտանեկան հաճելի մթնոլորտ, զանազան խաղեր:

Պատարագը կը մատուցուի ժամը 11-ին Նարեկեան մատրան մէջ:

×

Լիոնի Նարեկեան վարժարանի տնօրէնութիւնը կը ծանուցանէ թէ իր ղիւերօթիկ վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 8-ին, ծնողքները պարտին Օգոստոս ամսոյն 1-էն սկսեալ, արձանագրել տալ իրենց զաւակները:

Ցաւելեալ լուսաբանութիւններու համար դիմել տնօրէնութեան:
Հեռաձայն· - 847 - 28 - 65

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան, որբերու օգնութեան մարմինի տարեկան պարահանդէսը, Դեկտեմբեր 4-ին, ի նպաստ հայ վարժարաններու:

×

Ցորելեան՝
Փրոֆ.՝ ՓՐԻՏՏԻՒԻ ՓԼԻՑՏԻ
նախաձեռնութեամբ
Մուրատ - Ռափայէլեան ճախկին աշակերտաց միութեան:
ՆՈՑԵՄԲԵՐ 6
×
Կապոյտ Ծաչի
Շրջ· վարչութեան կազմակերպած
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 29-ին:

HOME ARMENIEN

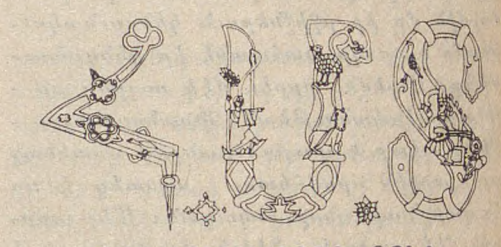
Le DIMANCHE 26 JUIN à 16 heures
La Troupe « **GAYANE** » des Hay Arinouch se produira dans le parc du Home Arménien
Vous pourrez également écouter la chanteuse arménienne très aimée et attendue
Alice CHAMIRIAN
Home Arménien :
107, av. du Mal. Lyautey, 83700 Saint Raphaël

A L'OCCASION DE LA SORTIE DE SON PREMIER DISQUE
Rencontre avec
Nareg DOURIAN
AUTEUR - COMPOSITEUR
qui interpretera ses chansons accompagné de Messieurs **MINASSIAN** à la batterie **MAGARIAN** à la basse
Le vendredi 24 Juin, à 20h. 30
CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris

FÊTE CHAMPÊTRE

organisée par l'Association Sainte - Croix
Dimanche, 26 Juin, à Villiers-le-Bel
à partir de 11 heures
Inscrivez-vous dès à présent en téléphonant au
278 - 31 - 93

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
9. Rue de Madrid — 94140 Alfortville
Tél. : 376. 55. 89
présente
son
GALA DE FIN D'ANNÉE
M. C. A. 83
avec la participation des Ateliers et des Ecoles de la M. C. A.
le Samedi 25 Juin, à 20h. 45
Palais des sports, rue de Rome, **ALFORTVILLE**
participation aux frais : 20 frs.

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

organise un séjour en **GRECE**
DU 10 AU 24 AOUT
— 1ère semaine : Tourisme — Rencontre avec la communauté arménienne à ATHENES.
— 2ème semaine : Détente à l'Aquarius Beach à 8 kms d'ERMIONI — (PELOPONESE).
Prix demi-pension : 4.200 frs
Pour tous renseignements : Tél. 849 - 42 - 97 l'après-midi sauf lundi.

DECINES
LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE
15, Rue du 24 Avril 1915 — 69150 Décines

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

OPTIMA TOURS
organise à l'occasion de la Bénédiction du SOURP MURON un voyage pour :
LE FOYER CULTUREL ARMENIEN DE NICE
189, boulevard de la Madeleine, 06000 NICE

DEPART DIRECT DE NICE sur EREVAN
(avec 76 personnes réunies)
du 23 SEPTEMBRE au 6 OCTOBRE

3 formules sont proposées
1ère formule ARMENIE — Prix NICE/NICE ..... 5 960 F
2ème formule ARMENIE - GEORGIE — Prix NICE/NICE ..... 6 260 F
3ème formule ARMENIE - GEORGIE - SOTCHI — Prix NICE/NICE ..... 6 410 F

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS
A PARIS Sonia COUMRYANTZ, OPTIMA TOURS, 12, rue Vignon, 75009 Paris, tél. (1) 742 - 10 - 35
A CANNES Mme Régine DJEVISIAN, Résidence Le Marly, 104, La Croisette, 06400 Cannes, tél. (93) 43 - 79 - 08
A NICE M. Arthur IKEDJIAN, 29, av. St. Augustin, 06200 Nice, tél. (93) 83 - 35 - 03 ou 88 - 76 - 08
Lic. A 130

A L'OCCASION DU 2e ANNIVERSAIRE DE SA FONDATION
L'ASSOCIATION CULTURELLE ET D'ENTRAIDE DES ARMENIENS DE TURQUIE
présente
Nous Sommes, Nos Montagnes
d'**Henrik MALIAN**
Vendredi, 24 Juin, à 22h. 00
(Les films sont en version arménienne et non sous-titrés en français)
en supplément au programme, un court métrage humoristique
DEJVEJIK
Cinema COSMOS : 76, rue de Rennes, Paris - 6e (Métro Saint Sulpice)
— Prix des places : 25 frs.
Réservation : dans les locaux de l'Association
131, Ave. Henri Barbusse, CLAMART, Tél. : 736. 54. 91
En semaine (sauf lundi) de 19h. 30 à 21h. 30
Le week-end de 13h. 00 à 19h. 00
Association Audio-visuelle arménienne
9, Rue des Petits-hôtels — 75010, Tél. : 523. 51. 50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
23
JEUDI
23 JUIN
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ցրաւցսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.464 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.464

ԻՆՉԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԵՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

—×—

Թուրքիա առենէ մը ի վեր ակամայ է հակազդել հայկական ահաբեկչութեան եւ Հայ Դատի նոր հոլովոյթին. հաւա - նաբար պատասխանատու կազմակերպիչն է ահաբեկչութիւններու (Ն. Եալըմեան) եւ առեւանգումներու (Ա. Աչճեան) : Թուրքիա այժմ կը թուի պատրաստել նոր եւ չատ աւելի՛ վտանգաւոր հակահար - ուած մը, որուն ազդանշանները ուշադիր ընթերցողը կրնայ գտնել՝ անցեալ ամսու ընթացքին, «Յառաջ»ի կարգ մը յօդուած - ներու մէջ: Կ'արժէ վերաքննել այդ ազ - դանշանները եւ հնչեցնել ահազանգ մը, որվհետեւ հայ պատասխանատու կազ - մակերպութիւնները պէտք է պատրաստը - ւին հակահարուածի :

Ջանազան պատճառներով, ու տարինե - րէ ի վեր, օտար մամուլը 900-ամեայ հայ - թուրք յարաբերութիւնները եւ 150-ամեայ Հայ Դատը վերածած է մէկ դէպքի ու մէկ հարցի, 1915-ի Ցեղասպա - նութեան, որուն «ազգոր»ի եւ պարագա - յական «ջարդ»երու բնոյթի կուտան ո - մանք, եւ չատ քիչեր միայն նկատի կ'առ - նեն որ հայկական ցեղասպանութիւնը 1894-էն 1922 թուականներուն ստացած է իր հոլովոյթը: Թուրքիա այնքան ալ դժգոհ չէ բարդ դատի մը եւ պատմու - թեան մը այս ձեւափոխումէն, որովհետեւ հիմա պարզ է իր նպատակը, - փաստել՝ որ 1915-ին հազիւ թէ մանր սպանութիւն - ներ պատահած են, «մեղմացուցիչ դէպք յանգանաց»ի ներկայութեան : Տասնամ - եակներու ընթացքին տեղի ունեցած ջար - դեր, հողային պահանջները, յետ - ցեղաս - պանութիւն կատարուած ճերմակ ջարդ, - այս բոլորը մոռցուելու վտանգին մէջ են արդէն, օտար մամուլին մէջ, եւ Թուրքիոյ պատրաստած հակահարուածը՝ միա՛կ լրջօրէն յիշուածը, այսինքն՝ 1915ը ջնջելու փորձ մըն է :

Ինչպէս «Յառաջ» գրած էր Մայիս 3-ին, երկու Ամերիկահայեր, Բարսեղեան եւ Կէոիկեան, կամայ թէ ակամայ գոր - ծիքներ եղած են՝ Թուրքիոյ այս ծրագ - րին: «Մոնիտ»ի Մայիս 2-ի թուին մէջ կը հրատարակուէր նամակ մը, որ անոնք ուղղած էին զօր. Էվրէնի, ուր կը գրէին, Թուրք դիւանագէտներու ահաբեկչու - թիւնը դատապարտելէ եառ, որ Թուր - քիա պէտք է ընդունի պատմագէտներու խառն խմբակի մը կազմութիւնը, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ «աւելի լաւ տեղեակ դնել պատմական իրականութիւնը 1915-ի Յարդին»: Հայ Դատի տէր կեցող այս 2 պարոնները, հասկցող մարդիկ՝ յայտնո - րէն պատրաստ են նկատի առնելու որ «մեր զարուն առաջին տասնամեակնե - րը դժուար եղան Թուրքիոյ համար, որ իր մանկակութենէն զատ համաչխարհա - յին պատերազմին, ինքզինքը պարտադ - րուած տեսաւ վար առնելու սուլթանու - թիւնը եւ Պեռութիւնը արդիականացնե - լու: Այս լոյսին տակ է, որ պէտք է փոր - ձել հակնայլ ընթացքին ծայրայեղութիւն - ները»: Ապա կ'ընդգծեն որ «ժամանակը նպաստաւոր է առարկայական վերադնա - հատումը կատարելու Թրքական, Ֆը - րանսական, ամերիկեան, բրիտանական, նաեւ այլ դիւանները, լաւ սահմանելու համար պատմութեան այդ շրջանին իրա - կանութիւնը»:

Այս վերադնահատումը, յայտնուբէն, Թուրքիոյ դործին կուգայ: Ցանձնա - խումբով հաստատուած ճշմարտութիւն - ները, մանաւանդ եթէ պատմագէտներու «խառն խմբակի» անդամները նշանակ - ուին Թուրքիոյ ալ հաւանութեամբ (ինչ որ անխուսափելի պիտի ըլլար), չեն կրնար ամբողջական ընալ, - նոր ճշմարտու - թիւններու, Թուրքիան վիրաւորո՛ղ ճըշ - մարտութիւններու եզրերը պիտի բթա - նան նման դրոյթի մը մէջ:

Յունիս 2-ի եւ 3-ի «Յառաջ»ներուն մէջ Բարսմանեաբ տուինք «Միլլիյէթ»ի Բղեշկից Մէհմէտ Ալի Պիրանտի մէկ յօդուածը, ուր յայտնի է թէ Թուրքիա կը պատրաստէ «վերադնահատում մը» : Պիրանտ կը գրէ թէ «որքան ալ մերժել չանանք, Աչիարկը հայկական Ցղթածբ - րարը բացած է», եւ կը հաստատէ թէ Թուրքիա պէտք է պատրաստէ ամբողջական հա - կահարուած մը: Այդ պատրաստութեամբ կը զբաղի Քեամիւրան Կիւրիւն, պատ - մագէտ մը որ հանդուտեան կոչուելէ ա - ռաջ Արտաքին Գործոց Նախարարութեան ընդհանուր քարտուղարն էր: Անոր եւ ու - րիշներու աշխատանքին շնորհիւ, «ինչ հարցում, ինչ պատասխան» անունով դրքոյկ մը արդէն ուղարկուած է օտար մամուլին, մաս - մեռիաներուն եւ պետա - կան անձնաւորութիւններու, ուր Հայ Դա - տի մասին Թուրքիա իր հարցումները կը դնէ եւ կը պատասխանէ: Սակայն աե - լի՛ն կը պատրաստուի: Յունիս 4-ի թի - ւով, «Յառաջ» թարգմանաբար տուած էր «Ֆինանշըլ Թայմզ»ի յօդուածը, դրուած Տէյվիտ Թոնճի կող - մէ, ուր կոզմնակալ լրագրողը կամայ թէ ակամայ կը բացատրէ պատ - րաստուող հակահարուածի բնոյթը, - «Թուրքիոյ բարեկամները», կը գրէ Թոնճ, «չատոնց կը պնդեն որ Թուրքիա պէտք է Հայերու պատմական փաստար - կումներուն հետ ճակատ - ճակատի վիճի»: Գոհունակութեամբ կը նշէ որ Կիւրիւնի եւ ուրիշ Թուրք պատմաբան - ներու խմբակ մը արդէն քննած է Բրի - տանիոյ, Ֆրանսայի, Մխայեալ - Նա - հանդներու եւ իր արխիւները, եւ մինչ - րոֆիլմի անցուցած է պէտք եղածը: Կը պատրաստուի, ուրեմն, հակաճառութիւն մը, Հայերու եւ անոնց համակիրներու «անփաստելի բողոքներու միակողմանի կրկնութեան դէմ»: Միլլոցին, Ուաշինկ - թընի դեսպանը, Շիւքրիւ Էլչքտաշ, ԻՒ - ՆԷՍՔՕ-էն համաձայնութիւն ապահոված է Թուրքիոյ արտադրելիք պատմական «փաստ»երու Ցղթածրարը տարածելու համար, եւ ան արդէն դիմումներ կը կա - տարէ ամերիկեան կրթական հաստատու - թիւններէն այն քիչերուն, որոնք ցեղաս - պանութեան մասին հայկական տպրիւր - ներ կ'օգտագործեն, որպէսզի անոնք ընդունին Թրքական Ցղթածրարը:

Ուրեմն, յայտնի է Թրքական ծրագիրը, - Հայ Դատը հաւասարացնել ցեղասպա - նութեան դէպքի մը՝ որ չէ՛ պատահած: Մէկ քարով երկու Թռչուն կը սպաննէ, կը ջնջէ յետ - 1965-եան քաղաքական փոքրիկ զարթօնքի կռուաններուն ամէ - նէն կարեւորը, եւ անհիմն մարդասպա - նութեան կը վերածէ Հայ ահաբեկչու - թիւնը:

Նման պետական ծրագիր՝ անկասկած որ կը քաջալերուի Միացեալ - Նահանգ - ներու, Բրիտանիոյ եւ Հաւանաբար Ա - րեւմտեան Գերմանիոյ կողմէ, - Պետու - թիւններ՝ որոնք օգնած են եւ պիտի չա - րունակեն օգնել Թուրքիոյ, ո՛վ գիտէ ինչ ազդիւրներ եւ արխիւներ դոցելով կամ բանալով, Թուրք պատմաբաններուն:

Ահարկու վտանգ մըն է պատրաստ - ւածը: Ո՛չ մամլոյ ուղղուած բողոքնե - րով կարելի է արդիլել պատահելիքը, ո՛չ ալ հոս - հոն Թուրք կամ Թրքասէր պատ - մաբան մը ահաբեկելով (ընդհակառակն նման արարք պիտի թելադրէր որ Հա՛յը պէտք է վախնայ պատմական ճշմարտու - թենէն): Միակ հակազդեցութիւնը, որ ի - մաստ պիտի ունենայ, պատմական է: Այսինքն, հայ հարուստ եւ ազդեցիկ բա - րեգործական եւ կուսակցական կազմա - կերպութիւններ պէտք է գօրակոչէ «են - թարկեն» արեւմուտքի, եթէ կարելի է նաեւ խորհ. Հայաստանի բուռ մը այն պատմաբանները, որոնք կրնան օգտա - կար ըլլալ այս հարցին մէջ, ինչպէս նաեւ համակիր օտար պատմաբաններ: Պէտք է անոնց տրամադրութեան տակ դնեն ար - տակարդ պիւտճէ, որպէսզի ամիսներ առաջ պատրաստուին այն աղբիւրները, որոնք միակ պէնքն են նման պայքարի մը մէջ, օտար մաս - մեռիաններու մտքին համար՝ մղուելիք պայքարի մը մէջ: Մեզի համար՝ ցեղասպանութիւնը մէ՛կ պատճառն է մի - այն՝ Հայ Դատի գոյութեան, - մէկ, բայց ոչ միակ: Օտարներու մեծամաս - նութեան համար՝ այդպէս չէ: Եթէ մեր անկազմակերպ ժողովուրդի ինքնապահ առաջնորդները (անձե՛ր թէ կազմակեր - պութիւններ) արագ չշարժին, Թրքական հակահարուածը կրնայ յետ - 1965-եան քաղաքական զարթօնքին մահացու հար - ուած մը հասցնել :

Խ. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԱՖԱԹ ատիպողական դիմումնագիր - ներ ղրկած է արաբական կարգ մը Պեռութեանց, որպէսզի միջամտեն վերջ տալու համար սուրիական եւ լիբիական յարձակման ՊԱԿ-ի հաւատարիմ ուժե - րուն դէմ: Ըստ Արաֆաթի Սուրիա եւ Լիբիա ռազմական գետնի վրայ զօրավիդ են ՊԱԿ-ի հերձուածողական տարրերուն : Զորեքշաբթի առտու կռիւները կը չա - րունակուէին Պեքաայի մէջ, պաղեստին - եան հակամարտ ուժերու միջեւ:

ԼԻԲԱՆԱՆի զինուորական դատախազը՝ Ժերմանոս լինը ամիս ղրած է վերջացը - նելու համար իր քննութիւնը Սապրայի եւ Շաթիլայի ջարդին մասին եւ հասած է այն եզրակացութեան, որ միակ պա - տասխանատուները Իսրայէլացիներն են, քանի որ իրենց հակակշիռն տակ էին դաղթակայաններն ու անոնց հանելու անցքերը: Փաստ չկայ, ըստ տեղեկա - դրին որ Քաթայէպներու եւ լիբանանեան ուժերու ղեկավարութիւնները հրահան - դած ըլլան իրենց զինուորեաներուն որ մասնակցին կատարուած արարքնե - րուն . . . :

ՋԻԼԻի մէջ սենափքանները չեն վարա - նիր ասպարէզ կարդալու Փինոչէի, հակա - ռակ ձեռք առնուած խիստ միջոցներուն : Հինգշաբթի օրուընէ սկսեալ եւ անոահ - ման ժամանակի համար ընդհ. գործա - դուլի հրահանգ տուած են: Շարժումին միացած են փոխադրողները եւ բեռնա - տար կառքի վարորդները, որոնք վըճ - ռական դեր կատարած էին Այէնտէի տա - պալման տեն: Փինոչէ ձերբակալել տր - ուաւ բեռնատարներու նախագահը:

ՊՈԼՍՈՑ զինուորական ընդհ. դատա - խազը 8-էն 30 տարի բանտարկութիւն պահանջեց «Խաղաղութեան համար Թրք. կոմիտէ»ին պատկանող 27 անդամներուն դէմ, այն ամբաստանութեամբ թէ զօրա - վիդ կեցած են համայնավար դաղափա - րականին, ապօրինի կազմակերպութիւն հիմնած են: Ձերբակալուած էին Փետր. 26-էն: Անոնց մէջն է փաստաբանապետ՝ Օրհան Ափայտըն :

ԹԵՀԻԱՆի կարդ մը չրջանակներու հա - մաձայն, Թուտէհի (համայնավար կու - սակցութիւն) ղեկավար՝ Նուրետտին Քիանուրի, 75 տարեկան գնդապետ - ած է Իվինի բանտը, երկուշաբթի օր : Լուրը հրատարակած է Լոնտոնի «Տէյլի Թելեկրաֆ»ը, բայց հաստատուած չէ:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ վերադարձաւ Քամբրունէն, ուր կարճ այցելութիւն մը կատարեց, հետը տանելով թէնիսի ա - խոյեանը՝ Նոահ եւ ընտանեկան պարա - գաները:

ՖՐԱՆՍԱ. զէնք ծախող 3-րդ Պեռութիւ - նը կը մնայ աշխարհի մէջ: 1982-ին ար - տածումը հասած է 1.312 միլիառ տոլար - ի, ըստ Սթոքհոլմ հրատարակուած տասնեւչորրորդ տարեկան տեղեկագրին: Առաջին դիրքերը կը գրաւեն Միացեալ - Նահանգներն ու Խորհ. Միութիւնը: Նոյն տարուան ընթացքին - 1982 - ռազմական ծախքերը 700 միլիառ տոլարի հասած են աշխարհի մէջ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՅՈՒՆԻՍ 10)

ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԱՌՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի մէջ լոյս տեսած է Խաչատուր Մուշեղեանի «Դրամական չրջանառութիւ - նը Հայաստանում (Մ. Թ. ա. 5-րդ - Մ. Թ. 14-րդ դարեր)» աշխատութիւնը, որուն մէջ հեղինակը կը խօսի այն մա - սին, թէ դրամական ի՞նչպիսի չրջանա - ռութիւն դոյութիւն ունեցած է Հայաս - տան՝ Ն. Ք. 5-րդ դարէն մինչեւ Յ. Ք. ԺԴ. դար, թէ Հայաստան եւ Անդրկով - կաս մետաղէ ի՞նչ տեսակ դրամներ ու դրամական դանձեր յայտնաբերուած են եւայլն: Հայաստանի պատմութեան պե - տական թանգարանի բաժնի վարիչ Խա - չատուր Մուշեղեան ուսումնասիրելով Հայաստանի տարածութեան եւ անոր ղբ - րացի երկիրներուն մէջ յայտնաբերուած ոսկէ, արծաթէ, պղինձէ դրամներն ու դրամական դանձերը, կը ներկայացնէ Հայաստանի դրամական չրջանառութեան պատմութիւնը եւ անոր միջազգային կա - պերու գլխաւոր ուղղութիւնները: Յա - ռաջաբանին մէջ հեղինակը կը նշէ, որ դիրքին նպատակն է ցոյց տալ, թէ ինչ տեսակ պատկերագրութեան դրամներ տարածուած են Հայաստան, ինչ տեսակ փոխախութիւններով զարգացած է Հա - յաստանի մէջ դրամական չրջանառու - թիւնը, դրամագործութեան ինչ կեդրոն - ներ դոյութիւն ունեցած են եւայլն: Աչ - խատութիւնը ունի պատկերատախտակ - ներ եւ դրամներու արտադրութեան ժա - մանակագրական ցանկեր:

Աշխատելով Խաչատուր Մուշեղեանի մենագրութիւնը, պատմաբան եւ դրամա - գէտ Դ. Տեւրով (Մոսկուայէն) նշած է. «Առանց ուսումնասիրելու հին եւ միջնա - դարեան Հայաստանի դրամական չրջա - նառութեան պատմութիւնը, անկարելի է ճիշդ պատկերացում ունենալ անոր ըր - նակչութեան ընկերային տնտեսական զարգացման մասին: Դրամներու արտադ - րութիւնը, դրամներու պատկերագրու - թեան եւ դրամագործութեան հետ կապ - ուած չատ մը այլ երեւոյթներ կը ցոլա - ցընեն երկրի քաղաքական կեանքի եւ մշակութային գործունէութեան զարգաց - ման վիճակը: Այդ բոլորով կը բնորոշ - ուին Հայաստանի դրամական չրջանառու - թեան պատմութեան ուսումնասիրու - թեան անհրաժեշտութիւնը եւ նշանակու - թիւնը, ինչպէս նաեւ Խաչատուր Մու - շեղեանի մեծ վաստակը այդ գործին մէջ»: Հայաստանի Գիտութիւններու Ա - կադեմիայի թղթակից - անդամ Գագիկ Սարգսեան Խաչատուր Մուշեղեանի գոր - ծը գնահատած է որպէս գիտական մարքի կարեւոր ասպարէզներէն մէկուն՝ դրա - մագիտութեան զարգացման սկիզբը Հա - յաստանի մէջ: Իսկ դրքին խմբագրին՝ ակադ. Սուրէն Երեմեանի կարծիքով, աշխատութիւնը պիտի մնայ հայագիտու - թեան ոսկէ ֆոնդը:

×

ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԵՐ Ա. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ ԵՒ Ն. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

Խորհ. Միութեան թղթատարի նախա - րարութիւնը, Ա. Խաչատրեանի ծննդեան ութսունամեակին առթիւ, հրապարակ հանած է դրոշմաթուղթ մը, որ կը ներ - կայացնէ երաժիշտին դիմանկարը՝ ձայ - նանիշերու խորքին վրայ: Դրոշմաթուղ - թով պահարան մըն ալ հրապարակ եղած է Նելսոն Ստեփանեանի ծննդեան եօթա - նասունամեակին առթիւ:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՓԻՒՐՏ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆ-ԳՐԱԳԷՏԸ ՀԱՋՒԼ ՋՆԴԻ

Առիթէ առիթ, գրիչներ կը պատկերացնեն Փիւրա գրագէտներու, մտաւորականներու եւ հանրային գործիչներու կեանապգրութիւնները:

Մտադրութիւնը չատ յստակ կը մնայ, այն է՝ ցոյց տալ Հայաստանի քրտական համայնքին ընձեռուած ազատութիւնը, զարգացնելու իր լեզուն, մշակոյթը:

Հայաստանի Փիւրա մտաւորականներն են, նաեւ գրագէտներէն Հաջիէ Ջնդիի ծննդեան 75-ամեակին առթիւ, Ցար. Մըկրտչեան Գրական Թերք չաբաթաթերթին մէջ յատուկ յօդուածով մը կ'անդրադառնայ անոր ստեղծագործական աշխատանքներուն:

Ստորեւ, քաղելով յօդուածէն, կը ներկայացնենք Հաջիէ Ջնդիի կենսագրութեան հայող հիմնական կէտերը:

Համաձայն յօդուածագիրին, ան «ևե ծագել է հայ որբանոցում, հայ երեխաների հետ»: Աւարտելէ ետք Լենինականի հայկական մանկավարժութեան ուսումնարանը, կը նուիրուի իր ժողովուրդին լուսաւորութեան աշխատանքին: Կը դասուի առաջին Փիւրա մանկավարժը Հայաստանի մէջ, քրտերէն դասաւանդելով Արագածի Ղոնդաղազ գիւղին քրտական դպրոցին մէջ:

Շրջանաւարտ կ'ըլլար, 1933-ին, Երեւանի պետական Համալսարանի լեզուագիտութեան ճիւղէն: Ապա Մանուկ Աբեղեանի, Հրաչեայ Ա.ճառեանի, Գրիգոր Զահրադեանցի եւ Աստուր Մաշտոցեանի օժանդակութեամբ կը ձեռնարկէ իր մայրենի լեզուին գրական մշակումին, կը պատրաստէ քրտերէնին քերականութիւնը եւայլն: Հեղինակը կը դառնայ քրտերէնի այբբենարաններէն մինչեւ ուսերերդ դասարաններուն դասագիրքերուն: Այբբենարանը մինչեւ այսօր կը գործածուի Հայաստանի քրտական դպրոցներուն մէջ:

Քրտական Ռեա Թազա թերթին հիմնադրութեան ժամանակաշրջանին, 1930, մաս կը կազմէ անոր խմբագրութեան, իբրեւ պատասխանատու խմբագիր: Տարիներ չարունակ կը գլխաւորէ Հայաստանի Գրողներու Միութեան քրտական ճիւղը: Ցօդուածագիրը կը մատնանշէ հայերէնէ քրտերէնի թարգմանած անոր գլխաւոր ստեղծագործութիւնները: Մէկ քանին վերյիշեալ գործերէն . - Ցովհ. Թումանեանի Գիքորը, Հր. Քոչարի Ապէնի, Ա. Իսահակեանի Քուրդ Ամօն, խորհրդահայ գրողներու ծաղկաքաղը, Սայաթ-Նովա, Պէպօն, այս վերջինը Գ. Սունդուկեանէ, Շիրվանզադէի Նամուսը, Զարոպին, Վրթանէս Փափազեանի Ժայռը, Դ. Դեմիրճեանի Քալ Նազարը եւայլն:

Լայն աստիճանի աշխատանք կը կատարէ յատկապէս քրտական ժողովրդական հարուստ բանահիւսութիւնը հաւաքելու, գայն մշակելու եւ լոյս ընծայելու ուղղութեամբ: Ներկայիս, կը գրէ Ցար. Մկրտչեան, տպագրութեան համար կը պատրաստուի քրտական առածներուն եւ ասացուածքներուն անոր կազմած ծաւալուն ժողովածուն, որ կը բովանդակէ 30.000 առած եւ ասացուածք:

Հայաստանի Փիւրա մտաւորական-դրագէտ Հաջիէ Ջնդիի նուիրուած այս կարճ կենսագրական տողերուն .. ամփոփուած Ցար. Մկրտչեանի յօդուածէն .. առիթով, մեր կողմէ, միշտ քաղելով զանազան առիթներով հրապարակուած նմանօրինակ դրութիւններէ, քանի մը անուններու յիշատակումը կը կատարենք .. Արար Շամիլով, Ամինէ Ավգալ, Զարդոյէ Գեննջօ, Վազիրէ Նազիր, Զամէ Զալիլ, Աթարէ Շարօ, Ղանատ Քուրդոյեւ, Ծարկազ Բակոյեւ եւ ուրիշներ:

Ասոնց կողքին նաեւ Հայեր՝ ինչպէս Լազօ, Յակոբ Ղազարեան, որուն կազմած հայատառ քրտական այբուբենով եւ հրատարակած Շամս (Հայերէն Արեւ) դասագիրքով ծայր կու տայ քրտական դիմագիծ ներկայացնող լուսաւորական աշխատանքը Հայաստանի մէջ 1921-ին: (Քրտական այբուբենը յետագային կը վերածուի լատինատառի, ապա Մոսկուայի կարգադրութեամբ, ուրիշ ժողովուրդներու տառերուն նման՝ Կիւրեղեան, այսինքն՝ ռուսական):

Ոչ-խորհրդային Փիւրա մտաւորականներ եւ պատմագէտներ կը հաստատեն, թէ քրտական լեզուն եւ մշակոյթը բացառաբար Հայաստանի մէջ է, որ կը զարգանայ դպրոցներով, մամուլով, Ակադեմիայի եւ Համալսարանի քրտագիտութեան ճիւղերով, լոյս տեսնող գիրքերով եւլն.:

Այս կապակցութեամբ կը բաւէ արձանագրել, թէ մինչ Հայաստանի մէջ Փիւրաերու թիւը կ'աւելնայ տարիէ տարի, անդին, օրինակ, Ադրբեջանի մէջ .. նկատի կ'ունենանք Խորհ. Միութիւնը .. Փիւրաերը տասնամեակներու ընթացքին աննշան թիւի աստիճանին կը հասնին: Այսպէս՝ 1926-ին Ադրբեջան կը հաշուէ 41.200 Փիւրա: 1970-ի մարդահամարին՝ 5.500, իսկ այսօր առաւել նուազ: Յատկանշական կը մնայ Ռուս ազգագրագէտ Վ. Կոզլովի հետեւեալ հաստատումը .. Թուրքմէնները որպէս էթնիկ ընդհանրութիւն շարունակում են մնալ Թուրքմէններ, իսկ Քրդերի խմբերը դադարում են մնալ Քրդեր:

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՐՄԵՆԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Վերջին հինգերէն մէկը՝ Արմենակ Միքայէլեան իր մահկանացուն կնքեց ասկէ չուրջ քառասուն օր առաջ: Հակիրճ կերպով յիշուեցաւ այն առեն իր կենսագրականը, բայց աւելորդ չէ աւելի մանրամասնօրէն ծանրանալ այդ կենսագրական դիծերուն վրայ, քանի Արմենակ Միքայէլեան, մաս կը կազմէր այն սերունդին, որ իր դերը կատարեց մեր պատմութեան ճակատագրական մէկ շրջանին:

Ծնած էր 1887, Փետրուար 19-ին, Սեբաստիոյ Կովսուն գիւղը: Ջաւակն էր Մարտիրոս Միքայէլեանի եւ Վարդուհի Բէյհանեանի: Փոքր տարիքին կը յաճախէ գիւղին համեստ դպրոցը: Հազիւ պատանի կը զգայ ուսումի կարեւորութիւնը եւ յետագային, ինքնաչխատութեամբ, կը կատարելագործէ իր մայրենի լեզուն:

Զարքաչ եւ յամառ աշխատանքով կը զբաղի հողագործութեամբ: Առաջին ամուսնութեամբ մը կ'ունենայ երեք զաւակ. դժբախտաբար իր կինը, երեք զաւակները ինչպէս նաեւ իր մայրը եւ քոյրը, բոլորը կը նահատակուին Տէր Զօրի անապատներուն մէջ. միայն հայրը, այդ շրջանին Պոլիս գտնուելով կը փրկուի:

Նկարագրով ազատասէր և խաղաղասէր, չէր հանդուրժեր բարբարոսութիւնը եւ յափշտակութիւնը: Հակառակ սահմանադրութեան՝ նաղրութեան՝ խոստացած արդարութեան եւ ազատութեան, յետագայ դէպքերը ցոյց կու տան թէ Հայերը միշտ կը հանդիսացած առաջնութեան պէս. ճիշդ այս պատճառաւ 1909-ին կ'որոշէ միանալ իր հայրենակից սերաստացի Մուրատի խումբին եւ կը դառնայ անոր հաւատարիմ զինակիցը:

1915-ին նոր դէպքերու հետեւանքով Մուրատ հեռատեսութեամբ վերջնակայ նօրէն կ'որոշէ խումբով Պաթում անցնիլ. համբորդութիւնը ցամաքով անկարելի ըլլալով, կը կատարուի ծովու ճամբով եւ հետեւեալ հանգրուաններով:

Նախ դժուարին պայմաններով եւ զբկանքներով, ոստիկաններու դէմ կռուելով Կովսունէն կ'անցնին Ջօրսանա, Հրեշտակապետ վանք, Կարվա, Տէճէրի լեռ, եւ անկէ կ'իջնեն Սամսոնի մօտ փոքրիկ նահանգիստ մը, ուր առագաստանաւ մը գտնելով կը դրաւեն եւ նաւապետին կը պարտադրեն որ դիրենք Պաթում հասցնէ:

Այս ծովագնացութիւնը կը կատարուի աւելորդութեան մէջ, Օրտուի, Կիրասունի, Տրապիզոնի առջեւէն անցնելով եւ պահականաւերու դէմ կռուելով եւ որու ընթացքին դժբախտութիւնը կ'ունենան կորսնցնելու իրենց սիրելի ընկերներէն Բինկեանցի Եղօն:

Մուրատը Պաթում հասնելէ յետոյ, ինքը չորս շաբաթ ետք, 1916 Մարտին չոգեկառքով կը մեկնի մինչեւ Թիֆլիս, անկէ Երեւան եւ վերջապէս կը միանայ Անդրանիկի ու անմիջապէս կը սկսի մասնակցիլ բոլոր մարտերուն:

Սարդարապատի և Պաքուի կռիւներուն, իր լայն մասնակցութիւնը կը բերէ կրնաւելով, քաջաբար եւ անձնուիրաբար: Պաքուի կռիւներուն է որ թշնամի գնդակի մը զոհ կ'երթայ իր սիրելի հայրենակից՝ հերոս Մուրատը, ինչ որ ցինքը խոր յուզումի կը մատնէ:

1919-ին կը հասնի էջմիածին, հոգ կը դադրի իր զինուորական գործունէութիւնը: Այսպէսով ուրեմն 1909-էն մինչեւ 1919-ը կը մասնակցի 18 կռիւներու: կը վիրաւորուի երեք անգամ: կը սաստկայ աստիճան եւ զինանշան եւ զօր. Անդրանիկի ձեռքէն վկայագիր մը:

1920-ին կը վերադառնայ Պաթում եւ կ'ամուսնանայ այրի տիկին Զանազան կտիկեանի հետ (ծնած Սերաստիոյ Խորասնա գիւղը), որ իր բազմանդամ ընտանիքէն միակը կ'ըլլար հրաշքով ազատած՝ Տէր Զօրի անապատներէն:

1921 Մարտ 17-ին Պաթումէն կը մեկնի դէպի Պոլիս «Անաթոլի» նաւով:

Պոլիս գազանի բնակութեամբ, առանց աշխատանքի, չատ նեղ պայմաններու մէջ, երկու տարի կը մնայ: Բարեբախտաբար, հայ ազգասէր ընտանիքներ նկատի առնելով իր անցեալը եւ իր ազգին մատուցած ծառայութիւնները առ ի երախտապարտութիւն եւ գնահատանք իրենց լայն աջակցութիւնը կը բերեն որպէսզի իր կեանքը տանելի ըլլայ:

Մօտաւորապէս երկու տարի Մարսէյլ բնակելէ յետոյ, 1925-ին կը մեկնի Կրը. Նոպլը, ուր կը մնայ չորս տարի, աշխատելով թուղթի գործատան մը մէջ:

1929-ին վերջնապէս կը հաստատուի Փարիզի արուարձաններէն Իսի Լէ Մուլինոյի մէջ:

1974-ին բախտաւորութիւնը կ'ունենայ Հայաստան այցելելու, ինչ որ իր վերադոյն փափաքներէն մէկն էր:

Վերադարձին դոհունակութեամբ կ'արտայայտուի ըսելով «Հայաստանը քրտաստան մը չէ, այլ վարդաստան մը, եւ որուն ապագան չատ փայլուն պիտի ըլլայ: Ապրի՛ Հայաստանը»:

Միշտ կը յիշէր հին օրերը, դէնքի իր անթաղ եւ անչիրխ ընկերները: Ծնարսէր էր եւ հեռու ցուցամոլութենէ, պարկեշտ եւ անշահախնդիր հայրենասէր մը:

Սերտօրէն կ'աջակցէր հայրենակցական գործունէութեան, մասնաւորաբար Մուրատ ուսումնասիրաց միութեան, որուն ծրագիրն էր իրագործել Մուրատին ուսումնասիրական բաղձանքները:

Իր վերջին տասնամեակը խաղաղ եւ հանգիստ անցաւ: Միշտ առարկան էր իր ընտանիքին դուրգուրանքին եւ շրջապատած իր սիրելի ընկերներով, որ չաճախ կ'այցելէին իրեն:

Վերջերս կը կորսնցնէր կեանքի իր ընկերուհին: Քիչ ետք ալ, ինք կ'երթար միանալու իր հին ու նոր ընկերներուն, թէկուզ հեռու հայրենի հողէն:

ՍԳԱԿԻՐ

ԿՈՒԻԵՑԷՔ ՏՂԷՔ... ԿՈՒԻԵՑԷՔ ՔԱՋ ՔԱՋ...

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

- Գիտե՞ս, ըսաւ յանկարծ, մենք մարշ մը ունէինք ժամանակին, եղանակը կը յիշե՞ս:

Ցայտնի եղաւ որ «Իամ Փորտան»ն էր փնտռած երգը: Ցայտնեց տակաւին թէ դիտէը ուրի՛չ եղանակ մըն ալ, որուն առաջին տողին բառերը միայն մնացած էին միտքը:

«Կռուեցէք տղէք, կռուեցէք ֆաջ ֆաջ»:

Լռեց պահ մը զարճեալ ու յանկարծ, կանգառրի մը պէս աւելցուց.

- Մենք չկրցանք կռուիլ, չուտ մը յանձնուեցանք. գոնէ դո՛ւք չարունակեցէք «կռիւը»:

Ըսաւ ու լռեց տակայն անմիջապէս, կարծես զղջացած այդքանն ալ ըսած ըլլալուն համար, ու անդրադառնալով իր բառերուն առեղծած մթնոլորտին լրջութեան՝ չարունակեց.

- Գիտե՞ս, ուրիշ ազգուր երգ մըն ալ կայ, նոր լսեցի բայց չատ հաւնիր իմ դիտիս նը, էրգէ տէ մարիկ ընիմ: Ըսաւ ու սկսաւ լ'նք երգել, իբրե՛ւ թէ երգել, բայց զարճեալ առաջին տողերը միայն.

«Ո՛րբաց ցանկացայ ես մէկին սիրել»:

- Բայց այս մէկը ուրկէ ո՞ւր, Պարոն Երամեան, ըսի, զարմացած, ասիկա բաղդատաբար նոր երգ է:

- Ես ըսոր տիսճ ըլ ունէի, հին բարեկամ մը նուէր խրկիր էր անցած տարի, բայց կոտրեցաւ:

- Ճիշդ է, չատ բարակ ու նուրբ են նոր տիսճերը, պզտիկ անզգուշութիւն մը բաւական է որ ճաթին:

- Աւ տեսակ ճաթիլ չէր ըսիկա, մաս-նաւոր կոտրեր էին: Ջանս չհանեցի, իրենք ալ կարծեցին քի կլլեցուցին:

«Իրենք»ը կինն ու աղջիկն էին անշուշտ, որոնք, այլապէս այնքան ազնիւ ու բարի, դաւադրաբար ճզմած էին երգասնակը իր բացակայութեան ու տեղատուած եռ, իր տեղը, զարակին վրայ: Եղած էին այնքան անգութ՝ պարզ այն պատճառով որ, Պարոն Երամեան, վաճառատունէն վերադարձին, ամէն օր, կը նուագէր զայն վեց, եօթ, ութ անգամ, իրարու եռեւէ, ձանձրացնելու առիճան անեցիները՝ որոնց՝ բնականաբար ոչինչ կ'ըսէր անիկա:

Ո՛չ, աւ տեսակ ճաթիլ չէր ասիկա, կոտրեր էին պարզապէս:

Ձի՛շդ իր սրտին պէս:

Քանի մը շաբաթ առաջ երբ երկրորդ անգամ Լիզպոն վերադարձայ առաջին աուիթով հարցուցի Պարոն Երամեանին մասին:

- Գիտէ՞ք ինչ, ըսաւ բարեկամիս տիկինը անմիջապէս, ձեր հասնելէն քանի մը օր առաջ ձեր խօսքը եղաւ, ինք ալ ձե՛զ հարցուց: Ըսի՛նք իրեն թէ հոս կ'ըլլաք չուտով: Շատ ցաւեցաւ, որ ժամանակ չկայ ձեզի գրելու որ իրեն համար «Որքան Ցանկացայ»ին մէկ տիսճը բերէք միասին:

Առանց տեղեակ ըլլալու՝ դռհացում տուած էի իր փափաքին, ու կ'երեւակայէի հիմա թէ որքան հաճելի անակնկալ մը պիտի ըլլար իրեն երբ լսէր:

Ա՛յդպէս ալ եղաւ, երբ երկու օր վերջ երգասնակը յանձնեցի իրեն: Առաւ գայն ձեռքին մէջ, զարճուց մի քանի անգամ ու յաղթական յարեց.

- Հիմա նորէն մարիկ կ'ընինք ամէն օր. ու կարճ դաղարէ մը եռք աւելցուց. Էս ըլ կոտրին նը ի՞նչ պիտ ընինք:

- Հոգ մի ըներ, Պարոն Երամեան, ըսի, երեք հատ թերած եմ միասին ճիշդ այդ նկատումով, եւ եթէ պէտք ըլլայ աւելին՝ կրնանք բերել տալ անմիջապէս. տեսնենք թէ ի վերջոյ ո՞վ պիտի ըլլայ տեղի տուողը, նահանջողը, մե՞նք թէ ֆրանսացիները:

- Գիտե՞ս, ըսաւ, յանկարծ կարեւոր բան մը յիշողի երեւոյթով: Ջափկին, էրթալէդ վերջ հայկական դրօշակ մը կարել տուի եւ տունը փռեցի սեղանին վրայ: Տղաքս ու աղջիկս վրաս խնդացին, աս անճաշակ լաթի կտորը մէջտեղն վերցո՛ւր ըսին: Տունը իմ տունս էր ըսի, դուք խօսելու իրաւունք չունիք: Հիմա ամէն անգամ որ տուն մտնիմ աւելի զօրաւոր կը զգամ, կարծես քի մինակ չեմ ալ: Մեռնելէս եռք գիտեմ, ամէն բան օտարին պիտի մնայ: Ո՞վ գիտէ, ան առեն ըսոնք իրենց մականունն ըլ կը փոխեն, աս ձեւով իրենց վրայէն հայկական վերջին նշանն ալ սրբուած կ'ըլլայ...

Տեսայ որ թաց էին աչքերը: Անդրադարձաւ ի՛նք ալ յանկարծ, ու իր քաղաքականութենէն այս չեղումը չներեց ինքզինքին: Աչքին կռնակով սրբեց աչքերը, ու ժպտելով, երգելէ աւելի պոռաց կարծես.

«Կռուեցէք տղէք կռուեցէք ֆաջ ֆաջ»:

Ելաւ յետոյ ոտքի, հայրաբար նեռեց թեւը ուսիս, ու այս անգամ աւելի մեղմ ձայնով մը յարեց.

- Մենք չկրցա՛նք կռուիլ, չուտ մը յանձնուեցանք, գոնէ դո՛ւք չարունակեցէք կռիւը:

(Շար. 4 եւ վերջ)

Ի ՍԻՐ ՀԱՑ ԵՐԳԻՆ

—×—

Մարդկութիւնը ինչո՞ւ պիտի նմանէր առանց արուեստի եւ արուեստը զոյութիւն պիտի ունենա՞ր առանց երաժշտութեան:

Արուեստի ամէն մի ճիւղ՝ թատրոն, նկարչութիւն, բանաստեղծութիւն եւայլն, աւելի ազդեցիկ է, աւելի է մեզ տպաւորում, երբ մատուցւում է երաժշտութեամբ: Վանդի երաժշտութիւնը արտայայտութեան այն միջոցն է որ մնում է զօրաւոր ու վեհ:

Ժողովրդական երաժշտութեան արմատները թաղուած են դարերի խորքում: Ծնունդ առել են այդ ժողովուրդի պայմաններից, բնութիւնից, լեզուից, աւանդութիւններից: Բխել են նրա տառապանքից, վշից ու հրճուանքից:

Դարերի ընթացքին ստեղծուած այդ ժողովրդական երգը մնում է անսասան եւ յուզիչ: Ուստի ամենատաղանդաւոր երաժիշտը կամ երգիչը երբ փորձում է երգել ժամանակակից ոճով -զային «նորոգելու» միտումով - այդ «ռեմոնթ»ի փորձը փաստօրէն ձախողանքի է մատնուած:

Տաս-տասնըհինգ տարիներից ի վեր, մեզ հասնում են Հայաստանից եւ Լիբանանից ուրիշ նորութեան փչոցներ, որոնք մեզ հրամցնում են իբր «սիրային երգեր»: Այս «նոր երգերի» ամբողջ բովանդակութիւնը յենուած է հետեւեալ երեք իմաստալից նրբերանդների վրայ՝

1) Ես սիրում եմ քեզ դո՛ւ ինձ չես սիրում
2) Դու սիրում ես ինձ ե՛ս քեզ չեմ սիրում
3) Ես սիրում եմ քեզ, դու սիրում ես ինձ

Բաւականի խղճալի պատկեր, եթէ հաշւի առնենք նաեւ որ երաժշտութիւնն էլ ներչնչուած է արեւելեան պազարի մեղեդիներից:

Պարզ է որ այս աշխարհում ոչինչ անյարժ չի մնում: Ու այդպէս էլ ամէն մի ազգ պահանջ է զգում զարգացնել իր մշակոյթը, ըստ իր ժամանակաշրջանի հնարաւորութիւններին ու պահանջներին: Ցաւալի է խոստովանիլ, համեմատաբար ուրիշ ազգերի, մեր արուեստի որոշ մարզերում զարգացման անբաւարարութիւնը: Այդպիսին է երգին արուեստը:

Ինչո՞վ բացատրել:

Կամ մենք՝ կարօտից տարուած, բաւարարում ենք միայն աւանդական երգերից, կամ երաժիշտները, երգիչները չունեն այդ ուժը եւ հնարաւորութիւնը մեզ հետաքրքրող միւս հարցերին պատասխանելու. մանաւանդ որ երրորդ սերունդի պահանջները մղուած չրջապատից ու կեանքի զարգացումից՝ շատ տարբեր են եւ սուր:

Բայց, ինչպէս ասում են, փորձը՝ փորձանք չէ. եւ կամաց-կամաց նկատւում են զանազան պրպտումներ երիտասարդ արուեստագէտների կողմից:

Այս նոր շարժումին մէջ կարելի է նշել

«Զարթօնք» խումբին կատարած փորձը՝ որը իմ կարծիքով բաւականի հետաքրքրական էր եւ լաւ ընդունուեց երիտասարդութեան կողմից: Ուստի ցաւալի է որ խումբը չշարունակեց այդ ուղղութեամբ:

Այս մարզում փորձ է կատարում նաեւ Նարեկ Տուբեանը որի ձայնասկաւակը հրապարակ ելաւ այս ամիս: Այս երիտասարդ արուեստագէտի երգերի մէջ չօշափւում են զանազան թեմաներ՝ երկու ուղղութեամբ ընդհանուր անդրադարձումներ կեանքի մասին, մարդու բարդ բնաւորութեան մասին եւայլն, բայց նաեւ իւրայատուկ երգեր հայ մարդու մասին ...

Մարդկութեան վերաբերող թեմաները անշուշտ նորութիւն չեն՝ ի մասնաւորի ֆրանսական երգի պարագայում, բայց բոլորովին նոր երեւոյթ են հայ երգի համար:

Իսկ զուտ հայկական թեմաներից ներչնչուած երգերի առաւելութիւնն այն է որ վերցնելով այժմեական տուեալներ, նրանք աւելի ճշգրիտ նկարագրում են նոր սերունդի վիճակն ու պահանջները... Օրինակ՝ «Անչանթէ Նարեկ Տուբեան» երգը, յատկանշական է ֆրանսահայ երիտասարդութեան համար. նրա կէս հայերէն կէս ֆրանսերէն խօսքերը աւելի ֆրանսահայ ունկնդիրի ուշադրութիւնը կը դրաւեն (մանաւանդ քիչ հայերէն իմացողին...):

Ցանկալի է որ այսպիսի փորձերը քաջալերուեն եւ չարունակուեն, որպէսզի «Թողնելով հանդիսա» մեր անուանի ժողովրդական երգերը կարողանանք հայերէն երգել առանց նայելու միայն անցեալին:

ԱՆՈՑՇ ՋՐԲԱՇԵԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՀՌՈՄԻ մէջ Մայիս 30-ին իր մահկանացուն կնքած է փրոֆ. Լնցօ Փազարճիքլըեան: Հեղինակութիւն մըն էր Իտալիոյ բժշկական միջավայրէն ներս և տնօրէնը՝ մայրաքաղաքի «Սուրբ Սիրտ Ցիսուս»ի համալսարանին կենսաբանութեան (անատոմոլոժի) բաժնին: Դասախօսի իր վաստակին առընթեր՝ կը թողու հետազօտական բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ միջազգային ճանաչումով դիտական հանդէսներու մէջ: Մասնակցած է նաեւ բարձրորակ հրատարակութիւններու խմբագրումին, ինչպէս է, օրինակ, փրոֆ. Թէոտորիի համագրած հինգհատոր «Ախտաբանութիւն»ը, որ վերջին տասնամեակի դլխաւոր դասագիրքը հանդիսացաւ ի տալիոյ բժշկական ուսանողութեան համար:

Վենեթիկի Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանի նախկին աշակերտ էր եւ եղբայրը՝ փրոֆ. Միհրդատ Փազարճիքլըեանի, նոյնպէս բժիշկ եւ վարիչ՝ Միլանոյի համալսարանին չնչառութեան հիւանդութիւններու ամպիոնին: Փրոֆ. Փազարճիքլեանի մարմինը փոխադրուած է Միլանօ եւ ամփոփուած՝ Աւադ դերեզմանատան ընտանեկան դամբարանին մէջ:

×

ԿԼԻՆՏԻՑԻ «Աբգարեան» սրահին մէջ, Մայիս 13-ին, գումարուած է Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Արեւմտեան Ամերիկայի Թեմի 11-րդ Ազգային Երեսփոխանական ժողովը, մասնակցութեամբ 37 անդամներու (41-ի վրայ): Բացումը կատարած է առաջնորդը՝ Եփրեմ Եպիսկ. Թապաքեան: Գումարուած են հինգ նիստեր: Կարդացուած են Ազգ. Վարչութեան եւ Կրօնական Խորհուրդի տեղեկագիրները: Առաջնորդը զեկուցում տուած է Անթիլիասի գումարուած Ազգ. Ընդհ. Ժողովի աշխատանքներուն մասին: Ըստ էութեան քննութեան նիւթ դարձած է ազգային վարժարաններու մէջ եւ յատկապէս օտար վարժարաններ յաճախող հայ աշակերտներուն հայեցի դաստիարակութիւն տալու հարցը: Ազգ. Վարչութեան դիմումին ընդառաջելով Հայ Կրթական Հիմնարկութիւնը որոշած է 50 հազար տոլար յատկացնել այս նպատակին: Հայերէն նոր դասագիրքեր եւ հայագիտական նիւթեր դասաւանդող ուսուցիչներ պատրաստելու, ուսուցիչներու նիւթական վիճակը բարելաւելու, նաեւ հայեցի կրթութեան առընթեր աշակերտներուն կրօնա - բարոյական դաստիարակութիւն ջամբելու համար, թելադրուած է նոր Ուսումնական Խորհուրդին՝ անհրաժեշտ աշխատանքը տանիլ իրագործելու ծրագիրը:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ, Հայաստանի անկախութեան հռչակման 65-րդ տարեդարձին առթիւ բազմաթիւ ձեռնարկներ տեղի ունեցած են զանազան սրահներու մէջ: Հանդիսութիւնները սկսած են Մայիս 19-ին եւ տեւած մինչեւ Յունիսի առաջին շաբաթը: Ցայտադիրները ընդգրկած են դասախօսութիւններ, լուսապատկերներու ցուցադրութիւններ, համերգներ, թատերական ներկայացումներ եւայլն: Այդ բոլորին պսակումը կարելի է համարել Մայիս 28-ին՝ «Արարատ» մարզականի սրահին մէջ տեղի ունեցած հանդիսութիւնը, որուն ներկայ եղած են չուրջ ութ հազար Հայեր: Բացումը կատարած է Սիլվա Մարգարեան: Կազմակերպիչ միութիւններու կողմէ խօսք առած է Վարդան Վարդանեան: Բանախօսած է Նորայր Էլոյեան: Թեմական Խորհուրդին ողերգը կարդացած է Յովիկ Ցարութիւնեան: Փակման խօսքը արտասանած է Արտակ Սրբ. Մանուկեան:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍի Հ. Բ. Ը. Մ.ի սբահին մէջ, Մայիս 27-ին, տօնուած է Սարդարապատի հերոսամարտի 65-րդ տարեվարձը: Ցայտագիրը վարած է Ռուբէն Գէչիչեան: Բանախօսած են Կ. Թօփալեան (սպանիերէն) եւ Սամօ Սարգիսեան (հայերէն): Ազգային երգերու մեկնաբանութեամբ հանդէս եկած է Մարի Մանուկեան վարժարանի «Շնորհալի» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Տիանա Սաթոփեանի: Փակման խօսքը արտասանած է առաջնորդը՝ Գրիգորիս վրդ. Բունիաթեան:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍի Հ. Բ. Ը. Մ.ի սբահին մէջ, Մայիս 27-ին, տօնուած է Սարդարապատի հերոսամարտի 65-րդ տարեվարձը: Ցայտագիրը վարած է Ռուբէն Գէչիչեան: Բանախօսած են Կ. Թօփալեան (սպանիերէն) եւ Սամօ Սարգիսեան (հայերէն): Ազգային երգերու մեկնաբանութեամբ հանդէս եկած է Մարի Մանուկեան վարժարանի «Շնորհալի» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Տիանա Սաթոփեանի: Փակման խօսքը արտասանած է առաջնորդը՝ Գրիգորիս վրդ. Բունիաթեան:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍի Հայ Կեդրոնին մէջ, Մայիս 13-ին, նշուած է «Հայ Ձայն» ձայնասփիւռի հաղորդումներու 25-ամեակը, գեղարուեստական յայտագրով մը, որուն մասնակցած են հայկական քանի մը նուագախումբեր եւ պարախումբ մը: Հանդիսութիւնը վարած է «Հայկական ժամ» հաղորդումներու տնօրէնը՝ Գէորգ Գարամանուկեան: Խօսք առած է Ցարութիւն Ծ. վրդ. Մուշեան: Ցուշատախտակ մը յանձնուած է «Հայ Ձայն»ի տնօրէն Նուպար Լամլամճեանի, ի գնահատութիւն իր ծառայութիւններուն: Փակման խօսքը արտասանած է թեմին առաջնորդը՝ Գրիգորիս վրդ. Բունիաթեան, չեչտելով հայկական ձայնաւոր եւ գրաւոր մամուլին կարեւորութիւնը Սփիւռքի մէջ:

×

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ «Ալբալեան» ակումբին մէջ, Յունիս 4-ին, տեղի ունեցած է «Սերժ Թումմասեան» սրահին բացումը, ճաշով. Ներկայ եղած են չուրջ 150 հոգի: Ակումբի վերի յարկին վրայ կառուցուած սրահի շինութիւնը իրականացած է չրջանի հայերու օժանդակութեամբ եւ շինութեան ծախքերուն կարեւոր մասնակցութիւն բերած անձնաւորութեան առաջարկով սրահը կոչուած է ողբացեալ ընկ. Սերժ Թումմասեանի անունով: Սեղանը վարած է Գէորգ Գանատահարեան: Խօսք առած են Հրաչ Տաճնապետեան եւ Անդրանիկ Ուշֆալեան:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍի Հայ Կեդրոնին մէջ, Մայիս 13-ին, նշուած է «Հայ Ձայն» ձայնասփիւռի հաղորդումներու 25-ամեակը, գեղարուեստական յայտագրով մը, որուն մասնակցած են հայկական քանի մը նուագախումբեր եւ պարախումբ մը: Հանդիսութիւնը վարած է «Հայկական ժամ» հաղորդումներու տնօրէնը՝ Գէորգ Գարամանուկեան: Խօսք առած է Ցարութիւն Ծ. վրդ. Մուշեան: Ցուշատախտակ մը յանձնուած է «Հայ Ձայն»ի տնօրէն Նուպար Լամլամճեանի, ի գնահատութիւն իր ծառայութիւններուն: Փակման խօսքը արտասանած է թեմին առաջնորդը՝ Գրիգորիս վրդ. Բունիաթեան, չեչտելով հայկական ձայնաւոր եւ գրաւոր մամուլին կարեւորութիւնը Սփիւռքի մէջ:

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱՇՆԵՐԸ

Զ.

ՏՈՔԹՈՐԸ

Հանդիսատեսը կ'երեւի որ հասկացաւ այս խորհրդաւոր պարճուածքին նշանակութիւնը. վանդի աչքին դաժանութիւնը մէկէն մեղմացաւ, երեսին, դէմքին անսահման նուազածքի մը փոխուեցաւ դէպի տոքթորը, որ սովորութեանը համեմատ վեր վար կը ճեմէր սրահին մէջ մտախոհ: «Հէնքիմ պաշի»ի առաջադէմին ակնարկած էր Մերկերեան:

Կիրակի օրը, յետմիջօրէին, ամէն մարդ իր դիրքը բռնած էր ամիրային տան մէջ: Տիկինը՝ ընդհանուր հրամանատարի մը հանգամանքը ունէր, կարծես դէպքերուն վրայ հսկելու կոչուած: Խաչօն, որուն կապոյտ չուխայէ նոր չալվար մը եւ ճամկատար չէպկէն մը չինած էին, նրբանցքին դրանը առջեւ կը նստէր՝ հիւպատոսական գավազի մը պէս, իր նոր հագուստին մէջ քիչ մը անհանդիստ եւ անճարակ: Տոքթորը աչխատասենեակը փակուած էր, թաւիչէ բանուած դղակը ղլուխը, գիտութեան գործաւորի պլուզան հագած:

Վերջապէս փողոցին դրան ձայնը լսուեցաւ. Խաչօ որ միջավայրէն եւ կացութենէն ազդուելով ինքն ալ սկսեր էր անդիտակցաբար, մեքենաբար, վայրկեանին տպաւորութիւնը կրել, յուզուիլ, չահագըրգռուիլ, ցնցուեցաւ իր աթոռին վրայ. դրան եռին ոռնաձայն մը լսուեցաւ: Գաւառացին ելաւ, բացաւ:

Գէր կին մը եւ նիհար սլացիկ հասակով աղջիկ մը ներս մտան, Խաչոյին չմորած աչուըներուն առջեւ: Եւ ան, իր չուարմանը մէջ, չկրցաւ պարտականութիւնը անթերի կատարել, եւ փոխանակ իսկոյն դէպի տոքթորին դուռը նեռուելու եւ պայմանադրուած մասի հարւածները տալու, կեցեր գէր կնոջ երեսը կը նայէր: Այցելուները, տատամսոտ, իրարու կը նայէին, փնտռելով ան որուն եկած էին:

- Տոքթորը ո՞ւր է, հարցուց վերջապէս դէր կինը երկչոտ ձայնով մը:

Բայց այդ վայրկեանին դիմացի դուռը չարժեցաւ, կիսովին բացուելով եւ տոքթորին անհամբեր դլուխը ցուցնելով:

- Հրամմեցէք, տիկին:

Այս հրաւէրին վրայ, կինը եւ աղջիկը սենեակէն ներս մտան: Տոքթորը երկու աթոռ ցուցուց անոնց, եւ, լուսաւորելուը համար սենեակը որ կէս մութ էր, երկու պատուհաններուն տարրները վեր քաշեց: Աջին դարճած առենը, զննող ակնարկ մը նետեց այդ երկու արարածներուն վրայ, որոնք առաջին նուիրագործումը կը բերէին իր անկատար տոքթորութեան հանդամանքին: Եւ չլացաւ մնաց:

Երկու կիները, որոնք անշուշտ մայր ու աղջիկ էին, եւ ապահովապէս Մերկերեանին ծանուցած չամաչրճի էֆֆիին ու իր աղջիկը տարօրինակ հակապատկեր մը կը ձեւացնէին: Մայրը տարապարման գէր, աղջիկը չափազանց նիհար: Գառասունը անցուցած էր ան, վանդի երեսին մաշկերը, որքան որ ալ առատ ճարպով թըխմըլած, թոյլ կախուած մը առեր էին ատոներն ի վար, երթալ խառնուելու համար ծնօտին տակ փռուող երկու չերտ մսակոյտերուն: Հսկայ ծիծեր կը բեռնաւորէին անոր լայն կուրծքը: Լայնալիճ փորը կըվարսխանար մեծակերտ դիսաերուն եւ հաստաբետ յետոյքին վրայ: Դարբասի վիթխարի փեղոց, պոռթկացող պիրուեթնէն տանջուած, խեղճ կինը կը հեւար միշտ, յամր, համաչափ չարժում մը տալով ճարպի իր թանձր զրահին: Դէմքին գծերը, միսի լերկ յորդութեան մէջ դրեթէ հալած կորսուած, բան մը չէին արտայայտեր. մինակ աչուըները, կակուծատ, չատ լացող, բարի հայ կնկան աչքերուն, դորովի, պաղատանքի խոնարհ սեւեռանք մը ունէին որմէ անկարելի չէ չազդուիլ: Գլուխը սեւ վարչամակի մը մէջ փաթթած էր, մինչեւ ճակտին կէսը, ականջներուն վրայ ծոծրակէն վար: Լայն սեւ չեմակ մը եւ չրջապտեաս մը հագուս կը պարակէին այդ մեծդի մարմինը:

(Շար. 87)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

Այրի Տիկին Արմենուհի Գէորգեան, Տէր եւ Տիկին Ալեքսանդր Օհանեան, զաւակ - ները, թոռները ու ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՕՐ. ԵՐԱՆՈՒՀԻ ՕՀԱՆԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 20-ին, Երկուշաբթի առաւօտ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Յունիս 24, ժամը 10·30-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իվինէի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ, նախընտրաբար նուէրներ՝ բարեսիրական կազմակերպութեանց:

Տէր եւ Տիկին Աչոտ Սերճանեան եւ զաւակները, Տիկին Քլօտին Լըռուա, Օր. Բրաբիոն Տապաղեան, Պ. Տապաղեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐՓԻՆԷ ՇԱՀՐԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 21-ին, իր բնակարանը, 81 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Յունիս 24, ժամը 14-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փէռ - Լաչէզի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Թագուհի Եաղճեան, զաւակներն եւ թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍՏԵՓԱՆ ԵԱՂՃԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Եաղճեան եւ Պապըրճեան ընտանիքներու համայն ննջեցելոց յիշատակին, այս կիրակի, Յունիս 26, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

Այս առթիւ հեռաւոր նուէրներ կ'ընդունեն. - Տիկին Եաղճեան 200 Ֆ. Կապոյտ Աչի Փարիզի մասնաճիւղին եւ 100 Ֆ. «Ցառաջ»ին, Տէր եւ Տիկին Մովսէս Քիւճիւքեան 200 Ֆ. Կապոյտ Աչի Փարիզի մասնաճիւղին, նոյն նպատակին 200 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Ոսկերիչեան (ստանալ «Ցառաջ»էն):

×

Տէր եւ Տիկին Նիքոլա Քէօսէեան, Օր. Ժաքլին Քանարեան, Տէր եւ Տիկին Սերժ Պապիկեան, Օրիորդներ՝ Էլէն եւ Իւէն Քէօսէեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Յունիս 26, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց հօր եւ մեծ - հօր՝

ԼԵՒՈՆ ՔԱՆԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Տէր եւ Տիկին Նշան եւ Շուշան Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ եւ Ասղիկ Ճանիկեան եւ զաւակները, հոգեհանդստեան պաշտօն կատարել կու տան իրենց իօր եւ մեծհօր՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց մօր եւ մեծմօր՝

ՋԱՆԱՋԱՆ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ, Իսկի, Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, կիրակի Յունիս 26-ին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

Պ. Մարտիրոս Աւետիսեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Աւաքեանեան եւ զաւակները՝ Վարուժան եւ Ակսել, Պ. Ռոպէր Ճօլօլեաններ, Տէր եւ Տիկին Փաթրիս Ճօլօլեան, Տէր եւ Տիկին Ալէն Գասպարեանց եւ բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի կիրակի, Յունիս 26-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ, մօր, մեծմօր եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՀՌԻՓՍԻՄԻ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ

(ծնեալ՝ Յարութիւնեան)

մահուան քառասունքին առթիւ

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբացեալ Տիկին Անահիտ Ուզունեանի մահուան առթիւ, Հրանդ Ակոնեան կը նուիրէ 100 Ֆ. Պանկէօ - Քաշանի Կապոյտ Աչին (ստանալ «Ցառաջ»էն) եւ 50 Ֆ. «Ցառաջ»ին:

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Շաւիլի Կապոյտ Աչը կ'ողբայ կորուսը ընկերուհիները ՍՐԲՈՒՀԻ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ եւ ԱՆՆԱ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ եւ այս առթիւ 200 Ֆ. կը նուիրէ Պէլֆօն - բէնի կայանին, փոխան ծաղիկի:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի ամավերջի հանդէսը կիրակի, Յունիս 26, ժամը 15-ին, Սալ տէ Ֆէթի մէջ: Աչակերտներու կողմէ, պարեր, արտասանութիւններ, երգեր եւ տրամախօսութիւններ:

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ ժողովուրդը քաջալերելու համար մանկապարտէզի մեր փոքրիկները:

Fête Champêtre

DIMANCHE 26 JUIN
PARC DES ALBERGES, URIAGE

Le Club des Arméniens de Grenoble organise

au profit de la Maison de la Culture arménienne de Grenoble et du Dauphiné sa grande fête champêtre annuelle avec l'orchestre arménien SARDARABAD

Entrée gratuite
Buffet — prévoir tables et couverts

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի հաւաքոյթ - Թէյասեղանը Յունիս 25, ժամը 15·30-ին Մշակոյթի Տունը: Միօրեայ դասընթացքի աշակերտներու կողմէ պատրաստուած երգ, նուագ եւ արտասանութիւն:

Կը հրաւիրուին ընկերուհիներ եւ համակիրները:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Համախարբերդցիական Միութեան Ցբրանայի չրջանի կեդրոնական վարչութիւնը կը տեղեկացնէ որ պատգամաւորական ժողովը կը բացուի Շաբաթ, Յունիս 25-ին, ժամը 9·30-ին Վիէնի մէջ, «Աբովեան» սրահը, 1 ՔԷ Փաժօ: Նոյն իրիկունը, իսկոյնջ նոյն սրահը, կազմակերպուած տեղական մասնաւիւղի վարչութեան կողմէ: Բոլոր հայրենակիցները հրաւիրուած են:

Fête Champêtre

La Direction de l'Ecole Tebrotzassère et le comité des Dames organisent une grande fête champêtre qui clôturera l'année scolaire, le Dimanche, 26 Juin, dans les jardins de l'école :

1, Bd. du Nord, 93340 — LE RAINCY
ouverture des portes à 11 heures
le khorovadz **sera servi à partir de midi**
DISTRIBUTION DES PRIX

Divers jeux et attractions :
Tournoi de nardi (jacquet), ping-pong etc...

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

DANS LE CADRE DU COLLEGE SAMUEL - MOORAT
26, Rue Troyon, — SEVRES

Le comité des jeunes de l'Union des anciens élèves Moorat-Raphaël
organise une grande

soirée - disco

..... AMBIANCE . . . AMBIANCE . . . AMBIANCE . . . AMBIANCE .....
GRAND JEU DE LUMIERE

Samedi 25 Juin, à partir de 22 heures

— Réservations : **Heures de bureau : 542. 92. 05 / 375. 16. 97**
Le soir : 575. 36. 98 / 535. 34. 77
— TENUE CORRECTE EXIGEE — PARKING ASSURE —

TRANSTOURS

Calendrier des Départs
pour l'ARMÉNIE:

MEILLEURS CONDITIONS — PRIX SANS SURPRISE

9 - 22 juillet :	**Paris - Leningrad - Moscou - Erévan**	**5. 900 F.**
4 - 19 août :	**Lyon - Paris - Moscou - Erévan**	**6. 600 F.**
5 - 20 août :	**Paris - Moscou - Erévan**	**6. 000 F.**
6 - 19 août :	**Marseille - Moscou - Erévan**	**5. 750 F.**
6 - 21 septembre :	**Paris - Moscou - Erévan**	**5. 900 F.**
3 - 18 septembre :	**Marseille - Moscou - Erévan**	**5. 750 F.**
4 - 19 octobre :	**Paris - Moscou - Erévan**	**5. 150 F.**

ԱՄԵՆԱՑՆ ՀԱՅՑՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ 75-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ
ՄԱՍՆԱԻՈՐ ԽՄԲԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 20-ԷՆ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 4

Inscription : TRANSTOUR, 25, rue d'Argenteuil, 75002 Paris tél. 261 - 58 - 28

la **JAF** et l'**U. C. F. A. F.**

organisent dans le cadre exceptionnel du

«CARREFOUR DE L'ANEMOMETRE» au BOIS DE CLAMART

FÊTE CHAMPÊTRE

le Dimanche 26 Juin

— buffet franco - arménien — nombreux jeux et stands — partie artistique —
— débats — vente de livres — radio - crochet —

— **Grande facilité d'accès :**

AUTOBUS : 190 B, prendre à la Mairie d'Issy et descendre «Jardins Parisiens»
162, passe à Cachan, Bagneux et descendre «Place Marquis»

ՅՕՌԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Լիբանանի ՍԱՀԱԿԵԱՆ - Լ. ՄԿՐՏԻՉ. ԵԱՆ վարժարան-լիսէի 60-ամեակին առթիւ:

Նախաձեռնութեամբ՝ լիոնաբնակ նախկին Սահակեանցիներու

Նախագահութեամբ՝ «Արարատ» Օրաթերթի խմբագրապետ՝

ԺԻՐԱՅՐ ՆԱՑԻՐԻԻ

Գեղարուեստական բաժին
Լուսապատկերի ցուցադրութիւն

25 Յունիս, Շաբաթ երեկոյեան, ժամը 20·30-ին, Լիոնի Ազգային Տան սրահին մէջ՝

40, rue d'Arménie, Lyon 3e

UGAB - Jeunes

vous invite à participer au
RALLY - PAPER
du DIMANCHE 26 JUIN
LIEU : Paris et Région Parisienne
RENDEZ-VOUS : Dimanche 26 Juin à 9 h.
118, rue de Courcelles 75017 Paris
REMISE DES PRIX
lors de la soirée dansante arménienne
le dimanche 26 juin à partir de 19h.
Informations supplémentaires
U.G.A.B. 520 - 03 - 18

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Սէն ժէռոմի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութեան եւ Հ. Ռ. Ը. Միութեան Հովանաւորած դպրոցի տրեվերջի հանդէսը Յունիս 25, Շաբաթ, ժամը 21-ին եկեղեցւոյ կից սրահը:

Երգ, պար, արտասանութիւններ աչակերտներու կողմէ, եւ պզտիկ զաւեշտ մը փոքրիկներուն կողմէ, դեկավարութեամբ՝ ուսուցիչներ՝ Տիկին Մայոր Կարապետեանի եւ Պ. Խաչիկ Եմմազեանի:

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ բոլոր Թաղեցիները քաջալերելու համար մեր փոքրիկները: Ջովազուցիչներ:

HOME ARMENIEN

Le DIMANCHE 26 JUIN à 16 heures

La Troupe « **GAYANE** » des Hay Arinouch se produira dans le parc du Home Arménien

Vous pourrez également écouter la chanteuse arménienne très aimée et attendue
Alice CHAMIRIAN

Home Arménien :
107, av. du Mal. Lyautey, 83700 Saint Raphaël

FÊTE CHAMPÊTRE

organisée par l'Association Sainte - Croix
Dimanche, 26 Juin, à Villiers-le-Bel
à partir de 11 heures
Inscrivez-vous dès à présent en téléphonant au
278 - 31 - 93

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
9. Rue de Madrid — 94140 Alfortville
Tél. : 376. 55. 89
présente
son
GALA DE FIN D'ANNÉE
M. C. A. 83
avec la participation des Ateliers et des Ecoles de la M. C. A.
le Samedi 25 Juin, à 20h. 45
Palais des sports, rue de Rome, **ALFORTVILLE**
participation aux frais : 20 frs.

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Աչի Վիէնի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը Յունիս 26-ին կիրակի, ժէմանի դաշտը:

Ամբողջ օրը հայկական տոհմիկ երգեր, պարեր, Կապոյտ Աչի դպրոցին աչակերտութեան կողմէ: Վիճակահանութիւն եւ համադամներ պատրաստուած խաչուհիներու կողմէ:

ՏՕՆ ԳԻՒՏ ՏՓՈՑ
ՍՐԲՈՒՀԻՈՑ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

Կիրակի, Յունիս 26-ին, Տօն Գիւտ Տփոյ Սրբուհւոյ Աստուածածնի, առաւօտեան ժամը 10-ին, Փոն տը Շերիի չրջանի Շարվիէօ Ս. Նշան եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՉԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՑ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

Սիրով կը հրաւիրուի Փոն տը Շերիի եւ Շարվիէօ չրջանի հայութիւնը՝ ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեան:

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
24
VENDREDI
24 JUIN
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.465 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.465

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՄՂՁԱՒԱՆՋԸ՝ ՖՐԱՆՍԱ...

—×—

«Հիւրիյէթ»էն ետք («Ցառաջ» Յունիս 22), այս անգամ «Թէրճիւման»ի մէջ է, որ Ֆրանսայի հաշուեյարդարը կը կատարուի: Ձաֆէր Աբայ, թերթին Յունիս 21-ի թիւին մէջ կը ներկայացնէ անողոք գաղթատէրը՝ Ֆրանսան...:

×

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

Եթէ աչք մը նետէք Ֆրանսայի վերջին չորս տարուան պատմութեան, կը տեսնէք թէ վարիչ տարրին դործօնակերպին մէջ մնայուն տեղ մը կը գրաւէ տարատարի քաղաքականութիւնը: Ֆրանսա ի գործ դրած է զայն միշտ, աշխարհացրիւ իր գաղթականներու ժողովուրդը ճնշումի տակ պահելու համար...

Մէկդի թողունք գաղթականները, Հիթլէրի բանակները երբ սկսան տակնուվրայ ընել Եւրոպան, առաջին յանձնուողը Ֆրանսան եղած էր: Անկէ ետք, Վիչիի մէջ Ֆրանսացիներու ազգային հերոսը մատչել փէթէն, Հիթլէրի հպատակ խամաճիկ կառավարութիւն մը հիմնելով գործանք պատճառած էր ամբողջ աշխարհին: Եւ երբ գերման բանակները սկսած էին գրաւել երկիրը, ահա՛ այս կառավարութեան անդամներն ու մանաւանդ ոստիկանութիւնն էր որ օգնական հանդիսացած էին անոնց:

Պառակիւ, որ ծանօթ է Լիոնի ոճրագործը անունով եւ որուն բանտարկութիւնը կը չարունակուի ներկայիս, ամէնամօտիկ օժանդակողները եղած են Ֆրանսացիները: Եւ այսօր Ֆրանսայի մէջ չատեր, որոնք Պառակիի գործակցած էին իրենց իսկ հայրենակիցներուն, մասնաւորաբար ընդդիմադիրներու կիրարկած տանջանքներու մէջ, անցեալի իրականութիւններուն յայտնուելու վախէն, պահուըտելիք տեղ փնտռելու իրարանցումին մէջ են:

Բ. Աչխարհամարտէն ետքն ալ Ֆրանսա երկու տեղ անդիմօրէն կիրարկած է այս տարատիպ քաղաքականութիւնը: Հնդկաչին եւ Ալժերիա:

Հնդկաչինի մէջ, Ֆրանսացի զինուորները անիմանալի խժդուժութիւններու ենթարկած են անկախութեան տենչացող ժողովուրդը:

Իսկ Ալժերիոյ մէջ անկախութեան հերոսներու ընդդիմութիւնը չկրնացած են չզոքացնել օտար լեգէոններով որոնք կազմուած էին վճարուած ոճրագործնե՛ր: Ալժերիոյ անկախութեան պատերազմին Ֆրանսացիները մէկ միլիոն մարդ սպանած են որոնց մեծամասնութիւնը կիներ ու անչափահասներ էին:

Անցեալ տարի Ալժերիոյ մէջ, մարզադաշտի մը հիմնարկէքին ընթացքին հանդիսական պերեզման մը դտնուած է, կոխանքներու մեծ մասը երկուքի բաժնուած: Այս վայրը որպէս հարցաքննութեան կեդրոն ծառայած էր Ֆրանսացի ներուն, Ալժերիոյ անկախութեան պայքարի օրերուն: Ներս մտնողը ողջ դուրս չէր ելլեր: Ականատեսներէն ոմանք կը պատմէին թէ այն հերոսները որոնք կը յամառէին լուռ մնալ, Ֆրանսացի վայրագներուն կողմէ կը սպաննուէին սարսռազդու կերպով մը: Ալժերացի պատմախոսները իրենց յայտարարութեան մէջ նշած են, «այս հանդիսական գերեզման»ին վրան չնորհիւ ամբողջ աշխարհ անգամ մը եւս յիշեց Ֆրանսական քաղաքակրթութիւնը ... սակայն այլեւս անօգուտ է դրգռել հին վէրքերը» ու փակած խօսքը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԱՖԱԹ ԵՒ ՍՈՒՐԻԱ

—×—

Մինչ Քուէյթ կը փորձէր հաշտեցնել պաղեստինեան զանազան հատուածները եւ Սուրիան, սուրիական հրթռիռները կը շրջապատեն Պէքաայի դաշտին մէջ Արաֆաթի հաւատարիմ մնացող ուժերուն խարխլները: Դամասկոսի քանքերները ձայնասփիւռէն կը ժխտեն թէ որեւէ՛ սուրիական միջամտութիւն կայ, բայց Պէքաայի դիրքերու մէջ ցրուած Արաֆաթի փոքր ուժերու հրամանատար ըսպաներ կը հաստատեն որ սուրիական բանակը իր հակակշռին տակ առած է բոլոր ճամբաները, եւ իրենց դիրքերու մօտ երթեւեկին արգելք կը հանդիսանայ, ուսելիք փոխադրող ինքնաշարժերու կ'արտօնէ ազատ մուտք, բայց ոչ՝ ռազմամթերք պարունակողներուն:

Արաֆաթ չէ յուսահատած: Կը դիմէ Սաուտի Արաբիոյ թագաւոր Ֆահտին, որպէսզի անկայուն եւ վտանգաւոր վիճակին լուծում մը գտնէ: Յարդ, ըստ զանազան աղբիւրներու, բախումները ահռելիօրէն եղած են եւ միայն 2-էն 10 անձ սպաննուած է: Արաֆաթի բանբերներէն Ահմէտ Ապտէլ - Ռահման իր առաջնորդին չափ լաւատես չէ: Կը հաստատէ թէ կրնայ ըլլալ որ չրջապատուած, հաւատարիմ Արաֆաթականները ստիպուին ցմահ կռուիլ, «ինչպէս անցեալին Հրեաները՝ Մասատայի մէջ»: Կը հաստատէ նաեւ որ Թրիփոլիի մէջ Սուրիացիները պաղեստինեան դիրքերը օղակած են հրանաձգերով, եւ որ այդ քաղաքին մէջ կոմունաշխոյժ ուղեպատան կռիւներ կը չարունակուին: 13 հոգի, որոնցմէ մէկը խալամական - ծայրայեղ խմբակի մը առաջնորդը, սպաննուած են քաղաքի ազգատ թխթեզաւաններէն մէկուն մէջ:

Միջոցին, Լիբանանի մտահոգութիւնները կը բազմանան, քանի որ Հոլանտա, որ դունդ մը զինուոր տրամադրած է ՄԱԿ-ի խաղաղապահ ուժերուն, կը սպառնայ ետ քաշել զայն, քանի որ Իսրայէլ ոչ մէկ նշան կուտայ, որ նպատակ ունի հեռանալու հարաւային Լիբանանէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՂՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ հերթական խորհուրդին նիստին որոշուեցաւ 1984-ի պիւտճէն, զոր Նախագահը «քաղաքական պիւտճէ» որակեց, ինչ որ կը բացատրէ ամէն ինչ, քանի որ տնտեսական իրականութիւնները կը ստիպեն կառավարութեան որոշումներ տալ, զորս չէր նախատեսած թեկնածու Միթերան: Այսպէս, որոշուեցաւ չփոխարինել հանգստեան կոչուած պետական պաշտօնեաները, մինչ նախատեսուած էր 210·000 աշխատանք ստեղծել նոյն ճիւղին մէջ, կասեցնելու համար գործազրկութիւնը: Գլխաւոր մտահոգութիւնը այն է որ բացը պահպանուի 3%-ի: Ընդհ. կացութեան մէջ սակայն, Տըլոր կը վստահեցնէ թէ յաւելումները 8% պիտի չանցնին 1983-ին:

ՏՈԼԱՐԸ զգալի անկում մը արձանագրեց Շորեքշաբթի օր, 7,59-ի իջնելով Փարիզի սակարանը: Գերմանական մարքը 3 Ֆ· 01 էր նոյն օրը եւ զուիցերական՝ 3,64 :

ՊԱՊԸ Հինգշաբթի իրիկուն կը վերադառնար Հռոմ, Լեհերը կրկին թողլով իրենց առանձնութեան հետ, ուր օրուան երազ մը ապրել տալէ ետք անոնց: Այցելութեան ստեղծած ոգեւորութիւնը իր գագաթնակէտին հասաւ Շորեքշաբթի օր, Քրաքովի մէջ, ուր հաւաքուած բազմութիւնը երկու միլիոն կը հաշուուի: Նոյն իրիկունը անակնկալ նոր տեսակցութիւն մը կ'ունենար Ժարուզելսկիի հետ, որ կուգար Պապը տեսնելու, լեհ եկեղեցւոյ դիմումին վրայ: Հինգշաբթի, մեկնելէն առաջ, Ցովհ. Պօղոս Բ. պիտի հանդիպէր Լ. Վալեզայի:

ՓԱՐԻԶԻ կիսլրոսի դեսպանատունը նամակ մը ղրկած է «Ֆիկարօ»ի խմբագրութեան, Անի Քրիկէլի յօդուածին առթիւ, լոյս տեսած Յունիս 2-ին եւ որու խորագրէրն էր «Մորհրդածութիւն՝ ահաբեկչութեան վրայ»: Դեսպանատունը կը չեչտէ ի մէջ այլոց· - «Կը նշէք որ Պէյրութէն սկսեալ է, որ պաղեստինեան ահաբեկչութեան ճիւղ՝ Հայկ· ԱՍԱԼԱՆ, այլեւս կիսլրոսի վրայ կեդրոնացած, իր գաղափարները, մեթոտները եւ մարդիկը ներմուծեց հայկ· Սփիւռքին մէջ, որու առաջին հանդրուանն է՝ Փարիզ: Բոլորովին անհիմն այս հաստատութիւնները առթիւ, կը խնդրենք որ նկատի առնէք թէ Կիսլրոսի կառավարութիւնը ոչ միայն քանիցս հերքեց այդ վերագրումները, այլեւ հրաւիրեց Միացեալ Ազգերը որ քննութիւններ կատարեն կըղզիին ազատ բաժնին մէջ, հաստատելու համար որ հայկ· գինեալ կազմակերպութիւններ չկան Կիսլրոսի մէջ»: Ու նամակը կ'աւելցնէ որ Միացեալ - Ազգերու բանբերը այդ եզրակացութեան յանգած է, 1983 Ապրիլ 23-ին:

ՄԱԹԻՆ օրաթերթը լոյս չտեսաւ Հինգշաբթի գործադուլի հետեւանքով: Անոր նակատը այս ձեւով կը բողոքէ անօրէնութեան տնտեսական նոր կարգաւորման դէմ, որու հետեւանքով 19 պաշտօնապէրկում որոշուած էր:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, Շորեքշաբթիէն Հինգշաբթի թէ կրնայ ըլլալ որ չրջապատուած, հաւատարիմ Արաֆաթականները ստիպուին ցմահ կռուիլ, «ինչպէս անցեալին Հրեաները՝ Մասատայի մէջ»: Կը հաստատէ նաեւ որ Թրիփոլիի մէջ Սուրիացիները պաղեստինեան զինեալները օղակած են հրանաձգերով, եւ որ այդ քաղաքին մէջ կոմունաշխոյժ ուղեպատանական կռիւներ կը չարունակուին: 13 հոգի, որոնցմէ մէկը խալամական - ծայրայեղ խմբակի մը առաջնորդը, սպաննուած են քաղաքի ազգատ թխթեզաւաններէն մէկուն մէջ:

Միջոցին, Լիբանանի մտահոգութիւնները կը բազմանան, քանի որ Հոլանտա, որ դունդ մը զինուոր տրամադրած է ՄԱԿ-ի խաղաղապահ ուժերուն, կը սպառնայ ետ քաշել զայն, քանի որ Իսրայէլ ոչ մէկ նշան կուտայ, որ նպատակ ունի հեռանալու հարաւային Լիբանանէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՂՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ հերթական խորհուրդին նիստին որոշուեցաւ 1984-ի պիւտճէն, զոր Նախագահը «քաղաքական պիւտճէ» որակեց, ինչ որ կը բացատրէ ամէն ինչ, քանի որ տնտեսական իրականութիւնները կը ստիպեն կառավարութեան որոշումներ տալ, զորս չէր նախատեսած թեկնածու Միթերան: Այսպէս, որոշուեցաւ չփոխարինել հանգստեան կոչուած պետական պաշտօնեաները, մինչ նախատեսուած էր 210·000 աշխատանք ստեղծել նոյն ճիւղին մէջ, կասեցնելու համար գործազրկութիւնը: Գլխաւոր մտահոգութիւնը այն է որ բացը պահպանուի 3%-ի: Ընդհ. կացութեան մէջ սակայն, Տըլոր կը վստահեցնէ թէ յաւելումները 8% պիտի չանցնին 1983-ին:

ՏՈԼԱՐԸ զգալի անկում մը արձանագրեց Շորեքշաբթի օր, 7,59-ի իջնելով Փարիզի սակարանը: Գերմանական մարքը 3 Ֆ· 01 էր նոյն օրը եւ զուիցերական՝ 3,64 :

ՊԱՊԸ Հինգշաբթի իրիկուն կը վերադառնար Հռոմ, Լեհերը կրկին թողլով իրենց առանձնութեան հետ, ուր օրուան երազ մը ապրել տալէ ետք անոնց: Այցելութեան ստեղծած ոգեւորութիւնը իր գագաթնակէտին հասաւ Շորեքշաբթի օր, Քրաքովի մէջ, ուր հաւաքուած բազմութիւնը երկու միլիոն կը հաշուուի: Նոյն իրիկունը անակնկալ նոր տեսակցութիւն մը կ'ունենար Ժարուզելսկիի հետ, որ կուգար Պապը տեսնելու, լեհ եկեղեցւոյ դիմումին վրայ: Հինգշաբթի, մեկնելէն առաջ, Ցովհ. Պօղոս Բ. պիտի հանդիպէր Լ. Վալեզայի:

ՓԱՐԻԶԻ կիսլրոսի դեսպանատունը նամակ մը ղրկած է «Ֆիկարօ»ի խմբագրութեան, Անի Քրիկէլի յօդուածին առթիւ, լոյս տեսած Յունիս 2-ին եւ որու խորագրէրն էր «Մորհրդածութիւն՝ ահաբեկչութեան վրայ»: Դեսպանատունը կը չեչտէ ի մէջ այլոց· - «Կը նշէք որ Պէյրութէն սկսեալ է, որ պաղեստինեան ահաբեկչութեան ճիւղ՝ Հայկ· ԱՍԱԼԱՆ, այլեւս կիսլրոսի վրայ կեդրոնացած, իր գաղափարները, մեթոտները եւ մարդիկը ներմուծեց հայկ· Սփիւռքին մէջ, որու առաջին հանդրուանն է՝ Փարիզ: Բոլորովին անհիմն այս հաստատութիւնները առթիւ, կը խնդրենք որ նկատի առնէք թէ Կիսլրոսի կառավարութիւնը ոչ միայն քանիցս հերքեց այդ վերագրումները, այլեւ հրաւիրեց Միացեալ Ազգերը որ քննութիւններ կատարեն կըղզիին ազատ բաժնին մէջ, հաստատելու համար որ հայկ· զինեալ կազմակերպութիւններ չկան Կիսլրոսի մէջ»: Ու նամակը կ'աւելցնէ որ Միացեալ - Ազգերու բանբերը այդ եզրակացութեան յանգած է, 1983 Ապրիլ 23-ին:

ՄԱԹԻՆ օրաթերթը լոյս չտեսաւ Հինգշաբթի գործադուլի հետեւանքով: Անոր նակատը այս ձեւով կը բողոքէ անօրէնութեան տնտեսական նոր կարգաւորման դէմ, որու հետեւանքով 19 պաշտօնապէրկում որոշուած էր:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, Շորեքշաբթիէն Հինգշաբթի

Ահա ա՛յս կարգի Ֆրանսայի մը հետ բախումի մէջ է Թուրքիա այսօր: Սխալ կ'ըլլայ դրական կեցուածք մը ակնկալել Ֆրանսայէ որ զրկաբաց ընդունած է հայ ահաբեկիչները եւ ապաստան ընծայած մեր ծախու ահաբեկիչներուն: Ակներեւ է որ Միթերանի կառավարութիւնը, որուն ոտքին տակի հողը սկսած է երերալ այլեւս, նոյնիսկ ՕԹԱՆ-ը իր հիմերէն խախտելու պատրաստ կ'երեւի հաւաքելու համար Հայերու խեղճուկրակ քուէները:

ՕԹԱՆ-ի վերջին ժողովին, միայն Ֆրանսայի նախարար Շէյսոնն էր որ դէմ արտայայտուեցաւ Թիւրքմէնի յայտնած փափաքին, ահաբեկչութեան դէմ պայքարի մէջ արեւմտեան դաշնակիցներու աւելի գործօն ընթացք մը որդեգրելուն ուղղութեամբ: Հաւատացէք մենք չզարմացանք, արդէն ուրիշ բան չէր սպասուեր մէկէ մը որ ահաբեկչութեան հետ այս աստիճան մտերիմ քաղաքականութեան մը աւանդական դիծը կը չարունակէր:

Ֆրանսայի հետ պէտք է իր հաշիցած լեզուով խօսիլ: Կը կարծենք թէ կարելի է կրճատել 500 միլիոն տոլարի այն ներածումը որ կը կատարուի Ֆրանսայէ: Պրիւսէլի մեր բարձրաստիճան մէկ ներկայացուցիչն տեղեկացած էինք թէ ինչպիսի խուճապ մը առեղծած էր Թրքական մաքսատուներու մէջ Ֆրանսական ապրանքներու դէմ կիրարկուած «յապաղում - մով գործելու» որոշումը: Լսած էինք թէ Ֆրանսայի աւագ դեսպանը առտուն կանուխ իրարանցումի մէջ «խնդրեմ, ինչ է անցած դարձածը» ըսելով եկած էր Թրքական դեսպանատուն:

Տնտեսական մարզէն զատ, դիւանագիտական յարաբերութիւններու ալ կրճատումով հաւանաբար շատ աւելի դիւրին պիտի ըլլայ «ճամբու բերել» այս երկիրը, որուն պատմութիւնը լեցուն է սօվրթալի էջերով:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑՈՒՅՑ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆԻՍ 20)

ՎԱԶԳԷՆ Ա· ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԸՆԴՈՒՆՈՒԱԾ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա· ընդունուած է Հայաստանի վարչապետ Ֆադէյ Սարգսեանի կողմէ, որուն պատմած է Լոնտոն եւ Փարիզ կատարած իր ճամբորդութեան, հայկական դաղութներու կեանքին, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի եկեղեցիներու ներկայացուցիչներուն հետ իր ունեցած հանդիպումներուն մասին: Վարչապետը՝ իր կարգին, Վազգէն Ա·ի ծանօթացուցած է տնտեսական եւ մշակութային կեանքի ընթացիկ հարցերը: Ընդունելութեան ներկայ եղած է Նախարարաց Խորհուրդին առընթեր հայ եկեղեցւոյ գործերու խորհուրդի նախագահ Ռուբէն Պարսամեան:

×

Գ· ՍՈՒՆԴՈՒԿեԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ԿԻԵՒԻ ՄԷՋ

Երեւանի Գ· Սունդուկեան թատերախումբը Կիեւի մէջ ներկայացուցած է Նալբեի Զարեանի «Հարսնաւան» գործը, զոր թատերախաղի վերածած է Խորէն Աբրահամեան: Նախ քան ներկայացումը, խօսք առնելով բեմադիր Միխայիլ Ռեզնիկով դրուատած է հայկական թատերախումբին արժանիքները, զայն որակելով սուրբ եւ խոր մտքի տէր, վառ ինքնատպութեամբ, բարձր արհեստավարժութեամբ օժտուած խումբ: Թատերախաղին մէջ դերեր ստանձնած են Սօս Սարգսեան, Վարդուհի Վարդերեսեան, Ցովակ Գալոյեան, Էդգար Էլբակեան, Մայիս Ղարագէօզեան, Շահում Ղազարեան, Արմէն Յոսեփեան, Վլադիմիր Քոչարեան: Շնորհակալութեան խօսքեր արտասանած է բեմադիր Խորէն Աբրահամեան:

×

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆԻ ԱՐԴԻՒՆԱՔԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻԱԶԱԳՑԱՑԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐՈՒՆ

Մոսկուայի «Սոկոլնիկի» զբօսայգին տեղի ունեցած «Աւտոմատիկա - 83» միջազգային ցուցահանդէսին, աւելի քան քսան երկիրներու հարիւրաւոր ճեռնարկութիւններու կարգին մասնակցած է նաեւ Կիրովականի «Աւտոմատիկա» գործատունը, որուն ցուցադրած ծխաչափիչը, գազաչափը եւ խոնաւաչափը ուշադրութիւն գրաւած են: Միջազգային ցուցահանդէսներու եւ տօնավաճառներու մասնակցութեան հրաւէր ստացած է նաեւ մորթիի - մուշտակի գործատունը, որուն արտադրած նմոյշները վերջերս դրնահատուած էին Պլովդիւի տօնավաճառին:

չարթի լուսնալիք գիշերը չորս եղեռնափորձեր կատարուած են, երեքը՝ Խաղաղրանսի դրասենեակներու դէմ, մէկն ալ Անդրծովեան թանդարանին: Հինգշաբթի առաւօտ դեռ ոչ ոք ստանձնած էր այս գործերուն պատասխանատուութիւնը: Վնասները միայն նիւթական էին: Են - թադրութիւններու կարգին, զուգահեռ մը կը կատարուէր ազգայնական Քորսիքացի՝ Օռսինիի անհետացման հետ: Օռսինի անդամ է «Ազգայնական կոմիտէ - ներու խորհրդակցական մարմնին» (համամիտ ազատագրման ճակատին) եւ իր ընկերները Ֆրանսական Պետութիւնը կ'ամբաստանեն, ըսելով թէ ան «կազմակերպած է Օռսինիի առեւանգումը իր յաւուկ ապատարկութեանց միջոցաւ:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ *մէջ, անանկութիւններու քանակը 30 առ հարիւրի յաւելում մը կրած է Մայիսին, 2080 հատատութիւն իրենց հաշուեկշիռը ներկայացուցած ըլլալով մինչ 1601 էր միայն Ապրիլին:*

ԲԱՆԱՀԻՒՍՈՒԹԻՒՆ, ԲԱՐԲԱՌ, ԱՐԴԻԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա.

Շատ է խօսուել եւ խօսւում է հայ ժողովրդական բանահիւսութեան արժանիքների մասին, բայց սովորաբար, մոռացութեան է տրւում, որ հայ բանահիւսութիւնն նախ նշանակում է Հայոց բարբառներ: Մեր ամբողջ բանահիւսութիւնը ստեղծուել է բարբառներով:

Անջատել հայ բանահիւսութիւնը նրան մարմնաւորող բարբառներից անհնար է: Նոյնիսկ բանահիւսական երկերը գրական լեզուի վերածելը չատ էլ խրախուսելի բան չէ: Բաղում օրինակներ կարելի է բերել, թէ ինչպէս գրական լեզուով թարգմանուած առացուածքներն ու ժողովրդական հէքեաթները, առակները, առածները կորցնում են իրենց համն ու հոտը: Էլ չեմ ասում բանահիւսական չափածոյ երկերի մասին, որոնք, առհասարակ, անհնար է թարգմանել գրական լեզուի, գեղարուեստական արժէքի չատ թէ քիչ զգալի պահպանմամբ:

Թումանեանի պէս հանճար էր պէտք բանահիւսական երկերը գրական լեզուով եւ գեղարուեստական բարձր արժէքով որպէս հեղինակային գործեր ներկայացնելու համար: Հայ գրողներից ամէնից աւելի Թումանեանն էր, որ գիտէր Հայոց բարբառների արժէքը, կրքով ու հետեւողականօրէն պաշտպանում էր բարբառները եւ մեծ վարպետութեամբ գրական լեզուն համեմում բարբառային տարրերով:

Այս մասին գրում եմ այն պատճառով, որ մեզանում չատ լեզուաբաններ, գրականագէտներ, գրողներ խիստ խօսքեր են ասել հայ բարբառների հասցէին, համարել գրանք «ցածր խաւերի լեզուներ», նոյնիսկ «խաւարամտութեան արտայայտութիւն»: Կարող եմ բերել մեր անուանի լեզուաբաններից, ինչպէս եւ ոմանց գրողներից քաղուածքներ, որոնցում ուղղակի պահանջ է դրւում վերացնել, ոչնչացնել բարբառները: Մեր մանկավարժական մամուլում, մասնաւորապէս «Սովետական դպրոց» ում, ծաւալուն յօդուածներ են տպագրուել բարբառախօսութեան ու բարբառների դէմ պայքարելու մասին: Կարեկան պահանջ է գրուել ուչակերտներին արգելել դասամիջոցներին, տանը խօսել բարբառով: Անշուշտ, այդպէս պահանջողները չեն գրում հայ ժողովրդական բանահիւսութիւնը ոչնչացնելու մասին, յարմար առիթով նոյնիսկ դովաբանում են այդ բանահիւսութիւնը: Բայց չէ՞ որ բարբառների դէմ արշաւ հրդարհել նշանակում է կռուել ժողովրդական բանահիւսութեան դէմ:

ԾԱԳՈՒՄԸ

Հայոց բարբառների ծագման մասին էլ անհիմն տեսութիւն ասպարէզ հանուեց: Գրուեց, որ իբր այդ բարբառները ցեղային լեզուների հիման վրայ են ծագել: Դա առընչւում է հայ ժողովրդի, այս պէս կոչուած, կազմաւորման տեսութեան հետ. ըստ այդմ Հայերն իբր առաջացել են տարբեր ոչ հայ՝ ժողովրդերի ու ցեղերի խառնուրդից: Եւ ահա իբր այդ ցեղերը դառնալով հայ ժողովրդի առանձին հատուածներ՝ որպէս իրենց նախկին լեզուի մնացորդ, պահպանել են բարբառները, իբր կազմաւորուած ընդհանուր հայերէնը այդ ցեղերի լեզուների ազդեցութեամբ փոխուել է բարբառների:

Զարգացնելով այդ տեսակէտը, շատերն էլ պնդում են, թէ իբր առհասարակ բարբառները գնում են դէպի մահացում եւ չուտով ամէն մի ժողովուրդ ամբողջութեամբ պէտք է խօսի միմիայն իր գրական լեզուով: Եւ եթէ այդպէս է, ասում են այդ տեսութեան կողմնակիցները, պէտք է ամէն ինչ անել, որ Հայոց բարբառները օր առաջ մահանան:

Այս ամբողջ տեսութիւնը, նրա առանձին մասերը փաստական որեւէ հիմք, նոյնիսկ գիտական մի փոքր լրջութիւն չունեն:

Նախ՝ լեզուացեղային տարբեր միաւորների խառնուրդից նոր լեզուացեղային միաւոր չի գոյանում, յամենայն դէպս հայ ժողովրդի գարաւոր պատմութեան մէջ չկայ նոյնիսկ մէկ այնպիսի դէպք, երբ, ասենք, Յոյներն ու Պարսիկները խառնուեն ու մի նոր լեզու եւ նոր ժողովուրդ առաջանայ, Շումերներն ու Աքքադացիք խառնուեն ու մի նոր լեզու եւ նոր ժողովուրդ առաջանայ, Վրացիներն ու Հայերը խառնուեն ու մի նոր լեզու եւ նոր ժողովուրդ առաջանայ եւայլն: Աբեմատեան Ախայի կամ մերձաւոր Արեւելքի որեւէ ժողովրդի ծագումը այդպիսի «խառնուրդային կազմաւորութեամբ» բացատրել նշանակում է առնուազն չյարգել պատմական, լեզուական հանրայայտ փաստերը:

Լեզուները և դրանք կրող (դրանցով խօսող) ժողովուրդները կարող են ձուլուել (ուծանալ), բայց ոչ խառնուել իրար նոր լեզու ու ժողովուրդ գոյացնելու համար: Լինում է այսպէս. մի ժողովուրդ դադարում է իր լեզուով խօսել ու սկսում է խօսել մի այլ ժողովրդի լեզուով, եւ ինքը պարզապէս վերանում է պատմութեան ասպարէզից: Օրինակ, Շումերները ընկղմեցին խօսել աքքադերէն և Ն. Ք. 2-րդ հազարամեակի սկիզբներին նրանք բոլորը վերացան իբրեւ Շումերներ, դարձան Աքքադացի: Աքքադացիներն ալ սկսեցին խօսել արամէերէն եւ Ն. Ք. 6-7-րդ դարերում վերացան, դարձան Արամէացի: Էլամցիները սկսեցին խօսել պարսկերէն եւ դարձան պարսիկ եւ այսպէս շարունակ: Այո՛, սա կոչւում է ձուլում, ուծացում, բայց ոչ լեզուների ու ժողովուրդների կազմաւորում: Պարզապէս մի ժողովուրդ ձուլւում է մի ուրիշի մէջ: Նորը չի գոյանում:

Աշխարհագրական այս չրջանի լեզուները ու դրանք կրող ժողովուրդները գոյացել են որեւէ մայր լեզուի ու այն կրող մայր ժողովրդի տրոհման (բաժան-բաժանի) հետեւանքով:

Կարեւոր է միշտ յիշել, որ ամէն օր լեզուի գոյութեան երկու գլխաւոր յատկանիշներն են՝ ա) անընդհատ փոփոխուելը, զարգանալը, բ) անընդհատ տրոհուելը: Մի լեզուի մէջ առաջանում են տարբերակներ, ապա սրանց տարբերութիւնները մեծանում են, առաջանում են մի լեզուի առանձին խօսուածքներ: Երբ տարբերութիւնները աւելի են մեծանում, խօսուածքները դառնում են բարբառներ: Պատմական, քաղաքական, աշխարհագրական որոշ պայմանների առկայութեան դէպքում տեւել լեզուի այս կամ այն բարբառով խօսող մարդկանց հանրութիւնը կարող է իրեն գիտակցել նախորդ ամբողջութիւնից անկախ միաւոր, եւ այդ դէպքում տեւել հանրութեան խօսած բարբառը լինում է առանձին լեզու, այդ հանրութիւնը՝ առանձին ժողովուրդ: Այս կերպ առաջանում են նոր լեզուներ ու նոր ժողովուրդներ:

Բայց տրոհման գործընթացը կանգ չի առնում. խօսուածքների ու բարբառների մէջ էլ են տարբերակներ առաջանում, նոր գոյացած լեզուների մէջ նոյնպէս: Ապա՝ ամէն մի առանձին դէպքում չարունակում է նոր խօսուածքներ, բարբառներ եւ լեզուներ առաջանալու զարգացումը:

Ահա, այսօրուայ բոլոր հնդեւրոպական լեզուները եւ նրանցով խօսող ժողովուրդները չատ հնում մի լեզու, մի ժողովուրդ են եղել: Նոյնը վերաբերում է սեմական, թուրքական, ուգրաֆիննական եւ այլ լեզուներին ու ժողովուրդներին: Այսպէս հնում եղել է հնդեւրոպական մայր լեզու եւ ժողովուրդ, սեմական, թուրքական, ուգրաֆիննական եւ այլ մայր լեզուներ ու ժողովուրդներ: Սրանք էլ չատ աւելի հնում ունեցել են իրենց մայրը, որ գիտնականները կոչում են նոստրատիկ լեզու:

Հայոց լեզուն նախապէս եղել է հնդեւրոպական մայր լեզուի մի խօսուածքը, ինչպէս եւ հնդեւրոպական այլ լեզուներ: Յունարէնը եւ իրանեանը նոյնպէս եղել են հնդեւրոպական մայր լեզուի խօսուածքներից: Ինչպէս մի չարք փաստեր ցոյց են տալիս, նախնական հայերէնը, յունարէնը եւ իրանեանը եղել են հնդեւրոպական մի բարբառի խօսուածքներ: Ապա սրանց տարբերութիւնները մեծացել են, եւ դրանք դարձել են առանձին բարբառներ: Այնուհետեւ տեղի են ունեցել պատմա-քաղաքական մեծ տեղաշարժեր. հնդեւրոպական չատ բարբառներ ու նրանց կրողները հեռացել են մայր հայրենիքից՝ Փոքր Ասիայից, միւսները տեղաշարժուել են մօտակայքում, Հնդեւրոպացիների առանձին հատուածների մէջ պատերազմներ են սկսուել եւայլն: Այդպէս էլ հնդեւրոպական մայր հայրենիքում մընացած առանձին բարբառներ կրողներն են սկսել իրենց դիտակցել որպէս մայր ժողովրդից ու նրա լեզուից անկախ ամբողջութիւններ: Այդ կերպ դարերի ընթացքում առաջացել են Յոյներ, Հայեր, Իրանեաններ, Կելտեր, Թոխարներ, Գլատներ, Կելտագերմաններ, Լիտա-Լատվեր, Ռոմանները (Լատիններ) եւայլն:

Բայց եթէ լեզուն ապրում է, այսինքն՝ եթէ խօսում է, անպայման չարունակում է տրոհուել: Եւ յիշեալ ժողովուրդների լեզուները տրոհուել են: Նրանցում առաջացել են բարբառներ, որոշ դէպքերում դրանք հէնց բարբառ էլ մնացել են տեւել լեզուի սահմաններում, այլ դէպքերում առանձին բարբառներ ապագային լեզուի արժէք են առացել, քանի որ դարեւել՝ դրանցով խօսողներն իրենց առանձին ժողովուրդ են դիտակցել: Այսպէս, դերմանական լեզուի տրոհումից առաջացան չատ բարբառներ, ինչպէս նաեւ դասական լեզուներ՝ անգլերէնը, չուէերէնը, նորվեկերէնը, Ֆլամանդերէնը, բուն դերմաներէնը: Պատճառն այն է, որ հնադարեան դերմաներէնի առանձին բարբառներ եւ նրանցով խօսողները միմեանցից հեռու կամ անչատ աշխարհագրական միջավայրեր ընկան՝ Սքանտինաւիա, Իսլանտիա եւայլն, կամուեցին առանձին, երբեմն հակառակորդ քաղաքական միաւորներ, իւրաքանչիւրն իրեն դիտակցեց առանձին ժողովուրդ եւ իրենց բարբառն՝ առանձին լեզու: Ապա դրանց տարբերութիւնները գնալով խորացան: Բայց բուն Գերմանիայում գոյացած մի չարք բարբառներ, որ յաճախ միմեանցից չատ տարբեր էին, չարունակեցին դիտակցուել որպէս դերմաներէնի բարբառներ, քանի որ նրանցով խօսողները չարունակեցին իրենց Գերմանացի համարել: Թումանեան (լատինականի) տրոհումից առաջացած բարբառների մէջ իրրեւ լեզուներ առանձնացան Ֆրանսերէնը, Ռումաներէնը, Իտալերէնը, Սպաներէնը, Փորթուգալերէնը եւայլն: Իրանեանի տրոհումից նոյնպէս առաջացան չատ բարբառներ, եւ նրանց մի մասը առանձին լեզուներ դիտակցուեցին վերը յիշուած պատճառով, դրանցից են քրտերէնը, ափղաներէնը, պելուճերէնը, օսեթերէնը եւայլն:

Յունարէնը նոյնպէս տրոհուեց մի չարք բարբառների, որոնք յաճախ իրարից չատ հեռացան, բայց նրանցով խօսողները չարունակեցին իրենց Յոյն համարել. օրինակ, հին յունարէնը բաղկացած էր այնպիսի բարբառներից, ինչպէս՝ յոնիականը, դորիականը, աւտիկեանը, արկադականը, էոլեանը: Միայն որոշ (Ն. Ք.) ժամանակ քաղաքական յատուկ իրադրութեան պայմաններում Մակեդոնիայի Յոյների բարբառը կարծես առանձին լեզուի արժէք ստացաւ: Ապա՝ յունարէնի բարբառները բազմացան, բայց նրանք մնացին իրրեւ այդպիսիք, առանձին լեզուներ առաջ չեկան, քանի որ նրանցով բոլոր խօսողները իրենց չարունակեցին Յոյն համարել:

Ալպաներէնի բարբառներն էլ մնացին իրրեւ այդպիսիք. հնդեւրոպական լեզուընտանիքում ալպանական տարբեր լեզուների խումբ էլ չգոյացաւ:

Նոյնը վերաբերում է հայերէնին: Պատճառն այն է, որ հնադարեան հայերէնի բարբառներ կրողները աշխատած կրպահածոյի դործարանի մը մէջ ու միեւնոյն տաճն հետեւած առեւտրական վարժարանի մը դիշերային դասընթացքներուն:

×

Մեկնումէն ուրբ տարի վերջ, այլեւս ծերացած իր ծնողքին երկար թախանձանքներուն տեղի տալով, կարօն վերադարձաւ Արեւելք՝ կարճ այցելութիւնով մը ծնողքը տեսնելու: Աւելի ճիշդ՝ եկաւ որպէսզի անոնք դինք տեսնեն «դերեզմանն առաջ», ինչպէս սովոր էր ըսել իր մայրը:

Տունը չգնացաւ նորէն քանի մը օր: կարօն չգնած էր հիմա, ըստ երեւոյթին, նախանձելի դերք մը Եւրոպայի երկրորդական քաղաքներէն մէկուն մէջ: Ունէր ներկայացուցչական տուն մը, երկու քարուղարուհի եւ յարկաբաժին մը՝ ուր, իր վկայութիւնով, կ'ապրէր չատ երջանիկ:

(Շար. 1)

«ԿԵՑՑԷ ԸՆԿԵՐ ՄԻԿՈՅԵԱՆԸ»

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

ՍՓԱՆՋԵԼԻ տղայ մըն էր կարօն, թէեւ բարեկամներու մեր խումբին ամէնէն լուրը, ամէնէն վերապահը: Այն քիչերէն՝ որոնք կը պահեն իրենց «տղու» հոգին, խանդավառութիւնը, հակառակ յառաջացող տարիներուն:

Հազիւ քսաներկու տարեկան կար այն առեն, երբ Ապրիլի պայծառ երեկոյ մը ճամբու դրինք դինք դէպի Եւրոպա մեկնող նաւու մը վրայ: Միակ զաւակն էր ծնողքին: Մէկըզ երկուքի ծալլուած հայրը, բարի, հաւատացեալ մայրը՝ լացին օրեր շարունակ, մեկնումէն առաջ ու մեկնումէն ետք: Ինք՝ «ապագան չեմ կրնար ձեր վերջին տարիներուն զոհել» ըսաւ ... միտքէն, խածաւ շրթունքը, ու քալեց: Չինք մեզադրեցինք նաեւ մենք, իր ընկերները: Տասը օրուան ճամբորդութիւն մը պիտի ըլլար իրը, ու մենք, իր ընկերները, մանաւանդ, քանի մը տարիով աւելի փոքր իրմէ, երանի տուինք իրեն, նոյնիսկ իր յանդգնութեան:

Ֆարափին վրայ կեցած ծնողքը լացակերկար առեն: Հայրը, բարակ իր մարմնին ամբողջ ծանրութիւնը ձախ ձեռքի գաւազանին կրթնցուցած, աջով չարունակեց օդին մէջ չարժել ձերմակ, թաշկինակի նմանող լաթի կտոր մը, մինչեւ որ նաւը հեռահեռ ալիքներուն վրայ վերածուեցաւ հեռացող, մուխին մէջ կորսուող աստղախումբի մը:

- Էրթանք ալ, հնիկ - ըսաւ այն առեն եւ մտաւ կնոջ թեւէն յաւելեալ դուդուրանքով մը: Ու կարօյին հայրն ու մայրը, որոնք աշխարհի վրայ ուրիշ ոչ ոք ունէին, վերադարձան տուն:

Միջոցը աւելի ընդարձակ էր այն առեն, տարիներ առաջ, եւ բաժանումները, ինչ ալ ըլլար պատճառը անոնց՝ ախորժեանի առիթներ էին պարզապէս: Սերունդ մըն էր մեր ծնողքներունը՝ որուն զգացական աշխարհին մէջ վիրաւոր բան մը կար տակաւին, չփոթ հոդեվիճակ մը, որ ամէն բաժանում կը կապէր ցաւագին, առնուազն դժբախտ պատահարներու: Անցնող չիսուն տարիներու ընթացքին առեղծուած տրամադրութիւն մը գոյչ, որ անկարելի կը դարձնէր սիրտերէն արմատախիլ ընել այնտեղ բոյն դրած լուռ վախ մը՝ դիւրաւ կորսնցնելու, վերջնականապէ՞ս կորսընցնելու: Իր զաւակը ճակատ դրկող անդլեացի մայրը կրնար նոյնիսկ ժպիտ ունենալ դէմքին վրայ: Մեր մայրերուն համար, օտար երկիր մեկնող զաւակին, սիրելիներուն ողջերթի պահը քիչ անգամ է որ կը զանազանուէր դերադոյն տխրութեան առիթներէ:

Ու այդ դիշեր տղաւոր էին կարօյին հայրըն ու մայրը: Շատ ալ տարբեր չեղաւ առնոնց տունին մթնոլորտը անկէ ետք: Իրենց համար տունը պարպուած էր այլեւս: Մենք, կարօյին ընկերները, այդ բացը դէմ մասամբ լեցնելու յոյսով, անկէ ետք կը հանդիպէինք իրենց աւելի յաճախ, կանոնաւոր կերպով:

- Լկէ՛ք տղաք, երբեմն էկէք, կ'ըսէին մեզի, ամէն անգամ որ պատրաստուէինք մեկնելու. տունը օտարի տուն չէ, էկէք, չուտ էկէք, գոնէ կարօյին հոտը կ'առնենք ձեր վրայէն:

Ինչպէս կ'ըլլայ սովորաբար նման պարագաներու, կարօն իր ընկերներուն հետ կապը պահեց բաւական առեն, հետզհետէ ցանցառելու սկսող թղթակցութիւնով մը, մինչեւ որ անցեալի յուշերը, քանի մը անդամ պատմուելէ ետք սպառեցան այլեւս ու տարիները, ամէն օր քիչ մը աւելի հեռացուցին իրենց հետաքրքրութիւնները, կեանքերը իրարմէ:

Ըսին աւելի վերջ թէ բաւական դըժուարութիւններ կրած էր սկզբնական շրջանին, թէ ցերեկները աշխատած էր պահածոյի գործարանի մը մէջ ու միեւնոյն առեն հետեւած առեւտրական վարժարանի մը դիշերային դասընթացքներուն:

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.Ի ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

———×———

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Գարեգին Բ. Կաթողիկոս Յունիս 2-ի իրիկունը ժամանած է Նիւ Եորքի օդակայանը եւ ղիմաւորուած Ամերիկայի Կիլիկեան Թեմերու եկեղեցական դասուն, ուսանողներու, սկաուտներու, Լիբանանի ՄԱԿ-ի դեսպանին, Նիւ Եորքի նահանգապետի եւ քաղաքապետի ներկայացուցիչներուն եւ հոծ բազմութեան մը կողմէ: Օդակայանի պաշտօնական հիւրերու սրահին մէջ տեղի ունեցած ընդունելութենէն ետք, Հայրապետը առաջնորդուած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր եկեղեցին, ուր, ղոհարանական աղօթքէն ետք, ողջոյնի խօսք արտասանած է:

Յունիս 3-ի առաւօտեան, Ուալտորֆ Աթորիա պանդոկի իր հիւրասենեակին մէջ Գարեգին Բ. ընդունած է այցելութիւնը ամերիկահայ բարերարուհի օր. Էֆլլա Գարակէօզեանի, որուն նուիրատուութեամբ Պէյրութի Քարանթինա թաղամասի հայ գաղթականներու թիթեղեայ խրճիթները փոխարինուած էին արդիական չինքերով եւ կառուցուած Էֆլլաւանը՝ Նորքն Ա.ի օրով: Ժամը 10·30-ին, Հայրապետը այցելած է ՄԱԿ-ի ընդ. քարտուղար Կուէյարի, որու հետ կատարած է կարեւոր զրոյց մը: Ապա, ժամը 11·30-ին, Հայրապետը այցելած է Նիւ Եորքի կաթողիկէ եկեղեցւոյ պետ կարդինալ Թիրնըն Քուքի: Գարեգին Բ. խօսած է վերմիականութիւնն ու գործակցութիւնը Լիբանանի ներկայ կացութեան մասին: Կարդինալ Քուք դրուատած է Հայերու միականութիւնն ու գործակցութիւնը Լիբանանի օրինաւոր իշխանութեան հետ, վեր առնելով հայ ժողովուրդի մշակութային, ընկերային եւ անտեսական ծառայութիւնները այդ երկրին: Կէսօրին Ս. Փաթրիք տաճարին մէջ արարողութիւն մը կատարուած է:

Նոյն իրիկունը, Փրինսթըն Ակումբի սրբահը, Գարեգին Բ. հանդիպում մը ունեցած է համալսարանական երիտասարդութեան հետ եւ անոնց խօսած մեր ազգային - եկեղեցական ժառանգութեանց արժէքին եւ անոնցմէ ծնող հայակերտումի մասին, կոչ ուղղելով երիտասարդութեան կառչիլ իր էութեան ու արմատին:

Յունիս 4-ի առաւօտեան Հայրապետը հանդիպում մը ունեցած է Առաջնորդին եւ Ազգ. Վարչութեան անդամներուն հետ: Կէսօրին: Նիւ Եորքի Ազգային Գրադարանի անօրէնը՝ տոքթ. Վարդան Գրիգորեան, ճաշ մը տուած է ի պատիւ Հայրապետին: Ներկայ եղած են բազմաթիւ անձնաւորութիւններ:

Կէսօրէ ետք Գարեգին Բ. անցած է Նիւ Ճըրզի, ուր տեղի կ'ունենար Ազգ. Ուսումնական Խորհուրդի կազմակերպած ուսանողական 3-րդ փառատօնը: Գոր - ծադրուած է պարերէ, երգերէ, արտասանութիւններէ եւ ներկայացումներէ բաղկացած յայտադիր մը, որու աւարտին օրհնութեան խօսք արտասանած է Հայրապետը: Իրիկունը, Ս. Վարդանանց եկեղեցին Կիրակմուտքի ժամերգութիւն կատարուած է: Քարոզած է Գարեգին Բ.: Ապա, ղպրոցի սրահը հաւաքուած են չուրջ հազար Հայեր: Խօսք առնելով Թեմին առաջնորդը՝ Մեսրոպ եպիսկ. Աշճեան, բաց է թէ Հայրապետը կը չրջի դաղութէ դաղութ՝ քննելու համար մեր ժողովուրդին եկեղեցական, մշակութային եւ ազգային կեանքն ու կենցաղը: Գարեգին Բ. իր խօսքին մէջ դնահատած է գաղութէն ներս տիրող մշակութային խանդավառութեան նոր ալիքը, չեշտած է գաղութին մէջ գործակցութեան եւ ազգային - եկեղեցական կեանքին մասնակցելու անհրաժեշտութիւնը եւ կոչ ուղղած երիտասարդներուն՝ պարզելով անոնց այն բոլոր կարիքները, որոնց պէտք ունի մեր ժողովուրդը եւ որոնց իրագործման պէտք է լծուին մեր երիտասարդները:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՊԱՍՔԷԹՊՈԼ

Հ.Մ.Ը.Մ. - ՖՐԱՆՍԻ ԱԻԱՐՏԱԿԱՆ ԽԱՂԸ (*)

———×———

Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանսի պասքէթպոլի խումբը Փարիզի բաժակի աւարտական մրցումը կորնոցուց 77 - 88 արդիւնքով Անթոնի Սփորի դէմ, այսպէսով արժանանալով միայն արծաթէ մետալի:

Յունիս 16-ին տեղի ունեցած մրցումին ներկայ էին չուրջ 70 հոգի: Երկու խումբերն ալ հետաքրքրական եւ գեղեցիկ խաղարկութիւն մը ցուցաբերեցին: Հայ մարզիկները, մասնաւորաբար Հրաչ Սիսեեանի եւ Վարանդ Պաղտասարեանի քաջերուն չնորհիւ, կրցան դիմադրել իրենց մրցակիցներուն, որոնք ոչ միայն իրենց հասակով կը գերազանցէին Հ. Մ. Ը. Մ.ականները, այլեւ իրրեւ խումբ կը մասնակցէին ախոյեանութեան՝ երկու դասակարդ աւելի բարձր դիրքի մէջ: Առաջին կիսախաղը վերջ գտաւ 40 - 33 արդիւնքով, ի նպաստ Անթոնի Սփորի:

Երկրորդ կիսախաղը չատ լաւ սկսան Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանսի տղաքը եւ արագ խաղարկութեամբ մը՝ հինգ վայրկեանի մէջ, տարբերութիւնը իզեցուցին մէկ կէտի (51 - 50): Բայց դժբախտաբար, նոյն կշռոյթով չկրցան չարունակել եւ յոդնութեան նշանները պատճառ դարձան անոնց յանցանքներու, որոնցմէ օգտուելով Անթոնի Սփոր խումբը, 12-րդ վայրկեանին, դարձեալ խորացուց տարբերութիւնը (65 -58):

Վերջին երեք վայրկեաններուն հայ մարզիկները ամբողջ դաշտին վրայ ճընշում բանեցուցին, մրցակիցները չփոթի մատնելու եւ տարբերութիւնը նուազեցնելու համար, սակայն չյաջողեցան եւ ընդհակառակն, աւելի խորացան՝ ի նպաստ Անթոնի Սփորի, որ ի վերջոյ յաղթական հանդիսացաւ 88 -77 արդիւնքով:

Խաղի աւարտին, մրցաշարքը կազմակերպող կոմիտէի աւենապետը չնորհաւորելէ ետք երկու խումբերը՝ թէ՛ իրենց մարզական մաքուր ոգիին եւ թէ՛ գեղեցիկ խաղարկութեան համար, մեծ բաժակը յանձնեց Անթոնի Սփորի, իսկ փոքր բաժակը՝ Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանսի:

Եթէ փորձենք մրցաշարքին հաշուեկշիռը կատարել Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանսի համար, անկասկած կրնանք ըսել, որ չատ դրական է: Նախ նշենք, որ Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանսի մարզական արդիւնքները չափազանց գոհացուցիչ են, քանի որ հոս հասնելու համար հայ մարզիկները պարտութեան մատնեցին 6 խումբեր, որոնցմէ երկուքը՝ տարուան մէջ, կը մրցին իրենցմէ երկու դասակարգ բարձր խմբակներու մէջ. ապա՝ ամէնէն կարեւորը, մարզական բարձր ոգին է, զոր ցոյց տուին մեր տղաքը, արժանանալով թէ՛ իրենց մարզիչներուն եւ թէ՛ հակառակորդներու գնահատանքին:

Կը չնորհաւորենք Հ. Մ. Ը. Մ.ական մարզիկները, որոնք հայ անունը բարձր պահեցին մարզական դաշտերու վրայ:

ՇԱՆԹ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ

(×) Արդիւնքը տուած էինք «ԾԱՌԱՉ»ի Յունիս 18 / 19ի թիւով:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Ա.ԹԼԷՆՔԻ «Ալիքի» սրահին մէջ, Մայիս 29-ին, տօնուած է Հայաստանի անկախութեան հռչակման 65-րդ տարեդարձը, աւելի քան հազար հոգիի ներկայութեամբ: Բացումը կատարած է օրուան նախագահը՝ Յակոբ Պետոյեան: Ուղերձներ արտասանած են Թաղուհի Տէր-Յովակիմեան՝ յանուն Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան, եւ Ծաղիկ Ձամուրեան՝ յանուն Հ. Ց. Դ. Երիտասարդական Միութեան: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած է Համազգայինի երգչախումբը: Յուցադրուած են լուսապատկերներ: Բանախօսած է Միհրան Քիւրտօղլեան: Խօսք առած է նաեւ Թեմին առաջնորդը՝ Սահակ Արք. Ասլազեան:

Օր մը առաջ, Մայիս 28-ի առթիւ, խրբահանքներ տեղի ունեցած են Ֆիքս եւ Գոքինիա:

×

ՊՈՍԹՐՆԻ Հայ կեդրոնին մէջ, Մայիս 13-ին, տեղի ունեցած է Ց. Պարոնեանի նուիրուած դրական - թատերական երեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ Համազգայինին: Ներկայ եղած են 200 հոգի: Բացումը կատարած է Վարդան Սէրպայտարեան: Ցակոբ Պարոնեանի կեանքն ու գործը ներկայացուցած է տոքթ. Գէորգ Պարտաքճեան: Երգիծաբանէն էջեր կարդացած են Պերճ Զէքիճեան եւ Նարդուհի Մելքոնեան, իսկ Զատիրատ թատերախումբը տեսարաններ ներկայացուցած է:

Յաջորդ օրը, նոյն սրահին մէջ տեղի ունեցած է սեմինար մը՝ «Հայկականութեան բնորոշումը Սփիւռքի մէջ» նիւթին չուրջ: Զեկուցումներ կարդացած են Ռուբիկ Գրիգորեան, Օհան Պալեան եւ Յակոբ Կարապետեց: Համադրումը կատարած է Թաթուլ Սոնենց - Փափազեան: Սեմինարին մասնակցած են 25 երիտասարդ - երիտասարդուհիներ:

բաւարարներու եւ թէ՛ հակառակորդներու գնահատանքին:

Կը չնորհաւորենք Հ. Մ. Ը. Մ.ական մարզիկները, որոնք հայ անունը բարձր պահեցին մարզական դաշտերու վրայ:

ՇԱՆԹ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ

(×) Արդիւնքը տուած էինք «ԾԱՌԱՉ»ի Յունիս 18 / 19ի թիւով:

մական մեզ յայտնի ժամանակամիջոցում հայերէն բոլոր բարբառներով խօսող մարդիկ իրենց չարունակ Հայ են համարել, ուստի եւ հայերէնից որեւէ առանձին լեզու չանջատուեց: Գուցէ աւելի հին ժամանակաշրջանում, օրինակ, Ն. Ք. 3-րդ հազարամեակի վերջում կամ 2-րդի կէսերին հայկական որեւէ բարբառով խօսող ցեղ կամ ցեղերի միութիւն իրեն գիտակցած լինի հայկական ամբողջութիւնից առանձին ժողովուրդ, բայց եթէ այդպիսին եղել էլ է, ապա ձուլուել է, վերացել եւ նոյնիսկ մինչեւ 5-րդ դար չի հասել:

Այսպիսով, հայերէնի բարբառները նոյնպէս առաջացել են Հայոց լեզուի տրոհման հետեւանքով: Նախապէս գոյացել են հայերէնի խօսուածքներ, ապա դարերի ընթացքում նրանց տարբերութիւնները խորացել են, եւ առաջացել են բարբառներ: Բարբառների մէջ էլ առաջացել են նոր խօսուածքներ, ենթաբարբառներ, որոնցից մի մասն էլ առանձին բարբառ է դարձել:

Ուրեմն, հայերէնի բարբառները պարզապէս Հայոց լեզուի տարբերակներն են, որ գոյացել են լեզուի գոյութեան գլխաւոր յատկանիշի՝ տրոհման հետեւանքով:

ՌԱՖԱԷԼ ԻՇԽԱՆԵԱՆ

(Շար. 1)

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՅԼԱՍՏԵՐԱԾՆԵՐԸ

Զ.

ՏՈՔԹՈՐԸ

Անոր քով բոլորովին տարբեր էր աղջիկը, ինչպէս նրբուղէշ ուռի մը մեծաթուն կաղնիի մը քով: Հիւանդոտ, դիւրիրիկ եւ արտաճմլիկ ազդուրութիւն մը ունէր ան: Տժգոյն դէմքը այնքան նիհար օրքան մելամաղձօրէն հրապուրիչ, անքեքի էր գծերուն մաքրութեամբը եւ անդրդուելութեամբը: Բայց հակառակ այդ տրամելի նիհարութեանը, սեւ ընդուի - ները անանկ գեղասլացիկ վրձնումով մը կը կամարնային յօնքային կարկառին վրայ, իր նշաձեւ ականջիկները՝ զարդարուած երկար թարթիչներով՝ այնպէս անհունօրէն խորհրդալից· նուագկոտ, ճաճանչաւոր, չքեղ աչուըներ կը պատըսպարէին, ու քիթը, անագիւտ յարմարումով մը, այնպէս փափուկ էր եւ բարեխառն ընդունքներով վերջաւորուած, ու շրթները որքան բարակ այնքան զգայնամոլ եւ համբուրելէ, այնպէս չքնաղ ճեղքուածք մը կը յօրինէին այդ եզական դէմքին վրայ, զոր սեւ սաթի պէս չողալվայլ, յորդելակ վարսերու ջրվէժ մը կը շրջանակէր, որ՝ առջին նայուածքով իսկ՝ անկարելի էր չյափշտակուիլ անով, դէպի անոր չմղուիլ բոլոր էութիւնովդ, կամքիդ, կորովիդ, լրջութեանդ վրչիլը չզգալ անոր նայուածքին առջեւ, անոր հոգիին դիւթական ցոլմունքներուն մէջ չչլանալ···

Անոր հանդէպ դիմութիւններուն ամէնէն փափուկը եւ զմայլանքներուն ամէնէն անխառնը կ'ապրէր: Իր արտայայտութեանը մէջ դեղեցիկին ճառագայթը կար, բայց ցաւին վսեմ ու խորունկ կնճիռը նաեւ: Շրթները՝ գգուանքի անուշ փութով դէպի դուրս երկնցած առեններին չէին կրնար հասկնալ թէ անոնք հեչտութեան լարերուդ կը դպչէին թէ կարեկցութեան: Ինչ ալ ըլլար զգացումը զոր ներշնչէր, առինքնող, յափշտակող, խենթեցնող էր ան, եւ երբ երիտասարդը առջին ակնարկի մը մէջ ամփոփեց այդ սքանչելի դէմքը, անմիջապէս զգաց հարուածին ծանրութիւնը, ու դղրդաց:

Հազիւ տասնեօթը տարու էր, թէեւ նայուածքին տառապած խոհունութիւնը աւելի ցոյց կուտար: Պարզ անսեթեւեթ կերպով էր հագուած: Սեւ ու ճերմակ քառեակներով նկարուած տպաւորչ պլուզա մը կը պարփակէր անոր նրբաճոյղ իրանը, լանջքին վրայ ցոյց տալով խոտովիչ յարոյցքը որ անհամեմատ աճում մը ունէր բաղդատմամբ մարմնին նիհարութեանը: Մէջքէն վար՝ նրբառէջ թելերով սպիտակ դոդնոց մը՝ մուսլինէ վէմվէտ ջուրքով, կ'երկընար մինչեւ ըրջազդեստին ծայրը, հազիւ ցուցնելով ոտքին բարակ պճեղները եւ զմբեթարդ մանր ոտուքները: Արտասովոր աղքատութեան մէջ ճիգով պատրաստուած պարզ, ժամանակիդ մը հովը կար մանկամարդ աղջկան հանդերձանքին վրայ: Սակայն, այդ արդուզարդը հիանալի դիւրութեամբ մը, չատ բնական ճկունութեամբ մը կրելու իր ձեւը կ'ապացուցանէր թէ աւելի ճոխ, աւելի բարդ զարդարանքներ միշտ վայելչցնող մարմին մըն է որ պիտի ծածկէին: Մազերը, դանկին, վրայ յօժառատ, թեթեւ գանդրացումով մը ծոծրակին վրայ կը ժողվուէին՝ թոյլ խառնածոպ մը ձեւացնելով, ինչ որ իր մատղաշ աղջիկի երեւոյթին կնոջական չեշտ մը կուտար: Ձեռքերը ճերմակ էին, նրբաշարտ մատուներով մաշկին տակէն երակներուն կապոյտ ցանցը դծագրելով:

Ուսերին մէջ պահ մը մինակ դէր կնկան հեւքը լսուեցաւ: Երիտասարդը, իր չըւարմանքն, կը յամենար բժիշկի վայել հարցումներն սկսելու:

Եւ նորէն, կինն էր որ կացութեան թելը ձեռք առաւ·

- Քուզում տոքթոր, ըսաւ աղաչանքով, քեզի ձանձրութիւն մը պիտի ըլլայ, ափ կ'ընես, ախճիկս ըռահաթըզութիւն մը ունի ամա ի՞նչ է չեմ հասկնար կոր, ճար մը ընէիք· քուզում տոքթոր:

Տոքթորը՝ ճշմարիտ բժիշկի մը լրջութեամբը աղջկան երեսը նայեցաւ, հետազննհետ մօտենալով, աչքին կոպերը պնեց, բազկերակը ձեռք առաւ:

- Ի՞նչ է անհանգստութիւնիդ, օրիորդ, հարցուց հոգածու չեշտով մը:

- Չեմ գիտեր տոքթոր, ըսաւ աղջկան ձայնը, - անուշ երաժշտութիւն որ տոքթորին թուքը կոկորդին մէջ ցամքեցուց: - Երբեմն գլխու պտոյտ կ'ունենամ, քանի ատենս ծունկերս կը կտրտուին, հաչերէ յետոյ մէկ երկու ժամ տեսակ մը նեղութիւն կը զգամ ... վերջապէս ասոր նման բաներ:

(Շար· 88)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարի Նուպար հիմնարկութեան բարեկամներու միութիւնը, ոստանի տնօրէնութիւնն ու ուսանողութիւնը կ'ողբան իրենց միութեան հաւատարիմ անամ - բարեկամուհի՝

ՕՐ. ԵՐԱՆՈՒՀԻ ՕՀԱՆԵԱՆԻ

մահը եւ խոր ցաւակցութիւններ կը յայտնեն հանգուցեալի ընտանիքին եւ բոլոր պարագաներուն :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

CENTRE CULTUREL ST. GREGOIRE DE NAREG
38, Route de Collonges - St. Cyr au Mont-d'Or
Tél. : 847. 28. 65

Լիոնի Նարեկեան վարժարանի տնօրէնութիւնը կը ծանուցանէ թէ իր դիչերօթիկ վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 8-ին, ծնողքները պարտին Օգոստոս ամսոյն 1-էն սկսեալ, արձանագրել տալ իրենց զաւակները : Ցաւելեալ լուսաբանութիւններու համար դիմել տնօրէնութեան :
Հեռաձայն. - 847 - 28 - 65

ԹԷՑԱՍԵՂԱՆ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի հաւաքոյթ - Թէյասեղանը Ցունիս 25, ժամը 15·30-ին Մշակոյթի Տունը : Միօրեայ դասընթացքի աշակերտներու կողմէ պատրաստած երգ, նուագ եւ արտասանութիւն :

Կը հրաւիրուին ընկերուհիներ եւ համակիրները :

RESTAURANT

"Chez les Tziganes Ivanovitch"

7, rue de Chéroy
(derrière le théâtre Hébertot)
75017 PARIS
Tél. : 522. 58. 07
sur réservation

Fête Champêtre

La Direction de l'Ecole Tebrotzassère et le comité des Dames organisent une grande fête champêtre qui clôturera l'année scolaire, le Dimanche, 26 Juin, dans les jardins de l'école :
1, Bd. du Nord, 93340 — LE RAINCY
ouverture des portes à 11 heures
le khorovadz sera servi à partir de midi
DISTRIBUTION DES PRIX
Divers jeux et attractions :
Tournoi de nardi (jacquet), ping-pong etc...

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Ա. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻ

Ալֆորվիլլ Ս. Մեսրոպ կրթարանի ամավերջի հանդէսը կիրակի, Ցունիս 26, ժամը 15-ին, Սալ տէ Ֆէքի մէջ : Աչակերտներու կողմէ, պարեր, արտասանութիւններ, երգեր եւ տրամախօսութիւններ :

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ ժողովուրդը քաջալերելու համար մանկապարտէզի մեր փոքրիկները :

DÉBAT

L'union des Etudiants et de la Jeunesse Arménienne, dans le cadre de ses activités, organise un débat, le samedi 25 juin, à 15h. 30 , à l'AGECA :

177, rue de Charonne 75011 PARIS
(M° Alexandre Dumas)

LE MOUVEMENT NATIONAL ARMENIEN DANS L'EMPIRE OTTOMAN JUSQU'EN 1908

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Միութեան տարեկան պատահանդէսը՝
ՇԱԲԱԹ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 22
Մանրամասնութիւնները յետագային :

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ARMENIE

Միասնօրհնի սուրբ քաղաքին Էջմիածին

Trois voyages spéciaux bénédiction de l'Huile sainte à Etchmiadzine

Accompagné par
VAROUJAN SARKISSIAN
SEPTEMBRE 83
Du 16 au 29, du 17 au 30, du 22 au 30
Départs de Paris, Lyon, Marseille et Nice

nous vous rappellons les autres dates de voyage en Arménie

Du 02 au 15 Juillet	(Moscou-Erevan)
Du 16 au 29 Juillet	(Moscou-Erevan)
Du 16 au 29 Juillet	**(Moscou-Erevan-Tbilissi-Leningrad)**
Du 30 Juillet au 12 Août	(Moscou-Erevan)
Du 30 Juillet au 12 Août	(Moscou-Erevan-Sotchi)
Du 13 au 26 Août	(Moscou-Erevan)
Du 13 au 26 Août	**(Moscou-Erevan-Tbilissi-Leningrad)**
Du 23 Août au 05 Septembre	(Moscou-Erevan)
Du 03 au 16 Septembre	(Moscou-Erevan)

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS :

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 95 - 90 - 12

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

NOUVEAUTES.... NOUVEAUTES.... NOUVEAUTES....

— «CHANSONS POPULAIRES ARMENIENNES» —

— LIZ SARIAN	N° D-3177 STEREO
— NAREK DOURIAN	N° D-3178 STEREO

RAPPEL .... RAPPEL .... RAPPEL .... RAPPEL .... RAPPEL ....

— ZARTONG	N° D-50001 STEREO
— HAMLET MINASSIAN	N° D-40005 STEREO
— ARMINEH MARDIROSSIAN	N° D-40006 STEREO
— LIZ SARIAN «BOBINO»	N° D-3170 STEREO
— LIZ SARIAN	N° D-3171 STEREO

— TZIGANE —

— ZINA ET GUEORGUI (Folk Tzigane Russe)	N° D-3173 STEREO
— DJAN TATLAN (Chansons russes)	N° DEG 2002 STEREO

PRODUCTION et DISTRIBUTION EXCLUSIVE

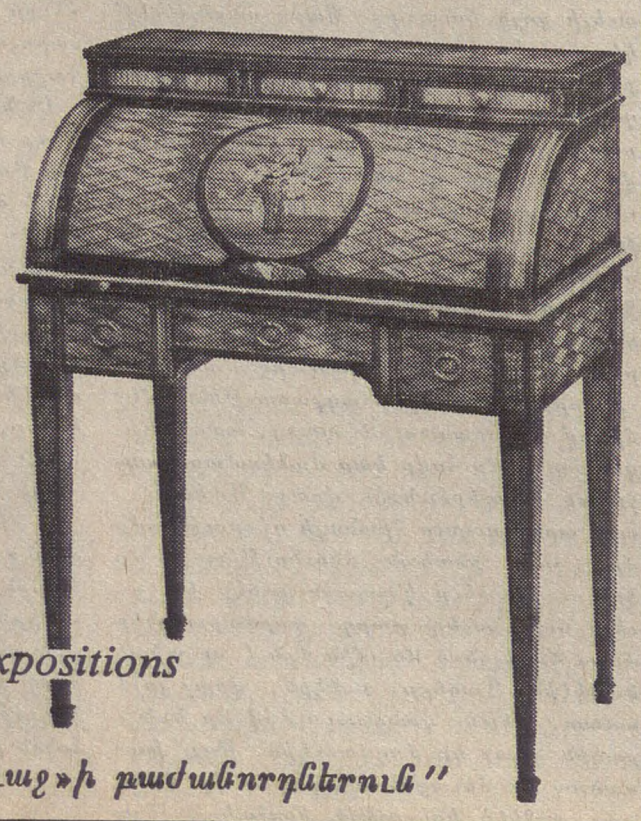
DISQUES DOM

EN VENTE CHEZ TOUS LES DISQUAIRES

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47
ouvert le dimanche après-midi

visitez une des plus belles expositions de France

"Բացառիկ գեղջ «Ցառաջ»ի բաժանորդներուն"

UN PARADIS POUR VOS VACANCES

... A DEUX PAS D'ATHENES

1983 - HOLIDAYS IN EVIA - 1983

une semaine
à partir de
2700 F
(avion + séjour)

— *PARIS / PARIS Transport aérien sur vol spécial* (départ tous les samedis)
— *Les transferts aéroport* / Holidays In Evia / Aéroport
— *Le séjour en Demi-Pension* (petit dejeuner continental et diner)

INSCRIPTIONS:

ANITA TACHDJIAN **ARPI BODURYAN**
au 296 37 70

*

POUR TOUT AUTRE RENSEIGNEMENT ET SEJOUR EN GRECE
DEMANDEZ NOTRE BROCHURE **« LA GRECE A LA CARTE »**
AUPRES DE : **VOYAGES VACANCES AU SOLEIL**
5, PLACE ANDRE MALRAUX
75001 PARIS
TEL. 296 - 37 - 70

Lic. 1539

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ
25-26
SAMEDI-DIMANCHE
25-26 JUIN
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.466 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.466

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏԸ կ'ամրապնդէ ընդդիմութիւնը որ կը վտանգէ ժողովրդավարութիւնը: «Մոնտ»ի մէջ լոյս տեսած յօդուածով մըն է (Յունիս 24) որ Մօտաւան բուն ժողովրդավարութեան մը պիծերը կը ներկայացնէ, այսինքն՝ հիմնարկներն ու կանոնները չեն բաւեր, այլեւ հարկ է որ մարքերու անկեղծ եւ պարկեշտ փոխանակութիւն մը ըլլայ եւ այդ գետնին վրայ մեծամասնութիւն եւ ընդդիմութիւն պէտք է հաստկացողութեան նուազագոյն մը կիրարկեն, թոյլ տալու համար որ բանավէճ մը ծայր տայ: Մօտաւայի համար ընդդիմութիւնը սկիզբէն մերժած է այս կառավարութեան, այնինչ որ լինք վայելեց, երբ խմբանութեան գլուխն էր եւ լինչ որ անհրաժեշտ է արդիւնաւոր գործունէութիւն մը ունենալու համար՝ տեւականութիւնը:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Ազգահաւաքութեան Ազգային Ժողովրդը նորատեղծ Սոցիալ - Դեմոկրատ կուսակցութեան (ազատական ձախ) 21 անդամներու արգիլեց հիմնադիր ըլլալ քաղաքական կազմակերպութեան մը: Յունիս 6-ին է, որ Իմմէթ Ինէօնիւի տան՝ էրտալ Ինէօնիւ 36 ընկերներու հետ տիմը կը դնէր վերոյիշեալ կուսակցութեան, որու նպատակն էր՝ պահպանումը անհատական ազատութեանց:

ՊԱՊԸ տեսնուելէ ետք Վալեզային հետ, Հռոմ վերադարձաւ: Ուրբաթ առտու, պաշտօնական ոչ մէկ մանրամասնութիւն արուած էր այդ մասին, բայց հաւանական կը նկատուէր որ Վալեզա մամուլի ասուլիս մը տայ, մինչ այդ տեսակցութեան վայրն իսկ ծանօթ չէր: Յովհաննէս - Պօղոս Բ.ի այցելութեան եօթն օրերը բաւական ցնցեցին երկիրը եւ յոյսեր ալ կան ժողովուրդին մօտ. օրինակ կ'ակնկալուի որ պատերազմական վիճակը վերնայ: Գրաքննութիւնը որոշ դեր խաղացած է այս այցելութեան առթիւ, կամ հակիրճ լուրեր տալով միայն կամ ուղղակի արգելք հանդիսանալով, Պապին ելոյթներուն որոշ հատուածներու հրապարակութեան: Օրինակ, Քրաքովիի Տիկոդնիկ Պովդեշնի կաթոլիկէ անկախ շաբաթաթերթը նախընտրած է երկու քահանաներ չհրապարակել քան տեղի տալով գրաքննութեան, լոյս ընծայել անդամահատած ձեւով, ինչպէս կը պարտադրէր գրաքննութիւնը, որ արգիլած էր հրապարակել այն մասը, ուր Պապը կ'անդրադառնայ՝ որոնց արժանացուցած ընդունելութիւնը ոտնակոխ եղած է, ինչպէս նաեւ Ջեստոկովա ունեցած ելոյթը, երիտասարդութեան առջեւ, ուր կը չեշտէր ազգին անխորտակելի իրաւունքը ազատութեան մէջ ապրելու:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ սպառազինումը կը շարունակուի երբեմն գաղտնօրէն: Ամերիկեան Քոնկրէսը ընդվզումով յայտարարեց որ ամերիկեան օդուժը խարխխներ կառուցած է եւ կը ծրագրէ կառուցել՝ զանազան երկիրներու մէջ, առանց նախապէս տեղեակ պահելու պիւտճէ քուէարկող Քոնկրէսը: Արդէն իսկ աւարտուած է ռազմական եւ մանաւանդ փոխադրական օդանաւներու յատուկ օդակայան մը, Ելիպոսի անապատին մէջ. տեղ մը՝ որուն գիրքը Քոնկրէսը լ'նքը չի գիտեր:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱԽՕՍ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՅՈՒՆԻՍ 10 - 20)

Ա. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի Երաժշտանոցին մէջ բացուած է լուսանկարչական ցուցահանդէս մը, ուր ներկայացուած են Արամ Խաչատրեանի մանկութիւնը, բազմաթիւ հանդիպումները, երաժշտական կեանքը, համբորդութիւնները եւայլն: Խորհ. Միութեան պետական ակադեմական ինֆոնիք նուագախումբը, գեկավարութեամբ Օ. Դմիտրիագիի, հնչեցուցած է Ա. Խաչատրեանի Թիւ 2 համանուագը, ջութակի քոնչերթօն եւ հատուածներ «Գայեանէ»էն: Ցուցահանդէսն ու նուագահանդէսը կազմակերպուած են Ա. Խաչատրեանի ծննդեան 80-ամեակին առթիւ:

×

Ա. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ՅՈՒՇԱՏԱԽՏԱԿ ՄԸ՝ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԻՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ՊԱՏԻՆ

Մոսկուայի Նէժդանովա փողոցին վրայ գտնուող այն տան, ուր ապրած է Ա. Խաչատրեան, յուշատախտակ մը դրուած է, յատուկ հանդիսութեամբ մը: Բացումը կատարելով Խորհ. Միութեան Երաժիշտներու Միութեան նախագահ Տիխոն Խրէննիկով ըսած է, թէ Արամ Խաչատրեանի երաժշտութիւնը յատկապէս պիտի ապրի, որովհետեւ ան արմատներ սերտօրէն կապուած է իր ժողովուրդի երաժշտական ակունքներուն հետ: Ան հայկական երաժշտութիւնը կապեց համաշխարհային երաժշտական մշակոյթի հետ: Խօսք առած են Խաչատրեանի աշակերտներէն Ա. Էշպայ եւ փրոֆ. Բ. Վոլկի:

ԳՕՅՈՒԹԵԱՆ տեղեկացած է, երբ յանկարծ Օդուժը 7 միլիոն տոլարի պէտք ունեցած է, նորոգութիւններու համար, եւ 10 միլիոնի, զայն ընդարձակելու համար: Եգիպտոսն ալ, ըստ Օդուժի զօրավար Ռիչըրտ Սէքըրտի, ուզած է որ խարխխին գոյութիւնը գաղտնի պահուի, որովհետեւ բարեացակամ պիտի չըլլան ո՛չ Սուրիոյ նման արաբական երկիրները, ո՛չ ալ հարուստ - պահպանողականները, Սաուտի Արաբիոյ նման: Ցայտնօրէն Օդուժի ծրագիրն է օդակայանը օգտագործել, երբ Ամերիկան որոշէ զինեալ միջամտութիւն կատարել Միջին - Արեւելքի մէջ: Մրագիրը ընդարձակ է: Քոնկրէսը կը յայտարարէ նաեւ որ Օդուժը կը ծրագրէ 25 միլիոն տոլար ծախսել Մարոքի մէջ գոյութիւն ունեցող զինուորական օդակայան մը ընդարձակելու համար, Լիպերիոյ մէջ գտնուող օդակայան մը նորոգելու համար, եւ երկու նոր օդակայան - խարիսխներ Թուրքիոյ մէջ չինելու համար:

ՁԱՏԻ մէջ, քան տարիէ ի վեր քաղաքացիական պատերազմ կը բռնկի, կը դադրի ու կը վերսկսի: Հապրէի վարչակարգը, որ արեւմտեան պետութիւններու աջակցութեամբ տիրած էր կառավարութեան եւ հակառակ Նիժերիոյ ուժերուն հետ տեղի ունեցող մարտ կռիւներուն՝ կրցած էր որոշ խաղաղութիւն մը պարտադրել երկրին, նորէն յարձակումի կ'ենթարկուի: Կուքունի Ուէտաէի, պարտուած նախկին նախագահը Զաատի, Լիպիան տնտեսական ու թերեւս զինուորական օժանդակութեան շնորհիւ վերակազմած է իր ուժերը Զաատի մայրաքաղաք Նճամէնայէն 640 քիլոմէթր հիւսիս, Լիպիոյ սահմանին մօտ, եւ նոր ռազմական ճակատ մը բացած է, յարձակելով Ֆայա Լարկօ քաղաքին վրայ:

ՖՐԱՆՍԱ. աշխատող օտար բանուորները 15,5 միլիառ Ֆրանք ղրկած են, 1982-ին, իրենց երկիրները, ինչ որ յաւելեալ բեռ մըն է երկրին վճարումներու հաւասկըշռին համար, որուն բացը 79 միլիառ էր անցեալ տարի: Կարեւորութեան կարգով գլուխը կը հանին Փորթուկալցիները 7,3 միլիառ, ապա յաջորդաբար՝ Մարոքցիները, Սպանացիները, Թուրքերը (574 միլիոն), Թունուզցիք, Եուկոսլաւները, Ալժերիացիք:

ՉԻԼԻԻ գործադուլին մասին կարելի չէր, Ուրբաթ, լրիւ գաղափար ունենալ պարտադրուած գրաքննութեան պատճառով: Այն տպաւորութիւնը կար սակայն, թէ մեծ տարողութիւն չէ ստացած, Փինոչէի խիստ հակազդեցութիւնը իր դերը կատարած ըլլալով: Չիլիի բեռնատար կառքերու վարորդներու սենտիքայի նախկին նախագահը (23 տարի) որ վճռական դեր խաղացած էր Ալյէնտէի անկումին մէջ, 1973-ին, «Լիպերասիոն»ի տուած հարցազրոյցի մը մէջ կ'ըսէ թէ այսօր կացութիւնը աւելի ծանր է քան 1973-ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳԼՈՒԽՆԵՐԸ ԱՊԱԿԱՆԱԾ

×

Կարծեմ մօտ քսան տարիներ անցան այն օրէն ասդին, երբ Արեւմտեան աշխարհը առաջին ահազանգը հնչեցուց չըջապատի ապականումին դէմ: Բնութիւնը, մեր սիրելի ու անհրաման բնութիւնը, լինչպէս նաեւ մեր ամենօրեայ չրջապատը, ամէն օր քիչ մը աւելի կը թունաւորուէր քաղաքակրթութեան հազարումէկ քանդիչ ազդակներուն կողմէ, եւ գիտնականները կ'ըսէին որ մօտիկ ապագայի մէջ մթնոլորտը անչնչելի պիտի դառնայ բնութեան ապականումին հետեւանքով:

Ոչ ոք սակայն տակաւին կը խօսի գլուխներու ապականումին մասին: Եթէ ճիշդ է որ չրջապատը ապականիլ սկսած է թունաւոր ու գունաւոր ամէն տեսակ աղտեղութեամբ, ճիշդ չէ՞ նաեւ որ մարդոց գլուխներն ալ ապականիլ սկսած են թունաւոր ու գունաւոր հազարումէկ չիլ քարոզութիւններով ու գաղափարախօսութիւններով:

Այժմ չրջապատը ապականող ամէն տեսակ հոսանքի ու զանգառութեան դէմ օրէնքներ կը հանուին բոլոր երկիրներու մէջ: Բայց գլուխները ապականած բազմատեսակ քարոզութիւններ, այլասերած ճաշակներ ու չիլ գաղափարախօսութիւններ, ընդհակառակը, օրէնքներու պաշտպանութեան տակ կը դրուին, յանուն մամլոյ, խղճի ու մտածումի ազատութեան:

Ի՞նչ կը նշանակէ այս երեւոյթը: Այս երեւոյթը կը նշանակէ հետեւեալը. չէք կրնար փողոց կամ ծով թափել ձեր տան աղբերը, ձեր սեղանին գարշահոտ աւելցուքները, չէք կրնար օդին մէջ արձակել ձեր վառարանին ծուխերն ու քարիւղի մնացորդները, բայց ուրիշներուն գլուխը կրնաք որպէս աղբանոց գործածել ձեր ամուլ մտածումներուն, ձեր չիլ նպատակներուն եւ ձեր ծուռ գաղափարախօսութեան ամէն տեսակ թունաւոր ու քանդիչ արտադրութեան համար:

Քաղաքակետութիւնը ամէն առաւօտ մեր տան առջեւ կը կեցնէ աղբահաւաքին արդիական բեռնակառքը, որ հազարաւոր տուներու աղբանոցներուն բովանդակութիւնը կուլ կուտայ քանի մը ժամէն, այդ հազարաւոր տուները փրկելով առօրեայ ֆիզիքական աղբումէ մը մնացած աղբերէն: Բայց ո՞ր աղբահաւաքները ամէն առաւօտ պիտի գան հաւաքելու նաեւ մեր գլուխներուն մէջ խռնուած աղբերը:

Ես կը հաւատամ որ երբեմն գրօսարանի մը մէջ երգուած երգ մը, քաղաքին մութ մէկ անկիւնէն անծանօթի մը կողմէ արձակուած չչուկ մը, մարդկային ճաչակները խաթարող վատորակ հրատարակութիւն մը, գեհենիկ մշակոյթ մը ստեղծող հասարակը չատագովող թերթ մը, մարդիկը իրարու թշնամի դարձնող դրդիչ քարոզութիւն մը, եւ այսպիսի բաներ, մթնոլորտը այնքան կ'ապականեն, որքան կաշխի դործարանի մը ծխնելոյզին արձակուած գարշահոտ ծուխը: Բայց ո՞վ պիտի նշմարէ այս ապականումը: Քաղաքակետութիւնը կրնայ հանրային պարտէզներու մէջ ցուցատախտակներ դնել, հայրենակիցներուն աղդարարելով. «Մի՛ փրցնէք ծաղիկները»: Սակայն ո՞վ ապահովութեան տակ պիտի առնէ երիտասարդ գլուխներու մէջ պայթելու պատրաստ առողջ սերմերը: Երբեմն ծովեզերքը կը քալենք ու կ'ափսոսանք ծովուն մակերեսին վրայ ծփացող ազտեղութեան ու քարիւղի արատներուն համար: Բայց ծովեզերքը նստող հարիւրաւոր մարդոց գլուխներուն մէջ ալ կը ծրփան նոյն աղտեղութիւնն ու գարշահոտ քարիւղը, որովհետեւ մէկը երէկ, նախորդ օր, կամ աւելի առաջ լեցուց զանոնք նման աղտեղութիւններով: Ո՞վ պիտի տեսնէ այս երկրորդն ալ ու պիտի ափսոսայ ատոր համար...: Ահաւէ գաս, բնութիւնը ունի ներքին ուժ մը, որու չնորհիւ ամէն տեսակ ապականումէ վերջ կրնայ մասամբ ինքզինք նորոգել: Փորցուցէք գաշտի մը դունագեղ ծաղիկները, կոխոտեցէք խոտերը, ամէն տեսակ աղբ պարպեցէք գաշտին քովէն հոսող - գացող գետին մէջ, ձեր վառարաններուն սեփսեւ ամբողջ բովանդակութիւնը օդը արձակեցէք, տաեն մը վերջ կամ գոնէ եղանակ մը վերջ, պիտի տեսնէք որ գաշտին մէջ նոր ծաղիկներ հասեր են, խոտերը գարձեալ գլուխ վերցուցեր են, գետը առեր տարեր է բոլոր աղբերը եւ երկինքն ալ կրկին կապոյտ է դարձեր: Բայց ապականած գլուխները այդամ մըն ալ չեն մաքրուիր: Ինչ մեղք որ «ուղեղը լուալ» բացատրութիւնը մինչեւ այսօր ցոյց տուած է լուալ բառին արտայայտած իմաստին ճիշդ հակառակը: Դիւրին չէ ուղեղը լուալ, բառին իրական իմաստով:

×

Կարծիքի ազատութեան այս դարուն կրնա՞նք գլուխներու ապականման դէմ խօսիլ, առանց որպէս հակա - ժողովրդային դամբար ամբաստանուելու վտանգը աչքէ առնելու: Դժուար: Որովհետեւ եթէ դիւրին է ազբը զանազանել ծաղիկէն, ծուխը զանազանել կենսատու ամպէն, ճախճախուտը զանազանել ծովէն, ատոր փոխարէն բնաւ դիւրին չէ վատ գաղափարախօսութիւնը զանազանել լաւ գաղափարախօսութենէ, ծուռ մտածումը չիտակէն, առողջ թելադրութիւնը՝ հիւանդագինէն: Ծաղիկ մը աչխարհի Արեւելեան մասին համար ալ ծաղիկ է, Արեւմտեան մասին համար ալ, մինչդեռ գաղափար մը Արեւելեան մասին համար լաւ, Արեւմտեան մասին համար դէշ կրնայ ըլլալ: Ո՞վ չիտակը կը խօսի, ո՞վ ճիշդը կը տեսնէ:

Օր մը սակայն անկասկած գիտնականները ահազանգ պիտի հնչեցնեն նաեւ գլուխներու ապականման դէմ:

Ռ. Հ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵՅԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԲԱՆԱՀԻՍՈՒԹԻՒՆ, ԲԱՐԲԱՌ, ԱՐԴԻԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Բ.

Մօտաւոր հաշուումներով Հայոց լեզուն հնդեւրոպական մայր լեզուից առանձնացել է Ն. Ք. 5-րդ կամ 4-րդ հազարամեակում, չուրջ 5500 կամ 6500 տարի առաջ: Բնականաբար, այն եղել է միայն բանաւոր լեզու: Մինչեւ Ե. դարը հայերէն գրուած որեւէ նախադասութիւն առայժմ չի յայտնաբերուել, թէեւ կան վստահելի վկայութիւններ, որոնց համաձայն Ե. դարից առաջ էլ Հայոց լեզուն գրաւոր գործածուել է: Այսօր մենք հաստատ ոչինչ ասել չենք կարող այս հարցի մասին. փաստն այն է, որ նախքան Մաշտոցը հայերէն գրուած որեւէ յուշարձան առայժմ չի պահուել:

Ամէն դէպքում Ն. Ք. 1-րդ հազարամեակից սկսած դարեր, հազարամեակներ շարունակ գրական հայերէն չի եղել, Հայոց լեզուն եղել է միայն բանաւոր լեզու: Այն ունեցել է իր տարբերակները՝ խօսուածքներ, բարբառներ, եւ հայ ժողովուրդը խօսել է դրանցով: Այդ մեծ ժամանակամիջոցում Հայոց լեզու հէնց նշանակել է Հայոց բոլոր բարբառների ու խօսուածքների ամբողջութիւնը:

Հայկական արձանագրութիւններում խօսուել է ասեղական հայերէնը, բայց դա էլ բանաւոր հայերէնի մի տարբերակն է եղել՝ որեւէ բարբառի վրայ յենուած: Ահա այդպիսի ասեղական հայերէնն էլ գրի առնելով՝ դարձել է Հայոց հին գրական լեզու: Բայց նախքան այդ, կրկնում եմ, հայերէնը եղել է միայն բանաւոր լեզու՝ բարբառների, խօսուածքների ամբողջութիւն:

Ասացի, որ դնալով Հայոց բարբառների տարբերութիւնները մեծացել են. դրան նպաստել է նաեւ Հայաստանի աշխարհագրական մասնատուածութիւնը՝ լեռնային պայմանների պատճառով, ինչպէս եւ Հայոց ատատական մի շարք իշխանութիւնների երկարատեւ մեկուսացումները եւ Հայաստանում օտարների կողմից արուած քաղաքական բաժանումները:

Ժ-Ի. դարերում արդէն այնպիսի իրավիճակ էր, որ Հայոց մի շարք բարբառների տարբերութիւնները իրարից աւելի խորն էին, քան եւրոպական կամ ասիական որոշ լեզուների միջեւ եղած տարբերութիւնները: Օրինակ, Ղարաբաղի եւ Համշէնի բարբառները միմեանցից աւելի տարբեր են, քան ասենք, գերմաներէնն ու հոլանդերէնը. կամ Մեղրու եւ Զէյթունի, Ագուլիսի եւ Մոկսի, Ջուղայի եւ Համբրնի, Խոյի եւ Խոտորջուրի բարբառներն իրարից աւելի տարբեր են, քան ազգային այնպիսի լեզուներ, ինչպէս ռուսերէնն ու ուկրաներէնը, ռուսերէնն ու պուլկարերէնը, չեխերէնն ու սլովակերէնը, սպաներէնն ու կատալոներէնը եւայլն:

Հայերէն բարբառներն, ըստ էութեան, հնդեւրոպական լեզուաընտանիքում հայկական լեզուախումբն են ներկայացնում, եւ եթէ նրանցից մի քանիսը առանձին լեզուներ չեն համարւում, ապա պատճառը, զարձեալ այն է, որ այդ բարբառներով բոլոր խօսողները զարերի ընթացքում իրենց Հայ են համարել, երբեւէ չի ստեղծուել քաղաքական այնպիսի իրավիճակ, որ հայ բարբառներից մէկով խօսող հասարակական որեւէ ամբողջութիւն իրեն Հայութիւնից դուրս համարէր, դիտակցէր իրեն այլ ժողովուրդ կամ հակադրէր իրեն Հայութեանը:

Ե. դարի սկզբում Հայոց բարբառներից մէկը, որը արքունիքում, ինչպէս եւ առհասարակ հայ ազատանիի շրջանում էր կարեւոր գործածուելով ինչ-որ չափով համահայկական արժէք էր ձեռք բերել (ասեղական հայերէնն), զարձաւ Աստուածաշունչի եւ կրօնական այլ երկերի թարգմանութեան, ինչպէս եւ առհասարակ հայ մատենագրութեան լեզու: Դա Հայոց անդրանիկ գրական լեզուն էր, որը հարիւրամեակներ յետոյ կոչուեց գրաբար:

Գրական լեզուն ստեղծուեց, Հայոց դպրութիւնը սկսեց զարգանալ, բայց բարբառները մնացին: Գրական լեզուն դրքերի մէջ սրբագործուեց, մնաց դրեթէ անփոփոխ, իսկ բարբառները ժողովրդի բերանում շարունակեցին ապրել, փոփոխուել:

Հայոց բարբառների բնօրրանը հնագոյն ժամանակներից սկսած եղել է Հայկական լեռնաշխարհը, որը երկու մաս է ունեցել՝ Մեծ Հայք (արեւելքից) եւ Փոքր Հայք: Ապա հայ բարբառների օրրանն է դարձել նաեւ Կիլիկիան:

Մինչեւ 1915 թ. Մեծ եւ Փոքր Հայքերի տարածքում Հայոց բարբառները տեղաբաշխուած էին դրեթէ այնպէս, ինչպէս երկու, երեք հազար տարի առաջ. միայն նրանց տարբերութիւնները էին խորացել, առաջացել էին նոր խօսուածքներ ու բարբառներ: Բացի դրանից, Մեծ եւ Փոքր Հայքերի տարածքից դուրս գոյացած հայկական բնակավայրերում եւս խօսում էին հայ բարբառներ, ինչպէս, օրինակ, Սեւրիայում (Թրանսիլվանիա), Ղրիմում ու Նոր Նախիջեւանում, Կ. Պոլսում եւայլն:

Հայոց բարբառները չուրջ 45 են, ոմանց կարծիքով աւելի: Այդ քանակը տատանւում է այն պատճառով, որ երբեմն տարբեր մօտեցում է լինում՝ բարբառ, ենթաբարբառ եւ խօսուածք որոշելիս. այն, ինչ մէկը համարում է խօսուածք, մի ուրիշը համարում է բարբառ:

Բոլոր հայ բարբառները ըստ իրենց լեզուական յատկանիշների եւ աշխարհագրական տեղաբաշխման (մինչեւ 1915 թ. ե դած վիճակով) բաժանւում են երկու մեծ խմբի՝ արեւելեան եւ արեւմտեան: Նրանց բաժանող սահմանը հիմնականում համընկնում է Արեւելեան եւ Արեւմտեան Հայաստանները բաժանող գծին: Արեւելեան բարբառների ամենաբնորոշ յատկանիշն է բայի ներկայ ժամանակի յարադրական կառուցուածքը, այսինքն՝ ղէմքի, թիւի, ժամանակի նշանը լինում է բայահիմքից անջատ եւ չարժական, ինչպէս՝ «Ես սիրում եմ» նախադասութեան մէջ եմը, որ ղէմք, թիւ եւ ժամանակ է ցոյց տալիս սիրում հիմքից անջատ է ու չարժական, այսպէս՝ «Ես քեզ եմ սիրում» (եմը դարձաւ նախադաս): Արեւմտեան բարբառներում բայի ներկայ ժամանակի ձեւերը համադրական են, այսինքն՝ ղէմք թիւ, ժամանակ ցոյց տուող նշանը անչարժ կցուած է բայահիմքին, ինչպէս՝ «Ես քեզի կը սիրեմ» նախադասութեան մէջ եմը, որ ղէմք, թիւ, ժամանակ է ցոյց տալիս, անչարժ կցուած է սիր բայահիմքին: Արեւմտեան բարբառներում բայի ներկայ ժամանակի համար բնորոշ է նաեւ կը մասնիկը կամ նրա որեւէ տարբերակը՝ կու, գը, հա եւայլն:

Արեւելեան եւ Արեւմտեան բարբառների մէջ կան նաեւ հնչիւնաբանական, քերականական մի շարք ուրիշ տարբերութիւններ էլ: Հայոց Արեւմտեան գլխաւոր բարբառներից են՝ Կարինի, Համշէնի, Վանի, Մուշի, Սասունի, Ակնի, Խարբերդի, Նոր Նախիջեւանի, Զէյթունի, Քեսապի, Կ. Պոլսի եւայլն. Արեւելեան գլխաւոր բարբառներից են՝ արարատեան, Ղարաբաղի (Արցախ-Սիւնիքի), Մեղրու, Շամշադին-Իջեւանի, Խոյի, Պայազէտի, Ջուղայի (եւ Նոր Ջուղայի), Ագուլիսի եւլն.: Թիֆլիսի բարբառը, որով ստեղծագործել են Սայաթ Նովան եւ Սունդուկեանը եւ որն այժմ վերացել է, միջին տեղում է՝ մասամբ արեւելեան է, մասամբ՝ արեւմտեան:

Բոլոր Հայոց բարբառները ունին իրենց տարբերակները, դրանք ենթաբարբառներն ու խօսուածքներն են: Այսինքն, որեւէ բարբառ մի անխախտ միակերպութիւն չէ, այլ խօսուածքների ամբողջութիւն: Եւ երբ մենք լսում ենք որեւէ բարբառ կամ ծանօթանում նրա հետ, ուսումնասիրում այն, ապա զործ ենք ունենում խօսուածքի հետ. խօսուածք՝ որ որեւէ բարբառի ներկայացուցիչ է: Օրինակ, Լենինականում լսում ենք տեղի բարբառը եւ ասում ենք Լենինականի բարբառ: Բայց իրականում դա մի շատ ծաւալուն բարբառի ներկայացուցիչն է, խօսուածքը: Դա Բարձր Հայքի կամ Կարինի բարբառն է, որ ներկայացուած է եղել մի շարք խօսուածքներով: Այժմ զբանոցից մի քանիսն են մնացել Հայկական բնաչխարհում՝ Լենինականի (Գիւմրու), Ախալքալաքի, Ախալցխայի:

Կամ արարատեան ծաւալուն բարբառը մեզ ներկայանում է իրրեւ Աշտարակի, Էջմիածնի, Լոռու, Եղեղնաձորի (հին Հայեր) եւ այլ խօսուածքներ: Ղարաբաղի բարբառը մեզ ծանօթ է Մարտակերտի, Հադրութի, Գորիսի, Ղափանի եւ մի շարք այլ խօսուածքներով: Ու այսպէս շարունակ:

Շատ կարեւոր է նաեւ մի ուշագրաւ երեւոյթին, որ յատկապէս սկզբում էր չեշտել Յ. Թումանեանը, դա այն է, որ Հայոց բարբառները, որքան էլ մեծ տարբերութիւններ ունենն, նրանք բոլորն օժտուած են նաեւ մի զարմանալի առանձնայատկութեամբ, որը նրանց միաւորում է. դա բոլորի ներքին լեզուական տրամաբանութիւնն է, լեզուամտածողական միասնութիւնը, որ հէնց կոչւում է հայկական լեզուամտածողութիւն: Դրանով բոլոր Հայոց բարբառները Հայոց լեզուն են, այն էլ՝ գործուն, բնիկ ու բնաշխարհիկ հայերէն, եւ եթէ գրական լեզուն այլ լեզուների ազդեցութեամբ, մանաւանդ թարգմանական գրականութեան մէջ, լցւում է օտարաբան արտայայտութիւններով, հայկականի չափանիշն ու բնօրինակը պահպանուած է լինում Հայոց բարբառներում. այսինչ միքաը բարբառում ինչպէս են յայտնւում, հէնց դա էլ կը լինի հայկականը:

Այսօր Հայոց լեզու ասելով, հասկանում ենք բոլոր բարբառները, երեք գրական լեզուները (հին, միջին, նոր) միջբարբառային ժողովրդախօսակցական հայերէնները միասին վերցրած: Յատալի է, որ չատերը չէ, որ գիտեն այս պարզ ճշմարտութիւնը: Երբեմն հայերէն դիմում ենք մի ազգակցի, նա պատասխանում է որեւէ այլ լեզուով: Հարցնում ենք. «ինչո՞ւ չէք հայերէն պատասխանում», ասում է՝ «հայերէն չդիտեմ»: Յետոյ պարզւում է, որ հրաշալի գիտէ իր մայրենի բարբառը, բայց դա հայերէն չի համարում: Զարհուրելի թիւրիմացութիւն է սա:

ԱՐԺԷՔԸ

Հայոց բարբառները հազարամեակների ընթացքում լինելով հայ ժողովրդի բանաւոր լեզուն, իրենց մէջ խտացրել են այդ ժողովրդի պատկերացումների, մտածելակերպի չատ յատկանիշներ:

Հայ ժողովրդի հազարամեակների պատմութիւնը զար առ զար իր չեշտերն է դրել Հայոց բարբառների մէջ: Բայ ի պէրանից, Հայոց բարբառներում խտացել են ժողովրդի պատկերաւոր, զեղարուեստական մտածողութեան բազում տարրեր: Յ. Թումանեանը առանց բարբառների կենսատու հիւթերն օգտագործելու չէր պատկերացնում հայ գրականութիւնը: Նա բարբառներն անդամ աւելի ճոխ ու արտայայտիչ էր համարում, քան այն օրերի գրական լեզուն. «Իր բարբառներից ամէն մինը աւելի չատ ուժ ու կենդանութիւն ունի իր մէջ, քան մեր եղած գրական լեզուն» -- գրում էր նա, ապա չարունակում՝ «Դուք կարող էք ազնիւ ու գեղեցիկ անուանել ձեր չինծու լեզուն, որ լեզու է կոչւում միայն էն պատճառով, որ բառեր ունի իր մէջ, այսինքն՝ ամենաքիչը, ինչ որ կարող է ունենալ լեզուն ... Բայց ազնիւն ու գեղեցիկը կենդանի ժողովրդի կենդանի լեզուն է, որ հազար ու մի ոճերով ու ձեւերով է խօսում, որ հարիւրներով ասացուածքներ ունի, որ ամէն մի գաղափարի համար ունի մի քանի տասնեակ նրբերանգներ, որ ամէն մի զգացմունքի համար ունի մի քանի հարիւր ձեւեր, որ ամէն մի երեւակայութեան համար ունի մի քանի հազար պատկերներ»:

Ու այսպէս, մէկիկ մէկիկ, ամէն օր փրթած էին անցեալին հետ ունեցած իր կապերը, դինք վերածելով ապրող էակի մը պարզապէս, որ ունէր դործ, ունէր բարեկամներ եւ արդիական յարկաբաժին մը, եւ որ սակայն ինքզինք հայութենէ պարպելէ եառ՝ չէր կրնար լեցուիլ ուրիշ մը, եւ որ սակայն ինքզինք հայութենէ պարպելէ եառ՝ չէր կրնար լեցուիլ ուրիշով մը, պատկանիլ ուրիշ հաւաքականութեան մը:

Միւս կողմէ, մեզի, իր հին ընկերներուն համար, կարօն այլեւս կորսուած գինուոր մըն էր, ողջ կամ մեռած, պատերազմի մը ընթացքին՝ որ մեր օրերուն է, պատերազմի մը՝ որ անուն չունի, ուր ռումբ ու հրեթռիչներ չկան, պատերազմ մը՝ որուն ընթացքին մեռնողները կը մնան անթաղ, եւ ողջ մնացողներուն, դիմացողներուն հեռվհեռէ ցանցառող թիւը սակայն կ'ըլլայ տխուր վկայութիւնը անոնց կորուստին:

×

Կարօն ամուրի էր տակաւին երբ անցեալ տարի հանդիպեցայ իրեն Ժընեւի մէջ՝ ուր եկած էր գործով, չաբթուան մը համար: Ծնողքին տուած իր այցելութենէն ապին - երբ հանդիպած էի իրեն վերջին անգամ, - անցած էր տասը տարի հիմա: Ինք ծանօթ էր քաղաքին. թափառեցանք ուրեմն ամբողջ օրը, կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ առաւելագոյնը տեսնելու համար:

- Պէտք է քեզի ցոյց տամ նաեւ Ռուսոյի արձանը, ըսաւ, երբ ընթրելէ ետք դուրս կ'ելլէինք ճաշարանէն. կարեւոր է, վարժապետ ես ի վերջոյ: Շեչտը սակայն որ դրաւ «վարժապետ» բառին վրայ, հայ կեանքէն հեռացած, առեւտրական մարդու հեղնանք մը ունէր իր մէջ: Նայեցանք իրարու, ժպտեցանք պահ մը հին օրերու քաղցրութիւնով ու քալեցինք:

Ամպոտ էր երկինքը հակառակ Ապրիլ ըլլալուն: Ծոզնած էինք երկուքս ալ այսօրերս: Անցանք կամուրջը՝ դէպի Ռուսոյի կղզեակը, ու նստեցանք այն - տեղ, նոտարանէրէն մէկուն վրայ, արձանին ճիշդ քովիկը: Լճի՛ն էր հեռուն, իսկ ապրին, մօտակայ պողոտան եղերող լոյսերը աչուկ կ'ընէին քանի մը քայլ անդին՝ Ռոնի ջուրերուն խաղաղ երեսին:

- Գիտե՞ս թէ Ռուսօ ինչո՞ւ կը գործածէ եղեր, այսպէս կոչուած «հայկական տարազ»ը որ ազգային հպարտութիւնով մը կը յիշենք յաճախ: Հայերը չատ սիրելո՞ւն համար կը կարծես: Ինդիր չէ, դուք չարունակեցէք գարձեալ այդպէս սրտվիցընել ձեր աշակերտներուն, ատկէ վնաս չի գար: Իրականութիւնը սակայն, իսկական պատճառը իր ամբ ճաշակին, առողջական իր վիճակին հետ կապ ունեցող կացութիւն մը եղած է, որ անշուշտ ոչ մէկ ազերս ունի իր՝ Հայերուն հանդէպ տածած ենթադրեալ դուրդուրանքին, հիացումին հետ:

Ծոզնած էինք երկուքս ալ: Օրը լեցուցած էինք պատմելով անցեալէն, մեր սրտմտութենէ փորձելով երդումէ, իրարու մօտեցնել փորձելով երկու ծայրերը փրթած կապին: Սպառած այլեւս օրուան յոգնութենէն՝ պահ մը լուռ մնացինք դիշերուան խաղաղութեան մէջ: Որքա՜ն արագ սահած էր ժամանակը: Տասնըւրեք տարիներ անցած էին կը միւս Ապրիլի երեկոյէն, երբ՝ այլեւս հոգին տակ հանդչող իր հայրը, թաղինային կը երկար առեն չարժած էր օդին մէջ, աչքերը վերջին անգամ մըն ալ սրբելէ եւ զայն դրպանին մէջ տեղաւորելէ առաջ: Արեւելքի քաղաքական դէպքերը պատճառ եղած էին որ ցրուէին նաեւ խումբին միւս եղած էին որ ցրուէին նաեւ խումբին միւս տաղաքը տարբեր ուղղութիւններով, իրարմէ տարբեր աշխարհներու մէջ:

(Շար. 2)

«ԿԵՑՑԷ ԸՆԿԵՐ ՄԻԿՈՅԵԱՆԸ»

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

Եւրոպական տարիները չնորհ մը դրած էին կարծես իր չարժուածքներուն վրայ, ու մեր հայերէն բառերը կը դանայինկը կլլորնային հիմա իր բերնին մէջ: «Երբ տարիներով հայերէն չես խօսիր, ա՛յ կ'ըլլայ արդիւնքը», կ'ըսէր, ինքզինք արդարացնելու կարիք մը զգալով, իր հին շրջանակին, ընկերնեբուն մօտ: Գոհ էր չատ՝ որ հեռու կ'ապրէր հայկական, ազգային խնդիրներէ:

Իր Եւրոպա մեկնելէն քանի մը տարի վերջ մեր ազգմէ Վարուժը, հայերէն, դրական ամսաթերթի մը բաժանորդ արձանագրած էր զինք տարուան մը համար, որպէսզի «օտարութեան մէջ մեր լեզուին կարօտը չափով մը դոնէ կարենաս առնել»: Քանի մը ամիս վերջ սակայն, կարօն գրած էր իրեն որ չընդայ թէ նորոգէ բաժանորդագրութիւնը, որովհետեւ, «ինչ

զարաւոր տարիների ընթացքում հաւաքել է հազարաւոր դանձերից ու պահել, զարգացրել, ճոխացրել, դեղեցկացրել, որ ամբողջովին հոգի է ու հոգեբանութիւն, պահեր ու տրամադրութիւն, չունչ է ու զգացմունք»:

Թումանեանն իր փայլուն հանճարով կարողացաւ Հայոց բարբառների այդ հարստութիւնները անմահացնել վարպետութեամբ գործածել գրական լեզուի մէջ՝ իր հրաշալի երկերը սահեցնելիս: Նրա վիպերգերը, բանաստեղծութիւնները, արձակը հայ ժողովրդական խօսքի հարբուխն են: Միայն «Անոյշ»ն ու «Սասունցի Դաւիթ»ը հայ բարբառների լեզուա-արտայայտական բազում ընտրուկ հարստութիւններ են ամփոփում իրենց մէջ: Յիշենք «Անոյշ»ից մի քանի ժողովրդա-բարբառային արտայայտութիւններ, պատկերաւոր զարձուածքներ, որոնք զուտ հայկական լեզուամտածողութեան արտայայտութիւն լինելով, Թումանեանի լեզուին ազգային - ժողովրդային բնոյթ են հաղորդել, եւ, ի դէպ, ծանր գրութեան մէջ գրել թարգմանիչներին, քանի որ անթարգմանելի են. խելքամաղ աներ, աչքս ջուր դառաւ, աչքս խաւարի, ձէն ձէնի տուած, մազդ կտրած, արեւս հասգաւ, ջանիդ մեռնեմ, ասրի պէս մէջքիդ կանգնած եար ունես, մեռնեմ գարունքիդ, տանը վէր ընկիր, իլիկ պտտիր, ամէն բանից մնացել եմ խեղճ, ջանս էլ էն վաղուայ, աչքը լաւ նա մնայ, դու բանի գլուխ ունես հո ուսիդ, կարմիր արեւից ընկած, կանաչ տերեւից ընկած, ոտս կապեցիր թել-թել մազերով, ջուրն ու ծաղկունք աստղունք գրել եւայլն ...

Միայն սիրտ բառով մի չարք զարմանքներ կան «Անոյշ»ում, ինչպէս՝ սըր-տիս ընկաւ, սիրտը մի կոտրի, թունդ ա-ռաւ սիրտը, արիւն է կաթում ... սրտից, սիրտս հովանայ եւայլն:

Առանց հայ բարբառների արտայայտական հարստութիւնների օգտագործելու չէր լինի հայ նոր գրականութեան Արարատը, այն գոհարակերտ դադաթը, որից վեր չէր սլացել Հայոց ոգին, հայ գրականութեան արեւը (ըստ Զարենցի, Խահակեանի, Տէրեանի), այսինքն՝ Յովհ. Թումանեանը:

Հայ բարբառների հարստութիւնները մեծապէս օգտագործել են նաեւ ուրիշ հայ դասականներ՝ Աբովեանը, Պռօշեանը, Խահակեանը, Բակունցը ...

Իսկ աւելի կարեւորը այն է, որ հայ նոր գրական լեզուն՝ իր երկու ճիւղով ծլել է Հայոց բարբառներից, արմատներով հաստատուած է այդ բարբառների մէջ: Ամենազօրեղ գրական հայերէնով ըստեղծագործող հեղինակների՝ Տէրեանի, Մեծարենցի, Վարուժանի, Զօհրապի եւ այլոց լեզուն էլ, ի վերջոյ, խարսխուած է հայ բարբառների լեզուամտածողութեան վրայ:

ՌԱՖԱԷԼ ԻՇԽԱՆԵԱՆ

(Շար. 2)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՇԱՀԵԿԱՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

—×—

ՆԻՍ («Ցառաջ»). - Հայ Մշակոյթի Ակումբին երիտասարդ տարրերէ կազմուած վարչութիւնը կը շարունակէ իր գործունէութիւնը, այլազան ձեռնարկներու, հանդիպումներու կարգին նախաձեռնարկ ըլլալով նաեւ դասախօսական երեկոյթներու, գրական կամ այլ բնոյթի ասուլիսներու, բանախօսութիւններու:

Տարօն Ծ. Վրդ. Ճէրէճեան, Հինգշաբթի Յունիս 15-ի երեկոյեան, Օշական սբ. Յարութեան մէջ ունկնդիրներուն ներկայացուց Պէյրութի «Արարատ» օրաթերթի խմբագիր Ժիրայր Նալչիրին, որ կարճ ժամանակով մը կը գտնուի Ֆրանսա, Սահակեան վարժարանի 60-ամեակի յիշատակումին առիթով, ինչպէս արդէն յայտարարուած է «Ցառաջ»ի մէջ, Յունիս 10: Ժիրայր Նալչիրի, «Արարատ»ի խմբագիրն է 25 տարիներէ ի վեր:

Բանախօսին նիւթը շահեկան էր, քանի կը ձգտէր կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ ներկայացնել Լիբանանի հայ գաղութը, ո՛չ այնքան իրրեւ անցեալի պատմութիւն, որքան վերջին վերիվայրում-ներուն, - ծանօթ բոլորին, - ընթացքին անոր արձանագրած տագնապները, իրենց ելեւէջներով: Ան այս առիթով եւ մէկէ աւելի անգամներ չեչտեց, թէ չրջանին գաղութը իր թիւով եւ ներկայացուցած ազգային - քաղաքական առանձնայատկութիւններով եղած է ու կը շարունակէ մնալ գլխաւոր, հիմնական կռուանները-էն մէկը մեր Սփիւռքի հայ կեանքին, հայրենիքէն եառ: Ըսել ուզեց, թէ գաղութին ներկայացուցած թիւը, - ներկայիս 180·000-էն 200·000, - անոր կազմակերպ վիճակը ազգային, կրօնական, կուսակցական, մշակութային եւ այլ մարզերու մէջ, իւրայատուկ դեր մը կ'ապահովէ օտար ծագերուն կազմ հաստատած հայկական համրանքին մէջ:

Գոհունակութեամբ մատնանշեց այլազան տեսակէտներու տէր հայ քաղաքական կուսակցութիւններուն եւ խմբակցութիւններուն միանական ոգիին արտայայտութիւնը ութ տարիներէ ի վեր տեղի ունեցող քաղաքացիական կրիւներուն, բաժանումներուն եւ հակամարտութիւններուն մէջ: Որովհետեւ, ըսաւ ան, գաղութը իր բոլոր մարմիններով եւ անդամներով, - ասոնք իրենց լայն իմաստովը ըմբռնելի, - դիտակցեցաւ, թէ ազգային շահերը գերիվեր կը մնան հատուածական մտածումներէն, գաղափարախօսութիւններէն: Այդ միանական կամքին արտայայտութիւնը ցայտուն դարձաւ, - է նաեւ այսօր - հայ գաղութին շահերը պաշտպանելու տեսակէտէն: Առանց բառը արտասանելու (թուրք) հասկըցուց, թէ մեր գարաւոր թշնամիին այդ ձգտումը կը մնայ քայքայել կենսունակ գաղութ մը՝ ուրիշներու չարքին: Կը փորձէ իր այդ ձգտումը իրականացնել ուրիշներու ձեռքով: Այլ սակայն, Հայութիւնը կը մնայ աչալուրջ, միշտ իր թշտէլներուն իրագործման համար պայքարելով եւ իր աչքերը տեւական կերպով յառելով դէպի Մայր Հայաստանը:

Գիրն ու մշակոյթը նկատեց ամուր կըռաններ մեր ժողովուրդին ազգային դիմագիծին պահպանումին ուղղութեամբ՝ սուրին եւ թուրին առընթեր: Այսպէս է, որ տարագրութենէն եւ ջարդէն մազապուրծ ազատած հայկ. բեկորները առաջին առիթով կրթարաններ եւ եկեղեցիներ հիմնեցին: Սահակեան վարժարանը հիմնուեցաւ 60 տարիներ առաջ, 1923-ին, թիթեղածածկ տանիքով մը, դառնալու համար յետագային արդիական կրթարան մը: Զայն նկատեց հայապահպանումի ամրոց եւ հայակերտումի դարբնոց, քըմախտ ունենալով Բենիամին Թամկոչեանը՝ ուսուցչապետ: Հարիւրաւորներ չրջանաւարտ ելան այդ հայկական ընծայարանէն՝ դառնալով, իրենց կարգին, իրենց ազգին մտաւոր եւ հոգեւոր սպասարկողներ: Մենք անցեալի, ներկայի եւ ապագայի ժողովուրդ ենք, եղրակացուց բանախօսը, կոչ ուղղելով, որ բոլոր ազգայիններն ալ պարտավիճ կանդնին հայ կրթարանին:

Յակոբ Յակոբեան լուսապատկերներով ցուցադրեց նկարներ քանդուած, աւերակ դարձած հայկ. թաղերու, փողոցներու, չէնքերու, վարժարաններու: Սոսկումի, ահուդողի ենթարկուած մամիկներու եւ մարդոց չարքին, տեսանք զէնքով իրենց հոգեւոր եւ մտաւոր կեդրոնները պաշտպանող երիտասարդ մարտիկները, Փարամազի կիսանդրիին տակ: Ուրեմն՝ դիր, մշակոյթ եւ սուր:

Բանախօսութեան աւարտին, ներկաներ հարցումներ ուղղեցին ընդհանրապէս լիբանահայ գաղութին եւ մեր ազգային կեանքին համար կարեւոր նկատուող կէտերուն շուրջ: Բանախօսը գոհացում տալու եղած հարցումներուն:

Հայ Մշակոյթի Ակումբը, վստահ ենք, թէ պիտի շարունակէ իր նախաձեռնած դասախօսութիւններուն չարքը: Օգտակար եւ շահեկան, միաժամանակ:

Ժ. Մ.

ՊՈՒՏ ՄԸ ԺՊԻՏ

Երուսաղէմի հիւանդանոցին մէջ, կաւքի չատ ծանր արկածէ մը ետք մարդ մը գործողութեան ենթարկուած է:

Փրոֆ. Էյզէնպերգ, իր օգնական բժիշկներով չրջապատուած, կը խորհրդակցի հիւանդին անկողնին քով: Յանկարծ, հիւանդին դառնալով կ'ըսէ.

- Բարեկամ, երկու լուր ունիմ քեզի հաղորդելու. մէկը լաւ լուր է, միւսը՝ դէշ: Եթէ կ'ուզես դէշ լուրովը սկսիմ.

«Սոխպուեցայ ձեր երկու ոտքերն ալ կտրել»:

Եւ ահա լաւ լուրը.

«Մէկը գտայ, որ ձեր կօշիկները կ'ուզէ գնել»:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Լոզան քաղաքի մէջ էր, որ 1923 Թուականի, Յուլիս 24-ին մեր պատմութեան մէջ տխրահռչակ մակդիրը կրող «Լոզանի Դաշնագիրը» ստորագրուեցաւ:

Լոզանի մէջ էր, որ 60 տարիներ առաջ, պարտուած Թուրք պետութիւնը յաղթական Դաշնակից պետութիւններու վրայ իր քաղաքական մեծագոյն յաղթանակը տարաւ:

Լոզանի մէջ էր, որ երեքհազարամեայ պատմութիւն եւ մշակոյթ կերտող Հայ ԱԶԳԸ, անհետացած յայտարարուեցաւ եւ իր Արդար Դատը վերեզման տարուելով պաշտօնապէս թաղուեցաւ:

Եւ հիմա, 60 տարիներ վերջ, 1983 Թուականի Յուլիս 20 - 24-ին, տեղի պիտի ունենայ անհետացած յայտարարուած ժողովուրդի զաւակներուն երկրորդ համագումարը:

Երկրորդ Հայկական Համագումարը պիտի ըլլայ «Հիմնադիր Հաւաք» եւ պիտի ստեղծէ մնայուն կազմակերպութիւն մը որպէս Սփիւռքահայութեան քաղաքական ամպլիոն-բլաթֆորմ-հետապնդելու եւ իրականացնելու հետեւեալ 4 կէտերը:

1.- Անզօր, խեղճ եւ անտեսուած ըլլ-փիւռքահայութիւնը միջազգային առուվով կազմակերպուած քաղաքական գործօն ոյժի վերածել:

2.- Պետութիւններու եւ միջազգային Ատեաններու կողմէ որպէս ոչ-պետական ազգային միաւոր պաշտօնական իրաւաւիճակ եւ ճանաչում ստանալ:

3.- Պայքարիլ բացարձակօրէն քաղաքական եւ դիւանագիտական միջոցներով ազատագրելու եւ վերատիրանալու Թուրքերու կողմէ մեր բռնագրաւուած հողերուն:

4.- Պաշտպանել եւ պահպանել Սփիւռքահայութեան անցեալի, ներկայի եւ ապագայի բոլոր իրաւունքները:

Տեղի պիտի ունենան զեկուցումներ, խմբային լսարաններ եւ վիճաբանութիւններ Սփիւռքահայութեան ներկայ կացութեան եւ ապագայ հեռանկարներուն մասին:

Հայկական Համագումար Շարժումը հիմնուած է Ազգային, Ժողովրդավարական եւ Ազատագրական տեսութիւններու վրայ: Ան ընկերային, դասակարգային եւ գաղափարախօսական գունաւորում չունի:

Երկրորդ Հայկական Համագումարը բաց է բոլոր կուսակցութիւններու, Միութիւններու եւ «Լուռ Մեծամասնութեան» պատկանող բոլոր անհատներու, որոնք կը փափաքին վերեւ յիշուած կէտերը իրականացնելու համար միասնաբար մտածել, ծրագրել եւ որպէս մէկ ճակատ պայքարիլ:

Երկրորդ Համագումարի աշխատանքներուն միայն արձանագրուածներ կրնան մասնակցիլ: Արձանագրութեանց համար կը խնդրուի հետեւեալ հասցէին դիմել՝

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ
ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՄԱՐՄԻՆ
Armenian Congress
P. O. Box 41 — 3780 GSTAAD
SWITZERLAND

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ
ԱՅԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Զ.

ՏՈՓԹՈՐԸ

Արշակ էր ձգած աղչկան ձեռքը, եւ կեցած էր իր այցելուհիներուն դէմը, որոնք իր երեսը կը նայէին ինչպէս մէկու մը ուրկէ կեանքիդ փրկութիւնը կը ըսպասես:

- Ջուզում տոքթոր, ճար մը, կա՛ղեր - սէր մայրը իր խժացող ձայնովը: Քանի մը հէքիմներու տարի Փայտա մը չտե - սանք ... աճապար չպիտի՞ աղէկնայ ախ - ճիկս, կ'աւելցնէր աղչկանը դառնալով կսկիծոտ ու անճկալից նայուածքով մը:

- Հոգ մ'ընէք, հանըմ, բան մը չէ, կ'աղէկնայ, ապահովեց երիտասարդը:

Եւ յանկարծ, առանց գիտնալու թէ ի՛նչպէս, իր մէջ փոփոխութիւն մը զգաց ուսանողը. ճչմարիտ տոքթորի մը փորձառութիւնը ունեցաւ. ուզեց վերջապէս ապրիլ գիտնականի պայմանագրական չարժումները, գործողութիւնները, կեանքը: Վայրկեանի մը համար մոռցաւ իր բոլոր ամբարիշտ, վարնոց մտադրութիւնները, անկեղծ գիտնականի բոցովը բռնկեցաւ, ախտաձնական լուրջ գործողութեան տաղնապ մը վանեց իր մեզապատ տրամադրութիւնները: Լրջութեամբ մը, զոր միայն արուեստին համար քովը յափշտակուած գործատորը կ'ունենայ, ականջելու գործիքովը մօտեցաւ աղչկանը եւ խկոյն քակել տալէ յետոյ պլուզան, որուն տակէն մաքուր չապիկին մահկաճէւ ճեղքը երեւան հանեց լանջքին վերնամասը, սկսաւ մտիկ ընել, երկարօրէն, տեղի մը վրայ քանի մը վայրկեան յամենալով, գրեթէ ինքնամոռաց, այդ դիւթիչ մարմնին տեսքէն ու բոյրէն գինով, եւ յանկարծ նորէն բոլորովին մոռնալով իր լուրջ դիմումները, տիրական չարժմամբ մը բանալ տուաւ աղչկան ուսերը, կռնակը, եւ ա՛լ տենդոտ չարժումներով էր որ մերթ իր գործիքովը, մերթ դլուխը փակցուցած այդ մատղաշ աղչկան իրանին ամէն կողմը, կռնակին, ուսերուն, ծոծրակին, ուսին, ըսպինքներուն, հետզհետէ անանկ արագութեամբ մը եւ կոյր թափով մը որ կը սարսըռացնէր աղչիկը, չարունակեց իր քընտուքիւնը մինչեւ որ վերջապէս, այդ դըժդըռիչ չօշափումէն խելակորոյս, եւ քաշուեցաւ, կարծես ինքզինքը մղձաւանջէ մը ազատելու պէս:

Մանկամարդ աղչիկը, որ երիտասարդ բժիշկին այդքան խանդաղատալի եւ չընչասպառ քնտուքենէն քիչ մը չուարեր էր, լայն չունչ մը առաւ երբ ազատեցաւ անոր բազուկներէն, կոճկուելով, չոկուելով. մինչ մայրը դիմացէն կը նայէր սքանչացմամբ մը, աչքերը մլամիա հրճուանքով մը լեցուած բժշկական անստգիւտ քնտուքենէն, որուն առարկայ եղած էր իր աղչիկը:

- Ծանր բան մը չկայ, յայտարարեց երիտասարդը կատարեալ չրջութեամբ, բայց երկար առեն դարմանի կարօտ է օրիորդը:

- Աման, ճանըմ տոքթոր, տուն կիտես, աղերսեց նորէն մայրը, մէկ հատիկս է, աղէկցունէս նէ ժամ չինած կ'ըլլաս:

- Հոգ մ'ընէք, հանըմ, վախու բան չկայ, օրիորդը պիտի աղէկցունեմ, կը խոստանամ:

- Աստուած սիրտիդ կէօրէ՛ տայ, մաղթեց հէք մայրը, աչքերը չերմեռանդօրէն ձեղունին յառած:

Հիմա, տոքթորը գրասեղանին առջեւ անցաւ, գանկը երկու ափերուն մէջ, կը մտածէր ... Տակնուվրայ եղած էր:

Ու ինք որ կը սկսէր տեսնել չամաչրճի էֆտիկին աղչիկը, անհեթեթ, տաճեւ, ապուշ, տգեղ ... պահ մը կասկածեցաւ այդ մայրութեան եւ այդ աղչիկնութեան կապին վրայ. վերջապէս անբնական կը թըւէր իրեն այդքան պաշտելի էակի մը այնքան թանձր մարմինէ մը գոյացած ըլլալը: Եւ որովհետեւ, հիմակուընէ, ճակատագրական բան մը կը նախազգար այդ հանդիպումին մէջ, դատելով այն բուռն ու խորաքանդակ տպաւորութենէն զոր այդ հիւանդապինօրէն չքնաղ ու մելամազձոտ աղչիկը թողած էր իր հոգիին ու մտքին վրայ, հարկ սեպեց ստուգել այցելուհիներուն ինքնութիւնը:

- Օրիորդը ձեր աղչիկն է, այնպէս չէ՞ հարցուց կնոջ դառնալով:

- Չա՛ ճանս, մէկ հատիկս է, որը է, պատասխանեց մայրը իր միշտ լալկան ձայնովը, էս աս վուճուզովս տասեր մեծցուցեր էմ ... խնամած նէ անոր երեսէն պիտի խնամած ... Աման, ոտկդ պագնեմ, տոքթոր, թէզ աղէկցունէիր, գէրէ գըպրոցէն նոր էլաւ տիվալ կը պանի կոր, էհ, ի՛նչ ընենք, եավրում, միւհտաճ էնք...

- Հոգ մ'ընէք, հանըմ, չուտ պիտի աղէկնայ:

(Շար. 89)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՄԷԼ։ - Վասպուրականի Հայր։ Մխուէեան կեդրոնական վարչութիւնը Տէօնէի եւ Վիէննի իր մասնաճիւղերով ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ժանօ Տէր - Պետրոսեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Արսէն Տէր - Զաքարեանի եւ զաւակներուն, եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց հօր, մեծ - հօր, ազգականին, բարեկամին, Վասպուրականի հերոսամարտի մասնակցողներէն՝ Ղազար Տէր - Պետրոսեանի մահուան առթիւ։

×

Ցաւակցութիւններ նաեւ Այրի Տիկին Տէր - Պօղոսեանի եւ զաւակներուն, Այրի Տիկին Հայրենիք Մկրտիչեանի, եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներու իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր, սանահօր՝ Միհրան Տէր - Պօղոսեանի (Բաչկալանցի) մահուան առթիւ։

×

Ցաւակցութիւններ Այրի Տիկին Ասատուրեանի եւ զաւակներուն, Պ. Յակոբ Յակոբեանի եւ զաւակներուն եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր, ազգականին, եւ բարեկամին՝ Թովմաս Ասատուրեանի (Կարճկանցի) մահուան առթիւ։

PARENTS
Enfin un

Centre aéré

POUR VOS ENFANTS

Au mois de Juillet, **l'ECOLE DU TEBROTZASSERE**, assûrera le ramassage scolaire et organisera diverses activités.

Pour tous renseignements, s'adresser à la direction :

Madame KARAGULIAN
1, Bld. du Nord 93340 — Le Raincy
Tél. :381. 01. 72

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Ֆրանս - Փիլթիւռ կայանի երկուշաբթի, Յունիս 27-ի Փանորամա-ի յայտագրի ընթացքին, ժամը 12·45-ին Անահիտ Տէր - Մինասեան կը ներկայացնէ վեր - ջերս լոյս տեսած Ֆրանսերէն հատորներ հայկ· հարցերու մասին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Մխուէեան, որբերու օգնութեան մարմինի տարեկան պարահանդէսը, Դեկտեմբեր 4-ին, ի նպաստ հայ վարժարաններու։

CONGRÈS MONDIAL ARMÉNIEN

20-24 JUILLET 1983

A L'HOTEL BEAU-RIVAGE, LAUSANNE — OUCHY

(A L'OCCASION DU 60ème ANNIVERSAIRE DU TRAITÉ DE LAUSANNE)

Discours, conférence, séminaire, discussions sur la Cause et l'actualité arméniennes.

La participation à ce Congrès est strictement réservée aux Arméniens inscrits.

Veuillez adresser toute correspondance à l'adresse suivante :
CONGRES ARMENIEN, c/o J. KARNUSIAN, Boîte Postale 41, 3780 GSTAAD, SUISSE

COLIS — CADEAUX
pour l'U.R.S.S.

Մանուշևտուն ունիմ Նուէր - Ծրարներու տուփման դէպի Խորհ. Միութիւն

ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ -- ՄԱՔՍ -- ԼԻՍԱՆՍ -- ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
կը վճարուին առաքման առեն։ Ստացողը ոչինչ կը վճարէ երբ կը ստանայ

ՃՈՒ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՊՐԱՆՔԻ
Այրերու, կիներու թէ երախաներու համար։
Ծրարներու արտօնուած ծանրութիւն՝ 6-էն 10 ֆիլօ

SICOMEX
20, Rue Royale - 75008 Paris
Tél.: 260. 34. 33

FERMETURE ANNUELLE DU 28 JUILLET AU 1er SEPTEMBRE
Ouvert de 9h. à 12h. et de 14h. à 18h. *Catalogue sur demande*

SAMUEL-MOORAT

COLLEGE ARMENIEN

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

INTERNAT — EXTERNAT — MIXTE

ANNEE SCOLAIRE 1983-1984

PARENTS
PENSEZ A L'EDUCATION ARMENIENNE DE VOS ENFANTS
Confiez-les aux soins des Pères Mekhitaristes,
héritiers d'une longue tradition pédagogique.

INSCRIVEZ-LES DES MAINTENANT

Rentrée des classes : **19 Septembre 1983**

Pour les : **PRESCOLAIRES** (Maternelles)
CLASSES ELEMENTAIRES (CP. CE1. CE2. CM1. CM2.)
CLASSES 1er CYCLE (6e à 3e)
CLASSES 2ème CYCLE (2e aux terminales)

Matières **Arméniennes** intégrées dans le programme de l'éducation nationale
Laboratoire de Physique — Chimie — Sciences naturelles
avec équipements modernes
Complexe sportif important
Activités folkloriques (Chorale, Instruments, Danses)

— **CONDITIONS D'INSCRIPTION :** selon les barêmes établis, et en fonction du nombre d'enfants inscrits par famille.
— **CONDITIONS D'ADMISSION :** à partir du CM1, sur examen du dossier scolaire, et un entretien avec les parents et l'enfant.
— **MOYENS DE TRANSPORT :** Ramassage scolaire par car selon itinéraire.
RATP : Métro Pont de Sèvres à 500 mètres
Autobus 171 - 169 - 179 à 300 mètres
SNCF-RATP (Ligne Puteaux-Issy Plaine)
Pont de Sèvres ou«Bellevue-Funiculaire»à 300 m

Pour les démarches à effectuer, se présenter **sur rendez-vous,**
à la Direction du **COLLEGE ARMENIEN SAMUEL-MOORAT :**
26, Rue Troyon — 92310 SEVRES — Tél. : 534. 68. 28

ATAMIAN & Fils

TAPISSIER - DÉCORATEUR

Salons Cuir - Meubles Anglais
Louis-Philippe - Voilages - doubles Rideaux

NOMBREUX MODELES EXPOSES

20, RUE CHALIGNY, 75012 PARIS Mo Reuilly-Diderot — Tél. 344 - 23 - 87

— 20% de remise aux lecteurs de Haratch —

OPTIMA Tours

Prochains Départs en Arménie

— Du 9 au 23 Juillet
— Du 23 Juillet au 6 Aout
— Du 6 au 20 Aout

SPECIAL PELERINAGE DU SOURP MURON

— Du 20 au 30 Septembre
— Du 20 Septembre au 4 Octobre
— Du 22 Septembre au 6 Octobre
demandez nos programmes détaillés.
Possibilités de départ de LYON et de MARSEILLE.

Renseignements et Inscriptions:
SONIA COUMRYANTZ
OPTIMA Tours
12, RUE VIGNON - 75009 PARIS
TÉL.: 742. 10. 35

Direction : **M & Mme Bédikian**

RESTAURANT SEVAN

SPÉCIALITÉS ORIENTALES et ARMENIENNES

TOUS LES VENDREDIS ET SAMEDIS SOIRS
ambiance avec
BEDIK

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԵՂ ԵՒ ՃՈՒԽ ՃԱՇԱՑՈՒՑԱԿ

Պետիկ կ'ուզէ
ՈՒՐԲԱԹ ԵՒ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆՆԵՐԸ

1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément, 94140 ALFORTVILLE
tél. 376 32 19 *Fermé le lundi*

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
28
MARDI
28 JUIN
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.467 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.467

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԱՖԱԹԻ ՍՈՒՐԻԱՑԷՆ ԱՐՏԱՔՍՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

ԻՆՉ ԱՊԱԳԱՑ

———×———

1969-էն ի վեր է, որ Եասըր Արաֆաթ պլսին է ՊԱԿ-ի (Պաղեստինի Ազատագրութեան Կազմակերպութիւն) եւ եթէ դիմու զօրութեամբ քշուած էր Յորդանանէն, 1970 - 71-ին, առաջին անգամն է որ կ'արտաքսուի արաբական երկրէ մը, ա՛յս ձեւով : Արդարեւ Դամասկոս երկու ժամ պայմանաժամ տուած է միայն Արաֆաթի որ պայուսակները ժողվէ եւ մեկնի : Անմիջապէս որ լուրը տարածուած է, ռումբի մը ազդեցութիւնն ըրած է, թէեւ խորքին մէջ դէպքերու տրամաբանական ընթացքին մաս կը կազմէր : Նոր չէ որ Սուրիա կը փորձէ արբանեակի մը վերածել պաղեստինեան դիմադրութիւնը եւ այդ առընչութեամբ, զօրավիզ կեցած է պաղեստինեան զանազան հոսանքներու, նոյնիսկ ստեղծած է ոմանք, ամէնէն ծանօթը՝ Սայքան ըլլալով :

Այս արտաքսումին համար տրուած դրդապատճառը Արաֆաթի հակասուրիական ելոյթներն են, բայց Ասատի թշնամութիւնը նոր չէ ծնած անշուշտ :

Արաֆաթ, առաջին առթիւ չունչը թուղուզ առած է եւ արտայայտութիւնները ձեղմացուցած, մինչ Սասւտի Արաբիա եւ Ալժերիա միջնորդի դեր կը խաղան :

Միջազգային հակազդեցութիւններու կարգին, յատկանշական կը նկատուի Մոսկուայի «տառն չէզոքութիւնը» այս հարցին նկատմամբ : Արաբ դէտեր կը խորհին թէ Մոսկուա կ'ակնկալէ որ Արաֆաթ իրեն դիմէ, միջամտութիւնը խընդրելով :

× Երուսաղէմի մեծ մուֆթին՝ շէյխ Սաատետին էլ - Ալամի յայտարարած է կիրակի օր, թէ «ամէն մահմետականի պարտականութիւնն է սպաննել Սուրիոյ նախագահը՝ Հաֆէզ - էլ Ասատ : Մահմետականներու այս մարզապապանը, որ կը հնազանդի ամերիկացի իր տիրոջ» : Մուֆթին աւելցուցած է որ յատուկ հրովարտակ մը հանած է որ կ'արտօնէ «ամէն մահմետականի սպաննել Ասատը, այնպէս ինչպէս՝ Սասատաթը զարնուեցաւ» :

Ըստ իրեն, Ասատ Իսրայէլի տուած է կոլանը, հազարաւոր մահմետական Սուրիացիներ սպաննած է Համա (1981-ին), Ջարդած մահմետականները Թալու - էլ - Զաաթար (1975, Պէյրութ) :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ կիսապաշտօնական օրաթերթին՝ Օսսերվաթոռէ Ռոմանոյի փոխ - տնօրէնը՝ Վիտճիլիօ Լեւի տիպուեցաւ հրաժարիլ, այն խմբագրականէն ետք, զոր տարագրած էր՝ «Պատիւ զոհողութեան» խորագրին տակ եւ ուր կ'ըսէր թէ Լէհ Վալեզա պաշտօնապէս քաշուեցաւ, յիշելով նաեւ Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչի խօսքը Յիսուսի մասին՝ «ան պէտք է մեծնայ եւ ես պէտք է քաշուիմ, բացատրելով թէ երբեմն խանգարող անձի մը զոհելը անհրաժեշտ է, որպէսզի բարիք մը ծնի հաւաքականութեան համար : Նման խօսքեր, որոնք Ժարուզելսքիի հացին իւղ կը քսէին, բաւական իրար - անցում ստեղծեցին եւ հերքուեցան : Թէեւ չի կարծուիր որ տոն Լեւի անճարակ կափ մը ըրած ըլլայ, բայց ըստ երեւոյթին քիչ մը չուտ պոռացած է ճշմարտութիւնը եւ պէտք է «վճարէր»...

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ելմտական նախարարը յայտարարեց թէ 83-ի արտակարգ տուրքերը, հաւանաբար չարունակուին 84-ին ալ, ուրիշ ձեւով ալ : Ընկերային պաշտպանութեան համար, օրինակ, պարտադիր տուրքեր կրնան դրուիլ բոլոր եկամուտներուն վրայ :

ՉԻԼիի ընդհ. գործադուլը չդարունակեցաւ : Սենափքանները յայտնեցին թէ բանակցութիւններ կան իշխանութեանց հետ :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՑՈՒՑ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆԻՍ 21 - 23)

ԱՐՏԵՄ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ
ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Այս տարին «բարեբեր» եղած է երիտասարդ բանաստեղծ եւ թարգմանիչ Արտեմ Յարութիւնեանի համար : Մոսկուայի «Սովետական Գրող» հրատարակչականը ռուսերէն լոյս ընծայած է իր բանաստեղծութիւններու հատընտիրը՝ «Տեսապաշտ» խորագրով, Օլէգ Շեստինսկիի թարգմանութեամբ : Այդ հատորին համար վերջերս հեղինակը արժանացած է Լենկ. Միութեան Գրողներու Միութեան մրցանակին : Ներկայիս 37 ամեայ Արտեմ Յարութիւնեան կ'աշխատի Ուլեզեմ Փոքրըի «Շառաչ եւ կատարութիւն» վէպի թարգմանութեան վրայ :

———×———

Ա.

Ամէն տարի, երբ կը մօտենայ Թարգմանչաց Տօնը, մտածումներս թռիչք կ'առնեն դէպի մեր այն երանելի ուսուցիչները, որոնք «Թարգմանիչներ» կոչուեցան եւ որոնք հիմը դրին մեր մշակոյթին : Միտքս պատկեր կ'ընէ Մաշտոցին, Սահակին, անոնց մեծ ու պզտիկ աշակերտներուն, Կորիւնին, Եզնիկին, Անդրանիկին եւ տակաւին բոլոր միւսներուն, Եղիշէին կամ Խորենացիին անուններուն չուրջ : Մտածումներս կը տաքնան անոնցմէ հասնող ջերմութեամբ մը, երեւակայութիւնս կը լուսաւորուի անոնց անձերէն ճառագայթող լոյսով մը :

Մենք օրուան մէջ քանի՞ ժամ, քանի՞ վայրկեան կ'ապրինք առանց Մաշտոցի ու Սահակի : Մեր աչքերն ու շրթները օրը քանի՞ ժամ հեռու կը մնան անոնց կերտած նշանագրերէն ու ձայներէն : Շատ քիչ : Մենք դրեթէ ամրողջ օրը կը խմորուինք անոնց հնարած տառերով ու ձայներով : Բայց նորէն ալ իրենց անձերուն մասին չէ որ կը խորհինք ամէն վայրկեան : Ուրիշ մարզերու մէջ ալ այսպէս է միշտ : Ամէն օր կրնանք թերեւս պէրճհովէն մտիկ ընել, բայց ամէն օր չենք մտածեր պէրճհովէնի անձին ու գործին մասին : Օր մըն ալ յանկարծ, ով պիտի ինչ առիթով, մէկուդի կ'ընենք երաժշտութիւնը, մեր աչքերը կը սեւեռենք երգահանին ճառագայթող դէմքին վրայ : Անկա ձեւ մըն է ըսելու՝ թէ որքան երախտապարտ ենք իրեն՝ մեզի այսքան լաւ երաժշտութիւն մը նուիրած ըլլալուն համար : Ձեւ մըն է բացատրելու՝ թէ որքան չատ բան կը պարտինք իր երաժշտութեան, թէ ինչպէս այդ երաժշտութենէն կը քաղենք ապրելու սէր, եռանդ ու երջանկութիւն :

Այսպէս, ամէն տարի, կ'ըսէի, երբ կը մօտենայ Թարգմանչաց Տօնը, քանի մը օրուան համար մէկդի կ'ընեմ գիրն ու գրականութիւնը, ձայնն ու բառը, որպէսզի անոնց արանքէն տեսնեմ այն քանի մը դէմքերը, որոնք կերտեցին այդ գիրն ու բառը : Կը տեսնեմ զանոնք այնքան հարազատ, այնքան յստակ ու վառ գոյներով, որքան պիտի տեսնէի եթէ Մէթրօ Կոլտուին Մէյլերը գունաւոր ժապաւէնի մը դարձուցած ըլլար իրենց մասին : Կը տեսնեմ ամէնէն առաջ Մաշտոցը, երբ ան դրազած է հնարելու, օրինակի համար, սա պլխաւոր Մէն տառը, որով պիտի սկսէր ու պիտի անմահանար իր տունը : Կը տեսնեմ այն յուզնութիւնն ու տառապանքը որ կ'ուրուագծուի անոր ալեհեր ու սպիտակամօրուս դէմքին վրայ, որովհետեւ կը զգամ որ «նա չատ նեղութիւններ քաշեց իր ազգին մի բարի օգնութիւն դառնելու համար» : Ու չարժանկարի յստակութեամբ կը հետեւիմ իր չարժումներուն երբ ան իր հնարած գիրերը թուին տակ առած, կը վերադառնայ իր հայրենիքը : Փողերը կը հնչեն, ցնծութեան երգեր ու փառաբանութիւններ կը բարձրանան, թագաւոր, կաթողիկոս, նախարարներ ու բազմութիւն, քաղաքէն դուրս ելլելով Ռահ գետի ափին վրայ կը դիմաւորեն զինքը, կ'առաջնորդեն մայրաքաղաք, ուր այլեւս տօնախմբութիւններով պիտի նշուի Գիրերու այս մեծ Գիւտը :

Ու յետոյ տեսարանը կը փոխուի : Ձրդաղ մը կը վառի մենաստաններու մութ ու ախուր խուցերուն, ճրնաւորներու անմերձենալի մենութիւններուն մէջ : Գրուխնե՛ր, ղլուխնե՛ր, ահա սպիտակամօրուս ղլուխներ, որոնք հակած են հոն մագաղաթներու վրայ : Ճրնաւորի կոշտ ապային մէջ կծկուած, կը գրեն ու կը գրեն : Իրենց դողացող ձեռքերուն մէջ փետրագրիչ մը՝ կը քերթեն ու կը քերթեն մագաղաթը : Կը թարգմանեն, գիշեր ցերեկ կը թարգմանեն ու մեր վանքերուն կը չահեցնեն մեր առաջին մատեանները, մատեաններ՝ որոնցմէ իւրաքանչիւրը ամբողջ կեանք մը կը պահանջէ գրի առնելու համար : Կը գրեն ու կը թարգմանեն Մաշտոցի աշակերտները : Անոնք իրենց խոնջած ղլուխները երբեմն վեր կ'ընեն ու դէպի հեռու կը նային : Ի՞նչ կը տեսնեն հեռուն : Կը տեսնե՞ն արդեօք Կիւթէնպէրկիի տպագրական գործիքը, կը տեսնե՞ն ձուլարաններու մէջ դարընուած տառերը, կը տեսնե՞ն գրամեքենան, լինոթիփը, օֆսէթ տպագրական գործիքները որոնք պիտի ստեղծուին յառաջիկայ երկու հազար տարիներու ընթացքին : Կը տեսնեն : Բայց գիտեն որ ժամանակ չունին այդքան երկար սպասելու : Գիտեն տակաւին որ, եթէ իրենք պիտի չհասնին, իրենց մագաղաթը պիտի կարենայ հասնիլ մինչեւ այդ հեռաւոր չրջանները : Օ՛, որքան կարճ է մարդուս կեանքը, եւ տակայն որքա՛ն երկար՝ մագաղաթինը : Եւ որքա՛ն երկար կեանք ունի նաեւ այն համբոյրը, զոր անոնք իրենց չորցած չրթներով կը դրոշմեն մագաղաթներու վերջին էջերուն վրայ : Ո՞վ կրնայ անհետացնել մէկ մարդէն դէպի միւսը, մէկ սերունդէն դէպի միւսը փոխանցուող սա պատգամը, որ մանրանկարչութեան օրերէն ճամբայ կ'ելլէ ու կ'ընթանայ դարուս լուսանկարչութեան չրջանին ընդմէջէն, ճախրելու համար դէպի ով գիտէ որ աներեւակայելի ապագայ :

Ամէն տարի, երբ կը մօտենայ Թարգմանչաց Տօնը եւ կը պատրաստուինք տօնել մեր Մշակոյթի Օրը, կը ջանամ պատկերացնել այն աներեւակայելի յոգնութիւններն ու աչխատանքները, նուիրումներն ու զոհաբերութիւնները, որոնք զարերու ընթացքին հազարաւորներու կողմէ վատնուեցան որպէսզի այդ մշակոյթը ստեղծուի ու պահպանուի : Բայց իր մշակոյթին հետզհետէ անյատուող մեր ժողովուրդը այսօր կ'անդրադառնա՞յ արդեօք, թէ որքա՛ն արբազան նշանակութիւն ունի «Թարգմանիչներ» բառը :

Ռ. Հ.

«Մարմարա», Յունիս 22

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՏՈՔԹ. ՕՆՆԻԿ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

———

Միլանոյէն, ցաւով իմացանք, որ Շաբաթ օր, Յունիս 25-ին, յետ անողոք հիւանդութեան իր մահկանացուն կնքած է տոքթ. Օննիկ Մանուկեան, նախագահ՝ Իտալիոյ Հայոց Միութեան, որ նաեւ եղած է գործօն անդամ, բարերար թէ հիմնադիր Միլանոյի հայկ. այլ միութիւններու եւ կազմակերպութիւններու, ինչպէս՝ Քառասուն Մանկունք եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւն, Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութիւն, Միլանոյի Հայ Տունը, Միլանոյի Հայ Մշակոյթի ուսումնասիրութեան եւ վաւերագրումի կեդրոն, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Միլանոյի մասնաճիւղ եւայլն, եւայլն :

Ծնած Ալեքսանդրէթ 1900-ին, Օննիկ Մանուկեան իր ընտանիքով, առաջին պատերազմէն առաջ իսկ եկած է Թրիէսթ, արգելափակման տարիներ անցընելէ ետք Ս. աչխարհամարտի ընթացքին, եղած է՝ Վիէննա, Լիւց, ապա՝ Ցիւրիխ, ուր քաղաքական ապաստանեալի իրաւունք ստացած է : Ուսանած է տեղւոյն Փոլիթեքնիքը, ուրկէ չրջանաւարտ եղած եւ ստացած նաեւ Դարատարապետ - քիմիագէտի տոքթորան :

Վերջնապէս հաստատուելով Իտալիա, աչխատած է Լէխնէր գործատունը, նախ իբրեւ գլխաւոր Ճարտարապետ, հուսկ՝ տնօրէն :

Գրեթէ անշուք անձ մը կը թուէր ըլլալ տոքթ. Օննիկ Մանուկեան, վասնզի այնքան պարզ ու համեստ էր, որքան՝ ազնիւ նկարագրի մը ու մեծ սրտի մը տէր : Քիչ ծանօթ են իր նուիրատուութիւններն ու բարերարութիւնները, վերնախիկ Ս. Ղազարէն սկսեալ մինչեւ ազգ. եւ մշակութային այն բոլոր ձեռնարկները, որոնց գոյութիւնն ու ծաղկումը կենսական կը նկատէր, վասնզի ջերմ քրիստոնեայ՝ չէր ուզեր որ այ ձեռքին տուածը՝ ձախը գիտնայ : Օգնած է ուսանողներու եւ բոլոր անոնց որոնք իրեն կը դիմէին :

Տոքթ. Օննիկ Մանուկեանի աչխատանքը մեծ եղած է հայ մշակոյթի յառաջդիմութեան եւ ծանօթացման մէջ եւ այդ իսկ պատճառով իր մահը ծանր կորուստ մըն է մանաւանդ՝ Իտալիոյ հայ գաղութին համար, ուր կը վայելէր բոլորին յարգանքը, չնորհիւ իր անաչառ ոգիին ու բարի հոգիին :

Մեր ցաւակցութիւնները իր ընտանիքին :

×

ՄԻԼԱՆՕ. -

Իտալիոյ Հայոց Միութիւնը, Միլանոյի Քառասուն Մանկունք եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւն ու հոգաբարձութիւնը, Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութիւնը, Միլանոյի Հայ Տունը, Միլանոյի Հայ Մշակոյթի ուսումնասիրութեան եւ վաւերագրումի կեդրոնը, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Միլանոյի մասնաճիւղը խոր կսկիծով կը ծանուցանեն՝

ՏՈՔԹ. ՕՆՆԻԿ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ յետ երկարատեւ եւ անողոք հիւանդութեան, 83 տարեկանին, Շաբաթ իրիկուն, Յունիս 25-ին :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յունիս 27-ին, Քոմօ :

Այս տխուր առթիւ վերոյիշեալ միութիւնները իրենց խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տիկին Մարիուչա Մանուկեանի եւ զաւակներուն :

ՆՈՐԱՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՋ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՋ

«ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ»

ՂԱԶԱՆՉՈՒ ՎՈՒՅՆԻՆ

- Մտաբեր ձեզի մեր հանդիպումը, երբ ես ձեզ ասացի, որ ես ուզում եմ գրել «Վարդանանց» մասին, և դուք ինձ խորհուրդ տվեցիք կարդալ Ղազանչու վոլնին։ Ես կարդացի, և ինչպես ասացի ձեզ, ինձ շատ դուր եկավ։ Ես ուզում եմ գրել այդ մասին, և ուզում եմ ձեզ հետ խորհրդակցել, թե ինչպես գրեմ։

Ղազանչու Վոլնին ինձ դուր եկավ, որովհետև ես չէի սպասում, որ ռուս գրողը կարող է այդքան լավ գրել մեր մասին։ Ես կարդացի նրա գրքերը, որոնք ես ունեի, և ինձ համոզվեցի, որ նա մեր ժողովրդի լավ ուսումնասիրող է։ Նա գիտի մեր պատմությունը, գիտի մեր սովորությունները, գիտի մեր հոգեբանությունը։ Նա գրել է մեր մասին ոչ միայն «Վարդանանց» մեջ, այլև «Ամատունիներ» վեպում, որ ես կարդացել եմ ռուսերեն թարգմանությամբ։ Ես ուզում եմ գրել «Վարդանանց» մասին, որովհետև ես կարդացել եմ Ղազանչու վոլնին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԳՈՎԱՀԱՅԿ
ՊԱՏՎԱՎՈՐ ԴԱՍԱԽՈՒՄԲ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԳՈՎԱՀԱՅԿ
ՊԱՏՎԱՎՈՐ ԴԱՍԱԽՈՒՄԲ

ՍԻՐԱՀԱՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՊԱՏՄՎԱԾՔՆԵՐ

- Մի՛ս, դուռը բա՛ց արեք, ես եմ, Ալիսը, ձեր հարևանուհին, ասաց ինքնամոռաց աղջիկը՝ ուժգին ծեծելով դուռը։ Ներսից ոչ ոք չէր պատասխանում։ Ալիսը ուզում էր ներս մտնել, որ տեսնի, թե ինչ է պատահել։ Նա ձեռքի հրելով փորձեց դուռը բացել, բայց ապարդյուն։ Ներսից ոչ մի ձայն չէր լսվ

Այրի Տիկին Մարի Մինասեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԻՇԷԼ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 24-ին, 54 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ, Յունիս 29, ժամը 14-ին Ալֆորվիլի Ս. Պողոս - Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանոտունը։

Մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ ճկատել։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Պ. Յակոբ Երանեան Ստեփան Քէշիշեանի *մահուան առթիւ* 300 Ֆ. կը նուիրէ Ռատիօ - Ազգ-ին (ստանալ «Ծառաչ»էն) եւ 100 Ֆ. «Ծառաչ»ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կարապետ Իշխանեանի *մահուան առթիւ*, Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մուրատեան 300, Օրդ. Հռիփսիմէ Փափազեան 150, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեան 500 Ֆ.։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան, որբերու օգնութեան մարմինի տարեկան պարահանդէսը, Դեկտեմբեր 4-ին, ի նպաստ հայ վարժարաններու։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր այն բաժանորդները, որոնք կը փափաքին հասցէի առժամեայ փոփոխութիւններ կատարել (նուազագոյն երեք շաբթուան համար) պարտին դիմել վարչութեան մեկնումէ թուականէն 5 - 6 օր առաջ եւ 15 Ֆր. դրոշմաթուղթ կցել իրենց դիմումին։

Թղթատարի անկանոնութեան հետեւանքով, հասցէի փոփոխութիւն չընդունիր Իտալիոյ համար։

Բոլոր դիմումները պէտք է գրաւոր ըլլան։ Նկատի չեն առնուիր հասցէի առժամեայ (արձակուրդի) փոփոխութիւն մեր այն բաժանորդներուն համար, որոնք առկախ հաշիւ ունին։

Հարկ է անպայման երկու հասցէներն ալ տալ՝ ընթացիկը եւ նորը։

Շնորհակալութեամբ
«ԾԱՌԱՋ»ի Վարչութիւն

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՔԷՐՄԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Յուլիս 3, կիրակի, ամբողջ օրը Մանուչեան հրապարակի վրայ, զանազան խաղեր, պիւֆէ, պիւվէթ, վիճակահանութիւն, գունաւոր մեծ հեռատեսիլ եւ այլ նուէրներ, նախաձեռնութեամբ հայ մշակութային միութեան եւ ԺԱՖ-ի հայկական ջերմ մթնոլորտ «Փարոս» նուագախումբի կողմէ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան 50-ամեակը կիրակի, Նոյեմբեր 20-ին, կիմէ Թանգարանի սրահներուն մէջ։

AOUT 83
CAMP DE LA FRA NOR SEROUND

— RELAIS LANDAIS GOURETTE —
64440 LARUNS — Tél .: (59) 05. 11. 48

— 1ère PERIODE : **RESERVEE AUX MINEURS**
— DU 2 AU 14 AOUT (1500 F.)

— 2ème PERIODE : **SEMINAIRE**
— DU 15 AU 21 AOUT (700 F.)

— **1ère PERIODE + SEMINAIRE (2 000 F.)**

Thème du séminaire :
LA CAUSE ARMENIENNE ET LA CONTRE PROPAGANDE TURQUE.

Renseignements et inscriptions (avant le 15 juillet) :
Patricia GARABEDIAN : 58, Rue Jean-Jacques Rousseau — 94800 **VILLEJUIF**
Tél. : 678. 76. 36

CONGRÈS MONDIAL ARMÉNIEN
20-24 JUILLET 1983
A L'HOTEL BEAU-RIVAGE, LAUSANNE — OUCHY
(A L'OCCASION DU 60ème ANNIVERSAIRE DU TRAITÉ DE LAUSANNE)

Discours, conférence, séminaire,
discussions sur
la Cause et l'actualité arméniennes.

La participation à ce Congrès est strictement réservée aux Arméniens inscrits.

Veuillez adresser toute correspondance à l'adresse suivante :
CONGRES ARMENIEN, c/o J. KARNUSIAN, Boîte Postale 41, 3780 GSTAAD, SUISSE

LA CAPPADOCE
RESTAURANT ARMÉNIEN

OUVERT TOUS LES SOIRS DE 20h30 A L'AUBE
SAUF LUNDI

tous les soirs
au piano le chanteur arménien
ARSEN
chanteur tzigane **MINAS**
groupe de danse **FOLKLORIQUE**
danse orientale avec **AÏDA**
HARRIS LASCARIS Bouzouki **MICAELIS**

AUTOROUTE A 4 — 1ère SORTIE — PONT DE CHARENTON
BORD DE SEINE
67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140
RESERVATION
tél. 375.05.30

ARMENIE 1983

Circuit de 14 jours, dont 2 jours à Moscou, 12 jours Érevan, séjour en logement chambres doubles.

HOTEL 1er CATEGORIE EN PENSION COMPLETE
ET EXCURSIONS COMPRISES

PRIX : 5.850 Frs.

DEPART DE MARSEILLE le 6 Août — RETOUR MARSEILLE le 19 Août
DEPART DE MARSEILLE le 3 Sept. — RETOUR MARSEILLE le 16 Sept.

— Renseignements et inscriptions : Le Vendredi matin

AGENCE VALADOU - MOTTET
73-75, La Canebière — MARSEILLE 13001
Tél. : (91) 91. 90. 02
Prix spéciaux pour Jeunes — Associations
○ *Possibilités départ PARIS — LYON — NICE*
Licence A 258

OPTIMA TOURS
organise à l'occasion de la Bénédiction du SOURP MURON un voyage pour :
LE FOYER CULTUREL ARMENIEN DE NICE
189, boulevard de la Madeleine, 06000 NICE

DEPART DIRECT DE NICE sur EREVAN
(avec 76 personnes réunies)
du 23 SEPTEMBRE au 6 OCTOBRE

3 formules sont proposées
1ère formule ARMENIE — Prix NICE/NICE ..... 5 960 F
2ème formule ARMENIE - GEORGIE — Prix NICE/NICE ..... 6 260 F
3ème formule ARMENIE - GEORGIE - SOTCHI — Prix NICE/NICE ..... 6 410 F

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS

A PARIS
Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 Paris
tél. (1) 742 - 10 - 35

A CANNES
Mme Régine DJEVISIAN
Résidence Le Marly
104, La Croisette
06400 Cannes
tél. (93) 43 - 79 - 08

A NICE
M. Arthur IKEDJIAN
29, av. St. Augustin
06200 Nice
tél. (93) 83 - 35 - 03
ou 88 - 76 - 08

Lic. A 130

Beyrouth
Damas
Alep

VOLS DIRECTS

○ *DEPARTS CHAQUE SEMAINE DE PARIS, LYON ET NICE*
○ *SEJOURS DE 1 A 5 SEMAINES*
○ *PRIX ALLER - RETOUR A PARTIR DE 2940 F* (LYON ET NICE) *ET 3170 F* (PARIS)

Renseignements et Inscriptions:

Départ de Paris
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
Mº Pyramides

Départ de Lyon
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
29
MERCREDI
29 JUIN
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատ : 3,00 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.468 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.468

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ԴԵՄՈ-ՔՐԻՍԹԻԱՆԻՆ ԿԸ ՆԱՀԱՆՋԷ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ՝ ԹԵԹԵՒ ԲԱՐԵԼԱԽՈՒՄ
ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐՆԵՐԸ՝ ԿԱՑՈՒՆ
ԵՒ ՓԱՅԼԱՑԵԼՆԵՐՈՒ ՅԱՒԱՋԴԻՄՈՒԹԻՒՆ

×

Ազատագրումէն ի վեր, Իտալիոյ «ամաչկին» կուսակցութիւնը՝ Դեմօ - Քրիստիանին իր ամէնէն մեծ պարտութիւնը արձանագրեց, երկուշաբթի օր, կանխահաս ընտրութիւններուն առթիւ, որոնց ցցնելով ձայներու չուրջ վեց առ հարիւրը:

Կիրակի եւ երկուշաբթի առտու, Իտալիա կը ձեռնարկէր անդամ մը եւս խորհրդարանական ընտրութիւններու, քանի որ անդամ մը եւս համախմբման կառավարութիւնը չէր յաջողեր: Ընկերվարականները, որոնք պատասխանատուներն էին կացութեան, ակնկալութիւններ ունէին այս ընտրութիւններէն եւ միլանցի Պէթինօ Քրաքսի կը պատրաստուէր վերջնապէս Հռոմ հաստատուիլ, բայց ընկերվարականները չատ թեթեւ յառաջդիմութիւն մը կ'արձանագրեն 11,4% ստանալով միայն, մինչ առնուազն 15% էր սպասուածը:

Բայց գլխաւորը՝ դեմոկրատ քրիստոնեաներուն պարտութիւնն է, «պատմական» նկատուած եւ մտահոգութիւնը ամբողջ կը մեծնայ, երբ կը փնտռուի թէ ո՞ւր գացած են պակսող ձայները եւ մասնը կը գտնուի նոր ֆաշականներու մօտ, որոնք շուրջ 1,7% համեմատութեամբ յառաջդիմութիւն կ'արձանագրեն:

Ուրեմն, Իտալիոյ երեսփոխանական նորընտիր ժողովը մօտաւորապէս հետեւեալ պատկերը կը պարզէր, վերջին (եթէ ոչ վերջնական) արդիւնքներու համաձայն:

Դեմօ - Քրիսթիանի 234 աթոռ (պակաս՝ 38), Համայնավար՝ 197 (--4), Ընկերվարական՝ 72 (+10), Իտալական ընկերային Շարժում (Ֆաշիստ) 45 (+12), Սոցիալ - դեմոկրատ 22 (+2), Հանրապետական 30 (+14), արմատական 12 (--6): Մերակոյտին համար պատկերը չի տարբերիր, ինչ կը վերաբերի համեմատութեանց: Հարցը հոն է տակաւին, որ 44 տարի է, Իտալիա կը մնայ «անկառավարելի» եւ Մորհրդարանի լուծումը եւ նոր ընտրութիւնները հիմնական ելք մը չեն բերեր: Այս անգամ ալ երկրին կը լուիլը կը մնան Դեմօ - Քրիսթիանիները 32,9%-ով եւ Պեռլինկուէրի համայնավարները 30%, ինչ որ խորագրել կուտար Երեքշաբթի առտու Լիպերասիոնի «Տան համբոյր եւ փեսիոնկ». եւ անդամ մը եւս անկարելի կը դառնայ մեծամասնութիւն մը դոյացնել: Ո՞վ կրնայ կառավարութիւն կազմել եւ մանաւանդ որո՞ւ հետ: Միլանոյի Իլ Ձիորնալէն՝ ողբերգական կ'օրակէր պարզուած պատկերը, արդիւնքներէն առաջ:

Մինչեւ երկուշաբթի, կը կարծուէր որ ժողովուրդը այլեւս ձանձրացած ընտրութիւններէն, քուէատուփի պիտի չվտռթայ, բայց ընդհակառակն մասնակցութիւնը հասած էր 89%-ի: Ցիշենք թէ իտալացի քուէարկողներու ընդհանուր թիւն է 44 միլիոն:

Ցատկանշական կը նկատուէր նաեւ այն իրողութիւնը, որ Դեմօ - Քրիսթիանին կը նահանջէ նոյնիսկ իր «բերդերուն» մէջ, ինչպէս՝ Քալապր, Սիկիլիա, Վենետիկոյ գաւառ եւ կարգ մը այլ քաղաքներու մէջ ալ, ուր ընդհանրապէս կը չահէր, ինչպէս՝ Վեռոնա, Փատովա, Միլանօ:

Ընտրութիւն մը, որ բան մը փոխեց ինչ կը վերաբերի հոսանքներու ուժին, բայց ոչինչ փոխեց հիմնականին մէջ, երկիրը կարենալ կառավարելու տեսակէտէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ, երեքշաբթի առտու նախաճաշը ըրաւ Էօրոփի մէկ լրագրողներուն հետ, պատասխանելով անոնց հարցումներուն: Նախագահը կ'ընդունի որ կացութիւնը փայլուն չէ եւ ժողովուրդին մօտ ալ, կառավարողներու «սակը» չատ բարձր չէ, բայց կը նախընտրէ այդ իրողութիւնը վերագրել անցեալի մը ժառանգութեան: Գիտակից էի, կ'ըսէ, որ ամէնէն զժուար տարիները առաջին երեք տարիները պիտի ըլլան ու կը յիշէ ձայնասփիւռի նոյն կայանին, մէկ թղթակցին խօսքը, Ժրանսուայ Փուբպոլի բաժակի աւարտական մրցումին, երբ ըսեր է.. «եթէ մրցումը կիսախաղին կեներ, Նանթը կ'ըլլար չահողը», հաստատելու համար թէ իրենք դեռ կիսախաղին ալ չեն հասած (Նախագահը՝ եօթը տարուան համար ընտրուած է): Կ'ընդունի որ արտայայտութիւններու չափազանցութիւնները միայն ընդդիմութեան մօտ չեն: Վերջապէս Ֆրանսացիները պէտք է ճիպ թափեն, զոհողութիւն ընեն: 2 - 3 տարի է կարգ մը բաներ իրագործուած են, ինչպէս նաւագումը՝ ընկերային անհաւասարութիւններու, նաւագում գործազրկութեան յառաջդիմութեան մէկ եւ մանաւանդ՝ դրամահոսութեան:

ՓԱՐԻԶԻ Սէն - Մեռի (Պօպուռ) եկեղեցւոյ մէջ, քանի մը ֆիւրեր, Պիրքոմ (հակաֆաշիստ) չարժումին պատկանող կամաւոր ծոմի դիմած են, բողոքելու համար թրքական բանակին գործողութիւններուն առթիւ Իրաքի Քիւրտերուն դէմ եւ քննիչ անկախ յանձնախումբի մը այցելութիւնը կը պահանջեն:

ՖՐԱՆՍԱ. որ պինուորական դաշինք ունի Զատի հետ, զէնքով լեցուն օդանաւ մը ղրկեց Հիսէն Հապրէի:

ՄԻՒՆԻՒ պինուորական Ֆրանսական օդանաւ մը ճգմուած է երկուշաբթի օր, դերմանական գիւղի մը տուներուն վրայ, բախելէ ետք զրօսաշրջիկութեան օդանաւի մը: 11 մեռեալ կայ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱԽՕՍ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆԻՍ 21 - 23)

ԱԿԱԴ. ԳԷՈՐԳ ՂԱՐԻԲՋԱՆԵԱՆ
ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ
«ԳԷՈՐԳԻ ԴԻՄԻՏՐՈՎ» ՄԵՏԱԼՈՎ

Ակադ. Գէորգ Ղարիբջանեան պարգեւատրուած է Պուլկարիոյ կառավարութեան կողմէ «Գէորգի Դիմիտրով» յատկանական մետալով: Հայ ակադեմականը դասուած է Պուլկարիա, ուսումնասիրած՝ ռուս-հայ-պուլկար կապերու պատմութիւնը, մասնաւորաբար Դիմիտրովի կեանքն ու գործը: Այդ պրպտումներու արդիւնքները հաւաքուած են իր «Գէորգի Դիմիտրովը եւ հայ ժողովուրդը», «Կամօն արտասհմանում» գիրքերուն եւ կարգ մը այլ յօդուածներու մէջ: Իր աշխատութիւններէն առանձին հատուածներ հայերէն եւ պուլկարերէն լեզուներով տպագրուած են պուլկար մամուլին մէջ: Ակադեմականը ներկայիս կ'ուսումնասիրէ ռուս-հայ-պուլկար յեղափոխական կապերը:

կը նահանջէ նոյնիսկ իր «բերդերուն» մէջ, ինչպէս՝ Քալապր, Սիկիլիա, Վենետիկոյ գաւառ եւ կարգ մը այլ քաղաքներու մէջ ալ, ուր ընդհանրապէս կը չահէր, ինչպէս՝ Վեռոնա, Փատովա, Միլանօ:

Ընտրութիւն մը, որ բան մը փոխեց ինչ կը վերաբերի հոսանքներու ուժին, բայց ոչինչ փոխեց հիմնականին մէջ, երկիրը կարենալ կառավարելու տեսակէտէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ, երեքշաբթի առտու նախաճաշը ըրաւ Էօրոփի մէկ լրագրողներուն հետ, պատասխանելով անոնց հարցումներուն: Նախագահը կ'ընդունի որ կացութիւնը փայլուն չէ եւ ժողովուրդին մօտ ալ, կառավարողներու «սակը» չատ բարձր չէ, բայց կը նախընտրէ այդ իրողութիւնը վերագրել անցեալի մը ժառանգութեան: Գիտակից էի, կ'ըսէ, որ ամէնէն զժուար տարիները առաջին երեք տարիները պիտի ըլլան ու կը յիշէ ձայնասփիւռի նոյն կայանին, մէկ թղթակցին խօսքը, Ժրանսուայ Փուբպոլի բաժակի աւարտական մրցումին, երբ ըսեր է.. «եթէ մրցումը կիսախաղին կեներ, Նանթը կ'ըլլար չահողը», հաստատելու համար թէ իրենք դեռ կիսախաղին ալ չեն հասած (Նախագահը՝ եօթը տարուան համար ընտրուած է): Կ'ընդունի որ արտայայտութիւններու չափազանցութիւնները միայն ընդդիմութեան մօտ չեն: Վերջապէս Ֆրանսացիները պէտք է ճիպ թափեն, զոհողութիւն ընեն: 2 - 3 տարի է կարգ մը բաներ իրագործուած են, ինչպէս նաւագումը՝ ընկերային անհաւասարութիւններու, նաւագում գործազրկութեան յառաջդիմութեան մէկ եւ մանաւանդ՝ դրամահոսութեան:

ՓԱՐԻԶԻ Սէն - Մեռի (Պօպուռ) եկեղեցւոյ մէջ, քանի մը ֆիւրեր, Պիրքոմ (հակաֆաշիստ) չարժումին պատկանող կամաւոր ծոմի դիմած են, բողոքելու համար թրքական բանակին գործողութիւններուն առթիւ Իրաքի Քիւրտերուն դէմ եւ քննիչ անկախ յանձնախումբի մը այցելութիւնը կը պահանջեն:

ՖՐԱՆՍԱ. որ պինուորական դաշինք ունի Զատի հետ, զէնքով լեցուն օդանաւ մը ղրկեց Հիսէն Հապրէի:

ՄԻՒՆԻՒ պինուորական Ֆրանսական օդանաւ մը ճգմուած է երկուշաբթի օր, դերմանական գիւղի մը տուներուն վրայ, բախելէ ետք զրօսաշրջիկութեան օդանաւի մը: 11 մեռեալ կայ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՏՕՆԱՀԱՆԴԷՍ ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏՈՒՄ

ԽՄԲ. - «Հայրենիքի Ձայն» շաբաթաթերթի Յունիս 1 թիւէն ետք լոկ կուտաւ ընկարագրութիւնը այն տօնախմբութեան, որ տեղի ունեցած է Սարդարապատի յուշարձանին մօտ, ըստ տարիներու աւանդութեան՝ հերոսամարտի տօնին առթիւ:

×

Առաւօտից դէպի Սարդարապատի յուշահամալիր են քայլում մարդկային բազմութիւնները: Գալիս են քաղաքամայր Երեւանից, Հոկտեմբերեանից, մօտ ու հեռաւոր քաղաքներից ու գիւղերից: Գալիս են մանակցելու աւանդական ամենամեայ տօնահանդէսին: Արդէն յուշահամալիրի մուտքի առջեւի հրապարակում հնչում է սրտերը թունդ հանող գուռնայի ղիլ ձայնը: Ահա Սարդարապատի հերոսամարտին նուիրուած համալիրի յուշապատի առջեւ չրջան է կազմել ժողովուրդը: Թեւածում է երգը: Մրօսխոհնչում են ազգային նուագարանները: Մէկը միւսին յաջորդելով՝ հրապարակ են ելնում երգի, պարի ազգագրական խմբերը: Փոթորկւում է պարը: Այդպէս են պարել մեր նախնիները՝ այր ու կին, կողք - կողքի, ուս - ուսի, ձեռքերն իրար հիւսած, ամուր չղթայ կազմած, ծերերը՝ հանդարտ ու արժանապատուութեամբ, չահէկները՝ մրրկող կրակի պէս: Մերթ հանդարտ, մերթ սրընթաց կշռոյթով չրջան է գործում պարողների խումբը: Պարում են ահէկները, պարում են չահէկները ու մանուկները: Եւ տարիքների այդ յաջորդումի մէջ խորհուրդ կայ. ազգային արուեստի աւանդոյթնե րը փոխանցւում են սերնդից սերունդ, եւ անվերջ է այդ հերթագայութիւնը: Սերունդների յաջորդումը խորհրդանշում է ժողովրդի, նրա հոգեւոր արժէքների յաւերժութիւնը:

Գնալով բազմամարդ է դառնում տօնահանդէսը, որ արտայայտում է վերածընուած մեր ժողովրդի պայծառ ներկան, նրա ուժն ու կորովը, ապրելու եւ ստեղծագործելու կամքը, կենսախնդրութիւնը, հաւատքը իր ապագայի նկատմամբ:

Տօնահանդէսի արարողակարգի պաշտօնն ստանձնել է հանրածանօթ երգասաց Հայրիկ Մուրադեանը: Նա օրուան պատչամ ազգային տարազ է հագել, որ բոսոր է եւ ոսկեթել: Իր վառ գոյներով այն խորհրդանշում է օրուայ ցնծութիւնը, հանդիսաւորութիւնը: Այս տօնը ոչ միայն երգի ու պարի, այլեւ դեղեցկութեան, գոյների, ժպիտների խրախճանք է: Ալ կարմիր, կապոյտ, արեւադոյն տարազներով աղջիկները, զարդարուած ուլունքների չարերով, մետաղեայ գլխազարդերով, նրբաձեղ իրաններին լայն գօտի կապած, ձեռք - ձեռքի բռնած՝ պտոյտներ են գործում ու հնչեցնում ժողովրդի հնաւանդ երգերը: Իրենց պարն են բերել Հայաստանի տարբեր բնակիչները ներկայացնող խմբերը: Ահա հրապարակ են ելնում Համչէնցիները, որոնք իրենց վրկած ու մեր օրերը հասցրած պարերն են ներկայացնում ժողովրդին: Հանդիսականները բուռն ծափերի են արժանացնում երգիչներին, պարողներին, նուագածուներին:

Աւարտում է հանդէսը, որը կազմակերպել էին Կ. Մարքս պոլիտեխնիկական ինստիտուտն ու Հայաստանի ազգագրութեան պետական թանգարանը: Մարդկային բազմութիւնները վերադարձի ճանապարհ են բռնում: Եւ դէպի քաղաքամայր տանող մայրուղու վրայ երկար չարունակում են հնչել յաղթական, զուարթ, կենսահաստատ երգերը:

ԳՐԱԳԷՏ ՎԱՀԷ ՀԱՅԿԻ ՄԱՀԸ

Յունիս 16-ին, Ֆրեզնոյի մէջ իր մահկանացուն կնքած է Վահէ Հայկ, գրագէտ ու հրատարակիչ:

Բուն անունով Տինկճեան, Վահէ Հայկ ծնած էր Խարբերդ, 1898-ին եւ ուսումը առած Եփրատ գոլէճի մէջ, գրական առաջին դասընթացքի հետեւելով գաւառական գրականութեան ծանօթ դէմք՝ Յովհ. Յարութիւնեանի (Թլկատինցին) մօտ:

1915-ին կ'անցնի Պոլիս եւ Զինադադարէն ետք, չրջան մը կ'աշխատակցի «Նոր կեանք» եւ «Ճակատամարտ» թերթերուն: 1920-ի սկիզբը վերջնապէս կը հաստատուի Ամերիկա եւ կը հետեւի Պոսթընի համալսարանի պատմութեան եւ գրականութեան դասընթացքներուն: Հինգ տարի վարելէ ետք, Ֆրեզնոյի «Նոր Օր»ի խմբագրութիւնը, կը ձեռնարկէ անհատական աշխատանքի, չարունակելով իր աշխատակցութիւնը «Նոր Օր»ի, «Պայքար»ի, «Անահիտ»ի, «Նոր Դար»ի, «Արեւ»ի, «Զարթօնք»ի, Թէոդիկի «Ամէնուն տարեցոյց»ին եւ այլ թերթերու:

Պատմուածքներու եւ արձակ էջերու հատոր մը հրատարակած է «Հայրենի Ծխան» խորագրին տակ: Ունի նաեւ պատմական յուշագրային եւ աղգագրական բնոյթով աշխատասիրութիւններ. - «Վարդարանց պատերազմի 1500-ամեակը», «Ճուչարձան Եղոկատցիներու», «Պատմութիւն Ֆրեզնոյի հայ գաղութին», «Խարբերդ եւ անոր Ոսկեդէն դաշտը», «Հայաստանի մանկական աչխարհը», «Լուսաւոր դէմքեր»:

Թաղումը կատարուած է Յունիս 18-ին: Դամբանական խօսած է Անդրանիկ Անդրէասեան:

×

ՓՐՈՖ. ԱՇՈՏ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Երեւանի մէջ մեռած է պատմաբան փրոֆ. Աչոտ Աբրահամեան: Ծնած էր 1903-ին՝ Վայոց Ձորի Կեչուտ գիւղը: 1930-ին ընդունուած է Երեւանի մանկավարժական հիմնարկը, որուն պատմութեան լարանը ուսարտեւէ ետք աչխատած է Մատենադարանին մէջ: Փրոֆ. Աբրահամեան յայտնաբերած եւ հրատարակած է հայ ժողովուրդի պատմութեան զանազան չրջաններուն վերաբերող պատմա - մչակութային բովանդակութեամբ բազմաթիւ գործեր: Շուրջ 30 տարի գրաղած է Անանիա Շիրակացիի «Աչխարհացոյց»ի ուսումնասիրութեամբ, որ գարձաւ տոքթորայի իր ատենախօսութիւնը: Հեղինակն է աւելի քան 300 գիտական աչխատութիւններու, որոնց մէջ յատուկ տեղ կը գրաւեն հայ գիրի ու գպրութեան գոյութեան հարցին նուիրուած ուսումնասիրութիւնները, Անդրկովկասի ժողովուրդներու մասին վաստաթուղթերը, հայ ծածկագրութեան չուրջ աչխատութիւնը եւ այլն:

ՊՈՂՈՍԱՅԻՆ ՄՐՑՈՒՅԹ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԵՊԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Երեւանի պետական համալսարանի հայոց պատմության ամբիոնի վարիչ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Հրաչ Մարտիրոսյանի հետ զրուցում է «Գունայի» թղթակիցը:

— Ինչպե՞ս կգնահատեք հայկական սովետական պատմական վեպերի ներկայիս մակարդակը, ի՞նչ ձեռքբերումներ ունեն մեր վիպագիրները:

— Հայկական սովետական պատմական վեպերի ստեղծման գործում ունենք որոշակի ձեռքբերումներ: Ստեղծվել են մի շարք վեպեր, որոնք ընդգրկում են հայ ժողովրդի պատմության տարբեր ժամանակաշրջաններ: Ստեղծվել են նաեւ

ԱՆԿԷՆԻ ՄԻՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Անկէնի եւ շրջակայից մէօրեայ հայկական վարժարանին տարեվերջի հանդէսը տեղի ունեցաւ Ցունիս 19, Կիրակի օր, ժամը 15·30-ին, ծնողքներու եւ համակիրներու ներկայութեամբ:

Կոկիկ հանդէս մը պատրաստուած էր. ողջը ունեցան իրենց ելոյթները, ոտանաւորներով եւ երգերով, որոնք արժանացան ընդհանուր գնահատանքի: Այս առթիւ տղոցը բաժնուեցան գանազան մրցանակներ: Ապա ուսուցչուհի տիկին Սոնա Մոմճեան արտասանեց փակման խօսքը եւ այս առթիւ չէշտեց իր եզրակացութեան մէջ. - «Սիրելի տղաք, կ'ենթադրեմ թէ կարողացանք քիչ մը աւելի խորացնել մեր հայերէնի դիտելիքը այս տարի, միայն թէ ինչպէս ամէն անգամ կրկնած եմ, ամէն դիշեր չանացէք գոնէ 15 վայրկեան մը արամադրել հայերէնին, սեպելով որ ան ալ մաս կը կազմէ ձեր յաջորդ օրուան դասին: Եւ մանաւանդ որ չուտ կը սորվիք, չուտ կը մոռնաք. հատանարար ձեզմէ չատեր պաէմի ընթացքին հայերէնը պիտի օգտագործեն իրը լեզու: Հայերը հզօր ժողովուրդ մը եղած են պատմութեան մէջ, դուք ալ իրր այդ ժողովուրդին մէկ մանրիկը հզօր եղէք ձեր հայութեամբը:

Այս տարի ծնողքները կազմեցին «Ծնողական Միութիւն» մը, տակաւին սկզբնական վիճակի մէջ թէեւ, բայց կը ճգտի հետզհետէ վարժարանին ամէն տեսակ կարիքներով: 20-րդ դարու մէջ չենք կրնար ապրիլ խաւարային մտածումներով, որով սնխպուած ենք քայլ յարմարցնել միշտ դարուն նորութիւններուն, մանաւանդ երբ վստահ ենք թէ այդ նորութիւնները կոչուած են օգտակար ըլլալու մեզի, մեր վարժարանին:

Կը խորհուի նորահաստատ այս «Ծնողական Միութիւն»ը դնել օրինական հիմերու վրայ, այսինքն պաշտօնական ձեւակերպութիւններով: Կոչ կ'ուղղուի Անկէնի եւ շրջակայից բոլոր հայ ծնողքներուն, որ եթէ նոյնիսկ զպրոցական տղայ չունին, անդամակցին ու զօրացնեն այս միութեան վեմ ձեռնարկին:

Այս տարի վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 14-ին, ժամը 13·30-ին, ո՛չ թէ ամէն տարուան պէս Հոկտեմբերին:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Պ. Սերժ Ափեաեան խմբագրութեանս ուղղած այս նամակով, կարգ մը լուսաբանութիւններ կուտայ «Ցառաջ»ի մէջ լոյս տեսած թղթակցութեան առթիւ, թիւրիմացութեանց առիթ չտալու համար, ինչ կը վերաբերի ի՛ր տեսակէտներուն:

×

Կը ցանկանայի չնորհակալութիւն յայտնել «Ցառաջ» օրաթերթի Ցունիս 18/19 թիւում լոյս տեսած Ցունիսի 8-ին Համազգայինի կողմից կազմակերպուած իմ դասախօսութեան մասին դրախօսականի համար «Ներկայ մը» համեստ ստորագրութեամբ: Պատասխան դրելու չարժառիթը նպատակադրուած է որոշ լրացումներ կատարել քննարկուող նիւթի վերաբերեալ:

1·- Նախ, զեկուցմանս մէջ ես նշեցի, որ մեր անկախութեան համար մենք երախտապարտ ենք այն հերոսներին, որոնք ընկան Սարդարապատի, Բաշ-Ապարանի, Ղարաքիլիսայի եւ աւելի ուշ Բաքուի ճակատամարտներում, կ'ուզենայի աւելացնել, որ եթէ 1918 թ. Մայիսին Թուրքերը իրենց ամբողջ ուժերը կենտրոնացնէին միայն Սարդարապատի վրայ, ապա այդ ճակատամարտի ելքը կարող էր ողբալի լինել:

2·- Ելոյթիս ժամանակ խօսելով մայիսեան ապստամբութեան մասին, ես պարզապէս նշեցի, որ եթէ Հայաստանում խորհ. իշխանութիւնը հաստատուէր, այդ պահին ապա մենք կը կարողանայինք առնուազն պահպանել Կարսի նահանգը, առանց մասնանշելու Նախիջեւանի, Ղարաբաղի եւ Ախալքալաքի չբլանները, ինչպէս յօդուածի հեղինակն իր կողմից աւելացրել է:

3·- Կ'ուզենայի որոշ ճշդրտում մտցնել յօդուածագրի արած այն մէկնաբանման համար, թէ «Հայեր ընդհանրապէս ռուսասէր են»:

Եթէ Կովկասահայերի թուացեալ «ռուսասիրութիւն»ը ընդհանուր առմամբ անորոշ է, այս դիրքորոշումը՝ թելադրուած մշտապէս առկայ թրքական սպառնալիքով, պայմանաւորուած է Արեւելեան Հայաստանի աշխարհագրական դիրքով: Ինչ վերաբերում է այդ թուացեալ ռուսասիրութեանը, ապա այն ամբողջովին հերքուեց փետրուարեան ապստամբութեան ժամանակ Հայերի 45 օր տեւած կատաղի դիմադրութեան ժամանակ՝ ռուսական բանակի դէմ, մի բան՝ որ չէր եղել պատմութեան մէջ:

Ինչ վերաբերում է այն հակասութեանը, որ մի կողմից ես «փառաբանում եմ Սարդարապատի ոգին, յաղթանակը, իսկ միւս կողմից պահանջում եմ Հայաստանի խորհրդայնացումը», ապա վերը նշուածին համաձայն, եթէ Հայաստանը խորհրդայնացուէր Մայիսին, մենք կարող էինք խուսափել հայ-քեմալական պատերազմից, ուստի եւ 200 հազար զոհ պակաս ունենալ, եւ միեւնոյն ժամանակ հաւանականօրէն չէինք կորցնի Կարսի մարզը:

Պէտք չէ անտեսել, որ պատմական ուրոյակի իրավիճակներում հարկաւոր է ունենալ իրապաշտական քաղաքականութիւն:

ՍԱՐԳԻՍ ԱՓԱՆԱՍԵԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԹԵՀՐԱՆԻ Ս. Թարգմանչաց եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ, Ցունիս 9-ին, տեղի ունեցած է հանրաժողով մը, Թեմական Խորհուրդի հովանաւորութեամբ եւ «Սիփան» Միութեան կազմակերպութեամբ: Հաւաքոյթին նպատակը եղած է Լոս Անճըլըսի մէջ բանտարկուած կամ ամբաստանուած հայ երիտասարդներու պաշտպանութիւնը: Կարդացուած են ուղերձներ, հաղարաւորի հասնող բազմութիւնը արձակած է կոչեր: Բանախօսած է Թաթուլ Օհանեան: Փակման խօսքը արտասանած է առաջնորդը՝ Արտակ Արք. Մանուկեան:

×

ՊԻՑՐՈՒԹի «Երեւանեան» ակումբին մէջ, Մայիս 25-ին, տեղի ունեցած է Լիբանահայ Երիտասարդաց Միութեան Փոթորիկ մանուճիւղի կազմակերպած ձեռնարկը, նուիրուած Մայիս 28-ի: Խօսք առած է Խաչիկ Տէր-Ղուկասեան, որ նշեչլէ հառ թէ հայ ժողովուրդը առանձինն կերտած է Սարդարապատը, դիտել տուած է որ «այսօր ալ հայ ժողովուրդը մինակ է իր պայքարին մէջ եւ եթէ կան այնպիսիներ՝ որոնք տակաւին կը հաւատան «մեծ պետութիւններ»ու բարեխղճութեան, հայ երիտասարդութիւնը, օրինակ առնելով Մայիս 28-էն եւ առաջնորդուելով Արամի պատգամով՝ պարտի դիտակցիլ թէ միայն սեփական ուժերով հայ ժողովուրդը կրնայ նոր Մայիս 28 մը կերտել»: Ապա ցուցադրուած են լուսապատկերներ, որոնք ներկայացուցած են Հայաստանի Հանրապետութեան պատմութիւնը՝ Մայիս 28-ը նախորդող օրերէն մինչեւ խորհրդայնացում:

×

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻՈՑ Չելերպախ թատերասրահին մէջ, Ցունիս 5-ին, տեղի ունեցած է «Քնար» երգչախումբին 23-րդ տարեկան համերգը, ղեկավարութեամբ Արսէն Սայեանի: Առաջին անգամ ըլլալով, Ա. Տիգրանեանի «Անոյշ» օփերան քանթաթի կառոյցով ներկայացուած է՝ երգչախումբի, մեներգիչներու եւ դաշնակի ընկերակցութեամբ:

×

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Հայոց Պատրիարքարանի Ալեք եւ Մարի Մանուկեան սրահին մէջ, Ցունիս 4-ին, երգահանդէս մը տուած է Սօսէ Մինասեան, Պէյրութէն: Ներկայ եղած են չուրջ 400 հոգի: Երգչուհին մեկնաբանած է Կոմիտասէն, Ռոմանոս Մելիքեանէն, Շ. Պէրպէրեանէն, Ա. Պատմագրեանէն, Կանաչեանէն, Գ. Մ. Ալէմշահէն, Արան Ցովհաննէսէն եւ օտար երգահաններէ գործեր:

×

ՊՈԼՍՈՑ Հայոց Պատրիարքարանի դիւանապետ նշանակուած է Մեսրոպ վրդ. Մուրթաֆեան, որ մաս կը կազմէ նաեւ կրօնական եւ Խորհրդակցական ժողովներուն: Միւս կողմէ, պատրիարքական փոխանորդ նշանակուած է Կէտիկ-փաշայի Ս. Ցովհաննէս Աւետարանիչ եկեղեցւոյ հովիւ Շնորհք քհնյ. Մուրատեան:

×

ԹԱՒՐԻԶի «Արարատ» Միութեան կեդրոնատեղին, Մայիս 28-ին տօնուած է Հայաստանի Հանրապետութեան 65-րդ տարեդարձը: Բանախօսած է Գրիշ Դաւթեան (Թեհրանէն): Գեղարուեստական յայտագրի գործադրութեան ընթացքին՝ հանդիսութեան սկիզբէն իսկ մաղուղ անձրեւը սաստկանալով, կարելի չէ եղած չարունակել ձեռնարկը:

Նոյն իրիկունը, Մշակոյթի Տունը տեղի ունեցած է խրախճանք մը, որուն մասնակցած են երկու հարիւր հոգի: Սեղանը վարած է Հրայր Ստեփանեան: Խօսք առած են Բագրատ Ա. քհնյ. եւ Գրիշ Դաւթեան:

×

ԹԵՀՐԱՆի Զարմահալի Հայ Ուսումնական Միութեան կեդրոնատեղին, Մայիս 6-ին, տեղի ունեցած է յուշի երեկոյթ մը նուիրուած՝ հանրային գործիչներ Ցակոբ եւ Սամսոն Փուլադեան եղբայրներու եւ տիկին Սիրան Ալվանդեանի: Ներկայ եղած են երեք հարիւր հոգի: Բացումը կատարած է Միութեան նախագահը՝ Մ. Սուրէնեան: Խօսք առած են տիկին Ն. Մադաթեան, Ա. Բաբումեան եւ Ա. Փուլադեան անդրադառնալով ողբացեալներու կեանքին ու գործին: Տոքթ. Օննիկ Սահակեան խօսած է «Մահը ազգային գործիչներու վախճանը չէ» նիւթին մասին:

×

ՈՒԱԹԲԹԱՈՒՆԻ Հայ կեդրոնը, Ցունիս 5-ին, տօնուած է Հայաստանի Հանրապետութեան 65-րդ տարեդարձը, որուն ներկայ եղած են 300 հոգի: Ցայտագիրը վարած է Կրեկ Աբրահեան: Բանախօսած են Արամ Գալուստեան (անգլերէն) եւ Սարգիս Զէյթլեան (հայերէն): Հանդիսութիւնը վերջ դտած է խրախճանքով:

ԱՆԿԷՆԻ ՄԻՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Անկէնի եւ շրջակայից մէօրեայ հայկական վարժարանին տարեվերջի հանդէսը տեղի ունեցաւ Ցունիս 19, Կիրակի օր, ժամը 15·30-ին, ծնողքներու եւ համակիրներու ներկայութեամբ:

Կոկիկ հանդէս մը պատրաստուած էր. ողջը ունեցան իրենց ելոյթները, ոտանաւորներով եւ երգերով, որոնք արժանացան ընդհանուր գնահատանքի: Այս առթիւ տղոցը բաժնուեցան գանազան մրցանակներ: Ապա ուսուցչուհի տիկին Սոնա Մոմճեան արտասանեց փակման խօսքը եւ այս առթիւ չէշտեց իր եզրակացութեան մէջ. - «Սիրելի տղաք, կ'ենթադրեմ թէ կարողացանք քիչ մը աւելի խորացնել մեր հայերէնի դիտելիքը այս տարի, միայն թէ ինչպէս ամէն անգամ կրկնած եմ, ամէն դիշեր չանացէք գոնէ 15 վայրկեան մը արամադրել հայերէնին, սեպելով որ ան ալ մաս կը կազմէ ձեր յաջորդ օրուան դասին: Եւ մանաւանդ որ չուտ կը սորվիք, չուտ կը մոռնաք. հատանարար ձեզմէ չատեր պաէմի ընթացքին հայերէնը պիտի օգտագործեն իրը լեզու: Հայերը հզօր ժողովուրդ մը եղած են պատմութեան մէջ, դուք ալ իրր այդ ժողովուրդին մէկ մանրիկը հզօր եղէք ձեր հայութեամբը:

Այս տարի ծնողքները կազմեցին «Ծնողական Միութիւն» մը, տակաւին սկզբնական վիճակի մէջ թէեւ, բայց կը ճգտի հետզհետէ վարժարանին ամէն տեսակ կարիքներով: 20-րդ դարու մէջ չենք կրնար ապրիլ խաւարային մտածումներով, որով սնխպուած ենք քայլ յարմարցնել միշտ դարուն նորութիւններուն, մանաւանդ երբ վստահ ենք թէ այդ նորութիւնները կոչուած են օգտակար ըլլալու մեզի, մեր վարժարանին:

Կը խորհուի նորահաստատ այս «Ծնողական Միութիւն»ը դնել օրինական հիմերու վրայ, այսինքն պաշտօնական ձեւակերպութիւններով: Կոչ կ'ուղղուի Անկէնի եւ շրջակայից բոլոր հայ ծնողքներուն, որ եթէ նոյնիսկ զպրոցական տղայ չունին, անդամակցին ու զօրացնեն այս միութեան վեմ ձեռնարկին:

Այս տարի վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 14-ին, ժամը 13·30-ին, ո՛չ թէ ամէն տարուան պէս Հոկտեմբերին:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

վերապահութեան, քանի որ անմիջապէս իր տիրոջը պիտի վերադարձուի նկարահանուած առարկան՝ դիրք, ձեռագիր կամ ձեռագործ, նկար եւայլն:

Առանց զուգահեռ կեդրոնը արդէն ըստկսած է նաեւ կազմել երաժշտական արխիւի մը կորիզը, անհրաժեշտ սարքաւորումներով:

Ա. Թ.

ԵՐՈՒԽԱՆ

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՑԼԱՍԵՐԱԾՆԵՐԸ

Զ.

ՏՈՓԹՈՐԸ

Կրած հոգեկան այդ յեղակարծ եւ անսովոր տանջանքը կը զարմացնէր զինքը: Զարմանքին աղջիկը զոր տեսնելէ առաջ այնքան արհամարհեր էր, ի՞նչպէս կրնար իր նայուածքին մոգականութեանը տակ միայն առանձ զարթել, տախտակարել զինքը: Հպարտութեան, ընդվզումի բուռն տագնապ մը ունեցաւ, ինք իր տիրապետութեանը դէմ ելլաւ, եւ գօտեպնդուելու համար բարոյական եւ ֆիզիքական ջանքի մը դէմ, որ կրնար տեղի ունենալ յարձակումի մը, օդնութեան կանչեց, արթնցուց բոլոր իր ջիղ, վատոդի, մեզաւոր, անարգ բնազդները, կրակ տուաւ իր ախտավարակ սլացքներուն, իր եւեւակայութիւնը լեցնող բռնկեցնող անոտգիտա կոյսին հետ՝ հաճոյքի, առիւծանքի, զարհանքի վայրագ ու անա սնական տեսարաններ երազեց: Աստեն առեն կը սթափէր սակայն իր ափերուվիտեան զալարմունքէն, աչքերը սեւեռած ճիշդ այն ուղղութեամբ ուր չոգացեր էին մանկամարդ աղջկան բիբերը, ու, վերացած, շլացած, ջերմեռանդ.

- Ո՛հ, աչուընե՛րը, աչուընե՛րը, կը մրմռար:

Մաման եկաւ վերջապէս ապաեել զինքը իր ջղագար տագնապներէն: Կը ճառագայթէր ան վասնզի այլեւս արդարացած էին իրեն համար, բոլոր այն պիտական տէֆոռները որոնցմէ չրջապատուած կ'ապրէր հմայք իր զաւակը եւ որոնք այնքան սուղի նստած էին իրեն:

-Հիւանդը նայեցա՞ր տոքթոր, հարցուց հպարտ ու պատկառոտ չեշտով մը:

-Նայեցայ, մամա, շատ հէքիմներու տարեր է մայրը, օգուտ մը չէ տեսեր: Ի՞նչ ալ ազուոր, չնորհքով աղջիկ, բնաւ չամաչիրճիի մը աղջիկն է չես ըսեր, հիւանդութեանը պատճառն ալ աղքատութիւնն է, մե՛ղք, մե՛ղք ...

- Աման, զաւակս, աղէկցուր որ աղէկ անուն մը հանես, պազատեցաւ մաման՝ միշտ իր սեւեռուած մտածումին դերի:

- Ապահով եղիր, մամա:

Ու մաման զմայլանքով, սենեակին մէջտեղը կեցած, ձեռնամած ջերմեռանդութեամբ մը, չուրջը կը դիտէր, բժշկական գործիքները որոնք ապակեղարանին մէջ իրենց պողպատներուն մութ չողիները կը փայլեցնէին, մատենադարանը՝ գիտական մեծահատոր գիրքերով բեռնաւոր, ամբողջ բժշկական սարուածը վերջապէս տոքթորովը միասին, որ իր թաւիշէ բանուած գդակովը եւ կոտւէ պլուզայովը տէֆոռը կ'ամբողջացնէր: Ատոնք հիմա կարծես նոր համայք մը կ'առնէին իր երեսոյթացած աչուընեներուն առջեւ. անոնց վրայ կը տեսնար ա՛լ մերձեցած փառքերու ցոլմունքները, անհետացումը իր հոգեկան եւ նիւթական տուայտանքներուն, ամիրայական կեանքի այլապէս անուշ, հպարտ, պանծագին վերընձիւղումը:

Իր յաջողակութեանը մէջ, տարուած երեւակայութեան բարձրաթռիչ թեւերուն վրայ, որոնք մինչեւ «հէքիմ պաշի»ի առասպելին կը մերձենային, մէկէնմէկ աչուընեները թրջած, խելայեղ, արբշիռ՝ իր ազգուն բազկացը մէջ սեղմեց զաւկին զլուխը, իր խոնաւ, կոյր, ապուշ զգուանքներուն տակ ծածկելով զայն, ճիշդ ինչպէս կ'ընէր երբ ան տակաւին իր անկողնին մէջ, իր մայրական ծոցին վրայ կը քնանար: Երիտասարդը տակաւ այդ անհանգուրժելի ողջագուրանքին, անկարելի ըլլալով զայն մերժել, կրեց ջղային այդ տագնապին թաց ու պլշկան չօշափումը բոլոր:

- Զաւա՛կս, հոգի՛ս, կեա՛նքս ...

Ու ան կը մտածէր միւսին վրայ, հիւանդ աղջկանը, անոր նուազկոտ անհուն նայուածքին, որ իր սրտին մէջը իջերէր ճաճանչաձեւ, լոյսով ու ջերմութեամբ պատեր ողողեր էր զայն: Ակամայ զգուանքը, որով կը ցնցուէր հիմա մօրը զոհեվիկ զգուանքներուն տակ այս անուշ վերյիշումով կը վանէր, ու կը համակուէր երանութեամբ մը մանաւանդ անոր համար հզօր եւ քաղցր, վասնզի աներկմիտ ապահովութիւնը կը զգար իր մագիններուն մէջ բռնած ըլլալու այդ փափուկ ազատնին, հակառակ անոր ապարդիւն եւ ոչեսպատ ոգորումներուն՝ անոր բովանդակ հեշտութիւնը, գիւթիւթիւնը, ազուորութիւնը մէկ համբոյրի մը մէջ ծծելու, խմելու կարող ...

(Շար. 91)

Ափֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկե - ղեցւոյ հոգաբարձութիւնը եւ Ս. Մես - րոպ կրթարանի յանձնախումբը կ'ողբան՝

ՆՇԱՆ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 24-ին, Ֆրէթէյլի Անրի Մոնտոր հիւանդանոցը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Յունիս 29, ժամը 14-ին Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Զարեհ Ա.Թոթարեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հո - ղեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Յուլիս 3, Մարսէյլի Ս. Թարզ - մանչաց Մայր եկեղեցին, իրենց ամուս - նոյն եւ հօր՝

ԶԱՐԵՀ Ա.ԹՈԹԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Մանիկ Սարգիսեանի (ծնեալ՝ Տարօն - եան) մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Կա - րապետ Գաբոյեան կը նուիրեն 100 Ֆ. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի դըպ - րոցին (սոսկալ «Ծառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Ծառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ թա - ղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նը - ւէրները. - Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Փի - րանեան, Կ. Գաբրիէեան 100-ական Ֆ., Մինասեան Շահնիկ, Տիկին Զաղլճեան, Ա.րման Պօյաճեան 50-ական Ֆ., Զարնը - ջանեան 30, Անոյշ Գորգոյեան 25, Ազա - նի Տէր - Մինասեան 20, Եագուպ Մալէկ - եանի յիշատակին՝ Թագուհի Գուրյում - ճեան 50, Շուշանիկ Նոնոյեան 30, Մու - րոյեան 100 Ֆ.:

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր այն բաժա - նորդները, որոնք կը փափաքին հասցէի առժամեայ փոփոխութիւններ կատարել (նուագոյն երեք շաբթուան համար) պարտին դիմել վարչութեան մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ եւ 15 Ֆր. դրոշմաթուղթ կցել իրենց դիմումին:

Թղթատարի անկանոնութեան հետեւան - քով, հասցէի փոփոխութիւն չընդուն - ւիր Իտալիոյ համար:

Բոլոր դիմումները պէտք է գրաւոր ըլլան: Նկատի չեն առնուիր հասցէի առ - ժամեայ (արձակուրդի) փոփոխութիւն մեր այն բաժանորդներուն համար, որոնք առկախ հաշիւ ունին:

Հարկ է անպայման երկու հասցէներն ալ տալ՝ ընթացիկը եւ նորը:

Շնորհակալութեամբ
«ԾԱՌԱՋ»ի վարչութիւն

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Մեսրոպ կրթարանի Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Այրի Տիկին Գուլում - ճեան եւ զաւակները Չենկիլերցիներու հոգեհանգստեան առթիւ, իրենց ամուս - նոյն եւ հօր յիշատակին 300, Մարզար - եան ընտանիք փոխան ծաղիկի 300 Ֆ. կարապետ Տօլմաճեանի մահուան առթիւ, նաեւ փոխան ծաղիկի Սիրանոյշ Մարգար - եանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Պէրպէրեանէ, Տիկին Զապէլ Կարապետեանէ եւ Տիկին Ազատ Դաւիթ - եանէ 100-ական Ֆ., Ա.նահիտ Ուզունեանի մահուան քառասունքին առթիւ իր քրոջ - մէն՝ Սիրանոյշ Անդրէասեանէ 500 Ֆ., շնորհակալութեամբ ստացած է նաեւ Թաւշանեան ընտանիքէն 300 Ֆ., Մկըր - տութեան մը առթիւ, Պ. Ս. Ստեփանեա - նէ 250 Ֆ.:

CONGRÈS MONDIAL ARMÉNIEN

20-24 JUILLET 1983

A L'HOTEL BEAU-RIVAGE, LAUSANNE — OUCHY

(A L'OCCASION DU 60ème ANNIVERSAIRE DU TRAITÉ DE LAUSANNE)

Discours, conférence, séminaire,

discussions sur la Cause et l'actualité arméniennes.

La participation à ce Congrès est strictement réservée aux Arméniens inscrits.

Veuillez adresser toute correspondance à l'adresse suivante :
CONGRES ARMENIEN, c/o J. KARNUSIAN, Boîte Postale 41, 3780 GSTAAD, SUISSE

NOUVEAUTES.... NOUVEAUTES.... NOUVEAUTES....

— «CHANSONS POPULAIRES ARMENIENNES» —

— LIZ SARIAN	N° D-3177 STEREO
— NAREK DOURIAN	N° D-3178 STEREO

RAPPEL.... RAPPEL.... RAPPEL.... RAPPEL.... RAPPEL....

— ZARTONG	N° D-50001 STEREO
— HAMLET MINASSIAN	N° D-40005 STEREO
— ARMINEH MARDIROSSIAN	N° D-40006 STEREO
— LIZ SARIAN «BOBINO»	N° D-3170 STEREO
— LIZ SARIAN	N° D-3171 STEREO

— TZIGANE —

— ZINA ET GUEORGUI (Folk Tzigane Russe)	N° D-3173 STEREO
— DJAN TATLAN (Chansons russes)	N° DEG 2002 STEREO

PRODUCTION et DISTRIBUTION EXCLUSIVE

DISQUES DOM

EN VENTE CHEZ TOUS LES DISQUAIRES

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

SAMUEL-MOORAT

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏ

COLLEGE ARMENIEN

INTERNAT — EXTERNAT — MIXTE

ANNEE SCOLAIRE 1983-1984

PARENTS

PENSEZ A L'EDUCATION ARMENIENNE DE VOS ENFANTS
Confiez-les aux soins des Pères Mekhitaristes,
héritiers d'une longue tradition pédagogique.

INSCRIVEZ-LES DES MAINTENANT

Rentrée des classes : **19 Septembre 1983**

Pour les : **PRESCOLAIRES** (Maternelles)
CLASSES ELEMENTAIRES (CP. CE1. CE2. CM1. CM2.)
CLASSES 1er CYCLE (6e à 3e)
CLASSES 2eme CYCLE (2e aux terminales)

Matières **Arméniennes** intégrées dans le programme de l'éducation nationale
Laboratoire de Physique — Chimie — Sciences naturelles
avec équipements modernes
Complexe sportif important
Activités folkloriques (Chorale, Instruments, Danses)

— **CONDITIONS D'INSCRIPTION :** selon les barèmes établis, et en fonction du nombre d'enfants inscrits par famille.
— **CONDITIONS D'ADMISSION :** à partir du CM1, sur examen du dossier scolaire, et un entretien avec les parents et l'enfant.
— **MOYENS DE TRANSPORT :** Ramassage scolaire par car selon itinéraire.
RATP : Métro Pont de Sèvres à 500 mètres
Autobus 171 - 169 - 179 à 300 mètres
SNCF-RATP (Ligne Puteaux-Issy Plaine)
Pont de Sèvres ou «Bellevue-Funiculaire» à 300 m

Pour les démarches à effectuer, se présenter **sur rendez-vous,**
à la Direction du **COLLEGE ARMENIEN SAMUEL-MOORAT :**
26, Rue Troyon — 92310 SEVRES — Tél. : 534. 68. 28

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Հայ Մշակոյթը Տունը շնոր - հակալութեամբ ստացած է կապոյտ Խա - չի Պանէօյի մասնաճիւղէն 4000 Ֆ., Շա - ւուելի մասնաճիւղէն՝ 2000 Ֆ., Արնուվիլի մասնաճիւղէն 1000 Ֆ., չէնքին նորոգու - թեան աշխատանքներուն որպէս մասնակ - ցութիւն:

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի՝ Տէր եւ Տիկին Սանոսեանէ 250 Ֆ. Արմենակ Մի - խայէլեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տի - կին Գրիգոր Եսիգարտաչեանէ 200 Ֆ. իրենց քրոջ՝ Տիկին Ա. Ուզունեանի մահ - ւան առիթով:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՔՂՔՄԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Յուլիս 3, Կիրակի, ամբողջ օրը Մա - նուչեան հրապարակի վրայ, զանազան խաղեր, պիւֆէ, պիւվէթ, վիճակահանու - թիւն, գունաւոր մեծ հեռատեսիլ եւ այլ նուէրներ, նախաճեռնութեամբ Հայ մշա - կութային միութեան եւ ԹԱՖ-ի հայկա - կան ջերմ մթնոլորտ «Փարոս» նուագա - խումբի կողմէ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցու - թեան 50-ամեակը Կիրակի, Նոյեմբեր 20-ին, Կիմէ Թանգարանի սրահներուն մէջ:

ARMENIE

Միասնօրհնեմի առթիւ
բացառիկ ճամբորդութիւններ Էջմիածին

Trois voyages spéciaux
bénédiction de l'Huile sainte
à Etchmiadzine

Accompagné par
VAROUJAN SARKISSIAN

SEPTEMBRE 83
Du 16 au 29, du 17 au 30, du 22 au 30

Départs de Paris, Lyon, Marseille et Nice

nous vous rappellons
les autres dates de voyage en Arménie

Du 02 au 15 Juillet	(Moscou-Erevan)
Du 16 au 29 Juillet	(Moscou-Erevan)
Du 16 au 29 Juillet	**(Moscou-Erevan-Tbilissi-Leningrad)**
Du 30 Juillet au 12 Août	(Moscou-Erevan)
Du 30 Juillet au 12 Août	(Moscou-Erevan-Sotchi)
Du 13 au 26 Août	(Moscou-Erevan)
Du 13 au 26 Août	**(Moscou-Erevan-Tbilissi-Leningrad)**
Du 23 Août au 05 Septembre	(Moscou-Erevan)
Du 03 au 16 Septembre	(Moscou-Erevan)

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS :

Levon **BAGDASSARIAN**	Varoujan **SARKISSIAN**	Jacques **CHELELEKIAN**
SABERATOURS	**SEVAN VOYAGES**	**WASTEELS**
31, rue d'Argenteuil	48, Cours de la Liberté	87, La Canebière
75001 PARIS	69003 LYON	13001 MARSEILLE
Tél. (1) 261 - 51 - 13	Tél. (7) 860 - 13 - 66	Tél. (91) 95 - 90 - 12

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
30
JEUDI
30 JUIN
1983

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

58ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.469 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 58e ANNÉE — No 15.469

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Ա. ԱԶԽԱՐՀԱՄԱՐՏԻՆ ՄԵՌԱԾ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԹԻՒԸ 2,5 ՄԻԼԻՈՆԻ ՀԱՍԱԾ Է...

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ՅԱՋՏԱԳԻՐ ՄԸ
Ե Ւ
ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՓՐՈՖԷՍՓՕՐԸ

—×—

ԽՄԲ. - Օր չկայ որ թուրքերէն թերթ մը չգրպի հայկ. հարցով, այսինքն հարցով մը, որ ըստ իրենց գոյութիւն իսկ չունի: Եւ ինչե՞ր չեն գրուիր: Այս ան - գամ ալ «Թէրճիման»ն է, որ Յունիս 27-ի իր թիւին մէջ, արձագանգ կը հանդի - սանայ ամերիկեան հեռատեսիլի յայտագրի մը, որ խիստ «շահեկան» պէտք է եղած ըլլայ, որքան ալ վերապահու - թեամբ կարելի է միայն ընդունիլ թրքական աղբիւրները: Մայիս 2-ի «Մոնտո»ի մէջ, փարիզի դեսպանը՝ Ասլան Պիւլութ մեծ լրջութեամբ կը գրէր թէ 2 միլիոն թուրք մեռած է 1915-ին ու մինչեւ ամերիկացի փրոֆէսէօրին հասնիլը 500 հա - զար ալ աւելցեր է, որու դիմաց՝ միայն 600 հազար Հայեր մեռեր են, ալ ալ հիւանդութենէ, բնական (?) պէտումներէ եւայլն, եւայլն: Մնաց որ մեռած Հայե - րու թիւն ալ չատ կը թուի մեզի, բանի որ այդ թուականին, այդ շրջաններուն Հայ բնակչութիւն ալ չկայ եղեր...:

×

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԷՖ. - ՊԻ. - ՍԻ.
ԿԱՑԱՆԻ ՅԱՋՏԱԳԻՐԸ

—×—

Ամերիկեան հեռատեսիլի վերոյիշեալ կայանին կողմէ կազմակերպուած վիճաբանական ասուլիսին նիւթ դարձան հե - տեւեալ հարցերը՝՝ հայկական հարցը, հայ ահաբեկիչներու սպանուած թուրք դիւանագէտները եւ Ուաշինկթընի մէջ հիմնուելիք ցեղասպանութեան թանգա - րանին Հայերու մասնակցութիւնը:

Ասուլիսին մասնակցողներէն պատմա - բան Ռ. Յովհաննիսեան եւ Ռ. Վարդեան իրենց արտայայտութիւններով պախա - րակեցին այն յերիւրածոյ հայկ. ցեղաս - պանութիւնը որ կատարուած էր իբրեւ թէ թուրքերու կողմէ:

Մաք Քարթի որ Լուիզվիլի համալսա - րանին մէջ թրքաբանութեան փրոֆէսէօր է, ըսաւ թէ ճիշդ են այն պնդումները, որոնց համաձայն զանգուածային մահեր պատահած են 1915-ի չրջանին Անատոլուի մէջ, սակայն սխալ կ'ըլլայ միակողմանի տեսանկիւնէ մը դիտել դէպքերը ու «խո - շիլ» միայն հայկական կորուստներու մասին: Մաք Քարթի իբրեւ ապացոյց՝ մէկ քաղաքներուն ըրաւ այդ չրջանի ամե - րիկացի դեսպան Ծոլակալ Պրիսթոլի ղեկավարած Պրիսթոլի ընկերութիւններէն, ըսելու համար թէ ճիշդ չեն հայկ. ցեղասպանութեան մը պնդումները: Ան ըսաւ թէ 1915-ին, 1918-ին եւ 1922-ին Անատոլուի մէջ չատ մարդ մեռած է, սակայն բազմաթիւ մահմետա - կաններու եւ Հայերու մահուան պատ - ճառ դարձած են զանազան հիւանդու - թիւնները, բնական աղէտներ եւ ընդհա - րումներ:

Փրոֆէսէօրը աւելցուց թէ 600 հազար Հայու փոխարէն սպանուած է 2,5 մի - լիոն Թուրք: Ան յիշեցուց նաեւ թէ Երեւանեան չրջանը որ այսօր կը ներկա - յացուի որպէս Հայերու հայրենիքը, այդ Թուականներուն մեծ մասով բնակուած էր Թուրքերէ, որոնք սակայն վտարուե - ցան խորհրդային կարգերու հաստատու - մով, անոնց ճնշումներով:

Աւելի վերջ խօսք առաւ Թուրք եւ ամե - րիկեան միութեան լիազօր անդամը, որ ըսաւ թէ ներկայիս Թուրքիոյ մէջ ապ - րող Հայերը ծայր աստիճան հանդիսա -

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՑ խորհրդարանական ընտրու - թեանց վերջնական արդիւնքները հետեւեալ պատկերը կը պարզեն.. Երեսփոխա - նական ժողովին մէջ, Դեմօ - Քրիսթիանները 225 աթոռ (պակաս՝ 37), Հա - մայնավար՝ 198 (--3), Ընկերվարական՝ 73 (+11), Ընկերային Շարժում - Նոր Ֆաշական՝ 42 (+12), Սոցիալ - Դեմոկ - րատ՝ 23 (+3), Հանրապետական՝ 29 (+13), Ազատական՝ 16 (+7), Արմատա - կան՝ 11 (--7): Ինչպէս նկատի կ'առնը - ւէր առաջին արդիւնքներուն իսկ, ընդհ. ձեւով մերժում մը կայ ժողովուրդին կողմէ աւանդական կուսակցութեանց եւ ամէնէն սուղ վճարողն է այդ ուղղու - թեամբ Դեմօ - Քրիսթիանին: Ընկերվա - րականները կրնան գոհ ըլլալ առանց խանգավառուելու պատճառներ ունենա - լու, մինչ Նոր Ֆաշականներու զգալի յա - ռաջդիմութիւնը նաեւ հետեւանք մը կը թուի ըլլալ ընդհ. դժգոհութեան մը, մարդոց կողմէ, որոնք ահաբեկչական արարքներէն ձանձրացած կարգուկանոն կը փնտռեն կամ Մուսոլինիի ծննդեան մերձաւոր հարիւրամեակին առթիւ, Տու - չէն կարօտցած են...: Ամէն պարագայի մէջ, կրկին անել կացութիւն մը ստեղ - ծրւած է եւ Նախագահ Փերթինի բաւա - կան դժուարութիւններու առջեւ կը դըտ - նըւի:

ՄԱՑԻՍԻՆ դիներու յաւելումը 0,7% եղած է միայն, մինչ որ զրալի նուազում մըն է բաղդատմամբ Ապրիլին: Տարւոյն սկիզբէն ի վեր յաւելումը 4,7%-ի կը հասնի, մինչ որ կը նշանակէ թէ Տըլորի նախատեսումները կրնան իրականանալ:

ՏԻԱՐՊԻՔԻՐի զինուորական դատարա - նը մահուան դատապարտեց հինգ Քիւր - տեր, անդամ՝ քիւրտ աշխատաւորական կուսակցութեան: Ամբաստանութիւնը միշտ նոյնն է՝ զինեալ դաշտնի կազմա - կերպութեան մը ստեղծում անջատողա - կան նպատակով, մարդասպանութիւն եւ համայնավար քարոզչութիւն:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ կառավարութիւնը միաք ունի 57 միլիոն տոլարի զինամթերք Հայ - թայթել Լիբանանի, ըստ Պաշտպանու - թեան նախարարութեան յայտարարու - թեան: Ասկէ զատ, Նախագահ Ռեկըն ըս - տորագրած է օրէնք մը, որ կ'արտօնէ 150 միլիոն տոլարի տնտեսական օգնու - թիւն մը վերաչինելու համար Լիբանա - նը: Այդ օրէնքը կը նախատեսէ նաեւ հարիւր միլիոնի փոխառութիւն մի - նամթերքի համար եւ մէկ միլիոն տո - լար լիբանանեան գինեալ ուժերու մար - զումին:

ամէն ճնշումէ զերծ կեանք մը ունին - թուրք Պետութիւնը ոչ մէկ կերպով ճըն - շում կը բանեցնէ իրենց վրայ, ոչ ընկե - րային, ո՛չ ալ տնտեսական մարզերու մէջ: Ան յիշեց թէ իր այս ըսածները պարբերաբար կը հաստատուին նաեւ Թրքահայ պատասխանատուներու է, նոյնիսկ Թրքահայերու Պատրիարքին կողմէ:

Աթալ ըսաւ վերջապէս թէ չանք կը թափուի որ հայկ. հարցը որ առաջ քչուած է կարգ մը հայ գեկավարներու կողմէ, որպէս գործիք ծառայէ որոշ հաստուած - ներու չահերուն. «իրականութեան մէջ, չարունակեց ան այս չրջանակները կեն - դանացնելով հայկ. հարցը կը հրահրեն ահաբեկչութիւնը եւ ծրագրած են «Հայերու հայրենիք» կոչուած հողերը ձեռք անցընելէ վերջ կցել Խորհ. Միու - թեան հողերուն»:

ԼՈՍ ԱՆՃԷԼԷՍԻ

ՀԻՆԳ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

ԽՄԲ. - Քալիֆորնիոյ մեր պաշտօնա - կից «Ասպարէզ»ի Յունիս 13-ի թիւէն հաղելով կուտանք Լոս Անճելըսի հինգ հայ երիտասարդներու դատավարութեան վերաբերեալ տեղեկութիւններ: Դատա - վարութեան թուականը, որ նախապէս նշդուած էր Յուլիս 26-ին, Յունիս 10-ին տեղի ունեցած ունկնդրութենէն ետք ճեմ - նարերաբար յետաձգուած է:

×

Լոս Անճելըսի հինգ հայ երիտասարդ - ներու դատավարութենէն առաջ, ուն - կընդրութեան վերջին նիստը յետաձգ - ւեցաւ, որպէսզի Միացեալ - Նահանգնե - րու իշխանութիւնները նոր փաստաթուղ - թեր ներկայացնեն դատաւորին, որ յայտնեց թէ ներկայացուելիք վաւերա - թուղթերը հաւանաբար հինգ հայ երի - տասարդներուն դատին վերաբերեալ պաղտնի տեղեկութիւններ պիտի պարու - նակեն:

Յետաձգումի դիմումին գահացում տա - լով, դատաւոր Մարիամ Ֆէլդըը յայտ - նեց, թէ յայտնի նիստերը տեղի պիտի ունենան Յուլիս 25 եւ 26-ին, մինչ որ կը նշանակէ թէ դատավարութեան թուա - կանը, որ նախապէս Յուլիս 26-ն էր, ինքնաբերաբար կը յետաձգուի:

Ուրբաթ, Յունիս 10-ի նիստին, պաշտ - պան փաստաբանները արձարծեցին կա - ռավարութեան կողմէ ելեկտրական յա - տուկ կազմածներով իրենց վրայ կատար - ւած հաւանական հսկողութեան հարցը: Սթէֆըն Թրաթ՝ Միացեալ - Նահանգնե - րու չրջանի դատախազը, որ անձամբ ներկայացուցած էր Ցարուխ Սասունեանի դէմ բացուած դատը, ներկայ գտնուեցաւ Ուրբաթ օրուան նիստին եւ պահանջեց որ դատաւորը գոհացում տայ նիստը յե - տաձգելու խնդրանքին: Թրաթ յայտնեց, թէ ինք միակ անձն է, որ իր տրամադ - րութեան տակ ունի այն կարեւոր տեղե - կութիւնները, որ պիտի ներկայացնէ: Ան աւելցուց, թէ երեք չարաթ պէտք ու - նի, որպէսզի անձամբ դատաւորէ անհրա - ժեշտ վաւերաթուղթերը:

Դատաւորը իր դժգոհութիւնը յայտնեց Թրաթին, հարցնելով թէ ինչո՞ւ այդքան ժամանակ սպասած էր իր նոր վաւերա - թուղթերը ներկայացնելու համար: Ֆէլ - ղըը աւելցուց թէ ահագին ժամանակ վատնած էր, եւ պատրաստ էր այդ օրը ներկայացուած առաջարկներու առընչու - թեամբ վճիռ արձակելու:

Թրաթ պատասխանեց, թէ իր ունեցած վաւերաթուղթերուն կարեւորութեան անդրադարձած է Երեքշաբթի, Յունիս 7-ին: Թրաթ աւելցուց թէ կառավարու - թիւնը չի փափաքիր որ իր ներկայացու - ցած վաւերաթուղթերը որեւէ պարագա - յի հրապարակուին դատարանին մէջ:

Պաշտպան փաստաբանները առարկե - ցին կառավարութեան կողմէ յաւելեալ պաղտնի փաստաթուղթերու ներկայաց - ման եւ ունկնդրութեան նիստի յետա - ձգման: Պաշտպան փաստաբաններէն Մայքըլ Էյվըրի յայտնեց թէ կառավա - րութեան վերջին նախաձեռնութիւնը մու - թի մէջ կը ձգէ պաշտպանութիւնը: Ան ըսաւ, որ կառավարութիւնը նախապէս արդէն ուած նմանօրինակ պաղտնի վկա - յութիւններ եւ փաստաթուղթեր փո - խանցած է եւ այս վերջինը իններորդն է: Էյվըրի աւելցուց, թէ դատավարու - թիւնը «պաղտնի դատավարութեան» րը - նոյթ կը ստանայ եւ սովորական բաց դատավարութեան օրէնքները, որոնց հա - մաձայն ամէն ինչ բացայայտնօրէն կը քննարկուի, չեն յարգուիր:

Պաշտպան փաստաբաններէն Էյվըրի եւ

Պէրի Լիթ ըսին, թէ պաշտպան փաստա - բանները տակաւին կը սպասեն իրենց ներկայացուցած առաջարկներուն պա - տասխանին ու կ'ուզեն դիտնալ, թէ կա - ռավարութիւնը գործակալներու, լըը - տեներու կամ էլեկտրական կազմած - ներու միջոցաւ հետապնդա՞ծ է պաշտ - պան փաստաբանները կամ պաշտպանու - թեան հետ կապ ունեցող անձերը: Էյվը - րի չեչտեց, թէ այս իրողութեան վրայ հիմնուելով, ստիպուած պիտի ըլլայ հա - մոզուելու, թէ կառավարութիւնը ապօ - րինի կերպով հսկողութեան տակ առած է եւ կը չարունակէ առնել պաշտպանու - թիւնը:

Իր կարգին, Լիթ աւելցուց թէ մինչեւ որ հիմնական միջոցներ չառնուին, փաս - տաբաններէն ոչ մէկը կը զգայ թէ ա - գատօրէն կրնայ աշխատիլ: Լիթ չեչտեց, որ կը հաւատայ, որ եթէ Թրաթի ներ - կայացուցած նոր փաստաթուղթերը բաց - ուին, ամբաստանեալներուն դատը ամբողջ - ութեամբ պիտի ընկնի:

Դատաւոր Ֆէլդըը մերժեց դատը ջնջելու առաջարկը, սակայն ըսաւ, որ եթէ որեւէ տեղեկութիւն պարզուի պաշտպա - նութեան վրայ կատարուած հսկողու - թեան չուրջ, այն ատեն ատեանը անհը - րաժեշտ միջոցները պիտի ձեռնարկէ:

Պաշտպան փաստաբան Էյվըրի յայտ - նեց, թէ տակաւին ոչ մէկ հիմնական պատճառ ներկայացուցած է, որ կ'ար - դարացնէ Էֆ - Պի - Այ-ի կողմէ հինգ հայ երիտասարդներուն հետապնդումը: Ան չեչտեց, թէ գաղտնաբար արձա - նագրուած հեռաձայնային խօսակցու - թեանց մէջ ամբաստանեալները հետա - պնդումի ենթակայ գործնելու ոչ մէկ նիւթ կայ:

Էյվըրի ըսաւ, թէ Թրաթը իր նոր վա - ւերաթուղթերուն մասին տեղեկութիւն - ներ տուած չէ ամբաստանող փաստա - բաններուն, հատնաբար որպէսզի զի - րենք պաշտպանէ օրէնքի տրամադրու - թիւնէն, եթէ իր ունեցած տեղեկութիւն - ները ապօրինի միջոցներով հաւաքուած են: Էյվըրի օրինակներ տուաւ, բացատ - րելու համար թէ ինչպէ՞ս նախապէս ալ իշխանութիւնները նման միջոցներու դի - մած են, ամբաստանեալներուն դէմ հարց արծարծելու համար:

Անցեալ Հոկտեմբերին, Պոսթընի մէջ, Էֆ - Պի - Այ-ի կողմէ Սթիվ Տէոէյեան պանդոկի սենեակին խուզարկումին անդրադառնալով, Էյվըրի յայտնեց թէ իշխանութիւնները ընդունած են որ Տէ - ոէյեանի սենեակին խուզարկումն ու ա - նոր առացուածքներուն դրաւումը ապօ - րինի էին: Էյվըրի պահանջեց, որ կառա - վարութիւնը վերադարձնէ Տէոէյեանին դրաւուած իրերը:

Ֆէլդըը նոյնպէս հաստատեց Էֆ - Պի - Այ-ի արարքին ապօրինի ըլլալը, սա - կայն Միացեալ - Նահանգներու դատա - խազի օգնական Ֆրեդերիք Ձէյքըպսըն առարկեց, թէ Տէոէյեանի առացուածք - ները վերադարձուելէ առաջ, պէտք է լուսանկարուին: Երբ Էյվըրի պնդեց, թէ որեւէ պարագայի տակ ապօրինի կեր - պով հաւաքուած վաւերաներ չեն կրնար գործածուիլ եւ Ձէյքըպսընի պահանջը արդարացի չէ, որոշուեցաւ Տէոէյեանի պատկանող իրերը վերադարձնել:

Պաշտպան փաստաբան Մայքըլ Լայթ - ֆութ դատաւորին յայտնեց, թէ կա - ռավարութիւնը ցարդ միայն մէկ տե - ղեկագիր տուած է, որ գրուած է ամ - բաստանեալները հետապնդող Էֆ - Պի - Այ-ի գործակալներէն մէկուն կողմէ, մինչդեռ համաձայնած էր թէ բոլոր տե - ղեկագիրներն ալ պիտի տայ պաշտպան փաստաբաններուն:

Լայթֆութ պնդեց, որ Էֆ. - Պի. - Այ-ի գործակալներուն եւ վկաներուն կողմէ գրուած առնուազն 10-էն 15 այլ տեղեկագիրներ կան, որոնք պահանջը - ւած են պաշտպան փաստաբաններուն կողմէ. սակայն կառավարութիւնը մեր - ժած է յանձնել: Ձէյքըպսըն վստահե - ցուց, թէ պաշտպան փաստաբանները ի - րենց պահանջած տեղեկագիրները պիտի առանան:

ՖՐԱՆՍԻԱՑԻ ԴԻՎԱՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ԱՆՑՈՐ, գոնե ինչ որ մեզ հետաքրքրող կը վերաբերի մեր ժողովուրդին և իր ներկայ վիճակին, ֆրանսական դիւանագիտութեան ուշադրութեան առարկայ եղած է միշտ:

Ֆրանսական դիւանագիտութեան ուշադրութեան առարկայ եղած է մեր ժողովուրդը, որովհետև Ֆրանսան ունեցած է միշտ իր շահերը Արեւելքի մէջ, որոնց համար ան ստիպուած է եղած է հետաքրքրուիլ Հայկական Հարցով, որ ինքնին կապուած է Արեւելեան Հարցին հետ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԳՎԱՐԴԻԱՅԻ ԳԼԽԱՎՈՐ ՇՏԱԲԻ
ՀԱՏՈՒԿ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԳՎԱՐԴԻԱՅԻ ՄԱՐՏԱԿԱՆ ՀՐԱՄԱՆՈՎ
ՀԱՏՈՒԿ ՆՇԱՆՈՎ ՊԱՐԳԵՎԱՏՐՎԱԾ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԳՎԱՐԴԻԱՅԻ ՄԱՐՏԱԿԱՆ ՀՐԱՄԱՆՈՎ
ՀԱՏՈՒԿ ՆՇԱՆՈՎ ՊԱՐԳԵՎԱՏՐՎԱԾ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԳՎԱՐԴԻԱՅԻ ԳԼԽԱՎՈՐ ՇՏԱԲԻ
ՀԱՏՈՒԿ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՔ

ԳՐՈՒՆԱԿ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԳՎԱՐԴԻԱՅԻ ԳԼԽԱՎՈՐ ՇՏԱԲԻ
ՀԱՏՈՒԿ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ

ՅՅՍ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ Գ.

Ընթերցողին ծանոթ երեւույթներից մեկն էլ հետեւյալն է. ամեն անգամ, երբ մեր ժողովրդական պաշտպանության մարմինները ձեռնարկում են որեւէ միջոցառում, ինչպես, օրինակ, զորակոչ, զորահավաք, զորամասերի տեղաշարժ եւ այլն, միշտ էլ հանդիպում ենք մարդկանց, որոնք ուզում են իմանալ, թե ինչու է կատարվում այդ միջոցառումը, ինչ նպատակ է հետապնդում, ինչ կարիք կա դրան եւ այլն։ Ոմանք էլ ավելի հեռու են գնում եւ ուզում են իմանալ, թե ինչ է լինելու հետո, ինչ կլինի, եթե այդ միջոցառումը չանենք եւ այլն։

Ինչպես տեսնում ենք, այդ հարցերը ծագում են ոչ թե այն պատճառով, որ մարդիկ ուզում են իմանալ, թե ինչ է լինելու, այլ այն պատճառով, որ նրանք չգիտեն, թե ինչ է լինելու։ Եվ ահա, որպեսզի մարդիկ չհարցնեն, թե ինչ է լինելու, ես ուզում եմ ասել, որ ոչինչ չի լինելու, ոչ մի վատ բան չի լինելու, ամեն ինչ նախատեսված է եղել, ամեն ինչ կանոնավոր կերպով է կատարվելու։

Ինչ վերաբերում է հարցին, թե ինչու է կատարվում այդ միջոցառումը, ապա պատասխանը շատ պարզ է։ Ինչպես հայտնի է, մեր հանրապետությունը ներկայումս ենթարկվում է ագրեսիայի, եւ մեր ժողովրդական պաշտպանության մարմինները ստիպված են ձեռնարկել որոշ միջոցառումներ, որպեսզի ագրեսորը չկարողանա մեզ անակնկալի բերել։ Ահա թե ինչու է կատարվում այդ միջոցառումը։

Ինչ վերաբերում է հարցին, թե ինչ է լինելու հետո, ապա պատասխանը նույնպես շատ պարզ է։ Ագրեսորը ետ կշրջվի, եւ մենք կվերադառնանք մեր սովորական կյանքին։

Ինչ վերաբերում է հարցին, թե ինչու չենք կարող ասել, թե ինչ է լինելու, ապա պատասխանը նույնպես շատ պարզ է։ Ագրեսորը կարող է ետ շրջվել, եւ կարող է չշրջվել։ Ուստի մենք չենք կարող ասել, թե ինչ է լինելու

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ի ՑՈՒԾ ՏԱՐՕՆԻ ԱՐԻՒՆՈՏ ՎԱՐԴԱՎԱՌԻՆ

ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐ ՅԻՇԵՑԷ՛Ք

Հաւատքի, մշակոյթի եւ ազատագրութեան առաջնորդներն ու նահատակները՝ Մաշտոցէն Վարդան Մամիկոնեան, Աղբիւր Սերոբէն Գէորգ Զաւուշ, *Տարօնի եւ Հայրենեաց հերոսներն ու անանուն նահատակները, որոնց յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, այս կիրակի, Ցուլիս 3, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։*

×

Գառզու ընտանիքը կը յանձնարարէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի կիրակի, Ցուլիս 3, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին՝

ՏԻԿԻՆ ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ԶՈՒԼՈՒՄԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին ի յիշատակ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Տէր եւ Տիկին Սահակ եւ Մարիճա Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Փօլ Տէրտէրեան կը յանձնարարեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, կիրակի, Ցուլիս 3, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, իրենց եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ԼԵՒՈՆ ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Այս առթիւ, Տէր եւ Տիկին Սահակ Տէրտէրեան հետեւեալ նուէրները կ'ընեն. - 300 *Իսիի եկեղեցւոյ միօրեայ դպրոցին, 200 Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կըրթարանին, 100 Կապ. Խաչի օգափ. կայանին, 100 Կարմիր Խաչի Մանկանց Բոյնին, 200 Դպրոցասէրի մանկապարտէզին (ստանալ «Ցառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Ցառաջ»ին։*

×

Տիկին Տիգրան (Ոսկիան) Գալայճեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Ձունկուրասեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժան Ձերանեան եւ զաւակը, Օր. Լիտիա Գալայճեան, կը յանձնարարեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի կիրակի, Ցուլիս 3, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՏԻԳՐԱՆ (ՈՍԿԻԱՆ) ԳԱԼԱՑՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սէն - Ժէռմի (Մարսէյլ) Կապ. Խաչի վարչութիւնը խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Սիրվարդ Խոզեանին, իր եղբօր զաւկին Ժան - Միշէլ Քէչաշեանի (13 տարեկան) արկածալի մահուան առթիւ, ցաւակցութիւն նաեւ Ծը - նողքին՝ Տէր եւ Տիկին Քէչաշեանի եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն (Վա - լանս)։ Այս առթիւ մասնաճիւղս 200 Ֆ. կը նուիրէ «Ցառաջ»ի բարգաւաճման։

×

Վարչութիւնս չնորհակալութեամբ ըս - տացած է Տէր եւ Տիկին Անթուան Սվազլեանէ 50 Ֆ. Պէաթրիս Սվազլեանի հո - գեհանգստեան առթիւ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան տարեկան

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Սեպտեմբեր 24-ին

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ հոգա - բարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստա - ցած է։ - Օննիկ Այրանեանի *մահուան առթիւ (Գահիրէ) Տիկին Լիւսի Աչճեանէ եկեղեցւոյ պայծառութեան համար 200 Ֆրանք։*

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Երանուհի Օհանեանի

մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի կը նուիրեն. -

Տէր եւ Տիկին Սահակ եւ Մարիճա Տէրտէրեան 300 Ֆրանք Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանին եւ 200 Ֆ. Որբերու օգնութեան մարմնին (ստանալ «Ցառաջ»էն)։

×

Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան 100 Ֆ. Որբերու Օգն. Մարմնին (ստանալ «Ցառաջ»էն։

×

Պ. Եղիշէ Այվազեան եւ Տէր եւ Տիկին Արա Տէյիրմէնճեան 500-ական Ֆ. Ուսա - նողներու Օգն. Մխութեան (ստանալ «Ցառաջ»էն։

×

Տիկին Արշալոյս Թադէոսեան ցաւակ - ցութիւն կը յայտնէ Գէորգեան եւ Օհան - եան ընտանիքներուն եւ 200 Ֆ. կը նուի - րէ Համազգայինի Մարսէյլի կրթարանին (ստանալ «Ցառաջ»էն)։

×

Տիկին Լիւսի Աչճեան 200 Ֆ. Որբերու Օգն. Մարմնին (ստանալ «Ցառաջ»էն)։

×

Արփիկ Մխաքեան 300 Ֆ. կը նուիրէ Որբերու Օգն. Մարմնին (ստանալ «Ցառաջ»էն)։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Քննադեան, Պետրոսեան ընտանիքները Տիկին Մանիկ Սարգիսեանի (Ծնեալ Տաբօնեան) մահուան առթիւ 500 Ֆ. կը նուիրեն «Ցառաջ»ին։

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Արշալոյս Թադէոսեան իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Սրբուհի Գասպարեանցի արկածալի մահուան առթիւ համայն ընտանիքին 200 Ֆ. նուիրե - լով Համազգայինի Մարսէյլի կրթարա - նին (ստանալ «Ցառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Ցառաջ»ին։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Այրի Տիկին Ա. Սանթուրեան՝ Մարիճա Կիւզիւմեանի մահուան առթիւ կը նուիրէ 150 Ֆ. «Ցառաջ»ի բարգաւաճման։

×

Ի յիշատակ իր հօրեղբօր Թոռան՝ Նշան - Միշէլ Մինասեանի Ալֆորվիլէն՝ Ասատուր 200 Ֆ. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին։

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՓԱՐԻԶ.- Տիկին Լիւսի Աչճեան 200 Ֆրանք։

ՄԷՕՏՈՆ.- Ապունեայեան ընտանիք 150 Ֆրանք։

ՔՈԼՈՄՊ.- Ա. Էթիէմեզեան 150 Ֆ.։

ՆԷՕՑԻ.- Տիկին Պերճ Զաքճեան 100 Ֆրանք։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Ս.Պ. Մխութեան վարչութիւնը չնորհա - կալութեամբ առացած է հետեւեալ դու - մարները. - *Հոխիսիմէ Փափազեանի մահ - ուան առթիւ՝ փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Յակիկ Աբրահամեան եւ Օրդ. Մարի Հայթայեան 1000 Ֆ., Նշան եւ Սէսիլ Հայթայեան 1000 Ֆ. եկեղե - ցւոյ, Տէր եւ Տիկին Ճէյլբայէլ Պահատուր - եան 500 Ֆ. Դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Մասլազեան 300 Ֆ. եկեղեցւոյ։*

×

Այրի Տիկին Պայծառ Կարմիրեան, Այ - Տիկին Շնորհիկ Օհաննէսեան 1000-ական, Այրի Տիկին Պայծառ Պաղտիկեան 400 Ֆ. եկեղեցւոյ։

×

Սէն Մօրիսէն, Օրիորդներ Վերժին, Արմենուհի, Աղինէ Կոստանեան եւ Վիլէօրպանէն Վարուժան Գրիգորեան, Լիոնի Ս. Ցակոբ Մայր եկեղեցւոյ Հայ - կազեան միօրեայ վարժարանի աշակեր - տութեան ճաշ մը հրամցուցին։

Ցարութիւն Սպղտաֆեանի *մահուան առ - թիւ, Տօքթ. Ալպէր Մոսկոֆեան 200 Ֆ. եկեղեցւոյ։*

UN PARADIS POUR VOS VACANCES

... A DEUX PAS D'ATHENES

1983 - HOLIDAYS IN EVIA - 1983

une semaine
à partir de
2700 F
(avion + séjour)

— PARIS / PARIS Transport aérien sur vol spécial (départ tous les samedis)
— Les transferts aéroport / Holidays In Evia / Aéroport
— Le séjour en Demi-Pension (petit dejeuner continental et dîner)

INSCRIPTIONS:

ANITA TACHDJIAN ARPI BODURYAN
au 296 37 70

*

POUR TOUT AUTRE RENSEIGNEMENT ET SEJOUR EN GRECE
DEMANDEZ NOTRE BROCHURE « LA GRECE A LA CARTE »
AUPRES DE : VOYAGES VACANCES AU SOLEIL
5, PLACE ANDRE MALRAUX
75001 PARIS
TEL. 296 - 37 - 70

Lic. 1539

TRANSTOURS

Calendrier des Départs pour l'ARMÉNIE:

MEILLEURS CONDITIONS — PRIX SANS SURPRISE

4 - 19 août :	Lyon - Paris - Moscou - Erévan	6. 600 F.
5 - 20 août :	Paris - Moscou - Erévan	6. 000 F.
6 - 19 août :	Marseille - Moscou - Erévan	5. 750 F.
6 - 21 septembre :	Paris - Moscou - Erévan	5. 900 F.
3 - 18 septembre :	Marseille - Moscou - Erévan	5. 750 F.
4 - 19 octobre :	Paris - Moscou - Erévan	5. 150 F.

ԱՄԵՆԱՑՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ 75-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ
ՄԱՍՆԱԻՈՐ ԽՄԲԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 20-ԷՆ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 4

Inscription : TRANSTOUR, 25, rue d'Argenteuil, 75002 Paris tél. 261 - 58 - 28

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z. I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47
ouvert le dimanche après-midi

visitez
une des plus belles expositions
de France

"Բացառիկ զեղչ «Ցառաջ»ի բաժանորդներուն"

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935